Digitized by Goog

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
150
F.
29
NAPOLI

Digitized by Google

15Ŭ. F 22.

SELLERE
…gatoria

Digitized by Google

HERM. CONRINGII
DE
ANTIQVITATIBVS
ACADEMICIS
DISSERTATIONES SEPTEM
VNA CVM EIVS
SVPPLEMENTIS.

RECOGNOVIT
CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVS
ADIECITQVE
BIBLIOTHECAM HISTORICAM
ACADEMICAM.

ACCEDVNT
GEORGIAE AVGVSTAE
PRIVILEGIA.

GOTTINGAE
SVMTIBVS BIBLIOPOLII ACADEMICI PRIVILEGIATI
CIↃ IↃ CCXXXIX.

Digitized by Google

VA1 1507675

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Inter tot Hiſtoriae literariae partes haud eſſe illam poſtremam, quae ipſos Helicones & Parnaſſos, hoc eſt, officinas literatae ſapientiae, diligenter deſcribit, cum facile intelligatur, magni ſemper habita fuit CONRINGII opera, ſingulari libro perſecuti *Antiquitates Academicas*, & quidem more ſuo perſecuti, id eſt, doctiſſime elegantiſſimeque. Merita igitur liber ille viri inter ſui ſaeculi primarios viros ſummo relati iure iamdudum praeconia tulit a (a) Morhofio & (b) Reimmanno,

(a) Polyhiſt. liter. lib. I. cap. 14. § 10. & cap. 16. §. 72.
(b) In Idea Syſtem. Antiq. liter. p. 65. ſq. & p. 411. ac 415.

Google

manno, viris & ipſis hiſtoriae literariae conſultiſſimis. Fuerunt vero noſtris temporibus, qui librum tam laudatum fruſtra quaererent, deque exemplarium raritate conquererentur magnopere. Id quod iam pluribus abhinc annis iniecit mihi conſilium, denuo edendi hunc librum, & eum quidem in modum, vt placere etiam oculis poſſit, nec iuſta ipſi deſint ornamenta. Non tamen ſucceſſit hoc conſilium ante hoc tempus, quo & munus meum Hiſtorici literarii & nouae Academiae, cuius ipſe pars ſum, inauguratio ſtimulos mihi ſubdebat, vt & meae voluntati & tot aliorum deſiderio ſatisfacerem.

Accipe igitur, Reſpublica literata, nouam hanc editionem, &, quis hic meus labor fuerit, quae curatio, paucis accipe. Exhibeo ſcilicet *Antiquitates Academicas* ita, vt a. 1674. eas ſuus auctor edidit, multis locupletatas *Supplementis:* ſed comtiori eas exhibeo facie. Primum cum vtraque Conringii editio (prima enim a. 1651. emiſſa fuit,) legentium oculos vehementer offenderet & chartae turpi colore & literis maxime detritis, neutrum hic accuſabis, ſed ſatis nitidam eſſe iudicabis hanc editionem, *pulchrae materiae conueniente typo.* Deinde id mihi curae fuit, vt non ſolum recte interpungerentur omnia, ſed errores quoque tollerentur typographici. Quo labore cum fungerer, in grauiores etiam

incidi

incidi maculas, quas eluere non eſt cuiuis lectori promtum, e. g. *temeritas*, *immune*, *Valerianus*, *Valentinus*, *Camberius*, vbi ſcribendum erat *merita*, *immane*, *Valentinianus*, *Cambdenus*. Tum ſuum cuique *Diſſertationi argumentum* praeſcripſi: *Addenda* textui inſerui: *Supplementorum*, cum ea loco ſuo commode moueri non poſſent, indicium feci ſuo cuiusque loco in margine: eidem margini inſcripſi paginas prioris editionis, cum ipſe Conringius in *Supplementis* ſaepius indicet certam *Diſſertationum* paginam. Erat vero & ideo id neceſſarium, ne fruſtra quaerantur, quae ex hoc libro laudata ſunt ab aliis ſcriptoribus; & ne nouo eſſet opus *Indice*. Praeterea loca auctorum, e quibus hauſerat, inſcripta a Conringio margini, deduxi ſcito noſtrae aetatis more in extremum cuiusque paginae: ac textum ab ipſo Conringio diſſectum notis inſtruxi numeralibus. Retinui etiam vtriusque Conringianae editionis *Praefationem*, & ex altera *Dedicationem*: quam quidem propterea recudendam duxi, quod aliquam hiſtoriae literariae partem continet, ac Epiſcopi Paderbornenſis inſignia in literas merita poſteritati exponit. Nec omittere debui *Maderi de veteribus ſcholis* epiſtolam, quam ſecundae ſuae editioni ſubiunxerat Conringius: etſi ex vero fatetur ipſe Maderus in exitu literarum ſuarum, pleraque omnia loca de ſcholis, quae in aſſidua veterum lectio-

lectione verſanti ſibi occurrerint, a Conringio etiam inſpecta fuiſſe & commemorata.

Denique ſex a Conringio ſimul editis Diſſertationibus *de Antiquitatibus Academicis* ſeptimam adiunxi, eam ſcilicet, qua legem Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus vrbis Romae & Conſtantinopolis* illuſtrauit ſtudioſiſſime. Ac feci id iuſſu veluti Conringii, quippe qui (vt ex ipſius *Supplemento LXXXIII*, apparet,) eam alteri *Antiquitatum Academicarum* editioni ipſe adiunxiſſet, niſi prius eam recognoſcendam cenſuiſſet augendamque. Non ſolum enim & ipſa antiquitates tractat Academicas, ſed etiam, vti ſex caeterae, recitata e cathedra Iulia fuerat occaſione ſimili. Scilicet, cum a. 1655. menſe Ianuario decederet Rectoratu, haec publica eius fuit & ſolennis oratio: id quod in primae editionis Dedicatione docet ipſemet. Illo ipſo igitur anno eam emiſit in lucem publicam: anno autem 1674. exeunte iterum eam edidit, vt ipſe loquitur in titulo, *recenſitam, auctam, & correctam.* Comparatione vtriusque editionis a me facta didici, nonnulla a Conringio verba fuiſſe in ſecunda editione mutata vel etiam correcta; rebus autem ipſis addita pauciſſima: vt adeo eam ob cauſam vocarit hanc editionem *auctam*, quod adiecit ei & Σύνοψιν ſiue *Lemmata* & *Indicem rerum:* quod vtrumque primae editioni deeſt. Adſcripſi vero & huic Diſſertationi in paragraphos

dis-

Digitized by Google

diſſectae cum notas numerales paragraphorum, tum proxime antegreſſae editionis paginas. Caeterum cum alteri ſuae editioni adiunxiſſet Conringius ſuam *Diſſ. de iis, quae in Studioſo quouis requiruntur, qui in Academia velit ſtudiorum fructum carpere*, itemque *excerpta* quaedam ex Ioach. Hopperi *libro IV. de vera iurisprudentia*; vtrumque omittere debui, cum neutrum ferre queat *antiquitatum Academicarum* titulum: id quod ipſe in *Praefatione* faſſus eſt Conringius. Quare &, quae huc pertinebant, cum e *Praefatione*, tum ex *Indice*, reſecui iure meritoque. Miror vero maiorem in modum, tum nondum in manus Conringii veniſſe editionem *Codicis Theodoſiani* Gothofredianam: quam ſi vidiſſet, non eſt mihi dubium, quin Gothofredi annotationes modo laudaturus fuerit, modo correcturus. In eo ſane acutius vidit Gothofredo, (cui nec ipſi contigit videre atque vſurpare priorem editionem Conringiani huius libelli:) quod vitiatum ſenſit hunc legis locum: *Poſt id vero tempus, qui neglexerit ſponte remeare, ſollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam revertatur.* Cum enim Gothofredus in *Tomi V. Comment. ad Codicem Theodoſianum p.* 197. nulla ſibi iniecta ſuſpicione mendi, verbum illud *impurius* interpretetur *cum nota & dedecore*; noſter Conringius §. *XXIX.* iure cenſet, id verbi eſſe deprauatum. Quanquam non aeque felix fuit in ſanando vulnere,

ac

ac in indicando. Non enim *inuitus* reſcribere debebat, ſed (meo quidem iudicio) *punitus:* quod facile tranſiit in *purius*, cui poſtea praefixum fuit *m* illud, quod verbum praecedens finierat.

Quod ſi quis mirabitur, hanc & plures annotationes me non adſcripſiſſe meae Conringiani operis editioni huic, ei reſpondeo, me nunc ſeruili duntaxat opera defungi voluiſſe, vt quaeſitum a multis hoc praeclarum opus iis redderem, & quidem correctius nitidiusque. Hocce labore meo nunc ſint contenti Lectores: quos tamen doceo, Notas doctiſſimas iam emiſiſſe Illuſtrem virum, IO. WILH. GOEBELIVM, ICtum Helmſtadienſem, editorem omnium (a) Conringii Operum; & breui amicum quendam meum magnum ſuas ad hoc opus annotationes, quas ſumma exceptum iri & approbatione & admiratione certiſſimum habeo, eſſe editurum. Nec violabuntur Manes Conringiani, ſi vir hic eruditiſſimus aliquos Conringii errores (b) indicauerit & correxerit. Nam ipſe Conringius in *Supplementis* ſuis plures correxit errores, quos in *Diſſertationibus* commiſerat. Adeo generoſa ei erat mens, ſoli in-

(a) *Antiquitates* hae *Academicae* inſertae ſunt *Tomo quinto p. 398. ſqq.* Ex hac editione vnicam annotationem inſerui huic meae, illam videlicet, quae adſcripta eſt *Supplemento XXXVI.* de diplomate Caroli M. Osnabrugenſi Epiſcopatui dato. Illud dolendum, quae quidem typographi haud dubie culpa eſt, praetermiſſa eſſe in Goebeliana editione *allegata*, quae vocant, Conringii marginalia, a me exhibita in extrema quaque pagina.

(b) Huc pertinet ille error, quo *p. 65.* duos diuerſos ſcriptores facit *Strabum Fuldenſem* & *Walafridum Strabonem.*

intenta veritati, nec deprehenſo aliquo errore ſuo verecundans hanc erumpere in vocem: *Errani*. Ac inſpicere te velim, Lector, laudabilem illum *Indicis* Conringiani titulum: *Retractationes*.

Caeterum peruelim, vir ille longe doctiſſimus, quem innuo, ſuas annotationes literarias & antiquarias augeat meditatione morali & politica de rebuspublicis Academicis earumque origine & forma, nec reticeat, ſi quid vitioſi deprehenderit in iis, ac ſimul emendandi rationem commonſtret. Deeſſe namque hoc ſuo operi, ipſe agnoſcit Conringius in *Praefatione* ad editionem primam, ac pollicetur, fore aliquando, vt hiſtoricae huic de Academiis tractationi ſubiungat cenſuram Academiarum politicam. Ac aliquam eius conſilii partem exſecutus eſt in libello illo, quo legem illuſtrauit Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus vrbis Romae & Conſtantinopolis*. Duas enim diuiſit eum in partes, quarum altera *ſcholaſticam*, altera *politicam* illius legis *interpretationem* exhibet. Cur, quod reliquum erat, non praeſtiterit, facile colligimus e prima illa, quam modo laudaui, *Praefatione*. Oſtendit namque, qui facere id auſit, eum crabrones eſſe irritaturum, multasque in ſe deriuaturum moleſtias. Ob oculos videlicet obuerſabatur ipſi, ni fallor, exemplum Io. Matthaei Meyfarti, quem tot ictibus compunctum videns piſcatorem ſapuit ſcilicet, manumque ab hac

Digitized by Google

tabula abſtinuit. Quod enim libere ſuam poſtea expromſit ſententiam de ſcholis Conſtantinopolitana & Romana, ea non erat res magnae audaciae. Quis enim timeat hodie tres illos ſaeculi quarti Imperatores, Valentinianum, Valentem, & Gratianum? Maiori omnino pectoris robore opus eſt ad illum vincendum metum, quem incutiunt exacerbati animi nunc viuentium Academicorum ſiue in cathedris ſedentium ſiue in ſubſelliis. Verum ego quidem credo, ſine acerbitate illa, qua vſus fuit Meyfartus eloquentiae ſuae nimium indulgens, exponi poſſe iudicium de Academiis morale pariter ac politicum, atque ita tradi veritatem tam vtilem tamque veri bonique cultricibus mentibus iucundam.

Non poſſum facere, quin ex iis, quae mihi ſubinde venerunt in mentem de hoc argumento, pauca quaedam proferam, idque me facturum ſpero ſine inuidia. Ad ortum ſcilicet Academiarum quod attinet, ſatis conſtat, architectos earum fuiſſe Romanos Pontifices. Iam vero hi, quicquid agunt, ſui regni ſpectant & confirmationem & amplificationem. Cum igitur nihil illorum tenebris magis eſſet metuendum, quam lux ingeniorum, illo ipſo tempore e longo veterno euigilantium, ea putabant ſuam redigenda eſſe in poteſtatem. Eo conſilio ipſi conſtituebant ſocietates literarias, easque ma-

magna muniebant auctoritate, magno ſplendore, indulgentes praeterea ipſis literatarum mercium monopolium. Ita facile fiebat, vt, qui docti viri honores conſectarentur & opes, regno Pontificio doctrinas ſuas accommodarent cupidiſſime; qui vero ſincerae veritatis ſtudioſi eſſent, ab alteris coërcerentur. Atque hoc pacto euadebant Academiae partim propugnacula regni Papaei, partim carceres ingeniorum liberam philoſophandi viam amantium. Ac diu ſatis ſucceſſit conſilium hoc, hic dolus, Pontificibus. Verum Lutheri tandem tempore, cum rerum ſuarum nimium ſecuri eſſe coepiſſent reges illi ſacri, accidit, vt poſterioris generis viri docti caput extollerent ſupra priores, & publico conſtituti in theatro maximam cladem inferrent rebus Pontificiis. Poſtea, recentiori ſcilicet aetate, maior fuit in Academiis conceſſa libertas ingeniis: atque ſic factum, vt nulla diſciplina non purgaretur ſordibus ſuis, vtque regnum veritatis incrementa caperet maxima. Cum tamen inſtituta vetera multa retenta ſint in Academiis, vetera quoque multa earum remanſerunt vitia: quorum hic potiſſimus eſt fructus isque triſtiſſimus, vt in his ſapientiae diuinae humanaeque officinis pauci reddantur ſapientiores & virtuti addictiores, multi inde diſcedant non multo doctiores, quam acceſſerant, multo autem corruptiores moribus.

 Suf-

Sufficiat hoc huius tractationis rudimentum, relictis maiori ingenio meditationibus huius generis reliquis. Satis ego habebo, gratum feciſſe huius meae editionis inſpectoribus adiiciendo *Bibliothecam hiſtoricam* (a) *Academicam*. Etſi enim ſeruilem prorſus hic laboraui laborem, vtilitas tamen ei nonnihil, credo, conciliabit pretii. Accedit, quod iuſtum huius generis librorum aceruum cernere iamdudum geſtierunt cultores hiſtoriae literariae. Nec ingratum iis fuerit videre hic adiecta *Priuilegia Gottingenſis Academiae*: id quod feci exemplo Conringii mei, qui Iuliae Academiae, in qua docebat, priuilegia libro ſuo adiuncta voluit. Scias autem, Lector, nouae Academiae priuilegia hic exſcripta eſſe e τοῖς πρωτογράφοις, & quidem, quam fieri potuit, emendatiſſime.

Poteram & annectere *Hiſtoriam* meam *gladii Academici*. Verum cum proxime iam ea recuſa ſit in *Primitiis* meis *Academicis*, iure credidi, non eſſe tam cito cramben illam reponendam. Gratius videtur futurum compluribus fuiſſe, ſi tres illas Diſſertationes, quas quondam emiſi, *de origine* (b) *nominis*

(a) Iure ex hac excluſi BILLARDI librum huius tituli: *Hiſtoire des Vniverſités tirrées & privilegiées dans toute l' Europe*: quem laudat Bailletus in operis ſui de libris *Anti P. I. p. 240.* Eſt enim & auctor hic & titulus hic fictitius, vti caeteri libri eo loco ante & poſt commemorati.

(b) Exſtat in Halenſis *Nouae Bibliothecae P. XLV. p. 363. ſqq.*

nis Academiae, ſcholis vniuerſalibus hodie tributo, de titulo(c) *Magiſtri*, deque *titulo* (d) *Profeſſorio Excellentiae*, hic denuo exhibuiſſem, & quidem locupletatas haud perfunctorie. Sed non putaui, tam longam Conringiano operi conuenire appendicem. Quare aliud in tempus iſtum laborem differo.

Quae tamen in promtu mihi ſunt de appellatione Academica *Facultatum*, & *Collegiorum*, & der Burſche, (quo nomine *Studioſi* ſolent affici,) itemque de titulo *Anteceſſoris*, ea nunc expromere licebit, ſimulque rogare doctiores, ſpicilegium hoc meum vt inutile reddant exhibendo meſſem vberrimam. De *Facultatis* (e) nomine vt initio dicam, conſtat, Academias diuidi ſolere in quatuor collegia, eorumque vnumquodque vocari *Facultatem*. *Facultas*, inquit Bulaeus in *Hiſt. Acad. Pariſ. T. I. p.* 251. *eſt corpus & ſodalitium plurium Magiſtrorum* (ſiue Profeſſorum) *certae alicui diſciplinae addictorum.* Iam cum id nominis vehementer offendat aures Latinas, quis non geſtiat cognoſcere, qui factum ſit, vt *facultatis* nomen inderetur collegio, & quidem ſolis in Academiis? Aperiam igitur huius appellationis

 tionis

(c) Inſerta haec eſt *Actis Philoſophorum T. III. p. 692. ſqq.*

(d) In *Poeciles* meae *T. II. lib. I. p. 83. ſq.* dicere iam coepi de hoc argumento.

(e) In *Gloſſario Latino* Dufreſnii, ne in nouiſſima quidem editione, quae Benedictinorum habet ſupplementa, reperies quicquam eorum, quae profero hic de appellationibus *Anteceſſoris*, *Burſae*, & *Facultatis*.

tionis originem. Accidit videlicet initio in tenebris Scholaſticis, vt quaeuis ſcientia nominaretur *facultas*. Cum enim Graeci (f) aliquando dicant δύναμιν pro *ſcientia*, (id quod nec inobſeruatum d miſerunt Budaeus & Henr. Stephanus:) hinc in librorum Graecorum verſiones facile pro *ſcientia* irrepſit *facultas*. Placuit haec elegantia ſcilicet Scholaſticis, crebroque pro *ſcientia* dicere ipſis libuit *facultatem*. Erat ita initio ipſis vſitatum, *facultatem* dicere pro *ſcientia*: eiusque rei exempla ſuppeditat nobis noſter Conringius. In eius quippe *p.* 56. occurrit lex Friderici I. Imp. commemorans *magiſtros in medicinali facultate legentes*: & *p.* 148. Imp. Fridericus II. vult, in ciuitate Neapolitana eſſe *Doctores & Magiſtros in qualibet facultate*. Eodem modo *p.* 373. nominat Innocentius IV. *Magiſtros quarumcunque facultatum*: & *p.* 387. Imp. Maximilianus iubet candidatos honorum Academicorum *rigoroſe examinari in ea facultate, quam edidicerint.* Ac in vetuſto quodam diplomate laudari *Profeſſorem facultatis grammaticae*, cognoui ex Hahnii *Collect. monum. T. I. p.* 261. Similia exempla praebent literae Pontificum Clementis V. & Vrbani VI. a Motſchmanno productae in *Erfordia literata T. I. p.* 14. 19. 20. 26. & 27.

(f) Δύναμις πολιτική, *ſcientia politica*. apud Plutarchum libri *de educ. cap. X. 9.* Etiam Quintilianus habitum ſcientiae practicum vocat *facultatem Dial. cap. XXXIII. 4*: id quod & Ariſtoteles facit *Topic. lib. VI. cap. 5.* ita ſcribens: Πᾶσα ἐπιστήμη καὶ δύναμις τοῦ βελτίστου δοκεῖ εἶναι.

Digitized by Google

27. Eodem ſenſu Petrus Bleſenſis laudat fratris ſui *ſcripta Theologicae facultatis* in *Epiſtola XCIII. p.* 1012. Tomi XXIV. *Bibliothecae Patrum maximae Lugdunenſis.* Sic etiam Lutherus in *Epiſtolis Marbachianis p.* 3. ſe nominat *Decanum Collegii facultatis theologicae*, ibidemque commemorat *Collegium facultatis artium liberalium.* Quam epiſtolam cum iure credam exaratam eſſe a Melanchthone, quippe qui ſolebat publica ſcripta componere, ſimul hinc colligo, eum pro barbaro nomine *Facultatis Theologicae* tolerabilius dicere maluiſſe *Collegium facultatis* (id eſt, ſcientiae) *theologicae.* Ac edens quoque Melanchthon a. 1546. *Leges Academiae Wittenbergenſis* ibi exhibuit etiam *Statuta Collegii facultatis Theologicae*, itemque *Leges Collegii facultatis liberalium artium, quas Philoſophia continet.* Doceant igitur nos duo haec loca, initio ſcientias dictas fuiſſe *facultates*; poſtea accidiſſe, vt illud collegium Magiſtrorum, quod quamcunque ſcientiam tractaret, acciperet nomen *Facultatis*, proque Collegio Philoſophorum vel Theologorum diceretur *Facultas Philoſophica*, *Facultas Theologica.*

Ad *Collegii* appellationem Academicam quod attinet, nulla vox frequentius auditur e Studioſis, quam *ſe ire in collegium*, *ſe redire e collegio*, e. g. philoſophico vel theologico. Iam cum manifeſtum ſit, Latine dicendum fuiſſe *in ſcholam ire, redire e ſchola*, meri-

merito quaerimus, cur ſcholae ſiue acroaſes Profeſſorum nominentur hodie *collegia*. Fuit, cum in mentem mihi veniret credere, appellationis huius originem eſſe repetendam a coenobiis Ieſuitarum, quae ii, *monaſteriorum* ac *coenobiorum* nomen dedignantes, vocare ſolent *collegia*. Iturus itaque aliquis in ſcholam Ieſuiticam vere dicitur *ire in collegium*. Factum ſic eſſe putabam, vt ipſae lectiones ſiue acroaſes appellitarentur *collegia*. Verum poſtea, antiquiorem eſſe huius nominis vſum, docuit me meus Conringius, *p.* 72. e Polydoro Virgilio referens, in Angliae Academiis viuere Studioſos nonniſi in coenobiis, & haec vocitari *collegia*. Ita *in collegium ire* iure dictus eſt, qui in ſcholam coenobii ſe conferebat ad audiendum magiſtrum. Ecce nunc appellationis hodiernae veram cauſam & originem!

Cur vero, nunc inquies, Lector, Studioſi in vniuerſis Germaniae Academiis vocantur die Burſche? *Burſa* ſcilicet olim vocabatur domus, in qua certus inerat Studioſorum numerus certo ſubiectus Profeſſori, quem appellabant *Rectorem Burſae*. Cognoſcere id licet ex *Epiſtolis obſcurorum virorum p.* 17. 39. 72. 114. 149. 162. atque alibi. Factum deinceps, vt ſodales talis *Burſae* vocitarentur die Burſche. Docuit hoc iam Motſchmannus in *Erfordia literata T. I. p.* 646. & Baringius in *Nouis literariis Kohlianis* anni

1737.

1737. *p.* 168. Accuratius vero me reſpondere docet Lutherus in *Colloquiis* ſuis *menſalibus f.* 233. *b*, edit. anni 1569. Referens enim, daß die Burſche von Studenten dem Capellan zu Wittenberg vors Hauß gekommen ſey, und ſeiner geſpottet, und geprediget habe, wie er, manifeſtum facit, prius moris fuiſſe, totam Studioſorum ſocietatem vocare ſingulari numero die Burſche, (*Burſam*,) deinde poſtea accidiſſe, vt Studioſi plurali numero dicerentur die Burſche, & vnusquisque Studioſus der Burſch.

Supereſt, vt de *Anteceſſoris* titulo ſcholaſtico pauca, ſed ea explorata, proferam. Ii ſcilicet, qui ſtudioſam literarum iuuentutem erudiebant, tres olim acceperunt titulos Latinos. Primum, cum aureum eſſet Latinae eloquentiae ſaeculum, nominati ſunt *Doctores* & *Magiſtri*. Succedente ſaeculo, quod argenteum vocari conſueuit, *Profeſſores* nominari coeperunt. In aeneo tandem ſaeculo nomen acceperunt *Anteceſſorum*. Erudite Io. Henr. Mylius, ICtus Lipſienſis, in eleganti ſua *Hiſtoria Theophili*, Lipſiae 1730. edita, *cap. IV.* §. 3. *p.* 34: Anteceſſoris „nomine gaudent, qui doctrina antece„dunt alios, & quorum praeeuntium (g) legi veſti„gia fas eſt. Neque vero, quod ſibi nonnulli per-

 ſua-

(g) *Graeca potius, quam Latina dictione Conſtantinopoli praeceptores cuiuscunque generis appellabantur* anteceſſores, *id eſt*, καθηγηταὶ, viae duces. *Vid.* Iſidori Peluſ. *lib. I. epiſt.* 440.

„ſuadent, tantum ita dicuntur, qui legum formu-
„las pandunt publice, ſed, qui quacunque diſcipli-
„na excellunt eamque alios docent, ita dici, ani-
„maduertit bene Turnebus *Aduerſ. lib. VIII. cap.* 19:
„quod & nouis argumentis, conductisque in eam
„rem auctorum teſtimoniis, tuitus eſt Ludouicus
„de la Cerda in Tertulliani *de virginibus velandis* li-
„bri *caput II.* Quibus nihil habeo, quod addam,
„praeter Nili monachi epiſtolam *Aglaio Anteceſſori*
„inſcriptam: quem quidem non profeſſum Iuris-
„prudentiam, ſed philoſophiae dediſſe operam,
„apparet ex ipſis literis *lib. I. epiſt.* 193. Adiungere
mihi liceat vnum illum locum *l.* 2. §. 11. *Cod. de vet. iure enucl.* vbi non *Anteceſſores* nominantur Profes-
ſores ſcientiae iuris ciuilis, ſed *Anteceſſores iuris.*
Cuius rei haud ignarus M. Henningus Placcenius,
Graecarum literarum in Gottingenſi Gymnaſio
Profeſſor, publice ſe appellare ſolebat (h) *Graeci-tatis Anteceſſorem.*

Satis multa praefatus rogo nunc Lectores, vt
beneuole excipiant meam hanc Conringiani li-
bri editionem & ſimul adiectam *Bibliothecam hi-ſtoricam Academicam*, ipſique maiora praeſtent
reipublicae literatae officia. Gottingae Cal. Aug.
cIↄ Iↄ ccxxxviii.

(h) Vid. mea *Hiſtoria Gymnaſii Gottingenſis Cap. III* §. 23. p. 232.

CON-

CONRINGII PRAEFATIO

ad primam editionem.

Cum nuper ex Suecia, quo me Reginarum, quotquot ſunt aut fuerunt, fortaſſis & earum omnium, quae erunt aliquando, optima maxima euocauerat, domum reuerſum me exciperet iam tum ante tres menſes deſtinatus Academiae noſtrae Iuliae magiſtratus; ſtatim ſub initium facile praeuidi, id quod res poſtea docuit, eam publicorum negotiorum molem, a multis annis quaſi in cumulum congeſtam, in anguſtum muneris mei tempus incubituram, quae docendo iuventuti prodeſſe non permitteret. Nec tamen, vt omnes illi dies ſine linea, quod ille aiebat, effluerent perirentque, aequo animo potui ferre: ac propterea coepi circumſpicere, quidnam meorum τῶν ἀνεκδότων & minima omnium cura recenſeri & intra illud breue atque difficile Academici magiſtratus mei tempus horis ſucciſiuis per operas typographicas poſſit abſolui. Ita commodum inciderunt in manus meas, quarum dudum memoriam paene amiſeram, ſex hae Diſſertationes, ante decem amplius annos in hac ipſa Iulia recitatae, eaeque omnes vnius paene argumenti, nec ab iis,

qui-

Digitized by Google

quibus immergendus iterum eram, curis omnino alieni, vt quae omnes circa Academicarum rerum hiſtoriam occupentur. Dum relego tamen & publico, haud diſſimulabo, ſperato maiorem mihi moleſtiam creatam: quod alia nouanda, augenda alia, omnia accuratius elimanda, & medias quidem inter occupationes, ſubinde venerint. Numquod operae pretium fecerim, tuo, Lector beneuole, iudicio commiſſum eſto. Longe diuerſa me in quammultis narrare, quam vulgo creditur; curioſius etiam nonnulla ſerutatum eſſe, quae contemni paſſim ſolent, neque poſſum neque volo diffiteri. Si veritatem aſſecutus ſum, nouitatis nomine haud vereor accuſari; ſin, merebor tamen fortaſſis ſaltem bono conatu errorum veniam. Eſt enim vtique *quadam prodire tenus, ſi non datur vltra.* Vt ſollicitius in haec etiam incumberem, effecit primum neſciò quae innata mihi indoles, in eorum, quae offeruntur, cauſas & originem ſine intermisſione inquirendi; deinde, & cumprimis quidem, illa delectatio, quam a prima vsque pueritia ex hiſtoria cum alia, tum potiſſimum literariae rei, percepi ſemper maximam. Et vero haec cum aetate nunquam non accreuit, poſtquam, ipſummet Ariſtotelem eiusque optimos diſcipulos (quorum ſtudia iam tum adoleſcenti fuerunt id, quod Themiſtocli olim trophaea Miltiadis,) magnam accuratamque diligentiam in originem & actus omnes literariae rei non minus, atque in hiſtoriam aliam, impendiſſe, animaduerti. Sed & turpe ſemper duxi, ignorare inſtituta eius vitae, quam amplexaris: quî non in ſcholarum omnia inquirere igitur fas mihi fuerit, octodecim & quod excurrit annos Academicum hactenus Profeſſorem agenti? Enimuero ex literariae rei literatorumque hiſtoria tantundem voluptatis capere licet, quantum ex quauis alia. Qui in illo ſane ordine viuunt, iis non poſſunt non, autor, haec iucundiſſima eſſe, niſi ſuae illos ſortis poeniteat.

teat. Nec tamen in Diſſertationibus hiſce omnia huius argumenti ſum perſecutus, ſed multa reliqui intacta, alia non niſi leui, quod aiunt, tetigi brachio, partim de induſtria, partim quod non vacarit huic rei amplius immorari: imo quod & neſcierim nonnulla, quaedam vero ſint iam peruulgata. Quem vſum meo iudicio inſtituta ſiue vetera ſiue noua habeant, adeoque num bene an ſecus ceſſerint ſcholaſticae rei, omiſi hactenus indicare, quod propriae ac ſingularis id ſit operae, & alias fortaſſis ſerio a me docendum; caſtigare vero ob meritam noxiam receptos mores, (vt ſane mihi haud pauca noſtra emendationis videntur indigere,) non immane tantum hodie ſit facinus, ſed inuidiae etiam atque obtrectationi obnoxium. Nec vero eſt, cur nunc quidem vltro mihi malum accerſam: nec paulo prudentiorem poſſunt latere, quae in rem ſunt, ſi vel pauca iſthaec a me dicta ea, qua par eſt, trutina expenderit. Huius loco ſubiunxi hac vice tabulas illas, quibus hanc noſtram Iuliam primum inſtituit prudentia & aequitate nemini Caeſarum ſecundus, Maximilianus: quoniam deſiderari illas intellexi a quammultis, & praeclara haud pauca comprehendant, quae alibi fruſtra quaeſieris; intereſt vero publici, haud ignorari. Meo voto autem, Lector beneuole, abunde nunc ſatisfeceris, ſi errantem venia, recte docentem fauore fueris proſecutus.

CONRINGII PRAEFATIO

ad ſecundam editionem.

Sex haſce *de Antiquitatibus Academicis* Diſſertationes in publicis Academiae Iuliae conuentibus intra quadriennium ab anno vsque poſt triceſimum ſeptimo abs me habitas eſſe, ipſaemet earum inſcriptiones ſignificant. Tam prolixe tamen omnia dicta non eſſe, vltro fateor. Et vero moleſtum fuiſſet auditoribus, adeo longis ſermonibus praebere aures. Nec conuenit prudentiae oratoris, defatigare eos, quos beneuolos ſemper atque attentos habere ipſe orationis cuiusque ſcopus efflagitat: ac proinde a me etiam ſancte obſeruari idem oportuit, praeſertim quia quauis vice multa quoque alia agere feriae ſolemnes iuſſerunt. Igitur in illam, qua nunc ſunt, magnitudinem excreuerunt Diſſertationes decimo demum poſt anno: quando nimirum in vnum volumen redactas in lucem edere illas inſtitui. Tunc ſcilicet alia mutauere, alia complura addita, non niſi interpolando tamen, atque inſerta prioribus: vt, quae noua ſint, quae vetera, dis-

Digitized by Google

diſcerni nunc amplius nequeat. Caeterum illius editionis exempla omnia breui fuerunt auida emtorum manu diſtracta: ſiue inſperata nouitas argumenti, ſiue quae alia hedera venditionem feſtinauerit. Quapropter ſaepiſſime & recenſio & noua publicatio libri a me petita & deſiderata fuit. Nunc tamen tandem, quarto & viceſimo poſt anno, infinitis & plane diuerſis occupationibus interea temporis tantum non attritus, vt exſpectationi iſti quadamtenus ſaltim reſpondeam, potui adduci. Hac ſane recenſione plurima paſſim in Diſſertationibus ipſis ſunt emendata: & acceſſit eiusdem cum Diſſertationibus argumenti nouorum *Supplementorum* liber integer. *Supplementorum*, inquam, nouus liber acceſſit. Non enim denuo interpolare ipſas Diſſertationes placuit: nec commode idipſum fieri potuit absque Diſſertationum labe, cum plane alia, & quidem prolixa, debuerint accedere, cuiusmodi non patiuntur inſertionem. Id quod *Supplementa* excutienti cuilibet non poteſt non liquidum videri. Quantumuis autem *Supplementa* iſta doceant multa, quae Diſſertationibus haud continentur; omnia tamen omnino Academica vetera ne ſic quidem me perſecutum, ingenue confiteor. Quin imo ne quidem tangere vniuerſa iſthaec conſilium fuit. Singulas ſane ſi ſpectemus ſcholas eiusmodi Academicas priſci aeui, multas earum de induſtria ſilentio praeterii, quod ſingulas illarum recenſere non conſtituiſſem, ſed duntaxat antiquum Academiarum ſtatum: idque in id ſolum, vt rectius intelligi poſſit, quid rerum noſtrarum vetus, quid nouum, atque adeo qua origine & quando ſaltim potiſſima quaeque noſtra inceperint. De ſingulis agere eſt operae a meo quidem propoſito diuerſae: eius nimirum, quam *Middendorpius* excolendam ſuſcepit: etſi argumento illi multum fuerit impar. Complura caeteroquin huius generis in aduerſariis noſtris annotauimus, de philo-

Philoſophicis cumprimis & Medicis ſcholis Graecarum aliarumque gentium, hic conſulto neglecta. Ne quidem iactaverim vero, nihil a me omiſſum, quod ad hunc locum meum pertineat, atque adeo nullum poſſe ſpicilegium fieri poſt meam meſſem. Pleraque & potiſſima quaeuis *Antiquitatum Academicarum* ſi exiſtimer cum cura perſecutus, ſatis forte mihi fuerit: quandoquidem primus, niſi fallor, materiam hanc eruderare ſum aggreſſus. Quod deeſt, addant alii: ſitque proinde ex hoc labore praemium aliis quoque mecum commune. Et ſane ipſe optauerim, ab aliis narrari iſthaec omnia iuſta temporum gentiumque ſerie obſeruata: quod, niſi fallor, haud multum iam fuerit difficile: non vtile autem minus, atque prodeſt, ordine rerum quarumvis ciuilium hiſtoriam recitare. Sane haec etiam, quae nos narrauimus, neceſſaria ſunt ſcitu ad perfectionem hiſtoriae literariae: cuius ſolae illae partes, quae circa ſcriptores omnigenae doctrinae verſantur, hactenus elaboratae ſunt: nec tamen etiam illae omnes, etſi prae aliis magnum heic pretium operae fecerit vir incomparabilis induſtriae, Gerardus Ioannes Voſſius. Eſt autem, ſaltim eſſe merito oportet, etiam hoc hiſtoriae genus iis, qui eruditionis ſtudio ducuntur, non minus iucundum aut minus commodum, quam ciuilium rerum commemoratio iuuat eos, qui ciuilibus negotiis delectantur. Mihi certe a teneris vsque Hiſtoria literaria fere plus voluptatis attulit, quam vlla ciuilium. Taceo nunc, conducere etiam hanc ad ciuilem prudentiam: non omnem quidem, illam tamen, quae conſtituere debet, quemadmodum & in quantum eruditio quaeuis in republica ſit comparanda per ſcholas & alia doctrinae adminicula. Etiam enim hoc pertinet ad vere beatam rempublicam: non ſane ciuitas vlla eſt felix, ſi eruditione fuerit deſtituta, artium inſignium ac ſcientiarum rudis. Ad hanc autem prudentiae ciuilis partem

tem

tem parandam non minus haec literaria eſt hiſtoria vtilis, atque ad alia ciuilis regiminis omnia pacis bellique rerum multiplex commemoratio. Quod fortaſſis haud difficile poſſit etiam a me oſtendi, ſi inſtitutum pateretur, aut hoc agere vacaret. *Supplementis* praeterea proxime ſubiunximus *Diploma* Optimi & Sapientiſſimi Imperatoris MAXIMILIANI SECVNDI illud, quo Iuliam hanc noſtram Academiam condidit. Repeti enim etiam heic meretur, quia editione Diſſertationum prima iamtum productum eſt: praecipue autem, quia vergit in perpetuam Academiae noſtrae laudem, ab illo Caeſare, qui nemini hactenus moderatione animi inter diuerſa de ſacris profaniſque Imperii rebus ſentientes fuit ſecundus, auctoritatem atque originem ſuam, imo, ſi fas eſt addi, etiam exemplum, quod imitetur, accepiſſe: quodque prae aliis ſui ordinis ſcholis fuerit iſthoc ipſo diplomate Iulia haec exornata. Adiunximus praeterea & *Epiſtolam* V. C. *Ioannis Ioachimi Maderi*, amici non e multis, quam ad me de vetuſtis Academiarum rebus exarauit. Vt enim auctor rerum multarum veterum peritia eſt eximius, ita & haec eius epiſtola viſa mihi eſt digna, quae ab omnibus heic quoque & legatur & aeſtimetur. Poſtremo duxi, haud futurum abs re, ſi ex more huius aeui perquam vtili memorabilium quarumuis vtriusque libri rerum locupletibus indicibus volumen hoc perficiatur. Et ſane meo quidem voto abunde ab amicis hic eſt ſatisfactum: nec dubito proinde hinc Lectoribus, ſaltim iis, qui compendia laborum, nec iniuria, ſectantur, haud leue commodum polliceri. Dum recenſeo autem omnia, fateor, occurriſſe, quae ſcribentis induſtriam effugerunt, atque adeo potuiſſent haud inutiliter addi: ſed colophonem imponere valetudo quoque minus ſolito nunc fauens imperat. Tantum igitur vnum illud moneo: quae *pag. 222. Supplemento VII.* ex Suida adduxi

duxi, totidem pene verbis in ipſis *Vitae Iſidori*, Philoſophi Athenienſis, a Damaſcio Damaſceno olim ſcriptae, Photianis Excerptis reperiri: vt hinc quoque pateat inſcitia ſuperbi illius & iniqui ineptique ſcioli, qui Suidea omnia credit deberi ſolis iis, quorum nomina operis primae paginae leguntur inſcripta. Alia vt moneam, nec Tu, Lector Beneuole, fortaſſis expoſcas. Igitur nunc quidem nihil Te rogo aliud, quam vt fauere mihi ne deſinas, & ignoſcas alicubi ceſpitanti, memor communis mortalium imbecillitatis. Helmeſtadii IIX. Kal. Auguſti Anno cIↃ IↃ C LXXIV.

REVE-

Digitized by Google

REVERENDISSIMO CELSISSIMOQVE

PRINCIPI

FERDINANDO

EPISCOPO PADERBORNENSI

COADIVTORI MONASTERIENSI

S. R. I. PRINCIPI

COMITI PIERMONTANO

ET

LIBERO BARONI DE FVRSTENBERG

FELICISSIMA OMNIA

DEVOTO ANIMO

PRECATVR

HERMANNVS CONRINGIVS.

Digitized by Google

* * *
* *
*

Conſecro Celſiſſimo Nomini Tuo, PRINCEPS, *librum nec magnum mole nec tractatione eleganter politum, atque adeo hactenus, fateor, ara iſthac ſacra indignum. qui tamen argumento ſaltim ſuo hoc ipſum promeretur. Enimuero agit ille de ſcholis, non puerilibus, ſed iis, in quibus ſublimior quaeuis literatura doceri conſueuit: quae illarum origo, quis ſtatus, quae fortuna, qualia inſtituta, qui mores, qui ritus, & quidem vt illa omnia & vbiuis gentium & omni tempore ſeſe habuerint. Haec narrantibus aures beneuolas praebere, non vtique alienum a magnitudine ſua exiſtimare forte etiam Regum ac Principum optimi poſſunt: quandoquidem iidem ſcholas eiusmodi magnificis impenſis & inſtituere & fouere, ad gloriam, imo officium ſuum pertinere, iure merito paſſim terrarum arbitrantur. Quemadmodum videlicet ex ciuilium rerum hiſtoria reipublicae ipſiusmet regendae prudentia accipitur, ita & literariae eiusmodi narrationes idoneae ſunt docere rectam ſcholas illuſtriores quasque inſtituendi rationem: quae peritia Regibus Principibusque melioribus non minus, ac reliqua ciuitatis gubernandae ars, eſt conueniens. Etſi vero ex commentariis huius generis tantum proficere non ſit cuiuslibet, aut etiam fieri id omnino nequeat; iuſtum tamen eſt, vt ſaltim ex illis non minus voluptatem capiant ſcholarum nutritii Principes, quam ex belli pacisque negotiorum relationibus, ac proinde haec etiam curatio non ſit illorum faſtigio indigna. Eius magni ordinis neminem illud ipſum*, CELSISSIME PRINCEPS, *Te rectius intelligere, equidem haud dubito. Praeterquam enim quod liberaliter habeas a magno patruo inque ſacro Principatu anteceſſore*, THEODORO, *conſtitutam Academiam; quod item ſtudio*

rerum

rerum antiquarum omnium mire copiaris , imo omnigenam colas literaturam, eiusque rerum peritia multum delecteris : quod rarum eſt Principalis Tui generis decus ; ipſemet vsque adeo vales rerum quarumuis veterum notitia , ne quid nunc dicam de poëtica facundia, quo in campo plane ſine aemulo regnas, vt Tuae Principum claſſis ſimilem Germania nunquam viderit , forte nec vnquam ſit viſura. Id quod, ne cui videar plus iuſto Tui venerationi ex affectu tribuiſſe, efficiunt re ipſa , quae in lucem publicam iam tum edidiſti, cum Poëmatum *libri*, *tum* Paderbornenſia *poëtico pariter & hiſtorico calamo illuſtrata* Monumenta, *ſine exemplo & doctrina varia & elegante cultu longe praeclariſſima. Nullus dubito autem , multo maxime animum illum Tuum, praeſtante & eruditione & virtute & bene de publico ac poſteritate merendi ſtudio incomparabilem, patefactum omnibus etiam futuris ſeculis iri, ſimul in vulgus prodierit illud, quod nunc adeo ſub manibus tibi eſt, volumen grande de ſacrae Tuae ditionis Principatusque rerum ab omni retro aeuo ad hanc vsque tempeſtatem repetita memoria. Spero autem, vel hoc opere, vel alio quodam ſingulari, antiqua quaelibet ſcitu digna etiam reliquae Tuae Angariae ac Weſtphaliae narratum iri, pro ea, qua vales, omnium iſtorum cognitione pariter & ſtudio. Et vero ex terris iſtis fortiſſimi quondam Germaniae populi prodierunt, etiam illi, quorum origo paſſim ignoratur. Me ſane iudice, ipſosmet Marcomannos, Harudes, & Seduſios vetuſtiſſimas ſedes non alibi habuiſſe, indicant vocabula oppidorum, quae etiamnum ſuperſunt. Quemadmodum videlicet a Marca hodie Comitatui Marcano, ita olim Marcomannis fuiſſe nomen; ab eo, quod nunc Duisburgum audit, Seduſios quondam appellatos; & Harudum oppidum illud, quod nunc popularibus dicitur* Rüden an der Har, *fuiſſe olim, mihi ſane per eſt veroſimile. Illos autem tres populos in vnum denique Marcomannorum nomen coaluiſſe, & Maroboduo duce Boiohemum, pulſis trans Danubium aut in ſeruitutem redactis*

Digitized by Google

Boiis, Gallica gente, notum ex Romana Hiſtoria: niſi forte Seduſii & Harudes Quadorum ſibi cognomentum adſciuerint, propria in Moravis condita republica. Quantum conicio autem, ipſi hi populi, pulſi poſt a Czechis Venedis, aut ſponte relicta Germania, Noricoque occupato, Boioarii nunc cognominantur. Francos praeterea illos, qui Rheno traiecto in Galliam commigrauerunt, ex iisdem terris fuiſſe oriundos, ego quidem itidem cenſeo. Illud ſane nomen praeter alios ſibi aſſumſiſſe & Bructeros & Chamauos & Ampſiuarios & Ambriuarios & Angriuarios, haud difficile eſt probatu. Superant vero etiamnum in vicinia Tuae dioeceſeos, P R I N C E P S, *veſtigia illarum appellationum: Chamauorum in oppido, quod nunc vulgo Kamen, Bructerorum autem in Broec oppidulo: etſi, quo tempore Francum cognomentum hi acceperunt, patriis pridem antiquis ſedibus pulſi, ad ripam Rheni Germanicam circa Vangiones conſederint. Sed & Ampſiuarios dictos a flumine, quod accoluerunt, nunc* Amſer *vel* Emſer *vocato, & Ambriuarios ab Ambro amne, vt antehac & Sicambros, Angriuarios autem ab* Anger *fluuio, qui in Ducatu Bergenſi Rheno mergitur, poſt a ſeſe cognominata loca* Angermünde, Angerhuſen, zum Angern, *non futilibus poteſt probari argumentis. Nec vero eſt, quod dubitare quem faciat Francorum nomen iis in locis haud ſuperſtes. Id enim contigit, quia omnes iſti Franci in Galliam transierunt, nulla in Germania ſobole relicta: ſecus quam fecerunt illi, quorum poſteritas etiamnum Orientalem Franciam incolit: cum tamen iam Sidonius Apollinaris dixerit:*

Vluoſa Francum Nicer abluit vnda,

imo iam Auſonii aetate fuerit

Francia mixta Sueuis,

perin-

perinde vt ibi hodie: quia etiam omnes populorum illorum terras Weſtphali Saxones in ſuam ditionem ac nomen deinde transtulerunt. Etiam haec, inquam, & ſimilia Te traditurum, PRINCEPS CELSISSIME, *equidem ſpero: quandoquidem cumprimis hoc vergit ad Weſtphaliae gloriam, certe non minus, atque illud omne, quod* Monumenta *Tua* Paderbornenſia *iam tum docuerunt. Et vero vt ego heic quoque ſpem iſtam meam non diſſimulem, quammaxime facit admiratio Tuae harum quoque rerum excellentis peritiae: idque quandoquidem praeter alia Tuum hoc omnis vetuſtatis ſtudium mihi certum paulo ante praebuit argumentum, haud fore ingratam Eminenti Tuae dignitati (liceat mihi per mores nuperrime demum coeptos de Te vſurpare appellationem olim communem Epiſcopis quibusuis,) factam abs me libri huius conſecrationem. Ne quid vero diſſimulem, id vti auderem, incitauit me porro cum exemplum multorum praeſtantium ſcriptorum, qui, cum ingenii ſui monumenta Celſiſſimo nomini Tuo inſcripſiſſent, perquam benigne fuerunt excepti; tum praecipue inuſitata illa gratia, qua me iamdudum es proſecutus. Decem videlicet iam, & quod excurrit, annos eſt, cum nihil tale exſpectantem non epiſtola duntaxat longe humaniſſima, ſed etiam donato Illuſtrium* Poëmatum *libro, honorare me non dubitaſti. Ex eo autem & literis frequentibus manu propria quaſi ad familiarem exaratis, & muneribus compluribus, probatam ſemel beneuolentiam plusquam Principalem confirmaſti: ac proinde etiam mihi feciſti audaciam, viciſſim, non attento propemodum faſtigio Tuo, literarium commercium tecum inſtituendi. Adhoc in opere illo tuo incomparabili* Paderbornenſium Monumentorum *illo me inuidendo praeconio publice affeciſti, vt nemini non queat apparere, dum ſupra meritum laus exſurgit, quam ſit exuberans Tua erga me beneuolentia. Quemnam vero non etiam iuſto audaciorem reddat tantus Celſiſſimi, imo & literatiſſimi Principis affectus? Me ad*

Digitized by Google

ad libri huius conſecrationem etiam hoc Tuo fauore impulſum eſſe, equidem haud diſſitebor. Coëgit vero huc etiam officii mei ratio: quia ſcilicet poſtulat gratitudo, vt meum aliquod exſtet, etiam ad poſteritatem, venerationis, qua eminentes virtutes Tuas colo, monumentum. Haud me fugit quidem, tenue hoc omne eſſe, & longe maiora Tibi offerenda; at vero nunc quidem aliquid grande ad manum non eſt, quod Nomini Tuo dedicem: & fortaſſis argumentum hoc literarium affectui eruditi Principis ſic ſatis eſt conueniens. Quodſi tamen & Tu, CELSISSIME DOMINE, perrexeris fauere, & ſenectuti meae valetudinem ac vires Deus conceſſerit, maiore Te religione abs me affectum aliquando iri, ſancte polliceor. Helmeſtadii in Academia Iulia IX. Kalendar. Auguſti cIↄ Iↄ c LXXIV.

HERM.

Digitized by Google

HERM. CONRINGII
DE
ANTIQVITATIBVS ACADEMICIS
DISSERTATIO PRIMA,

habita XVII. Octobr. anni CIↃIↃCXXXVII. SVPPL. I.

in qua de ſtatu ſcholarum vbique terrarum ac gentium inde ab antiquisſima memoria usque ad Academiarum in Europa ortum agitur.

I.

TErtius dies eſt, cum Natalem Academiae noſtrae ſecundum poſt ſexageſimum celebrauimus. Votum quisque tum fecit in aede ſacra pro eius incolumitate, ſimulque Deo immortali gratias, quas mente potuit concipere maximas, egit, pro innumeris in eam diuinitus collatis beneficiis. Namque ſoli profecto Deo debemus, quod poſt tot clades, interque tot ruinas populorum atque vrbium Germaniae noſtrae, in hunc modum renata quaſi ſit Iulia. Ab vno etiam illo ſperanda eſt in futurum ſalus, ſi quam ſalutem licet ſperare. Caeterum nihil intermiſimus tum quidem, quod ad officium noſtrum pertinere videri potuit. Nunc vnum, quod ſupererat, agemus. Nempe eundem nunc natalem oratione etiam aliqua cele-

 bra-

Digitized by Google

brabimus: perinde vt votis ante hoc biduum ille quaſi eſt conſecratus. Nihil autem dubito, eodem animo eademque attentione, qua nuper eſtis vſi, nunc etiam me perorantem vos proſecuturos: ſcilicet non tam cogitantes, quis dicam, aut quid dicam, bene nempe an ſecus, ſed in cuius rei memoriam et laudem nunc ſim locuturus. Eſt autem illa haec ipſa Iulia noſtra, cuius omnes membra ſumus, quaeque omnes nos vno ſinu complectitur. In eius vnius gloriam ſane vergere volo, quicquid ſum allaturus.

II.

2 Nec tamen quicquam nunc dicam, ſiue in conditoris D. Iulii heredumque eius, Sereniſſimorum Brunſuic. Luneburg. Ducum, encomium, ſiue in noſtrae ſcholae commendationem. Sunt enim haec iam toties dicta atque audita, vt omnium aures his perſonent. Fortaſſis etiam iſthuc agenti mihi nonnemo regereret illud Herculis laudatori olim obiectum: *Quis illos vituperat?* Sed nec in argumento multum ab hac ſolennitate alieno mihi verſari vel licet vel libet. Dicam vero pace veſtra, Auditores, de origine Academiarum, materia neque trita multum, neque in vulgus cognita, neque iniucunda, neque non apta huic feſtiuitati. Quis enim nolit ſcire, celebraturus natales alicuius Academiae, quando quaue occaſione coeptae ſint inſtitui id genus ſcholae? Eas vero ſi contempleris, dubitaueris, mirarine magis debeas, an commendare. Scilicet ſunt reapſe ſcholae iſtae noſtrae, quas Vniuerſitates aut Academias nunc appellare conſuetudo eſt, respublicae quaedam & ciuitates, etſi non omni ex parte ſuae ſpontis, magna tamen. Non tantum enim doctoribus conſtant ac diſcipulis, ſed & ſua iis in ſuos eſt iurisdictio: adeo vt nonnullis, quas inter eſt & haec Iulia noſtra, ne merum quidem & mixtum imperium, quod appellant, deſit. Cumque alibi alia poſſint doceri ac diſci, in ſcholis hisce regiis nihil maioris quidem momenti negligitur.

Solae

Solae etiam ferme hae poteſtatem docendi poſſunt aliis facere, per gradus doctrinarum auditoribus deductis. Quae omnia cum ſint longe praeclariſſima inſtituta, fortaſſis & operae nullum non pretium facturus ſum, ſi, qua origine iſthaec coeperint, explicauero.

II. Nec id vero commode praeſtari poteſt, niſi enarremus inſtituta ſcholarum illuſtrium omnium, ſaltem pleraque, quotquot haec usque in tempora floruerunt. Quod hic quidem vt eo rectius fiat, mei quoque fuerit officii, re illa altius aliquanto repetita, in noſtra denique aetate deſinere.

III.

Agide, ergo, loquamur initio breuiter de AEgyptiorum, Chaldaeorum, & Perſarum ſcholis; vt pote apud quas SVPPL. II. 3
gentes regnum diu omnis eruditionis fuit, & quidem multis ante ſaeculis, quam ad Graecos doctrinae cura peruenit. AEgyptiis vero primum tribuemus locum, ſiue quod reapſe primis illis eruditionis propagatio fuerit animo, ſiue SVPPL. III.
quod ſibi primis hanc gloriam vindicent.

IV.

Aegyptios itaque quod attinet, ſapientiae omnis SVPPL. IV.
ſubtilioriſque doctrinae curam ſolis ſacerdotibus eorum fuiſſe cordi, compertiſſimum eſt. Neque vero aliter res ſeſe facile habere potuit, quod philoſophiae, cumprimis eius, quae in contemplatione poſita eſt, ſtudia (a) otium poſtulent liberale, quale tamen paucis concedi ſolet. Sacerdotes vero AEgyptii eo affluebant, & ſoli quidem, ex more illius regionis unoquoque ad paternum genus vitae adſtricto. Et vero fuerunt ſacerdotali ordini agri publici aliique largi reditus, ipſique vna cum ſuis omnium onerum immunes inque ſummo vixerunt honore. Ne nunc dicam, quod in liberos propagaretur eadem vitae condi-

 tio,

(a) Ariſtoteles *lib. II. Metaph. cap.* 1.

Digitized by Google

tio. Eo autem effectum eſt, vt nemo cogeretur liberis ſuis operoſe diuitias quaerere, ceu quibus abunde ex publico proſpectum eſſet. Narrat iſthaec omnia Diodorus Siculus *libro primo Bibliothecae* ſuae. *Agros enim omnes totius AEgypti tres in partes fuiſſe diſtinctos*: quarum vna ſacerdotibus, vna regi, tertia militibus ceſſerit. Ipſemet (*b*) ita loquitur: *Totius regionis (quae tripartita eſt,) primam ſacerdotum ordo ſibi portionem vendicat, in magna apud indigenas auctoritate & reuerentia conſtitutus, tum ob pietatem in deos, tum quod ſummam ex eruditione prudentiam ad rempublicam aſſerunt. Ex vectigalibus autem ſuis cuncta per AEgyptum ſacrificia procurant, miniſtroſque alunt, & ſuis inde vſibus neceſſaria depromunt. Neque enim deorum honores mutari,*
4 *ſed ab iisdem eodem ritu peragi: neque in commune omnibus conſulentes neceſſariorum copia deſtitui, fas eſſe iudicabant. Hi namque vt ſenatus principes regi perpetuo ſunt praeſto, qua opera, qua conſilio & doctrina ipſum adiuuantes.* Addit paulo poſt: *Hi a cunctis oneribus ſunt immunes, & primas a rege honoris & poteſtatis obtinent.* Quae omnia ab antiquo ita fuiſſe inſtituta, ex ſacra Moſis hiſtoria nos diſcimus. Ioſephi enim prudentia omnes AEgyptiorum agros Regi ceſſiſſe, exceptis iis ſolis, qui ad ſacerdotes pertinebant, legimus. Quo tempore Magos quoque, ſiue τὰς γόητας, ſumma fuiſſe in exiſtimatione, conſtat: quos nullum dubium eſt ſacerdotalis fuiſſe ordinis. Memphiticos enim ſacerdotes magicis artibus Moyſi reſtitiſſe, auctor eſt Artapanus illo memorabili fragmento libri *de Iudaeis*, quod habet Euſebius Caeſarienſis nono *de Praeparatione Euangelica* volumine. Dicam alias (*c*) de eruditione AEgyptiaca, & quanta illa fuerit, & quibus auctoribus propagata. Illud conſtat, penes hos ſacerdotes AEgyptios fuiſſe tum ſcholas omnis melioris doctrinae, & quidem per vniuerſam AEgyptum;

(*b*) *Lib. I. cap.* 73.
(*c*) Vide meus liber prior *de Hermetica Medicina.*

Digitized by Google

ptum: etſi praecipui horum fuerint Thebani, Memphitici, & Heliopolitani. Et quidem apud Heliopolitanos commorati ſunt ſtudiorum ergo etiam ex ipſa Graecia Eudoxus ac Plato annos integros tredecim, vt Strabo (*d*) loquitur: narrans, monſtrata ſibi Heliopoli Eudoxi ac Platonis domicilia, quae olim iſti incoluerant: quanquam ſuo tempore ſacerdotales illae ſcholae iam interiiſſent. *Heliopoli*, inquit, *domos amplas vidimus, in quibus ſacerdotes habitabant. Imo dicunt, hanc olim ſacerdotum habitationem fuiſſe, hominum Philoſophiae & Aſtronomiae deditorum. Nunc is ordo ac ſtudium defecit, nec quisquam nobis tali exercitio praeeſſe oſtendebatur, ſed homines tantum, qui ſacrificia curarent, atque ritus eos peregrinis commonſtrarent.*

V.

Sed quo pateat clarius, quidnam profeſſi ſint aut docuerint illi ſacerdotes AEgyptii, adeoque in quibus verſatae ſint illorum ſcholae, fortaſſis operae fuerit pretium, ceremonias non nullas illorum hic afferre: praeſertim cum easdem in ſignum mirae alienius & inſolitae philoſophiae narrat etiam ipſemet Clemens (*e*) Alexandrinus. In proceſſionibus itaque ſacris, vbi omnem ſuam doctrinam oſtentarunt, hunc illi tenuerunt ritum. Primus proceſſit ὁ ᾠδὸς ſeu cantor, geſtans aliquod muſicae ſeu poëticae artis ſymbolum. Cuius fuit, duos libros Mercurii didiciſſe, alterum deorum hymnos continentem, alterum vitae regiae ἐπιλογιστικόν. Cantorem ſecutus eſt Horoſcopus, geſtans manibus horologium & palmam, duo ſideralis ſcientiae ſymbola: quique calluit quatuor libros Mercurii de ſiderum errantium ac fixorum motibus. Poſt hunc proceſſit ὁ ἱερογραμματεὺς, capite alatus, & manulibrum ac canonem iunco atque atramento inſtructum gerens. Cuius fuit, profiteri hieroglyphicam ſcribendi rationem, mundi item ac vniuerſae terrae, &

 ſeorſum

(*d*) *Lib. XVII. Geogr.*

(*e*) *Lib. VI. Strom.* Adde Porphyrium *lib. IV.* περὶ ἀποχῆς *p. 371.* edit Lugd.

ſeorſim AEgypti Niliqne, deſcriptionem, ordinem item ſiderum errantium, nec non alia ad ſacrum inſtrumentum pertinentia. Hunc ſecutus eſt ϛολιϛὴς, callens omnes leges ciuiles ac ſacrificiorum ceremonias. Quorum agmen clauſit is, quem Prophetam nuncuparunt, omnium primas, voluminum τῶν ἱερατικῶν decem peritiam venditans, vectigalium (vt ego interpretor,) ſacrorum diſtributor. Fuerunt porro his ſacerdotibus, miniſtrorumquaſi loco, οἱ παστοφόροι, artem medicam, ſex voluminibus ſacris Mercurii contentam, profitentes.

VI.

Vnde manifeſtum eſt, omnis generis doctrinae profeſſores iſthoc in ſacro ordine fuiſſe. Caeterum ſua iſthaec non vulgo quosuis docuerunt, vti nos, ſed inprimis liberos ſuos, & ſi quos alios inuenere haud indignos poſſes-
6 ſione tam praeclara: raros ergo & in arcano. Ita enim & Moyſen legimus omni AEgyptiorum doctrina fuiſſe imbutum; Graecos quoque illos, Orpheum, Muſaeum, Melampodem, Daedalum, Homerum, Lycurgum, Pythagoram, Solonem, Platonem, Eudoxum, Democritum, Oenopidem Chium, alios, longis in AEgyptum exiliis ſusceptis varia doctrina inſtructos rediiſſe.

VII.

Conſtat autem ex ante dictis, ſcholas illas AEgyptiacas nonnihil cum noſtris habuiſſe quidem commune, in multis tamen fuiſſe noſtris diſſimillimas. Primo enim non patuerunt ſine diſcrimine omnibus, vt noſtrae, ſed paucis tantum, & quidem vix aliis, quam ſacerdotalis familiae hominibus. Deinde ipſorummet doctorum longe lautiſſima fuit conditio, prae vt eſt noſtra: vtpote quorum & liberis & vxoribus de omnibus vitae ſubſidiis abunde fuerit proſpectum. Porro obſeruare nihil eſt de honoribus & gradibus diſcentium, nihil de regiminis aliqua forma reipublicae aemula, apud illos obtinuiſſe: quod apud nos valet maxime.

VII.

Digitized by Google

VIII.

Quae vero AEgyptiacarum ſcholarum inſtituta, ea-
dem fuerunt pene & CHALDAICARVM & PER- SVPPL. V
SICARVM & INDICARVM. Refert (*f*) enim Stra-
bo, philoſophis indigenis, iis, qui Chaldaei appellantur,
in Babylonia conſtitutam eſſe habitationem; quosdam
eorum eſſe Borſippenos, quosdam Orchenos, aliosque
complures: qui tanquam per ſectas iisdem de rebus alias
atque alias opiniones ſecuti ſint. Alii ſcilicet Borſippen
vrbem, alii Orchoen ſeu Vr oppidum incoluerunt, alii
alibi habitauere. Diodorus Siculus (*g*) ſcribit, Chaldaeos,
Babyloniorum vetuſtiſſimos, eum in republica ordinem te-
nere, quem AEgyptii ſacerdotes ſibi vendicant: Deorum
enim cultui addictos per omne vitae tempus philoſophari, &
praecipuam ex Aſtrologia gloriam nanciſci: doctrinam
autem non eo modo, quo Graeci, percipere: apud Chal- 7
daeos enim per generis ſeu familiae traditionem philoſo-
phiam hanc obtingere, filiumque a patre illam accipere, ab
aliis interim publicis muneribus liberum, accipere autem
ab ipſa vsque pueritia.

IX.

De Perſicis & Indicis ſcholis (*h*) tantum non eadem nar-
rantur. Sed nolo nunc omnia iſthaec recenſere, ne cui
taedium creem iſthac narratione. Quantum vero omnes
illae ſcholae ab inſtitutis noſtris abſuerint, facile vnicuiuis
per ſe manifeſtum eſt: vt nec illud nunc operoſe oſtendere
ſit neceſſarium.

X.

Veniamus potius ad GRAECAS gentes, quae prae aliis
literarum gloria videntur floruiſſe, & a quibus vt magnam
partem

(*f*) *Lib. XVI. Geogr.*
(*g*) *Lib II. Biblioth. cap. 29.*
(*h*) Vide de vtrisque praeter alios Porphyrium *lib. IV. περὶ ἀποχῆς p. 398. & 404.*

partem eruditionis noſtrae, ita etiam nomen hoc Academiae accepimus. Fuit ſane haec gens olim prae aliis elegans ac culta, attamen (quod primo venit notandum,) perquam ſero literis dare operam coepit. Vix enim quisquam paulo ſapientior multum ante Perſici regni exordia ea quidem in gente vixit. Deinde etſi poſt complures paſſim docuerint omne doctrinae genus, priuatorum tamen potius illa cura fuit, quam reipublicae. Enim vero narrat (*i*) Thucydides, Mycaleſſi ludum fuiſſe publicum: verum ille puerilis fuit, vbi ſcilicet more Graecae gentis pueri legere ac ſcribere docebantur. Narrat enim, a Thracibus illum in ludum facta irruptione, pueros recenter eum ingreſſos ad vnum omnes fuiſſe interemtos. Caeterum de huiusmodi ſcholis, quales arbitror omnibus tum Graeciae vrbibus fuiſſe, ſermonem non facio. Alias vero ſeuerioris atque accuratioris doctrinae ſcholas nullas publica auctoritate aut ſumtu publico tum quidem temporis fuiſſe inſtitutas, vel leuiter res Graecae gentis vetuſtiores ſcrutantibus non poteſt non ſta-
8 tim fieri manifeſtum. Qui enim primi in Graecis ſapientiae
SVPPL. laude claruerunt, Thales Mileſius, Anaxagoras, Anaxime-
IV. nes, Xenophanes, Parmenides, Meliſſus, Pherecydes, Democritus, ſuam doctrinam nullis magiſtris Graecis, ſed potius AEgyptiis & Chaldaeis, debuerunt: ipſi vero ſcholas habuiſſe non memorantur. In Magna Graecia Crotone & Metaponti *habuit* quidem Pythagoras (vt Liuii vtar verbis,) *coetus iuuentum aemulantium ſtudia doctrinae;* ſed tantum abeſt, publica auctoritate habuiſſe aut impenſis illarum rerumpublicarum, vt tandem, iubente ita vrbium magiſtratu, vel certe non reluctante, ſchola ipſius vna cum frequentantibus eam diſcipulis combuſta ſit. Similiter ab AEſculapii familia in artis medicae operibus multi a pueris olim inſtituebantur, in duabus cumprimis illis celeberrimis ſcholis, Coa nempe & Cnidia: non tamen vllo publico decreto id actum

(*i*) *Lib. VI.*

Digitized by Google

actum, nec vlla in id domus publica fuit inſtituta. Iam porro qui Oratorias & Politicas artes tum profeſſi ſunt, Sophiſtae dicti, Gorgias, Thraſymachus, Hippias, aliique, mercede docuerunt, at non publica, ſed diſcentium.

XI.

Tantum ſcilicet abeſt, illis temporibus ſumtu publico ciuitatum nutritos fuiſſe artium ſcientiarumque doctores, vt ne locus quidem aliquis publicus magiſtris iſtis fuerit conceſſus. Teſtimonio certe vel vnus Socrates poſſit eſſe: cuius tamen adhuc viui eruditionem ac variam ſapientiam ſaltim potiſſimi Atticorum ciuium maxime ſunt admirati, quique eam ob cauſam hominem ſummo in pretio habuerunt. Vixit ille vitam priuatam inops, nullo ſtipendio publico: & docuit non certo quodam inque docendi vſum conſecrato auditorio, ſed modo in via publica, modo in taberna quadam, modo ſub platano aut alia aliqua patula arbore. Eadem vero conditio fuit etiam illorum, qui aut artes Mathematicas, Geometriam ſcilicet, Arithmeticam & Aſtronomiam, docebant, aut Poëtica vel Muſica profitebantur. Praeter has autem liberalium artium & philoſophiae medicinaeque profeſſiones non habuit tum temporis illa cultiſſima terrarum Graecia magiſtros eruditionis. Neque enim erant, qui cultum diuinum docerent in publico, aut Attici iuris prudentiam profiterentur.

XII.

Primum igitur (quod quidem conſtet,) Platoni, ciui ſuo, forte quo crimen in Philoſophiam Socratis damnatione commiſſum eluerent, locum nemoroſum, ſuburbanum, cui ab ſtructore Hecademo ſiue Academo nomen erat Academiae, in publicam ſcholam conceſſerunt elegantiſſimi Graecorum, ATHENIENSES. Hoc initium eſt ſcholarum in Graecis publicarum. Iidem Platone iam in fata conceſſo locum ad docendum idoneum in ſuburbano gymnaſio,

SVPPL. VII. gymnaſio, quod cognomento Λύκειον audiebat, (quaſi *Lupinum* dicas,) aperuerunt Ariſtoteli Stagiritae. Antiſtheni quoque, Cynicae ſectae auctori, in alio quodam ſuburbano gymnaſio, cui Κυνοσάργης nomen, docendi locum tribuerunt. Zenoni porro Cittiaeo iidem Ποικίλην illam ςοὰν, ſiue Porticum picturis inſignibus variegatam, in ludum publicum conceſſerunt. Poteſtatem quoque fecerunt iis magiſtris, quiduis ſentiendi ac docendi in ſuis ſcholis, leges item nonnullas ſcholaſticas condendi, ſucceſſoresque ſibi deligendi: quantum quidem eſt colligere ex hiſtoriis eius aetatis Philoſophorum Diogeni Laërtio memoratis. Et vero de licentia illa ſentiendi docendique non poteſt dubitare, ſaltim qui obſeruauerit, quantum a receptis in vulgus ſententiis Philoſophorum eius aetatis placita diſceſſerint. Nec enim quenquam illorum in ius ideo vocatum legere eſt poſt Socratem. Ariſtoteli enim dies quidem dictus eſt (*k*) ab hierophanta, verum non quod intra ſepta Lycei quicquam peccaſſet, ſed quaſi hymnum Hermiae ceciniſſet, eiusque ſtatuae Delphis curaſſet inſcribi.

XIV.

Ariſtotelem porro ſcholae ſuae leges tuliſſe, idque Xenocratis, qui Academiam tenebat, imitatione, ſingulis item diebus decem nouum aliquem principem ſcholae dediſſe, diſerte ex Ariſtippo quodam auctor eſt (*l*) Diogenes. De aliis perinde claro teſtimonio probare quidem id non licet: veſtigium tamen eius reperire eſt in eo, quod licuerit vtique omnibus, & admittere in ſcholas, & ab iis excludere, quos collibitum magiſtris fuit. Neque vero promiſcue omnibus fores tum patuerunt. Notum eſt illud Platonis iis inſcriptum: ὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω: & ab eius ſucceſſore Xenocrate quempiam reiectum a ſchola, quod neque muſica

(*k*) Diogenes Laërtius in *Ariſtotele.*
(*l*) Idem loco citato.

ſica neque geometrica neque arithmetica didiciſſet, proditum eſt a (*m*) Diogene. De Xenocrate illo ſcribit quidem (*n*) Seruius, primum Philoſophiae ſcholam aperuiſſe, antea autem in porticibus duntaxat Philoſophos ſua tractaſſe. Verum & Xenocrates videtur in Academia docuiſſe perinde atque Plato, quantum ex Diogene colligere eſt. Et diu poſt Xenocratem Athenis multi in porticibus docuerunt, ceu de Stoicis notiſſimum eſt. Aperuiſſe quidem Xenocratem ſcholam, adeoque haud clauſis, ſed apertis foribus docuiſſe, demonſtrat etiam hiſtoria (*o*) Polemonis, qui ebrius ſcholam eius irrupit. Aſt vero ſemper id ab illo eſſe obſeruatum, non eſt veroſimile. Imo falſum eſt, ſi verum narrauit Diogenes. Quod tamen propius eſt vero, cum Ariſtoteli quoque eo ipſo tempore mos fuerit, ad pomeridianas ſcholas quemuis ſine diſcrimine admittere. Quicquid vero ſit de Xenocrate, Ariſtotelis eiusque ſectatorum mos, non niſi ſelectis auditoribus proponendi τὰ ἀκροαματικὰ, neminem fugit.

XV.

Ipſe populus Athenienſis quin ἀκροατήρια illa Philoſophorum munierit legibus aduerſus petulantiam vulgi, nullus equidem dubito: etſi, quo id probetur, teſtimonium forte nunc deſit. Nec tamen omnino deeſt, quum teſtetur (*p*) AElianus, famam percrebuiſſe, *quod in Academia ne quidem ridendi poteſtas cuiquam ſit facta*, ὕβρει γὰρ, addit ipſe, καὶ ῥαθυμίᾳ ἐπισρῶντο τὸ χώριον ἄβατον φυλαχθῆναι: *nam ab iniuria & animi levitate inacceſſum hunc locum ſervare conabantur.* Sane, quibus pueriles ſcholae fuere tutae a contumelia pudicitiae inſidiantium, aliquot Solonis leges hodieque ſuperſunt in Oratione Aeſchinis *contra Timarchum*. Quae licet

 ab

(*m*) In *Xenocrate.*
(*n*) Ad *AEneid. VII. 204.*
(*o*) Diogenes Laërtius in *Polemone.*
(*p*) *Var. hiſt. lib. III. cap. 35.*

ab aliis (*q*) perperam accipiantur de Philoſophicis ſcholis, veriſimile tamen faciunt, Atticam diligentiam ne hic quidem eſſe deſideratam. Tulit quidem & Plato opere ſuo *de Legibus* (*r*) vnam, quae huc pertineat: ſed illam in vſum eſſe translatam ab Athenienſibus, non temere crediderim. Legibus autem cumprimis fuiſſe opus, nemo inficias iuerit: modo cogites & vulgi erga literas animum, & numerum auditorum. Bis mille enim Theophraſtum audiuiſſe docentem, ex Diogene intelligimus. In hunc uſum ſane conſcripſit fortaſſis iam tum Ariſtoxenus Tarentinus, magni ille nominis Philoſophus & Muſicus, grande opus νόμων παιδευτικῶν, cuius librum decimum idem Diogenes laudat teſtem, quo loco Pythagorae inſtituta enarrat.

XVI.

Iam vero licuiſſe Philoſophis etiam ſucceſſores ſcholae ſuae inſtituere, abunde itidem eſt ex Diogenis monumentis manifeſtum. Ita enim Platoni Speuſippum, huic Xenocratem ſucceſſiſſe, diſerte (*s*) narrat. Theophraſtum quemadmodum elegerit ſibi ſucceſſorem Ariſtoteles, narrat (*t*) Gellius. Cum huius aetate Sophocles, ἄρχων Athenienſis, tuliſſet (*u*) legem, vti nequis Philoſophorum praeeſſet ſcholae, ἂν μὴ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ, adeoque receptam libertatem hanc iret ereptum; tam indignis modis Philoſophi omnes id tulerunt, vt Athenis illi exceſſerint: rati, (nec immerito,) ſi ex vulgi ſententia eſſet viuendum, actum eſſe de recta philoloſophandi ratione. Nec vero reuerſi ſunt, niſi abrogata iſthac lege, & Sophocle ipſo quinque talentis mulctato. Indubie itaque & Strato ſucceſſor deſignatus eſt ab ipſo Theophraſto. Hic Lyconem ſucceſſorem ipſo teſtamen-

(*q*) Ioach. Stephanus *lib. II. de Iurisdict. cap. 23.*
(*r*) *Lib. XII.*
(*s*) In *Speuſippo* & *Xenocrate.*
(*t*) *Noct. Attic. lib. XIII. cap. 5.*
(*u*) Vid. Diogenes Laërtius in *Theophraſto.*

mento ſcripſit: vt Lycon itidem teſtamento eligendi facultatem paucis nominatim (*x*) commiſit. Multis aliis hoc hiſtoriis comprobare, nihil attinet. Athenas igitur aliquid contuliſſe in ſcholas, certum eſt.

XVII.

Sed praeter haec nihil populus ille Atticus eſt largitus in ſtudia literarum. Imo a populo illo loca iſthaec omnia philoſophis vltro ac liberaliter data, certis teſtimoniis vix licet oſtendere. Conſtat ſane, ab Epicuro (*y*) ipſum hortum, in quo doceret, emtum eſſe. Quicquid ſit, nullo certe ſtipendio aluit doctores, nullo nummo ſubuenit diſcentium egeſtati, nullam ferme in diſcentes iurisdictionem ma- 10
giſtris conceſſit, multo minus vacationem a muneribus publicis, aut immunitatem aliquam, docentibus vel diſcentibus dedit. Adde, loca ipſa ſcholis hisce dicata, Porticu excepta, extra vrbem fuiſſe ſita, adeoque vix aliquid intra vrbem tantae rei ab Athenienſibus eſſe commodatum. Quod ipſum vt non ſignificarit aliquem contemtum, in cauſa tamen fuit ruinae, vtpote cum hac occaſione Philippus, Demetrii Regis filius, ipſa gymnaſia, Lyceum & Cynoſargen, teſte (z) Liuio, Lucius Sylla etiam Academiae & Lycei ſylvas, teſte Plutarcho *in eius Vita*, deſtruxerit. Praeterea ſolis Philoſophorum ſectis conceſſae ſunt eiusmodi ſcholae, non Oratoribus, non Medicis, non ſuae religionis ſacerdotibus, non ciuilium legum peritis: qui tamen & ipſi niſi recte ſua doceant vel diſcant, non poteſt reſpublica eſſe ſalua aut bene inſtituta.

XVIII.

Sed & notandum inprimis eſt, non vni alicui, vel duntaxat meliori, Philoſophorum ſectae, aut ei, quae conſentiret cum moribus atque inſtitutis reipublicae, conceſſam libere

(*x*) Idem in *Stratone & Lycone.*
(*y*) Laërtius in *Vita Epicuri.*
(*z*) *Lib. XXXI.*

bere docendi illam facultatem fuiſſe, ſed ſine diſcrimine in eam libertatem admiſſas varias admodum, imo quasdam & noxias, philoſophorum haereſes, vt a ſeſe inuicem, ita etiam a religione recepta & legibus vrbanis quam longiſſime diſſidentes. Neque enim vlli ſectarum iſtarum cum inſtitutis ciuilibus tunc omni ex parte conuenit, ſed ſingulae pro ſeſe iſthaec oppugnarunt impune, imo non ſine tacito multorum applauſu.

XIX.

Hanc vero plane Atticarum ſcholarum faciem, nullam aliam, obſeruare etiam licet in aliis Graeciae populis: qui tamen raras admodum ſcholas erexerunt. Etſi enim legamus, & in Rhodo inſula, & Epheſi, & Mytilenis, & Tarſi Ciliciae, vt & Maſſiliae in Galliis, floruiſſe literarum ſtudia; non tamen facile quis dixerit, num doctores priuatim in aedibus ſuis inſtituerint auditiones ſuas, an vero locis in id publica auctoritate dedicatis. Nam & Smyrnae medicam narrat (*a*) Strabo ſcholam Eraſiſtrataeam habitam, ſed privata auctoritate Hiceſii. Idem teſtatur, & Laodiceae eiuſdem artis ſcholam Herophilaeam conditam, ſed itidem cura priuata Zeuxidis. Sola ALEXANDRINA ſchola paulum meliore fuiſſe conditione videtur, quoniam, prae aliis Alexandri Magni ſucceſſoribus, Ptolemaei reges eruditioni ac literis apprime fauerint ſtuduerintque. Primo enim bibliotheca ibi a regibus publica inſtituta eſt (*b*) immenſis ſumtibus: quae tamen poſt, dum vrbs a Iulio Caeſare occuparetur, conflagrauit. Deinde in ipſa regia *Muſeum* (ita dixerunt, quaſi Muſarum aedem,) viris doctis conſtructum eſt, vbi ex publico alerentur. Id quomodo ſeſe habuerit, fortaſſis haud abs re fuerit ex Strabonis libro XVII. audire: *Pars* (inquit ille,) *regiae eſt Muſeum, inambulacra habens & exedras &*

SVPPL. VIII. II

SVPPL. IX.

(*a*) *Lib. XII*
(*b*) Vid. collecta Lipſio *de bibliothecis cap. 2*

& magnam domum, in qua conuiuunt & comedunt vna, qui Muſei conſortes ſunt, literati viri. Habet autem hoc collegium & pecuniam ſiue vectigalia in commune, & ſacerdotem item, qui Muſeo praeſt, olim a Regibus, nunc a Caeſare conſtituendum. Non afferam in medium, quae de illo Muſeo habent (*c*) alii: id conſtat, ſimile nihil omnibus in locis, vbi Graeca inſtituta habita in pretio ſunt, viſum tunc fuiſſe. Imo breui conſtabit, nihil ſimile aliquot etiam poſt ſaeculis fuiſſe conſtitutum. Caeterum, hoc excepto, plane Atticis ſcholis omnia fuerunt etiam Alexandriae, Ptolemaeorum quidem regum aetate, quam ſimillima.

XX.

Peruenerunt & ROMAM ſtudia Graecanicae eruditionis paulo poſt Punicum bellum primum. Nam illo tempore (*d*) L. Liuius poëta fabulas docuit, hoc eſt, ſpectandas populo exhibuit, & Spurius Caruilius ludum Grammaticum coepit aperire. Sed adeo rudia fuerunt iſthaec initia, vt Suetonius (*e*) ſcribat, *inter ſecundum & tertium Punicum bellum, ſub ipſam Ennii mortem*, demum ſtudia Grammatica vel literatoria ibi coepiſſe. Statim vero poſt Punicum bellum ſecundum illa ſtudia ita increuerant, *vt temporibus quibusdam* (verba ſunt Suetonii,) *ſuper viginti Grammaticorum celebres ſcholae fuiſſe in Vrbe tradantur.* Aduenerunt non longe poſt eo & Rhetores & Philoſophi, ſuasque ibi ſcholas inſtituerunt. At haec omnia caue credas publica auctoritate ita fuiſſe facta atque habita. Imo anno Vrbis conditae 592. Marco Meſſalla & C. Fannio Coſſ. Philoſophi & Rhetores Vrbe pulſi ſunt edicto cenſorio: vt refert idem (*f*) Suetonius Tranquillus. Notauit etiam diſerte Euſebius *in Chronico*

(*c*) Vide eidem Lipſio notata *cap. XI.* De *Muſeo* integrum librum ſcripſerat Ariſtonicus, teſte Photio in *Sopatri librorum* recenſione.

(*d*) Gellius *lib. XVII. cap. vlt.* & Plutarchus in *Quaeſt. Rom.*

(*e*) In libro *de Grammaticis.*

(*f*) In libro *de claris Rhetoribus.*

nico, primum Quintilianum publicam ſcholam Romae & ſalarium e fiſco accepiſſe: idque demum aeuo Domitiani. Qui hactenus ſcilicet docuerant Romae, illi non loco aliquo publice ad id inſtituto, nec mercede aliqua publica conducti docuerant; ſed priuatim pro ſe quisque aperuerat ludum, mercedem a diſcipulis exſpectans. Meliora poſtea demum ſunt inſtituta.

XXI.

Conſtat autem ex iis, quae diximus, tametſi noſtrae ſcholae *Academiae* cognomentum vulgo accipiant ab illa prima publica Athenienſium ſchola Platoni collocata; longisſimo tamen interuallo omnem Graecam ſcholaſticam rem vsque ad tempora Romanorum Caeſarum a noſtris ſcholarum moribus abfuiſſe: quippe cum illa aetate doctores vix potuerint locum aliquem, vbi docerent, vna alteraque in vrbe, per vaſtum illud terrarum ſpatium, ex publico accipere: tantum abeſt, vt ſalaria illis fuerint ex publico data vel iurisdictio aliqua conceſſa. Vnde
13 etiam hoc manifeſtum eſt: etſi Graecae gentes valde ſe commendare ſoleant meliore atque elegantiore quadam cultura ingeniorum, multis tamen modis eas ſuperatas docendi ritu ab AEgyptiis, Chaldaeis, & Perſis, quos iſti tamen Graeculi in Barbaris numerauerunt. Prudenter id obſeruauit ac diſſimulauit neutiquam ipſemet (*g*) Diodorus Siculus. Verba viri illius magni recenſebo, etſi verear, ne eorum prolixitate taedium aliquod auditoribus creem. *Horum omnium* (inquit, de Chaldaeis verba faciens,) *doctrinam non eo modo, quo Graeci hisce ſtudiis dediti, percipiunt. Apud Chaldaeos enim per generis ſeu familiae traditionem haec Philoſophia obtingit, filiusque a patre illam accipit; ab aliis interim publicis muneribus omnino liberi. Et quia parentibus vtuntur magiſtris, fit, vt & affatim & citra inuidiam omnia diſcant, &*

(*g*) *Lib. II. cap. 29.*

Digitized by Google

& certiore fide praeceptis attendant, &, dum a pueris ſtatim diſciplinis innutriuntur, praeclarum in Philoſophia habitum ſibi comparant, tum quod aetas illa docilis eſt, tum quod multo ſtudiis tempore inſudant. Apud Graecos vero plerique magna parte accedunt imparati, & Philoſophiam hanc ſero attingunt: operaque aliquatenus huc impenſa, quaerendi victus cura diſtracti abſcedunt. Ac licet pauci quidam Philoſophicae ſe palaeſtrae totos mancipant; hi ipſi tamen quaeſtus gratia diſciplinae adhaerent, nouasque de placitis maximis diſputationes mouent, nec fixum in maiorum veſtigiis pedem tenent. Quocirca Barbari iisdem iugiter inhaerendo, firmiter ſingula percipiunt. At Graeci ex artificio lucrum captantes, nouas condunt ſectas, & de maximis inter ſe theorematis opinionibus contrariis diſceptando faciunt, vt diſcipuli ſententiis huc illuc ancipites fluctuent, animique ipſorum per omnem vitam ſuſpenſi dubiique maneant, nec vlli rei certam tribuere aſſenſionem queant. Nam ſi quis maxime inſignes Philoſophorum ſectas examinet, plurimum inter ſe diſcrepare, & in grauiſſimis ſententiis ſibi aduerſari, comperiet. 14

XXII.

Haec omnia Diodorus. Cuius ſententiae etſi haud poſſim omni ex parte aſſentiri, (nec enim tanti eſt, quod a parentibus ſoli filii doctrinam hauriant, nec id apud Chaldaeos fuit omnino receptum vſu, ceu conſtat ex ſacra Danielis hiſtoria:) pleraque tamen eius neſcio an quis prudens improbauerit. Certe exactius paulum intuentibus res Graecae gentis, quales illae fuerint iſthac aetate, non poteſt non ſtatim patere, ſcholarum illarum Philoſophicarum varietatem in detrimentum potius reipublicae natam fuiſſe, quam in emolumentum doctrinae. Athenienſes certe merito accuſes, quod tam varias Philoſophias, a religione & moribus ciuitatum non minus, quam a ſemetipſis plurimum diſſidentes, publice doceri permiſerint. Neque enim vlla Philoſophorum ſchola cum religione & legibus vrbanis conuenit: SVPPL. X. ſed omnes inſtituta auita iuerunt euerſum, non impune

pune tantum, ſed & cum applauſu potentiorum. Id quod etſi non ſit vituperandum, cum respublica malis erroribus agitatur, cumque emendatur ſtatim illa ad certam vnius alicuius diſciplinae atque doctrinae normam; nullo modo tamen tolerandum eſt, ſi iſthaec non fiant, imo vero ſi nulla vna certa emendandi rempublicam ratio publice inſtituatur. Athenis vero, vt & alibi per Graeciam, plebi manebat ſua religio, manebant ſua inſtituta plane aduerſa Philoſophorum ſcitis, quae tamen publice & docebantur & exercebantur. Iam vero Ariſtippi & Epicuri ſcholae in voluptatibus collocabant felicitatem & ſummam beatitudinem: a quibus licet disſiderent ſcholae reliquae, tamen nec ipſae inter ſeſe de morum vitaeque ratione conueniebant: & praeterea pleraeque omnem cultum diuinum non minus, atque illa Epicuri diſciplina, tollebant e medio aut ridebant, aut certe non niſi in ſpeciem & dicis ergo prouidentiae diuinae quicquam referebant acceptum. Vnde non potuit non Athenis & in Graecia paſſim chaos aliquod variarum ſectarum enaſci. Enimuero quoties equidem illam Graeciae aetatem cogito, monſtrum aliquod mihi videor cernere, aut terram variis religionum portentis confuſam & ſibimet mutuo aduerſam. Nec tamen iſta promiſcua quiduis ſentiendi ac docendi licentia ante deſiit, quam Chriſtiana doctrina, omnibus ſectis illis contritis, vnice coepit eſſe in veneratione.

XXIII.

Etſi vero ſub Caesaribvs quoque Romanis tam turbulenta & diuerſa fuerit docendi inſtituendique ratio, nonnihil tamen melior tum coepit eſſe docentium conditio. Paulatim enim ſalaria ex publico illis conceſſa ſunt. Ita narrauimus ante ex Euſebii *Chronicis*, Quintiliano e fisco (qui aerarium erat Caeſarum,) ſalarium numeratum. Refert vero & de Flauio Veſpaſiano, Domitiani patre, in *eius Vi-*

ta

ta (*h*) Suetonius, primum illum e fiſco Latinis Graeciſque rhetoribus annua centena conſtituiſſe, hoc eſt, bis mille & quingentos Philippeos. At haec liberalitas intra ſolos Rhetores, & quidem Romanos, ſtetit. Multis poſt annis demum Antoninus Pius etiam Philoſophis ſtipendia & honores conceſſit, & quidem *per omnes prouincias*, vt narrat Iulius (*i*) Capitolinus. Omnis generis doctoribus annuam mercedem Athenis a Marco eſſe conſtitutam, narrat Xiphilinus *in eius Vita*. Salaria autem prouincialia iſthaec fuiſſe ſexcentorum aureorum Romanorum, id eſt, mille quingentorum Philippicorum, e Tatiano notauit clariſſimus (*k*) Caſaubonus. Aliis tamen minus fuiſſe datum, ex Luciani *Eunucho* conſtat. Scribit enim, ſingulis Philoſophorum generibus ab Imperatore conſtituta fuiſſe decem millia drachmarum, quae Romanis erant quadragena ſeſtertia, id eſt, mille Philippici. Hanc ſummam ab Imperatore illo etiam Theodoto Sophiſtae, τῆς νεότητος προεστῶτι, eſſe conſtitutam, teſtis eſt Philoſtratus *lib. 2. in Theodoto*. Idem vero narrat, Apollonium Athenienſem Politicam cathedram Athenis mercede talenti tenuiſſe: vt proinde pro cathedrae qualitate & merces fuerit alia atque alia. Et vero etiam Eumenius Rhetor in *Oratione pro reſtaurandis ſcholis in Auguſtoduno, Cliuienſium oppido*, ſalarium ſe accipere (*l*) profitetur a liberaliſſimo Principe in ſexcentis millibus nummûm, hoc eſt, quindecim millia Philippicorum: niſi in textu mendum ſit, ſtipendium ſane ampliſſimum. Etſi vero ea aetate absque dubio per prouincias multi paſſim Philoſophi Rhetoresque ſtipendio publico habuerint ſcholas; fortaſſis tamen non multum poſt aetatem filiorum Conſtantini peraeque durauit hoc inſtitutum. Namque de ipſis Romanis Profeſſoribus aetate Valenti-

SVPPL. XL.

16

(*h*) *Cap. 12.*
(*i*) *Cap. XI.*
(*k*) Ad *Suetonium.*
(*l*) Vid. Lipſius *lib. III. Louanii cap. 7.*

lentiniani, Theodoſii & Arcadii ſcribit Symmachus *lib. V. epiſt. 33*: *Romanae iuuentutis magiſtris detracta ſunt ſubſidia ſolennis alimoniae.* At ſi id Romae factum, multo magis in prouinciis, cum Imperii rebus ſimul labentibus & doctrinae ſtudiis. Quanquam, Romae ſalaria rediiſſe, dixeris. Extat enim apud Caſſiodorum *lib. 9. epiſtola viceſima prima* ipſiusmet Athalarici, Gothorum regis, qua ille iubet ſolui iſthaec *ſalaria ſine deductione, ſemeſtribus etiam ſingulis.*

SVPPL. XII.

XXIV.

Interea vero certum eſt, non Romae tantum, ſed & in prouinciis, multas ſcholas publicas ſumtibus reipublicae fuiſſe erectas. Vt enim ſolas GALLIAS nunc reſpiciam, Eumenius Rhetor, quo de ante diximus, Auguſtoduni collapſam ſcholam reſtituit ampliſſimo ſalario ſuaque impenſa. Extat & Auſonii liber, quo ille praedicat Profeſſores Bur-
17 degalenſes, Tholoſanos, & Narbonenſes alios: vbi de Tiberio Victore Mineruio, Profeſſore Burdegalenſi, ſcribit:

Mille foro dedit iuuenes, bis mille Senatus
Adiecit numero purpureisque togis.
Me quoque &c.

Habemus & Valentis ac Gratiani Imperatorum Theodoſiano in Codice (*m*) reſcriptum ad Praefectum praetorio Galliarum in haec verba: *Per omnem dioeceſin commiſſam magnificentiae tuae, frequentiſſimis in ciuitatibus, quae pollent & eminent claritudine praeceptorum, optimi quique erudiendae praeſideant iuuentuti. Rhetores loquimur & Grammaticos Atticae & Romanae doctrinae. Quorum Oratoribus viginti quatuor annonarum e fiſco emolumenta donentur: Grammaticis Latino vel Graeco duodecim annonarum deductior paulo numerus ex more praeſtetur: vt ſingulis vrbibus, quae metropoles nuncupantur, nobilium Profeſſorum electio celebretur. Nec vero iudicamus, liberum vt ſit cuique ciuitati, ſuos doctores & magiſtros pla-*

(*m*) *Lib. XIII. tit. 3. de Med. & Profeſſ. lege XI.*

placito ſibi iuuare compendio. Treuirorum vero clariſſimae ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum: Rhetori vt triginta, item viginti Grammatico Latino, Graeco etiam, ſi qui dignus reperiri potuerit, duodecim praebeantur annonae. Hactenus reſponſum illud Imperatoris. Vnde diſcimus, in omni prouinciae Gallicanae metropoli ſcholam publicam erectam: at non Philoſophiae aut Medicinae aut Iuris Romani diſciplinae, multo minus Theologiae; ſed ſolis Rhetoribus & Grammaticis, & quidem ita, vt vno Rhetore & duobus Grammaticis ſingulae ſcholarum iſtarum conſtiterint. Et vero hac de cauſa factum, vt ipſamet Gallicana (n) iuuentus Iuris Romani diſcendi ergo Romam petere fuerit coacta: vtpote cum vna illa ſchola Iuris iſtius tum temporis fuerit in omni Occidentali imperio, neſcio an vllo Caeſarum priuilegio, certe quadam longa conſuetudine. Quam proinde etiam Caeſari Iuſtiniano viſum eſt auctoritate ſua confirmare Eadem ratio fuit & Scholae Mediolanenſis in Gallia togata, ad quam ſeſe S. Auguſtinus docendi cauſa ſcribit SVPPL.
euocatum *lib. V. Confeſſ. cap. 13.* Namque & illa nihil prae- XIII.
ter Rhetoricen & Grammatica docuit, ceu ex ipſo Auguſtino haud difficulter eſt diſcere. Celebrata imo eſt & in Africa Carthaginis ſchola, quantum apparet ex Apuleii *Floridis.* Nec dubitauit de illa ſcribere S. Auguſtinus: *Duae* 18
vrbes literarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.

XXV.

Vt autem Occidentalis Romani Imperii pars, ita & ORIENTALIS cum in Roma noua, Conſtantinopoli inquam, tum per prouincias, ſcholas ſuas publicas habuit. Omnes tamen, quantum videtur, pari cum Gallicis ratione fuerunt: niſi quod Conſtantinopolitana, Athenienſis, Alexandrina & Berytienſis, nonnihil habuerint ſingulare.

(n) Vide Altaſerram *Rer. Aquitan. lib. III. cap. 5.*

Digitized by Google

SVPPL. XIV. Namque vt de Berytienſi initio quid dicam, ſola fere illa videtur Romani Iuris prudentiam docuiſſe. Sane nusquam hoc ſtudium magis, quam ea in vrbe, floruit. Et quidem floruit iam ſaeculi quarti initio, imo fine tertii: quod liquet ex Codicis Iuſtinianei titulo, qui eſt de iis, *qui aetate vel profeſſione ſe excuſant*. Vbi tamen perperam forte legitur *Arabiae* vox. Phoeniciae enim vrbs, non Arabiae, fuit Berytus: eoque nihil etiam cauſae fuit fortaſſis, cur Arabiae ſcholaribus reſcriberet quicquam (*o*) Diocletianus eiusque collega Maximianus. *Cum vos affirmatis*, aiunt Caeſares, *liberalibus ſtudiis operam dare, maxime circa Iuris profeſſionem, conſiſtendo in ciuitate Berytiorum prouinciae Phoeniciae, prouidendo vtilitati publicae & ſpei veſtrae, decernimus, vt ſingulis vsque ad viceſimum quintum annum aetatis ſuae ſtudiis non auocentur*. Saeculo quarto tanta fuit ſtudiorum Iuris ergo in exiſtimatione Berytus, vt Eunapio (*p*) audierit *eiusmodi ſtudiorum mater*. Quinto ſaeculo vixiſſe Zachariam Scholaſticum, ſiue Rhetorem forte Berytienſem, poſt Epiſcopum Mytilenenſem, illum, cuius Dialogum *aduerſus mundi aeternitatem* cum Origenis *Philocaliis* edidit Ioannes Tarinus, argumento eſt, quod auctor ille ſignificet, viuere Alexandriae Ammonium, Procli diſcipulum: qui eſt ille
19 magnae famae filius Hermiae, Alexandrinus Philoſophus. Prodit vero ille Zacharias, Berytum, *μητέρα τῶν νόμων*, veniſſe quem iuuenem Iuris ſtudiorum gratia, qui Alexandriae antehac Ammonium audierat: vt proinde etiam tum diſciplina illa Iuris Beryti floruerit. Imo cum nouam Iuri veteri faciem indere Iuſtiniano Caeſari conſilium fuit, euocatus ad illam operam Beryto eſt Dorotheus cum collega Anatolio. Ipſi autem illi Caeſari audit Berytus non tantum *pulcherrima ciuitas*, aut *verenda & ſplendida metropolis*, ſed & *ciuitas legum, quam legum nutricem bene quis appellet*. Tanti

(*o*) *L. 1. tit. qui aet.*
(*p*) In *Proaereſio*.

Digitized by Google

ti etiam aeſtimata tum vrbs illa fuit, vt diſerte cauerit Caeſar, ne alibi, quam Beryti & in vtraque Roma, ius Romanum doceretur. Imo idipſum *iam a retro Principibus conſtitutum eſſe,* (*q*) fatetur. Sed eadem tempeſtate Berytum ingenti terrae motu tantum non funditus euerſam eſſe, multis narrat Agathias (*r*) Scholaſticus. Nec poſtilla temere inuenias laudatam a Iuris diſciplina Berytum: vt proinde & hoc terrae motu incendioque, & ſubſequentibus Saracenorum incurſionibus, omnem doctrinam ibi mox collapſam eſſe, ſit veroſimile.

XXVI.

Athenis videntur ſoli Rhetores & Philoſophi floruiſſe. SVPPL. XV.
Etſi enim de Marco Caeſare ſcribat Xiphilinus: *ἔδωκε δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις διδασκάλους ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἐπὶ πάσης λόγων παιδείας μισθὸν ἐτήσιον φέροντας;* non alii tamen praeter hosce a quoquam memorantur. Et vero Politicam cathedram, cuius meminit Philoſtratus in *Apollonio*, Philoſophis, niſi fallor, licet accenſere. Sed & fortaſſis Philoſophi ibi ſalario publico non diu docuerunt, iam florentibus quidem Chriſtianorum rebus. Inuenio ſane in *Vita Procli*, illa, quam in magiſtri laudem Marinus Neapolitanus conſcripſit, Platonicam aliquam hereditatem, ita dictam, Philoſophis ceſſiſſe in ſala- 20
rium, verum non ex publico, ſed, quantum conicere eſt, ex gentilium nonnullorum priuata liberalitate collectam. Non priuandus tamen laude mos eſt cathedram conſequendi, aut non niſi poſt varias multorum concertationes, quarum meminit Eunapius in *Proaereſio* ſic ſatis prolixe, paucis Philoſtratus in *Heraclide*; aut liberali Caeſarum dono, quomodo cathedram philoſophicam a ſeſe impetratam eſſe, fatetur Alexander Aphrodiſienſis *lib. de fato*, & de Adriano, Polluce ac Philiſto, Sophiſtis, refert (*ſ*) Philoſtratus. Nec illud

(*q*) *Cod. de iur. vet. enucl.*
(*r*) *Lib. II.*
(*ſ*) *Lib. de vitis Sophiſtarum.*

illud non meretur laudem, quod videatur Marcus Caeſar omnibus doctoribus vnum aliquem praefeciſſe, qualem fuiſſe Herodem narrat in *Theodoto* idem Philoſtratus.

XXVII.

Sed haud fuit etiam haec felicitas fortaſſis diuturna, vtpote cum ab aliis ſcriptoribus non perinde illa memoretur. Et vero ingentem omnis proſperitatis iacturam ipſae Athenae fecerunt Arcadio & Honorio Caeſaribus per incurſiones Gothicas Alaricho duce. Non enim Zoſimo (*t*) temere credas, nihil damni dediſſe vrbi Alarichum, quaſi deterrente eum Minerua cum Achille: quia, omnem Graeciam miſere tum direptam eſſe, conſtat. Non deſunt vtique vel hodie querelae illius temporis ſcriptorum de ipſarummet Athenarum infelicitate. Certe Syneſius, qui illa ipſa vixit tempeſtate, non dubitauit (*u*) Athenas pelli comparare, quae animali conſumto ſuperſit ſola: addens: *Αἱ δὲ Ἀθῆναι πάλαι μεν πόλις, ἑςία σοφῶν, τὸ δὲ νῦν ἔχον, σεμνύνουσιν αὐτὰς οἱ μελιττουργοί.* Etiam ita tamen manſiſſe Philoſophicam aliquam & Rhetoricam ſcholam ad Iuſtiniani Caeſaris vsque aetatem, certum eſt. Per omnia enim haec tempora vsque ad Iuſtiniani Caeſaris aeuum, Philoſophiam quidem ibi docuerunt (*x*) ſucceſſione magiſterii Plutarchus, Neſtorii filius, Syrianus *ὁ μέγας*, Proclus Lycius, qui *κατ' ἐξοχὴν* audit Pla-
21 tonis *διάδοχος*, Marinus Neapolitanus, Zenodotus, Damaſcius, Simplicius, magna philoſophorum nomina. Vt taceam alios, qui ibidem videntur vixiſſe, literarum gloria claros. Certe ipſemet Seuerinus Boëthius per integros octodecim annos Philoſophiae gratia Athenis haeſit, ceu legere eſt *libro de diſciplina ſcholarium*: conſtat autem floruiſſe illum ſaeculo Chriſtiano quinto. Adeoque quod Syneſius ſubiungit:

(*t*) *Lib. V.*
(*u*) *Epiſt. iv.*
(*x*) Vide de his omnibus Suidam, & excerpta ex *Vita Iſidori* per Damaſcium ſcripta apud Photium.

git: ταῦτ' ἄρα καὶ ἡ ξυνωρὶς τῶν σοφῶν Πλουταρχείων, οἵτινες οὐ τῇ φήμῃ τῶν λόγων ἀγείρουσιν ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς νέους, ἀλλὰ τοῖς ἐξ Ὑμηττοῦ σαμνίοις; id vero praeciſe de tempore illo intelligendum eſt, quo ſcholae philoſophicae praefuit Plutarchus Neſtorii, quodque Gothicam tempeſtatem excepit. Et vero non is fuit Plutarchus ille, qui potuerit allicere auditores nominis aut doctrinae fama. Eoque idem Syneſius alibi recte itidem (*y*) ſcripſit de ſuo itinere Athenienſi: *Huius autem Athenas itineris non ſolum hunc capiam fructum, quod a praeſentibus liberer malis, verum etiam ne amplius ſtudiorum cauſa eos adorem, qui inde veniunt, nihil meliores quidem nobis mortalibus, quod quidem ad intelligentiam Ariſtotelis & Platonis attinet. Verſantur autem inter nos quemadmodum ſemidei inter mulos, eo quod conſpexerint Academiam & Lyceum, & Variam illam Porticum, quae iam non eſt varia: nam Proconſul tabulas abſtulit, deinde probibuit eos, ne propter ſapientiam elatiore ſint animo.*

XXVIII.

Constantinopoli porro primum quidem iuſſi ſunt ſalario publico docere ſoli Rhetores & Grammatici. His Romani Iuris profeſſionem adiunxit Theodoſius; quod poſt confirmatum eſt a Iuſtiniano. Eiusdem auctoritate coepit iſtic & Philoſophica ἀκρόασις. Quod enim ibidem Themiſtius iam Conſtantii aetate docuiſſe (*z*) videtur, priuato viri ſtudio eſt adſcribendum. Nullus autem ibi vel doctrinae Chriſtianae vel Artis medicae profeſſioni locus fuit. Haud 22
abs re fuerit, recitare in praeſentia ipſam Theodoſii & Va- SVPPL.XVI.
lentiniani Caeſarum (*a*) conſtitutionem, qua formam circumſcripſerunt auditorii Capitolini, (nam in Capitolio fuit ſchola illa publica,) qualem tum & Romae & Conſtantino-

 poli

(*y*) *Epiſt.* 54.

(*z*) Vid. Themiſtius in *Sophiſta.*

(*a*) *Cod. Theodoſ. l.* 14. *tit.* IX. & *Cod. Iuſtin. l.* XI. *tit.* 18. *de ſtud. liberal. Vrb. Rom. & Conſtans.*

poli eſſe voluerint. *Habeat igitur auditorium ſpecialiter noſtrum in his primum, quos Romanae eloquentiae doctrina commendat, Oratores quidem tres numero, Grammaticos vero decem. In his etiam qui facundia Graecitatis* (ita enim recte habet codex Theodoſianus,) *pollere noſcuntur, quinque numero ſint Sophiſtae, & Grammatici aeque decem. Et quoniam non his artibus tantum adoleſcentiam glorioſam optamus inſtitui, profundioris quoque ſcientiae atque doctrinae memoratis magiſtris ſociamus auctores. Vnum igitur adiungi caeteris volumus, qui Philoſophiae arcana rimetur; duos quoque, qui Iuris ac Legum voluntates pandant: ita vt vnicuique loca ſpecialiter deputata aſſignari faciat tua Sublimitas, ne diſcipuli ſibi inuicem poſſint obſtrepere vel magiſtri; neue linguarum confuſio permixta vel vocum aures quorundam aut mentes a ſtudio literarum arceat.* Haec Caeſares illi. Quae etiam Iuſtiniano placuiſſe, indicio eſt, quod ex titulo Codicis Theodoſiani *De ſtudiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis* vnicum hoc reſcriptum in Codicem ſuum transferri curauerit, & quidem nulla facta expunctione aut mutatione: quod Triboniano alias fuit recepti moris. Et vero idem Iuſtinianus confirmauit (*b*) illud vetus priuilegium, quod ſcholae Conſtantinopolitanae cum Romana & Berytienſi erat commune, ne alibi Iuris diſciplina doceretur. Duos vero tum temporis Conſtantinopoli Ius docuiſſe, Theophilum nempe & Cratinum, abunde omnibus notum eſt. Quemadmodum autem Caeſares hi Iuris & Philoſophiae profeſſioni loca publica tribui
23 curauerunt, ita iam ante ipſe Conſtantinus Magnus ἀκροατήριον videtur ſtruxiſſe Grammaticis & Rhetoribus. Romae ſaltem eſſe id factum, diſerte legitur in Pauli Diaconi Miſcella (*c*) Hiſtoria. *Conſtantinus Magnus,* inquit, *ciuiles nutrire artes, praecipue ſtudia literarum, quaeſiuit. In illuſtribus domibus eos, qui in Vrbe Roma erant, viros rationabiles col-*

(*b*) *Cod. de vet. iure enucl. l. 1.*
(*c*) *Lib. X. cap. 13.*

collocauit. Qui omiſerit vero id ipſum Conſtantinopoli, quam omni ex parte ſtuduit Romae veteri aequalem reddere? Certe circa illud tempus & hic fuiſſe ſtructas huiusmodi aedes, liquet ex eiusdem Pauli verbis (*d*) ſequentibus: *Gallus circa Ephesum apud doctores erat. Porro Iulianus & Creſcens in auditoriis Conſtantinopolitanae vrbis exercebatur, in baſilica, vbi doctores erant.* Narrabimus paulo poſt iterum aliquid de baſilica iſta.

XXIX.

Progrediendum nunc eſt ad ALEXANDRINAM ſcholam: quam itidem Orientales inter ſingulare aliquid prae reliquis illius aeui habuiſſe, diximus. Et vero vna illa pene omnia habuit. De Oratoriis & Grammaticis ſtudiis non eſt, quod dicamus, vtpote cum iam tum conſtet, a Ptolemaeorum regum aetate, adeoque ab initio vsque vrbis iſtius conditae, illa floruiſſe. Non deſiiſſe vero eam gloriam etiam diu poſt, ſatis oſtendit vnum illud magnum Iohannis Philoponi nomen, qui etiamnum a profeſſione ſua, qua Alexandriae ſexto ſaeculo Chriſtiano functus eſt, *Grammaticus* vulgo vſurpatur. Mathematicas quoque omnis generis diſciplinas ibi habuiſſe ſuos doctores publicos, notiſſimum eſt. Quem enim fugit illud ſaltim de Pappo & Theone, viris vtique celeberrimis? Hypſicles quoque ipſe (*e*) teſtatur, ſeſe Apollonii Pergaei libros Alexandriae interpretatum eſſe. Fortaſſis eodem munere & Eutocius Aſcalonita functus eſt, vt qui ſuum in *Sphaeram* & *Cylindrum Archimedis* commentarium Ammonio inſcripſerit, Alexandrino Philoſopho. Eutocium autem illum Hypſicli fuiſſe coaeuum, adeoque vtrumque vixiſſe ſub finem ſaeculi quinti, veroſimile fit ex eo, quod & Hypſicles *l. 2. n. 5.* praeceptorem laudet Iſidorum, & Eutocius ſtatim in fronte commentariorum ſuorum memo- SVPPL. XVII. 24

(*d*) *Lib. XI. cap. 24.*
(*e*) *Lib. I. Elementorum.*

Digitized by Google

memoret magiſtrum Iſidorum Mileſium, Mechanicum. Forte & Diophantus, magnus ille Arithmeticus, hic docuit: nec tamen id definio. Proclum Lycium ab Herone in mathematicis eſſe Alexandriae inſtitutum, teſtatur Marinus Neapolitanus: Hero autem ille videtur is eſſe, cuius exſtat alter *de geodaeſia*, alter *de machinis bellicis* liber: vtique Ptolemaeo multum hic iunior eſt. Ea certe fuit Alexandrinae ſcholae in Mathematicis exiſtimatio, vt ab Epiſcopo illius vrbis Paſchalem canonem quotannis petere, ipſimet primitiuae Eccleſiae placuerit. Iam vero & Philoſophiae doctorum quorundam laus ad nos vsque propagata eſt. A principe Anatolio, Laodiceae poſt Epiſcopo, ſcholam Peripateticam fuiſſe apertam, teſtis eſt (*f*) Nicephorus, in eo tamen forte falſus, quod huic primo id adſcribat. Aëtium haereticum Ariſtotelicae philoſophiae magiſtros Alexandriae audiuiſſe, ſcribit (*g*) Sozomenus: quod tamen non habet (*h*) Philoſtorgius, Aëtii & aſſecla & laudator vnicus. Olympiodorum Ariſtotelis & Platonis placita ibi interpretantem audiuit Proclus Lycius, teſte (*i*) Marino. Quo tempore hanc ſcholam philoſophicam Athenienſi multum praetulit Syneſius. Clariſſima eſt fama Ammonii, Hermiae filii, plane illius, quem Zacharias Scholaſticus (*k*) ſcribit Platonis & Ariſtotelis dogmata interpretari Alexandriae, relictis Athenis & Proclo magiſtro. Quin & Olympiodorus ille, cuius hodieque exſtant in *Meteorologica Ariſtotelis* & *Platonis dialogos* aliquot commentarii, Alexandriae videtur docuiſſe. De Hypatia, Theonis, magni illius Mathematici, filia, foemina ſingularis ſane ingenii, quam innoxiam Alexandrini, non ſine infamia quadam ipſius Cyrilli, crudeliſſime

(*f*) *Lib. VI cap.* 36.
(*g*) *Lib. III. cap.* 14.
(*h*) *Lib. III. cap.* 15.
(*i*) In *Vita Procli.*
(*k*) In *Dialogo.*

Digitized by Google

ſime interemerunt, ſcribit (*l*) Socrates, Eccleſiaſticae hiſtoriae ſcriptor, atque ex illo Caſſiodorus: *Haec tantos in literis fecit progreſſus, vt omnes Philoſophos ſui temporis ſuperaret, ac non modo in ſcholam Platonicam a Plotino deductam ſuccederet, verum etiam omnes Philoſophorum omnium praeceptiones & diſciplinas omnibus, qui eam audire volebant, explicaret. Quapropter quotquot Philoſophiae ſtudio incendebantur, ad eam confluebant.* Et vero haec illa eſt, ad quam Philoſophae titulo ſuperſunt Syneſii epiſtolae. A Plotino autem ſcholam aliquam Alexandriae fuiſſe inſtitutam, vix eſt veroſimile, cum nihil huius habeat Porphyrius in eius *Vita.* Neque temere legas, quenquam Plotini ſectatorum ibi docuiſſe: niſi id forte fecerit annos aliquot Iamblichus. Plotini tamen doctrinam probaſſe ſeſe Hypatiae, non eſt, quod in dubium vocemus: praeſertim cum conſtet, omni Philoſophiae genere ſcholam iſtam floruiſſe. Ad hoc & Ius Romanum a nonnullis doceri, ibi inſtitutum eſt, nullo tamen indultu publico, eoque id vetitum a Iuſtiniano (*m*) Caeſare. De Pantaeno agens Euſebius (*n*) Pamphili: *Docebat is*, inquit, *Alexandriae, cum ex antiquo ſchola illic conſtituta eſſet ſacrarum literarum, quae & ad noſtra tempora peruenit.* S. Hieronymus (*o*) ſcribit, in Alexandria, *iuxta veterem conſuetudinem a Marco Euangeliſta, ſemper Eccleſiaſticos doctores fuiſſe.* Clementem Alexandrinum, Pantaeni auditorem, *poſt eius mortem Alexandriae Eccleſiaſticam ſcholam tenuiſſe, & κατηχήσεων magiſtrum fuiſſe*, iidem (*p*) teſtantur. Origenem Adamantium *a Demetrio, Alexandrinae vrbis Epiſcopo, in locum Clementis presbyteri confirmatum per multos annos floruiſſe*, ſcribit idem (*q*) Hieronymus. Huic forte Dionyſius ſucceſſit, de quo 25

(*l*) *Lib. VII. cap.* 15; Philoſtorgius *lib. VIII. tm.* 9.
(*m*) *Col. de vet. iure enucl.*
(*n*) *Lib. V. Hiſt. eccl.*
(*o*) In *libro de ſcript. eccl. cap.* 36.
(*p*) Ibidem *cap.* 38.
(*q*) Ibid *cap.* 54.

quo (*r*) Hieronymus: *Dionyſius, Alexandrinae Vrbis Epiſcopus, ſub Heracla ſcholam κατηχήσεων presbyter tenuit, & Origenis valde inſignis auditor fuit.* Forte & Pierius ſub Caro & Diocletiano eodem perfunctus eſt munere: hic enim Alexandrinae Eccleſiae presbyter, teſte eodem (*s*) Hieronymo, *florentiſſime docuit populos, & tantam ſermonis diuerſorumque tractatuum, qui vsque hodie exſtant, inuenit elegantiam, vt Origenes iunior vocaretur.* Sanctum Didymum caecum, (*t*) Sozomenus ſcribit, ſacrae ſcholae Alexandrinae, in qua literae ac diſciplinae docebantur, fuiſſe praefectum. Vbi omnino videtur loqui de illo Pantaeni ludo: a quo κατηχήσεων ſcholam fuiſſe diuerſam, veroſimile eſt. Quicquid eius ſit, certum eſt, Alexandriae ſcholam fuiſſe Eccleſiaſticam, & quidem illo aeuo nusquam terrarum aliam illi conſimilem: quod admiratione videtur maxime dignum. Non poſſum hac occaſione non afferre in medium querelam, quam ſuper hac re Caſſiodorus, vir vtique & dignitate & pietate magnus, iam olim (*u*) inſtituit. Cum ſtudia, inquit, ſaecularium literarum magno ſtudio feruere cognoſcerem, ita vt multa pars hominum per ipſa ſe mundi prudentiam crederet adipiſci, grauiſſimo ſum, fateor, dolore permotus, quod ſcripturis diuinis magiſtri publici deeſſent, cum mundani auctores celeberrima procul dubio traditione pollerent, niſus ſum cum beatiſſimo Agapito, Romae Epiſcopo, vt, ſicuti apud Alexandriam multo tempore traditur fuiſſe inſtitutum, nunc etiam in Niſibi, ciuitate Syrorum,
26 Hebraeis ſedulo fertur exponi; collatis expenſis in Vrbe Romana profeſſos doctores ſcholae potius acciperent Chriſtianae, vnde anima ſuſciperet aeternam ſalutem, & caſto atque puriſſimo eloquio fidelium lingua comeretur. Addit ſtatim Caſſiodorus, *deſiderium ſuum non potuiſſe compleri propter bella* (vt inquit,) *feruentia & turbulenta nimis in regno Italico certamina, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis.* Et vero hac occaſione ſcripſit ille ſuos *de diuinis & humanis lectionibus*

(*r*) Ibid. *cap. 69.*
(*s*) Ibid. *cap. 76.*
(*t*) *Lib. III, cap. 14.*
(*u*) *Praef. in libros diuin. & hum. lect.*

bus libros, qui hodieque ſuperant, licet in particulis huc illuc miſere diſiectis. De Niſibi porro quod ait Caſſiodorus, confirmat σύγχρονον, ſed ex Africa, teſtimonium, vt tamen non Hebraeis, ſed Chriſtianis videatur ludum iſtum tribuere, Iunilii *(x)* Africani. *Vidi* (inquit ille,) *quendam Paulum nomine, Perſam genere, qui in Syrorum vrbe Niſibi eſt edoctus, vbi diuina lex per magiſtros publicos, ſicut apud nos* (in Africa ſcilicet,) *in mundanis ſtudiis Grammatica & Rhetorica, ordine & regulariter traditur.* Etiam Antiochiae tamen ad Orontem Chriſtianam Philoſophiam & ſacras literas celebribus auditoriis profeſſos Carterium & Diodorum, S. Ioannis Chryſoſtomi magiſtros, auctor eſt (*y*) Sozomenus. Sed haec opera fortaſſis priuato ſtudio fuit ſuſcepta: qualem multos paſſim terrarum praeſtitiſſe, vel vna famoſi Aëtii hiſtoria nos docet: a quo Tarſi Epiſtolas Pauli explicantem Antonium presbyterum, Antiochiae Prophetas exponentem Leontium, auditum, memorat (z) Philoſtorgius. Caeterum hoc obiter. Obſeruandum autem eſt, ne quidem illam Alexandrinam Eccleſiae ſcholam publica fuiſſe auctoritate roboratam, ſed priuatim inſtitutam, forte a S. Marco aut ſecutis eum Alexandrinis Epiſcopis. Fortaſſis quoque non magna fuit in exiſtimatione, vtpote cum illuc ſacrorum ſtudiorum cauſa Chriſtianos multos ex aliis terris confluxiſſe, haud temere legas. Ab Antonini Caeſaris aeuo, quem audiuimus ſalaria doctoribus conſtituiſſe, videtur Alexandriae floruiſſe ſchola etiam medica, ἰατροσοφιστῶν nuncupata, & quidem publica. Quarto ſane ſaeculo fuit illa longe florentiſſima, vt & ſaeculo quinto. Tum enim ibi docuerunt Zeno Cyprius, Magnus, Geſſius, Palladius, Ioannes, alii. Quod alias latius fortaſſe (*a*) narrabimus.

XXX.

(*x*) *Lib. de partibus diuinae legis.* (*y*) *Lib. VIII. cap. 2.*
(*z*) *Lib. III. cap. 15.* (*a*) Vide librum meum *de Hermetica Medicina cap. 9.*

Digitized by Google

XXX.

Obſignabimus vero hunc de Alexandrina ſchola ſermonem encomio Ammiani (*b*) Marcellini quantumuis prolixiore: vti liquido appareat, ſaltim qualis fuerit illa ſchola ſaeculo Chriſtiano quarto. Alexandria ipſa non ſenſim, vt aliae vrbes, ſed inter initia prima aucta per ſpatioſos ambitus, internisque ſeditionibus diu aſpere fatigata, ad vltimum multis poſt annis, Aureliano imperium agente, ciuilibus iurgiis ad certamina internecina prolapſis, dirutisque moenibus, amiſit regionum maxi-
27 mam partem, quae Bruchion appellabatur, diuturnum praeſtantium hominum domicilium. Vnde Ariſtarchus, Grammaticae rei doctrina excellens, & Herodianus, artium minutiſſimus ſciſcitator, & Sacas Ammonitus, Plotini magiſter, aliique plurimi ſcriptores multorum in literis nobilium ſtudiorum. Inter quos Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis ſcientiae coepto memorabilis: qui in illis ſex libris, vbi nonnunquam imperfecte Tullium reprehendit, Syllographos imitatus, ſcriptores maledicos, iudicia doctarum aurium incuſat, & immania frementem leonem putredulis vocibus vanus catulus longius circumlatrat. Et quanquam veteres cum his, quorum memini, floruere complures, tamen ne nunc quidem in eadem vrbe doctrinae variae ſilent: nam & DISCIPLINARVM magiſtri quodammodo ſpirant, & nudatur ibi GEOMETRICO radio, quicquid reconditum latet, nondumque apud eos penitus exaruit MVSICA, nec HARMONIA conticuit, & recalet apud quosdam adhuc literatos conſideratio MVNDANI MOTVS & SIDERVM, doctique ſunt haud numero pauci: ſuper his ſcientiam callent, quae FATORVM VIAS oſtendit. MEDICINAE autem, cuius in hac vita noſtra, nec parca nec ſobria, deſiderantur adminicula crebra, ita ſtudia augentur indies, vt, licet opus ipſum redoleat, pro omni tamen experimento ſufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, ſi Alexandriae ſe dixerit eruditum.

XXXI.

Hactenus Ammianus. Sed & de Alexandrina ſchola for-

(*b*) *Lib. XII. cap. 42.*

Digitized by Google

fortaſſe plus ſatis. De aliis Orientalis Imperii Romani ſcholis eiusmodi dicere nihil attinet. Non poſſumus tamen omittere praeconium, quo CAESAREAM, PALAESTINAE *μητρόπολιν,* proſecutus eſt S. Gregorius Nazianzenus oratione, qua defunctum Baſilium Magnum laudauit. „Hinc, „*dicit*, Caeſaream, vt ſcholarum vrbis illius particeps eſſet, „contendit. Hanc aio illuſtrem ciuitatem, & noſtram (nam „meorum quoque ſtudiorum dux & magiſtra extitit,) non „minus literarum & doctrinae, quam vrbium, quibus prae„cellit atque dominatur, metropolin. Quam ſi quis do- 28
„ctrinae palma ſpoliauerit, rem omnium pulcherrimam, „ipſique maxime propriam, eripuerit. Nam cum aliae „ciuitates aliis ornamentis vel antiquis vel nouis glorientur, „prout, opinor, vel hiſtoriis vel rebus quibusdam viſendis „ornatae ſunt, hanc contra, vt arma atque tragoedias notae „quaedam atque inſignia, ſic literarum gloria nobilitat atque „illuſtrem reddit.

XXXII.

Hae praecipuae fuerunt ſcholae publicae: haec fere earum fuit facies ad ſaeculum partim ſextum, partim ſeptimum nati Saluatoris. Namque a ſexto ſaeculo omnes eiusmodi ſcholae, imo tantum non omnis eruditio, in tota Occidentali Romani Imperii parte, per Italiam aio, Galliam, Hiſpaniam & Africam; a ſeptimo autem per omnem Orientalem regionem, Aſiam nempe, Graeciam & AEgyptum, funditus, alibi Germanicarum Scythicarumque gentium, alibi Saracenorum, florentiſſimas Romani Imperii prouincias occupantium, barbarie deletae ſunt. Imo, quod mireris, ipſemet Iuſtinianus Caeſar ſcholarum fortunam haud parum labefactauit. Diſerte enim Ioannes Zonaras (*) de Caeſare illo: *Neque vero hoc duntaxat, ſed & alia plura templa extruxit: ad quorum aedificationem cum infinitis egeret pecuniis,*

(*) *Tom. III. in Iuſtiniano.*

SVPPL. XVIII. *de conſilio praefecti ſtipendia liberalium artium magiſtris olim conſtituta in omnibus vrbibus ſuſtulit, quas, vacantibus litterarum ludis, ruſticitas inuaſit.* Idem plane iam memorauerat (c) Procopius, Iuſtiniani σύγχρονος: imo ex Procopio haec deſcripſit forte Zonaras. Verane haec ſint, an in odium ficta, haud dixerim. Id certum eſt, praeter exiguas reliquias CONSTANTINOPOLI ſuperſtites, in omni iſthoc Chriſtiano orbe ſcholam illuſtrem nullam, poſt Muhamedis tempora ſuperſtitem, memorari. Et tamen etiam illae tandem extinctae ſunt per Leonem Iſaurum εἰκονομάχων ſaeculi Chriſtiani octaui initio. Rem omnem, prout narrat is, quem modo laudauimus, Ioannes Zonaras, forte haud abs re fuerit
29 hic audire: *Domus erat* (inquit (d) ille,) *in regia ita dicta ſive baſilica, in qua multi codices humanae ac generoſioris & diuinae ſapientiae aſſeruabantur, ab antiquis temporibus ad inhabitandum ei attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant. Is duodecim contubernales habebat excellenter eruditos. His publicus victus praebebatur. Hos eruditionis & cognitionis auidi accedebant. Hos Imperatores ad rerum gerendarum conſilia adhibebant. Eos Leo ſi cepiſſet & in ſuam ſententiam pertraxiſſet,* (περὶ εἰκονομαχίας ſcilicet,) *omnia ſibi confecta putabat.* Mox cum narraſſet Hiſtoricus, quemadmodum illi ſint Caeſari reluctati, addit: *Sed cum ſaepe cum iis egiſſet fruſtra, eos domum dimiſit in illas aedes regias, multamque materiam aridam circum eos collocatam noctu incendi iuſſit, atque ita aedes cum libris & doctos illos ac venerabiles viros combuſſit.* Hactenus Zonaras. Idem aut ſimile facinus forte reſpexit Paulus Diaconus, ex Theophane indubie, vt ſolet, deſcriptum. A *Leone,* inquit (e) *ille, multi pro veritate puniebantur membrorum detruncationibus, & flagris, & exiliis, & rerum acturis, maximeque illi, qui nobilitate ac verbo clari eſſe videbantur: ita vt eruditionum ſcholas & piam eruditionem a Conſtantino*

(c) In *Arcana hiſtoria p.* 113.
(d) *Tomi III.* in *Leone Iſauro.*
(e) *Lib. XXI. cap.* 19.

tino Magno hucusque ſeruatam extingueret. Vtrum ex vero nata ſit omnis haec hiſtoria, haud temere affirmauerim. Nec enim Zonaras profecto idoneus eſt tantae rei teſtis, ſiue animum ſcriptoris videas, ſiue tempus, quo vixit. Ad hoc *oecumenici* alicuius *doctoris*, & tam illuſtris quidem collegii, memoria alibi forte nulla reperitur. Forte tamen ſignificatur hic regia illa aedes, quam non multo ante a Conſtantino Magno liberalium artium ſtudiis fuiſſe exſtructam, indicauimus. Et vero in ea Latinae literaturae decem fuere Grammatici, Rhetores tres, ex Conſtantini inſtituto: quorum vnus collegii praeſes dictus deinceps forte eſt οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Vt proinde illud collegium vna cum regia aede Leonis Iſauri ſcelere perierit.

XXXIII.

Caeterum omnia etiam illarum, quas modo commemorauimus, ſcholarum inſtituta intuentibus, facile patet, etſi fuerint illae noſtris affiniores, quam iſtae veterum Graecorum, permultum tamen iis fuiſſe inferiores. Nusquam enim omnia doceri ſunt ſolita, vt apud nos fit in plerisque Academiis paulo melioribus. Inprimis rara fuit Theologica profeſſio & Medica: quibus tamen melior orbis non poteſt nec debet carere. Deinde nec iurisdictionis noſtrae veſtigia illo etiam in aeuo comparent: quae eſt inter potiſſima eorum, quae ad dignitatem ſcholaſticam faciunt. Dubito etiam, an omnes diſcentes per gradus ad honores aliquos eruditionis ſint ducti: quomodo nos benemeritos titulis ſuis donamus. Omnes, inquam. Namque in Philoſophorum & Rhetorum ſcholis videtur nonnihil ſimile obſeruatum, vt alias narrabimus. Poſtremo in noſtris Academiis plerumque multis diſcentibus ſolet victus ex publico dari: quod ſimiliter in illis Romani Imperii ſcholis non obſeruo, niſi quod obiter Lampridius ſcribat in Alexandri Seueri vita: *Doctoribus auditoria & ſalaria decreuit, & in di-*

ſcipulos, pauperum filios, modo ingenuos, annonas dari iuſſit. Sed haec procul dubio non fuere diuturna, ſi modo vnquam in vſum recepta ſunt.

XXXIV.

Sed etiam de illis ſcholis publicis, quae ſub Caeſaribus Romanis floruerunt, ſatis forte eſt dictum. Quanquam enim & Iudaeis illa tempeſtate non defuerint ſcholae, & quidem ſic ſatis celebres, in Tiberiade & alibi, tamen & illae auctoritate publica non ſteterunt, eoque ad noſtrum hoc inſtitutum non pertinent. Tempus eſt, vt SARA-
31 CENICAS luſtremus. Quamuis enim per eius gentis ir-
SVPPL. ruptiones omnem orientalis Imperii eruditionem ante dixe-
XIX. rimus euerſam, per eandem tamen poſt iterum haud leuiter nitori ſuo illa reſtituta eſt: quanquam ducentis demum fere poſt Muhamedem annis. Scilicet initio quidem ſuae potentiae, quam ductu Muhamedis acquiſiuerunt, doctrina aliqua neque ipſimet erant inſtructi Saraceni, neque in aliis videntur potuiſſe eam aequo animo ferre. Prae zelo ſcilicet religionis aut potius ſuperſtitionis ſuae, ipſi cum eſſent imperiti omnis culturae melioris, eandem ceu pietati aut certe ſuperſtitioni ſuae aduerſam exſcindere potius, quam fouere, in parte videntur (*f*) religionis collocaſſe. Nec mutata in iis haec barbaries fuit fere ante ſaeculum IX. hoc eſt, ducentis prope a Muhamede annis. Prope, inquam. Nam & ſaeculo octauo iam coepiſſe apud eos melioris doctrinae nonnihil, negari merito haud debet. Secuto autem tempore haud parua in exiſtimatione fuiſſe omnia illam apud gentem ſtudia, reperio. De Arone Raſiida, ſexto poſt viceſimum Chaliſa, illo, quem munera ad Carolum Magnum ex Perſia vsque miſiſſe, in Francorum (*g*) annalibus & Eginharto (*h*) legitur, ſcribit Saracenicae hiſtoriae

(*f*) Vid. Ioan. Leo *Hiſt. Afric.* p. 26.
(*g*) *Annales Francorum ad annum 801.*
(*h*) In *Vita Caroli M.*

hiſtoriae auctor, Georgius (i) Elmacinus, Abulcaſini filius, haec in verba, prout quidem illa vertit Thomas Erpenius: *Quod ad naturam, ſummae inter Chalifas fuit humanitatis & liberalitatis, maxime in Poëtas: vehementer enim delectabatur bonis verſibus, eorumque auditu & imitatione. Cum peregrinaretur, peregrinari cum eo ſolebant centum docti: cum autem non peregrinaretur, trecentos homines ad peregrinationem inſtruebat, ſumtus iis ſuppeditans & veſtes mundas. Neque in aula vllius Chalifae tot conuenerunt conſiliarii, iudices, docti, eruditi, & poëtae, atque in aula Raſiidae.* De filio huius, Abulabbate Almaimone, qui & Abu Giafar Abdalla fuit dictus, ſcribit 32 idem: *Inter Abbaſidas nemo quisquam eo fuit eruditior, nec praeſtantior. Didicerat egregie Aſtronomiam & ventorum ſtationes: vnde & inter peritos huius ſcientiae etiamnunc notus eſt ventus Almaimonis.* Et vero hic eſt ille Mamumus Zonarae (k) dictus, qui victor licet, pacis publicae pretio, a Theophilo, Conſtantinopolitano Imperatore, Leonem philoſophum, mathematicarum artium peritia inſignem hominem, mitti ſibi petiit, nec impetrauit: qua de re poſt diſſerendum. Eo etiam curante inſtituta eſt in Babyloniae campis ab eius aetatis celeberrimis mathematicis illa telluris dimenſio, quam Maimonis vocant Geometrae Arabes. Ex libro *Iuchaſin* (inde enim hauſit, etſi diſſimulauerit,) Abrahami Zacuti notauit Ioſephus (l) Scaliger, *Maimonem ſcientiarum doctorumque hominum fuiſſe ſtudioſum*; multos etiam libros eius aetate ex Graeco ſermone in Arabicum conuerſos eſſe. De Mutetzan Chalipha, Maimonis ſucceſſore, tradit idem Zacutus, fuiſſe illum ſummum medicorum amatorem. Quo tempore Chorafenae, AEgypto, & Syriae praefuit Abdalla, filius Taheri, filii Huſeini: ad quem confluxiſſe viros doctos, quemue poëtas muneribus ditaſſe, refert (m) is, quem ante laudauimus, Elmacinus. Qui non multo poſt ſcribit,

 aetate

(i) *Lib. I. Hiſt. Sarac.*
(k) *Tomo III.* in Theophilo.
(l) *Canon. Iſag. lib. II. p. 139.*
(m) *Hiſt. Sarac. lib. II. cap. 10.*

aetate Giafaris Abulfadli Mutewakkeli, primi & triceſimi Muslimorum regis, floruiſſe viros excellenter doctos atque eruditos. Vnde manifeſtum eſt, nono iſthoc ſaeculo haud parum viguiſſe omnis generis doctrinam in Aſiatico illo Saracenorum imperio.

XXXV.

Non autem illo tantum tempore in pretio habuit Asia Saracenica eruditionem, ſed multis etiam ſecutis ſaeculis. Ex quibus Latino quoque orbi innotuerunt cum alii, tum hi inprimis: Abunaſar Alpharabius Babylonius, & Abenſina,
33 quem Auicennam vulgo nuncupamus, Bochara oriundus, ſummus medicus, & Abunaſar Giaphar, Balachenſis, Aſtrologus Choraſena ortus, quem noſtri Albumaſarum appellant, atque Albategnius Muhamed, patria Araccenſis, Meſopotamius, Ioannes etiam Meſue, Damaſcenus, & Haly Abas atque Iſaac, medici ſane doctiſſimi. Vt nunc alios taceam: qui ne nos lateant, effecerunt & Raſis *Continens*, & Serapionis Meſuaeque *practici*, qui appellantur, *libri*. Nec difficile eſt oſtenſu, nullum fere non Aſiae angulum in Indos vsque Arabicam eruditionem occupaſſe: donec tertio decimo ſaeculo Turcarum Tatarorumque gentes, exciſo Saracenorum imperio, tantum non omnia barbarie ſua Scythica impleuerunt. Illis igitur quadringentis annis multas illuſtres ſcholas in omnibus celebrioribus Aſiae vrbibus floruiſſe, non tantum coniectura licet aſſequi, ſed haud obſcuris poteſt monumentis comprobari, in illo magno etiam librorum defectu. Neque enim nobis niſi rari libri ſunt ex Arabico conuerſi: contra vero hodieque nobiliores Aſiae vrbes bibliothecis vberrimis inſtructae ſunt, adeo vt paucis abhinc annis Conſtantinopoli ſuperfuerint (*n*) duae bibliothecae Arabicae, quarum ſingulae aeſtimatae centum ducatorum

(*n*) Vid. Tho. Erpenii *Oratio II. de lingua Arabica.*

Digitized by Google

ſtorum millibus; vna item, quae non niſi quadringentis millibus ducatorum fuerit venalis.

XXXVI.

Verum quandoquidem de Aſiaticis ſcholis, quem illae in modum fuerint conſtitutae, non poſſunt multa dici, ſatius fortaſſe fuerit in AFRICAM nos conuertere: quam & ipſam vna cum Hiſpaniae maxima parte longo tempore Saraceni SVPPL.
tenuerunt. Annus Hegirae erat quaſi CCLV. qui Chriſtianus eſt DCCCLXXVII, cum facto ſchismate nouus Chalifatus XX.
in AEgypto enatus eſt. Ex eo tempore, incumbentibus eam in rem Chaliſis illis, vt & poſt Saladini familia, imo ipſis etiam Mamaluccis, qui rerum ibi ſunt potiti, floruerunt & viri eruditi multi in AEgypto, & ſcholae quoque 34
publicae omnium artium. Etſi enim varias viciſſitudines experta ſit regio iſthaec, tamen nec ipſi Mamalucci intermiſerunt ſcholas magnifice in nobilioribus vrbibus exſtruere. Tradit Ioannes (o) Leo Afer, Alexandriae multa ſtudioſorum collegia eſſe. Iam ante quadringentos annos circiter Beniamin Tudelenſis Iudaeus (p) narrauerat, viſum ſibi Alexandriae *extra urbem aedificium magnum & ſpatioſum, quod fuiſſe dicebatur Ariſtotelis gymnaſium, Alexandri praeceptoris: in quo viginti fere ſcholae fuerint, a totius orbis hominibus frequentatae.* Quod indubie fuit vnum horum paulo ante memoratorum: Ariſtotelis enim fuiſſe, ridiculum eſt vel inepti erronis vel vulgi commentum. Teſtatur praeterea (q) Leo, etiam Alcairi multa admirandi operis collegia ſiue ἀκροατήρια paſſim reperiri: interque ea vnum a Sultano Gaurio exſtructum, illo, quocum, a Selymo Turca deuicto, concidit in AEgypto Mamaluccorum imperium; in ſuburbio Betzuaila (r) item eſſe celebre collegium Heſen Sultani, concamerationum altitudine moeniumque vaſtitate adeo memorandum,

(o) *Lib. VIII. Hiſt. Afric.* (p) In *Itinerario.*
(q) *Lib. cit. p. 267.* (r) Ibid. *p. 268.*

randum, vt rebellionem Sultano intentantes ſe in eo contra vrbem communire auſi ſint, Sultanique arcem tormentis impetere: in ſuburbio (s) Beb Elloch videri collegium memorandi operis Mamalucci Iazbach, cuiusdam Sultani conſiliarii, a quo locus *Iazbachium aedificium* appelletur: Bulacum (t) poſtremo ſuburbium pulcherrimis ſtudioſorum collegiis refertum eſſe. Ex quibus ſane manifeſtum eſt, non minus egregie erga literas affectos fuiſſe ipſosmet Mamalucchos, ſeruili quamuis genere natos, quam olim nobiliſſimos illos Ptolemaeos; imo maiorem forte his laudem deberi ob exſtructa tot regia aedificia: cum contra ab illis non niſi vnum legamus μουσεῖον literariae rei eſſe conſecratum.
35. Caeterum quae facies harum ſcholarum fuerit, non poſſum dicere. Et nunc illas tantum non penitus frigere (u) conſtat, ex quo in Turcarum ditionem Mamluchorum imperium deuenit. Quare in AFRICAM PENITIOREM pergamus.

XXXVII.

Et ſane obſeruare eſt, vix alibi Saracenicae ſectae hominibus ſcholas aut plures fuiſſe aut celebriores. Etſi enim ad annum vsque milleſimum noſtrae aerae omnia videantur a ſaeculo vsque quinto poſt Vandalicos furores pene intermortua ibi fuiſſe, ſecuta tamen tempeſtate mirum in modum cuncta coeperunt refloreſcere. Loco quippe ſcriptorum Latinorum (quae neſcio cuius Caliphae rabies ſaeculo circiter nono, quo Muhamediſmus barbarie inducta ſecurius regnaret, incendio juſſerat (x) conſumere, vt pauca eorum Arabice verſa ſint, ſecus quam nonnulli perſuadere conantur,) omnis generis Arabici libri copioſe aut aliunde aduecti illuc ſunt, aut vero primum tunc conſcripti. Hactenus nimirum, ex quo Muhamedanum virus ibi diſſeminatum, Maurita-

(s) Ibidem.
(t) Ibidem *p. 269.*
(u) Ibidem *p. 272.*
(x) Vid. idem Leo *Lib. I. p. 36.*

Mauritaniam vtramque, Tingitanam ac Caeſarienſem,
Africam item proprie dictam, quae hodie Barbaria dicitur,
Cyrenen denique & Marmaricam, ſparſi Arabes, *Arabi*
Muſtebgeme, quod eſt Arabes barbari, hinc ſuis (*y*) nun- SVPPL.
cupati, partim Chalipharum vel Bagdadenſium vel AEgy- XXI.
ptiorum duces, partim alii duo ſchiſmatici Chaliphae, Ca-
ruanenſis ſcilicet in oriente, & Feſſanus in occidente, tenue-
runt. Quibus omnibus equidem non inuenio magnam
aliquam melioris doctrinae fuiſſe curam. Sed horum im-
perium excepit, imo deleuit gens Luntuniorum, Abul
Taxifio circa annum Chriſti CIↃLI. auctore orta. In tan-
tam enim potentiam breui familia illa creuit, vt imperio ſuo 36
vtramque Mauritaniam, Barbariam item, adeoque & Tu-
netanum regnum, Baeticam denique integram, aliasque
Hiſpaniae regiones, complexa ſit. Auxerunt idem impe-
rium & late firmauerunt Almuachedini ſeu Almohadi Pon-
tifices, qui deuictis Luntuniis rerum potiti ſunt (z) anno
circiter Chriſtiano CIↃCXL, aula ſua Marocchi conſtituta.
Quod licet, concidente & hac familia, ſaeculo ſequente tria
noua regna pepererit, Feſſanum, Telenſinum & Tuneta-
num, ad noſtra fere vsque tempora tamen perductum eſt.
Ab illa autem vsque Luntuniorum aetate, incredibile dictu,
quantum ſcholarum in Africa ac Hiſpania ſit enatum. Non
enim temere celebrior aliqua aut Africae aut Hiſpaniae vrbs SVPPL.
ſub illis Mauris fuit, quin eadem nobiliſſimis fuerit ſcholis XXII.
exornata: incumbente huc inprimis Iacobo Manſore, tertio
Almuachedinorum ſectae Rege ac Pontifice, cui ad for-
tunae amplitudinem ſcientiarum etiam cognitio acceſſerat.
Is autem eſt ille, cuius auſpiciis docuit in Marocchana Aca-
demia Auerroës, magnus ille Ariſtotelis commentator.
Cuius ſcholae florentiſſimae hisce verbis meminit (*a*) Leo:
„Habet & haec arx regia nobiliſſimum quoddam collegium,

(*y*) Ibidem *p. 16.*
(*z*) Vid. Thuanus *lib. VII. Hiſt.*
(*a*) *Lib. II. p. 60.*

„triginta inſunt aulae. Huius medio viſendae amplitudi-
„nis quaedam eſt, in qua publice maximoque apparatu prae-
„legere ſolebant, dum adhuc apud illos literaria floreret
„respublica. Qui in hoc collegio recipiebantur, his victus
„dabatur atque veſtitus. Profeſſorum alius centum, alius
„ducentos quotannis pro lectionis qualitate aureos accipie-
„bat: neque quenquam praelectioni admittebant, qui non
„exactiſſime calleret, quae ad eam artem, quam profitebatur,
„pertinere putabant. Locus ornatiſſimus parietes habet
„opere vermiculato elegantiſſimos, eaque praeſertim aula,
„in qua publice ſemper praelegere ſolent. Omnes porticus
37 „omnesque adeo conuexitates ex lapide depicto vitreoque
„compoſiti ſunt: apud illos *Ezzulleia* dici ſolet, cuiusmodi
„adhuc apud Hiſpanos in vſu eſt. Huius ſtructurae medio
„egregius limpidusque admodum eſt fons, cuius murus ex
„marmore candido atque elaborato. Audiui, frequentem
„quondam hic fuiſſe diſcipulorum numerum, verum meo
„tempore non plures quinque inueni. Praelectorem nunc
„habent ſtupidiſſimum atque ab omni humanitate alieniſſi-
„mum.„ Haec Leo de ſua aetate. Vixit autem ante hos centum amplius annos, captus a piratis, ac Leoni decimo Pontifici in mancipium donatus, a quo manumiſſus vtrumque patroni nomen *Ioannis Leonis* conſecutus eſt.

XXXVIII.

Non adducam nunc, quae idem tradit de aedibus ſcholaſticis aliarum per Africam vrbium, ne vos, Auditores, nimis onerem hisce audiendis. Per enim ille multa affert: certe plura, quam quis facile credat. Exornarunt enim Africam ſplendidiſſimis Muſarum aedificiis non tantum Almohadi, quos ante laudaui, ſed & Marini, Feſſae reges, qui Marocchanum Almohadorum imperium deleuerunt ſaeculo tertio decimo: imo non illi tantum, ſed & ipſi Tunetani ac Telenſini reges. Non poſſum vero a me, vtut feſtinem, impetrare, quin ex Leone recitem ſaltim illa, quae de FES-

SANAE

SANAE ſcholae aedificiis & ſtatu prolixe ſatis (*b*) commemorat.
„ Sunt, *inquit*, in hac vrbe duo celeberrima collegia, multis ae-
„ dificiis multoque opere muſiuo elegantiſſima: horum omnes
„ trabes inciſae, parietes tum marmorei, tum cretacei. Sunt,
„ quae centum habent muſeolos; ſunt, quae plures; ſunt,
„ quae pauciores. Omnia autem a diuerſis regibus, qui ex
„ Marinis oriundi erant, condita ſunt. Atque horum quod-
„ dam eſt amplitudine & elegantia admirandum viſuque di-
„ gniſſimum, quod a quodam rege conditum eſt, quem illi
„ Habu Henon vocabant. Hic egregium quendam fontem
„ reperias marmoreum, cuius vas duas cupas continet. Prae-
„ terfluit quoque in hoc collegio riuulus intra canalem niti-
„ dum atque elegantiſſimum, cuius margines marmore & 38
„ maiorica ſunt elegantiſſime conſtructi. Tria item
„ hic viſuntur deambulacra tecta, miro artificio atque labore
„ ornatiſſima, quae columnis quibusdam innituntur octogo-
„ nalibus variis coloribus diſtinctis. Ab vna autem colu-
„ mna ad aliam arcus videas labore muſiuo, auro atque cae-
„ ruleo colore conſpicuos, tectum autem ligneum eſt miro
„ artificio inciſum. Porticus cancellis elegantiſſimis ſunt ſe-
„ creti, adeo vt, qui foris ſunt, illos videre nequeant, qui intus
„ deambulant. Murus vndique, quantum manu contingere
„ licet, opere cretaceo, quod *maiorica* vocant, depictus eſt.
„ Reperias multis in locis carmina quaedam, quae annum in-
„ dicant, quo exſtructum fuit collegium, item & permulta in
„ conditoris laudem conſcripta epigrammata. Sunt & chara-
„ cteres magni admodum nigro colore obducti, qui a longe
„ optime leguntur. Portae collegii iſtius aereae multo artifi-
„ cio ornatiſſimae, cubiculorum vero ianuae ligneae miro
„ item artificio inciſae. Aula, quae orationibus eſt dicata,
„ ſuggeſtum habet, ad quem nouem gradibus ebore & hebe-
„ no conſtructis adſcenditur. Abſoluto collegio, dicunt non-
„ nulli, Regem, quantum pecuniarum in eo exſtruendo con-
F 2 „ ſum-

(*b*) *Lib. III. p.* [illegible]

Digitized by Google

„ſumſiſſet, ſcire voluiſſe, moxque folio vno aut altero per-
„luſtrato, quadraginta millium aureorum ſummam repe-
„riſſe: quare omnino lacerum librum in eum fluuiolum
„coniecit, hoc addens ex cuiusdam Arabis ſcriptis dictum:
„Quicquid carum, quamuis carum, ſi pulchrum, carum non
„eſt: neque nimio conſtitiſſe dicendum, quod animo arridet.
„Fuit tamen Regi quidam a theſauris, qui ſumtum accura-
„tiſſime annotauit, atque in egregium hoc opus quadringen-
„ta & octoginta aureorum millia inſumta, collegit. Reli-
„qua Feſſae collegia cum hoc aliquam habent ſimilitudinem:
„habetque quodlibet ſuos profeſſores, quorum quidam ante
„meridiem, alii horis pomeridianis praelegunt: his autem
„optime a conditoribus prouiſum eſt. Olim, qui hic literis
„incumbebant, toto ſeptennio veſtitus atque victus dabatur:
„at nunc illis nihil praeter cubiculum obtingit gratis. Bel-
39 „lum enim Sahidicum multas deleuit poſſeſſiones, quarum
„emolumentis alebantur ſtudia: nunc autem ducenti huic
„collegio, illi vero centum vix aurei in annum redeunt, qui
„profeſſoribus enumerantur. Haec fortaſſe inter alias per-
„multas vna ratio eſt, cur tam minutum ſit non Feſſanum
„imperium modo, verum & totius Africae ciuitatum. Iam
„nullos habent haec collegia praeter exteros quosdam ſcho-
„laſticos, qui ciuium victitant eleemoſynis: . &, ſi quis e
„ciuibus inhabitet, numerum duorum vel trium non tran-
„ſcendunt. Profeſſore lectioni parato, ex auditoribus quis-
„quam textum praelegit, cui poſtea praelector commen-
„tum addit atque locorum obſcuriorum interpretationem
„aliquam. Solent & interdum praeſente praelectore diſci-
„puli inter ſe de lectionibus certare.„ Haec omnia Leo,
qui alibi paſſim, in ſchola illa Feſſana etiam ſeſe edoctum,
profitetur. Neque vero vel tum deſiiſſe ibi omnigena ſtu-
dia audiuimus: vt, nec alibi illa tum interiiſſe, idem
teſtatur.

XXXIX.

XXXIX.

Quantum apparet tamen, fuerunt illa occupata cum-
primis in ſuae religionis & ſuarum legum diſciplina. Eo-
que idem diſerte (c) ſcribit: *Qui in Barbaria* (haec autem eſt
quatuor Africae partium nobiliſſima,) *ac in maris mediter-
ranei tractu habitant Arabes, maxime trahuntur ad ſcientiae
ſtudium atque cupiditatem: habentque apud illos locum princi-
pem ea, quae ad illorum fidem atque religionem ſpectant. Fue-
runt olim & Mathematicarum diſciplinarum, philoſophiae atque
Aſtrologiae, ſtudioſiſſimi; ſed abhinc annis fere quadringentis
ea ſtudia ab illorum principibus atque fidei profeſſoribus e medio
fuerunt ſublata.* De Numidis idem ait, eruditione quidem
ab his vinci Arabes χοινίτας, *phyſicae tamen & philoſophiae
nullam aut paruam habere notitiam.* Eosdem (d) *omnes re-
rum omnium naturalium, domeſticarum, & politicarum imperitiſ-
ſimos* pronuntiat: vt Lybiae incolas *literarum bonarumque ar-* 40.
tium negligentiſſimos. Neque vero ab eo tempore melior
videtur reddita ſcholarum illius Africae facies: vtut etiam-
num ibi bibliothecae librorum veterum ampliſſimae (e) re-
periantur. Quicquid autem ſit, vel ex his tamen comper-
tum eſt, primo ingentes ſumtus publicos factos ab Africae
regibus in ſcholaſtica aedificia, adeoque hac parte longe il-
los ſuperaſſe non tantum veteres Graecos, ſed & ipſos Cae-
ſares Romanos: deinde profeſſoribus ſalaria atque victum
ac amictum ex publico ſatis liberaliter eſſe conceſſa. Ergo,
& noſtris ſcholis fuiſſe illas Africae ſimiliores, nullum du-
bium. Imo veroſimile eſt, noſtras ex illarum inſtitutis at-
que moribus permultum accepiſſe. Verum quae ratio do-
cendi, quae coërcendi petulantem iuuentutem fuerit ibi
obſeruata, non legimus. Illud tamen vel ex vno Leone eſt SVPPL.
notum, olim quidem Marocchi ac Feſſae, imo alibi per XXIII.

 Afri-

(c) *Lib. I. p. 33.* (d) Ibidem *p. 36.*
(e) Vid. Erpenii *Oratio II. de lingua Arabica p. 64. & 65.*

Africam paſſim, & Artem medicam, & Muhammedanae religionis dogmata, & vniuerſam Philoſophiam, & Poëticen, publice magno conatu doceri ſolita. Quin liquet, Iuris diſciplinam ſummo fuiſſe ſtudio cultam, non Romani quidem, (nec enim illud Afris cognitum,) ſed naturalis & ciuilis illius Africani, ex naturalibus nempe & poſitiuis gentium ac Muhammedis aliisque conflati. Etſi igitur omni ex parte noſtris ſcholis illae haud fortaſſe ſimiles fuerint, nullum tamen eſt dubium, omnium fuiſſe ſimillimas.

XL.

Caeterum de Saracenicis etiam ſcholis ſatis fortaſſe pro ratione inſtituti eſt dictum. Tempus monet, vt tandem aliquando & de iis, quas ab illo, quem ſupra memorauimus, interitu recepit CHRISTIANVS ORBIS, ſermonem
41 ſaltim paucis faciamus. Vereor tamen, ne tam diu haeſerim in ſuperioribus, vt, ſi pari prolixitate ſitis detinendi in iis, quae ſuperſunt, taedium vos capiat mei audiendi, & ego in vos, Auditores, ſim iniurius. Neque enim poſſum diſſimulare, iuſto diutius in illis ab aeuo & loco noſtro remotioribus me verſatum. Exiſtimaui tamen, operae me aliquod pretium facturum, ſi iſtaec accuratius nonnihil recenſeam: partim, quod perpauca de iis memorari vulgo ſoleant vetuſtatis praetextu; partim autem, quoniam ea, quae ſolent vulgo memorari, parum cum vero conuenire ſemper mihi ſint viſa. Sed quoniam mea prolixitate tempus illud, quod diſtinctius narrandis noſtrarum ſcholarum rebus eſſet impendendum, mihi praeripuerim, agite, Auditores, ſaltim liceat mihi illas nunc quidem quaſi per ſaturam vobis exhibere, in commodius ac vacuum tempus vberiore narratione reiecta.

XLI.

Igitur ſaeculum agebatur poſt natum Saluatorem mundi nonum, quando poſtliminio literarum ſtudia, ſimulque cum

Digitized by Google

cum illis ſcholae publicae, in Europam, adeoque in Chriſtianum orbem, reuerti coepere. Plane ſcilicet eo tempore, quo ante diximus inter Saracenos fuiſſe excitatam ſapientiae facem, ſimul & Conſtantinopoli & in Gallia, curantibus illic quidem Barda Caeſare & Photio Patriarcha, dum rerum potiretur Michaël, Theophili filius, princeps ignauus; hic ipſo Carolo Magno Imperatore ſatagente, in lucem iterum hactenus aliquot ſaeculis contemta atque abiecta eruditio nonnihil producta eſt. Quo apparet, Deum Opt. Max. tandem tum miſertum fuiſſe humani generis, ac barbariem, in qua omnis plane orbis cubabat, vbiuis pene terrarum vno quaſi momento voluiſſe hominum animis detergere.

XLII.

Quemadmodum res illa geſta ſit CONSTANTINOPOLI, narrabimus verbis Ioannis *(ſ)* Zonarae, prout tamen illum Latine loquentem fecit Hieronymus Wolfius. „Nihil Bardas fecit boni, niſi quod eruditionis prouehendae „magnum ſtudium habuit. Nam Philoſophia neglecta iacebat, ac prope omnino extincta erat, vt ne ſcintilla quidem eius ſupereſſet. In cauſa fuerat Imperatorum inſcitia. Sed hic cuique diſciplinae ſcholas conſtituit, & doctores deſignauit, ac ſingulis publica ſtipendia decreuit, & „omnibus magnum & communem doctorem praefecit, Leonem Philoſophum, cuius doctrinae inclyta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac „occaſione. Cum multos haberet diſcipulos, accidit, vt „eorum quidam accurate in Geometria eruditus, dum in „Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter „Barbaros illuſtri in ſeruitutem traderetur. Agarenorum „porro Princeps theoremata & philoſophica ſtudioſe audiebat: tamen & geometricis methodis erat deditus. Cum autem 42

(ſ) *Tomo III. in Michaële.* Plenius haec narrat Cedrenus.

„tem captiui herus auditorium frequentaret, aliquando & „ipſe eum comitatus, auditis doctoribus, qui figuras geo„metricas delinearant, &, triangulum omnis figurae princi„pium eſſe, docebant, omnesque figuras ex eo & oriri & in „idem reſolui, & circulum omnium figurarum, quae am„bitu aequali contineantur, eſſe capaciſſimum, & eius ge„neris alia; rogauit dominum, an liceret magiſtros de iis, „quae docerent, percontari. Quod cum ille permiſiſſet, „petiit, rationes eorum, quae docuiſſent, ſibi declarari. „Verum illis, quod reſponderent, non habentibus, Aga„renorum Princeps captiuo accerſito, Num ipſe id poſſet, „interrogauit. Eum, ſe ſcire, affirmantem, afferri in me„dium iuſſit. Captiuus igitur ab initio declarat ſingula, ra„tionibus adductis & cauſis expoſitis. Auditores verbis „eius intellectis, theoremata acutius perſpexerunt, quaſi „dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, an Con„ſtantinopolis alios ſimiles haberet. At ille: Multos, in„quit, me praeſtantiores habet, ſed vnum magiſtrum omni„um, virum in philoſophicis rationibus incomparabilem. „His auditis Agarenorum Princeps, amore illius magiſtri
43 „captus, eum & videre & audire deſiderauit, ac literas, qui„bus hortabatur, ut ad ſe veniret, ſuamque ſapientiam ſibi „communicaret, captiuo, liberaliter & benigne tractato, „ad illum perferendas tradit. At Leo veritus, ne in cri„men veniret ob miſſas ab hoſte literas, epiſtolam Dromi „Logothetae tradit, captiuo etiam adducto, qui argumen„tum eius exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & be„neficiis affectus publice docere iuſſus eſt: poſt etiam Theſ„ſalonicae Pontifex deſignatus. Verum Theophilo mor„tuo, inter caeteros Iconomachos pontifices & ipſe ob ho„norem ſacris imaginibus non delatum eſt ea dignitate pri-
SVPPL. XXIV. „uatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem inuenis„ſet, caeteris magiſtris praepoſuit: itaque effecit, vt lite„rae refloreſcerent, exiguoque tempore incrementa cape-

rent.

„rent. Idem etiam leges ciuiles, quarum cognitio iam
„pene omnino obſoleuerat, reuocauit, cum ipſe iudicia fre-
„quentaret.., Hactenus Zonaras. Adeo feliciter autem
ceſſit haec ſcholae reſtitutio, vt non niſi cum Imperio ipſo
defecerit. Eoque nunquam ex eo deſuerunt Conſtantino-
poli viri literarum omnis generis cultu praeſtantes. Imo
ex Latino orbe illuc ſtudiorum gratia nonnulli commigra-
verunt: ceu de ſemetipſo teſtatur Petrus Aponenſis, Phi-
loſophiae & Medicinae peritia nemini ſuo aeuo ſecundus.
De illa recenter a Turcis occupata in haec verba ſcripſit
Aeneas (g) Syluius: *Manſerat Conſtantinopolis ad no-
ſtrum vsque tempus vetuſtae ſapientiae monumentum, literarum
domicilium, & arx philoſophiae. Nemo Latinorum ſatis doctus
haberi poterat, niſi Conſtantinopoli aliquandiu in literis vixiſ-
ſet. Quod florente Roma doctrinarum nomen habuerunt Athe-
nae, id noſtra tempeſtate Conſtantinopolis obtinebat. Inde
multa veterum ſapientum volumina nobis reddita, multa quoque
in futurum reddenda ſperabamus.* Haec Syluius: cui fidem
derogare haud licet, etſi id de Latinorum frequentibus il-
luc peregrinationibus minus ſit veroſimile. Conſtat ſane, 44
iſtam ſcholam praeclara illa doctrinae lumina, Argyropy-
los, inquam, Chryſoloras, Beſſariones, Gazas, Trapezun-
tios, Plethones, alios, quibus Graecam diſciplinam La-
tinus orbis debet, circa ipſum excidium ſuum protuliſſe.

XLIII.

Sed non licet huic narrationi immorari. Addendum
paucis aliquid eſt de OCCIDENTALIVM SCHOLARVM
noua origine. Atque huius quidem primum initium fa-
ctum eſt Lutetiae PARISIORVM auſpiciis Caroli, cui ſi vl-
li alii, virtus, pietas ac res geſtae *Magni* cognomentum
merito indiderunt. Ille enim cum alunde, tum ex Angliae
monaſteriis accitis, quos illa aetas habebat, doctioribus,

(g) *Epiſt. 162.*

ex conſilio magiſtri ſui, Albini Alcuini, publicum literarum forum ſuis impenſis inſtituit. Steterunt tamen initia illa intra rudem aliquam liberalium, quas vocant, artium profeſſionem: quod & captus eius temporis non eſſet maior, & ſacra ſtudia, quantum videtur, maluerit Imperator Epiſcopis demandare: quomodo &, ludos pueriles habere, omnibus item Epiſcopalibus collegiis iniunxit. Certe Theologica profeſſio, etſi illa nihil aliquot ſaeculis fuerit floridius, ſub Capetanis demum regibus acceſſit, vt nec ipſe Ioannes (*b*) Fileſacus, Doctor Sorbonicus, diffitetur. Scilicet tum demum, alia potius curantibus Epiſcopis, quam quae erant ſui muneris, viſum ex re Eccleſiae fuit, Theologicam profeſſionem literariae adiungere. Manet hodieque memoria eius rei. Nam & hodie ſuprema ſcholae iſtius Pariſienſis praefectura (nos Rectoratum appellamus,) ſolis iis, qui Facultatis ſunt Philoſophicae, (liceat nunc receptis vti vocabulis,) conceditur. Sola etiam illa Facultas
45 ſuum habet Cancellarium, & quidem ex Camera (vti loquuntur,) Apoſtolica S. Genouefae: cum contra tribus aliis Facultatibus vnus ſit Cancellarius, Epiſcopus Pariſienſis. Sed illa poſt acciderunt.

XLIV.

Sicut autem initio ſaeculi iſtius noni coepit Pariſienſis ſchola, ita ſub eius finem ab Alfredo, Anglorum Rege, in Britannia etiam excitatus eſt doctrinae publicus mercatus OXONIAE per S. Neotum Monachum. Memorat Arnoldus (*i*) Wion, factum id anno DCCCXC. atque initio ſtatim tria fuiſſe exſtructa collegia, Grammaticis vnum, Philoſophis alterum, & tertium Theologis. Id verum ſit nec ne, haud facile dixerim. Certe non potuit illud gaudium eſſe diuturnum ob ſubſecutas ſtatim ingentes illius regni ca-

(*b*) *Lib. de Statut. Facult. Theol. Pariſ. origine.*
(*i*) Vid. Arnoldus Wion in *Ligno vitae lib. V. cap.* 24.

Digitized by Google

calamitates ab Danorum & Normannorum incurſionibus, & inprimis Haraldi regis immanitate. Vtraque hac antiquiorem ſe iactat CANTABRIGIENSIS ſchola in eadem Britannia; ſed itidem incerta fide. Quin imo (*k*) conſtat, Henrico I. demum Rege quatuor monachos conducto publico horreo, in Aurelianenſis Academiae aemulationem, Grammatica, Dialectica, Rhetorica profeſſos, vno illorum verba ad populum de religione in templo dominicis diebus faciente: neque ante Eduardum I. iſtam ſcholam faciem Vniuerſitatis (vt loqui mos eſt,) accepiſſe.

XLV.

Quicquid horum ſit, certe cis Oceanum Occidentalis
orbis nullam pene habuit ſcholam publicam vsque ad ſae-
culum XI. praeter vnam Pariſienſem. Illa vero tum tem-
poris iam florebat non ſolis amplius Facultatis Philoſophi-
cae, verum etiam Theologicae clariſſimis Profeſſoribus.
Vixerunt enim ea aetate atque in Pariſienſi ſchola docue-
runt Anſelmus Laudunenſis, Guilielmus Campellenſis, Pe- 46
trus Abaelardus, Gilbertus Porretanus, & Petrus Lom-
bardus, nobilis ille *ſententiarum magiſter*. Confluxerunt
etiam illuc ex omni terra iuuenes innumeri ſtudiorum gra-
tia. Eodem autem ſaeculo & Ius Romanum BONONIAE
in Italia doceri publice coepit, ſumtibus & cura reipubli-
cae illius, per Irnerium. Quin eodem tempore SALER-
NI in Picentibus ſchola Medica publica per Rogerium re-
gem inſtituta eſt: iam licet ab antiquo florentibus rebus
medicis in vicino monaſterio Caſſinenſi. Exeunte illo ſae-
culo anno 1196. a Philippo Auguſto, Galliae Rege, idem
Ius Romanum doceri publice eſt inſtitutum MONPESSVLI.
At ſaeculo decimo tertio, condito nouo Iure Pontificio, ſta-
tim ſub initium diſciplina Iuris illius in Bononienſem, Pari-
ſienſem ac Monpeſſulanam, imo & Oxonienſem Angliae,

(*k*) Vid. idem Wion loco citato.

quae ſolae tum erant ſcholae publicae, auctoritate Pontificum Regumque introducta eſt. Videtur plane eodem tempore easdem ſcholas intraſſe & Medicae artis profeſſio publica: vt iam ſcholae illae non vno literarum genere, ſed omnigena doctrina perſonarint. Nec tamen vel Bononiae tum Theologiam quis docuit, vel Pariſiis prudentiam Romani Iuris. Namque illud quidem Innocentio VI. Pontifice primum coepit anno ſaeculi quarti decimi 62; hoc vero vix ante centum annos, quoniam id olim prohibuiſſet Innocentius IV. Quo factum, vt iſta quidem tempeſtate vtriusque Iuris profeſſio Bononiae, Theologiae & Medicinae Pariſiis, maxime floruerint. Acceſſit eodem tempore in parem gloriam Bononienſis ſcholae aemula PATAVINA, a Friderico II. Caeſare inſtituta. Quinimo & PERVSII circa annum 1290. Ius vtrumque coeptum eſt doceri.

XLVI.

Saeculo decimo quarto in maiorem numerum excreuerunt ſcholae illae publicae, quaeque iam omnia noſtrum in morem docerent. Nam & in Galliis inſtitutae Aurelianen-
47 ſis, Andegauenſis, Lugdunenſis, & Toloſana: & in Italia Ferrarienſis ac Genuenſis. Quin illo ſaeculo & in Poloniam a Caſimiro Rege inducta eſt ſchola publica Cracouienſis. Imo & Germania noſtra coepit non amplius extra hanc laudem eſſe. Namque primo per Carolum IV. Caeſarem PRAGAE Bohemorum, mox & per Rupertum Palatinum HEIDELBERGAE illuſtres ſcholae conditae ſunt. Iacta tum & fundamenta FIENNENSIS Academiae per fratres Archiduces: ampliſſimis vero etiam priuilegiis exornatae ſunt ERPHORDIENSIS ac COLONIENSIS. Semel autem illecti laudis hac adorea Principes Germanici, ſequente ſaeculo decimo quinto longe plurimas alias his addiderunt. Ita Herbipolenſis a Ioanne Epiſcopo anno eius ſaeculi tertio, Lipſienſis a Friderico primo Electore anno IX, Roſtochien-

ſis

ſis a Ducibus Mechlenburgenſibus & Senatu oppidano anno decimo quinto, Baſilienſis item a Senatu oppidano & Epiſcopo anno quinquageſimo nono, Gryphiswaldenſis a Vratislau, Duce Pomeraniae, anno quinquageſimo ſexto, Friburgenſis ab Alberto Auſtriaco anno 60, Ingolſtadienſis a Ludouico, Bauariae Duce, anno ſeptuageſimo ſecundo, Tybingenſis ab Eberhardo Wirtenbergico anno ſeptuageſimo ſeptimo, Moguntina denique a Dithero Archiepiſcopo anno octogeſimo ſecundo, inſtitutae ſunt.

XLVII.

Quanquam vero iam tum numero ſcholarum omnes reliquas partes Europae vinceret Germania, nec ſic tamen deſiderium earum expletum eſt. Quapropter ſaeculo ſequente prioribus acceſſerunt Wittebergenſis anno tertio, Francofordienſis anno ſexto, Marpurgenſis anno vigeſimo
ſexto, Regiomontana in Pruſſis anno quadrageſimo quarto, 48
Ienenſis anno quadrageſimo octauo, Argentinenſis anno ſexageſimo ſeptimo, Altorfina anno ſeptuageſimo quinto, Lugdunenſis in Batauis eodem anno, & denique anno ſeptuageſimo ſexto noſtra haec Iulia, ſororibus ſuis vt aetate inferior, ita literarum gloria ſi non maior, certe ſuppar. Noſtra memoria nata eſt & Rinthelienſis, & in Belgis vna atque altera. Sic longi temporis barbariem compenſauit intra ducentos annos Germania.

XLVIII.

Serius ſcholarum inſtitutio coepit etiam in Hiſpania: pleraeque enim eius regni ſcholae erectae demum ſuperiore ſaeculo: & quae olim quidem inſtituta fuerat Salmanticenſis, illa primam lucem fere a Franciſco Victoria accepit, vt *ipſimet* Hiſpani (*l*) non diffitentur. Dania quoque anno

 1539,

(*l*) Vide late differentem Dominicum Bannez in *Secundam Secundae* Thomae *Quaeſt. I. Artic. VII.*

SVPPL. XXV. 1539. demum ſcholam publicam ſuam Chriſtierno Rege florentem vidit. Vpſalienſis Suecorum ſchola origine quidem nonnihil antiquior eſt, vt quae coeperit Sixto IV. Pontifice anno 1476: inter rudimenta tamen haeſit & illa pene ad haec vsque tempora, quando eam regio beneficio Guſtavus Adolphus, regum maximus, locupletauit. Non multum melior fuit Scotiae fortuna, etſi illa non vnam Academiam inſtituerit. Polonia vero nec ipſa fauentiorem fortunam experta eſt Cracouiae. Verum non licet hiſce narrandis immorari.

XLIX.

Haec itaque (vt tandem deſinam,) eſt origo ſcholarum noſtrarum, Auditores. Ita paulatim in hunc ſtatum deventum eſt. Non morabor autem vos amplius, poſtquam breuiter iſthaec recenſuimus. Voto tamen finienda oratio
49 fuerit. Deus, bonorum omnium factor & dator, qui cum vnigenito Filio & S. Spiritu trinus, ſapientia vero, bonitate, voluntate atque omnipotentia vnus es & indiuiſus, qui omnem doctrinam omnemque ſcientiam, abs qua ſi eſſet, nec homines eſſemus, humanis mentibus inſeuiſti; qui docentium diſcentiumque ordines, quibus vita ipſa nititur, & inſtituiſti & ſpiritu tuo ſemper gubernas: Te ego, Deus, publica voce oro hodie & obteſtor, vt, quamdiu homines vis hoc in mundo viuere, tamdiu inter eosdem ſapientiae & doctrinae ſtudia tuearis ac conſerues. Redde, Pater, Germaniae noſtrae, quae, merentibus ita peccatis noſtris, diu illi bona denegaſti, ac recluſo tandem aliquando in vaginam infeſto irae tuae gladio, pacis illam ſtricturam, qua nunc laetamur, in maiorem lucem extende, ſimulque tanto muneri adde diuturnitatem. Effice, vt, ſopitis religionum diſſidiis, extinctis ſectarum monſtris, abolitis ciuilibus odiis, remoto tyrannidis metu, & frenata improborum licentia, pax in domo tua, in animis quies & fu-

co

Digitized by Google

co carens fides, ſecuritas in republica, in omnibus mutuus amor reparetur. Serua Caeſaream Maieſtatem, Imperii illud caput, cuius auſpiciis noſtra haec Iulia eſt inſtituta. Serua Sereniſſimam familiam Brunsuicenſium ac Lyneburgenſium Ducum, eamque ab hoſtibus inter tot hoſtes defende, vt ſub eorum tutela priſca fides, antiqui mores, & ius ac fas inſtaurari rurſus queant ac vigere. Ad extremum, o Deus, noſtram quoque hanc Iuliam, cui poſt tot damna & naufragia tabulas nonnihil colligere nunc concedis, reſpice clementiore oculo. Liceat nobis, qui in hoc ſcholaſtico ordine excubamus pro ſalute publica, aut tam ſancto muneri ſe ſuaque inpoſterum dedicabunt, ſub alis tuis tranquille degere, praeclaras pacis artes excolere, iuventutem ad rempublicam atque Eccleſiam educare, literasque, omnis boni fundamentum, promouere. Imple etiam ſpiritu tuo diſcentium animos, vt relictis mundi huius vanitatibus, damnata iuuentutis petulantia, tibi ſoli viuant, 50
& ad tui nominis gloriam reipublicaeque emolumentum omne ſuum ſtudium, omnem ſumtum, omnes denique conatus vnice dirigant. Hoc te quaeſo, Pater, obſecroque.

DISSERTATIO SECVNDA RECITATA XXIV. OCT. CIↃ IↃ C XXXVII.

cum Procancellarii Academici munere fungerer.

In hac notatur naeuus earum ciuitatum, in quibus cuiuis licet facere medicinam, ſimulque laudantur eae, quae vetant quenquam exercere illam artem, niſi rite examinatum.

I.

Non poſſum non laudare conſilium Medicae laureae Candidatorum, quos mihi hic ſiſtis, *Spectabilis D.* *Deca-*

Decane, quod, etſi iamdudum notiſſima omnibus ſit illorum in noſtra arte peritia, tamen non quorundam ſciolorum aut potius tenebrionum more ſua priuata, ſed publica Academiae auctoritate artem malint facere. Enimuero cum multa alia ſunt hisce proximis aliquot ſaeculis in commune reip. commodum conceſſa ſcholis illis Regiis, quas Academias aut Vniuerſitates vſurpare conſuetudo eſt; tum illud profecto longe & vtiliſſime & praeclariſſime eſt conſtitutum, vt nemini liceat vel docere quicquam vel facere, quod maiorem ſapientiam requirit, quin de illius eruditione in ſcholis ab hominibus doctiſſimis publice latum ſit teſtimonium. Neque enim forte quicquam eſt, cuius obſeruatio aeque beare remp. poſſit, aut quo neglecto aeque ſalus publica periclitetur. Etenim illam demum beatam eſſe ciuitatem, nemo eſt, qui ignoret, cuius clauum moderantur ſoli ſapientes, nec attingere datur rerum imperitis. Hos vero quis dignoſcat, quis a vulgo ſeparet rectius, quam illi, qui in ſa-
51 pientiae ac doctrinae profeſſione reliquis antecellunt, omnemque operam ac aedatem ſuam huic ipſe negotio impendunt? Sunt autem prorſus eius ordinis Profeſſores Academici. Quae autem ratio ſcientiarum eſt omnium, eadem ſeorſim, & quidem iure meritiſſimo, artis eſt medicae. Quanto enim nobilius eſt obiectum illud, circa quod ipſa verſatur, quantoque errores eius ſunt faciliores pariter ac cum maiori periculo coniuncti, tanto magis opus eſt, vti caueatur, ne ad artem faciendam admittantur, niſi qui id quod artis eſt, praeſtare norunt. Agitat ſcilicet vitam ipſam humanam medicus, conſeruans illam, ſi ſapit ac bonus eſt; tollens, ſi fuerit imperitus. Quo ſcelere vix aliud grauius eſt.

II.

Tantum vero cum interſit humani generis, ſolos artis peritos artem facere, merito ſane quis miretur, qui paucae adeo respublicae, in tam multis toto paſſim terrarum orbe,

ſeriam

Digitized by Google

ſeriam atque eam, quam oportet adhiberi, eius rei curam habuerint. Enimuero apud AEgyptios (*a*) conſtat artem medicam inter ſacras diſciplinas habitam, adeoque nonniſi ſelectis ingeniis concreditam eſſe. Tradit etiam (*b*) Ariſtoteles, & repetit poſt illum Diodorus (*c*) Siculus, in AEgypto vsque adeo legibus adſtrictam fuiſſe medendi artem, vti ante quartum diem exhibito pharmaco purgare aegrotum non licuerit medico, niſi capitis periculo. Contra tamen plane apud Graecos obtinuit. Conqueritur de aetate ſua princeps artis noſtrae (*d*) Hippocrates, *ὅτι ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δε πάγχυ βαιοὶ, nomine multos eſſe medicos, reipſa perpaucos;* itaque artem medicam, cum ſit longe nobiliſſima, tamen propter eorum, qui eam exercent, ignorantiam omnibus artibus multo inferiorem haberi. Huius autem rei ille cauſam non aliam coniecit eſſe, quam eam, quod ſoli arti medicae nulla in vrbibus praeterquam ἀδοξίας (quod *infamiam* nonnulli vertunt Latine, cum fortaſſis 52
nihil hic ſignificet, quam aliquam exiſtimationis iacturam,) poena poſita ſit: quae videlicet minime tangat homines frontis iam tum perfrictae. Ipſemet tamen Hippocrates, quo huic incommodo mederetur, quemadmodum non minus optimus artis doctor fuit, quam optimus factor, neminem ad diſcendam artem admiſit, niſi iuramento adſtrictum. Exſtat hodieque illud inſigne vetuſtatis (*e*) monumentum, quo dubites ſanctiusne quid aut doctius aut prudentius excogitari poſſit. Videbat ſcilicet vir ſummus, ita fere vbivis comparatum eſſe, quod (*f*) Plinius ait, *vt in hac arte ſola eueniat, vt cuicunque medicum ſe profeſſo ſtatim credatur,* SVPPL. XXVI.

(*a*) Vide notata mihi in libro de *Herm. Medic. cap.* 9.
(*b*) *Lib. III. Polit. cap.* 11.
(*c*) *Lib. I. cap.* 28.
(*d*) In Νόμῳ.
(*e*) Hippocratis Ὅρκος.
(*f*) *Lib. XXIX. cap.* 1.

cum ſit periculum in nullo mendacio maius: itaque id maxime accurandum prudentiſſime duxit, vti malis omnibus atque ineptis occaſio praeripiatur, in medicum nomen inuolandi, & quaeſtum ex mortibus hominum faciendi. Id vero rectius fieri nequit, quam ſi pauciſſimi, & illi quidem boni atque εὐφυέες ſeu ab ingenio inſtructi, ad artis auditiones admittantur: prorſus ſcilicet vt in ſacris fieri amat, quae non patent niſi iam initiatis. Nempe (vt verbis vtar ipſius (g) Hippocratis,) τὰ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δ᾽ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν τῆς ἐπιστήμης.

III.

Verum haec laus priuatim Hippocratis eſt, aut ſi quis alius Hippocratem in illo negotio prudenter eſt aemulatus: ipſae vero Graecorum reſpublicae nequaquam ſibi hac parte cauerunt. Graeci mores autem Romanum etiam populum afflauerunt. Etſi enim ille primis ſexcentis annis caruerit medendi arte, ſimul ac tamen illam a Graecis accepit, etiam vitia quoque Graecarum rerumpublicarum eum inuaſerunt. Tragice iſthac de re conqueritur paſſim C. Pli-
53 nius, vt propemodum ipſimet arti conuicium dixiſſe queat videri. *Nulla* (ait (h) ille,) *lex eſt, quae puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictae. Diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantum, hominem occidiſſe, impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit conuicium, & intemperantia culpatur, vltroque, qui periere, arguuntur. Sed decuriae pro more cenſuris Principum examinantur: inquiſitio per parietes agitur, &, qui de nummo iudicat, a Gadibus columnisque Herculis acceſſitur: de exilio vero, nonniſi die quadrageſimo quinque electis viris datur tabula. At de iudice ipſo quales in conſilium eunt? Statim occiſuri.* Ex quibus videre eſt, peſſime tum quidem apud Romanos rem fuiſſe

(g) In Νόμῳ.

(h) Lib. XXVII. cap. 1.

fuiſſe medicam conſtitutam; vt quam ſine diſcrimine cuiuis, medicum ſe profeſſo, ſine vlla praeuia cenſura, ſine vllo etiam examine operum artis ſubſequente, exercere licuerit.

IV.

Neque vero illud vel ſequentibus temporibus videtur emendatum legibus fuiſſe. Sane conſtat, Archiatrorum, hoc eſt, eorum, qui valetudinem Caeſarum curabant, SVPPL.
(quorum aliqui reapſe id praeſtabant, aliis titulus hic pro XXVII.
dignitate erat:) collegio, inquam, illi fuiſſe ſua examina eorum, qui erant cooptandi, praeterea ſummum praefectum (ipſi Comitem nominabant,) fuiſſe datum, atque adeo quaſi iudicem aliquem ſummum. At apud alios medicos idem obtinuiſſe, non reperio. Vt in collegium illud illuſtre Archiatrorum nonniſi facto per archiatros examine nemo admitteretur, ante ſaeculi quarti poſtremos annos vix coepit, ex Valentiniani ſcilicet & Valentis Imperatorum inſtituto: quod alias (*i*) latius probabitur. Itaque illo quidem aeuo obſeruare eſt, ampliſſimas quidem dignitates medicis conceſſas: legem, quae bonos a malis diſtingueret, aut quae puniret inſcitiam capitalem, non temere eſt reperire.

V.

Similiter Romano Imperio collapſo primi quidem Arabes artem hanc excoluerunt: caeterum ipſine rectius 54
ſibi cauerint, quam Graeci ac poſt Romani, non habeo dicere. Certe hodie per Aſiam omnem & Africam, imo vbicunque Arabum ſacra in pretio ſunt, longe infra Chriſtiani orbis noſtri conditionem ars iſthaec depreſſa eſt.

VI.

Saeculo vndecimo in Occidentali quoque hoc orbe coepit

(*i*) Vid. infra *Diſſ. IV.*

pit ars medica, Salerni cumprimis, refloreſcere, Conſtantino potiſſimum Africano auctore, certe adiutore. Eam tempeſtatem ſubſecutus ſtatim Rogerius primus, Siciliae vtriusque (vt loquuntur,) Rex & Salerni Princeps, cum multas leges ſanxiſſet, octauam decimam (*k*) tulit *de probabili experientia medicorum:* qua cauetur, ne quis medicinam exerceat, niſi prius a magiſtratibus & iudicibus probatus; vtque ſecus faciens bonis omnibus ſpoliatus in carcerem compingatur. *Hoc enim proſpectum eſt*, ait Rex, *ne in Regno noſtro ſubiecti periclitentur ex imperitia medicorum.*

SVPPL. XXVIII. Caeterum haec lex affinior eſt conſtitutioni Caeſarum antiquorum de Archiatris. Non multo poſt, vt quidam opinantur, Fridericus I. Ahenobarbus, Imperator noſter, occupato regno Neapolitano eandem legem ibi non confirmavit tantum, ſed & ampliauit. Ne quid tamen diſſimulem, videtur hoc non ab illo Friderico, ſed demum ab huius nepote Friderico II. profectum eſſe. Superat in Legibus Neapolitanis (*l*) antiquis, quas poſt alios edidit Fridericus Lindenbrogius, vir doctiſſimus, conſtitutio illius prudentiſſimi pariter ac fortiſſimi Germanicorum Caeſarum, quae ſit huius argumenti, non vna; interque eas vna, qua prohibetur, ne quis ad faciendam medicinam admittatur, niſi a medicis collegii Salernitani aut Neapolitani probatus & poteſtatem medendi ſit conſecutus, quam licentiam vocant, ſub poena annui carceris & omnium bonorum confiſcatio-
55 nis. Fortaſſis licebit ipſiusmet Caeſaris verba quaedam ex legibus illis adducere in medium. *Attendentes*, inquit, *grave diſpendium & irrecuperabile damnum, quod poſſet contingere ex imperitia medicorum, iubemus, inpoſterum nullum medici titulum praetendentem audere practicare aliter vel mederi, niſi Salerni primitus & in conuentu publico magiſtrorum iudicio comprobatus, cum teſtimonialibus literis de fide & ſufficienti ſcientia* [illegible] *tam*

(*k*) Vid. *Conſtitutionum Sicularum Friderici II. lib. III. tit. 34.*
(*l*) *Leg. Sicul. loc. cit.*

Digitized by Google

tam magiſtrorum, quam ordinatorum noſtrorum, ad praeſentiam noſtram, vel nobis a regno abſentibus, ad illius praeſentiam, qui vice noſtra in regno remanſerit, ordinatus accedat, & a nobis vel ab eo medendi licentiam conſequatur; poena publicationis bonorum & annalis carceris imminente his, qui contra huiusmodi Serenitatis edictum inpoſterum auſi fuerint practicare. Ejusdem verba ſunt: *Praeſenti etiam lege ſtatuimus, vt nullus in medicina & chirurgia, niſi apud Salernum, legat in Regno, nec Magiſtri nomen aſſumat, niſi diligenter examinatus in praeſentia noſtrorum officialium & magiſtrorum artis eiusdem. Ordinati vero,* (illi erant bini ſacramento adſtricti,) *quorum fidei praedicta ſunt commiſſa, ſi fraudem in credito ipſis officio commiſiſſe probetur, vltimo ſupplicio feriendos eſſe cenſemus.* Non poſſum quoque non recitare eiusdem Caeſaris legem de ſtudiis ipſius artis noſtrae: *Quia nunquam ſciri poteſt ſcientia medicinae, niſi de ſcientia Logicali praeſcribatur, ſtatuimus, quod nullus ſtudeat in medicinali ſcientia, niſi prius ſtudeat ad minus triennio in ſcientia Logicali, poſt triennium, ſi voluerit, ad ſtudium medicinae procedat,* (videtur addendum, *per quinquennium,*) *ita quod chirurgiam, quae eſt pars medicinae, intra praedictum tempus addiſcat. Poſt quod, & non ante, concedatur ſibi licentia practicandi, examinatione iuxta curiae formam praehabita, & nihilominus recepto pro eo, de praedicto tempore ſtudii, teſtimonio magiſtrali.* Item in eadem 56
lege infra: *Nec tamen poſt completum quinquennium practicabit, niſi per annum integrum cum conſilio experti medici practicauerit. Magiſtri vero intra iſtud quinquennium libros authenticos tam Hippocratis, quam Galeni, in ſcholis doceant tam in theorica, quam in practica medicina. Salubri etiam conſtitutione ſancimus, vt nullus chirurgicus ad practicam admittatur, niſi teſtimoniales literas offerat magiſtrorum in medicinali facultate legentium, quod per annum ſaltim in ea medicinae parte ſtuduerit, quae chirurgiae inſtruit facultatem, & praeſertim anato-*

anatomiam humanorum corporum in ſcholis didicerit: & ſit in ea parte medicinae perfectus, ſine qua nec inciſiones ſalubriter fieri poterunt, nec fracturae curari. Hactenus ille Caeſarum Germanicorum eruditiſſimus.

VII.

Subſecutae autem ſtatim ſunt paſſim alibi ſcholae regiae: atque procul dubio hoc initio nata optima illa lex Academica, cuius initio meminimus. Quo paret profecto, nos hic ſane iure gloriari poſſe prae Graecis ac Romanis: vtut illi leges ſuas iactent, multisque hodie etiam ſit perſuaſum, illorum inſtitutis nihil prudentius fingi poſſe aut exquiſitius. Vtinam vero tam recte obſeruaretur lex illa, quam illa recte conſtituta eſt! Nunc eorum, quorum auctoritate leges vnice conſiſtunt, vitio ita fere comparatum eſt, vt parum abſit, quin Plinii querelae in noſtrum quoque aeuum congruant. Paſſim enim nullo doctore exculti, illotis, vt ſic dicam, manibus, illotis pedibus, medicorum profeſſione ſe induunt, carnificinam ampla mercede exercituri. Etiam audent hi male feriati Academicis inſtitutis maledicere: quorum nempe ſanctitate ipſi ab arte facienda procul arcentur: oſtentantes interim ſeſe arcanorum remediorum poſſeſſione, in craſſiſſi-
57 ma faciendae artis imperitia. Et tamen huic hominum generi paſſim creditur: cum contra in quauis meliuscule conſtituta ciuitate nemini ephippiario, non cerdoni, non vilisſimo cuique miniſtro atque artifici ſordidiſſimo, artem ſuam liceat exercere, cuius ille ſpecimen aliquod non ediderit primoribus in arte viris comprobatum. *In Montepeſſulano, antiquiſſimo & celeberrimo Artis noſtrae emporio, ſi quis medicum ſe mentiatur,* (verba recito Ioannis (m) Libautii, medici Pariſienſis clariſſimi,) *max rapitur in aſinum ſtrigoſum, &, ſi invenitur, ſcabidum, tollitur ſublimis, auerſus tota vrbe circumducitur, ludibrio omnibus eſt, conſpuitur, vapulat, laceratur, ſordi-*

bus

(m) *Praef. in* Hollerii *Comment. in Aphor.*

bus omnis generis conſpurcatur, ceu olim ſacra illa Maſſilienſium victima, poſtremo expiata vrbe eiicitur, illuc nunquam rediturus, niſi maximo ſuo malo. Vtinam vero & alibi paſſim idem fieret! Certe plures hodie viuerent, & inpoſterum pauciores morerentur.

VIII.

Sed quo prolabor? Id volebam. Cum reipublicae tam ſit vtile inſtitutum illud Academicum, neminem ad artem faciendam temere admittendi, niſi probatum a magiſtris & quaſi architectis noſtrae artis, non poſſe me non laudare hos, quos mihi ſiſtis, Spectabilis D. Decane, candidatos, viros doctiſſimos: quippe qui non quorundam more nullo facto examine nulloque ſpecimine in publicum edito ad artis opera voluerint accedere, ſed ſanctiſſime ſcholarum inſtituta obſeruauerint. Eſt autem illud iamdudum ab iis factum magno omnium applauſu. Quae enim exiguntur ab omnibus artem facturis, illa conſtat ita eos eſſe perſecutos, vt nullius non publicam laudem impetrauerint. Acceſſit poſt & vſus artis inſignis, nec minore cum laude, iam aliquot per annos: quo ſeſe Principibus ac ciuitatibus multis probauerunt. 58 Eapropter non eſt etiam, cur me, Spectabilis D. Decane, multis roges, vti facultatem tibi concedam, commeritis dudum honoribus hosce viros afficiendi, iis, inquam, quos ſolent Scholae noſtrae exhibere omnibus, qui ſuam in arte noſtra peritiam ſatis probauerunt. Quae enim omnia Hippocrates *(n)* noſter requiſiuit in eo, ὅστις (vt ipſe loquitur,) μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, illa omnia abunde his viris eſſe, dudum perſpectum habui. Neque enim aliqua illis dos ingenii deeſt: doctorum etiam optimorum praeceptis ceu optimo ſemine illum ingenii agrum conſeuerunt. Vixerunt praeterea non vno loco ſtudiis medicis dicato, in clariſſimis nimirum Germaniae Academiis. Nec minus accurate a pueris vsque inſtituti

(n) In Νόμῳ.

ſtituti ſunt: ſicut nec φιλοπονίην quis vnquam in iis potuit deſiderare. Omnia ſane tempus haud paruum ad maturitatem perduxit. Tales vero cum iam dudum ſeſe probauerint, oſtenderintque iam tum ſeſe medicos μὴ λόγῳ μοῦνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, (liceat mihi verbis Hippocraticis vti,) quis nolit illos honores atque illud nomen publica auctoritate iis deferre, quos iamdudum publico omnium conſenſu commeruerunt? Ego ſane tantum abſum, vt iis petentibus quicquam cenſeam denegandum, vt & vltro ipſis nec petentibus & hoc & longe plura offerri debere arbitrer.

IX.

Quando igitur Sereniſſimus & Reuerendiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Dei Gratia Dux Brunſuicenſis & Lyneburgenſis, Poſtulatus Coadiutor Epiſcopatus Ratzeburgenſis, Electus Praepoſitus Archiepiſcopatus Bremenſis, huiusque Academiae Iuliae pro tempore Rector ac Cancellarius magnificentiſſimus, Dominus noſter
59 clementiſſimus, Procancellariatus munus me hodie voluit adminiſtrare, non morabor ego neque Tuum, Spectabilis D. Decane, neque, quos ſtitiſti, Candidatorum, virorum ſane doctiſſimorum, deſiderium. Pro numeris itaque mei, quo hodie fungor, auctoritate concedo tibi poteſtatem, hosce viros, D. N. N. N. vbi ſe ſolenni Facultatis Medicae iuramento obſtrinxerint, Doctores Artis medicae creandi, creatos renuntiandi, & omnibus priuilegiis, immunitatibus, indultis, beneficiis ac iuribus donandi, quibus ille ordo a ſummis Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, ac Principibus vnquam condecoratus fuit, aut quibus alias gaudere, vti, frui poteſt ac debet ſiue de iure ſiue de conſuetudine. Deum Opt. Max. oro obſecroque, vt iſthuc ipſum in nominis diuini gloriam, publicae rei emolumentum, ſimul etiam in Candidatorum vergat inſigne commodum.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO TERTIA

HABITA XVI. OCT. ANNO CIↃ IↃ CXXXIIX.

cum Decanus Collegii Medici vni Candidato titulum Doctoris concederem.

In hac de ortu Academiarum agitur, nominatim Oxonienſis, Cantabrigienſis, Pariſienſis, Bononienſis, & Salernitanae.

Cuius rei gratia huc potiſſimum acceſſerimus, neminem ſane latet. Mihi vero etiam ſcio, praeter illud potiſſimum munus, incumbere ex conſuetudine Academiae huius & alterum, minoris quidem momenti & quaſi ſecundarium, aeque grauis tamen operae, nec minori diligentia peragendum. Scilicet antea quam hunc Candidatum noſtrum publicis honoribus inaugurem, ſermo aliquis mihi ex more habendus eſt quaſi in anteceſſum. Vtrumque agam, & breuibus quidem, quod hodie ſacra ex 60
ſacris nobis naſcantur, quorum τελεταὶ quaelibet haud exiguum temporis ſpatium exigunt. Nec tamen vos morari, Auditores, longis aut ſermonibus aut ceremoniis fas eſt, multo minus fatigandi eſtis: vtpote cum aduentu veſtro atque illa veſtra frequentia Candidatum noſtrum ornare velitis. Sane gratias vobis deberi maximas, ipſi met fatemur; qui niſi fateremur, profecto eſſemus impii. Itaque ego quidem nemini moleſtiam creabo prolixo quodam praeloquio. Dicam vero de argumento auditu nec iniucundo, niſi fallor, nec inutili, de ortu, inquam, Academiarum ſiue Regiarum ſcholarum vnius Europae noſtrae. Cui vero non iucundum fuerit, id audire? Imo cui non fuerit vtile? Nobis certe, qui aut Senatores aut ciues Academici ſumus, non poteſt non maximam parere voluptatem, ſi cognoſcas reip. illius exordia, in qua omnes viuimus, atque vnde tot indies nobis profluunt commoda. Etſi vero iam ante annum eodem de ar-

gumento mihi haud pauca dicta ſint, perſecutus tamen tunc maxime ſum inſtituta ſcholarum veterum, Graecarum, Latinarum, AEgyptiacarum, Perſicarum, atque Saracenicarum, ſaltim quo clarius pateſceret, quantum illa a noſtris fuerint remota. Noſtra equidem non niſi leui brachio perſtrinxi, in commodius tempus eorum narratione reiecta. Nec tamen vel hodie propoſitum habeo omnia illa tangere, quae ad Academiarum noſtrarum faciunt inſtituta. Iſthaec narrantem dies me deficeret, Auditores. Nunc vero ne morandi quidem eſtis. Itaque illa duntaxat perſequar, quae faciunt ad originem Europaearum ſcholarum: quae, niſi admodum fallor, valde latet in obſcuro. Dicam ergo, quo
61 tandem tempore quorumque auſpiciis ſcholae Europaeae hanc quaſi ciuitatis formam aſſumſerint. Nec illas metas egredietur oratio mea. Quae differentem vti me benigne audiatis, etiam atque etiam rogo.

II.

Quintum a Seruatoris noſtri natalibus ſaeculum agebatur, cum iuſto Dei iudicio in cultiſſimas Romani Imperii occidentalis terras effundentibus ſeſe Germanicis potiſſimum gentibus, non multo temporis ſpatio omnis Africa, potioresque Europae prouinciae, Hiſpania, Gallia, Britannia, Pannonia, Italia, ſpiſſa imperitiae caligine quaſi obducerentur. Ex eo nulla amplius Profeſſorum ſalaria, nullae ſcholae publicae, per omnem illum terrarum tractum. Scribit M. Aurelius (a) Caſſiodorus, ſe auctore Agapetum, Pontificem Romanum, Theologicam ſcholam Romae ad inſtar Niſibenae inſtituere conatum quidem; irritum tamen illud conſilium fuiſſe prae temporis illius calamitatibus. Exſtat etiam apud eundem Caſſiodorum *lib. 9. epiſtola viceſima prima* Athalarici, Oſtrogothorum in Italia Regis, qua ille iubet ſalaria ſolui ex more antiquo Profeſſoribus in vrbe Ro-

ma

(a) *Praef. in libros diuin. lect.*

ma *ſine deductione*, (ita loquitur,) *ſemeſtribus etiam ſingulis.* Quin legimus, eodem tempore & Anicium Manlium Seuerinum Boëthium, virum & dignitate & opulentia & virtute & eruditione longe maximum, Ariſtotelicam philoſophiam Romae docuiſſe: quanquam ſalario docuiſſe non dixerim. Incidit autem haec aetas in tempora Theodorici, Oſtrogothorum Regis, vel ſaeculi quinti ac ſexti confinia. Porro non multo poſt conſtituit, aut renouauit potius, Iuſtinianus etiam Imperator nonnulla de Grammatices, Rhetoricae & Iuris Romani Profeſſoribus in vrbe Roma: vti in eius legum Codice (*b*) hodieque legere eſt. 62 Verum enimvero vltra bonos conatus non fortaſſis omne hoc negotium progreſſum eſt. Quî enim felicius potuit in eo omnium rerum interitu, deſtructo ſcilicet Gothorum ſic ſatis iuſto imperio per immania bella, & Italiam denuo mox inuadentibus Langobardis per Narſetem inuitatis? Nec tamen ego negauerim, primae ac rudioris literaturae ſcholas Romae ſemper ſuperfuiſſe. Forte nec doctores defuere alii. Certum quippe eſt, eo loci aliqua ſemper eruditonis priſcae ſaltim veſtigia remanſiſſe. Sed dubio procul per fuerunt rudia omnia.

III.

Eadem tempeſtate floruit S. Benedictus, omnium occidentalis Eccleſiae monachorum hodie pater. Hic etſi ordinis ſui homines non iuſſerit publicas habere ſcholas, inſtituit tamen, vti ſaltim illi, quibus ex nouae Regulae praeſcripto viuere animus, in monaſteriis docerentur. Iam ante per Orientem, vbi primum nata ſunt *τὰ ἀσκητικὰ* inſtituta, in coenobiis nonnullis videntur ſacrae ſcholae habitae, vt quidem ex Ioannis Chryſoſtomi tertio *contra vituperatores monaſtices* libro manifeſtum eſt. SVPPL. XXIX. Etiam Occidentis quibusdam coenobiis ſuae iam videntur ſcholae fuiſſe. De

(*b*) Vid. *tit. de ſtud. lib. Vrbis Romae.*

eo ſane, quod in Lerinae, inſulae Tyrrheni maris Galliae Narbonenſi adiectae, eremo exſtruxerat Honoratus Maſſilienſis, vetant nos dubitare non tantum clara illa aeui ſui & Eccleſiæ Gallicanae lumina, praeter Honoratum ipſum Maximus, Fauſtus, Hilarius, Caeſarius, Vincentius, Eucherius, Saluianus, Salonius, eremi illius alumni, ſed & ipſa Eucherii Lugdunenſis verba, quibus ad Salonium filium in *poſteriorem librum Inſtructionum* ſuarum eſt praefatus. *Dignum eſt*, (*c*) inquit, *quacunque cura mea ingenium tuum reparari, qui vixdum decem annos natus eremum ingreſſus, inter illas ſanctorum manus non ſolum imbutus, verum etiam enutritus ſis ab Honorato, patre, inquam, illo, primo inſularum, poſtea*
63 *Eccleſiarum magiſtro, cum te illic beatiſſimi Hilarii, tum inſulani tironis, ſed iam nunc ſummi Pontificis*, (Arelatenſis videlicet,) *doctrina formaret per omnes ſpiritualium rerum diſciplinas: adhoc etiam te poſtea conſummantibus ſummis viris, Salviano atque Vincentio, eloquentia pariter & ſapientia praeeminentibus.* Caeterum prae aliis huic rei operam nauaſſe iure dixeris, quae ad Benedicti regulam inſtituta ſunt coenobia. Hinc ſane ipſimet Benedicto erudiendum filium Placidum tradidit Tertullius patricius, vt refert *Hiſtoria Caſſinenſis.* Et de Mauro, Benedicti diſcipulo in Gallias miſſo, refert (*d*) Iuo, in Aurelianenſi monaſterio multos nobilium Francorum liberos ab eo pietatis fuiſſe ſtudiis imbutos. Sunt autem ex Benedicti praeſcripto tantum non omnia totius occidentis monaſteria cum vetera reformata, tum noua conſtituta. Quo factum, vti ab illo vsque tempore Benedictini Ordinis monaſteria non pietatis ſolum, verum & doctrinae ſcholae fuerint, vix tamen extra ſua clauſtra ſeſe porrigentes. Neque enim verum eſt, quod nonnulli tradunt, ex primo inſtituto ſuo ἀσκητήρια iſthaec ſcholas fuiſſe publicas promiſcue omnium, etiam ordini iſti non addictorum: quippe quam ſententiam & Regula ipſa S. Benedicti & hiſto-

(*c*) *Praef lib. II. Inſtruct.*
(*d*) In *Chron.* in *Vita Iuſtiniani.*

Digitized by Google

hiſtoria temporum falſi coarguant. Stetit vero omnis iſthaec doctrina intra leuem Latinae linguae peritiam, & Chriſtianae Theologiae vſum: quibus nonnulli mathematicum quid, computi Eccleſiaſtici rectius cognoſcendi gratia, (poſtquam illam curam Dionyſius Exiguus Romae accenderat,) parumque artis medicae addiderunt. Idipſum abunde liquet cum ex monumentis illius aeui omnibus, tum ex Caſſiodori opere *diuinarum humanarumque lectionum*, quo vir optimus monachos ad literarum ſtudia manuducere inſtituit. Obſeruatu autem omnino dignum eſt, ſexto, ſeptimo atque octauo ſaeculis neminem fere per Italiam, Galliam, Britanniam, Hiſpaniam, vno verbo, in Occidentalis Eccleſiae toto orbe, nomen aliquod ſcripto libro obtinuiſſe, qui non in monaſterio educatus ſit atque inſtitutus. 64 SVPPL. XXXI. Igitur vbi meliora atque plura tum temporis monaſteria, ibi & plures & meliores viri docti floruerunt. Qua felicitate cumprimis tum Britannia fuit, vt quae ipſam quoque Italiam, aut luxu aut bellis impeditam, longo poſt ſe interuallo reliquerit. Non enim Britannicis monachis quicquam tam ingenti temporis tractu aut melius aut doctius totus Occidens habuit. Qui inter illos eminet, Beda, idem omnium illius tempeſtatis per Occidentem vniuerſum fuit doctiſſimus. Nos ipſi Germani prima Chriſtianae doctrinae exordia illis coenobitis debemus. Imo debemus illis initia omnis culturae melioris atque eruditionis: ſicut Angli ipſi ac Scoti a monachis Romanis eam aliqua ex parte antehac acceperant.

IV.

Praeter has autem Monachorum ſcholas per ducentos amplius annos toto in Occidentali orbe nulla Philoſophiae, nulla Romani Iuris, nulla humaniorum literarum, nulla Chriſtianae doctrinae, nulla Medicae artis denique cathe-

dra vſpiam fuit. Nam quod narrant (*e*) nonnulli, Cantabrigiae in Anglia a Sigeberto Rege anno Chriſti ſexcenteſimo triceſimo publicam Academiam eſſe inſtitutam, id vero dubia annalium fide nititur: Cantabrigienſium quoque aemuli Oxonienſes pernegant fortiter. Et vt quaedam fuerit inſtituta, procul dubio rudis illa fuit, nec in longum tempus. Caeterum nono ſaeculo maiori veriſimilitudine laus illa competit. Sicut enim plane illo tempore & inter
65 Saracenos ſapientia fuit accenſa, & protracta eſt iterum in lucem Conſtantinopoli eruditio per Bardam Caeſarem ac Photium patriarcham, quod alias narrauimus; ita etiam Occidentalis hic orbis nunquam ſatis memorando Dei beneficio barbariem ſuam coepit non leuiter tum diſcutere. SVPPL. XXX. & XXXII. Primum enim MONASTICAE ſcholae longe, quam antehac, plures inſtitutae, non modo per Italiam, Galliam, Britanniam, Hiſpaniam, vbi ante nonniſi paucae erant, verum etiam per Germaniam noſtram, vbi antehac vix vlla. Ex iſtis autem phrontiſteriis magna ſtatim copia monachorum profluxit, qui vt non minus pietate, quam doctrina, eluxerunt, ita ampliſſimis Epiſcopalibus muneribus ſumma cum laude, imo cum Eccleſiae fructu maximo, ſunt praefecti. SVPPL. XXXIII. Quantos ſane viros vel ſola tum Germania ſtatim protulit! Rabanum Maurum, Strabum Fuldenſem, Haymonem, Walafridum Strabonem, Paſchaſium Ratbertum, Amalaricum Treuirenſem, Halitgerium, omnes ſcriptis editis clariſſimos. Taceo enim nunc alios: quamuis vna ad Viſurgim Corbeia noſtra Bremae dederit ordine integros quinque priores Epiſcopos, eosque omnium optimos, nec minus alibi pari virtute aliquammultos: imo quamuis Sturmo Abbate vna Fulda (*f*) ſimul triginta doctores artium linguarumque, & ſexcentos genere claros diſcipulos aluerit. Adhoc vero paſſim locorum cum EPISCOPALIBVS

COL-

(*e*) Polyd. Virgilius *lib. V. Hiſt. Angl.* Rectius Cambdenus in *Britannia*, vbi de Cantabrigia.

(*f*) Kirchnerus in *Oratione de Doctoribus magnanimis*.

COLLEGIIS nouum ſcholarum genus coepit. Eius inſtituti exordia quaedam, vt S. Baſilius in Oriente, ita in Africa princeps fecerat iamdudum ante S. Auguſtinus. *Factus enim presbyter* (verba ſunt Poſſidii in vita (g) S. Auguſtini,) *monaſterium intra Eccleſiam mox inſtituit, & cum Dei ſeruis viuere coepit ſecundum modum & regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam: maxime vt nemo quiſquam proprium in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent omnia communia, & diſtribueretur vnicuique, prout cuique opus erat. Quod iam ipſe prior fecerat, dum de transmarinis ad ſua remeaſſet.* Laudabile iſthuc S. 66
Auguſtini facinus imitantibus paulatim ſponte ſua Epiſcoporum nonnullis, magis magisque increbuit coenobitarum iſtud genus Epiſcopalibus ſedibus adiunctorum, quos etiam tunc ab obſeruato ſingulari viuendi canone *Canonicos* aut *Regulares* vſurparunt. Scholas tamen an & hi, ſiue in publicum, hoc eſt, quosuis admittentes, ſiue fratribus ſuis, iam tum temporis habuerint, mihi quidem non liquet. Imo potius vero abſimile videtur, cum nihil iſthac de re ſcitum inuenias in *Regula* ab ipſomet ſanctiſſimo illo patre ſuis illis Canonicis praeſcripta. Nec enim fortaſſis cauſae quic- SVPPL.
quam eſt, cur illam *Regulam*, quam Patri iſti tribuerunt tot XXXIV.
ſaecula, ac commentariis Hugo de S. Victore & Humbertus illuſtrarunt, cum nonnullis in alium auctorem referamus. Inuenio autem in illa *Regula* nihil, quod huc faciat: niſi forte eo trahere quis velit: *Codices certa hora ſingulis diebus petantur: extra horam qui petierit, non accipiat.* Quae tamen verba nequaquam de ſchola loquuntur habenda, ſed de lectione.

V.

Caeterum nono, quod diximus, ſaeculo & haec Canonicorum aut Monachorum (perinde enim propemodum tunc quidem fuit,) collegia frequentius ſunt inſtituta, & ſimul pas-

(g) Cap. v.

paſſim locorum iis iniunctum ſcholarum habendarum negotium, auſpicio cumprimis atque auctoritate Caroli Magni ac Ludouici Pii, primorum Francicae ſtirpis Caeſarum. Nec enim vllam ibi Epiſcopalem conſtituerunt cathedram, niſi adiuncto ſimul Canonicorum collegio, cui ex praeſcripto S. Auguſtini fuerit viuendum. Ex eo igitur non in monaſteriis duntaxat, ſed vbicunque etiam locorum Epiſcopalis cathedra erat, ſcholae exerceri coeperunt: & quidem, vt tempora tum ferebant exigebatque neceſſitas in illa rudium hominum frequentia, cum literaturae Latinae potiſſimum,
67 tum interdum aliqua ex parte etiam Theologiae Chriſtianae, vix tamen aliis, quam clericae vitae addictis, auſcultantibus: quos ſcilicet ſacrorum Latina lingua celebrandorum neceſſitas ad aliquam ſaltim eius literaturae peritiam acquirendam adigebat. Et vero omnibus illis in collegiis quis eſt conſtitutus, qui ſcholas haberet, non minus, atque in aliis monaſteriis.
SVPPL. XXXV. Meminit eius rei Anſegiſus hiſce verbis: *Carolus ſiquidem conſtituit, in ſingulis monaſteriis & Epiſcopiis ſcholas eſſe, vbi ingenuorum & ſeruorum filii Grammaticam, Muſicam & Arithmeticam doceantur.* In Cabilonenſi quoque Concilio *cap. 43.* ipſa illa Conſtitutio hiſce verbis laudatur: *Oportet enim, ſicut Dominus Imperator Carolus, vir ſingularis manſuetudinis, fortitudinis & prudentiae, iuſtitiae & temperantiae, praecepit, ſcholas conſtitui, in quibus literaria ſolertia, diſciplinae, & ſacrae ſcripturae documenta diſcantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur a Domino: Vos eſtis ſal terrae.* Memorabile etiam eſt, quod in Priuilegio Oſnabrugenſi Epiſcopatui anno 804. conceſſo (*b*) legitur: *Inſuper* (verba Caroli
SVPPL. XXXVI. ſunt,) *eidem Epiſcopo eiusque ſucceſſoribus concedimus licentiam, libertatem, & ab omni regali imperio abſolutionem. Niſi forte contingat, vt Imperator Romanorum & Rex Graecorum coniugalia foedera inter filios eorum contrahere diſponant: tune Eccleſiae illius Epiſcopus cum ſumtu a Rege vel ab Imperatore adhibito laborem*

(*b*) Vid. Cranzius in *Metropoli lib. I.*

borem ſimul & honorem illius legationis aſſumet. Et ea de cauſa ſtatuimus, quod in eodem loco Graecas & Latinas ſcholas in perpetuum manere ordinauimus, nec vnquam clericos vtriusque linguae gnaros deeſſe confidimus. Ab illo inſtituto eſt, quod hodieque pleriſque Canonicorum clauſtris ſcholae habendae locus adiunctus ſit: quodque vni Canonicorum etiamnum *Scholaſtici* appellatio maneat. Porro quod praeclare Carolus Magnus inſtituerat, non minori diligentia curauit filius Ludouicus, cui virtus *Pii* cognomentum conciliauit. Extant hodieque in laudem illius Principis cum alia, tum inprimis canones Aquisgranenſis magni conuentus, quibus multa ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinentia quam ſanctiſſime ſancita, tum Canonicorum collegia ordinata ſunt. Lothario quoque imperante anno 855. Concilii Valentini in Galliis celebrati caput octauum decimum itidem ſcholas in ſingulis Epiſcopiis fieri iuſſit. Quod quarto poſt anno iterum repetitum, Lothario, Lotharii Imperatoris filio, regnante, in Concilio Tullenſi. Canon eius hic eſt: *Vt ſcholae ſanctarum Scripturarum & humanae quoque literaturae, vnde annis praecedentibus per religioſorum Imperatorum ſtudium magna illuminatio Eccleſiae & eruditionis vtilitas proceſſit, deprecandi ſunt pii Principes noſtri, & omnes fratres & Coëpiſcopi noſtri inſtantiſſime commonendi, vt, vbicunque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id eſt, fideliter & veraciter intelligentes, donare dignatur, conſtituantur vbique ſcholae publicae, vt vtriusque eruditionis, & diuinae videlicet & humanae, in Eccleſia Dei fructus valeat accreſcere. Quia (quod nimis dolendum eſt & pernicioſum maxime,) diuinae Scripturae verax & fidelis intelligentia iam ita dilabitur, vt vix iam extrema eius veſtigia reperiantur. Et idcirco ingenti cura & ſummo ſtudio remedium procurandum eſt.* Hactenus canon. Apparet autem ex iſthoc canone, optime quidem ſancitum tunc temporis hoc ſcholarum genus, cum Carolo tamen & Ludouico Pio fere iterum concidiſſe.

68

SVPPL. XXXVII.

VI.

Quanquam vero a principe Carolo profluxiſſe id inſti-
tuti quis crediderit, & multi hodie credant, non fraudanda
tamen forte gloria huius inuenti Anglia videtur. Scribit
enim ad annum 761. Cardinalis Baronius: *Hoc anno in An-
glia Egbertus, Epiſcopus Eboracenſis, Regis germanus, ſcientia*
68 *& ſanctitate clarus diem clauſit extremum. Fuit iſte magiſter
Albini, qui & Alcuinus Flaccus dictus inuenitur, qui ipſum plu-
ribus laudat in literis ad Carolum Magnum ſcriptis, vtpote quod
inter alia inſignia opera publicum ſacrarum literarum gymna-
ſium Eboraci inſtituit, eamque Eccleſiam nobili bibliotheca dita-
uit.* Conſtat etiam ex vita Ludgeri, ipſum Albinum Ebo-
raci ſacras literas eſſe profeſſum. Itaque vero eſt ſimile, ex
Albini conſilio, atque ad exemplum Egberti illius, lauda-
bile hoc Caroli Magni inſtitutum profectum eſſe: vtpote
SVPPL. cum notum ſit, ad reparandam rem literariam Albini prae-
XXXVIII. cipue conſiliis Carolum eſſe vſum. Caeterum de Albino et-
iam poſt differendum fuerit.

VII.

Praeter haec autem duo ſcholarum genera etiam TERTIVM, atque adeo illud, quod originem noſtris Academiis dedit, coepiſſe eodem illo ſaeculo nono videtur: nec vno quidem loco. Vt enim de Anglia dicam prius, vnde nobis ipſa illa doctrinae rudimenta redierunt, ab Alphredo Rege ſcholam publicam Oxoniae eſſe conſtitutam anno Chriſtiano ſeptuageſimo tertio vel potius nonageſimo quinto, ex Oxonienſium monumentis haud pauci hodie narrant. Eius tamen non meminerunt vel Wilhelmus Weſtmonaſterienſis vel Abbas Ingulphus, qui res Anglicanas illius temporis ſatis diligenter tradiderunt: doctrinam duntaxat prope emortuam cum literariam, tum Eccleſiaſticam ab illo Rege eſſe reſuſcitatam, illis auctoribus eſt traditum. In id enim libros complures ex Bibliotheca Romana regiis ſumtibus deſcriptos, ac viros eruditos ex Galliis & aliunde euoca-

tos

Digitized by Google

os. Inter quos Ioannes Erigena Scotus fuit, ille, qui Dionyſii dicti Areopagitae opus *de diuinis nominibus* ex Graeco in Latinum vertit, ſuſpectae alias & dubiae in religionis negotio fidei. Sed bonas artes diſciplinamque reſtitutam nonnihil a Rege hortatu S. Neoti monachi, apud quem Rex profugus ante aliquamdiu delituerat, certum videtur. 70
Erat is Neotus natione Anglus, vitae inſtituto Benedictinus monachus, niſi malis anachoretam fuiſſe, ac porro (vt quidem Arnoldus (*i*) Wion, eiusdem ordinis monachus Duacenſis, opere, cui titulum fecit *Ligni vitae*, tradit,) Diaconus in Hermſtoke, poſtque obitum catalogo Sanctorum adſcriptus. Auctor vero eſt Guilielmus (*k*) Cambdenus, ſeu potius ille ante laudatus Arnoldus, tria tum ab Alphredo rege Oxoniae auditoria conſtructa eſſe, vnum Grammaticis, alterum Philoſophis, Theologis tertium. Quae ſi vera ſunt, (quod dubito, de Theologica ſaltim cathedra,) ex parte coniectura facile colligi poteſt, quae docendi ratio iſthac in ſchola tum obtinuerit. Sed quaecunque illa fuerit, omnes narrant, parum illam felicitatem diuturnam fuiſſe, excipientibus illam paucis poſt annis Danorum incurſionibus, & Haraldi praecipue Regis barbara immanitate, quibus omnis Anglia, cumprimis vero ipſa Oxonia, tantum non in cineres abiit ac ſanguinem. Illa autem calamitas in Normannorum vsque dynaſtiam, adeoque finem prope ſaeculi vndecimi, ſeſe extendit. Quo tempore ſuperfuiſſe Oxoniae, licet exhauſta in vrbe, literarum & philoſophiae disciplinam, recte quidem colligit Wion, &, qui hunc deſcripſit ſuppreſſo nomine, Cambdenus, ex hisce Ingulphi verbis: *Ego Ingulphus, conſtitutus primum Weſtmonaſterio, poſtmodum Oxonienſi Studio traditus, cum in Ariſtotele arripiendo ſupra multos coaetaneos profeciſſem, &c.* Non minus tamen recte obſeruat Cambdenus, refloruiſſe ibi literas

(*i*) *Lib. V. Ligni Vitae cap. 37.*
(*k*) *Deſcript. Britanniae*, in vrbe Oxonia.

Digitized by Google

teras, praeſertim Roberti Polenii cura & fauore Henrici ſecundi ac Richardi Regum, hoc eſt, ſub finem circiter ſaeculi Chriſtiani duodecimi. Et vero, eodem teſte, *Polenii*
71 *conatus adeo feliciter ceſſit, vt regnante Ioanne* (is autem praefuit regno ab anno 1199. vsque ad 1216.) *tria millia ſtudioſorum in hac vrbe fuerint.* Henrico III. autem rege, qui Ioanni patri ſuccedens obiit demum 1272. *tanta iam erat eruditorum copia, vt innumeri diuinis humaniſque artibus inſtructiſſimi cum in Eccleſiam, tum in rempublicam fuerint propagati, Matthaeuſque Pariſienſis Vniuerſitatem Oxonienſem ſecundam a Lutetia Eccleſiae ſcholam, Eccleſiae imo fundamentum, diſerte appellarit.* Non patitur hic locus, addere ex Cambdeno, quae ſubiungit de collegiis illic loci ſecuto tempore exſtructis ſummo literariae reip. bono. Non poſſum tamen non adducere, quod narrationi illi addit, elogium: *His collegiis, quae numero ſunt ſedecim, & aulis praeterea octo, elegante ſtructura, opimis reditibus, & inſtructis bibliothecis ita floret Oxonia, vt reliquas orbis Chriſtiani Academias ſuperet omnes.* Verum praeſtat fortaſſis de ipſo Alphredo rege eiuſque nunquam ſatis laudando inſtituto recitare, quae habet politiſſimus Anglicarum rerum ſcriptor, gente Italus, Polydorus Virgilius. *Dedit Alfredus*, inquit (l) ille, *iam viginti natus annos operam literis, atque ita doctus euaſit breui, vt diui Gregorii Dialogos, opus Boëtii de Conſolatione Philoſophiae, & Pſalmos Dauid, ex Latino in patrium ſermonem verterit, quo a cunctis facile intelligerentur. Licet Dialogos & Boëtii opus quidam tradant eius rogatu Verefredum, antiſtitem Vigornienſem, tranſtuliſſe: quibus minus conſentio, cum ipſe ſic eruditus eſſet, vt par ſit credere, eius fuiſſe opera. At Pſalmos, morte intercedente, non omnes omnino interpretatus eſt. Studebat Rex optime animatus per id tempus, quo literae apud Occidentales longe rariſſimae erant, ſuos quouis modo bene viuendi rationem docere, mortaliumque animos ad bonas artes diſcendas ge-*

nera-

(l) *Lib. V. Hiſt. Angl.* ſub finem.

Digitized by Google

neratim inflammare: quare ſumme fauebat ingeniis, fouebat hominum dignitatem, amplectebatur nobilitatem, & omnes denique diligebat, in quibus virtus ineſſet. Memoria quoque proditum eſt, Alfredum haud facile pati conſueſſe, quempiam in ſacerdotum collegium venire, niſi vir probus atque bene literis inſtitutus eſſet: vtpote qui probe ſciret, ſacerdotes ſecundum vetus verbum ſpectaculum factos eſſe mundo, ac propterea alios mortales viuendi modum facile ab illis mutuari. Et quoniam perpaucos admodum tales apud ſe eſſe cernebat, idcirco vndecunque viros vitae ſanctitate & doctrina claros arceſſebat, qui regale ſacerdotium, vti apoſtolorum princeps appellat, obirent. Atqui Neotum inprimis, monaſticae profeſſionis virum ſanctiſſimum, ob eximiam eruditionem miro amore complexus eſt: quo hortante Oxonii gymnaſium inſtituit, propoſita mercede omnibus, qui publice bonas artes profiterentur. Quo multi doctrina clari confluxerunt docendi gratia. Haec Polydorus. Non multo poſt addit idem nonnulla de ipſa Oxonienſi ſchola eiusque inſtitutis, quae itidem non poſſum hic omittere „Haec ſtatim a principio, inquit, tum diuinarum humanarumque „literarum ſtudiis, tum mira hominum in doctrinas incumbentium frequentia multo celeberrima eſſe coepit: deincepsque vsque eo floruit, vt iam facile cum quouis alio „totius orbis gymnaſio de nominis gloria certare poſſet. In „qua ſcholaſtici ipſi, vt cuiusdam religionis obſeruatione „a primo imbuti, neutiquam minus animos bonis moribus, „quam literis, excolunt. Habent enim coenobia magnifico „apparatu conſtructa, multorumque cum episcoporum, „tum regum hominumque nobilium ac foeminarum pro„batiſſimarum muneribus opulentiſſima, quae *Collegia* vo„citant, quod eorum collegia eo loci collocata ſunt: quorum „magiſtri ſunt viri doctrina inprimis probati & honeſti. I„gitur ibi cum abunde ſuppeditentur facultates, communi„ter viuunt, ac quotidie bene mane aut rem diuinam faci„unt aut ſacris interſunt, antequam ad rem literariam, ag- 72

73 „grediantur: atque ita Deum cumprimis venerantes, ſeſe
„caſtiſſimo ſimul viuendi genere & doctrinarum omnium
„ſtudiis exercent: vnde iugiter ſingulari pietate & eruditio-
„ne viri, velut ex quodam totius orbis ampliſſimo diſcipli-
„narum theatro, exiſtunt, qui tam pie, quam vtiliter, nunc
„docendo, nunc ſcribendo, mirum in modum rem Chriſtia-
„nam iuuant, celebrant, tuentur. Quemadmodum ex non-
„nullis, paucis quidem, nihil floret: qui omne vitae cur-
„riculum ibidem ſeſe molliter curando transigunt, qui ma-
„lis exemplis iuuentuti plurimum interdum nocent. Quae
„ſane morum labes minime fieret, ſi illi, qui etiam nunc
„noua in dies ſingulos inſtituunt Collegia, tandem aliquan-
„do certos darent ſcholaſticis annos, vt aut docti ſuo tem-
„pore domum redirent, aut veluti aſini ad lyram, vt dici-
„tur, loca aliis relinquerent, qui valde multum poſſent in
„literis proficere„. Haec iterum elegantiſſimus Polydorus.
Quae pro dignitate expendere tamen non licet, cum ab in-
ſtituto nimis alienum, & nunc propoſitum ſit, duntaxat in
originem Academiae Oxonienſis, qualis illa facta eſt ſaeculo
nono, inquirere. Eadem ſane de cauſa non eſt etiam, vt
CANTABRIGIENSIS ſcholae hic faciamus mentionem.
Etſi enim apud Arnoldum (*m*) Wion ſcribat Robertus de
Remington: *Regnante Eduardo primo de Studio Grantbrig* (illa
eſt Cantabrigia,) *facta eſt Vniuerſitas, ſicut eſt Oxoniae per Cu-
riam Romanam:* adeoque poſſit cui videri non alienum eſſe
ab hoc tempore, cum rerum in Anglia potitus ſit Eduardus
I. in confiniis noni atque decimi ſaeculi; reuera tamen lo-
quitur auctor ille de Eduardo, Normannicae ſtirpis id nomi-
nis primo, qui regnum adiit demum anno 1272, quo rege
primum, quod vocant, Collegium ibi exſtruxit (*n*) Epiſco-
pus Elienſis.

VIII.

(*m*) Loco citato.
(*n*) Vid. Cambdeni *Britannia*.

VIII.

Nos Britannia relicta in GALLIAS transfretabimus.
Ibi vero, & quidem Lutetiae PARISIORVM, iſthac aeta-
te iacta tum initia fuiſſe ſcholae illius toto iam orbe celeber- 74
rimae, magis certa eſt fide cognitum. Etſi enim vnum al-
terumque eſſe ſciam, id qui neget, adeo multis tamen ſae-
culis atque adeo diuerſis gentibus id traditum eſt, vt illi con-
ſenſui repugnare ſit pene frontem ferire. Scilicet quam-
vis, vt de re vetuſta, non idem omnes narrent, Caroli ta-
men Magni auſpiciis ſcholam publicam Lutetiae apertam
eſſe, in id vero doctiſſimi quique conſentiunt. Non abs re
fuerit fortaſſis, quid eo de negotio referant vnus atque alter,
hic recitare. Georgius igitur Buchananus, exquiſiti viri iu-
dicii, cum libro quinto *Scoticarum rerum*, ab Achaio pri-
mum Rege inter Francos & Scotos initam eſſe amicitiam,
dixiſſet, ſecundam eius amicitiae cauſam hanc adducit: *Dein-
de etiam a Carolo Magno, qui Galliam non minus literis, quam
armis, illuſtrare cupiebat, accerſiti e Scotia, qui philoſophiam Lu-
tetiae Graece & Latine docerent. Apud Scotos enim adhuc e-
rant monachi, vetere diſciplina nondum extincta, literis & pie-
tate inſignes. Quo e numero erat Ioannes, cognomento Scotus ſi-
ve Albinus, quod idem valet, (Scoti enim ſe Albinos ſua lingua
vocant,) Caroli praeceptor, qui plurima ingenii ſui monumenta re-
liquit: e quibus nos* (verba recito Buchanani,) *Rhetorica prae-
cepta vidimus, cum inſcriptione Joannis Albini. Clementis quo-
que Scoti, qui eodem tempore Lutetiae literarum inſignis profeſſor
erat, quaedam ſcripta adhuc ſuperſunt.* Haec Buchananus.
Nonnulli Scoti tunc miſſos ab Achaio (o) ſcribunt praeter
alios Mailroſium & Clementem: fuit autem fortaſſis Ioan-
nis cognomentum Mailroſius. Quae vt vera ſint, Albi-
num tamen ſiue Alcuinum, Caroli magiſtrum, aut Scotum
fuiſſe, aut ex Scotia ab Achaio miſſum, quod ſcribit Bucha-
nanus

(o) Liddelius *Praef.* in *Artem Medicam.*

nanus, vix adducor, vt credam. Quos enim equidem alios
75 legi, hi Anglum fuiſſe narrant. Certe S. Ludgerus, popularis meus, idemque monaſterii illius omnium in Saxonia antiquiſſimi, quod oppido huic adiacens Ludgeri nomine vſurpatur, conditor, vberioris doctrinae gratia ad Albinum audiendum Eboracum contendit, vt in eius Vita legitur. Ipſe Albinus epiſtola, quam ad Eadbaldum, Epiſcopum Eboracenſem, conſcripſit, Egbertum, Archiepiſcopum Eboracenſem, praeceptorem ſuum profitetur. Eginharto, locupletiſſimo vtique teſti, diſerte (p) appellatur *Saxonici generis Britannus.* Ipſemet Egbertum magiſtrum agnoſcit, vt & Angliam patriam ſuam, in *epiſtola ad Carolum Magnum* hiſce verbis: „Date mihi exquiſitioris eruditionis ſcho„laſticae libellos, quales in patria habui per bonam & deuo„tiſſimam Egberti Archiepiſcopi induſtriam. Et, ſi placet ſa„pientiae veſtrae, remittam aliquot ex pueris veſtris, qui „excipiant inde quaeque neceſſaria, & reuehant in Franci„am flores Britanniae: vt non ſit tantummodo in Eboraco „hortus concluſus, ſed etiam in Turonica emiſſiones Para„diſi„. Ex quibus verbis ſimul manifeſtum eſt, falli illos, qui Alcuinum Bedae diſcipulum profitentur: cum tamen etiam alias Alcuino non audiat Beda, quam *ſacerdotis & doctoris eximii* titulo. Egberti vero Auctor anonymus, is, qui Anglicanam Bedae hiſtoriam perſecutus eſt, ita meminit: *Hic omnium liberalium artium, vt ita dicam, armarium, imo ſacrarium fuit, & nobiliſſimam Eboraci bibliothecam inſtituit.* Idem auctor, quisquis ſit, homo certe non vulgaris doctrinae & fidei, ab Offa, Merciorum Anglorum Rege, pacis cauſa ad Carolum narrat Albinum eſſe miſſum, atque inter „alia haec ſcribit: "Hic eſt Albinus, qui, vt dixi, pro pace „ad Carolum directus, & ibi ſeu terrae amoenitate ſeu regis „humanitate captus reſedit, magnique apud eum habitus „Impe-

(p) In *Vita Caroli M.*

Digitized by Google

„ Imperialem animum (quantum ab aulicis curis vacabat,)
„ Dialectica, Rhetorica, vt etiam Aſtronomica compoſuit. 76
„ Erat enim omnium Anglorum, quos quidem legeris, poſt
„ beatum Adelmum & Bedam doctiſſimus. Arnoldus Wion *lib. V. Ligni Vitae* ſcribit, Albinum vel Alcuinum, cognomento Flaccum, *natione Anglum fuiſſe, patria Eburacenſem, Monachum primum S. Petri Londinenſem.* Sed nec alius quis temere praeter Buchananum notauit, Albini praenomen fuiſſe Ioannem. Attamen Ioannem aliquem Scotum cum ſocio Clemente prima ieciſſe fundamenta Pariſienſis ſcholae, etiam alii teſtantur. Nec minus tamen etiam id certum arbitror, quicquid ſcholae fuit a Carolo Lutetiae conditum, illud deberi conſilio potiſſimum Albini ſiue Alcuini, vtpote cuius hortatu & eas, quas ſupra laudaui, ſcholas conſtituerit. Vita autem ille functus eſt anno 804: quod ex Odoranno notauit eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum conditor, (q) Baronius. Quo iterum refellitur Buchanani narratio, ſi Achaius Rex, a quo ille miſſum ſcribit Albinum, anno demum octingenteſimo ſeptimo coeperit imperare, quod nonnulli docent: non item tamen, ſi Buchanani ſequamur rationes.

IX.

Verum haec ſcrupuloſius hic diſſerere taedioſum fuerit atque inutile. Scribit autem Vincentius (r) Belluacenſis: *Alcuinus de Roma ſtudium Pariſios pertulit & tranſtulit, quod fuit illuc translatum a Romanis de Graecia.* Huius auctoritate idem & alii narrant. Vt autem meam profitear ſententiam, eius viri auctoritas in hiſtoria doctorum conſenſu perleuis eſt: vtpote quam eum ſine iudicio tractaſſe, res docet. Nec tamen negauerim, aliquem Roma in magiſterium potuiſſe acceſſiri. Imo diſerte id narrat Auctor (s) anonymus *Vitae Carolinae* vetuſtiſſimus, quem P. Pithoeo debemus. *Dominus*

(q) Ad *annum* 804. (r) In *Speculo Hiſtoriali*.
(s) Scriptor *Vitae Carolinae*, p. 252. edit. Francof.

77 *rex Carolus iterum a Roma artis Grammaticae & computatoriae magiſtros ſecum adduxit in Franciam, & vbique ſtudia literarum expandere iuſſit. Ante ipſum enim dominum regem Carolum in Gallia nullum ſtudium fuerat liberalium artium.* Ita ille. Tantum non extrema tamen barbarie Romam tum laboraſſe, luculente docent epiſtolae (*t*) eius aeui Pontificum, quas edidit Gretſerus. Ne quidem in Italia tum quempiam mediocriter literatum in ſuperſtitibus monumentis reperire eſt, praeter Paulum & Paulinum Aquilegienſes: quorum hunc artis Grammaticae fuiſſe magiſtrum, diſcere eſt ex tabulis Caroli Magni, quas recitat Baronius ad annum 802, donati fundi Laberiani. Arnoldus Wion (*u*) porro narrat, Alcuinum Lutetiae Pariſiorum bonas literas profeſſum, nec multo poſt a Carolo circa annum 792. Gymnaſium ibi conditum eſſe; Alcuino autem iam defuncto duos monachos ex Scotia mari traiecto ſponte ſua adueniſſe, Clementem alterum, alterum Ioannem Scotum: qui cum, ſapientiam ſe venalem habere, ſi mercedis loco victus atque amictus praeberetur, publice clamarent, re ad Carolum delata, qui impenſe fauebat literarum doctoribus, Clementem quidem Lutetiae detentum, Ioannem vero Scotum miſſum Ticinum in Italiam, docendarum literarum gratia. Idem neſcio quis alius Annalium Arelatenſium antiquus ſcriptor apud (*x*) Middendorpium narrat: tantum in eo diſſentit, quod ante aduentum Alcuini contigiſſe id ſcribat, non poſt eius mortem. Explicatius etiam idem addit: *Clementi Carolum nobiles pueros inſtituendos commiſiſſe in aedibus publicis; Ioanni vero in monaſterio S. Auguſtini, quod Ticini eſt, datum locum, quo promiſcue omnes diſcendi gratia confluentes exciperet; Alcuino vero in eundem uſum Lutetiae conceſſam Abbatiam S. Martini.* Polydorus (*y*) Virgilius Offae, Merciorum regis, geſta enarrans ſic inter alia loquitur: *Carolum*
78 *Ma-*

(*t*) Adde *Epiſtolas Leonis III. Papae*, a nobis editas.
(*u*) *Lib. V. cap. 95.* (*x*) *Lib. VI. de Academiis.* (*y*) *Lib. IV. p. 59.*

Magnum, regem Galliarum, miſſis legatis ſibi amicum facere ac ſuorum ſimul beneuolentiam reconciliare ſummopere ſtudet. Traditur vnus legatorum fuiſſe Albinus ſiue Alchuinus: quo ſuaſore Carolus duo gymnaſia condidit, prout in vita Alvredi dicetur. Et vero ibi Polydorus rem hanc omnem prolixius hunc in modum (t) eſt perſecutus: „Carolus Magnus Albinum ſeu Al„chuinum ab Offa, Merciorum rege, vti alibi eſt expoſitum, „in Galliam miſſum conciliandae amicitiae cauſa, cum vi„deret, in homine plurimas eſſe literas, quamobrem merito „ei honor eſſet habendus, ex legato hoſpitem fecit ſuum, „ex hoſpite praeceptorem: vetus Athenienſium, credo, „imitatus exemplum, qui Gorgiam a Leontinis publice ad „ſe miſſum, legationis munere defunctum, Athenis deti„nuerunt, eius capti eloquentia. Alchuinus itaque, homo „Anglus, in Gallia deinde moratus, Lutetiae Pariſiorum „bonas literas profiteri coepit, eoque autore non multo poſt „ipſe Carolus in ea vrbe primus Gymnaſium collocauit, & „in Italia Ticini, quae nunc Papia nuncupatur, alterum. „Fuit is annus ſalutis noſtrae circiter DCCXCII, cum du„os ferunt monachos ex Hybernia, ſiue ex Scotia, vt qui„busdam placet, in Galliam delatos, ſe ſapientiam venalem „habere, magna voce teſtantes, mercedis loco cibaria & „veſtiaria duntaxat petiiſſe; & iſtorum alterum, qui Cle„mens nominabatur, a Carolo Lutetiae retentum, eique ex „omni ordine ciuitatis traditos iuuenes in diſciplinam; alte„rum vero in Italiam tranſiſſe, ac Ticini docuiſſe. Non„nemo id aſſignat quatuor Bedae diſcipulis, Rabano, Alchui„no, Claudio, & Ioanni Scoto. Sed vtcunque res ſe habeat, „ſatis conſtat, Anglos primos Lutetiae bonas artes publice „docuiſſe, quandoquidem Alchuinus & Ioannes, cognomen„to Scotus, in primis inter Anglos doctiſſimi fuerunt„. Caeterum quid horum verum, quid falſum, non eſt meum dicere: rem vetuſtate dubiam ſatius eſt in medio relin- 79

 quamus

(t) Lib. V. ſub finem p. 129.

quamus. Vnum eſt monendum, intolerabili errore a nonnullis Ioannem Scotum hunc credi eundem cum Ioanne E-
SVPPL. XXXIX. rigena Scoto, vtpote cum is Hincmaro Rhemenſi, Igomaro Lugdunenſi, adeoque & Alphredo regi, aliisque coaevus fuerit, iam declinante ſaeculo nono.

X.

Quemadmodum autem non Lutetiae ſolum, ſed & TICINI, ita & ſuis in vrbibus conditas a Carolo ſcholas cum Bononienſes, tum Patauini iactitant, ſed non tam annalium (*a*) fide, quam vana fortaſſis antiquitatis affectatione. Qua certe ita olim, rudibus adhuc ſaeculis, laboratum eſt iſtic, vt Bononienſes non dubitauerint fingere literas Theodoſii Imperatoris nomine de Academia Bononiae inſtituenda; at tam ineptas & barbaras, vt vel puero hodie ſuboleat fraus, *qui* (vt ille ait,) *nondum aere lauatur*. Quo magis mirandum eſt, Bartolum, ac Iuris Canonici Gloſſatorem, imo & Middendorpium, illis ineptiis paſſos eſſe ſibi imponi: quorum illos vt aeui vitium, ita, quid hunc poſſit excuſare, haud apparet.

XI.

At quaecunque fuerit origo Pariſienſis ſcholae, id certum eſt, a noſtra Academiarum forma iſto quidem tempore & illam & Oxonienſem & omnes ſiue monaſteriorum ſiue Epiſcopales ſcholas longe abfuiſſe. Nec enim habuerunt tum illae quicquam praeter magiſtros liberalium, quae dicuntur, artium: etſi conatus forte ſit Theologiae Profeſſionem iungere iam Carolus. In rei memoriam etiamnum Rectorem Pariſienſi ſcholae ſemper ex ordine Philoſophico praefici, auctor eſt ipſemet Ioannes Fileſacus, Theologus Sorbonicus, libro, quo *originem Statutorum Facultatis Theologicae*

(*a*) Vide *Hiſtoriam Bononienſem & Patauinam.*

Digitized by Google

logicae Pariſienſis deſcripſit. *Rector nouus*, inquit ille, *quouis*
anni quadrante eligitur, in feſto natalitio, feſto annuntiationis 80
Mariae, feſto Ioannis, & Dionyſii. Eligitur autem a procura-
toribus quatuor nationum ex Philoſophis & Artium Magiſtris:
quia ſub primam inſtitutionem Caroli Magni ſola haec Facultas
in vſum eſt recepta. Nulla ergo tum Theologiae, nulla Ar-
tis medicae, multo minus vlla aut Romani aut Pontificii Iu-
ris, fuit Profeſſio. Porro & Liberalium ipſa illa Artium
diſciplina arctis literaturae rudioris limitibus circumſepta
fuiſſe videtur. Triuio videlicet potiſſimum, vt tum loque-
bantur, hoc eſt, Grammatica, Rhetorica, & Dialectica. Qua-
driuium tamen, hoc eſt, Arithmeticae, Geometriae, Muſi-
cae, & Aſtronomiae rudimenta, quadam ex parte acceſſiſſe,
non negauerim: cum, Arithmeticae magiſtrum a Carolo
Roma eſſe adductum, iam ſupra audierimus; & canendi pe-
ritiae ſtuduiſſe Carolum, cum ex iis appareat, quae Auctor
anonymus *Vitae Carolinae*, cura Pithoei primum editus,
narrat (*b*) de contentione Gallicorum Romanorumque can-
torum, & Romanis modulis in Galliam eius auctoritate poſt
Pipinum adductis; tum ex hisce Eginharti (*c*) verbis: *Le-*
gendi atque pſallendi diſciplinam diligentiſſime emendauit: erat
enim vtriusque admodum peritus. Fuiſſe vero eundem Caro-
lum & reliquarum Quadriuii artium amatorem magnum,
idem teſtatur Eginhartus. „Artes, inquit, liberales ſtudio- SVPPL.
„ſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus ma- XL.
„gnis afficiebat honoribus. In diſcenda Grammatica Petrum
„Piſanum Diaconum ſenem audiuit: in caeteris diſciplinis
„Albinum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, de
„Britannia Saxonici generis hominem, virum undecunque
„doctiſſimum, praeceptorem habuit: apud quem & Rhe-
„toricae & Dialecticae, praecipue tamen Aſtronomiae, edi-
„ſcendae plurimum & temporis & laboris impertiit: diſce-
„bat & artem computandi, & intentione ſagaci ſiderum cur-

(*b*) Pag. 290. edit. Francof. (*c*) In Vita Caroli.

81 „ſum curioſiſſime rimabatur„. Cum eo autem fuerit animo Carolus, per ſane eſt veroſimile, illud plane ſtudiorum genus etiam ſcholae illius curae eſſe demandatum. Verum nulla tum in ſcholis Academici magiſtratus in diſcipulos iurisdictio: nulla titulorum publica collatio: nulla graduum (vti loquuntur,) diſtinctio: nulla denique immunitas auditorum: quibus omnibus nunc potiſſimum Academiae cenſentur.

XII.

Et tamen ne illud quidem maioris eiusmodi ſcholae rudimentum fortaſſis manſit diu integrum. Lupus ſane, Ferrarienſis poſt in Gallia Abbas, Epiſt. 1. ad Eginhartum ſcribit: *A Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad caeteras diſciplinas liberales* (triuii ſcilicet & quadriuii,) *tranſire, hoc tempore fabula eſt.* Idem probro & vitio tum verſum ſcribit, literis operam dare. Audiuimus item non multo ante conquerentes Gallicanos Epiſcopos in Synodo Valentina imperante Lothario, *intelligentiae Scripturarum vix ex-* SVPPL. XLI. *trema amplius veſtigia reperiri.* Carolum tamen Caluum aetas iſthaec ceu magnum eruditionis Maecenatem coluit. Qua de re memorabilia cumprimis ſunt, quae ex Erico monacho ſcribit Caeſar Baronius ad annum 876: *Quid Hiberniam* (inquit ille,) *memorem, contemto pelagi diſcrimine pene totam cum grege Philoſophorum ad litora noſtra migrantem? quorum quo quisque peritior eſt, vltro ſibi indicit exilium, vt Salomoni ſapientiſſimo famuletur ad votum.* Nec profecto negari poteſt, ſuperfuiſſe etiam tum, in Gallia cumprimis & Germania, eximia quaedam, perpauca licet, aeui decora. Sed illos Pariſiis doctrinae aliquid accepiſſe, non videtur: certe nusquam eſt traditum. Adhoc omnis omnino ſapientiae, per Galliam ſane, breue fuit & illud gaudium. SVPPL. XLII. Namque ſaeculi quidem noni vltima, vt & decimi initia, perpetuis bellis, Normannicis praecipue, & ciuilibus, vehemen-

hementer concuſſa ſunt. Diuitiae praeterea clericorum, & ex his nata luxuria, pene omnem, vt virtutis, ita & eruditionis curam apud clericos pariter pleroſque & monachos extinxerunt. 82

XIII.

Non equidem dixerim, omnes ſcholas cum in collegiis Canonicorum, tum in monaſteriis, vno tempore concidiſſe, ſublatamque ſubito omnem cum pietatem, tum doctrinam: quae nonnulli haud dubitant profiteri. Vt enim GERMANICA duntaxat, & quidem nobis viciniſſima, tangam; Albertus, Stadenſis Abbas, ad annum nongenteſimum ſexageſimum primum loquitur in haec verba: „Hoc „tempore Bremae claruit Eilhardus, vir ſpontanea paupertate clarus, Eccleſiae praepoſitus, & regulae Canonicae „cuſtos. Tunc & SCHOLAS ECCLESIAE rexit Tiadhelmus, qui fuerat magni Oetrici Magdeburgenſis diſcipulus.„ De Octhrico ipſemet (*d*) Crantzius, cum de Alberto, primo Magdeburgenſi Pontifice, feciſſet verba: „Succeſſorem habuit Othricum, virum ea tempeſtate doctiſſimum, „cuius doctrinae fama celebris auditores etiam illius illuſtrauit. Qui enim Othricum meruit audire praeceptorem, aliquid ſibi ſupra caeteros accepiſſe videbatur. Tam „celebris fama virum illum ad Archiepiſcopatum ſubuexit. Fuerat ſcilicet ante etiam ille lector ſcholaſticus in coenobio Corbeienſi. Idem Crantzius cum (*e*) narraſſet, Odincarum, regii ſanguinis nobilem Danum, in Bremenſi ſchola ab Adaldago Epiſcopo eſſe educatum, ſubiungit: „Quippe apud inſignes eccleſias ab antiquo docti viri fouebantur, qui publicas ſcholas ſuſtinerent, priusquam publica literarum Gymnaſia, quae nunc multa florent per Chriſtianiſmum, erigerentur. Quae res apud noſtrates pene heSVPPL. XLIII.

„ſterna

(*d*) *Metrop. lib. III. cap. 37.* (*e*) Libro eodem *cap. 43.*

„ſterna eſt. Nam nulla eſt in Saxonia publica ſchola, quae „centeſimum longe ſuperet annum. Sed ea tempeſtate, „quam nunc explicamus, valuit vetus Eccleſiarum con-
83 „ſuetudo, ab vsque Origene & Clemente, & primis eccleſiae „doctoribus traducta„. Idem porro Cranzius de Bennone ſecundo, ab qui per Henrici IV. tempora Oſnabrugenſi Eccleſiae praefuit: „Qui cum ſcholis praefuiſſet apud Eccleſiam „Hildeſemenſem, (docebant enim illa aetate Scholaſtici ſa„cras literas, & habebant, qui ſubdocerent in triuialibus,) „clarum illi nomen ex doctrina & ex vitae religione conci„liabat Imperatori Henrico„. Scotum quendam ſcholaſticis laboribus Wirzeburgi praefectum, temporibus Henrici V, laudat idem Crantzius in *Saxonia* ſua. Trithemius etiam in *Chronico Hirſaugienſi*, Addagenium, Abbatem Spanheimenſem, prius ſcholae publicae apud Moguntinos praefuiſſe, multosque inſignes diſcipulos produxiſſe eodem tempore, teſtatur. Quid? quod etiamnum ſaeculo duodecimo Paderbornae ſtudia literarum ſub nobili magiſtro Hermanno floruiſſe, prodat Helmoldus, ſcriptor σύγχρονος: laudetque idem Geroldum, Brunſuicenſis ludi (triuialis tamen, quantum videtur, & quidem eius, qui ad S. Blaſii Eccleſiam eſt,) gubernatorem? Poſt Helmoldum repetiit idem (f) Crantzius, memorans, Vicelinum, primum Lybecenſem Epiſcopum, adhuc iuuenem a ſacerdote quodam interrogatum, *legeritne Statium in Achilleide? propoſuitque* (inquit Crantzius,) *verſum illi ex Poëta, quem cum expedire non poſſet Vecilinus, erubuit: abiitque Paderburnam, & ibi ſub Hermanno, docente apud Eccleſiam, vigilantius literis incubuit*. Pro monaſteriis porro loquuntur itidem ſcripta monachorum, qui a ſaeculo nono vixerunt ad ſaeculum vsque tertium decimum. Quae profecto neque pauca neque inepta ſunt. Vbi autem monachi illi doctrina imbuti, niſi in ſuis ſcholis monaſticis?

XIV.

(f) *Metrop. lib. VI. cap. 11.*

XIV.

Quin tamen & rarae fuerint ea aetate ſcholae iſtae omnes, & a doctrina non multum inſtructae, nullum dubium habet. Quis enim dixerit, ſaltim a Canonicis illis ſcholas multum curatas, omni vita canonica exuta? Nempe 84
qui ex priſco inſtituto viuendi ratione nihilo a monachis fere differebant, viuentes ſcilicet in vno clauſtro, habentesque commune dormitorium, refectorium, lectorium, & ſimilia; clauſtri repagulis ſolutis, regulaque conculcata, tantum abſuere non multo poſt a Canonicae vitae obſeruantia, vti tandem nec erubuerint *ſeculares* ſemetipſos appellare *Canonicos*, quaſi tu dixeris *Canonicos non canonicos*. Eo autem eſt factum, vti & hodie maneant quidem priſcorum officiorum tituli, ſine re tamen atque inanes. Auctor eſt (g) Middendorpius, in plerisque Canonicorum collegiis die Dominico ſacerdotem e regione ſcholae ſtantem ſic hodieque precari: *Benedicere digneris, Domine, hoc ſcriptorium famulorum tuorum & omnes habitantes in eo, vt, quicquid e diuinis Scripturis ab iis lectum vel ſcriptum fuerit, ore perficiant, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.* Vrget iuſta indignatio, recitare hic verba nonnulla Alberti Crantzii, ſcriptoris Saxonicarum rerum luculentiſſimi, ſimulque prudentia & pietate eximii viri, qui & ipſe collegio Canonicorum, quod eſt Hamburgi, Decanus praefuit. *Iſte*, ait, *Archiepiſcopus* (loquens (h) de Vnwano Bremenſi, aetate Henrici II. Cæſaris,) *primus omnium congregationes apud eccleſias Cathedrales aliasque ad Canonicam perduxit regulam: quae antea quidem mixta ex monachis & Canonicis, vtraque conuerſatione turbata, degebat, non vigebat. Qua occaſione Fratres licentius de clauſtro egreſſi, mulierum conſortia primo petebant abſconſe, inde in maiorem diſſolutionem abierunt. Paulatim ergo deferueſcente in clero religione, apud eccleſias ex monachis Regulares Canonici, & ex his Seculares, ut nunc vocantur, Canonici prodierunt. Quid autem ex hac deinceps reſolutione ſit oriturum,*

(g) *Lib. V. de Academiis.* (h) *Metrop. lib. IV. cap. 2.*

Digitized by Google

85 *quis nouit? Interpretemur, oro, vocabulum. Si canon eſt regula, Canonici ſunt regulares. Quid fiet de Canonico Seculari, niſi vt regularis ſit irregularis? aut, ſi id malumus, regularis ſine regula? Erat is deuotionis feruor ſub ſanctis Patribus, ut inter Fratres ipſi etiam Pontifices victitarent, quod de huius proximo legimus ſucceſſore, Libentio. Iam ventum eſt ad Regulares, ut Canonici dicerentur & eſſent: vtinamque ibi perduraſſent. Inferior inuentus eſt gradus, Canonicus Secularis, hoc eſt, monſtrum ſine exemplo, Regularis ſine regula, Canonicus ſine canone.* In ſimilia verba erumpit vir optimus etiam (i) alibi.

XV.

Sed quo primum tempore clauſtrum ruperint Canonici, non perinde certo videtur definiri poſſe, quoniam id ipſum non ſit vno ab omnibus momento factum. In Germania initium peſſimi facinoris a Treuirenſibus coepiſſe, Ottone III. imperante, auctor eſt Trithemius *in Chronico Hirſaugienſi.* Argentinenſes tamen tardius id imitatos, ac non niſi ſub Henrico IV. circiter, cum per diſſenſiones inter Imperatorem & Pontifices exortas ius & fas omne perruptum & ad cuiusque libidinem & arbitrium pleraque translata, ſcribit vir doctiſſimus, Chriſtophorus Guillimanus, (k) opere *de Epiſcopis Argentinenſibus.* Huic autem paene conſentit Adamus Bremenſis, vt & huius deſcriptor, Albertus Stadenſis, de Canonicis Bremenſibus. Scribit autem Adamus quidem in vita Bezelini, Albertus vero ad annum 1042. in haec verba: *Anno Archiepiſcopi* (is erat Bezelinus,) *penultimo domus S. Petri Bremae conflagrauit: eiusque flamma incendii clauſtrum cum officinis, vrbem cum aedificiis omnibus, conſumſit, veterisque habitaculi nullum remanſit veſtigium. Ibi ſacri theſauri Eccleſiae, ibi libri & veſtes, ibi omnia ornamenta conſumta*
86 *ſunt. Ex illo tempore Fratribus, qui ante canonice vixerant, extra clauſtrum vagantibus, Regula ſanctorum Patrum, per multa prius ſaecula ſtudioſe conſeruata, primo negligentius haberi coepit,*

deinde

(i) *Metrop. lib. VIII. cap. 30.* (k) *In Vita Conradi IV.*

deinde funditus abiecta conſenuit. Annales quoque Hildeſheimenſes eodem plane anno 1042. & Hildeſiae clauſtrum incendio periiſſe narrant, Azelino Epiſcopo: eaque occaſione & ibi tum viuendi canonica inſtituta corruiſſe. Vereor tamen, ne quis error in hos annales ex Bremenſibus irrepſerit. De Bernhardo Paderbornenſi, qui vixit aetate Friderici II. Caeſaris, verba faciens (l) Crantzius: *Sub hoc*, inquit, *Pontifice in Eccleſia Paderbornenſi adhuc obſeruantia Regularis inter Canonicos viguit: & ſub eo commutatio facta videtur de Regulari obſeruantia ad ſtatum Canonicorum Secularium.* Paulo poſt*: Idem arbitror factum per caeteras eccleſias. Sed Praemonſtratenſes, praeterquam in Magdeburg, ſuam regulam tenuerunt in Hauelberga, Brandenburg, & plerisque aliis.* Mitto nunc aliarum Eccleſiarum Canonicos: vtpote cum illa circiter aetate paſſim terrarum a priſcis moribus Canonicos abiiſſe, bene ſit notum.

XVI.

Certe operam luſit bonus Gratianus, *Decreto* ſuo (m) inſerens illam ex ſaeculo IX. Eugenii ſecundi & Leonis IV. Papae conſtitutionem, factam in Synodis Romanis: *Neceſſaria res exigit, ut iuxta eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis Eccleſiaſticis vacarent. Itaque omnibus vnum ſit refectorium ac dormitorium, ſeu caeterae diſciplinae ad vſus clericorum neceſſariae.* Similiter non poſſumus quidem non laudare Concilii Lateranenſis, vt & Innocentii III. Papae, itidem in Concilio generali latum decretum, non minus, atque aliud eiusdem notae Honorii III, quae bono ſane conſilio Raimundus de Penna forti *libro quinto tit. V. Decretalium* inſeruit, & auctoritate ſua roborauit Gregorius nonus, Papa ſaeculo tertiodecimo. Attamen ne ita quidem effectum aliquid eſt, 87
quod merito laudes: rem ipſam non qua par erat ſeueritate, vrgentibus Papis, & Epiſcopis Canoniciſque in alia plane, imo aliena, intentis. Fortaſſis tamen non abs re fuerit.

(l) *Metrop. lib. VII. cap. 1.* (m) *P. II. cauſa 12. q. 1. cap. 3.*

rit, illa hic recitaſſe, ſaltim vt appareat, quaenam vtilitas publica & vis honeſti illis etiam temporibus expreſſerit. Concilii itaque Lateranenſis canon hic eſt: *Quoniam eccleſia Dei ſicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubtrahatur, per vnamquamque Cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos eiusdem & ſcholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium praebeatur. Pro licentia vero docendi nullus pretium exigat, vel ſub obtentu alicuius conſuetudinis ab eis, qui docent, aliquid quaerat; nec docere quenquam (qui ſit idoneus) petita licentia illis interdicat. Qui autem contra hoc venire praeſumſerit, ab eccleſiaſtico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, vt in eccleſia fructum ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, eccleſiaſticum profectum nititur impedire.* Vnde obiter colligere eſt, iſthoc aeuo non tantum ſcholam Epiſcopalem nullam impenſis communibus eſſe habitam, ſed ne quidem admiſſum, qui doceret, niſi ſoluto pretio. Sed & Innocentius III. in Concilio generali ita pronuntiauit: *Quia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranenſi Concilio pia fuit conſtitutione prouiſum, vt per vnamquamque Cathedralem eccleſiam magiſtro, qui gratis eiusdem inſtitueret eccleſiae clericos aliosque ſcholares pauperes, aliquod competens beneficium praeberetur, quo & docentis releuaretur neceſſitas, & iter pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſiis id minime obſeruatur, nos praedictum roborantes ſtatutum adiicimus, vt non ſolum in qualibet Cathe-*
88 *drali eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus, a Praelato cum Capitulo, ſeu maiori ac ſaniori parte Capituli, eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarum gratis in Grammatica facultate & alios inſtruat iuxta poſſe. Sane Metropolis eccleſia theologum nihilominus habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his praeſertim informet, quae ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Adſignetur autem cuilibet magiſtrorum a Capitulo prius praebendae prouentus, & pro Theologo a Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tamdiu reditus ipſos percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo.*

Digitized by Google

do. Quod ſi forte de duobus Eccleſiae Metropolis grauetur, Theologo iuxta modum praedictum ipſa prouideat, Grammatico vero in alia eccleſia ſuae ciuitatis ſiue dioeceſis, quae ſufficere valeat, faciat prouideri. Haec Innocentius. Quibus praeter alia diſcimus etiam, non cuidam Canonicorum docendi munus tum fuiſſe, vt ante, impoſitum, ſed alii alicui, & mercede quidem ſic ſatis exigua. Verum praeſtat & Honorium audiamus. *Super ſpecula &c. volumus & mandamus, vt ſtatutum in Concilio generali de magiſtris Theologis per ſingulas Metropoles ſtatuendis inuiolabiter obſeruetur. Statuentes, vt, quia ſuper hoc propter raritatem magiſtrorum ſe poſſent forſitan aliqui excuſare, ab Eccleſiarum Praelatis & Capitulis ad Theologicae profeſſionis ſtudium aliqui docilibes deſtinentur. Qui cum docti fuerint, in Dei eccleſia velut ſplendor fulgeant firmamenti: ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi doctorum, qui velut ſtellae in perpetuas aeternitates manſuri ad iuſtitiam valeant plurimos erudire: quibus ſi proprii prouentus Eccleſiaſtici non ſufficiunt, praedicti neceſſaria ſubminiſtrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipſa, integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apoſtolicae prouentus praebendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua contraria conſuetudine vel ſtatuto, cum denario fraudari non* 89
debeant in vinea Domini operantes. Haec illi. Nos nihil addimus, quoniam, latius haec perſequi, non eſt propoſiti noſtri. Tum vero iam ante ſatis oſtenſum eſt, cum Epiſcopalium, tum monaſticarum ſcholarum eiusmodi mores noſtris Academicis inſtitutis, quae nunc illuſtrare nobis eſt conſilium, valde fuiſſe diſſimiles. Sufficit, hic annotaſſe, omnes iſtas ſcholas poſt annum milleſimum ſenſim vbique terrarum defeciſſe, in otium & luxuriam prolapſis cum monachis, tum Canonicis. Et vero ne in coenobiis quidem ſcholae priſcae poſthac reſtitutae ſunt in integrum: quamuis in illam laudem ſucceſſerint ſaeculo decimo tertio Mendicantium noui ordines.

SVPPL. XLIV.

SVPPL. XLV.

XVIII.

XVII.

Ad TERTIVM igitur illud & Academicum ſcholarum genus reuertendum nobis eſt. Ac de Ticinenſi quidem, quam & ipſam Carolus creditur condidiſſe, nihil, quod ad illam pertineat aetatem, memoratum inuenio. In PARISIENSI ſchola primis temporibus liberales ſolum artes doceri ſolitas, ante audiuimus. Illis acceſſit deinde Theologica Profeſſio. Quod tamen quo tempore primum, aut quo Rege, factum ſit, nemo dixerit facile: ipſi Pariſienſes, ignotum id ſibi, confitentur. Ioannes Fileſacus, Doctor Sorbonicus, qui non ita pridem diligentiſſime Statuta Pariſienſis Theologicae Facultatis ſingulari libro eſt perſecutus, originem rei ſibi incompertam, non diffitetur. Alibi ſcribit in haec verba: *Perexigua fuerunt (fateor,) eiuſcemodi initia, ſed, vbi ad Capetiorum gentem Gallicum imperium peruenit, & Academia & Facultas Theologica plane ex ephebis exceſſit: Philippo Auguſto rege etiam remotiſſimas gentes in ſui amorem & admirationem pellexit.* Atqui ad Capetanos demum reſpublica Gallicana ſaeculo decimo deuenit. Philippus Auguſtus autem rerum per Gal-
90 liam eſt potitus ab anno 1180. vsque ad annum 1223. Sane, circa illa ſaeculi duodecimi ac tertiidecimi confinia Lutetiam Pariſiorum ex omnibus pene Europae regionibus innumeros diſcendi cauſa confluxiſſe, certiſſimum eſt. Videatur duntaxat *caput ſeptimum Hiſtoriae Occidentalis* Iacobi de Vitriaco, quo ille de diſſidiis Studioſorum Pariſienſium, malisque & horum & magiſtrorum moribus, conqueritur. At vero etiam ante illam Philippi Auguſti aetatem, integro ſaeculo duodecimo, Pariſienſem ſcholam ſtudiis fuiſſe florentiſſimam, facile oſtenſu eſt ex laude eorum, qui tum & Philoſophiam & Theologiam ſunt profeſſi. Recte enim (n) Fileſacus: *Quae-*

(n) *In libro citato.*

Qualis fuerit Theologica Facultas ſub Ludouico, Philippi Auguſti
patre, ex iis, qui tum erant, clariſſimis Theologis perſpicuum
eſt. Agmen ducit Anſelmus Laudunenſis, quem ſibi praeceptorem fu-
iſſe in Theologia, teſtatur Petrus Abaelardus epiſtola prima. Huic ſuc-
ceſſit Guilielmus Campellenſis. Docuit & ipſe ibi Abaelardus. Gilbertus
quoque Porretanus magiſter Theologicae ſcholae Pariſiis aliquando fuit,
teſte Henrico Gandauenſi. Petrus Lombardus, alias Nouarienſis, Petri
Abaelardi diſcipulus, qui non pauca demtis naeuis ex theologicis tracta-
tibus praeceptoris ſui Abaelardi mutuatus eſt, itidem Theologi-
cae ſcholae Pariſiis praefuit, teſte eodem Henrico Gandauenſi.
Quanquam vero vsque adeo floruerint res ſtudiorum ſacro-
rum Pariſiis iam tum illa aetate, non dubitauit tamen idem
Fileſacus in haec verba ſcribere: *Philippo Auguſto rege nullae aut*
paucae leges, vt nec ſolennes ritus & formulae ad curriculum Theologi-
cum emetiendum, vel Doctoralem lauream adipiſcendam. Sed, vt ego
arbitror, prout quisque in rerum Theologicarum cognitione ſub Theolo-
gis, qui publicas habebant ſcholas, profeciſſet, communi velut audito- 91
rum conſenſu ad libros Veteris aut Noui Teſtamenti exponendos ſeſe
accingebat: quod ex Petri Abaelardi epiſtola prima colligi poteſt.
Idem non multo poſt ita (p) loquitur: *Ea vero iſto aeuo* (Phi-
lippi ſcilicet Auguſti regis,) *cura prima fuit iis, qui Magiſtri*
& Doctores haberi vellent, Sacram Scripturam interpretari: non
quod ex ingenio aliquos de rebus Theologicis tractatus non interſere-
rent: ut de Abaelardo & caeteris ſupra viſum eſt. Item: *Cum ſcioli*
quidam, & qui vix Theologiam deguſtaſſent, illud publicum docendi
munus vltro ſibi arrogarent, doctorum melioris notae, qui tum erant,
iudicio Ordo ille Theologicus formam legitimae ſocietatis tum primum
habere coepit. Hinc leges non nullae ſcriptae ab ipſis, & quidem ante an-
num trecenteſimum ſupra milleſimum: quod ex vtroque codice MSS.
noſtrarum legum, tum antiquiore, tum recentiore, firmari poteſt.
Haec Fileſacus. Quibus ſi fides adhibenda eſt, (non poſſu-
mus autem non adhibere,) igitur ſaeculo demum tertiode- SVPPL.
cimo circiter Collegium Theologicum Decano conſtituto XLVI. ET
coiit Pariſiis: tum demum, a Theologis quidem, & gradus XLVII.
Magi-

(o) Ibidem *p.* 21.   (p) *Lib cit. p.* 22.

Magiſtrales aut Doctorales coeperunt conferri: primum quoque tum Examina atque Tentamina varia ſunt inſtituta. Vno verbo, iſthoc primum ſaeculo coepit Lutetiae condi aliquid in modum noſtrae, quam nuncupamus, Theologicae Facultatis. Si autem ibi tum primum illa coepit, alibi ante non coeperit, in Europa quidem. Nam ea quidem aetate nulla alia celebrior ſchola Theologica, imo vix vlla alia vſpiam extitit.

XVIII.

Theologicam Scholam Philoſophica Artiumque, Pariſiis quidem, antiquitate ſuperat: nullo tamen indicio probaueris, in noſtrum Academicum morem etiam
92 hanc formatam eſſe ante ſaeculum tertiumdecimum. Conſtat autem, iam ſaeculo etiam priore ſolito ſubtilius philoſophari Pariſiis coeptum per Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, & alios. Quorum diſciplina cum fuiſſet vſus ſummae nobilitatis vir, Otto, Friſingenſis Epiſcopus, primus
SVPPL. (quod equidem ſciam,) Germanorum nouiter tunc inſtitutae
XLVIII. Philoſophiae monumentum aliquod poſteritati (q) reliquit. Porro Ciuilis & Canonici Iuris ſtudia vix ante ſaeculum decimum tertium Pariſiis fortaſſis agitata ſunt. Et vero Iuris quidem diſciplina ne potuit quidem multo ante ibi exerceri, quoniam Irnerio demum & Gratiano ipſamet Bononia renouationis ſuae originem debet. Non etiam, qui Medicinam ibi antehac docuerit, quiſquam veterum memoratur. Ipſe ille, qui in epitaphio (r) audit

Phyſicus excellens Hugo, pietate refulgens;

obiitque *Anno milleno bis centum, ſed minus vno*;

laudem nullam inuenit a magiſterio Artis, ſed duntaxat ab eo, quod

Pari-

(q) *Lib. 1. Chron.* (r) Vid. Gabr. Naudaeus *de antiq. ſchola Med. Pariſ. p. 33.*

Pariſiis mortem non ſuſtulit (hoc eſt, non paſſus eſt,) *eſſe minacem*, & *Quadriuium docuit.*
Vt proinde Artem ipſam Medicam non docuerit Obizo, ſed duntaxat fecerit illam Pariſiis. Saltim, num docuerit, incertum eſt. AEgidium Corbolienſem, cuius *de Urinis & Pulſibus* poëmatia haud inconcinna etiamnum ſuperant, & aetatibus aliquot magno in pretio fuere, Artem Pariſiis docuiſſe, per eſt veroſimile; ſed illius vita in tertium decimum vſque ſaeculum excurrit. Circa cuius initia quatuor, quas appellamus hodie, Facultates Pariſiis iam floruiſſe, vetat nos dubitare (s) Rigordi, eius temporis chronographi Pariſienſis, teſtimonium: vt qui ad annum milleſimum ducenteſimum nonum diſertis verbis annotauerit, non ſolum *de Triuio & Quadriuio, verum & de quaeſtionibus Iuris Ciuilis & Canonici, & de ea Facultate, quae de ſanandis corporibus & ſanitatibus conſeruandis ſcripta eſt, plenam & perfectam doctrinam inueniri.* SVPPL. XLIX. 93
De Theologica ſchola extra controuerſiam eſt: eoque addit Rigordus, *feruentiore deſiderio doctrinam ſacram & quaeſtiones theologicas doceri.* Tum etiam temporis honores Magiſterii ſolennes in Medico pariter & philoſophico ordine conferri Pariſiis coepiſſe, manifeſtum eſt ex Bulla Gregorii noni Papae, quam ille Pariſienſibus anno iſtius tertii decimi ſaeculi trigeſimo primo conceſſit. Verba Bullae, qualia Gabriel (t) Naudaeus, ille Pariſini *Flos delibutus populi Suadaeque medulla*, elegantiſſimae de Antiquitate ſcholae Medicae Pariſienſis Diſſertationi inſeruit, haec ſunt: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittet, bona fide examinare Magiſtros, & non niſi dignos admittens repellet indignos.* Iſthac vero aetate haud temere reperias vllam, quae iam tum quatuor Facultatibus iſtis fuerit inſtructa, praeter vnam hanc Pariſienſem. Vt proinde videatur merito pronuntiari poſſe, ſaeculo demum tertio decimo Academias noſtras originem ſuam debere, & inter omnes antiquitate antecellere Pariſienſem. Meretur tamen obſeruari, per

N Ho-

(s) *In Chronico.* (t) *Lib. cit. p. 18.*

SVPPL. L. Honorium III. Papam circa annum ſaeculi illius viceſimum Ciuilis Iuris diſciplinam Pariſiis lege publica (u) eſſe vetitam. *Firmiter interdicimus & diſtrictius inhibemus*, inquit, *ne Pariſiis vel in ciuitatibus ſeu aliis locis vicinis, quisquam docere vel audire Ius Ciuile praeſumat. Et qui contra fecerit, non ſolum a cauſarum patrocinio excludatur, verum etiam per Epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.* Adeo ſeuero igitur edicto deceſſiſſe iterum nonnihil ſtudiis Pariſienſibus, quo minus noſtro more fuerint perfecta, fatendum videtur.

XIX.

Caeterum prima Academiarum origine iam detecta, poſſumus forte non iniuria quieſcere. Ne quid tamen in nobis deſideretur, addemus nonnihil & de BONONIENSI & de SALERNITANA ſchola, quae Italicarum omnium
94 ſunt vetuſtiſſimae. Sane multum lucis haec narratio dabit iis, quae iam tum attulimus. Ac Bononiae quidem primo omnium videtur Schola quaedam fuiſſe liberalium Artium: ſaltim literatoria quaedam. Ferunt enim, Irnerium Rauenna, vbi artes illas profitebatur, Bononiam eodem fine euocatum, ibique ſuper vera ſignificatione vocis *As* cum aliis magiſtris contentione ipſi nata, tractum ita demum ad Romani Iuris diſciplinam. Cardinalis certe Hoſtienſis initio ſaeculi tertii decimi (x) ſcripſit: *As, id eſt, duodecim vnciae. As etiam quandoque ponitur pro obolo: propter quod verbum venit Bononiam Studium Ciuile, ſicut audiui a Domino meo.* Dominus autem ille eſt Azo, *Lucerna Iuris* ſuo aeuo habitus appellatusque. Huiusmodi ſcholae originem a Theodoſio Caeſare vulgo arceſſi inepte ficta quadam tabula, iam ante diximus. Caeterum Ius Ciuile Romanum primus ibi docere coepit Irnerius: ceu omnium conſenſu vulgo traditur. Quod tamen paſſim itidem creditur, ita inſtitutum eſſe a Lothario Caeſare, id a ve-

(u) *Cap. ſuper Specula tit. de priuil.* (x) *C. 1. extr. de teſtam. n. 2.*

Digitized by Google

a vero eſſe alienum, alias (y) fortaſſis prolixius demonſtra- SVPPL. LI
bimus. Id certum eſt, Iuris Ciuilis Romani diſciplinam
ipſo iam tum ſaeculo duodecimo Bononiae magno auditorum
concurſu publica ex cathedra docuiſſe non Irnerium dun-
taxat, ſed & Iacobum de Porta Rauegnana, Iacobum Bal-
duinum, & Azonem: ne quid dicam de Bulgaro, Martino
Goſio, Hugone de Porta Rauegnana, & aliis, qui tum itidem ſti-
pendio publico Bononienſium docuerunt. Eodem vero tem-
pore & Ius Pontificium non tantum per Gratianum mona-
chum anno 1151. in coenobio Felicis & Naboris conſcribi iſt-
hac in urbe coepit, ſed cathedram quoque & doctores ſta-
tim eſt nactum, iam tum Eugenio (z) Pontifice, non minore
diſcentium applauſu, ſi non maiore. Ea ſane Vtrumque 95
Ius audientium fuit frequentia, vt Fridericus primus Cae-
ſar in publicis regni Italici comitiis, ex conſilio omnium
Ordinum, regiminis ſcholaſtici nouam formam (a) inſti-
tuere ſit adductus. Decem millia Studioſorum iam aetate
Azonis Bononiae vixiſſe, teſtis locupletiſſimus eſt ipſe-
met Odofredus.

XX.

Quemadmodum habuerit ſeſe ibi tum temporis Philoſophiae atque Artium, quas appellant, diſciplina, non perinde conſtat. Illa tamen fuit in exiſtimatione, vt Fridericus II. Caeſar circa annum ſaeculi tertii decimi viceſimum ſua cura & ſumtu libros Ariſtotelis aliorumque Philoſophorum, de Graeco partim, partim de Arabico Latine verſos, huic vni Bononienſi Philoſophicae Scholae obtulerit & quaſi conſecrauerit. Integra epiſtola Caeſaris reperitur

N 2 in

(y) Vide librum noſtrum *de origine Iuris Germanici cap. 21.*

(z) Auctor *Vitae Gratiani.*

(a) Vid. *Auth. Habita C. ne filius pro patre.*

Digitized by Google

in opere epiſtolico Petri de Vineis, Caeſarei tum Cancellarii, ad exemplum Variarum Caſsiodori, quantum coniicere eſt, in vnum collecto. Eius illam partem, quae huc maxime facit, non poſſumus non (b) recitare. *Poſt regni vero noſtri curas aſſumtas, quanquam operoſa frequenter negotiorum turba nos diſtrahat, & ciuilis ſibi ratio vendicet ſolicitudinis noſtrae partes, quicquid tamen temporis de rerum familiarium occupatione decerpimus, tranſire non patimur otioſum, ſed totum in lectionis exercitatione gratuita libenter expendimus, vt animae clarius vigeat inſtrumentum in acquiſitione ſcientiae, ſine qua mortalium vita non regitur liberaliter. Dum librorum ergo volumina, quorum multifarie multisque modis diſtincta chirographa noſtrarum armaria diuitiarum locupletant, ſedula meditatione reuoluimus, & accurata contemplatione penſamus; compilationes variae ab Ariſtotele aliisque Philoſophis, ſub Graecis Arabicisque vocabulis antiquitus editae, in*
96 *Sermocinalibus & Mathematicis diſciplinis, noſtris aliquando ſenſibus occurrerunt: quas adhuc originalium dictionum ordinatione conſertas, & vetuſtarum veſtium, quas eis aetas prima conceſſerat, operimento contectas, vel hominis defectus aut operis ad Latinae linguae notitiam non perduxit. Volentes igitur, vt veneranda tantorum operum ſimul autoritas apud nos, non abſque commodis communibus, vocis organo traduce innoteſcat; ea per viros lectos, & in vtriusque linguae prolatione peritos, inſtanter iuſſimus verborum fideliter ſeruata virginitate, transferi. Quia vero ſcientiarum generoſa poſſeſſio in plures diſperſa non deperit, & diſtributa per partes minorationis detrimenta non ſentit, ſed eo diuturnius perpetuoque ſeneſcit, quo publicata foecundius ſe diffundit; huiusmodi celare laboris emolumenta noluimus, nec aeſtimauimus, nos eadem retinere, iucundum, niſi tanti boni nobiscum alios participes faceremus. Conſiderantes veruntamen, quorum conſpectibus quorumque iudiciis operis coepti primitiae poſſent decentius deputari; ecce, vobis potiſſime, velut Philoſophiae praeclaris alumnis, de quorum pectoribus promptuaria plena fluunt, libros aliquos, quos curioſum ſtudium translatorum lingua non potuit fidelius inſtruere, conſulte prouidimus praeſentandos vel deſtinandos. Vos igitur, viri, qui de ciſternis veteribus aquas nouas prudenter educitis, qui fluen-*

(b) *Lib. III. epiſt. 69.*

fluenta melliflua ſitientibus labiis propinatis, libros ipſos, tanquam xenium amici Caeſaris, gratanter accipite: & ipſos antiquis Philoſophorum operibus, qui vocis veſtrae miniſteriis reuiuiſcunt, quorumque nutritis famam, dum dogmata ſternitis ſapienter, vt expedit, aggregantes, eos in auditorio veſtro, (in quo gratia virtutum fructificat, erroris rubigo conſumitur, & latentis ſcripturae varietas aperitur,) cum mittentis fauore commoniti, tum clari transmiſſi operis meritis perſuaſi, ad communem vtilitatem ſtudentium, & euidentis famae noſtrae praeconium, publicetis. Haec omnia Caeſar Fridericus. Quae, quamuis prolixiora nonnihil, adduximus eo libentius, quod ſimul doceant, beneficio literati Caeſaris illius debere ſaeculum iſtud reſuſcitatae Philoſophiae omnis ſtudia. Hactenus nimirum Ariſtotelis aliorumque ſcripta Philoſophica & 97
Mathematica longe paucisſima viderat Latinus orbis: aſt SVPPL.
ex eo multo plura, cumprimis de Arabico verſa, in ſcho- ELI.
las translata ſunt. Quo effectum, vt bonae artes nouam plane & hactenus inſolitam faciem acceperint, inuolantibus quaſi in recenter verſos illos libros cum aliis, tum praecipue Dominici & Franciſci ſacris agminibus.

XXI.

Vt autem quaſi in viam ex diuerticulo redeamus, ante ſaeculum tertium decimum fortaſſe nec Medica ars Bononiae doctores inuenit. Certe qui ſcriptis antehac ibi inclaruerit, nemo memoratur. Verum illo tamen ipſo ſaeculo Artem hanc magno auditorum concurſu ibi docuerunt Thaddaeus Florentinus, Petrus Aponenſis, Gentilis Fulginas, &, niſi fallor, Turriſanus ſiue Druſianus, celeberrimi nominis magiſtri, qui que aeternis ſcriptis ſimul Artem illuſtrauerunt, adiuti etiam ipſi paucis quidem Hippocratis & Galeni libris, compluribus tamen Arabum Medicorum Philoſophorumque, monumentis, quae vniuerſa tum primum fuerunt Latine verſa. Etſi autem vsque adeo floruerit (c) tunc

(c) Vid. Sigonii *Hiſt. Bonon. lib. III.*

tunc Bononienſis Schola, Theologiae tamen Profeſſoribus fuit deſtituta vsque in annum 1362. quando Innocentius id nominis ſextus Papa Theologiae docendae licentiam eximii muneris vice indulſit. Quo apparet, quam ſero perfectionem ſuam nacta ſit ipſa illa omnium celeberrima Schola, & quae cum numero Profeſſorum, tum opulentiſſima dote, (numerat enim ſubinde, & numerauit ante hos (d) decem annos, Profeſſores centum viginti ſex, & in his
98 Vtriusque Doctores Iuris quadraginta nouem: ferturque,
Svppl. a Senatu Bononienſi quotannis in Profeſſorum ſalaria qua-
IIII. draginta prope coronatorum millia expendi;) vt alia nunc taceam, nulli hodie temere eſt ſecunda, Germanicas autem omnes longo ſuperat interuallo.

XXII.

Sed de Bononienſi Schola ſatis fortaſſe diximus. Certe vt plura afferamus, non patitur propoſitum. SALERNITANA vetuſtate quidem Bononienſi non cedit, imo fortaſſis eam ſuperat; ſplendore vero & inſtitutis docendi eam plurimis ſequitur paſſibus, minime omnium aſſequitur. In vicino vrbi illi coenobio Caſſinenſi a S. Benedicto vsque ſcholam habitam monaſticam, veriſimile quidem eſt vel ex iis, quae ante diximus in vniuerſum de id generis phrontiſteriis; viris tamen doctis, perinde vt Fuldam & Corbeiam noſtram, claruiſſe illum locum vtut opulentiſſimum, haud temere probaueris. Saeculo autem vndecimo habuit Conſtantinum, hominem Afrum: quem poſt triginta nouem annos ſtudiorum gratia peregrinationibus per Aſiam vniuerſam, ſub Muhammedanorum imperio doctrinae omni genere florentem, exactos, patria profugum Salerni primo, inde inter monachos coenobii, exceptum (e) ferunt. Et ſane ille Deſiderio, Abbati ſuo, qui poſt Victor III.

(d) Vid. Middendorpius *lib. IV. de Academiis.*
(e) Vid Arnoldus Wion *lib. I. Ligni vitae cap. 98.*

III. Papa fuit, circa annum ſexageſimum poſt milleſimum,
haud pauca Medici argumenti ex Arabico Latine verſa,(vt-
ut hoc plerumque diſſimulet, ſibi arrogans ea, quae Iſaa-
ci Aben Amram, Iudaei, aliorumque, eſſe, clariſſimum
ſit, ſi vtriusque ſcripta contenderis:) dedicauit. At vero
iam tum in ipſo Salerni oppido ſcholam aliquam ſiue Medi-
dicam ſiue aliam fuiſſe inſtitutam, nullum indicium nobis
ſupereſt. Occaſione tamen operum Medicorum a Con- 99
ſtantino editorum, per eſt veroſimile, excitata ibi potiſſi-
mum Artis ſtudia. Etenim viderat quidem hactenus La-
tinus orbis libros aliquot Medicos partim Latine exaratos,
partim ex Graeco in eandem linguam translatos, perpaucos
tamen, eosque non magni pretii. Cuiusmodi maxime
ſcriptis ſua aetate fuerit inſtructa Italia, colligere eſt ex ſer-
mone (f) Caſſiodori, quo Monachos ſuos ad diuinas huma-
nasque lectiones manuducit. *Quod ſi vobis non fuerit*, inquit,
*Graecarum literarum nota facundia, inprimis habetis Herbarium
Dioſcoridis, qui herbas agrorum mirabili proprietate diſſeruit atque
depinxit. Poſt haec legite Hippocratem atque Galenum Latina lingua
conuerſos, id eſt, Therapeutica Galeni ad Philoſophum Glauconem de-
ſtinata, & Anonymum quendam, qui ex diuerſis auctoribus probatur
eſſe collectus; deinde Coelii Aurelii de medicina, & Hippocratis de her-
bis & curis, diuerſosque alios de medendi arte compoſitos: quos vo-
bis in Bibliothecae noſtrae ſinibus reconditos Deo auxiliante dereliqui.*
Haec Caſſiodorus in opere illo: quod hactenus miſere per
particulas disiectum in lucem prodiit, facile tamen
reſtitui in integrum poterit, & reſtitui ſummo iure pro-
meretur. Cum nemo itaque paene Latinorum Grae-
cam linguam intelligeret, & Latine ſcripti libri Me-
dici non niſi rariſſimi inuenirentur, hactenus quidem
Medicae artis ſtudia ex dignitate coli haud potuerunt. At
poſt Conſtantini operam facilius id effectu fuit, praeſertim
eo loci, vbi ſcripta ipſius omnium commodiſſime habe-
rentur

(f) *Lib. diuin. lect.*

rentur. Tum demum itaque, & hac, quam diximus, occaſione, nata Salerni videtur ſchola quaedam Medica. Sane coepiſſe iam illam circa annum milleſimum centeſimum, haud iniuria forte dixeris, attendens, quam ſeuera lege (g)
100 Rogerius primus, Siciliae vtriusque rex & Salerni Princeps, rem medicam facere iuſſerit. Saeculo certe duodecimo Schola iſthaec celeberrimae fuit famae, imo in occidentali hoc orbe unica. Sub finem eius enim, communi Scholae iſtius magiſtrorum conſilio, ſcriptus eſt libellus ille poëticus *de conſeruanda valetudine*, in gratiam Roberti, Normanniae Ducis, qui tamen, quod ſibi regiam Angliae dignitatem vindicaret contra Guilielmum Rufum, fratrem, Anglorum rex audiuit. Eodem tempore circiter AEgidius Corbolienſis in opere, quod in Pariſienſium gratiam *de compoſitorum medicamentorum virtutibus* itidem verſibus luſit, gravi cenſura in Salernitanos (h) animaduertebat, quod nullo facto diſcrimine, quibuslibet ad rem medicam admiſſis, concederent

Nondum maturas Medicorum ſurgere plantas,
Impuberes pueros Hipocratia tradere iura,
Atque Machaonias ſancire & ſundere leges:
Doctrina quibus eſſet opus ferulaeque flagello,
Et pendere magis vetuli doctoris ab ore,
Quam ſibi non dignas cathedrae praeſumere laudes.

Paulo poſt conditae ſunt a Friderico II. Caeſare praeclarae illae leges de re Medica vniuerſa, quae liquido oſtendunt, praeter reliquas Medicinae partes etiam illam, quae manu medetur, Salerni magiſtros ſuos accepiſſe; nec rem Anatomicam fuiſſe neglectam; Artem vero omnem ex Hippocraticis vsque fontibus petitam eſſe. Et vero ornauerunt Scholam hanc (i) Ioannes Platearius, cuius eſt liber *Circa inſtans* vulgo

(g) Vide *Conſtitutiones Sicula lib. III. tit. 34. leg. 1.*
(h) Vid. Naudaeus *de antiq. ſcholae Medicae Pariſ p. 21.*
(i) Vid. Ren. Moraei *Prolegomena in Scholam Salernitanam.*

vulgo dictus, Ioannes de Mediolano, praecipuus auctor libri *de conſeruanda valetudine*, Saladinus de Eſculo, Ioannes de S. Paulo, Guilielmus Placentinus, Hieronymus Balduinus, Beneuenutus Graphaeus de Ieruſalem, Franciſcus Alphanus, Rogerius, Ioannes & Gualtherus Salernitani. Quatuor
magiſtrorum in chirurgia Salernitanorum libros Oxoniae 101
reperiri, memorant (k) bibliothecarum ſcriptores. Eiusdem ſcholae videtur & Warmipotus fuiſſe, qui vulgo Garioponcus audit. Simon quoque Ianuenſis inde fortaſſis prodiit, qui tamen Nicolai IV. Papae egit archiatrum. Nicolaum, cuius *Antidotaria* celebri olim fama in vſu Medicis fuerunt, iſthuc pertinere, certius eſt. Non poſſum hic omittere, quae de Nicolao illo omnique Salernitana Schola memorauit Chriſtophorus de Honeſtis, Florentinus, quem circa annum Chriſti 1380. vixiſſe colligas ex eo, quod Thomam de Garbo paſſim laudet magiſtrum ſuum. *Intelligendum eſt*, ait (l) ille, *quod Nicolaus (qui etiam duo Aromataria compoſuit vtili ſermone, quae ambo communiter habemus in vſu,) fuit Medicus diu exercitatus in Practica, & in naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus diuitiis & ex nobili ſanguine procreatus. Fuit autem temporibus ſuis primus. Et non eſt longum tempus elapſum, cum in dicta ciuitate Salerni, digna ac clamoſa fama per orbem, vigebat fons ſcientiae, & maxime Practicae medicinae. Ibi enim florebat Studium principaliter, ſequendo ſententiam Galeni, tanquam principis medicorum, ejus libros legendo & vtiliter declarando, licet hodie fugiantur.* Haec Honeſtus, & recte quidem. Ex quo enim Arabum libri in Latinum orbem tranſiere, parum attento Hippocrate & Galeno, in ſcholas Auicenna, Raſis, Meſue, & Serapion penetrauerunt: nec Hippocratis aut Galeni libri vulgo in manibus relicti, praeter paucos, quos *Articella* dicta comprehendit.

SVPPL. LIV.

(k) Iameſius in *Ecloga Oxonienſi.*
(l) *Praef. Comment. in Antidot. Meſuae.*

XXIII.

Licet autem fortaſſis etiam hic recitare, quas modo laudauimus, Friderici Caeſaris (m) leges, vt eo rectius Scholae illius Medicae dignitas fiat conſpicua, etſi earum magnam partem iam ante aliquando hoc in loco adduxerimus. Videtur ſane & panegyris haec ipſa Medica exigere iure
10 quodam ſuo, vt publica voce recitentur leges illae, quae de Arte facienda & docenda omnium hodie ſunt antiquisſimae. Prima itaque lex haec eſt: *Vtilitati ſpeciali proſpicimus, cum communi ſaluti fidelium prouidemus. Attendentes igitur graue diſpendium & irreparabile damnum, quod poſſet contingere ex imperitia Medicorum, iubemus, nullum Medici titulum praetendentem audere practicare aliter vel mederi, niſi Salerni primitus & in conuentu publico, Magiſtrorum iudicio comprobatus, cum teſtimonialibus literis, de fide & ſufficienti, tam Magiſtrorum, quam Ordinatorum noſtrorum, ad praeſentiam noſtram, vel nobis a regno abſentibus, ad illius praeſentiam, qui vice noſtra in regno remanſerit, ordinatus accedat, & a nobis vel ab eo medendi licentiam conſequatur: poena publicationis bonorum & annalis carceris imminente bis, qui contra huiusmodi noſtrae Serenitatis edictum impoſterum auſi fuerint practicare.* Lex altera eiusdem Caeſaris ita ſonat: *Quia nunquam ſciri poteſt ſcientia Medicinae, niſi de ſcientia Logicali praeſcribatur, ſtatuimus, quod nullus ſtudeat in Medicinali ſcientia, niſi prius ſtudeat ad minus triennio in ſcientia Logicali: poſt triennium, ſi voluerit, ad ſtudium Medicinae procedat: ita quod & Chirurgiam, quae eſt pars Medicinae, infra praedictum tempus addiſcat. Poſt quod, & non ante, concedatur ſibi licentia practicandi, examinatione iuxta curiae formam praehabita, & nihilo minus recepto pro eo, de praedicto tempore ſtudii, teſtimonio Magiſtrali. Iſte Medicus iurabit ſeruare formam curiae hactenus obſeruatam, eo adiecto, quod, ſi peruenerit ad notitiam ſuam, quod aliquis Confectionarius minus bene conficiat, curiae denuntiabit; & quod pauperibus conſilium gratis dabit. Iſte Medicus viſitabit aegrotos ſuos ad minus bis in die, ad requiſitionem infirmi, ſemel nocte: a quo non recipiet per diem, ſi pro eo non egrediatur ciuitatem vel caſtrum, vltra dimidium tarrenum*

(m) Vid. *Conſtitutionum Sicularum lib. III. tit. 34.*

num auri. Ab infirmo autem, quem extra ciuitatem viſitat, non recipiet per diem vltra tres tarrenos, cum expenſis infirmi; vel vltra 103
quatuor tarrenos, cum expenſis ſuis. Non contrahat ſocietatem cum Confectionariis. Non recipiat aliquem ſub cura ſua ad expenſas ſuas, pro certa pretii quantitate. Nec ipſe etiam habebit propriam ſtationem. Confectionarii vero facient confectionem expenſis ſuis, cum teſtimonio Medicorum iuxta formam conſtitutionis: nec admittentur ad hoc, vt teneant Confectiones, niſi praeſtito iuramento, quod omnes confectiones ſuas ſecundum praedictam formam facient ſine fraude. Lucrabitur autem Stationarius de confectionibus ſuis ſecundum iſtum modum de confectionibus & ſimplicibus medicinis, quae non conſueuerunt teneri in apothecis vltra annum a tempore emtionis: pro qualibet libra poterit & licebit tres tarrenos lucrari. De aliis vero, quae ex natura medicaminum vel ex alia cauſa vltra annum in apotheca tenentur, pro qualibet vncia licebit lucrari tres tarrenos. Nec rationes huiusmodi erunt vbique, ſed in certis ciuitatibus per Regnum, vt inferius deſcribitur. Nec tamen poſt completum quinquennium practicabit, niſi per annum integrum cum conſilio experti medici practicauerit. Magiſtri vero intra iſtud quinquennium libros authenticos tam Hippocratis, quam Galeni, in ſcholis doceant, tam in Theorica, quam in Practica medicina. Salubri etiam conſtitutione ſancimus, vt nullus Chirurgicus ad Practicam admittatur, niſi teſtimoniales literas offerat Magiſtrorum in Medicinali facultate legentium, quod per annum ſaltem in ea parte Medicinae ſtuduerit, quae Chirurgiae inſtruit facultatem; & praeſertim Anatomiam humanorum corporum in ſcholis didicerit, & ſit in ea parte Medicinae perfectus, ſine qua nec inciſiones ſalubriter fieri poterunt, nec factae (lego *fracturae*) *curari.* Hactenus lex ſecunda. Sequitur tertia: *In terra qualibet regni noſtri noſtrae iuriſdictioni ſubiecta duos viros circumſpectos & fide dignos volumus ordinari, & corporali per eos praeſtito ſacramento teneri, quorum nomina ad curiam noſtram mittentur, ſub quorum teſtificatione electuaria & ſirupi ac aliae me-* 104
dicinae legaliter fiant, & ſic factae vendantur. Salerni maxime per Magiſtros in Phyſica hoc volumus approbari. Praeſenti etiam lege ſtatuimus, vt nullus in Medicina vel Chirurgia, niſi apud Salernum vel Neapolim, legat in regno, nec Magiſtri nomen aſſumat, niſi diligenter examinatus in praeſentia noſtrorum Officialium & Magiſtrorum artis

DISSERTATIO QVARTA

RECITATA ANNO CIↃ IↃC XXXVIII. X. KAL. IANVAR.

cum Decanus Collegii Medici duobus eximiis Viris nomen & dignitatem Doctoris Medici conferrem.

In hac agitur de antiquis priuilegiis Profeſſorum, item de titulis honorariis eruditorum apud Iudaeos & Sinenſes, denique de ortu titulorum Academicorum DOCTORIS *&* MAGISTRI.

I.

INter multa praeclare inſtituta id hodie habent Scholae Academicae pene vtiliſſimum & omni digniſſimum laude, quod nemini in republica aut Eccleſia liceat temere vel docere quicquam vel agere, quod quidem ſit maioris momenti, niſi de cuius profectu ante in Scholis illis latum publice ſit teſtimonium. Enimuero illo vno inſtituto florere ciuitas quaeuis poteſt, modo id probe obſeruetur. Ita ſane ſolis idoneis ad rempublicam atque Eccleſiam patet aditus: quo nihil poteſt eſſe exoptatius. Quis rectius vero idoneum dignouerit iis, quibus nihil antiquius eſt vera ac non fucata ſapientia, quique id dant operam maxime, vt iuuentus omnis non virtute minus, quam bonis ſtudiis imbuatur? Quemadmodum igitur in aliis artibus, de profectu iudicare tantum eſt magiſtrorum, eorumue, qui ἀρχιτεκτονικὴν, vt Ariſtotelice loquar, in iis obtinent, ita etiam virtutem ac ſapientiam aliorum aeſtimare illi profecto poſſunt maxime, qui vnicum hoc agunt, omiſſis aliis negotiis, vtut magis lucroſis.

II.

Quanquam vero vsque adeo vtile ſit, ſolis peritis Eccleſiam atque rempublicam committi; quod tamen mireris,

ris, non tantum hodie minus, quam par eſt, hoc obſeruatur, imo in contemtum pene venit cum doctrinae omnis opprobrio, ſed & olim apud gentes etiam admodum elegan-
106 tes illa noſtris Scholis laudatisſima probandi conſuetudo nullo pene in vſu fuit. Etenim AEgyptiis quidem, Chaldaeis, Perſis, imo & antiquis Gallis, omnis eruditio, ſiue illa liberalis, quam Philoſophiam θεωρητικὴν nuncupamus, ſiue illa, quae in vſum magis transfertur, qualis eſt, quae religionem, rempublicam, ſanitatem, ac forum moderatur, in ſacris fuit habita, adeoque non niſi a ſolis ſacerdotibus eſt exercita. Quantopere in AEGYPTO adſtricta fuerit Ars medendi, alibi diximus. Sed & veroſimile admodum eſt, fuiſſe illis gentibus ſuos ſtudiorum gradus, nec cuiuis temere quiduis agere permiſſum. Quae tamen illae fuerint leges, haud conſtat prae vetuſtate & defectu monumentorum.

III.

Verum apud GRAECOS nullam eruditionis partem publica auctoritate fuiſſe traditam, alias ex hoc loco manifeſtum itidem fecimus. Inde autem facillimum eſt collectu, non etiam in illo populo habuiſſe locum, quae nunc obtinet, creandi auctoritate publica idoneos Doctores conſuetudinem. Sane notum eſt, quid in docenda Philoſophia Pythagoras obſeruauerit. Nec minus notum eſt, quemadmodum eius leges imitati poſt ſint primum Plato, inde Ariſtoteles atque alii. Quos inter Ariſtippus παιδευτικῶν νόμων aliquot libros conſcripſerat, quod Diogeni Laërtio eſt proditum. Nec vero non optime ac prudentisſime ab illis fuit inſtitutum, quod non ſine diſcrimine quosuis ad ἀκροάτας ſubtiliores (a) admiſerint, ſed eos ſolos, quorum ante ingenium, laborum tolerantiam, veritatis ſtudium, eruditionis denique elementa exploraſſent. Hodie profecto id negligitur

(a) Vide, quae diximus in *Laudatione altera Ariſtotelis.*

Digitized by Google

gitur magno cum ſtudiorum omnium detrimento, ne quid
dicam grauius. Etſi vero hac ratione multi ἀμύητοι fuerint 107
a diſcendis ſubtilisſimis quibusque ſemoti, a docendo tamen
ac faciundo (qua in re maximum tamen reipublicae momentum eſt collocatum,) arcere viri illi praeclari neminem potuerunt, idque, quoniam hactenus auctoritate publica, quae vnice ad hoc neceſſaria eſt, deſtituerentur. Quo etiam eſt factum, vti ne quidem diu ſuos illos ante laudatos diſcendi gradus conſeruauerint: quolibet nempe faciente id, quod libebat, aut ſuis rebus videbatur commodius, in tanta docentium vulgi multitudine.

IV.

Quae vero tum Philoſophiae fortuna, eadem etiam Artis Medicae fuit. De Iuris enim Profeſſione non eſt, quod dicam: cum illa aetate, paucis legibus apud Graecos obtinentibus, legum latarum quidem cognitio non fuerit aeſtimata pars eruditionis, ferendarum cura Philoſophorum fuerit, ad quos reapſe pertinet. Verum Artem etiam Medicam male tum & didicerunt plerique & docuerunt. Vnus Hippocrates forte meretur excipi: quem haudquaquam promiſcue omnes ad diſcendam Artem admiſiſſe, ſed eos tantum, quos ſingulari ſacramento ſimul ad virtutem atque honeſtatem ante adſtrinxerat, & notum eſt & alias a nobis laudatum. Neque vero auſim, quae eius nomine fertur Iurisiurandi formula, cum Hieronymo Mercuriali & aliis reiicere tanquam adulterinam: cum Hippocrati adſcripta ſit iam aetate Claudii Caeſaris, (vt ex Scribonii Largi ad Calliſtum epiſtola patet,) & probatores poſtilla inuenerit viros longe maximos aureae etiam aetatis. Etſi vero ipſe quidem Hippocrates feliciter dubio procul docuerit, cum tamen auctoritate publica non fuerit munitus, facile apparet, quousque illius moris obſeruatio ſeſe tum extenderit.

Certe

Digitized by Google

Certe in ipſamet Hippocratica ſchola diu illum iurandi o-
108 ptimum morem obtinuiſſe, haud eſt, quo temere probetur. Adhoc penes Hippocratem non ſtetit, probare, quinam Medicinae fuerint faciendae idonei: id quod hodie noſtra Academica inſtituta potiſſimum commendat. Quemadmodum porro alias habuerit ſeſe Ars Medica apud Graecos, vel ex vna illa Hippocratis querela, ὅτι ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοὶ, nimis eſt manifeſtum: vt proinde noſtra Academiarum inſtituta longe hac parte ſint Graecis meliora & feliciora.

V.

Vt caetera autem pene omnia Graecorum vitia, ita & haec in doctrinae negotio ROMANVM quoque populum infecerunt. Neque enim melior docendi diſcendique ratio apud hos valuit, modo non fuerit peior. Et quidem initio ne apud hos quidem Iuris peritia (vt de illa primo loco dicam,) doctrinae ſubtilioris portio credi potuit, cum omnia nimirum manu regia adminiſtrarentur. Poſt Decemvirali imperio duodecim tabulis promulgatis, ſimiliter cuivis e vulgo fuit procliue, Ius cognoſcere. Inde autem *immenſo* (verba ſunt (b) Liuii,) *aliarum ſuper alias aceruato legum cumulo*, cum *ad multitudinem ac varietatem infinitam* eſſet perventum, iamque reſpublica Romana non minus legibus, quam vitiis laboraret, vt loquitur Cornelius (c) Tacitus, operoſa quidem coepit Iuris intelligentia eſſe, ſimulque orta eſt eiusdem profeſſio: certis tamen vel diſcendi vel docendi legibus minime obſeruatis, quantum apparet. Namque ante quidem Auguſti tempora, *vt quisque fiduciam ſuorum ſtudiorum habuit, ita conſulentibus reſpondit*, ceu narrat (d) Pomponius, ita etiam quisque procul dubio docuit. *Primus Auguſtus*

(b) *Lib. III.* (c) *Lib. III. Annal.*
(d) *Tit. de origine iuris l. 47.*

Auguſtus (verba iterum ſunt Pomponii,) *vt maior Iuris aucto-*
ritas haberetur, conſtituit, vt ex auctoritate eius reſponderetur:
vnde illorum conſultorum Iuris ſententiis atque opinioni-
bus ea quidem auctoritas nata eſt, vt Iudici recedere a re- 109
ſponſis illis haud liceret. Verum ne ita quidem leges ac gra-
dus diſcendi aut docendi inuenio obſeruatas. Nec reſpon-
dendi illa de Iure facultas quicquam affine habet noſtris Do-
ctoratus honoribus. Et vero ipſa illa facultas non cuiuis
perito Iuris conceſſa, nec ab ipſis doctoribus, ſed paucis
tantum, idque beneficio Caeſarum, nec in vſum ſcholae,
ſed fori. Diſerte enim Pomponius: *Ex illo* (Auguſti ſcilicet)
tempore peti hoc pro beneficio coepit: & ideo optimus Princeps Hadri-
anus, cum ab eo viri Praetorii peterent, vt ſibi liceret reſpondere,
reſcripſit eis, hoc non peti, ſed praeſtari ſolere, & ideo, ſi quis ſui
fiduciam haberet, delectari ſe: populo ad reſpondendum ſe praepararet.
Sabino conceſſum eſt a Tiberio Caeſare, vt populo reſponderet.

VI.

Quarto demum praeter propter a nato Seruatore ſae-
culo in quaſdam leges videtur conſenſum inter docentes:
et quidem illas fortaſſe, quas ceu hactenus in diſcendo ob-
ſeruatas recitat Iuſtinianus Imperator conſtitutione illa, qua
rationem diſcendi inpoſterum Iuris praeſcribit. Poſt Gaii
enim, Pauli, & Papiniani aetatem, ordinem illum ſtudio-
rum Iuris Romani quadriennio definitum coepiſſe, mani-
feſtum eſt ex eo, quod illorum ſcripta in ſcholaſticam illam
Iuris diſcendi methodum fuerint recepta. Itaque gradus
quidem tum obſeruati ſunt in Iure diſcendo, nondum ta-
men lege quadam publica Profeſſoribus licuit facultatem
docendi cuiquam concedere. Quare nec Doctor aut Magi-
ſter tum audiuit, niſi idem docendi munus publicum re-
apſe gereret, ſi paucos emeritos excipias, de quibus poſtea
clarius. Quemadmodum id poteſt cuiuis patere, qui limis
tantum oculis aut quaſi per tranſennam veterum monu-

Digitized by Google

menta, inque his ipſas Romanarum legum Pandectas aut Iu-
.10 ſtiniani Codicem inſpexerit; vt proinde ea, quae a priſcis illis Caeſaribus conceſſa ſunt doctoribus, priuilegia ad ſolos ea aetate Profeſſores potiſſimum pertinuerint. Verum hoc obiter. Vt autem, reuertar in viam id patet, etſi Iuris diſcendi quidam gradus & iam ante & poſt a Iuſtiniano ipſo conſtitutus fuerit, illam tamen probandi ac iudicandi eos, qui Iuri dicundo ſunt apti, conſuetudinem noſtris ſcholis receptam, illi tempeſtati nequaquam fuiſſe vſitatam.

VII.

Non alia vero ratio fuit reliquarum etiam doctrinae melioris partium. Namque ante quidem Caeſarum aetatem, auctoritate quidem publica, nulla plane ſchola vllius diſciplinae fuit. Etſi vero, quod alias vberius a me narratum eſt, Caeſares publico ſalario inſtituerint paſſim ſcholas Rhetorum, Grammaticorum, & Philoſophorum, attamen neutiquam conſtat, num & his ſtatae quaedam ac certae fuerint ex publico quidem praeſcripto diſcendi leges: tantum abeſt, vt ea aetate tituli atque honores quiuerint a ſcholis illis cuiquam attribui. Sunt, fateor, nonnulla in iis Caeſarum conſtitutionibus, quae in Codicis Iuſtinianei *titulo de Medicis & Profeſſoribus* leguntur, quae fortaſſe non neminem aliam in ſententiam traxerint: imo traxere illa hactenus permultos. Imperator enim Gordianus ita ſanxit: *Grammaticos ſeu Oratores decreto Ordinis probatos, ſi non ſe utiles ſtudentibus praebeant, denuo ab eodem Ordine reprobari poſſe, incognitum non eſt.* Iulianus quoque Imperator in haec verba reſcripſit: *Magiſtros ſtudiorum doctoreſque excellere oportet moribus primum, deinde facundia. Sed quia ſingulis ciuitatibus adeſſe ipſe non poſſum, iubeo, quisquis docere vult, non repente nec temere proſiliat ad hoc munus, ſed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conſpirante conſenſu.* Adhoc Valentiniani & Va-
VI lentis de Philoſophis exſtat decretum in haec verba: *Redatur*

datur vnusquisque patriae ſuae, qui habitum Philoſophiae indebite & inſolenter vſurpare cognoſcetur: exceptis his, qui a probatiſſimis approbati ab hac debent colluſione ſecerni. Videri nempe poſſit, fuiſſe Philoſophis & Magiſtris Artium, vt nunc, ſua collegia ſuosque ordines: adeoque & tunc probatum idoneum quemque propriorum ordinum decretis. Sed ea quidem tempeſtate huiusmodi fuiſſe profitentium coetus, haud temere profecto quis probauerit. Omnino vero Ordinem hic non alium eſſe intelligendum, quam Decurionum qualibet in vrbe, liquido eſt manifeſtum ex multis aliis. Ita *Codice de decretis Decurionum* ſcribunt Imperatores Diocletianus & Maximianus: *Ordinis ambitioſa decreta ſacris conſtitutionibus improbantur.* Iidem Auguſti Codice *de Profeſſoribus* ſcribunt: *Nec intra numerum praeſtitutum Ordine inuito Medicos immunitatem habere, ſaepe conſtitutum eſt, cum oporteat eis decreto Decurionum immunitatem tribui.* Digeſtorum quinquageſimo libro titulus decimus integer eſt de *Decretis ab Ordine faciendis.* Intelligitur autem & ibi Decurionum ordo: vti recte poſt alios notat Iuris conſultiſſimus Dionyſius Gothofredus. SVPPL. LV.

VIII.

Scilicet ita ſeſe res habet. Auguſtus ipſe Imperator, poſtquam ex aduerſa valetudine in optimam praeter omnium exſpectationem eſſet ab Antonio Muſa reſtitutus, vniverſo Medicorum Romanorum populo cum aurei annuli ius, tum & immunitatem munerum conceſſit: id quod Dion teſtatur. Veſpaſiano imperante publico ſalario primi omnium iuſſi docere Rhetores ſeu Oratores, quod ex Euſebio & Suetonio alias demonſtratum eſt. Coeperunt fortaſſis eodem tempore & Scholae Grammaticorum Philoſophorumque conſtituto ſalario haberi. Quicquid ſit, his quoque eadem immunitas ſimul cum aliis priuilegiis obtigit. Cuius 112
rei in teſtimonium non poſſum non adducere verba Arca-

poſſunt quinque Medicos immunes habere, & tres Sophiſtas, (hi
ſunt Rhetores,) *& Grammaticos totidem: maiores autem ciuita-
tes ſeptem, qui curent, quatuor, qui doceant vtramque doctrinam:
maximae autem ciuitates decem Medicos, & Rhetores quinque, &
Grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum ne maxima qui-
dem ciuitas immunitatem praeſtat. Decet autem maximo quidem
numero vti Metropoles; ſecundo autem, quae habent vel forum
cauſarum vel loca iudiciorum; tertio autem reliquas.* Addit de ſuo
Modeſtinus: *Excedere quidem hunc numerum non licet, neque
ſententia Senatus, neque alia qua adinuentione: minuere autem li-
cet, quoniam pro ciuilibus muneribus apparet hoc tale factum. Et
vtique non aliter de immunitate hac fructum habebunt, niſi decreto
Senatus inſcripti fuerint numero conceſſo, & circa operationem ſe ne-
gligenter non habeant.* Ex eo ergo penes Decuriones fuiſſe
videtur, inſerere Medicos, Philoſophos, Grammaticos, &
Rhetores numero immunium ciuium. Inuito ſane illi
Ordini nemo obtrudi potuit, ceu de Medicis diſerte cau-
tum eſt conſtitutione (e) Diocletiani & Maximiani Caeſa-
rum. Atque hoc eſt illud ex Imperatoribus modo addu-
ctum: *Medicis oportere decreto Decurionum immunitatem tri-
bui.* Et illud: *Iudicio Ordinis probatus decretum curialium me-
reatur.* Nec *probatiſſimi* in ipſo Valentiniani & Valentis re-
ſcripto alii cenſendi videntur, quam qui fuere Ordinis De- 114
curionum. Imo hic ille videtur eſſe *coetus ampliſſimus*, cu-
ius iudicio ſubmittuntur Profeſſores Conſtantinopolitani,
ex conſtitutione Theodoſii Caeſaris illa, quae conficit titu-
tum quintumdecimum duodecimi Codicis Iuſtinianei libri.
Quanquam quaeſitam in his etiam ipſorum Philoſophorum
aliorumque magiſtrorum, vt & ex parte ſtudioſae ipſi-
usmet adoleſcentiae, ſententiam, per ſit vereſimile.

IX.

Licet vero ampla adeo poteſtas Decurionibus fuerit
conceſſa, tamen praeſcriptum immunitate gaudentium nu-
merum ne Iuſtiniani quidem aeuo licuit Decurionibus exce-
dere.

(e) Vid. *tit. de Medicis & Profeſſoribus.*

dere. Etenim Diocletiani Maximianique ea de re decretum, legem primam tituli quadrageſimi ſexti libri decimi Codicis ſui, qui *de Decretis Decurionum* inſcribitur, eſſe voluit ipſe Iuſtinianus. Verba ita ſe habent: *Exceptis, qui liberalium ſtudiorum antiſtites ſunt, & qui medendi cura funguntur, Decurionum decreto immunitas nemini tribui poteſt.* Ex quibus verbis manifeſtum vtique eſt, ne tum quidem Decurionibus fuiſſe licitum, immunitatem aliis, quam Medicis, Grammaticis, Rhetoribus, & Philoſophis tribuere, vt qui ſoli liberalium ſtudiorum antiſtites ſemper audierunt.

X.

Scilicet ne Iuris quidem doctoribus, tametſi ea profeſſio inprimis honorata eſſet, dari, niſi Romae duntaxat, tum temporis potuit ea, quae reliquis Profeſſoribus, immunitas. Quod tametſi ex ſupra dictis ſatis per ſeſe liqueat, cum illorum vtique nunquam inter immunes fiat mentio; magis tamen manifeſtum eſt ex verbis Modeſtini, quae duodecimo paragrapho, loco legis ſextae, tituli *de Excuſationibus*, primi, inquam, in libro viceſimo ſeptimo Pandectarum, eſſe voluit ipſe Tribonianus. Sunt illa: *Legum vero Doctores in aliquo praeſidatu remiſſionem non habebunt, Romae autem docentes a tutela & cura remittuntur.* Vnde claret, tum quidem conditionem illorum fuiſſe infra immunitatem alio-
115 rum docentium. Poſtilla Theodoſius & Valentinianus Caeſares, vt aliis Profeſſoribus in vrbe Conſtantinopolitana docentibus, ita & iuriſperitis vicariam dignitatem impertierunt: non omnibus tamen, ſed demum *cum ad viginti annos iugi ac ſedulo labore perueniſſent.* Quid? quod haud iniuria dixeris, Triboniani primum cura Romani Iuris doctoribus Profeſſorum ac Medicorum antiqua priuilegia conceſſa eſſe. Hic enim princeps videtur *doctores legum* inſeruiſſe illi Con-

ſtantini

ſtantini Magni conſtitutioni, quae hodie eſt lex ſexta Codidis Iuſtinianei *de Profeſſoribus & Medicis:* vt omnem illam conſtitutionem miris modis immutauit. Recitabo illam, prout habetur in Anianea Theodoſiani Codicis epitome: *Medicos, Grammaticos, & Profeſſores alios literarum, immunes eſſe cum rebus, quas in ciuitatibus ſuis poſſident, & honoribus fungi, in ius etiam vocari eos vel pati iniuriam, prohibemus. Ita vt, ſi quis eos vexauerit, centum millia nummorum aerario inferat, a magiſtratibus vel quinquennalibus exactus, ne ipſi hanc poenam ſuſtineant. Seruus eis ſi iniuriam fecerit, flagellis debeat a ſuo domino verberari coram eo, cui fecerit iniuriam: vel ſi dominus conſenſerit, viginti millia nummorum fisco inferat, ſeruo pro pignore, donec ſumma haec exſoluitur, retinendo. Mercedes etiam eorum & ſalaria reddi praecipimus. Quoniam grauiſſimis dignitatibus vel parentes vel domini & tutores eſſe non debent, fungi eis honoribus volentes permittimus, inuitos non cogimus.* Haec ſunt ipſiſſima Caeſarum verba, nulla Iuris doctorum facta mentione. Sed & omnino ad perpaucos trahi potuit immunitas ipſa a Iuſtiniano nouiter conceſſa. Vtpote cum nonniſi tribus in vrbibus, & a paucis admodum doctoribus, Ius doceri ille inſtituerit: & ſatis conſtet, Iuridicam ſcholam vtramque, quae Beryti, & quae Romae fuit, ſtatim a Iuſtiniani aeuo concidiſſe.

XI.

Verum quo prolabor? Id volebam, nequaquam oſten- 116 di poſſe ex Iuſtinianeis quidem legibus, ea etiam tempeſtate inualuiſſe, quem nunc laudamus, ſcholarum noſtrarum morem, probandi idoneos, eosque multis priuilegiis atque honoribus auctoritate publica exornandi. Quanquam enim forte Decuriones optimorum artificum conſilio vſi ſint, (quod videtur innui lege octaua & decima tituli ſaepe laudati *de Medicis & Profeſſoribus,*) ipſa tamen poteſtas concedendi immunitatem iſtam penes Decuriones ſolos ſtetit. Quod multum a noſtris moribus differt. Quid? quod ipſamet Archiatrorum cooptatio videatur ordini Decurionum commiſſa.

Diſſer-

SVPPL. LVII. Diſerte enim Valentinianus & Valens Caeſares ad Olybrium Praefectum vrbis ſcripſere: *Si quis in Archiatri defuncti eſt locum promotionis meritis aggregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis, qui in Ordine reperientur, vel eo amplius iudicantibus idoneus approbetur.* Ad Praetextatum tamen, itidem Vrbis Praefectum, videntur paulo aliter iidem Caeſares ſtatuiſſe. *Quod ſi huic Archiatrorum numero aliquem aut conditio fatalis aut aliqua fortuna decerpſerit, in eius locum non patrocinio praepotentium, non gratia iudicantis, alius ſubrogetur; ſed horum omnium fideli circumſpectoque delectu, qui & ipſorum conſortio & archiatriae ipſius dignitate & noſtro iudicio dignus habeatur, de cuius nomine referri ad nos protinus oportebit.* Haec Caeſares. Quae ideo referimus, vt pateat ſaltim, non multum tributum tunc eſſe collegii alicuius vel Medicorum vel Profeſſorum ſententiis, plus vero Decurionum ſuffragiis. Vt vero aliquid etiam tum valuerint ipſorummet Profeſſorum iudicia, tamen a noſtris moribus quantum omnia illa abfuerint, vel hinc manifeſtum eſt, quod approbationes illae omnes ad ſolam Profeſſorum conſtitutionem pertinuerint, & quidem eorum, qui reapſe iſthoc munere fungebantur.
117 Non enim temere auſim accedere doctiſſimis viris, ea, quae titulo Codicis, *vt dignitatum ordo ſeruetur*, traduntur, ad doctores etiam aut magiſtros trahentibus: quaſi & ipſi in totidem fuerint ordines diſtincti, quot ibi recitantur: vtpote cum ille integer titulus agat de dignitatibus Illuſtribus, cuiusmodi non fuit habitum munus Profeſſorium. Et vero cum ea aetate quinque fuerint dignitatum (f) gradus titulis ſuis diſtincti, *Illuſtris* ſcilicet, *Spectabilis*, *Clariſſimus*, *Perfectiſſimus*, & *Egregius*, nullo horum titulorum Profeſſorium ordinem videas decoratum. Non enim, qui Dorotheo, Theophilo, Anatolio, & Cratino a Iuſtiniano tribuuntur, ratione Profeſſorii, ſed aliorum munerum, quibus ſimul functi

(f) Vid. Pancirollus *cap.* 2. 3. & 4.

functi ſunt illi] Iuris doctores, adſcripti ſunt. Iuris antecesſorem vero, in quantum eſt talis, non niſi *Prudentiſſimum* audiiſſe, vt Rhetorem *Eloquentiſſimum*, facile perſpectu eſt ex ipſis illis Iuſtiniani (e) reſcriptis, quae tamen titulorum prodiga pene dixeris. Nec inuenias facile, factam mentionem aliorum Profeſſorum, quam duntaxat eorum, qui reapſe functi ſunt docendi officio, aut vocationem meruerunt.

XII.

Caeterum Ordinis probationem, in Legibus Romanis memoratam, ad noſtra ſcholarum inſtituta non facere, iam eſt manifeſtum. Traxeris vero iſthuc fortaſſis maiori veroſimilitudine illud, quod alibi videtur legi de pallio Sophiſtico Athenis vſitato. Verum nec illud quicquam cum noſtris moribus habet affine. Perſpicuum id cuiuis erit, vbi in medium adduxero, quae illa de re in Μυριοβίβλῳ ſuo doctiſſimus Patriarcha Photius (f) ex Olympiodori *Hiſtori-*
arum libris commemorat. In hunc autem modum ille inter- SVPPL.
prete Andrea Schotto: *Sed & de pallio Sophiſtico memoriae prodi-* LVIII.
dit, nemini (praeſertim autem externo homini) Athenis id geſtare licuiſſe, niſi Sophiſtarum ſuffragio geſtatio eius illi conceſſa, dignitasque iſta Sophiſtarum legum ritibus eſſet confirmata. Ritus autem,
qui peragebantur, tales erant. Primum ad publicum balneum dedu- SVPPL.
cebantur, qui nouitii adueniſſent, ſiue parui, ſiue grandiores, atque LIX.
inter hos etiam ii, qui per aetatem ad pallium ſumendum apti erant:
quos in medium protrudebant Scholaſtici, a quibus deducebantur. 113
Deinde aliis praecurrentibus atque prohibentibus, aliis protrudentibus & contra tendentibus; quotquot autem prohibebant, vociferantibus: Sta, ſta, non laua: nihilominus tamen in certamine ii videbantur obtinere, qui in honorem ſcholaſtici, quem deducebant, obſiſtentes retrudebant. Tandem poſt longam moram, multamque ob illata ex more vltro citroque verba contentionem, in calidam cellam inducitur, ibique abluitur. At poſtquam ſe induit, pallii dignitatem accipit, atque exinde cum pallio a balneo, celebri & honorifica ſtipatus pompa, digre-

(e) Vid. *Codex de vet. iure enucl.*

(f) In *Biblioth. Cod. XI.*

ditur, *decretis luculentis ſumtibus in ſcholarum Antiſtites, qui dicuntur* Ἀχρωμῖται. Haec Photius ex Olympiodoro, qui hiſtorias ſuas inſcripſerat Theodoſio minori circa initia ſaeculi Chriſtiani quinti. Quis vero haec audiens non intelligit, petulantis iuuentutis ſcholaſticae hunc ludum fuiſſe inuentum in exagitationem nouiter aduenientium? imo fuiſſe prorſus illum, quo ſeſe, cum Rhetorices ſtudioſus eſſet, Athenis exceptum ſcribit Eunapius Sardianus; atque adeo illud, quod ne S. Baſilius, Alexandria recenter Athenas ſtudiorum rhetoricorum gratia adueniens, pateretur, interceſſione ſua effectum, teſtatur Gregorius Nazianzenus.

XIII.

Alienum quidem ab hoc loco eſt, de ineptiis illis adducere huc, quae illi memoriae mandauerunt: quoniam tamen forte fortuna in hunc ſermonem incidimus, & obſeruare ita liceat aliquid ſimile illi nouitiorum initiationi per Germanicas Academias receptae, quam *Cornuum depoſitionem* nuncupamus, fortaſſis licebit hac narratiuncula diffindere nonnihil (vt ita dicam,) inſtitutam diſſertationem. Et vero quidni liceat in hac panegyri recitare, quod ipſemet ſanctiſſimus antiſtes Gregorius inter magni & grauiſſimi Epiſcopi, Baſilii, inquam, laudes condimenti loco eſſe voluit? Recitabimus autem non ipſamet Graeca ſcriptorum verba, ne cui graues ſimus, ſed qualia Gregorii quidem Nazianzeni Iacobus Billius, Eunapii autem Hadrianus Iunius,
911 viri clariſſimi, Latine prodiderunt. *Inſano quodam erga Sophiſtas*, ait ſanctiſſimus (f) Gregorius, *ſtudio Athenis tenentur quamplurimi & ſtolidiſſimi adoleſcentes; non modo ignobiles & obſcuri, ſed nobiles etiam & illuſtres, vt qui miſcellanea quaedam multitudo ſint, & iuuenes, & ita affecti, vt eorum impetus vix reprimi poſſit. Quod igitur in equeſtribus certaminibus iis accidere videmus, qui equis & ſpectaculis oblectantur, (exiliunt enim, clamant, puluerem in coelum mittunt, ſedentes habenas moderantur, aërem verberant,*

(f) Orat. XX. edit. Pariſ. Morellianae.

*rant, equos digitis quaſi ſtimulis in alterum latus ſubinde iungunt,
cum nihil horum in ipſorum poteſtate ſitum ſit: facile inter ſe aurigas,
equos, equorum ſtationes, certaminis duces permutant: idque quinam
tandem? pauperes plerumque atque inopia laborantes, & quibus ne
in vnum quidem diem victus ſuppetit:) hoc ipſis quoque plane circa prae-
ceptores ſuos, aliosque eiusdem artis profeſſores, eorumque aemulos,
accidit: in hoc nimirum laborantibus, vt & plures ipſi ſint, & illos o-
pera ſua locupletiores efficiant. Atque ea res vehementer abſurda &
prodigioſa eſt. Praeoccupantur vrbes, viae, portus, montium cacu-
mina, campi, ſolitudines, omnes denique Atticae & reliquae Grae-
ciae partes, atque adeo incolarum maxima pars. Nam & illos in par-
tes & ſtudia diſtractos habent. Cum autem iuuenis quispiam acceſſe-
rit, atque in eorum, a quibus captus eſt, manus & poteſtatem venerit,
(venit autem vel ſponte vel coactus,) tum vero Attica haec illis conſue-
tudo eſt, ludusque rei ſeriae admixtus. Primum apud eorum aliquem,
qui priores ipſum arripuerint, hoſpitio excipitur vel amicorum, vel
propinquorum, vel qui eiusdem ſunt patriae, vel qui Sophiſtices ar-
tem apprime callent, ac lucra magiſtris conciliant, eoque nomine apud
eos in ſummo bonore ac pretio ſunt: quandoquidem illis mercedis loco
eſt, habere, qui ipſorum commodis ſtudeant. Deinde a quolibet cauil-
lis laceſſitur: quod quidem, ni fallor, eo faciunt, vt nouitiorum animos
contrahant, atque a principio ipſos in poteſtatem redigant. Laceſſi-* 120
*tur autem ab aliis audacius, ab aliis eruditius: prout ille vel ruſticis
& ineptis eſt moribus, vel vrbanitate praeditus. Atque id ignaris
quidem horrendum valde & inhumanum videtur, iis autem perquam iu-
cundum, & ſuaue, qui hoc prius norunt. Amplior enim eſt haec minarum
oſtentatio, quam res ipſa. Tum per forum ad balneum cum pompa dedu-
citur. Pompa autem hoc modo ſe habet. Qui deducendi iuuenis mu-
nere funguntur, ordine collocati, atque aequis ſpatiis diſtincti, bini
eum ad balneum antecedunt. Cum autem propius acceſſerint, quaſi
fanatico furore correpti clamorem ingentem cum ſaltitatione tollentes,
(hic autem clamor, ne vlterius progrediantur, vetat, ſed vt ſtent,
tanquam eos balneum minime admittat:) ſimulque pulſatis ianuis,
cum per ſtrepitum iuueni metum incuſſerint, poſtea conceſſo ingreſſu
ita demum eum in libertatem aſſerunt, atque a balneo redeuntem dein-
ceps vt aequalem ac ſodalem accipiunt. Atque hoc ipſis eſt totius hu-
iusce ceremoniae iucundiſſimum: nimirum ab his, qui moleſtiam ex-
hibe-*

(g) *De vitiis Sophiſtarum, in Proaereſio.*

Digitized by Google

*bibent, quamprimum liberari. Tunc igitur meum magnumque [Baſi-
lium non ipſe ſolum veneratione proſequebar, (quod illius tum in mo-
ribus grauitatem, tum in ſermonibus maturitatem & prudentiam con-
ſpicerem:) ſed aliis etiam, quibus non perinde cognitus erat, vt idem
facerent, perſuadebam. Nam apud multos ſtatim in veneratione erat,
vt qui fama & auditione iam eum praecepiſſent. Ex quo effectum eſt,
vt ſolus fere ex omnibus, qui ſtudiorum cauſa Athenas veniebant,
communi lege ſolutus ſit, maiorem vtique honorem, quam nouitii con-
ditio ferre videbatur conſecutus.* Hactenus Nazianzenus.
Eunapius vero Sardianus paulum Gregorio iunior de ſemet-
ipſo ita (g) narrat: *Hic appulerat in Piraeum portum circa
primam noctis vigiliam, inter nauigandum febre vehementi correptus.
Aderant nauigationis ſocii non pauci e propinquis ac neceſſariis. Cir-
ca illud noctis tempus antequam aliquid e conſuetis miniſteriis fieret,*
121 *nauclerus (erat enim Attici ciuis propria nauis, & multi ex his, qui
in hunc, quam in illum, ludum ſtudio propenſiore feruntur, in portu
ſtabant iuxta pilam, qua fit deſcenſio:) recta Athenas contendit, cae-
teris vectoribus vna currentibus; ipſe ſcriptor pedibus inſiſtere inua-
lidus, per manus ſublatus in vrbem deportatur. Erat iam nox con-
cubia, quo tempore ſol ad auſtrinam plagam inclinatior longiorem fa-
cit noctem, quippe qui libram ſubierat, nocturnaeque vigiliae pro-
tractiores erant. Nauicutator, vetus olim Proaereſii (*hic erat pri-
marius Rhetorices profeſſor,) *hoſpes, pulſis foribus, tantam
comitum turbam domum illius inuexit, ſicuti fit, vbi de adoleſcente vno
aut altero bellum oritur, vt ea turba aduenarum totum ſophiſtarum
gymnaſium expletura videretur. Horum alii corporis robur collige-
bant; alii in opibus deliciabantur; pleraque pars medio loco erant:
at ſcriptori, qui graui conflictabatur morbo, veterum ſcripta ſolum
in labris verſabantur. Itaque domus laetitia perſtrepere, viri pari-
ter ac foeminae vltro citroque diſcurſare, hi riſum edere, illi ſalibus
iocisque indulgere. Ea hora Proaereſius conſanguineos ſuos, Ana-
tolium & Maximum, ad ſe euocatos iubet aduenas excipere: (erat au-
tem ipſe ex Armenia interiore, qua Perſarum regioni eſt contigua,
oriundus:) qui, vt habitabant in vicinia, mox imperata facere & hoſpi-
tes excipere. At iuuentus in balneo cum omni oſtentatione hilarita-
tis in ſales riſusque ſoluebantur, lotique ſimul abibant. Sed ſcriptor
animi aeger gliſcente vi morbi conſumebatur interim, quod nec Pro-*

aereſii;

*aereſii nec vrbis adſpectu frui poſſet, quaſi per ſomnium ea cernere, quo-
rum tenebatur deſiderio, viſus.* Non multo poſt idem Eunapius:
*Porro diuinus ille Proaereſius, qui ſcriptorem hiſtoriae nunquam vi-
derat, vicem tamen eius deplorarat antea. Poſtquam de inſperata
atque incredibili ſalute certior factus eſt, conuocatis ad ſeſe praeci-
pui nominis & eruditionis diſcipulis, laudare apud eos inſtitit opus* 122
virtutis & praeſtantiae manuum (medicarum,). *Equidem videor mi-
hi, inquit, accepiſſe beneficium, reſtituta huic adoleſcenti incolumita-
te, quem tamen nondum oculis ſum intuitus: vehementerque fui com-
motus, cum ita contabeſceret. Quod ſi gratificari mihi velitis, pu-
blico eum balneo expiate, dicteriis ſalibusque parcentes, proque filio
meo habete.* Hactenus etiam Eunapius. Vnde iam mani-
feſtum eſt, Athenis ſaeculo quarto & quinto petulantis iuuen-
tutis hanc veſaniam in ſcholis Rhetoricis inualuiſſe. Num
vero eadem infectae fuerint & Grammaticorum Philoſo-
phorumque ſcholae, non perinde liquet. Imo dixeris, ſo-
los eloquentiae ſtudioſos magiſtrosque ſolennia iſthaec inſa-
niuiſſe, cum ad ſolos hosce adſtringantur omnia ab iis, quos
dixi, optimis illius aeui ſcriptoribus. Fortaſſis tamen & alia
loca, ſi non eadem, certe par ſtultitia ac petulantia occupauit.
Peſſimos enim ludos, eiusdem certe cum Athenienſibus no-
tae, Iuris quoque Romani ſcholam cum Conſtantinopoli, tum
Beryti, collutulaſſe, (ne quid grauius dicam,) & quidem ad-
huc Iuſtiniani Caeſaris aetate, vetat nos dubitare ipſum Cae-
ſaris interdictum. Addemus Imperatoris verba, ne quid il-
larum ineptiarum veterum deſideretur. *Illud vero*, ait (h)
Imperator, *ſatis neceſſarium conſtitutum cum ſumma intermi-
natione edicimus, vt nemo audeat, neque in hac ſplendidiſſima ciuita-
te, neque in Berytienſium pulcherrimo oppido, ex his, qui legitima
peragunt ſtudia, indignos & peſſimos, imo magis ſeruiles, & quorum
effectus iniuria eſt, ludos exercere, & alia crimina vel in ipſos Profeſ-
ſores, vel in ſocios ſuos, & maxime in eos, qui rudes ad recitationem
legum perueniunt, perpetrare. Quis enim ludos appellet eos, ex qui-
bus crimina oriuntur? Hoc enim fieri nullo patimur modo, ſed opti-*

(h) *Lege 3. Cod. de vetere Iure enucleando.*

mo ordini in noſtris temporibus & hanc partem tradimus, & toto poſtero transmittimus ſacculo: cum oporteat prius animas, & poſtea lin-
123 *guas, fieri eruditas. Et haec omnia in hac florentiſſima ciuitate Vir excelſus, Praefectus huius almae Vrbis, tam obſeruare, quam vindicare, prout delicti tam iuuenum, quam ſcriptorum qualitas exegerit, curae habebit: in Berytienſium autem ciuitate tam Vir clariſſimus, Praeſes Phoeniciae maritimae, quam beatiſſimus eiusdem ciuitatis Epiſcopus, & Legum Profeſſores.*

XIV.

Caeterum de hisce petulantis iuuentutis ſcholaſticae ineptiis ὡς ἐν παρόδῳ fortaſſe plus, quam ſatis eſt, dictum. Reuertendum nunc tandem in viam. Nec tamen eſt, cur porro doceamus, neque Graecos neque Romanos quicquam ſimile collationibus titulorum apud nos receptis habuiſſe, ſed omnes illorum mores ſcholaſticos a noſtris multum fuiſſe diuerſos. Hoc enim iam tum reddidimus clariſſimum, remotis iis, quae veritati fucum facere videbantur.

XV.

Non abs re autem facturi fortaſſe ſumus, ſi de IVDAEORVM inſtitutis nonnihil adiiciamus, antea quam ad tempora propinquiora aggrediamur: praeſertim cum, ſic ſatis affinia noſtris illa fuiſſe, non obſcurum collectu ſit. Igitur res Iudaicas penitius intuentibus apparet, poſt redditam populo Regum Perſarum beneficio libertatem, ſeu potius poſt mitigatam aſperam illam a Babyloniis inflictam ſeruitutem, duplicis generis fuiſſe Scholas ſacrae legi diſcendae: alias publicas, alias priuatas. Publicae habitae fuerunt cum in templo Hieroſolymis, tum in Synagogis, quae appellabantur: quales in vna vrbe Hieroſolymitana, vt & alibi, vbi
SVPPL. maior fuit Iudaeorum multitudo, compluresfuiſſe ex *Apoſto-*
LX. *licorum* (i) *Actuum* libro manifeſtum eſt, quando Synagogae

(i) *Act. VI. 9.*

gogae Hieroſolymitanae Libertinorum, Cyrenenſium, Alexandrinorum, Cilicum item & Aſiaticorum, diſerte memorantur, nec obſcure (k) ſignificatur, Damaſcum quoque ſynagogas varias habuiſſe. Non autem vrbibus tantum, ſed & frequentioribus vicis ſynagogae ſuae fuerunt: quantum colligere eſt ex verbis quibusdam Matthaei Euangeliſtae, quae leguntur hodie capite (l) nono. Audiebant autem illae Synagogae alio nomine προσευχαὶ, Romae praeſertim, quod nos docent Satyrae. In quibus cum preces minus Graece & humili dictione paſſim inſtituerentur, Epicuri ſermonem ſoloeciſmi accuſans Cleomedes ſcribit, verba eius quaedam eſſe tanquam ex mediis proſeuchis petita. Τὰ δὲ ἀπὸ μέσης τῆς προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων Ἰουδαϊκά τινα καὶ παρακεχαραγμένα, καὶ κατὰ τὸ πολὺ τῶν ἑρπετῶν ταπεινότερα. Hic enim, quem diximus, ſenſus eſt huius loci: quem minime aſſecutus fuit interpres, Georgius Valla. Nec vero quis miretur, Synagogas a me ſcholarum ordini accenſitas. Recte enim (n) Philo: Τὰ γὰρ κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερόν ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐσεβείας τε καὶ ὁσιότητος καὶ συμπάσης ἀρετῆς. Et vero non tantum verba Legis diuinae ac Prophetarum in iis legi, ſed etiam exponi populo ſolere, notiſſimum eſt. In priuatis ſcholis item Legis interpretatio docebatur: ſic ſatis inepte quidem plerumque, a Phariſaeis cumprimis & Sadducaeis, magna tamen cura, nec exigua in vulgus opinione. Vtrobique illi, qui docebant, interim, dum verba diuini Codicis legerentur, ſtetiſſe quidem, inde autem ſediſſe videntur, & quidem in cathedra aliqua loco editiore. Huc ſane ſpectare merito dixeris (o) illa: Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Cathedra nimirum illa profeſſoria audiuit *Moſis cathedra*: cum quod ex il-

124 SVPPL. LXI.

(k) *Act. IX. 2.* (l) *Verſu 35.* (m) *Lib. II. de Sphaera.* (n) *Legat. ad Caium.* (o) *Matth. XXIII. 2.*

ex illa lex Moſis doceretur, tum fortaſſis, quoniam magi-
ſtrorum magna pars ſibimetipſis parem pene, atque Moſi,
auctoritatem arrogaret. Verum hoc prolixius enarrare, ali-
enae eſt operae.

XVI.

In Synagoga porro, quibus quidem ordinarium do-
125 cendi munus incumbebat, (quod propius noſtro argumen-
to eſt,) illos in id non niſi certis legibus certiſque ritibus ad-
miſſos, non vtique ſine manuum impoſitione, dixeris: quo-
niam idem obſeruauerint in Eccleſiarum doctoribus Chriſti-
ani. Extra ordinem, fateor, & aliis interdum factam facul-
tatem, verba ad populum faciendi, archiſynagogi permiſſu.
Quale legimus & Chriſto noſtro & ſanctis Apoſtolis conti-
giſſe. Etiam ſic tamen delectus aliquis indubie eſt habitus.
Obſeruatum hoc ipſum fuit etiam (p) Tertulliano. *Sed
etſi* (inquit,) *paſſim Synagoga adiretur, non tamen ad do-
cendum, niſi ab optime cognito, & explorato, & probato iampridem in
hoc ipſum, vel aliunde commendato.*

XVII.

In priuatis ſcholis (ſaltim nonnullis, & quidem Phari-
ſaeorum maxime,) videtur itidem probatis diſcipulis colla-
tus publico teſtimonio titulus *Magiſtri* aut διδασκάλου ſiue *Rab-
bi.* Et quidem Iudaei ferunt, neminem hoc cognomento
olim Hieroſolymis audiuiſſe, niſi qui a Synedrio teſtimoni-
um doctrinae accepiſſet. Verum hoc vix eſt veroſimile,
vtpote cum Synedrii partem Sadducaei non minus, quam
Phariſaei, fecerint. Ecquis ſane crediderit, Sadducaeos
admiſſos in probationem magiſtri Phariſaici, cuiusmodi erant
SVPPL. plerique eorum, qui *Rabbi* indigetabantur? Sed & ipſimet Iu-
LXII. daei fatentur, ἐν ταῖς διασποραῖς teſtimonium a ſcholarum prae-
fectis dari ſolitum, perinde vt nunc mos obtinet. Eoque
non

(p) *Lib. IV. contra Marcionem.*

non eſt, quod ſuſpicemur, plane aliud quid Hieroſolymis fuiſſe obſeruatum, cum, Hieroſolymitanos magiſtros reliquis praelatos eſſe, haud queat temere reddi probabile. Hi vero ſunt illi in Euangelicis monumentis alias appellati γραμματεῖς quidem paſſim, ſed nonnunquam & νομικοί. Falli enim Epiphanium, dum exiſtimat, γραμματεῖς fuiſſe ſectam aliquam Iudaicam, qualis erat Phariſaeorum, Sadducaeorum, & Eſſenorum; falli item Scaligerum, Maldonatum, & alios, qui νομικοὺς (q) interpretantur actuarios publicos; multis hic probare, nihil attinet. Hi porro ſunt celebres in Euangelica hiſtoria *Rabbi*, διδάσκαλοι ac νομοδιδάσκαλοι. Nihil inſolentiae ſapientibus vocabulis, niſi ab ipſis iam tum olim fuiſſet vulgo perſuaſum, eos, qui cognomentum illud meruiſſent, omnino tales eſſe, a quorum ſententiis nemini ex populo fas ſit diſſentire. Quapropter illo demum ſenſu id genus tituli a Saluatore noſtro ſunt damnati: quoniam ſcilicet reuera ipſe vnicus eiusmodi nominis menſuram implebat, vnus tunc diuinorum dogmatum conditor & ἀνυπεύθυνος interpres. Ferunt Iudaeorum (r) nonnulli, circa Chriſti noſtri aeuum paucis aliquot, interque eos potiſſimum Simeoni & Gamalieli, datum auguſtius nomen *Rabban*, ſed quod poſtea obſoleuerit, tanquam maius ſubſequentis temporis captu. Ante hoc ducentos tamen annos exemplo Chriſtianorum, qui non *Magiſtros* tantum, ſed & *Doctores* honorant, iterum ordo & gradus ſapientium maior introductus eſt, qui *Maranan* (quaſi tu dicas, Chriſtianos inter Europaeos recepta tum conſuetudine, *Magiſtri noſtri*,) nuncupantur. 26

XVIII.

In mores itaque Iudaicos intuens haud iniuria fortaſſe dixeris, apud hos Academica noſtra inſtituta quaſi prima

(q) Vid. Buxtorfii *Synag. Iud. cap. 1.* & Chriſt. Gerſon *Thalmudis Iudaici lib. I. cap. 27. p. 216. & lib. II. cap. 15. p. 522.*

(r) Gerſon ex *Zemach David p. 241. & 251.*

ſua veſtigia poſuiſſe. Nec tamen temere affirmauerim, ad eorum exemplum noſtra haec compoſita eſſe: vtut longe ſit veriſſimum, Chriſtianorum ECCLESIAS ex Synagogis Iudaicis enatas eſſe. Enimuero vt ritus ſacros, Baptiſmi cumprimis & Euchariſtiae, ex Iudaicis nonnihil deflexos ſuos fecit Chriſtus ipſemet, ita & nihil olim moris laudabilis habuit Synagoga, quod in vſum Eccleſiae non ſit receptum, ſic conſtituentibus ipſismet Apoſtolis. Placuit videlicet & his publicum illud ſcholae ſacrae popularis genus: cuiusmodi gentilitas omnis nusquam quicquam habuit. Nec aliud pene in Eccleſia datum munus (s) Epiſcopo ſiue τῷ προεστῶτι, quam quale fuit archiſynagogi: officium & nomen idem τῶν πρεσβυτέρων, qui διάκονος Eccleſiae, ille Synagogae fuit ὑπηρέτης. Hinc & ordinatio ad Synagogae exemplum inſtituta eſt per χειροθεσίας accedentibus precibus: qui erat ritus communis Iudaeorum inuocandi Deum ſuper aliquo homine. Nec initio diſplicuit mos, etiam extra Presbyterium poſitis concedendi nonnunquam facultatem docendi in corona: ceu apparet ex iis, quae differuntur in primae ad Corinthios epiſtolae decimoquarto capite. Imo alibi ille ſat eſt diu retentus: quod diſcimus ex Euſebio, qui Origenis aliorumque exemplo probat, λαϊκοὺς ὁμιλεῖν οὐκ ἀνέθιστον, id ſi fiat τῇ τοῦ προεστῶτος ἐπιτροπῇ: id quod paſſim fieri ne hodie quidem
127 deſiit, quando ſacrarum literarum ſtudioſis nondum ordinatis, vti loquar Eccleſiaſtico more, homilias ad populum habendi facultas conceditur.

XIX.

Aſt priuatum illud alterum Iudaicae ſcholae genus nusquam a primis quidem Chriſtianis introductum, niſi forte Alexandriae (t) ex inſtituto S. Marci. Ibi ſane in vſu fuit iam tum ſecundo ſaeculo ſub Ammonio & Pantaeno magiſtris. Collatio tamen tituli magiſtralis, quae Iudaeis ita recepta

(s) Vid. Epiphanius titulo *de Ebionitis.* (t) Vid. Hieronymus *de ſcript. eccl.*

cepta erat, ne ibi quidem probare ſe potuit: indubie, quod
huiusmodi nomina a Iudaeis in ambitioſum ſenſum vsque
adeo tum eſſent corrupta, vt ſine ſuperbiae ſiue nota ſiue
opinione, illo quidem tempore, in vſum trahi commode
non poſſe viderentur. Quapropter etiam veroſimile non
eſt, ad Iudaicos mores reſpexiſſe eos, qui primi hoc ipſum
inter Chriſtianos inſtituerunt. Quamuis alicubi *Magiſtris
noſtris*, qui appellantur, haud minus pene a quibusdam attri-
butum videas, quam Iudaeorum Rabbini ſibi arrogaue-
runt. Quaecunque vero cauſa primos Chriſtianos fece-
rit abſtinere paſſim ab illo altero ſcholarum ſacra-
rum genere, id certum eſt tamen, ab initio vsque Eccleſiae 128
Presbyterorum, adeoque doctorum Eccleſiaſticorum, cre-
ationem aliquam per ſolennem manuum impoſitionem vni-
ce ſemper & probatam & obſeruatam eſſe. Nec minus con- SVPPL.
ſtat, Iudaeos non tantum Synagogicos magiſtros, ſed & ali- LXIII.
os νομοδιδασκάλους, ſiue Rabbinos, iam per ſaecula complura
ſingulari quodam ritu conſtituiſſe. Et vero hodieque (u)
idem inter illos obtinet. Qui enim dignus creditur iſthoc
nomine, ille a primario cuiusque loci Rabbino in Synagoga
publice talis proclamatur, addita excommunicationis com-
minatione, ſi quis aut nomen aut honorem Rabbinorum or-
dini debitum haud illi deferat. Idque ipſum ſcriptis tabu-
lis confirmatur. Iudaeis ceremonia haec *Semichut* appellatur:
quod ita creatus Rabbi iam talis exiſtimetur, cuius ſententiis
tuto liceat fidere. Quam ineptis vero ſaepenumero titulus ille
conferatur, ne ipſi quidem Iudaei audent diffiteri: ceu liquet ex
iis, quae de Rabbi Abrahami Cabaliſtico libro tranſtulit Chri-
ſtianus Gerſon, Iudaici ſanguinis & doctus & pius ſcriptor.

XX.

VERVM Iudaicis illis enarrandis fortaſſe nimis diu im-
moramur. Ad ea, quae reliquimus, tempora ROMANI

(u) Vid. Chriſt. Gerſon *lib. I. Thalmudis Iudaici cap. 27. p. 237.*

IMPERII redeat oratio noſtra. Ac florentibus quidem Romanorum rebus nec in Graecia nec alibi iam obtinuiſſe noſtrum hunc creandi Doctores morem, nec alios tum doctrinae magiſtros ſiue doctores audiiſſe, quam qui reapſe docerent, omnes meminiſtis, a me liquido oſtenſum eſſe. Exceperunt autem eam aetatem, collabaſcentibus Romani Imperii fulcris, MAHUMEDANORUM ſtudia. Quanquam vero alias vberius ſit narratum, eam gentem ſcholarum inſtitutione atque in literas liberalitate longo interuallo Graecos pariter ac Romanos ſuperaſſe; illius tamen noſtri moris veſtigia ego quidem in illorum monumentis hactenus nulla reperi.

129 XXI.

Fortaſſis tamen dixeris, ab Arabibus Muhamedanis ad Tataros, ab his ad Sinenſes, profluxiſſe, vt alia, ita etiam id, quod hodieque in nobiliſſimo SINARUM regno Mandarini aliique Sapientes Indorum iſtorum obſeruant. Prolixius nonnihil illud Iacobus Pantogia perſcripſit in Europam ex illa ipſa remotiſſima orbis parte. Licebit tamen fortaſſis in hac panegyri integram viri narrationem recitare bona auditorum pace: vti obiter liqueat, quantum & illae gentes cum noſtris inſtitutis conueniant ſiue ab iis recedant. *De magiſtris* (ait (x) Pantogia,) *nihil conſtitutum eſt publice, ſed docere cuilibet licet: & dare operam cuilibet magiſtro, in ſingulorum eſt manu. Proinde carent etiam ratione explorandi a primo eorum doctrinam, qui in nullo adhuc literario honore ſunt: ſed quicunque eo euehi ſtudet, quolibet tertio anno ad vrbem prouinciae caput ſponte proficiſcitur: vbi magnus eorum numerus, qui id expetunt, probatur & excutitur. Atque ex iis ii ſoli in optato gradu collocantur, quorum compoſitiſſima ſcripta iudicata fuerint: reliqui vacui domum redeunt, certi, ſtudia vrgere diligentius, qui proximis comitiis probare ſe iudicibus, & honorem adipiſci poſſint. Tres ſunt eruditorum gradus, tribus illis noſtris ſimiles Baccalaureorum, Licentiatorum, Doctorum. Omnium horum candidatis eadem praecipitur ad ſcribendum materia, & ſcribendi modus. Traditur illa pridie, confeſtimque omnes in ampliſſimas aedes* de

(x) Vide *Literas Ieſuitarum Indicas anni 1603.*

*deducuntur, vbi conclauibus inter ſe diſcluſi nullam habent faculta-
tem vel verbum inter ſe conferendi. Ad hoc hominem certum ſingulis
adiungunt, qui eos cum quoquam loqui vetet: cauentque ſtudioſe, ne
quis vel chartam digitali longitudine ſecum afferat, qua in re valde* 130
*ſunt ſeueri. Nihil iis dant praeter atramentum, chartam, & lucer-
nam: definiunt viginti quatuor horas, intra quas orationem
elaboratam eſſe oporteat. Ea res ſic homines ſollicitos habet, vt non-
nulli elapſis viginti quatuor horis, ita confecti conſumtique prode-
ant, vt paulo poſt intereant: quod potiſſimum Licentiae & Doctora-
tus petitoribus ſolet accidere. Caeterum quamuis confectae ab ſe ora-
tioni quilibet nomen ſuum adſcribat, iudices tamen & Mandarini ea
non inſpiciunt. Adhibent ſiquidem celeres librarios, qui, quod ſinguli
ſcripſerunt, omiſſo nomine deſcribant; ac deinde ipſa autographa clau-
dant, obſignent & diligenter cuſtodiant. Apographa dantur iudicibus,
hominibus omnium eruditiſſimis: qui ignari, cuiusnam ſit quodlibet
opus, neque vllo relicto gratiae loco, ſincere ea ſcripta deligunt & ſe-
ponunt, quae ornatiora cenſuerint. Vbi renuntiandi ſunt, qui puncta
tulerint, autographa cum apographis comparant, atque ita, quinam
ii ſint, cognoſcunt & promulgant. Qua in re tam ſunt attenti & cau-
ti, vt, quisquis alicuius doli compertus ſuſpectusue fuerit, loco ſuo
moueatur, ſit licet vnus quiſpiam principum Mandarinorum: quod in
altero & tertio gradu obſeruatur ſeuerius. Primum gradum aſſecu-
tus, multis ipſe vniuerſaque familia facultatibus immunitatibusque
eximius eſt: ſed eum neceſſe eſt tamdiu iudicibus iterum atque iterum
doctrinam ſuam pertentandam praebere, donec tertium gradum con-
tigerit: quod ea gratia fit, ne ſtudium remittat. Hac neceſſitate
non eſt adſtrictus, qui necdum vllum eruditionis titulum ſuſtinet. Fit
etiam ſaepenumero, vt, qui hac lege tenetur, neque tamen gnauiter in-
cumbit in ſtudia, de primo, quem iam conſecutus erat, gradu, non ſine
probro & dedecore deturbetur: multi item, quod vltra aſcendere neque-
ant, in primo conſiſtunt. Eadem eſt alterius gradus ratio. Accedunt,
qui iam ad primum peruenerant, non tamen omnes, ſed qui delectu
habito ad examen admiſſi fuerint, quod priori longe eſt accuratius &
honorificentius. Huius alterius ordinis tot ſunt in qualibet prouin-
cia, quot Rex eſſe permiſerit, qui, vt quamque ornatam deſiderat,
quod maiorem minoremue literatorum numerum ferat, aut ſimili ali-
qua de cauſa, ita huius ei honoris facultatem indulget. In hoc* 131

*honore conſtitutus, cum libuerit , Mandarinatu ornatur, & Reip.
gubernaculis admouetur: non tamen iis adhuc muneribus, quae ter-
tio ordini propria ſunt, dignus eſſe indicatur. Singulis, qui proter-
tio gradu periculum ſui facere cupiunt, Mandarini e pecunia regia
certum ducatorum numerum dant, quo in regiam proficiſci, & ſpe-
cimen ſuae eruditionis, quod quolibet triennio fieri ſolet, dare poſſint.
Qui ſpe fruſtrantur, iterum atque iterum exſpectant: dum tandem
vel decrepiti, quod optant, aſſequantur. Horum candidatorum nu-
merus ita definitus eſt, vt plures trecentis quinquaginta eſſe non
poſſint: quos inter cenſeri multa alterius ordinis millia certatim ap-
petunt. Ad hunc vltimum ſtatum qui peruenerit, nihil iam habet,
quo vltra progrediatur: neque in hoc genere quicquam arbitrantur
accidere poſſe fortunatius. Ex his trecentis quinquaginta pro ſcri-
ptionis cuiusque elegantia duae claſſes eximiae conficiuntur. Prior
tres continet omnium praeſtantiſſimos, quorum vnus eminet. In hos
Rex praecipue munificus eſt: ac, ſimul electi ſunt, etſi etiamnum ado-
leſcentes ſint, inter primos proceres palatii numerantur. Altera claſ-
ſis triginta eſt vel quinquaginta reliquis inſigniorum, qui Mandari-
ni palatii fiunt. Qui ſuperſunt, ſparſi per prouincias, extemplo Man-
darinatu & munere aliquo ſiue in regia ſiue foris in prouinciis decoran-
tur. Vti deinde compertum fuerit eos remp. gerere, ita vel porro eue-
huntur, vel, quod interdum accidit, abiecti honoribus exuuntur. Qui-
libet Doctor quamprimum eo honore potitus eſt, in patria ſua aedium
liminibus eam domum Doctoris inſcribit: omnes exinde ei domui hono-*
132 *rem faciunt, & fores quibusdam quaſi arboribus cingunt, quas ſin-
guli eius vrbis Mandarini cum expanſo vexillo ad eum mittunt, atque
inibi perſtant in poſterum. Ei vero, qui Doctorum primus renuntia-
tur, **arcum triumphalem perinſignem** erigunt.* Hactenus reci-
tauimus verba Pantogiae, fortaſſis abuſi patientia, veſtra.
Tempus eſt, vt longe diſſitas illas gentes relinquamus.

XXII.

In EVROPAM igitur atque ad noſtra tempora propius vt accedamus, ab anno quidem vsque octingenteſimo floruit Pariſiis Liberalium artium ſchola, cui non multo poſt acceſſit Theologica: ſed, ipſorum quoque Pariſienſi-

um

um confeſſione, titulorum illa collatio primis certe tribus ſaeculis, hoc eſt, in annum vsque milleſimum centeſimum, nullo in vſu fuit. Illo autem ſaeculo duodecimo refloruit quoque iterum Bononiae demortua dudum Romani Iuris Profeſſio: fuitque illa tempeſtate ſchola illa Regia vnica in Italis pariter & Germanis, qui ſoli ſcilicet Romani Imperii cenſebantur: aſt, iam tum ibi noſtra haec ſacra viguiſſe, nemo temere probauerit. Etſi enim haud neſciam, nonnullos eius rei inſtitutum in Lotharium Caeſarem aut Fridericum referre, quaſi horum aliquis primum Scholae Iuridicae Bononienſi eam facultatem tribuerit; vereor tamen multum, vt poſſit probari monumentis priſcis, neue ex quadam arrogantia iſthaec aſſerantur. Neque vero Authentica Friderici *Habita*, quae legitur Codice *Ne filius pro patre*, facit huc vel hilum: vtpote quae de Studioſis loquatur, & quidem Legum maxime diſciplinae deditis, qui nempe ſoli tum Bononiae; de Doctoribus autem & Magiſtris, iis praeſertim, qui non profitentur, ne γρῦ quidem habeat.

XXIII.

Floruerunt autem eodem tempore in Neapolitano regno duae etiam inſignes Medicorum ſcholae, Salerni altera, altera Neapoli. Qui tum rerum ibi eſt potitus, Rogerius, Siciliae vtriusque (vti loquuntur,) Rex, & Salerni Princeps, 133
ſingulari lege de *probabili experientia Medicorum* lata, cauit quidem, ne quis medicinam exerceat, niſi prius a magiſtratibus & iudicibus probatus, idque adeo, vt, qui fecerit ſecus, bonis omnibus ſpolietur. Verumtamen hanc Rogerii legem noſtris inſtitutis Academicis conuenire, haud facile perſuaſeris: cum probandi facultas non Artis Magiſtris, ſed magiſtratibus committatur. Propius ad mores noſtros accedunt Siculae aliquot conſtitutiones Friderici Caeſaris, quas antehac ex hoc loco a me recitatas forte adhuc meminiſtis,

itidem

itidem Artem Medicam facturis praeſcriptae. Iis enim ius poteſtasque probandi omnes, qui Artem velint exercere, Magiſtris Salernitanae ſcholae (y) tribuitur, adiecto certo & fixo quodam ſtudiorum Medicorum ordine. Sed & alias in medium attulimus AEgidii Corbolienſis de Salernitanis eius ſaeculi Magiſtris querelam, quod docendae faciendaeque Artis poteſtatem indoctis iuuenibus committerent. Vnde perſpicuum eſt, iam tum ſaltim haud multum noſtrae conſuetudini abſimile quid in regno Neapolitano, apud Medicos quidem, inque ſchola Salernitana, auctoritate regia incepiſſe. Verumenimuero AEgidii quidem illius aetas in confinia ſaeculi duodecimi & decimitertii incidit: & Fridericus ille Caeſar non Barbaroſſa noſter, eſt, ſed eius nepos, id nominis ſecundus. Eoque hisce teſtimoniis tantum hoc euincitur, illa circiter tempeſtate in Medicis ſcholis iacta initia noſtri moris. Et vero nondum hinc liquet, num extra illud regnum idem obtinuerit: aut num in aliis ſcholis perinde fuerit admiſſa probatio iſta atque exploratio idoneorum artificum.

XXIV.

Enimuero Alexandro III. Pontifice, qui ſedit ab anno 1160. vſque ad 1182. nullam fuiſſe *Theologiae Magiſtrorum* ſo-
134 lennem aliquam lauream, liquido oſtendunt, quae continentur l. v. Decretalium tit. v. *de Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.* Nam in canone quidem Concilii Lateranenſis, Alexandro illo Pontifice habiti, ſimpliciter pronuntiatur, ad docendum admitti debere omnem, *qui ſit idoneus.* Ipſemet Alexander praecipit, *vt, quicunque viri idonei & literati voluerint regere ſtudia literarum, ſine moleſtia & exactione qualibet ſcholas regere permittantur.* Ne quidem verbulo autem ſignificatur, idoneum quemuis probari debere poſt facta examina. Ab illo tempore vſque annum CIↃCC XXXIII. iti-

(y) Vid. ſupra p. 100.

Digitized by Google

itidem tale quid nondum fuiſſe vſu, apud Theologos quidem, receptum, colligo ex iis, quae de Pariſienſis ſcholae, quae vnica ſacram doctrinam tum expoſuit, inſtitutis paulo poſt ex Ioanne Fileſaco recitabimus. Quo fit, vt haud liceat temere fidem habere Onuphrio, narranti in *Chronico Eccleſiaſtico*, Innocentium III. Pontificem, poſteaquam in Pariſienſi gymnaſio aliquandiu ſtudiis vacaſſet, *Doctoris Theologi* honores ibi conſecutum. Teſtatur tamen Gabriel (z) Naudaeus, Vir Clariſſimus & bibliotheca quaedam ἔμψυχος, Gregorium IX. Papam Bullae, Academiae Pariſienſi anno trigeſimo primo ſaeculi duodecimi (rectius dixiſſet *decimi tertii*,) miſſae, haec verba inſeruiſſe: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittet, bona fide examinare Magiſtros, & non niſi dignos admittens repellet indignos.* Ex quibus mani- SVPPL. LXIV.
feſtum eſt, tum quidem illam, quae nunc obtinet, laudabilem conſuetudinem fuiſſe in vſu, ſaltim inter Medicos & Philoſophos. Si autem inter illos, quidni & in ſcholis Theologicis ac Iuridicis? Quin ſimile eſt vero, auctore Gregorio illo IX. Papa omne illud inſtitutum coepiſſe, & huius imitatione Fridericum II. Caeſarem per eadem tempora idem in regno ſuo Neapolitano a Medicis voluiſſe obſeruari. Quicquid ſit, extra dubium eſt, ſaeculo Chriſtiano tertio decimo 135
apud Theologos, Iuriſconſultos, Medicos, Philoſophos honorum titulorumque collationem noſtram vſu receptam eſſe. Et quidem initium, ſi non omnium, ſaltim plerorumque, fortaſſe factum eſt in GALLIA. Id ſane inde fit probabile, quoniam vocabulum *Baccalaurei* mere Gallicae eſt originis & vſus: qua tamen voce primi honores ſemper & paſſim terrarum poſt appellati ſunt. Poſt, inquam: nam & antehac fuiſſe, ſed alio ſenſu, receptam, patet ex *c. 1. l.* 5. *Hiſtoriae* Glabri Rodulphi, Cluniacenſis in Gallia monachi.

(z) *Lib. de antiq. Scholae Medicae Pariſ. p. 18.*

XXV.

Verum hoc ſive credat quis ſiue neget, haud equidem in magno ponam diſcrimine. Satis mihi nunc eſt, recitaſſe verba Ioannis Fileſaci, Sorbonici Doctoris, etſi & alias a me adducta ſint. Ita autem (a) ille: *Philippo Auguſto Rege* (is autem Galliam rexit ab anno vsque 1180. vsque ad ſequentis ſaeculi 1223.) *nullae aut paucae leges, vt nec ſolennes ritus & formulae, ad curriculum Theologicum emetiendum, vel Doctoralem lauream adipiſcendam. Sed, vt ego arbitror, prout quisque in rerum Theologicarum cognitione ſub Theologis, qui publicas habebant ſcholas, profeciſſet, communi velut auditorum conſenſu ad libros Veteris aut Noui Teſtamenti ſeſe accingebat.* Idem non multo poſt (b) ſcribit: *Cum ſcioli quidam &c, qui vix Theologiam deguſtaſſent, illud publicum docendi munus vltro ſibi arrogarent, Doctorum melioris notae, qui tum erant, iudicio Ordo ille Theologicus formam legitimae ſocietatis tum primum habere coepit. Hinc leges nonnullae ſcriptae, & quidem ante annum trecenteſimum ſuper milleſimum: quod ex vtroque codice MS. noſtrarum legum, tum antiquiore, tum recentiore, firmari poteſt.* Haec Fileſacus. Et recte quidem. Nam Pariſienſis Theologicae ſcholae leges quod attinet, in-
136 nituntur illae magnam partem mori iam tum recepto interpretandi *libros Sententiarum* Petri Lombardi: hic vero ante Philippum Auguſtum regem non coepit. Eam ſane legum iſtarum eſſe rationem, agnoſcit ipſemet (c) Fileſacus. *Ne in Facultatem Theologicam* (ait.) *etiam imperiti irrumperent, hinc ſacra Theologica Facultas in quatuor velut ordines diſtributa, Magiſtrorum, Licentiatorum, Baccalariorum formatorum, & Baccalariorum curſorum. Inde publicae exercitationes indictae, (actus Theologicos appellant,) Expectatoria ſiue Expectativa, Tentatoria ſiue Tentatiua, Sorbonica, Ordinaria, Quodlibeta, Collationes, Diſputationes in reſumtis, & ſimilia. Iis Theologicis progymnaſmatibus originem dediſſe videtur, quae tum inualuit conſuetudo, publice videlicet interpretandi libros Sententiarum.*

Eiusdem

SVPPL. LXV.

(a) *Lib. de orig. Statut. Fac. Theol. Pariſ. p. 22.* (b) Ibidem p. 22.
(c) Loco cit. p. 27.

Eiusdem Fileſaci verba etiam haec (d) ſunt: *Bibliae curſum dixere veteres ſacrae Scripturae tempus aliquod addictum. Ab eo vero docendi munere Theologicum curſum ſuum ordiebantur nuperi illi Baccalarii Curſores, ac poſtea Sententiarum Petri Lombardi libros quatuor interpretabantur. Hinc nata illa diſtinctio Baccalariorum apud maiores, vt alii Biblici, alii Sententiarii nuncuparentur.* Huiusmodi profecto leges ante ſaeculum tertium decimum non ſunt conditae. Nec vero antehac quisquam in *Magiſtrum Sententiarum* eſt commentatus. Trithemius (e) ſane primo Ioanni de Rupella, Alexandri de Ales familiari, idipſum attribuit. Nec Sorbonica, quae nuncupantur, fuerunt vtique ante Robertum Sorbonam. Adhoc ſi ceremonias videamus, ante Innocentium IV. Papam non videtur fuiſſe in vſu purpureus galerus Doctoralis, vtpote cum SVPPL.
huic Papae ipſimet Cardinales galerum ſuum debeant, teſte LXVI.
Papirio (f) Maſſono. Princeps quoque Nicolaus IV. Papa fertur Pariſienſibus indulſiſſe, vt ibi approbati Doctores facultatem habeant, vbique docendi, legendi, regendi, quod- 137
que alibi debeant pro Doctoribus aeſtimari. Id quod inter Doctorum priuilegia praecipuum eſt. Et tamen non eſt veroſimile, alibi coepiſſe, antequam Pariſina illa nobiliſſima omnium ſchola tanto beneficio eſt affecta. Meretur vero & hoc notari: Fileſacum, diligentiſſimum ſcholae ſuae antiquitatum indagatorem, ex monumentis ſiue tabulis vetuſtis laudaſſe non niſi duos, qui ipſo ſaeculo tertio decimo Theologiae Doctores Pariſiis creati ſint, Aegidium nempe Columnam, quem Romanum vulgo nuncupamus, Thomae Aquinatis diſcipulum ac ſectatorem, & Petrum de Tarantaſia, illum, qui Pontificatum indeptus Clemens IV. poſtea audiuit. Non, quod non plures ibi integro ſaeculo titulum illum ſint conſecuti, ſed quod certis teſtimoniis deſtituamur, ſi accurate morum noſtrorum tempora fuerint definienda.

(d) Ibidem *p. 48.* (e) Libro *de ſcript. eccl.*
(f) *Lib. V. de Vitis Pontificum.*

Quod tamen niſi fiat, omnia confuſe docentur: quemadmodum ab imperitis coquis iura confundi ſolent.

XXVI.

Verum quod Pariſiis quidem paene iam ab initio vsque ſaeculi tertii decimi omnis generis Doctores fuerint creati, ſatis ſuperque eſt manifeſtum. Alibi terrarum, vbi ſimiles Scholæ tum floruerunt, itidem ſtatim hoc ipſum inualuiſſe, nihil eſt, cur dubitemus. Certe circa initia ſaeculi quarti decimi paſſim malos mores in laudabile hoc inſtitutum irrepſiſſe iam, liquido apparet ex Concilii Viennenſis decreto illo, quod inter *Clementinas* ſuas promulgauit Clemens V. Pontifex. Non poſſum non illud hic recitare, quoniam rem omnem mirifice illuſtrat, ſimulque oſtendit, quam facile optima quaeque inſtituta degenerent, niſi exacte caveas.

138 *Cum ſit nimis abſurdum*, (ait (g) Papa,) *vt quis cum vanitate & imperitia ad honorem aſcendat peritiae literarum; non ſine turbatione miramur, illum apud Scholaſticos inualuiſſe abuſum, quod plerique eorum, qui in quauis ſcientia ad Doctoratus vel Magiſterii aſſumuntur honorem, cum ſua ſolenniter principia faciunt, aut ſui recipiunt inſignia Doctoratus, circa cibos, veſtes, & alia ſic in expenſis excedunt, quod & ipſi, tranſeunte expenſarum huiusmodi vanitate, vacui plerumque remaneant & grauati: & caeteri, qui vel nolunt vel nequeunt ſimiles expenſas ſubire, hac occaſione frequenter a receptione honoris huiusmodi retrahantur. Volentes igitur de opportuno ſuper his remedio prouidere, illis, ad quos vbilibet pertinet, honorem tribuere memoratum, diſtricte praecipimus, vt quoscunque ab eis de caetero dictum recipientes honorem iuramento prius adſtringant, ne vltra tria millia Turonenſium argenteorum in ſolennitate circa huiusmodi Doctoratum aut Magiſterium quomodolibet adhibenda expendat. Ipſosque nihilominus, (niſi forſan nobilis conditionis exti-*

SVPPL. LXVII.

(g) *Lib. V. Clement. tit. 1. cap. 2.*

extiterint,) vt intra ſummam praedictam huiusmodi moderentur expenſae, efficaciter adhortantes, ac, ſi hoc illorum congruere ſtatui viderint, iuramentum exigentes ab eis, quod certos intra ſummam praefatam taxandos ab ipſis expenſarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam dignitate praefulgens, non recepto prius iuramento praefato, honorem cuiquam tribuerit ſupradictum, a collatione Magiſterii ſeu Doctoratus cuiuslibet per ſex menſes ſequentes eo ipſo nouerit ſe ſuſpenſum. Hactenus Clemens. Cuius verbis claudam nunc, quem hucusque inſtitui, ſermonem: praeſertim cum dudum ſenſerim, vocari me ad illud, quod huic panegyri maxime eſt proprium: vt nimirum eximiis hisce duobus viris promeritos honores publice conferam.

DISSERTATIO QVINTA, 139
HABITA II. IANVAR. ANNO CIↃ IↃCXL.

cum Magiſtratus Academici munus aggrederer.
Hic agitur de ortu Iurisdictionis Academicae.

IN non leui ſane negotio hodie verſamur, quando ciuitatem hanc Scholaſticam, tam numeroſo florentium ciuium coetu inſignem, regendi adminiſtrandique poteſtas ab vno in alium deuoluitur. Omnia enim ſpectantibus Academiarum ſcholarumque inſtituta, neſcio an quid aliud ſiue auguſtius, ſiue quod magis in rem ſit eorum, qui literis dant operam, temere poſſit occurrere. Enimuero, multa praeclara ab AEgyptiis, Chaldaeis, & Perſis, a Graecis, a Romanis, ab Arabibus, ab aliis gentibus, in literarias ſcholas illas maximas collata, fateor: nihil tamen animaduerti hactenus, quod mereatur comparari cum iuris illa dicundi poteſtate, qua nunc Academiae, quae vocantur, inprimis gaudent. Vel hoc vno certe felicior hodie conditio eſt diſcentium ac docentium, quam olim. Tametſi enim, magno

gno in pretio olim fuiſſe literatos viros, ac in primis magiſtros melioris doctrinae, certum ſit, nec egeat probatione; ad hunc tamen felicitatis gradum ne aſpirare quidem tum licuit. Certe nihil ſimile obſeruare eſt in omnibus retro ſaeculis apud omnes gentes: ne apud ipſos quidem Graecos, qui tamen vulgo creduntur eruditionis maximi cum cultores, tum aeſtimatores. Iam tum ſaepenumero a me hoc
140 ex loco ea de re verba facta ſunt. Oſtenſum enim, quam vilis olim etiam apud ipſos Graecos fuerit hominum doctorum conditio; longe vero hos ſuperatos ab AEgyptiis, ab Arabibus, a Perſis, aliiſque populis, quos illi Graeculi vti barbaros contemſerunt. Deducta porro eſt per omnia ſaecula ad vsque duodecimum Chriſtianae aerae ſcholarum omnium hiſtoria. Ex qua luculente, niſi admodum me fallo, patuit, cum multa alia inſtituta, quibus hodie ſtant potiſſimum vigentque Academicae respublicae, hactenus fuiſſe ignota; tum & propriam aliquam iuriſdictionem Academicam neutiquam fuiſſe in vſu.

II.

Et vero, vt poſterius nunc multis iterum probemus, nihil eſt profecto cauſae. Si cui tamen nondum in mero meridie ſol ille veritatis lucet, primum cogitet, quod in nullis monumentis antiquis legere ſit, animaduertendi in iuuenes deditos ſtudiis literarum ſontes vim poteſtatemque ſeorſim aliis, quam qui ciuili magiſtratu funguntur, conceſſam eſſe. Vt autem memoria eius rei inter tot doctorum ſcripta ad nos non perueniſſet, ſi illa obtinuiſſet vsquam, ἓν eſt τῶν ἀδυνάτων. Cogitet deinde, quemadmodum ipſae Romanae leges, quae tamen immunitates & ſalaria magiſtris decreuerunt, ſecus quam factum fuerat a Graecis, cum aliorum magiſtratuum, tum Decurionum iudiciis ipſos met doctores ſubiecerint. Saeculo quarto, quo tempore maxima fuit, ſub Romanorum quidem

dem Imperio, literas colentium libertas, ipſis Athenis Atticis Proconſuli paruiſſe Profeſſores omnes, & quae ad eorum cathedras pertinent, luculente apparet ex iis, quae de Proaereſii in Sophiſticam cathedram cooptatione prolixe narrat Eunapius Sardianus. Ipſius quoque Scholaſticae iuuentutis animaduerſionem vnius fuiſſe Proconſulis ius, itidem diſcere eſt ex iis, quae idem ſcriptor αὐτόπτης diſſerit in *Vita Juliani Sophiſtae* de tumultu per Studioſos quosdam excitato, & ſuper illa re inſtituto a Proconſule publico iudicio. Conſtantinopoli ſtudioſam iuuentutem ſub iurisdictione Praefecti Vrbis, Beryti item ſub imperio Praeſidis Phoeniciae maritimae, fuiſſe, idque ipſomet Iuſtiniano approbante, liquet ex iis, quae a Caeſare iſto ſunt conſtituta in eos, qui ſeruiles nonnullos ludos petulanter exercebant. Nam quod Beryti & Epiſcopus & Legum Profeſſores in partem fuerint tracti a Iuſtiniano, id videtur ad ſolam illius petulantiae coërcitionem pertinere. Verba Caeſaris (a) ſunt: *Et haec omnia in hac quidem florentiſſima ciuitate vir excelſus, Praefectus huius almae Vrbis, tam obſeruare, quam vindicare, prout delicti tam iuuenum, quam ſcriptorum, qualitas exegerit, curae habebit: in Berytienſium autem ciuitate tam vir clariſſimus, Praeſes Phoeniciae maritimae, quam beatiſſimus eiusdem ciuitatis Epiſcopus & Legum Profeſſores.*

SVPPL. LXVIII. 141

III.

Quantum apparet, ſaeculo demum duodecimo coepit reipublicae hoc ſcholaſticae genus conſtitui. Inde ortus hic ſplendor: inde haec felicitas noſtra. Quidni enim in felicitatis parte collocemus, quod rudium imperitorumque hominum, qui plerumque literis literarumque ſtudioſis minus eſſe aequi ſolent, foro & iudiciis ſubducti ſimus? Sub initium eius ſaeculi vniuerſa Europa vnicam duntaxat habebat

(a) *L. omnem Cod. de veteri iure enucleando.*

bat ſcholam publicam Pariſienſem, qua rudior quaedam & Philoſophia & Theologia, vt tum erant tempora, non male docebatur. Non multo poſt doceri publice Bononiae in Italia coepit Ius Ciuile Iuſtinianeum, cuius per quammulta ſaecula auctoritatem ipſi Itali & Romani vix leuiter obſeruauerant. Id factumne ſit publica Caeſaris lege, quod vulgo perſuaſum eſt, an priuato potius Irnerii ſtudio, aliorumque conſilio, non ego nunc dixerim. Neque enim huc attinet diiudicare: & alibi (b) id iamtum multis eſt diſputatum. Quic-
142 quid autem huius ſit, id videtur conſtare, ibi primum iurisdictionis Academicae fundamenta iacta eſſe.

IV.

Annus agebatur a nato Seruatore poſt milleſimum centeſimum octauus (c) quinquageſimus, cum in Roncaliis (qui campi ſunt Italiae late patentes ſupra Padum, non procul a Placentia, loco conuentibus publicis Imperii procerum olim percelebri,) comitia celebraret prudentiſſimus fortiſſimusque Germanicorum Caeſarum, Fridericus primus, is, qui vulgo cognomento Barbaroſſa audit. Vim ſane *Authenticae* verbis faciunt, qui (d) omne hoc negotium Friderico II. attribuunt: etſi hunc auo doctiorem fuiſſe, adeoque literatorum ordini impenſe fauiſſe, lubens & vltro confitear. Sed iam eo, quo diximus, tempore videntur multi ſtudiorum gratia patriis laribus relictis ad illos eruditionis mercatus quidem commigraſſe, qui tamen interim a viliſſimis ſaepe hominibus, qui literatorum ordini neſcio quo naturae vitio ſolent eſſe infenſi, indignis modis haberentur. Ei rei vti occurreret, vtque in poſterum meliore conditione viuerent Scholaſtici, tulit Caeſar laudatiſſimus, *habita* tamen, vt ipſe loquitur, *ſuper hac re diligenti inquiſitione Epiſcoporum, Abbatum, Ducum,*

(b) Vid. liber meus *de orig. Iur. Germ. cap. 21.*
(c) Vide tempus ipſi *Authenticae* ſubſcriptum.
(d) Bodinus *lib. III. de Rep.* & Rebuffus *ad Authent;*

Digitized by Google

Ducum, omnium Iudicum, (qui ſcilicet praeerant iudiciis liberarum Italiae vrbium,) & *aliorum Procerum ſacri palatii examinatione*, illam *authenticam*, quae *Habita* audit, & Caeſare ita volente Codicis Iuſtinianei titulo *Ne filius pro patre* annexa eſt. In qua & alia nonnulla ſunt iis, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, conceſſa, tum illud inprimis, quod erepti indoctorum hominum foro, optione data vel Epiſcoporum vel Dominorum loci vel Magiſtrorum iurisdictioni ſeſe ſubiicere tum potuerint. Verba Conſtitutionis Caeſareae digna profecto ſunt, quae hic audiantur atque expendantur accuratius. *Verum tamen*, inquit Imperator, *ſi litem eis quisquam ſuper aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data Scholaribus, eos coram Domino vel Magiſtro ſuo, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus, conueniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerit, etiamſi cauſa iuſtiſſima fuerit, a tali conamine cadat.* Haec ſunt illa verba, quae Academicae iurisdictionis exordium praebuerunt: exordium, inquam, & occaſionem primam. Nequaquam enim cum illis poſſum facere, qui omnem Iurisdictionis Academicae vim Conſtitutione hac vnice niti profitentur: ignari, non eſſe eam legum iſtarum auctoritatem, vti & ſequentia obligare ſaecula poſſint, aut populos Imperio Germanico minime ſubditos. Qui & hoc ignorare aut certe non attendere videntur, a ſententia illius Conſtitutionis eam, qua nunc gaudent Academiae, iuris dicundi conſuetudinem haud parum diuerſam eſſe. Ac prior quidem error & iam alias eſt a me caſtigatus, &, quoniam valde eſt communis, patetque latiſſime, ac respublicas multas iam conuulſit, nec non inpoſterum queat conuellere, iterum vberius aliquanto eſt refellendus. Sunt enim, qui illis Caeſarum legibus parem paene vim adſcribant, atque aeterno naturae iuri, diuinisque coelitus latis conſtitutis. Qua opinione tamen forte nec abſurdius quicquam eſt, nec in publicum exitioſius. Caeterum

SVPPL. LXIX. 143 SVPPL. LXX.

T

terum quam diuerſa ſit mens illius laudatiſſimae *Authenticae* a conſuetudine ac moribus iurisdictionis Academicae, quae nunc paſſim obtinet terrarum, non difficile eſt videre, ſi quis verba Conſtitutionis cum iis, quae obtinent, velit contendere.

V.

Forte autem operae fuerit pretium, ſi vel ego breuibus nunc exponam *Authenticae* ſenſum: quoniam in hunc campum ſentio me deferri, nec ab hoc die id alienum eſt.
144 Primo autem loco occurrunt obſeruanda illa: *Si litem eis quisquam ſuper aliquo negotio mouere voluerit.* Enimuero quinam intelligantur voce *eis*, facile ex ſequentibus conſtat *Authenticae* verbis, vbi ſoli ſcholares nominantur, quotquot nempe ſtudiorum cauſa peregrinantur. Etſi enim ante & Profeſſorum facta fuerit mentio, haec tamen optio fori ad ſolos Scholares diſerte reſtringitur. Quo patet, tum quidem, atque hacce *authentica*, Profeſſores nondum a foro ciuili eſſe liberatos. Id vero inprimis notandum, reſpexiſſe hac Conſtitutione Caeſarem *Scholares*, (hoc nomine autem Italis veniunt hodieque illi, qui nobis *Studioſi* aut *Studentes* vulgo audiunt:) & quidem illos, qui *ſtudiorum cauſa peregrinantur*. Ex quo facile eſt concludere, voluiſſe Caeſarem pertinere haec priuilegia ad Scholares, non tantum, quando degunt in locis, vbi ſcholae habentur publicae, verum etiam ſi alibi degant, modo in itinere ſint & ſtudiorum
SVPPL. LXXI. gratia peregrinentur. Nam profecto &, qui eſt in itinere, peregre eſt. Ita autem interpretanda illa Caeſaris verba, cum conſuetudo loquendi indicat, tum ſcopus Caeſaris, qui peregrinantium ſecuritati voluit conſultum, quae in ipſo itinere vel maxime laborat. Vt nunc taceam, in eadem Conſtitutione diſerte dici, beneficium Scholaribus indulgeri, vt non tantum iis in locis, in quibus literarum exercentur ſtudia,

dia, ſecure viuant, ſed etiam, *vt ad illa* veniant. Scholaribus ergo ſeu Studioſis, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, vbiubi vixerint, ſi quis litem velit intendere, fori optionem dat Caeſar. Nec vero eſt, quod miremur, optionem SVPPL.
eſſe datam fori. Erat quippe iſthac aetate conſuetudine re- LXXII.
ceptum apud Italos per omne Longobardorum regnum ex Lotharii primi Caeſaris inſtituto, liberum arbitrium, eligendi etiam iura ipſa ſiue Romana ſive Langobardica ſiue 145
Salica Francorum, ſecundum quae licebat cuique viuere, & in iudicium tracto iudicari, ſi id publice eſſet profeſſus. Eoque fori optio nihil tum quidem inſolens habuit, aut a mo- SVPPL.
ribus alienum. LXXIII.

VI.

Eſt autem paulo preſſius videndum, qua de lite Caeſari ſermo ſit. Permultum enim refert. Poteſt enim lis intendi & de cauſa criminali, & de cauſa ciuili, & de cauſa eccleſiaſtica: quae profecto differunt plurimum. Perdifficile autem fortaſſis eſt exponere Caeſaris mentem: cum interpretes doctiſſimi diuerſa admodum ſentiant. Vt autem, quid ipſe exiſtimem, praefiſcini ſubiungam, principio arbitror, nequaquam agere Caeſarem de cauſa, quae ad forum Eccleſiaſticum ea iam aetate pertinuit. Nec enim, quae tum erat facies reipublicae, licuit amplius Caeſari cauſam a foro Eccleſiaſtico deducere. Tum vero ideo fori optio data Studioſis, ne ab hominibus indoctis patiantur iniuriam: id autem de Eccleſiaſticis iudicibus, Epiſcopis, inquam, vel ſuſpicari, illa profecto tempeſtate fuit nefas. Accedit, quod Caeſar dicat, ſeſe *Magiſtro & Epiſcopo* in controuerſiis Studioſorum iurisdictionem dediſſe. Non autem datur alicui illud, quod iam habet. In Eccleſiaſticis autem negotiis iam habebat tum Epiſcopus iurisdictionem.

Digitized by Google

VII.

Caeterum maior controuerſia eſt de cauſis criminalibus, an & illas comprehenderit Caeſar *litis* voce, nec ne. Neque enim deſunt, qui vſque adeo id negant, quaſi non tantum Caeſar de criminalibus non fecerit verba, verum etiam quaſi non potuerit facere; quod ſcilicet merum imperium, ad quod ſpectant criminales cauſae, concedi nullo iure poſſit vel debeat Academico collegio. Non deſunt contra, qui prorſus aliud profitentur. Quorum omnium argumenta cum alii recitant, tum prolixe refert Matthias (e) Stepha-
146 nus. Caeterum inter haec diſſidia mediam ſequi ſententiam, forte fuerit tutiſſimum. Videtur enim, vt falſa eſt illorum opinio, qui merum imperium Academiis omnibus abiudicant, quaſi aut conceſſum nulli ſit aut concedi iure nulli poſſit; ita & illos permultum falli, qui in *authentica* hac Friderici meri imperii cauſas quoque intelligi volunt. Non patitur inſtitutum, terere nunc tempus diuerſarum partium rationibus aut examinandis aut refellendis: ſatis forte eſt, eas, quae me ita faciunt ſentire, in medium proponere. Et
1. vero cum Caeſar diſerte tantum dicat, *ſi quis litem eis ſuper aliquo negotio intenderit*, quis non ſtatim intelligit, de ciuilibus & pecuniariis negotiis ſolis ſermonem eſſe, neutiquam vero de capitalibus? De his certe non valere voces *negotii* & *litis*, ſed de illis, cum alias conſuetudo loquendi indicat, tum optime monitum iam olim eſt a Iuris Romani magiſtris
2. *l. litis ff. de verbor. ſignificationibus*, & alibi. Deinde dicit vtique Caeſar nihil aliud, quam ſe *iurisdictionem* dediſſe Magiſtro & Epiſcopo. At iurisdictio non eſt merum imperium: quique dat tantum iurisdictionem, merum imperium non
3. dediſſe cenſendus eſt. Profecto ſi & hoc imperium illis conceſſiſſet Caeſar, non praeteriiſſet hoc vtique ſaltim verbulo monere. Non enim interpretatione nimis benigna ampli-

andum

(e) *Lib. III. de Iuriſdictione Part. II. cap. 12.*

andum eſt Caeſaris donum, vt quod coniunctum ſit cum deminutione quadam iurisdictionis, quae loci domino competit. Quid? quod Fridericus ſecundus, Barbaroſſae nepos, 4.
Neapolitanam Academiam inſtituens expreſſis verbis ita ſanciat: *Omnes Scholares in ciuilibus ſub eisdem Doctoribus & Magiſtris debent conueniri.* Quae ſanctio habetur apud Petrum (f) de Vineis, Cancellarium illius Caeſaris, libro *Epiſtolarum* tertio. At hoc Friderico II. nullus Germanici ſanguinis Imperator aut doctior fuit, aut literatis literarumque ſtudioſis magis fauit. Qui ergo ad ciuilia ſola reſtrinxerit, quae a- 147
vus Caeſar, fortis quidem, indoctus tamen, etiam ad criminalia extenderat? Taceo nunc, vel illud ſolum forte ſuf- 5.
ficere huic ſententiae probandae, quod antiquiſſimi legum interpretes & qui proxime a Friderici I. aeuo abfuerunt, ad ſola ciuilia priuilegium hoc reſtringant. Eſt autem inprimis maximi ponderis interpretatio illa, quae aeuo legis ſcriptae quam eſt viciniſſima. Non diffiteor tamen, iam Accurſii aetate videri nonnullos Bononiae ad criminalia quoque traxiſſe Caeſaris hanc conceſſionem, repugnante autem Senatu Bononienſi vrgere id amplius deſiiſſe. *Per Scholares* (ait ille,) *& Doctores renuntiatum eſt Bononiae, quantum ad criminales lites: & ſic ſeruatur, exceptis Clericis.*

VIII.

In ſolis itaque CIVILIBVS negotiis & litibus optionem conceſſit Caeſar Studioſis, iudicem ſibi eligere, & quidem, ceu videtur, vnum ex tribus, non autem alterum duorum. Repetamus verba Caeſaris, quo res fiat expedita. *Huius rei,* SVPPL.
inquit, *optione data ſcholaribus, eos coram Domino, vel Magi-* LXXIV. &
ſtro ſuo, vel ciuitatis ipſius Epiſcopo, quibus hanc iurisdictionem LXXV.
dedimus, conueniat. Quibus verbis tres profecto optione data in iudices proponuntur: *dominus* ſcilicet *loci*, *Magiſter* *Scho-*

(f) Lib. III. epiſt. IX.

Scholaſtici, & *ciuitatis Epiſcopus*. Certe accurate verba examinanti non poteſt non videri, Caeſarem liberum reliquiſſe
SVPPL. LXXVI. Studioſo, non tantum velit Magiſtrum ſuum, an potius Epiſcopum iudicem, ſed etiam, velitne iudicem Dominum loci. Breuiter itaque omnia vt comprehendam, hic verborum genuinus eſſe ſenſus videtur: Omnes Scholares, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, vbicunque etiam degerint, ſiquidem ſuper aliquo ciuili negotio conueniendi ſint, optionem habeant, iudicem ſibi in lite intentata accipere aut Dominum loci, cui alias iam ante competebat iurisdictio, aut Magiſtrum, aut denique Epiſcopum illius ciuitatis, vbi lis intenditur: quibus peculiari indultu Caeſar iuris dicundi poteſtatem largitus eſt. Hic, inquam, eſt ſenſus nobiliſſi-
148 mae illius *authenticae*, ſine amore & procul affectu partium illarum, in quibus ipſe viuo, quibusque adeo me ſtudere plurimum haud diffiteor, paucis & ſimpliciter expoſitus. Non diſſimulabo tamen, fortaſſis *Dominum* heic non tam loci dominum ſignificare, quam doctorem aut magiſtrum Scholae. Ita ſane ipſemet Accurſius, proximus illi tempori, quo lata eſt authentica, & in ipſa Bononia iuris peritia clariſſimus doctor, vocem illam interpretatur. Et vero illa aetate receptum videtur, vt κατ' ἐξοχὴν *domini* titulo a diſcipulis magiſtri nuncuparentur. Ita Hoſtienſis de Azone: *propter verbum AS venit Bononiam ſtudium ciuile: ſicut audiui a domino meo.*

IX.

Omnino autem illius *Authenticae* ſenſus genuinus tenendus nobis eſt eo accuratius, quoniam illi originem debent Academiae omnes Europaeae, non tantum, dico, Romano Imperio quae accenſentur, ſed & quotquot reperiuntur alibi, ſui, quo fruuntur, liberi regiminis. Et vero ad hoc exemplum demum conſtituta eſt libertas NEAPOLITANAE

omnis

omnis generis diſciplinarum Scholae illa, quam nacta eſt
beneficio Friderici II. Caeſaris. Non multum ante mentio-
nem eius iam fecimus: meretur autem res ipſa, nec alienum
eſt ab hoc loco & inſtituto ſermone, vti recitemus omnia pri-
vilegia, Academiae illi tum conceſſa, prout paucis illa com-
prehenduntur in optimi illius Caeſaris literis publicis, qui-
bus Scholares, vti loquitur, ad Studium Neapolitanum tum
inuitauit: praeſertim quandoquidem alias etiam conueniens
rebus noſtris eſſe poterit, haec recitaſſe. *Conditiones* (inquit,)
(g) *quas Scholaribus concedimus, erunt iſtae. In primis, quod
in ciuitate praedicta Doctores & Magiſtri erunt in qualibet Faculta-
te. Scholares autem, vndecunque venerint, ſecure veniant moran-
do, ſtando, & redeundo, tam in perſonis, quam in rebus, nullam
ſentientes in aliquo laeſionem. Hoſpitium quod melius in ciuitate fue-
rit, Scholaribus locabitur, pro duarum vnciarum auri annua penſio-
ne: nec vltra aeſtimatio eius adſcendet. Infra praedictam autem
ſummam, & vsque ad illam, omnia hoſpitia aeſtimatione duorum ci-
uium & duorum Scholarium locabuntur. Mutuum fiet Scholaribus ab
illis, qui ad haec fuerint ordinati, ſecundum quod eis neceſſe fuerit,
datis libris in pignore, & pro precario reſtitutis: receptis a Scholaribus
fideiuſſoribus pro eisdem. Scholaris vero, qui mutuum recipiet, iu-
rabit, quod de terra aliquatenus non recedet, donec precaria reſti-
tuet, vel mutuum ab eo fuerit exſolutum, vel alias ſatisfactum fue- 149
rit creditori. Praedicta autem precaria a creditoribus non reuo-
cabuntur, quamdiu Scholares voluerint in Studio permanere. Item
omnes Scholares in ciuilibus, ſub eisdem Doctoribus & Magiſtris
debeant conueniri.* Paulo poſt: *De frumento autem, vino, car-
nibus, piſcibus, & aliis, quae ad victum pertinent, modum nul-
lum ſtatuimus; cum in his omnibus abundet prouincia: quae ven-
dentur Scholaribus, ſecundum quod vendentur ciuibus, & etiam
per contradam:* Hactenus Caeſar. Iam ante vero in iisdem
literis dixerat: *Inſuper Studioſos viros ad ſeruitia noſtra non ſi-
ne meritis & l udibus conuocamus: ſecure illis, qui diſcreti fu-
erint per inſtantiam ſtudii, iuris & iuſtitiae regimina commit-*
tentes

(g) vid. Petri de Vineis *lib. III. epiſt.* 11

tentes. Quae verba videntur ſpectare ad regimen illius Academiae ſiue Studii, vti loquebantur, Magiſtris commiſſum. Vt verum tamen fatear, fortaſſis iam antehac Neapoli, vt & Salerni, eiusmodi libertas, ſaltem ex parte, obtinuit. Id ſane vti ſuſpicemur, faciunt verba eiusdem Caeſaris *ad Capitaneum Siciliae ſuper reformatione* (vti habet argumentum epiſtolae.) *Studii Neapolitani:* quae haec (h) ſunt: *Ad hoc igitur tam ſalubre conuiuium Magiſtros quoslibet & Scholares hilariter inuitamus: fidelitati tuae mandantes, quatenus praeſens beneplacitum noſtrum per iurisdictionem tuam ſolenniter ſtudeas publicare: firmam ſingulis fiduciam oblaturus, quod immunitates & libertates omnes, quibus OLIM tam in Neapolitano, quam in Salernitano Studiis vti & gaudere ſunt ſoliti, faciemus vniuerſis & ſingulis illuc ire volentibus inuiolabiliter obſeruari.* Caeterum vt obtinuerit eiusmodi quaedam libertas iam ante, tamen & hanc ad exemplum illius per Fridericum I. Caeſarem conceſſae ortam, nemo temere diffitebitur.

X.

Etiam PARISIIS ſerius coepiſſe, adeoque non niſi ad exemplum illud laudatum conſtitutam eſſe Scholae illi ſuam libertatem, certius paene affirmaueris. Principi ſane Ludo-
150 vico IX. Regi, illi, qui Sanctorum ordini eſt inſertus, tribuunt (i) haec, quae iam recitabimus. *Concedimus & volumus, quod omnes & ſinguli, de quacunque natione vel regione oriundi, de corpore Vniuerſitatis Pariſienſis exiſtentes & eſſe volentes, ad eam accedere, morari, redire, & ſe, nuntios ſuos, resque ſuas vtiles transferre pacifice & libere absque vlla inquietatione poſſint, ſicut melius videbitur ipſis expedire.* Haec autem eſt ipſa *authenticae* noſtrae Caeſareae non niſi pars prior. Non dubito autem, & reliqua ab optimo illo Rege addita: vtpote cum certum ſit, hunc priuilegiorum & immunitatum conceſſione

ne

(h) Vid. Petrus de Vineis *l. c.* p. 466.

(i) Vid Middendorpius *lib. VI. de Acad.*

Digitized by Google

ne Pariſienſem Scholam ab imminente interitu vindicaſſe: quod vno hoc vtique effici non potuit. Rem omnem narrare hic verbis Pauli AEmilii, locupletiſſimi Gallicarum rerum ſcriptoris, nihil impedit, imo res expoſcere videtur. *Lutetiae*, inquit (k) ille, *florebant liberalia ſtudia: iuuentutis concurſus vndique illuc fiebat. Scholaſtici ſuorum nonnullos a ciuibus pulſatos conqueſti, alii in alia caeterarum vrbium muſea conceſſere. Anglus* (is erat Henricus III.) *propoſita ingentium praemiorum, bonorum, vacationum, emolumentorum ſpe, aliquot eorum millia Oxonium elicuit. Solitudo exiliumque literis indictum videbatur. Rex non minus decoris liberales artes, humaniora ſtudia, ſacram diſciplinam, cultum ingeniorum Francis, quam arma, afferre praedicans, egregiamque conſociationem fore, bellicarum rerum gloria cum diuinarum humanarumque rerum cognitione doctrinaque coniuncta; regiae vrbis ciues ad officium colendosque Doctores diſcipulosque reuocauit. Suus ingeniis & artibus honor habitus.* Id quaſi anno tertii decimi ſaeculi ſecundo poſt trigeſimum acciderit, obſeruans Joannes Tilius, diligens rerum Gallicarum ſcrutator, *Chronico* ſuo haec verba inſeruit: *Schola Pariſienſium a D. Ludouico reſtituitur, quae propter motus, iniurias, & caedes ſcholaſticis illatas dilabebatur. Eam autem* 151
Rex Angliae ad ſe pellicere, & Oxoniam inſtituere ſtudebat. Haec poſt Paulum Tilius. Videtur vero, eiusdem Regis Ludouici rogatu Pariſienſi Scholae indulſiſſe Innocentium IV. ea, quae Papirius Maſſonus (l) commemorat, inquiens: *Auditores Pariſienſis Academiae vectigalibus exemit*, (quod tamen quo iure per Pontificem fieri potuerit, haud video:) *& ne extra Lutetiam per literas Apoſtolicas ſuper litibus inter eos exortis trahantur, primus omnium vetuit Peruſii Non. Iunii, Pontificatus anno nono: vt in Chartario eiusdem Academiae inuenio.* Eiusdem Innocentii videtur eſſe haec (m) ad Vniuerſitatem, ceu loquimur vulgo, Pariſienſem epiſtola: *Gratiam vobis*

U *facere*

(k) *Lib. V. Hiſt.* in rebus Ludouici IX.

(l) *Lib. V. de Vitis Pontificum.*

(m) Vid. Middendorpius *lib. VI. p. 367.*

facere volentes ſpecialem, ſtatuimus, quod nullus in Vniuerſitatem veſtram Magiſtrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores veſtros, cuiuscunque aut quarumcunque Facultatum, ſeu quenquam alium, pro facto vel occaſione ipſius Vniverſitatis, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti audeat ſententiam promulgare, abſque Sedis Apoſtolicae licentia ſpeciali. Et, ſi fuerit promulgata, ipſo iure ſit irrita & inanis. Fortaſſis tamen hoc (magnum ſane,) priuilegium denique ab Innocentio VI. profluxit, quem Academiae illi multum indulſiſſe, aliunde conſtat. Vtut vero ſeſe illud habeat, Pariſiis quoque ſerius coepiſſe Scholaſticam illam liberam iurisdictionem, & non niſi ad exemplum eius, quod conſtituerat Fridericus Caeſar, ille fortisſimus id nominis primus, non poteſt nec debet negari.

XI.

Sed antequam pergamus, obſeruanda omnino nobis veniunt etiam illa *Authenticae* noſtrae verba: *Qui vero ad alium iudicem vos trahere tentauerit, etiamſi cauſa iuſtiſſima fuerit, a tali conamine cadat.* Haec, inquam, verba merentur no-
152 tari: vtpote cum ſic ſatis graui poena in eos, qui Studioſos trahere nituntur ad forum alienum, animaduertendum Caeſar cenſuerit. Non enim alia verborum mens eſſe videtur, nec aliter etiam illa ab optimis interpretibus vulgo accipiuntur, quam, cauſa etiam iuſtiſſima cadere, qui tale quid conati fuerint. Vt proinde, ſi iidem in foro competenti velint iterum Studioſum conuenire, etiam iuſtiſſimis de cauſis, tamen non ſint audiendi.

XII.

Quanquam vero haec tum ita placuerint Caeſarum illi maximo & Imperii Proceribus, qui tamen poſt vixere Caeſares, Reges, Pontifices, haud parum ab iis diſceſſerunt, ex quo frequentiores paſſim terrarum Scholae huiusmodi Vniuerſales, vti vocant, erectae ſunt. Namque vbiuis quidem

dem

Digitized by Google

dem e medio ſublata eſt illa ſibi iudicem eligendi poteſtas. Vbiuis item loci Dominis iurisdictio in tantum eſt erepta, vt vrbano alicui magiſtratui ſeſe ſubiicere, vbi poſſit habere iudicem alium, Studioſo amplius non liceat, ſi ſane velit particeps eſſe immunitatum & priuilegiorum ordini illi conceſſorum. Certi contra paſſim iudices inſtituti, quorum forum ſequi Studioſus teneatur. Quod dubio procul euenit inde, quia optio illa iudicis non potuit non ſaepe turbas dare, & nocentem reum omni iudicio ſubtrahere: quo nihil eſt perniciofius in communi vita, praeſertim ſi magnus ſit nocentium numerus.

XIII.

Verum certa illa iurisdictio non vbiuis eodem eſt modo inſtituta. Saeculo enim decimo tertio, nec non quarto decimo, cum rarae eſſent Scholae huiusmodi Academicae, ingens autem iuuenum multitudo literis daret operam, euenit, vt nonnullis in locis aliquot millia ex diuerſis Europae terris conuenirent. Teſtantur (n) annales, vixiſſe aliquando Lutetiae Pariſiorum triginta Studioſorum millia. Quod vt minus miremur olim contigiſſe, facit Theodorus Gothofredus, ſcriptor Gallicus, (o) referens, Recto- 153
rem Vniuerſitatis Pariſienſis promiſiſſe, ad exequias regis Caroli VIII. ſeſe ducturum omnem Studioſorum eius loci coetum, hunc autem creditum excedere numerum viginti quinque millium. Eduardo I. Rege Oxoniae vixiſſe millia triginta Studioſorum, ex Armachano teſtatur Guilielmus (p) Cambdenus. Azonis, magni illius ICti, aetate, quae eſt tertio decimo ſaeculo, Bononienſi in Academia fuiſſe decem millia Studioſorum, auctor eſt Odofredus, magni & ipſe nominis Iurisconſultus. In hac Germania noſtra Viennam

 ſeptem

(n) Vid. Fileſacus *lib. de orig. Statutorum Fac. Theol.* (o) *Ceremonial de France p. 43.* (p) In *Deſcriptione Britanniae.*

ſeptem millia ſaepe numerare, ſcribit Antonius (q) Bonfinius. In ea iuuenum multitudine quin & petulantes plurimi fuerint, quis dubitet? Mittuntur enim in Academias haud pauci moribus iam ante non bene inſtituti: ad quos accedente aetate iuuenili, & viuendi maiore libertate, ſodaliumque numero, vix poteſt non petulantia naſci. Et ſane iam olim iis moribus infectos illos fuiſſe, qui ſua aetate literis dabant operam Lutetiae, multis conqueretur (r) vir probus & doctus, Iacobus a Vitriaco, Romanae Eccleſiae Cardinalis. Is autem diem ſuum obiit anno poſt milleſimum ducenteſimum quadrageſimo. Cui rei & annales aſſentiuntur, quando narrant, (id quod paulo ante ex Paulo etiam AEmilio & Ioanne Tilio recitauimus,) eius ſaeculi tertii decimi anno triceſimo ſecundo ita Lutetiae in mutuam pugnam exarſiſſe Studioſos atque vrbanos ciues, vt, poſt cladem ingentem aliquot millibus Oxoniam Rege Angliae inuitante commigrantibus, tota paene interiiſſet celeberrima illa ſchola, ni (s) ſeditionem hanc prudentia Ludouici, Galliarum Sancti regis, coërcuiſſet. Etiam Azonis tempore, ſaeculo eodem tertio decimo, cum decem millia Studioſorum Bononiae verſarentur, magnam fuiſſe iam tum vim
154 factionum & criminum, teſtantur alii, iique non pauci.

XIV.

Illis moribus atque illo Studioſorum numero, vt neceſſum fuit firmare certam iuriſdictionem, & momentaneam illam ex voto reorum abolere, ita neque Doctores neque Epiſcopi iuri dicundo pares viſi ſunt: habitumque vtiliſſimum fuit, ex ipſo Studioſorum numero iudices capere: ne quis haberet, quod de iudice minus fauente poſſet conqueri. Hinc in cer-

(q) *Rerum Vngar. Dec. IV. lib. 5.*
(r) *Hiſt. Occid. Cap. 7.*
(s) Cattialupus *de modo ſtudendi Dec. X.*

Digitized by Google

certas tum nationes, quas dixerunt, diuiſa Studioſorum multitudo: quarum ſingulis praeeſſet vnus, qui porro communem aliquem Rectorem eligerent. Ex quo, cum omnis iurisdictio penes Praeſides hos ac Rectorem eſſet, noua plane iurisdictionis facies emerſit. Vbinam primo id inſtitutum ſit, haud temere dixerim. Id obſeruare eſt, ſaeculo tertio decimo coepiſſe, atque in omnes Scholas, quae & illo & ſequente ſaeculo, imo multis poſt annis fuerunt aut erectae aut legibus arctius conſtrictae, hanc iurisdictionis faciem fuiſſe introductam. Quapropter hodieque in omnibus fere Galliae & Italiae ſcholis antiquioribus manet illa Studioſorum in varias nationes, nationumque Procuratores ſeu Conſiliarios, vt vocant, diſtinctio, qui ipſi ſibi Rectorem, quem ei rei idoneum credunt, praeficiunt.

XV.

Quanquam non omni ex parte idem vbiuis obtineat.
Habet hodieque, multum imminuta licet ſua dignitate, Pa-
riſienſis ſchola nationes quatuor, Francicam, Picardicam,
Normannicam, Alemannicam. Alemannicae autem nomi-
ne (t) comprehenduntur primo Bohemi, Luſati, Poloni,
Sileſii, Bauari, Dani, Vngari, Heluetii, Baſileenſes, Mo-
guntini, Treueri, Auguſtani, Argentinenſes; ſecundo Bel-
gae, Colonienſes, Boruſſi, Saxones, & Lotharingi; ter- 155
tio Angli, Scoti, Hyberni. Harum porro quatuor natio-
num cuiuis ſunt duo, Pedelli dicti, argenteis ſceptris orna-
ti, qui Procuratori (ita appellant,) inſeruiant. Hi quatu-
or vero nationum Procuratores Philoſophiae aliquem Ma-
giſtrum ex ſuo ordine in Rectorem eligunt, in memoriam
eius, quod prima Scholae origo aetate Caroli Magni ſola
Philoſophiae profeſſione ac diſciplina conſtiterit.

(t) Vid. Ioan. Fileſaci liber *de orig. Statut. Fac. Theol. Pariſ.*

XVI.

Patauii iam Vrbano IV. Pontifice, (qui praefuit Romanae Eccleſiae anno poſt millesimum ducenteſimum ſexageſimo primo, vsque in 64.) ſi quidem credimus Antonio Riccobono, idipſum narranti *libro de Gymnaſio Patauino*, inoleuerat, poſt conſtituta variarum Nationum diſcrimina, ex earum Praeſidibus eligere Rectores binos, quorum alter Italis, alter Transalpinis ius diceret. Et durauit ea conſuetudo, eodem teſte, vsque ad tempus illud, quo in gratiam Franciſci Carrarienſis, Vniuerſitatis Studioſorum Philoſophiae, Medicinae & Theologiae ab Vniuerſitate eorum, qui Vtrumque Ius aut docent aut diſcunt, ſeceſſione facta, ex vna Schola duae ibi enatae ſunt, ſtatutis & iurisdictione diviſae, quauis ſuum ſibi Rectorem ſuffragiis Conſiliariorum, vt appellant, Nationum ſuo ex ordine conſtituente: quarum altera hodie Artiſtarum, altera Iurisprudentum vſurpatur. Reliquae Italicae Academiae propius videntur abeſſe a Pariſienſium inſtitutis.

XVII.

At Salmanticenſis (quae Hiſpanicarum eſt praecipua,) longe aliam obtinet regiminis rationem. Scribit enim Antonius Poſſeuinus *libro primo Bibliothecae ſelectae, capite octauo*, illi ſcholae a Martino V. Pontifice praefectum eſſe cathedralis ibidem Eccleſiae Scholaſticum, qui appellatur, *delata ei ampliſſima auctoritate*, (verba recito Poſſeuini,) *qua Studioſos ciuilibus & criminalibus poenis poſſit coërcere: ſeruata*
156 *prouocatione cauſarum Sedi Apoſtolicae vel eius adminiſtris, qui futuri eſſent in Hiſpania. Rectorem hic eligit ex praecipua Academiae nobilitate, nec non octo Conſiliarios ex octo Hiſpaniae regnis, quorum ſimul eſt ſuffragium ad Profeſſores conſtituendos.* Itaque ibi profecto iurisdictio non eſt penes Magiſtros, ſed

penes

Digitized by Google

penes vnum e potiſſimis collegii Cathedralis Canonicorum. Quod forte inſtitutum inde manauit, quoniam clerus illius Cathedralis Eccleſiae Salmanticenſis in vſum Academicorum Doctorum tertiam ſuorum redituum partem vltro quotannis largitur: quod itidem teſtatur (u) Poſſeuinus.

XVIII.

Germania ſerius accepit huiusmodi Scholas, & quidem declinante demum ſaeculo decimo quarto. Etſi enim Viennae iam anno 1237. aliquam erexerit Fridericus II. Caeſar, cum ipſo tamen Imperatore videtur non multo poſt illa concidiſſe, nec niſi demum anno 1360. renata. Poſt haec vero longe plurimae apud nos ſunt inſtitutae. Obſeruare autem eſt, antiquiores quidem iuriſdictionis ordinem eum fere accepiſſe primum, qui Pariſiis obtinebat, ſed pleraſque poſt mutaſſe, omni poteſtate in arbitrium Profeſſorum delata; recentiores autem ab initio ſtatim in eam regiminis formam conſenſiſſe, quam nunc paſſim per Germaniam obtinere cernimus. Manent enim hodieque in illis antiquioribus Nationum diſcrimina, & priſtinae dignitatis poteſtatisque veſtigia. In iis vero, quae praeterpropter poſt ſaeculi decimi quinti annum octogeſimum fuere inſtitutae, ab initio ſtatim omnis iuris dicundi poteſtas in Profeſſorum collegium, volentibus ita patronis, a Pontificibus aut Caeſaribus fuit translata. Memorat Wiguleius (x) Hundius in praeclaro illo opere, quo res *Metropolitanae Saliſburgenſis Eccleſiae* eſt perſecutus, Ingolſtadienſem Bauarorum ſcholam a Pio ſecundo Papa, & Ludouico, Bauariae Duce, anno 1472. confirmatam, initio quatuor in nationes, Bauaricam, 157
Rhenenſem, Franconicam, & Saxonicam, fuiſſe quidem diſtinctam, cum poteſtate ſingulis ſemeſtribus Rectorem ex ſuo ordine

(u) Ibidem.

(x) *T. II. p.* 417, edit. Gewoldi.

ordine eligendi; ſed illud inſtitutum, vt moribus minus aptum, ſtatim eſſe abolitum, in Senatum Academicum reiecta tam Rectoris eligendi, quam omni reliqua poteſtate. Et profecto ita eſt. Inſtitutum illud vetus ſequenti aetate nullum habuit vſum, quod prae Academiarum multitudine rara poſtea fuerit Studioſorum in ſingulis copia: quorum porro longe potiſſima pars iuuenili aetate in Academiam venit, atque adeo quammaxime indiget alieni regiminis.

XIX.

Ex his vero manifeſtum eſt, etſi iam duodecimo ſaeculo per Friderici illam *Authenticam* erepti ſint literarum Studioſi hominum indoctorum foro, ſequentibus tamen tandem temporibus iuſtam reipublicae faciem Academias accepiſſe; in hanc autem iurisdictionis formam, quae apud nos in Germania nunc obtinet, non niſi ſero demum, & vix ante annos centum quinquaginta, deuentum eſſe. Nec enim iurisdictionis tantum alia poſt facies coepit, ſed & mixtum imperium, cuius in *Authentica* nullum extat veſtigium, omnibus poſt Academiis Europae conceſſum eſt. Non enim credo, vllam inueniri, quae non modicam habeat petulantiores coërcendi poteſtatem per mulctas pecuniarias, per carcerem, per relegationem, per excluſionem. Quid? quod nonnullae & merum imperium in ſuos ſint conſecutae: quod ſoli vel negant vel neſciunt rerum Academicarum imperiti. Academiae Viennenſi illud adſcribit diſerte (y) Middendorpius; Tybingenſi (z) Sichardus; Oxonienſi, Pariſienſi, Ingolſtadienſi Scipio (a) Gentilis. De Salmanticenſi Hiſpanorum Academia ſcribit Antonius (b) Poſſeuinus, a Mar-

(y) *Lib. V. de Acad. p. 302.* (z) Ad *Authent, Habita n. 22.*
(a) Ad *Authent. Cap. 8.* & *Lib. III. de Iurisdict. Cap. 17.*
(b) *Lib. I. Bibl. ſel. Cap. 8.*

Digitized by Google

Martino V. Papa conceſſam Scholaſtico Cathedralis Eccleſiae illius loci plenam auctoritatem iuris dicundi cum mero & mixto imperio, Papae ſoli ſeruato prouocandi iure: ceu iam ante narrauimus. Quod Academia Gryphiswaldenſis in poſſeſſione meri ſit imperii, notorium eſt, inquit Matthias (c) Stephanus, illius ſcholae celeberrimus quondam Doctor. Noſtram hanc Iuliam ea poteſtate gaudere, loquuntur priuilegia noſtra. Non adducam nunc in medium Academias reliquas, ne ſoli lucem videar velle foenerari. Non poſſum tamen ſilentio praeterire id, quod ſcripſit Ioannes (d) Bodinus. *Gregorius*, inquit, *XI. Pontifex eo reſcripto, quo quidem Vrbani V. & Innocentii VI. reſcripta Pariſiorum Academiae renouauit, illud vno capite excepit, vt, ſi Scholaſticus homo ſcelus admiſerit, Pontificis Pariſiorum ſit cognitio: altero capite pro debito quenquam necti prohibuit. Sed noſtri Reges ac magiſtratus, Pontificiis legibus ſe non teneri, ſaepe declarauerunt.* Ita Bodinus. Quamuis vero Papali hoc priuilegio haud nitatur Pariſienſis ſchola, longe tamen certiſſimum eſt, non multo poſt Gregorium XI. illum Papam, eius imperium merum graui animaduerſione vindicatum eſſe in Praefectum Vrbanum ſeu Mercatorum, vti nuncupant: qui, cum anno poſt milleſimum quadringenteſimum tertio, aut, vt nonnulli volunt, quinto, duos Studioſos in furca ſuſpendiſſet, eosdem detractos oſculo excipere & honeſtae ſepulturae reddere coactus fuit. Res a multis aetati illi vicinis adeo conſtanter narratur, vt in dubium vocari temere nequeat. Sed & ſepultura hodieque ſupereſt in monaſterio Maturinorum, hac (e) tumbae addita inſcriptione: *Hic ſubtus iacent Leodegarius de Monſel de Normannia, & Oliuerius de Burgeois, de Britannia oriundi, clerici Scholares, quondam ducti ad iuſtitiam ſaecularem*

SVPPL. LXXVII.

(c) *Lib. III. de Iurisdict. Parte II. cap. 12.*
(d) *Lib. III. de Rep. cap. 7.*
(e) Vid. Limnaeus in *Addit. ad lib. VIII. cap. 12. n. 28.*

cularem, vbi obierunt, bonorifice reſtituti, & hic ſepulti Anno Do-
159 *mini M CCCC VIII. menſe Maio.* Caeterum (vt ante dictum,)
Svppl. LXXVIII. omne hoc quicquid eſt meri imperii, non vi *Authenticae* Friderici Caeſaris, nec ſtatim illo tempore, quo haec lata eſt, ſed diu poſt, idque nouo Caeſarum, Regum, Pontificumque beneficio, Academiae aliae atque aliae conſecutae ſunt.

XX.

Hinc porro etiam regius habitus, quo ornantur Rectores paſſim per omnes Europae Academias, diu poſt Friderici Barbaroſſae aetatem coepit. Quando primum ſceptra argentea cum hac epomide purpurea in Academias venerint, nondum equidem compertum habeo. A Pontificibus Romanis eſſe, non dubito. Id enim arguit vel illud ſolum, quod vbiuis terrarum Europae hic habitus obtineat. In quae loca huiusmodi quid introducendi, nec Caeſarum nec Regum in poteſtate fuit. Sed & vnde omnis purpureus habitus in clerum & eruditos deuenerit, niſi a Romanis Pontificibus? Sane nemo non videt, epomidem hanc purpuream Cardinalium Romanorum veſtitum aemulari. Et alias, in Europa quidem, purpureus aut coccineus color a Curia Papali demum clero eſt conſecratus. Eapropter quoque nihil dubito, poſt Pauli ſecundi aetatem primum hoc quicquid eſt in Academias perueniſſe. Is enim omnium primus Cardinales Romanos coccinea huiusmodi veſte (f) inſigniuit, quos ante Innocentius IV. quo maior ordini auctoritas accreſceret, equo & rubris galeris donauerat. Nec enim vero eſt ſimile, Academiarum Rectores ante Cardinales ipſos hoc inuidendo & regio ſchemate vſos. Praefuit autem Paulus ille Papali ſedi ab anno poſt milleſimum quadringen-

(f) Vid. Platina in *Paulo II.*

Digitized by Google

gentefimum quadringeſimum quarto ſexageſimo ad ſeptua-
geſimum primum. Quo tamen tempore an ſtatim & in A-
cademias veſtimenti iſthuc genus penetrauerit, equidem di- 160
cere non audeo. Sed & parum refert, huius φαντασίας (liceat mihi, quod res eſt, fateri,) originem primam accurate nouiſſe. Notari autem meretur, quod ſcribit (g) Onuphrius, Innocentium quartum Papam, cum pileum rubrum Cardinalibus concederet, *ſignificare voluiſſe, eos, qui in illum ordinem legerentur, paratos eſſe debere, pro libertate eccleſiaſtica propriam, ſi opus eſſet, vitam morti exponere.* Id quod ſi ita eſt, (nam Platina (h) duntaxat narrat, factum illud *boneſtandi ordinis cauſa,*) indubie iſthoc habitu non ſubducere tantum omnem Academicum coetum & in ſcholis creatos Magiſtros ac Doctores callide voluit Papa imperio Caeſarum, Regum, & Principum, adeoque ſibi vni ſubiicere, ſed & animare eosdem ad imperia eiusmodi, etiam legitima, omnia excutienda. Et vero ex eo paſſim coepere omnes Academici clericorum ordini accenſeri: recte tamen longe aliter iudicauit de Pariſienſis Academiae membris ſuprema nobiliſſimae illius Vrbis curia (i) anno ſuperioris ſaeculi ſeptuageſimo tertio.

XXI.

Quamuis autem proprii commodi potius, quam ſtudiorum ipſorum gratia tantum non modum exceſſerint hoc ipſo Papae, videntur tamen etiam ipſi Caeſares Regesque cum Papis quaſi contendiſſe in ornandis Academiarum Rectoribus. Adeo enim optimis Europae Principibus curae fuerunt aliquot per ſaecula Academiae, vt nihil non ornamentorum iis contulerint. Quid enim ad Academiae aucto-

X 2 ritatem

(g) *Lib. III. de Pontif. & Cardin. creatione*, in *not.* ad Platinae *Innocentium IV.*
(h) In *vita Innocentii.*
(i) Vid. Choppinus *de domanio Franciae lib. XXVII. n. 12.*

ritatem conciliandam ſplendidius poſſit conſtitui, quam (vt vno hoc nunc exemplo vtar,) quod Pariſiis Vniuerſitas *primogenita Regis filia* audiat, & in ſolennibus conuentibus Rectori primus locus prae ipſo Nuntio Apoſtolico (k) concedatur? Non multum inferior eſt conditio Rectoris Academici apud Vbios. Cedit enim ibi quidem loco non Archie-
161 piſcopo tantum, ſed etiam Papali Nuntio: huic tamen proximum ſemper (l) occupat. Louanii ne Nuntio quidem illi cedit (m) Rector, niſi is ſimul fuerit Legatus a latere, ceu vulgo appellamus. Sed & vbiuis fere locus proximus Principibus aut Patronis Rectori Academico ſolet vltro tribui. Prudentiſſimus Senatus Venetus (n) Patauinae Scholae ſuae Rectori non purpura tantum, ſed & aurea ſtola induere ſe permittit, & magiſtratu abeuntem cum *Doctoris* titulo exornat, tum torque aureo donatum Ordini equitum S. Marci inſerit. Huc vero pertinet etiam illud, quod, ex Caeſaris Maximiliani ſingulari priuilegio, noſtrae Rector Iuliae ſimul & Lateranenſis Palatii Comitiua polleat, & ipſi Sereniſſimi Principes Brunſuico-Lyneburgici hanc dignitatem ſibi propriam eſſe voluerint. Quid imus autem per exempla? Tantum non vbiuis ea eſt Academici Rectoris dignitas, vt, ex praeclariſſimorum Iuriſconſultorum ſententia, iniuria ipſi illata capitali ſupplicio vindicanda ſit, & Papiae quoque ita ſit vindicata: prout teſtis eſt (o) Menochius.

SVPPL. LXXIX.

XXII.

Sed quid ego hiſce narrandis immoror? Vtinam, Auditores, tam facile ſit, hoc munus adminiſtrare, quam multum

(k) Fileſacus in libro *de orig. Statut. Facult. Theol.*
(l) Middendorpius *lib. V. de Acad. p. 166.*
(m) Vernulaeus *lib. I. de Acad. Louan. cap. 6.*
(n) Vid. Contareni liber *de rep. Veneta.*
(o) *Lib. II. Cent. III. de arbitrio iudicis cap. 26. n. 15.*

tum ſplendoris habet & dignitatis! At me profecto, qui eam
nunc prouinciam aggredior, ita hodie eius terret difficultas,
vt, niſi & legibus Academicis, & ampliſſimo veſtro iudicio,
Collegae honorandi, &, quod praecipuum eſt, Sereniſſi-
mi Principis voluntate, quae mihi non poteſt non pro lege
eſſe, huc adactus eſſem, nunquam illam fuiſſem aggreſſus.
Etſi enim in vobis, Patres Academici, poſt Sereniſſimum
Principem noſtrum, cuius ego vices nunc gero, magnum
mihi ſciam praeſidium poſitum; quin veſtra etiam, O Iu-
venes, & virtus & erga me beneuolentia non ferat, quic-
quam ſequius de quoquam ſuſpicari; nihilominus neſcio qui
haud leuis & timor & horror me quaſi circumdat. Faxit
Deus Optimus Maximus, vt vanus ille ſit, inque gaudium
mutet. Ego, quod ſuſcepi, cogor ſerio nunc tandem ag- 162
gredi. Eius autem vti rite fiat exordium & more priſco, a-
ge, Tu, Praeſtantiſſime & ornatiſſime Iuuenis, N. N. con-
ſcende hanc cathedram inferiorem, & commilitionibus tuis
primo Sereniſſimi ac Reuerendiſſimi Principis ac Domini,
Domini Friderici, Ducis Brunſuicenſis & Lyneburgenſis,
Poſtulati Coadiutoris Epiſcopatus Ratzeburgenſis, electi Prae-
poſiti Archiepiſcopatus Bremenſis, Domini noſtri clementiſſi-
mi, reſcriptum, deinde Legum noſtrarum compendium illud,
quod paſſim exſtat, clara ac diſtincta voce praelege.

✿ ✿ ✿

Audiuiſtis, quae mens ſit Sereniſſimi Principis, audi-
viſtis item, quid ſibi velint leges, Auditores humaniſſimi.
Eo autem ſimul vnicuiuis iam liquet, cum quid mei, tum
quid veſtri ſit muneris. Nec tamen iam ante, O optimi Iu-
venes, quisquam veſtrum potuit officii ſui rationem ignora-
re. Verſantur enim inter manus veſtras hae ipſae leges, &
quotidie legendae hoc in loco ac conſpiciendae proponun-
tur. Ne nunc dicam, quod, pauculis exceptis, omnes il-

Digitized by Google

lae neminem recte natum educatumque poſſint fugere: vt
quae non heri aut nudius tertius demum valere coeperint,
ſed iam ante mundum hunc conditum probatae Deo, inde
cum ipſa hominum origine in notitiam peruenerint. Neu-
tiquam enim vobis leges proponimus, more Romanorum
Praetorum veterum, in annum vnum valituras, de caetero
mobiles, imo momentaneas. Nihil paene noſtrarum non du-
rabile ac perpetuum, imo iam aeternum. Nam & quas ex
conſtituto prodiiſſe dixeris, ab honeſti illa & iuſti aeterna
163 natura vel parum vel nihil abeunt: contra certe non pu-
gnant; quod hic demonſtrare, non patitur inſtitutum. Ni-
hil itaque ſupereſt, quam vt & ego & vos pro ſe quisque id,
quod officii ratio poſtulat, praeſtemus. Atque de me qui-
dem promtam voluntatem, omnia iura, priuilegia, & quae
alia aut totius Academici ſunt corporis, aut ad Vos, O caris-
ſimi Iuuenes, ſeorſim pertinent, conſeruandi tuendique, au-
deo hic publice polliceri. Veſtrum ius meum ius eſt, ve-
ſtra iniuria iniuria mea. Abſit enim, vt vos, quorum tu-
telam ipſa natura, Caeſares, Reges, Principes tam ſancte
nobis commendarunt, nobis ſcientibus impune quisquam
laceſſat. Quisquis vos laeſerit, ſine diſcrimine is & me &
Senatum Academicum vindicem experietur. Namque, vt
& ante dixi, de me non niſi voluntatem polliceor:
facultatem autem & Sereniſſimus Princeps meus & Amplis-
ſimus ille Senatus addet: qui profecto paterno vos amore
proſequuntur. De Vobis, O ſuauiſſimi, pariter non niſi
optima mihi promitto. Et vero cur non promitterem? cum
potior certe pars veſtri probis ſit moribus, atque ad ſolidam
virtutis ac doctrinae laudem adſpiret. Sint itaque nonnulli
minus boni. Emendabuntur etiam ipſi, ſpero, bonorum
conſortio. Sin, nos certe non patiemur, vt paucorum im-
probitate aliorum integritas contaminetur; ſed illos, vt in-
felix lolium, exſtirpabimus & eiiciemus foras. Vos nimi-
rum

rum eſtis ſpes Germaniae. Vos eſtis ſeminarium reipublicae labaſcentis, ſi quae vlla poſt futura eſt. Vos eſtis Eccleſiae nunc paſſim ruentis ſolatium. Si Vos regia via ad pietatem & eruditionem graſſabimini, etiam Germaniae bene erit, & Reſpublica pariter atque Eccleſia reuireſcet. Sin
minus, actum eſt de Republica, actum de Eccleſia, actum 164
de vobis omnibus. Sed *Dii meliora piis, erroremque hoſtibus illum!* Quin potius, o boni, vincite ipſam ſpem noſtram: contendite mecum cumque Senatu Academico, quis alter alterum diligentia & induſtria poſſit ſuperare. Ita feliciter decurret nobis omnibus hic annus. Ita Deo & hominibus erimus grati. Quod vti fiat, Te ego, Deus Optime Maxime, oro obſecroque.

DISSERTATIO SEXTA
RECITATA PRIDIE KAL. IVLII
ANNO CIↃ IↃ C XL.

cum magiſtratum Academicum deponerem.

In hac, praemiſſa veterum priuilegiorum Profeſſorum mentione, agitur de priuilegiis & immunitatibus Studioſorum.

I.

Multum profecto debet reſpublica Academica proximorum quinque ſaeculorum optimis maximis Principibus. Quanquam enim de re literaria, eiusque cum magiſtris, tum ſtudioſis, praeclare meriti ſint AEgyptii, Graeci, Romani; neque in docentes, neque in diſcentes tamen ea ab illis collata ſunt beneficia, (ſi, quod res eſt, velimus fateri, vt debemus fateri, ni ingratitudinis notam velimus incurrere:) quibus hodie gaudent, quotquot in Academicis ſcholis ſiue diſcendi gratia viuimus ſiue docendi munere perfungimur.

Totum

Digitized by Google

Totum enim hoc, quo conſiſtit haec qualiscunque reipublicae forma, quarto abhinc ſaeculo demum eſt natum: omni a condito hoc vniuerſo interuallo fuit ignotum. Id quod quoniam ex hoc ipſo loco publice verba faciens, niſi admodum me fallo, luculente alias comprobaui, non a me iterum oſtendi nunc par eſt.

II.

Etſi autem Profeſſores nos per ſane multum debeamus
165 vltimis hisce Caeſaribus, Regibus, Pontificibus, Principibusque; longe maiorem tamen ipſis gratiam debetis vos, O Iuuenes, qui in diſcentium ordine eſtis conſtituti. Vt enim alias nunc gentes taceam, ſub Caeſaribus iam tum Romanis Profeſſores ampliſſimis ſunt priuilegiis atque immunitatibus ornati. Enimuero vt vacationem ciuilium munerum, ita &, ne hoſpitem reciperent, a Principibus immunitatem fuiſſe indultam Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, & Philoſophis, iam Veſpaſianus & Hadrianus reſcripſerunt, teſte Arcadio (a) Chariſio. Non iidem quidem ſunt Medici, vel Philoſophi, vel Grammatici, vel Oratores, cum harum artium magiſtris: quod tamen in vniuerſum indultum eſt, id multo magis ad magiſtros pertinere, ecquis negauerit? Et vero diſerte Paulus (b) ICtus: *Angariarum praeſtatio, & recipiendi hoſpitis neceſſitas & militis, liberalium artium Profeſſoribus inter caetera remiſſa ſunt.* Sunt autem hi Profeſſores illi, qui Grammaticam ita tum dictam, hoc eſt, φιλολογίαν & Rhetoricen docebant: qualium certus numerus ciuitatibus prouinciarum Imperii Romani conſtitutione Antonini Pii erat definitus. De Rhetorices Profeſſoribus ſeorſim, qui tum Sophiſtae audiebant, ſcribit (c) Modeſtinus,

eos

(a) Vid. *ff. de muneribus & honoribus l. 5.*
(b) *L. 10. ff. de vacat. & excuſ. mun.*
(c) *L. 6. ff. de excuſ. §. 2.*

Digitized by Google

eos perinde, vt Medicos, qui περιοδευταὶ vocabantur, (erant
autem hi medentium nominis omnium viliſſimi, non minus,
atque ſunt hodie,) & Grammaticos & Rhetores, *quemadmo-
dum a reliquis muneribus, ita & a tutela & cura, requiem ha-
bere.* Ad Profeſſores quoque videntur pertinere illa Pauli,
quae idem (d) Modeſtinus recitat: *Philoſophi, Oratores, Gram-
matici, qui publice iuuenibus proſunt, excuſantur a tutelis.* Et-
iam Legum doctoribus, etſi non vbiuis, *Romae tamen docen-
tibus, a tutela & cura* tum temporis iam data eſt remiſſio, te-
ſte eodem (e) Modeſtino: adeoque & illi iam tum immuni-
tatis nonnihil ſunt conſecuti. Confirmarunt autem non tan- 166
tum, ſed auxerunt multum haec priuilegia Caeſares, ex quo
illi nomen Chriſtianorum ordini dederunt. Variae eorum
conſtitutiones leguntur in Codice Theodoſiano, titulo (f) *de
Medicis & Profeſſoribus:* quas truncatas partim, partim ex
multis in vnum confuſas, ſuo, illaudabili tamen, more Tri-
bonianus eiusdem argumenti titulo in Iuſtinianeo codice (g)
itidem exhibuit. Integras nonnullas hic recitare forte non
fuerit absque pretio operae. *Medicos*, ſcripſit ad Voluſia-
num Conſtantinus Magnus, *Grammaticos, & Profeſſores a-
lios literarum immunes eſſe cum rebus, quas in ciuitatibus ſuis poſ-* SVPPL.
ſident, praecipimus. Et honoribus fungi, in ius etiam vocari eos, LXXX.
*vel pati iniuriam, prohibemus: ita vt, ſi quis eos vexauerit, centum
millia nummorum aerario inferat, a magiſtratibus vel quinquennali-
bus exactus, ne ipſi hanc poenam ſuſtineant. Seruus eis ſi iniuriam
fecerit, flagellis debet a ſuo domino verberari coram eo, cui fecerit
iniuriam: vel, ſi dominus conſenſit, viginti millia nummorum fiſco
inferat, ſeruo pro pignore, donec ſumma haec exſoluitur, retinendo.
Mercedes etiam eorum & ſalaria reddi praecipimus. Quoniam gra-
uiſſimis dignitatibus, vel parentibus, vel domini, vel tutores eſſe non de-
bent, fungi eos honoribus volentes permittimus, inuitos non cogimus.*
Idem maximus Caeſarum ad populum ita reſcripſit: *Be-*

 neficia

(d) Ibidem §. 1.
(e) Ibidem §. 5.
(f) *Cod. Theod. lib. XIII. tit. 3.*
(g) *Cod. Iuſtin. lib. X. tit. 52.*

*neficia Diuorum retro Principum confirmantes, Medicos & Profeſſo-
res literarum, vxores etiam & filios eorum, ab omni functione & ab
omnibus muneribus publicis vacare, praecipimus: nec ad militiam
comprehendi, neque hoſpites recipere, nec vllo fungi munere: quo
facilius liberalibus ſtudiis & memoratis artibus multos inſtituant.*
Valentiniani & Valentis Caeſarum in eandem ſententiam
huiusmodi ſupereſt reſcriptum: *Medicis & magiſtris Vrbis
Romae ſciant omnes immunitatem eſſe conceſſam: ita vt etiam vxo-*
167 *res eorum ab omni inquietudine tribuantur immunes, & caeteris one-
ribus publicis vacent: eosdemque ad militiam minime comprehendi
placeat: ſed nec hoſpites militares recipiant.* Denique & Hono-
rii quoque & Theodoſii Caeſarum praeclara admodum eſt
conſtitutio. *Grammaticos*, inquiunt illi, *Oratores, atque Phi-
loſophiae praeceptores, nec non etiam Medicos, praeter haec, quae
retro latarum ſanctionum auctoritate conſecuti ſunt, priuilegia immu-
nitatesque, frui hac praerogatiua praecepimus, vt vniuerſi, qui in
ſacro palatio inter Archiatros militarunt, cum Comitiuam primi or-
dinis vel ſecundi adepti fuerint, aut maioris gradum dignitatis aſcen-
derint, nulla municipali, nulla curialium collatione, nulla ſenatoria
vel glebali deſcriptione vexentur; & ſeu indepta adminiſtratione, ſeu
accepta teſtimoniali, meruerint miſſionem, ſint ab omni functione o-
mnibusque muneribus publicis immunes: nec eorum domus, vbicunque
poſitae, militem ſeu iudicem ſuſcipiunt hoſpitandum. Quae omnia fi-
liis etiam eorum & coniugibus illibata praecipimus cuſtodiri, ita vt
nec ad militiam liberi memoratorum trahantur inuiti. Haec autem
& Profeſſoribus memoratis, eorumque liberis, deferenda mandamus.*
Hactenus illi Imperatores de Profeſſoribus.

IIII.

Quanquam vero in omnibus hisce conſtitutionibus nulla Theologiae, nulla Romani Iuris, nulla Artis Medicae Profeſſorum fiat mentio; procul dubio tamen non alia id de cauſa factum, quam quod horum ea aetate perexiguus eſſet numerus, & ex parte certis iisque paucis locis circumſcriptus, ceu alias demonſtrauimus: quodque Medicis in v-

niuer-

niuerſum ſimpliciter omnibus iam tum abunde eſſet a mul-
tis ſaeculis cautum. Diſerta tamen etiam *Legum Doctorum*
mentio per Tribonianum iniecta eſt, auctoritate Iuſtiniani
Caeſaris, lege ſexta Codicis *de Medicis & Profeſſoribus :* etſi
eorum non meminiſſet Conſtantinus Magnus, cui illa con-
ſtitutio per Tribonianum adſcribitur. Sed & iam ante Theo-
doſius & Valentinianus Caeſares *Legum magiſtros* Vrbis Con- 168
ſtantinopolitanae non minus, atque eiusdem Vrbis Profes-
ſores Grammaticos & Sophiſtas, poſt viginti annorum ſedu-
lum miniſterium, iuſſerant anumerari hisce, qui Vicaria
dignitate tum cenſebantur. Qui honor illa tempeſtate ſic
ſatis magnus habebatur, neque hactenus literarii quidem
ordinis hominum vlli, praeterquam ſolis Archiatris Caeſa-
rei palatii, erat tributus. Superat Honorii & Theodoſii ſe-
cundi Caeſarum de Archiatris conſtitutio illa, lege vnica
tituli ſexti decimi, libro ſexto Codicis Theodoſiani. Eo-
dem libro titulo viceſimo primo exſtat eiusdem Theodoſii
& Valentiniani ſecundi reſcriptum ad Theophilum, Prae-
fectum Vrbis, duodecimo poſt anno (vt ex Faſtis conſularibus
colligere eſt,) exaratum, *de Profeſſoribus, qui in Vrbe Con-
ſtantinopolitana docentes ex lege meruerint Comitiuam.* Non il-
lud pertinet quidem promiſcue ad Profeſſores omnes, (quod
nonnullis tamen placuit non infimae notae ſcriptoribus,) ſed
honor ille ſingularis fuit illius vnius Vrbis regiae, ceu ver-
ba ipſa loquuntur : tamen etiam ita meretur, vti hoc loco
recitemus, & integrum quidem, non quale illud in Codice
Iuſtinianeo titulo quintodecimo libri duodecimi protulit Tri-
bonianus. *Grammaticos Graecos*, (inquiunt Caeſares,) *Hel-
ladium & Syrianum*, *Latinum Theophilum*, *Sophiſtas Marti-
num & Maximum*, *Iuriſperitum Leontium*, *placuit honorari
codicillis Comitiuae ordinis primi*, *iam nunc a noſtra Maieſtate
perceptis*, *ita vt eorum*, *qui ſunt ex Vicariis*, *dignitate potian-
tur*. *Qua in re quicunque alii ad id doctrinae genus*, *quod vnus-*

Digitized by Google

*quiſque profitetur, ordinentur, ſi laudabilem in ſe probis mori-
bus vitam eſſe, monſtrauerint, ſi docendi peritiam, facundiam-
que dicendi, interpretandi ſubtilitatem, copiamque diſſeren-
di, ſe habere, patefecerint, & coetu ampliſſimo iudicante digni
fuerint aeſtimati, qui in memorato auditorio Profeſſorum fun-
gantur officio; hi quoque, cum ad viginti annos obſeruatione iu-*
169 *gi ac ſedulo docendi labore peruenerint, hiſdem, quibus praedicti
viri, dignitatibus perfruantur.* Etiam haec Caeſares illi, quos
modo laudauimus. Quibus vt aut lucem affulgeamus ho-
die prolixiore quadam expoſitione, aut alia adiiciamus ex
illo aeuo, non eſt noſtri inſtituti. Neque enim alio fine iſt-
haec adduximus, quam vti fiat manifeſtum, omnino iam
olim habitam non leuem fuiſſe Profeſſorum rationem: vt-
que adeo luculenter pateat, quanto melior tum fuerit con-
ditio docentium, quam Studioſae iuuentutis, de cuius pri-
uilegiis atque immunitatibus nonnihil diſſerere nunc, ani-
mus eſt.

IV.

Etſi videlicet multa adeo iam iſthoc aeuo magiſtris, a-
deoque noſtro docentium ordini, ſint tributa; quod veſtro
generi tamen, O Iuuenes, tum datum, id vero per eſt exi-
SVPPL. guum, & prope nihil. Diocletianus & Maximianus Au-
LXXXII. guſti primi omnium vacationem a publicis patriae ciuitatis
muneribus, iis, qui Beryti in ſtudiis viuebant liberalibus,
in annum vſque quintum viceſimum largiti ſunt. *Cum vos
affirmatis*, inquiunt Auguſti Arabiae (forte autem potius
Beryti) Scholaribus, (conſtitutione, quae extat Codice, *qui
aetate vel profeſſione ſe excuſant*,) *liberalibus ſtudiis operam da-
re, maxime circa Iuris profeſſionem, conſiſtendo in ciuitate* Bery-
*tiorum prouinciae Phoeniciae; prouidendo vtilitati publicae &
ſpei veſtrae, decernimus, vt ſinguli vſque ad viceſimum quintum
annum aetatis ſuae a ſtudiis non auocentur.* Scilicet antehac fas
erat

Digitized by Google

erat quemuis peregre ſtudiis vacantem domum ad munia reipublicae capeſſenda reuocare: quo non poterat non impediri ſtudiorum curſus. Eodem pertinet eorundem Auguſtorum conſtitutio, quae laudato loco continetur: *Cum filios tuos, patria poteſtate liberatos, adhuc minores legitima aetate eſſe, dicas, merito poſtulas, vt liberalibus ſtudiis non auocentur, & ideo muneribus perſonalibus, quae ad patrimonium non pertinent, non adſtringantur, ſi ciuium inopia non eſt.* Quibus verbis immunitas datur tantum iis, qui infra legitimam ſunt aetatem, nec niſi a muneribus perſonalibus, quae ad patrimonium non pertinent, imo tum demum, quando nulla eſt ciuium inopia. 170

V.

Vltra hanc immunitatem Studioſis quicquam eſſe conceſſum, quo tempore durabat vera & vetus Romanorum reſpublica, haud patet. Nihil certe agunt illi, qui Academicae iurisdictionis noſtrae primordia ab illa vsque Iuſtiniani Caeſaris conſtitutione arceſſunt, qua ille Iuris docendi rationem praeſcripſit. Praeterquam enim, quod de ſolis Romanarum Legum ſtudioſis agat ibi Caeſar, ſubiicit profecto illos iurisdictioni atque imperio Conſtantinopoli quidem degentes Praefecti Vrbis, Beryti vero Praeſidis Phoeniciae maritimae, ac ciuitatis Epiſcopi: quos ſcilicet penes & alias imperium atque iurisdictio conſiſtebat: optionem fori nullam dat, neque nouum iurisdictionis ordinem inſtituit: qualis profecto hic noſter eſt.

VI.

Non poſſumus non hoc loco recitare, etſi fortaſſis iuſto ſint prolixiora, quae ad Olybrium, Praefectum Vrbis, de iis, qui ſtudiorum gratia Romam tum venerunt, (venere autem proculdubio numero ſat magno non ad Rhetores tantum, Grammaticos, & Philoſophos, quorum & alias e-

Digitized by Google

rat copia, ſed Romani Iuris doctores potiſſimum, quibus nusquam alibi in omni Occidentali Imperio ſchola erat publica:) reſcripta ſunt a Valentiniano, Valente & Gratiano, qui ſimul rerum potiebantur, anno poſt natum Saluatorem mundi trecenteſimo ſeptuageſimo aerae Dionyſianae, ſi non
171 fallunt nos Conſulares faſti. Verba Caeſarum haec (h) ſunt: *Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt; primitus ad Magiſtrum Cenſus, Prouincialium iudicum, a quibus copia eſt danda veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum, & natales, & merita expreſſa teneantur. Deinde vt in primo ſtatim profiteantur introitu, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare proponant. Tertio, vt hoſpitia eorum ſollicite Cenſualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam aſſeruerint expetiſſe. Iidem immineant Cenſuales, vt ſinguli eorum tales ſe in conuentibus praebeant, quales eſſe debent, qui turpem inhoneſtamque famam & conſociationes, (quas proximas putamus eſſe criminibus,) aeſtiment fugiendas: neue ſpectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo* (f. vulgi) *intempeſtiva conuiuia. Quin etiam tribuimus poteſtatem, vt, ſi quis de his non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat, publice verberibus affectus, ſtatimque nauigio ſuperpoſitus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat. His ſane, qui ſedulo operam profeſſionibus nauant, vsque ad viceſimum aetatis ſuae annum Romae liceat commorari. Poſt id vero tempus, qui neglexerit ſponte remeare, ſollicitudine Praefecturae etiam impurius* (f. inuitus) *ad patriam reuertatur. Verum ne haec perfunctorie fortaſſe curentur, praecelſa Sinceritas tua Officium Cenſuale commoneat, vt per ſingulos menſes, qui vel vnde veniant, quiue ſint pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat: his duntaxat exceptis, qui corporatorum ſunt oneribus adiuncti. Similes autem breues etiam ad ſcrinia Manſuetudinis noſtrae annis ſingulis dirigantur: quo meritis ſingulorum inſtitutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarii, iudicemus.* Hactenus Caeſares. Qui etſi nihil eximii doni conferant in Studioſorum ordinem, arguunt tamen ſaltem, curam publicam eius iam tum

SVPPL. LXXXIII.

(h) *Cod. Theod. lib. 4. tit. 9. de ſtud. liberal. Vrbis Romae lege 1.*

Digitized by Google

tum temporis non omnino defuiſſe: & quidem illam Romae
ſic ſatis accurate Magiſtro cenſus fuiſſe demandatam, adeo-
que & ipſimet Vrbis Praefecto, cui ſeptimo loco ſubfuit tum
ille cenſus Magiſter: vt nos docet *Notitia Imperii*, & ad il-
lam in nunquam ſatis depraedicandis commentariis Guido (i)
Pancirollus. Multum vero dubito, nun quicquam aliud ex
omni illo quidem aeuo poſſit afferri in medium, quod com-
parari poſſit, imo quod accenſeri mereatur iis, quae attu- 172
limus.

VII.

Recte igitur rem reputantes non poſſumus profecto non
affirmare, id quod iam ante diximus, nempe vt doctorum
conditio illa Caeſarum aetate fuerit non adeo iniqua, Stu-
dioſos tamen neque libertate, neque immunitate, neque a-
lio quodam inſigni eſſe beneficio ornatos. Primam ſcilicet
iurium ſuorum originem debent illi Caeſari noſtro Frideri-
co, iſti, cui a barbae colore hoſtes Itali *Barbaroſſae* cogno-
mentum indiderunt; ſed qui inter Germanicos Caeſares,
ſiue animi magnitudinem ſiue fortitudinem ſiue prudentiam
ſiue denique res geſtas ſpectemus, nulli cuiquam eſt ſe-
cundus.

Eſt locus Italiae modicum ſeiunctus ab Vrbe,
Cui, quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomen:
Planus, & Eridani placido iunctiſſimus amni,
Effundit latos ſpatioſo limite campos.

In hunc modum canit de campis Roncaliis Güntherus, Fri-
derici illius Caeſaris aeuo dignus poëta, in (k) *Ligurino*. In
illis autem campis Italici regni comitia celebrabat Fridericus
ille laudatiſſimus Imperator, quando communicato cum Pro-
ceribus conſilio, eorumque conſenſu impetrato, eam *Au-*
thenticam condidit, quae mox eiusdem iuſſu inſerta eſt Iu-
ſtinianei

(i) *Cap.* 10. (k) *Lib.* II.

ſtinianei Codicis titulo *Ne filius pro patre*, atque a prima dictione vulgo *Habita* cognominatur. Non erat tunc in immenſo illo terrarum tractu per Italiam, Germaniam, Galliamque illam, quae Germanici eſt Imperii portio, vlla ſchola publica, qua vel Theologiae arcana, vel Philoſophia atque Artes liberales, vel Medicina, vel denique Romanae leges ſiue diſcerentur ſiue docerentur, praeter vnicam Bononienſem: vbi recenter iterum inuentarum Romanarum
173 legum profeſſio, magna orbis admiratione, magnoque concurſu (ceu fieri aſſolet in re noua, maxime apud imperitum vulgus,) nullius autem ſcientiae profeſſio alia, niſi forte rudioris cuiusdam literaturae, paulo ante coeperat. In eorum igitur, qui Legum ſtudio tunc occupabantur, gratiam potiſſimum Caeſar *Authenticam* condidit: quod ſcilicet in toto Imperio Germanico nec Studioſus nec doctor alius paene quisquam ſtudiorum gratia tum peregrinaretur.

VIII.

Eius laudatiſſimae conſtitutionis ſunt quidem varia beneficia: quae tamen (niſi admodum fallor,) ad duo capita merito reduxeris: quorum alterum eſt viuendi ſecuritas, alterum fori optio. De vltimo ante hosce ſex menſes vberius ex hoc loco mihi eſt dictum: quando ſimul oſtendi, non multo poſt id deſiiſſe grauiſſimis de cauſis, non permittente ſcilicet iuuenili Studentium temeritate ac petulantia optiuum illud atque incertum fori genus. Cuius loco ergo coeperit mox, erectis paſſim plurimis ſcholis publicis, certa alia iurisdictio, eaque aut ipſi Studioſorum ordini, quod & hodie in Italis obtinet, aut magiſtris eorum demandata, quod Germaniae fere omni eſt vſitatum. Caeterum (vt ante dixi,) haec a me ſunt iam ante ſex menſes in auguſto hoc conſeſſu late perorata: itaque hodie ſane minime repetenda. *Securitatis* illud beneficium quale ſit, non inter omnes conſtat:

quod

Digitized by Google

quod videlicet alii aliud illa voce velint ſignificatum. Video certe, perquam multos ad vectigalium tributorumque id immunitatem extendere, paucis aliis reclamantibus.

IX.

Caeterum Imperatoris quidem mentem fortaſſis haud adeo eſt difficile intelligere, modo ipſa illius verba ea, qua par eſt, diligentia atque attentione expendantur. *Omnibus* inquit ille, *qui cauſa ſtudiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime diuinarum atque ſacrarum legum Profeſſoribus*: ſcilicet, ſi quando & Profeſſores ſtudiorum gratia peregrinantur. 174
Neque enim hic loci Profeſſor eſt alius, quam qui docendi prouinciam in ſe audet ſuſcipere, etſi ſalario non doceat: quod alias oſtendimus. His omnibus (pergit Imperator,) *hoc noſtrae pietatis beneficium indulgemus: vt ad loca, in quibus literarum exercentur ſtudia, tam ipſi, quam eorum nuntii, veniant, & in eis ſecure habitent.* Securitas itaque indulgetur primum, *ad loca*, in quibus literarum exercentur ſtudia, *veniendi*, deinde *in illis locis habitandi.* Securitas ergo bina eſt & geminata. Qualis vero illa? Niſi admodum fallor, videtur Imperator ipſummet ſeſe explicare verbis mox ſubſequentibus. *Dignum namque* (inquit,) *exiſtimamus.* Vbi τὸ *Namque* cauſalis eſt vocula: adeoque indicat, iis, quae ſequuntur, rationem reddi, quamobrem eiusmodi ſecuritas indulta. Pergit itaque: *Dignum namque exiſtimamus, cum omnes bona facientes noſtram laudem & protectionem omnino mereantur, quorum ſcientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis, eius miniſtris, vita ſubiectorum informatur, quadam ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus.* Securitas ergo indulta defenſio ac tutela eſt (1) *ab omni iniuria.* Hinc vero omnino patet, non indulgeri ſecuritatem a vectigalium tributorumque collatione: niſi profecto *iniuriae* vocabulo

(1) Vid. ad h. l. Accurſius.

bulo vectigalium tributorumque praeſtationem ipſe Imperator ſignificauerit: quod neſcio an cuiquam poſſit videri veriſimile: cum vectigalia ac tributa pendere nequaquam iniuria quaedam ſimpliciter ſit, ſed ſaepe ius merum. Quid? quod ipſemet Imperator mox adiiciat, qua iniuria tum affici ſoleant Studioſi. *Quis enim* (ſubdit,) *eorum non miſereatur, qui amore ſcientiae exules, facti de diuitibus pauperes, ſemetipſ s exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, & a viliſſimis ſaepe hominibus (quod grauiter ferendum eſt,) corporales iniurias ſine cauſa perferunt?* Pergit idem, atque con-
175 cludit: *Haec igitur generali & in perpetuum valitura lege decernimus, vt nullus de caetero tam audax inueniatur, qui aliquam Scholaribus iniuriam inferre praeſumat, nec ob alterius cuiuscunque prouinciae delictum ſiue debitum (quod aliquando ex peruerſa conſuetudine factum audiuimus,) aliquod damnum ei inferat.* Haec Imperator.

X.

Ex quibus manifeſtum profecto eſt, per *ſecuritatem* intelligi ſecuritatem ab iniuria, eaque partim corporali, partim illa, quae olim ἐνεχυριασμὸς aut pignoratio dicta eſt, quamque recentiores Iurisconſulti repreſſalia, Galli *literas marcae*, appellitant. Ea nimirum tum erant tempora, vt, multum imminuta Caeſarum auctoritate, nusquam ferme tuta pax, iniuria vero tantum non vbiuis obtineret: quo malo Germania cumprimis laborauit. Vnde non multo poſt idem Imperator Fridericus adactus eſt, leges de non inferenda iniuria deque pace promulgare. Teſtatur idipſum Conradus, Abbas Vrſpergenſis, ad annum 1187. hisce verbis: *Eo anno Fridericus Imperator conuentum Principum apud Nurenberg coadunauit, vbi de pace terrae diſpoſuit, & in literas redigi iuſſit. Quas literas Alemanni vsque in praeſens literas pacis vocant: nec aliis legibus vtuntur, tanquam gens agreſtis atque indomita.* Quanquam igitur peregrinus omnis ab iniuria ſit tutus iure diuino

Digitized by Google

vino, iure naturae, iure gentium, iure ciuili; vt tamen
iſtius aetatis erant mores, neceſſum fuit, noua lege muni-
re innocentiam peregrinantium Studioſorum. Iis autem
moribus, (quando ſcilicet ius in armis vigebat,) quis dubi-
tet, repreſſalia, aut pignorationes quoque, in perfrequen-
ti, imo nimio, fuiſſe vſu? Scilicet habet illa violentae exe-
cutionis ſpecies locum quendam, vbi ius denegatur: ſae- 176
pe autem per vim etiam vltra extenditur, maxime vbi malis
moribus viuitur. Sunt enim bellum aliquod imperfectum
repreſſalia & pignoratio: non ſemper quidem iniuſtum,
perſaepe tamen; ſemper autem permoleſtum illi, contra
quem exercetur: quae natura quoque eſt belli pleni ac ſo-
lennis. Ab hoc itaque onere, quod, etſi non ſemper, fre-
quenter tamen cum iniuria eſt coniunctum, non poſſet au-
tem a ſtudiorum propoſito non quemuis abſtrahere, quo
plures ad literarum ſtudia ex vltimis vsque prouinciis exci-
ret, ſecuros eſſe voluit, iuſſit, optimus ille & nunquam ſa-
tis laudandus Caeſar. Quod profecto beneficium non vul-
gare eſt: certe tanto maius, quanto maius damnum ac
quanto maiorem moleſtiam pignoratio ac repreſſalia affe-
runt.

XI.

Vsque adeo autem haec Caeſaris benignitas etiam aliis placuit, vt non ſucceſſores tantum eandem confirmauerint, verum alii quoque Reges, quando & ipſis placuit in ſcholas publicas literarum gratia iuuentutem vndique conuocare, idem prorſus conſtituerint. Neapoli cum ſcholam huiusmodi conderet Fridericus, primi illius Friderici nepos digniſſimus, quod initio tertii decimi ſaeculi Chriſtiani contigit, ita (m) loquebatur: *Scholares, vndecunque venerint, ſecure veniant, morando, ſtando, & redeundo, tam in perſonis,*

(m) Vid. Petrus de Vineis *lib. III. Epiſt.*

quam rebus. Quibus verbis legem aui ſui quaſi explicat. Eodem prorſus tempore Ludouicus id nominis nonus, Galliae rex, qui *Sancti* cognomentum meruit, quo Pariſienſium quoque ſcholam Theologicis & Philoſophicis ſtudiis florentiorem redderet, in haec verba edixit: *Concedimus ac volumus, quod omnes & ſinguli, de quacunque natione vel regione oriundi, de corpore Vniuerſitatis Pariſienſis exiſtentes, & eſſe volen-*
177 *tes, ad eam accedere, morari, redire, & ſe, nuntios ſuos, resque ſuas, vbi libet, transferre pacifice & libere absque vlla inquietatione poſſint: ſicut melius ipſis videbitur expedire.* Quae edicti verba refert (n) Middendorpius, & nos ex illo nuper adduximus. Certum etiam eſt, nullam forte ſcholam publicam ex eo tempore fuiſſe erectam, (fuerunt autem inſtitutae per Italiam, Galliam, Germaniam, Hiſpaniam, & ſeptentrionales regiones plurimae:) cuius alumnis par ſecuritas non fuerit data.

XII.

Seorſim Aureliae in Galliis Nationis Germaniae Studioſis cautum eſt: primo vt ſint in ſingulari Regis tutela, ſiue eo proficiſcantur, ſiue inde diſcedant, belli pariter ac pacis temporibus: ſecundo, ne tempore belli poſſint capi vel detineri, etſi eorum Principes ipſimet Regi bellum indixerint. Ideoque contra Nobilem nonneminem Gallum, qui Germanum quempiam Studioſum eo nomine detineri curaverat, quod ipſius frater bello captus eſſet a fratre illius Germani, pronuntiatum in curia fuit Aurelianenſi anno poſt milleſimum quingenteſimum quinquageſimo octauo: id quod refert Ioannes (o) Bacquetius. Ampliaſſe videtur hoc priuilegii genus Philippus ſextus, Francorum in Gallia rex. Ille enim (recitabo verba Petri (p) Rebuffi, Iuris-
con-

(n) *Lib. VI. de Acad. p. 366.*
(o) *Des droits de la Cour de France Part. I. chap. 13.*
(p) *Lib. de priuil. Schol. priuilegio 83.*

Digitized by Google

conſulti Montispeſſulani,) *priuilegium conceſſit Magiſtris & Scholaribus Pariſienſis Vniuerſitatis, quod bona illorum, de quibus in Studiis aluntur, capi aliqua ex cauſa non debeant, (verba priuilegii reddo*, ait Rebuffus,) *conſiderata occaſione gerrarum, nec alia occaſione quacunque, per quoscunque, cuiuscunqe conditionis, ſtatus vel eminentiae exiſtant, pro nobis aut noſtris ſubditis non capiantur, aut alias quomodolibet arreſtentur: ne Magiſtri & Scholares Vniuerſitatis praefatae vagandi a Studio ſumant materiam. Datum apud Vincennam anno 1340. menſe Ianuario.* Recitat idem Rebuffus plane eodem loco reſcriptum aliud eiusdem Philippi Regis, quinquennio poſt exaratum in Pariſienſium gratiam, idque Gallica lingua. Sed quoniam illud magis pertinet ad immunitatem onernm, recitabitur illud, non multo poſt, atque ita commodiore loco. 178

XIII.

Itaque vt antiquiſſimum eſt hoc priuilegium omnium noſtrûm, quotquot vel docendi vel diſcendi gratia Academicam vitam peregre degimus: ita & maxime eſt vniuerſale atque communiſſimum. Multo autem poſt demum adiecta ſunt alia illa, quibus nunc cumprimis res Academica & ſtat & floret & gaudet. Nec in vniuerſum omnibus eadem ſunt conceſſa, ſed alibi plura, alibi pauciora: prout Caeſarum, Regum, Principum, aut Pontificum maior minorue fuit liberalitas. Generatim vero ſi pronuntiandum quicquam ſit, licet (niſi fallor admodum,) ſecure affirmare, vetuſtiores Europae noſtrae Academias ſenſim magis & tardius auctas beneficiis, quam poſteriores. Cuius rei cauſa eſt, quoniam hae ab initio ſtatim ad priorum exemplum ſunt inſtitatae, adeoque mox a primo exordio impetrauerunt, quae aliis illis per partes & longo temporis ſpatio donata ſunt. Exemplum vnum pro multis exhibet nobis haec ipſa Iulia noſtra. In hac enim Academia creatis Doctoribus ipſe Maximi- SVPPL. LXXXIV.

Digitized by Google

ximilianus Caeſar iis tabulis, quibus Academiam primum inſtituit, conceſſit, (verba Caeſaris refero,) *omnibus & ſingulis gaudere & vti priuilegiis, praerogatiuis & exemtionibus, libertatibus, conceſſionibus, honoribus, praeeminentiis, fauoribus atque indultis, quibus caeteri Doctores, in Bononienſi, Senenſi, Patauino, Papienſi, Peruſino, Pariſienſi, ac Lipſenſi, & aliis Studiis priuilegiatis promoti ac inſigniti, gaudent & vtuntur de conſuetudine vel de iure.* Eoque non profecto eſt, quod quaslibet immunitates quibusuis Academiis ſine diſcrimine
179 liceat adſcribere: multo minus ex iis, quae nunc paſſim in vſu ſunt, pronuntiare aliquid eſt de antiquiſſimarum primis initiis: quaſi nempe, quibus nunc gaudemus, beneficia ſtatim & iam olim recepti perinde vſus fuerint. Verum niſi falli & fallere velis, neceſſum eſt, vt de ſingulis pronunties ſeorſim, ex tabulis & conſuetudinibus cuiusque loci propriis, atque in exordia ſingularum immunitatum per partes inquiras. Ita ſane deprehendere fuerit ingens diſcrimen, &, quae vulgo antiquiſſima habentur, ſero ſatis in Academicum vſum conceſſiſſe.

XIV.

Non patitur hic dies, per omnis generis priuilegia Academica ſermonem diffundere: tantum addam nonnihil de IMMVNITATE illa, qua gaudetis nobiscum, Iuuenes optimi, circa TRIBVTA & VECTIGALIA: quoniam de illius exordio iam antea dicere quaedam incepimus. Illa, retuli, a quammultis quidem ab Authentica *Habita* arceſſi: ſi quid tamen recte iudico, poſt Friderici ſecundi aetatem, & quidem forte ſatis diu poſt demum, immunitas iſthaec certam vim nacta eſt. Non enim Fridericum, id nominis primum Caeſarem, *ſecuritatis* voce hoc voluiſſe, iam ante eſt oſtenſum: quamuis fateamur, non hodie tantum ſecus videri plurimis, ſed iam olim ita hanc vocem

Digitized by Google

vocem Bartholum ipſum & Baldum interpretatos eſſe, quod exiſtimarent, ſecuritatem ab iniuria nulla lege noua indigere. Multo minus vero probabile eſt Hugonis (p) Donelli & Petri (q) Gilkenii aliorumque commentum, immunitatem hanc ex quinta lege Codicis Iuſtinianei *de vectigalibus* repetentium: vtpote quoniam nec ibi quicquam huiusmodi legatur, neque eius vel veſtigium aliquod in omnibus poſt ſaeculis, niſi demum tertio decimo, reperiatur. Caeterum 180
ne quidem Friderici II. aeuo illam Caeſarum auctoritate obtinuiſſe, vel inde liquet, quod in iis priuilegiis, quibus hic Caeſar ſuam Neapolitanam voluit eſſe ornatiſſimam, immunitatis iſtius nulla memoria inueniatur. Sunt autem hodieque in manibus iſta omnia, cumprimis apud Petrum de Vineis, Caeſaris illius Cancellarium: imo etiam a nobis non adeo pridem hic recitata. Omnino itaque omne hoc ius vere debetur benignitati Principum ſequentis aeui, & quidem citius alibi, alibi tardius.

XV.

Videtur autem omnino eſſe incertum, quis primus & quo tempore illud beneficii indulſerit. Enimuero refert quidem (r) Middendorpius, idque Papirii Maſſonii (s) teſtimonio confirmat, Innocentium IV. Pontificem auditores Pariſienſis ſcholae vectigalibus exemiſſe. Fortaſſis autem vel ipſe vel Papirius vel vterque fallitur. Qui enim id potuerit Pontifex Romanus? Forte tamen conatus aliquid Papa eſt, ea auctoritate, qua ſibi tribuit ius in omnes Eccleſiaſticos, cuius ordinis etiam Studioſi quodammodo nonnullis exiſtimantur. Veroſimilius videtur, quod idem poſt Rebuffum (t) narrat, Carolum ſextum, Galliae Regem, in haec verba decretum aliquod promulgaſſe: *Statuimus, quod Pariſiis*

(p) Ad *Authent. Habita.*
(q) Ibidem.
(r) *Lib. IV. de Acad. p. 373.*
(s) In *Vita Innocentii IV.*
(t) *Privil. 147.*

riſiis ſtudentes immunes ſint ab omnibus impoſitionibus & ſubſidiis, tum ſuper vino habito ex haereditatibus aut beneficiis, ſiue illud vendant minutim ſiue alias, ſiue ex frumento & aliis quibuscunque bonis ſibi prouenientibus. Item in omnibus bonis emtis ad ſuum vſum, dummodo id Rector fuerit atteſtatus, qui ſuper hoc primitus ab ipſis receperit iuramentum. Quod beneficium ſane magnum eſt, & alibi parum in vſu. Praefuit autem Carolus ſextus Galliae rebus ab anno poſt milleſimum trecenteſimum octogeſimo ad ſubſequentis ſaeculi annum viceſimum tertium, quae ſunt confinia ſaeculorum XIV. & XV: & haec ipſa immunitas, Rebuffo teſte, data eſt ſaeculi decimi quarti anno octogeſimo tertio, longo interuallo poſt Friderici II. aetatem. Idem autem Carolus inter alia Mon-
181 tiſpeſſulanae ſcholae hoc dedit priuilegii: *Rector, Doctores, Magiſtri, Licentiati, Baccalaureati, ordinarie & continue legentes, aliique vere ſtudentes, curſus & actus Scholaſticos pro adeptione ſcientiae & graduum exercentes, ab omnibus impoſitionibus, gabellis, quarta parte vini & aliorum fructuum excretorum, tam in ſuis praediis patrimonialibus, quam aliis, ratione beneficiorum Eccleſiaſticorum ſibi competentibus & pertinentibus, etiam aliis perſonalibus vectigalibus, pedagiis, angariis, & parangariis, ſint & remaneant in perpetuum quiti, liberi, franchi, immunes pariter & exemti.* Priuilegium integrum recitat (u) Rebuffus: ſed nobis nunc ſatis eſt, vnum hoc attuliſſe. Alibi idem Rebuffus (x) notat, ab eodem hoc Carolo Rege Studentibus & Pariſienſibus & Montiſpeſſulanis datam omnium munerum eam vacationem, ne ad vlla poſſint compelli. Attamen (ne quid diſſimulemus,) iam ante Philippus Pulcher Pariſienſi ſcholae tributorum bellicorum immunitatem indulſerat ſaeculo tertio decimo: Philippus autem Valeſius ſequente ſaeculo ab ab omnibus eam oneribus perſonalibus liberauerat. Rem ita narrat (y) Rebuffus: *Speciale priuilegium conceſſum eſt Scholaribus euntibus Pariſios & redeuntibus, vt nullum vectigal ſolvere*

(u) *Priuil.* 140. (x) *Priuil.* 127. (y) *Priuil.* 146.

vere teneantur, in haec verba: Concedimus de gratia ſpeciali & certa
ſcientia, & de noſtrae plenitudine poteſtatis, ne quisquam laicus, cuius-
cunque conditionis vel eminentiae exiſtat, ſiue priuata perſona, Praepoſi-
tus, v l Bailliuus, praefatos Magiſtros & Scholares, aut ad ipſum Studi-
um accedentes, aut ad propria redeuntes, de quorum Scholaritate conſta-
bit per proprium iuramentum, in perſona, familia, ſiue rebus, occaſione pe-
dagii, talliae impoſitionis, couſtumae, vel aliorum huiusmodi perſonalium
onerum, aut alterius exactionis, cuiuscunque perſonam inquietent, mo- 182
leſtent, aut alias quouis modo extorquere praeſumant. *Hoc conceſſit*
Philippus VI. Valeſius dictus, olim Rex Franciae, anno 1340. in men-
ſe Ianuario apud Vincennam. Simile priuilegium conceſſit Rex Fran-
ciae Ioannes anno 1360. die 12. Februarii, quod direxit dominis gene-
ralibus, vt praedictis priuilegiis gaudere faciant Magiſtros & Scho-
lares. Hoc priuilegium ampliauit Carolus quintus, vt ſint immunes
tam in aqua, quam in terra, & bona ipſorum & bona ſuorum benefi-
ciorum, quae ad vſum habent. Datum anno 1369. die 26. Sept:mbris
apud Vincennam. Hactenus Rebuffus. Operae pretium for-
te fuerit, & nonnulla heic loci in maius robur ex Stephano
Pasquierio, aut potius ex interprete eius, diligentiſſimo Li-
mnaeo (a) audire. Ille ita loquitur: *Philippus Pulcher edi-*
cto anni 1295. ſanciuit, vt, quascunque faceret impoſitiones ad bella
neceſſarias, Vniuerſitas (ſermo autem eſt ipſi de Pariſienſi,) illis non
ſubiaceret; anno 1299. pro debito reali Scholarem non poſſe pignorari
in ſuis mobilibus; & anno 1311. vt Vigilum magiſter ſtatim in introi-
tu officii iuraret, ſe obſeruaturum in omnibus & per omnia priuilegia
Vniuerſitatis. Et Ludouicus Hutinus, eius filius, qui per annum
duntaxat regnauit, vt omnibus Scholaribus liceret ſupellecti-
lem ſuam transportare, quo vellent, absque vllius impedime-
nto. Verum ſupra omnia magnum eſt priuilegium, quod Phi-
lippus Valeſius ipſis dedit anno 1340. quo illos exemtos voluit ab omni-
bus portoriis, vectigalibus, conſuetudinibus, & aliis huius generis o-
neribus perſonalibus, & vt omnibus in proceſſibus non euocarentur
Lutetia. Verba haec omnia ſunt Pasquierii. Ex Philippi
porro Valeſii tabulis, anno ſaeculi quartidecimi quadrage-
ſimo quinto Pariſienſi Scholae Gallica lingua traditis, reci-

(a) *Lib. VIII. de Iure publ. Rom. cap. IX. n. 62.*

Digitized by Google

tat nonnulla (b) Rebuffus, quae Latine verſa non poſſumus
itidem hic ſilentio praeterire. *Volumus*, ait Rex, *quod ex bo-
nis ſupradictorum Magiſtrorum & Scholaſticorum nulla bona,*
183 *qualia & quaecunque fuerint, pro praeſidiis noſtrorum bellorum,
neque pro noſtra aula, pro aula noſtrae cariſſimae ſponſae Regi-
nae, neque pro noſtris liberis, neque pro aliis quibuscunque no-
ſtrae proſapiae legatis, Ducibus, Conneſtabilibus, aut aliis vo-
lentibus vel dicentibus, ſe habere ius, in noſtro regno quacunque
auctoritate liceat accipere. Sed tranquille ſupradictis Magiſtris
& Scholaſticis omnia eorum bona relinquantur.* Hactenus Rex
ille, Rebuffo teſte. Quae ſi vera ſunt, (cur vero aliter ſuſpi-
cemur?) apparet, initia immunitatum Scholaſticarum ia-
cta Pariſiis quidem tertii decimi ſaeculi fine, ſed Philippo Va-
leſio demum rege, adeoque ſaeculo quarto decimo, iuſtum
illis incrementum acceſſiſſe, atque tum demum illam a ve-
ctigalibus aliisque oneribus libertatem Scholaſticos homi-
nes in Galliis quidem conſecutos eſſe.

XVI.

Verum haec in Gallia ita contigerunt. In Italia, Germania, Britannia, alibi, quando iſthaec coeperint, vt, quod res eſt, fatear, certo affirmare non poſſum. Fortaſſis autem parum intereſt, ſiue id neſcias, ſiue ſcias. Ego tamen grati eſſe animi credo, inquirere in auctorem cuiuslibet boni. Id certum eſt, hodie illud immunitatis genus per omnem Europam, qua quidem Chriſtianae religioni aliquis honos eſt, obtinere: quocunque etiam auctore in vſum venerit. Si coniecturae eſt locus, dixerim, deberi in Italia quidem, ſaltim vectigalium immunitatis originem, partim ſpontaneae benignitati hominum iam tertii decimi ſaeculi, partim vero Iuris Doctoribus, veteres Romanas leges in literatorum gratiam liberaliter atque benigne interpretantibus,

(b) *Triuil.* 83.

Digitized by Google

bus. Enimuero ipſemet Accurſius, quem initio ſtatim ter-
tii decimi ſaeculi conſtat magna nominis exiſtimatione Ius
Romanum Bononiae docuiſſe, ad *Authenticam Habita*, non 184
illam ipſam *Authenticam*, aut aliquod nouum aliud Caeſaris
reſcriptum, laudauit, ſed in hunc modum gloſſatus eſt: *Sed* SVPPL.
an pedagia ſoluant? Reſpondeo: Non. Arguit ff. de leg. l. ſi LXXXV.
*quando. Item quia in vſum proprium ferunt libros, & alia.
In de vecti. & commiſſ. l. vniuerſi. Item, quia non eſt conſuetum,
vt ff. de publ. & vectig. l. IIII. in fine.* Poſt Accurſium non-
nulli, (quos inter eſt Bartolus ipſe & Baldus,) libertatem
hanc voce *ſecuritatis* in *Authentica* comprehendi, perſua-
dere vulgo conati ſunt. Atque homines quidem alii viden-
tur hoc indulſiſſe Studioſis tanquam clericis. Accedente
autem Iuriſconſultorum auctoritate, haud difficulter in mo-
rem trahi potuit omnibus laudata aequitas. Et vero acceſ-
ſit tandem & Principum confirmatio. Sic de Agrippinenſi
Academia agens (c) Middendorpius: *Fridericus Imperator, eius
nominis tertius*, (inquit,) *omnes & ſingulos, ex quacunque mun-
di parte ſtudiorum cauſa Coloniam adeuntes, & redeuntes, cum fa-
milia & bonis ſub Regalem tuitionem ſuſcipiendos, nullaque de cauſa
in itinere ſuo impediendos, arreſtandos, ab omni ſolutione pedagii,
telonii, ſeu talliae, aut exactionis genere immunes eſſe debere, ſub
grauibus poenis ſanciuit, & executionem Archiepiſcopo Colonienſi,
Brabantiaeque ac Geldriae Ducibus, demandauit, Francfordiae 4.
Auguſti anno 1442. regni ſui tertio. Carolus, Dux Geldriae, hoc
priuilegium peculiari diplomate confirmauit: ſuisque ſatrapis, telo-
nariis & miniſtris mandauit, vt Doctoribus & Studioſis Colonienſibus,
amicis ſuis, auxilio & conſilio eſſent: vt cum rebus & bonis libere, ſine
vllo teloneo, facilius per ſuas prouincias tranſirent: pro ſe & pro haere-
dibus ſuis. A. 1514. die 25. Sept.* Hactenus Middendorpius. Si-
miles autem tabulas Caeſarum Principumque alibi etiam for-
taſſis paſſim reperire eſt.

(c) *Lib. V. de Acad. p. 367.*

XVII.

185 Sed quorſum prolabor ſermone ? Initio hoc volebam: vltimis hisce quinque cumprimis ſaeculis immortales deberi gratias a nobis, qui in ſcholis publicis literarum ſtudio nos conſecrauimus: quod hoc demum tempore pleraque illa, ſi non omnia, ſint orta & conſtituta, quibus res Academica conſeruatur. Eo enim interuallo videntur paſſim Reges, Principes, Pontifices, certatim dediſſe operam exornandae rei literariae & adiuuandae, iis beneficiis collatis, quorum ne vmbram quidem in prioribus ſaeculis, apud cultiſſimas etiam gentes, eſt inuenire. Adeo liberalibus autem benefactoribus quis dubitet aeternas deberi gratias? Nec tamen illi quicquam aliud, quam rei literariae commodum, videntur ſpectaſſe: vt proinde grati omnes illi ſint habendi, qui tantis beneficiis vtuntur fruunturque illo fine, quo par eſt.

XVIII.

Quod a vobis quidem, o optima ſtudioſorum corona, hoc ſemeſtri ſpatio Prorectoratus mei eſſe factum, fortaſſis licet affirmare. Etſi enim interdum contigerit quid ſecus, quam oportuit, ſaltim a plerisque tamen hoc tempus cum ſtudiorum fructu eſſe collocatum, nolo dubitare. Id quod mihi ſane nunc eo eſt iucundius, quo maiori cum metu munus hoc ſui aggreſſus. Non enim diffitebor, haud ſine trepidatione prouinciam me hanc ſubiiſſe. Verum equidem Deo Opt. Max. boni omnis datori promotorique, ante omnia gratias debeo, quas poſſum mente concipere maximas: qui inter hos belli motus, haec inter pericula, interque has aerumnas, quibus Germania tantum non omnis perit funditus, protexit hanc Iuliam, eique otium illud fecit, cuius bonis potuerimus frui. Magnas quoque gratias debeo Clariſſimis & honorandis Dominis collegis meis: qui
186 profecto nulla in re vel conſilii vel rei inopem me reliquerunt

runt. Vobis tamen etiam, o optimi iuuenes, haud parum me fateor debere, cum pro ſtudio in me veſtro, tum pro amore virtutis, qua tempora ſperato tranquilliora mihi reddidiſtis. Macte eſte, o boni, & pergite, vt coepiſtis, quietem honeſtam & literarium otium fouere. Ego ſane hisce, quas dixi, de cauſis laeto animo poſſum nunc prouincia excedere. Nec vero eſt, quod morer amplius. Igitur, quod bene vortat Academiae huic Iuliae, omnibusque eius cum Senatoribus, tum Ciuibus, ad Te mea oratio ſeſe deflectit, Clariſſime atque Eximie Vir, N. N. Collega & amice multis nominibus & honorande & cariſſime. Sexta agitur ſeptimana, cum vnanimi omnium Collegarum conſenſu electus es in proximum ſemeſtre Academiae huius Iuliae Magnificus Prorector. Confirmauit auctoritate ſua noſtram electionem Sereniſſimus ac Reuerendiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Dux Brunsuicenſis & Luneburgenſis, &c. Academiae huius Rector hodie ac Cancellarius Magnificentiſſimus, Dominus noſter clementiſſimus. Tu vero, neque noſtrae exſpectationi neque Principis voluntati Te defuturum, ſpopondiſti. Exacto itaque ſemeſtri illo, quo mihi gerendum fuit hoc munus, dies iam adeſt & hora illa, qua prouincia haec tibi venit tradenda. Age igitur, Vir Clariſſime, quod felix fauſtumque tibi, nobis, ac omnibus bonis eueniat, hanc cathedram adscende, & a me accipe cum ea inſignia, quibus merito conſpicuum Te porro eſſe oportet, tum & alia nonnulla, quibus res Academica noſtra praecipue adminiſtratur.

Accipe igitur primum hanc purpuream ex holoſerico epomidem. Regius hic olim fuit ornatus, Pontificum, Caeſarum, & Regum vnanimi beneficio, tuum munus, quod geris, quo ſit conſpectius, Academiis poſt conceſſum. 137

Digitized by Google

En Tibi & duo haec ſceptra! Hoc inſigne meri mixtique imperii eſt, quo pollet haec Iulia. Hoc ſolatium miſeris, fiducia oppreſſis, ſpes egenis, terror malis ac petulantibus ingeniis.

Trado etiam duo Academiae ſigilla: alterum maius, obſignandis maioris momenti negotiis; alterum minus, in vſum magis familiarem. Penes Te enim hoc ſemeſtri erit facultas, & Academica omnia ſigillo confirmandi, & alibi obſignata reſerandi.

Cape etiam codicem hunc legum & ſtatutorum noſtrorum. In hoc habes omnia, ſecundum quae Schola noſtra eſt dirigenda. Habemus ſcilicet rempublicam non ex caeco regentium arbitratu, ſed ſecundum leges adminiſtrandam. Quod & tibi non poteſt non placere: quem minime praeterit, quam obnoxii mentis affectibus mortales ſimus, & quam ſimul iniquus rerum arbiter ſit idem affectus ille.

Accipe & hunc Codicem, album ciuium Academicorum. Neque enim fas eſt, ignorare te quenquam eorum, qui huc tanquam ad aſylum aut potius ad aram atque velut in portum aduenerunt. Omnium autem nomina hic videbis conſignata. Quod etiam te ſcio expetere, qua erga omnes es beneuolentia.

En tibi denique & claues! quo videas, nihil arcanum non concredi fidei tuae. Habes iam claudendi reſerandique omnia poteſtatem, prout aut lex id exegerit, aut vtilitas publica poſtulauerit.

188 Sunt quidem adhuc & alia penes me: ſed quae huc minus com-

commode potuerunt transferri. Recipio autem, me iſthaec bona fide intra octiduum, aut ſi quem alium diem in id indicere viſum fuerit, tibi traditurum: intra quod tempus & rationes accepti atque expenſi me redditurum, ſtipulata hac manu polliceor.

Atque ita finis iam impoſitus eſt meo muneri: quo nomine iterum Deo Opt. Maximo gratias ago immortales. Quando autem te video, Magnifice Dn. Prorector, non poſſum equidem & Academiae noſtrae, & Tuae Magnificentiae, & mihi denique, non plurimum gratulari: Academiae quidem, quod accipiat eum adminiſtratorem, qui & prudenter poſſit & diligenter velit eam regere ac defendere; Tuae autem Magnificentiae, quod ad eum gradum dignitatis perueneris, qui in noſtro ordine a Caeſaribus, Regibus, Principibusque ſummo ſemper eſt honore affectus. Mihi vero cur non gratuler illum ſucceſſorem, quem ſingulari amicitiae affectu dudum fui proſecutus? Deum veneror, vti, tranquillitate conceſſa, ita Tua Magnificentia prouinciam hanc regat, vt proximo ſemeſtri Academia non conſeruetur tantum, in quo eſt ſtatu, ſed & magnum capiat incrementum.

HERM.

Digitized by Google

HERM. CONRINGII

SVPPLEMENTA DISSERTATIONVM DE *ANTIQVITATIBVS ACADEMICIS.*

SVPPLEMENTVM I.
ad libri titulum.

I.

197 Scholis publicis ſublimiorum ſcientiarum atque artium quia hodie commune paſſim eſt *Academiarum* nomen, idque nos etiam ſumus ſecuti, forte haud abs re fuerit, hic docere, qua ratione cognomentum illud paſſim hodie inualuerit.

II.

Tenendum igitur, *Academiam* initio non niſi locum vnum Athenienſium ſuburbiorum gymnaſiis inſtructorum audiuiſſe. Fuerunt nempe Athenis olim, praeter alia ſuburbana, tria cumprimis ſplendore aedificiorum & gymnaſiis celebria: Academia, Lyceum, & Cynoſarges. Quorum poſteriora duo praeclare perſecutus eſt Meurſius *lib. II. Athenarum Atticar. cap.* 2. *&* 3; prius in *Ceramico gemino*, libro poſt-

poſthumo, *a cap. vsque decimo nono, praecipue autem cap. 20. & 27.* Quoniam vero Platoni in Academia iſthac Schola Philoſophiae publica fuit conceſſa, & quidem omnium prima, hinc Scholae Philoſophicae nomine quam maxime Academia illa Attica inclaruit. Diogenes Laërtius lib. III. de Platone ait: ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διέτριβεν ἐν Ἀκαδημίᾳ. τὸ δ᾽ ἐστὶ γυμνάσιον προάστειον ἀλσῶδες ἀπό τινος ἥρωος ὀνομασθὲν, Ἀκαδήμου. Recitatis mox verſiculis Eupolidis & Timonis, eius indubie, quem σιλλογράφον appellant, addit: πρότερον γὰρ διὰ τοῦ Ε Ἑκαδημία ἐπικαλεῖτο. *Reuerſus Athenas in Academia commorabatur. Ea vero eſt gymnaſium ac ſuburbium nemoroſum, a quodam Heroe, Academo, cognominatum: primo autem per E Hecademia appellabatur.* Quae totidem ferme verbis referunt quoque & Suidas & auctor *Prouerbiorum.*

III.

Praeter vero locum iſtum vniuerſa Graecia nihil olim habuit Academiae cognomento inſigne. Cicero longe poſt villam quandam ſuam *Academiae* nomine dignatus eſt, vt gymnaſium in Tusculano *Lycei.* Huius ipſemet meminit 198
lib. I. de diuinatione hiſce verbis: *Nuper cum eſſem cum Quinto fratre in Tusculano, diſputatum eſt. Nam cum ambulandi cauſa in Lyceum veniſſemus, (id enim ſuperiori gymnaſio nomen eſt:) Perlegi, inquit ille, tuum paulo ante tertium de natura Deorum.* De illa illuſtris eſt Plinii locus *lib. XXXI. cap. 11: Digna memoratu villa eſt ab Auerno lacu tendentibus, impoſita litori, celebrata porticu ac nemore: quam & vocabat M. Cicero ACADEMIAM, ab exemplo Athenarum, ibi compoſitis voluminibus eiusdem nominis:* Academicarum nempe quaeſtionum. Hadrianus quoque Imperator partem villae ſuae Tiburtinae eodem modo nuncupauit. Spartianus id teſtatur in eius vita: *Tiburtinam,* inquiens, *villam mire exaedificauit: ita vt in ea prouinciarum & locorum celeberrima nomina inſcriberet, velut LYCEVM, ACADEMIAM, PRYTANEVM.* Qui

 alius

alius id imitatus ſit, nemo ex omni aeuo vetere memoratur.

IV.

Sed & ipſamet illa nobilis Athenienſium Academia videtur poſt Platonem non diu floruiſſe priſtino cultu. De Sylla ſane, qui bello Mithridatico obſedit & ſuperauit Athenas, diſerte ſcribit Plutarchus in eius vita: Καὶ τήν τε Ακαδημίαν ἔκειρε δενδροφορωτάτην προαστείων οὖσαν, καὶ τὸ Λυκεῖον, *Et Academiam deuaſtauit, inter ſuburbia arboribus frequentiſſimam, & Lyceum.* Fortaſſis vero id de nemore loci illius accipi potiſſimum debet: quia Appianus in *Mithridatico* ita duntaxat loquitur de Sylla: ὕλην δε τῆς Ακαδημίας ἔκοπτε, καὶ μηχάνας εἰργάζετο μεγίστας, *Syluas vero Academiae exſcindebat, & machinas inde faciebat maximas.* Nec tamen ab ingenio Syllae fuiſſet alienum, etiam, quod reliquum fuit Academiae, exſcindere, quoniam Piraeeum & Munichiam incendit, & vrbe capta crudeliſſime ſaeuiit in ciues: quod narrat idem Plutar-
199 chus. Qui recte dixit: Ουδὲν ἐν τῷ Σύλλᾳ φιλάνθρωπον οὐδὲ μέτριον. Qualis autem adhuc ſuo aeuo fuerit Academiae facies, memorauit Pauſanias: forte quod eam, vt alia, Hadrianus Imperator, qua erat in vrbem illam beneuolentia, tunc reſtauraſſet. Inde ſane diſcimus, etiam tunc fuiſſe ibi gymnaſium, in cuius introitu ſeptum quoddam Dianae, optimaque ac pulcherrima ſimulacra, templum item non magnum, ac varia ſepulcra: in primo Academiae aditu aram Amoris, intus autem aram Promethei, Muſarum, Mercurii, Mineruae, & Herculis. Quem Pauſaniae locum egregie illuſtrauit, nonnullis etiam additis, Meurſius: qua parte de *Ceramico* ſuburbano agit, cuius pars nobilis fuit *Academia.* Non niſi pars tamen: etſi Heſychius & Stephanus is, qui de vrbibus ſcripſit, ita locuuti ſint, quaſi *Ceramici* & *Academiae* voces idem ſignificent.

V.

V.

Cumprimis vero expendi meretur, a Pauſania nullam factam mentionem Scholae Philoſophicae in Academia tunc ſuperſtitis. Indicio ſane illud mihi eſt ſatis certo, iſthac tempeſtate deſiiſſe ſcholam illam nobilem a Platone inſtitutam illic loci celebrari. Horatius *lib. II. epiſt.* 2. quidem ait:

Adiecere bonae paulo plus artis Athenae:
Scilicet vt poſſem curuo dignoſcere rectum,
Atque inter ſyluas Academi quaerere verum.

Verum poëtica hoc dictum forte fuit elegantia de ſchola Academica intra muros iam tunc recepta. Et vero videtur, loca ſcholarum Platonicae, Peripateticae, & Stoicae Philoſophiae, aut ipſas potius ſcholas, quae in mediis Athenis aliquot etiam poſt ſaeculis fuerunt agitatae, *Academiae*, *Lycei*, & *Porticus* nominibus fuiſſe celebratas. Hoc ſane ſpectaſſe videtur Syneſius *epiſtola* 54. vbi ita illos, qui Athenis 200
redierant, perſtringit: *Verſantur inter nos, quemadmodum ſemidei inter mulos, eo quod conſpexerint Academiam & Lyceum & variam illam Porticum, quae iam non eſt varia: nam Proconſul tabulas abſtulit.* Niſi malis, locutum Syneſium de locis, qui olim *Academiae* & *Lycei* nominibus extra vrbem audierunt. Enimuero in vniuerſum olim omnis ſchola Platonis ſucceſſorum *Academia* dicta eſt, &, qui eam doctrinam amplexabantur, *Academici*: qui cum ſententiis diſſenſerint, nata hinc nomina *Academiae veteris*, *mediae*, & *nouae*. A quibus cum plurimum alii abirent circa ſaeculi Chriſtiani ſecundi & tertii confinia, extinctum ſenſim eſt ipſum *Academicorum* nomen, & inualuit *Platonicorum* appellatio. Vnde S. Auguſtinus *lib. VIII. de ciuitate Dei cap.* 12. ita recte ſcribit: *Recentiores Philoſophi nobiliſſimi, quibus Plato ſectandus placuit, noluerunt dici PERIPATETICI aut ACADEMI-*

 CI,

CI, ſed PLATONICI: ex quibus ſunt valde nobilitati Graeci, Plotinus, Iamblichus, Porphyrius. Nec vero audiendus Marſilius Ficinus, aut Iacobus Mazonius, qui & hanc Platonicorum ſcholam *Academiam* appellant: ſiue ſextam, vt Mazonius, ſiue peregrinam, vt Ficinus, hanc *peregrinam* iterum trifariam diuidens in AEgyptiacam Ammonii Sacae, Romanam Plotini, & Lyciam Procli. Carent ſane hae narrationes omni idoneo veteris aeui teſtimonio.

VI.

Caeterum a Syneſii praeterpropter aetate, certe a temporibus Iuſtiniani Imperatoris, in vniuerſo terrarum orbe per mille amplius annos nulla ſchola, nullus ſcholae locus, *Academiae* nomen accepit. Primo omnium in Italia, Romae videtur illa vox reducta in vſum Paulo ſecundo Pontifice: idque non, vt olim, de ſpecie ſcholae Philoſophicae, aut ſchola ipſa, ſed de collegio aliquo iſthoc tempore Ro-
201 mae commorantium, & priſcae doctrinae collapſae reſtitutionem aliquam inſtituentium. Tum ſane iam denuo illud nomen coepiſſe, liquido apparet ex iis, quae Bartholomaeus Platina narrat in *Vita* illius Pauli. Narrans enim, quaenam contigerint ſibi & aliis quibusdam literatis in carcere, Papa iſthoc iubente & praeſente, ſcribit in haec verba: *Fit autem inter dicendum de Academia mentio. Inclamat tunc M. Barbus, S. Marci Cardinalis, nos non Academicos eſſe, ſed foedatores Academiae. Quid turpitudinis autem a nobis in Academiis prodierit, certe non video: cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores eſſemus. Veteres Academicos ſequebamur, nouos contemnentes, qui in rebus nil certi ponebant. Paulus tamen haereticos eos pronuntiauit, qui nomen Academiae vel ſerio vel ioco deinceps commemorent. Iniuſta eſt haec ignominia Platoni: ipſe ſe tueatur.* Qui Paulum ſecuti ſunt Pontifices, rectius ſapuerunt: eoque deinceps in Italia paſſim id genus Academiae

Digitized by Google

miae inſtitutae, & nunc etiam in frequente ſunt vſu, Philologicis tamen potius, quam Philoſophicis exercitiis occupatae. Et vero hodieque celebris eſt fama *Academiae*, Romae quidem *Humoriſtarum*, Senis *Inthronatorum*, Florentiae *Furfurariorum*, in vrbe Picena *Auuicatorum*, Ferrariae *Intrepidorum*, Bononiae *Noctis*, aliarum alibi, ſuis ſeorſim, etiam ridiculis, cognomentis & ſymbolis inſignitarum. Etiam *Lynceorum* Academia, Phyſicis & Mathematicis excolendis Neapoli conſecrata, in magna fuit exſpectatione: ſed cum ſuo parente, Friderico Caeſio, Duce, mox interiit. Serpente exemplo etiam trans Alpes nonnusquam nihil ad rem literariam facientibus, imo improbis etiam quibusdam rebus, *Academiae* cognomentum eſt profanatum. Enimvero Pariſiis anno ſaeculi huius nono non puduit nonnullos
Academiam inſtituere *ludorum aleae & chartarum*: quae tamen 202
altero poſt anno Regio edicto ſeuere, ceu par erat, damnata eſt. Ibidem vtilis quidem, *Academiae* tamen cognomento neutiquam digna, equitandi ſaltandique ſchola coepit Pluvinello auctore.

VII.

Longe maiore iure *Academiae* nomen ſcholis illis inditum eſt, quae alias vulgo aliquot iam ſaeculis audierunt *Vniverſitates*, *Studia*, & *Gymnaſia generatia*. Primum videtur hoc coepiſſe in Germania noſtra, & quidem ſuperiore demum ſaeculo, nec vllo decreto publico, ſed ſolo doctorum quorundam virorum, veterem Graecorum doctrinam admirantium, inſtituto. Hinc ne hodie quidem vel apud nos in promiſcuo vulgi vſu vocis *Academiae* eſt iſthaec ſignificatio; tantum abeſt, vt alibi obtineat. Receptiſſima eſt vox *Vniuerſitatis* aut *Studii generalis* vel *vniuerſalis*: etſi nec id ſatis conſtet, qui *Vniuerſitatis* vox huc tracta ſit. Sed & τὸ *Gymnaſium* primo ſui vſu palaeſtram luctatoriam denotat: quo-

niam tamen primae Philoſophicae ſcholae in Gymnaſiis Atticis coeperunt, non defuit ſenſim iuſta occaſio, ad ſcholas illas maiorum artium & ſcientiarum vocem illam flectendi. Vnde iam Cicero *lib. II. de Oratore* dixit: *Saeculis multis ante gymnaſia inuenta ſunt, quam in his Philoſophi garrire coeperunt: & hoc ipſo tempore, cum omnia gymnaſia Philoſophi teneant*, &c. Idem *lib. I. de Oratore* eodem ſenſu voce illa vſus. *Clamabunt, credo, omnia gymnaſia, atque omnes Philoſophorum ſcholae, ſua eſſe haec omnia propria.* In Symmachi epiſtolis, vt & apud Saluianum, alibique, diſerte memorantur gymnaſia literarum. Imo paſſim locorum per vniuerſum Imperium Romanum, deficientibus ſenſim gymnicis exercitiis, tandem vox *Gymnaſii* nihil niſi ſcholam altioris cuiusque doctrinae denotauit.

VIII.

203 Quandoquidem vero recepti nunc vſus eſt, literatorum ſaltim conſuetudine, vt *Academiae* nomine ſcholae illae, quae *Vniuerſitates* alias audiunt, vſurpentur, etiam nos voluimus illum nunc obſeruare: confiſi, neminem temere id improbaturum. Valent ſcilicet vocabula vt nummi: vtque recte ait Horatius de populo,

Hunc penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.

Ideoque nec ipſa *Scholae* vox vnquam a nobis vſurpabitur in ea ſignificatione, qua iam ſaeculo Chriſtiano quarto Palatina quaedam officia audierunt *ſcholae agentium in rebus*, *ſcholae protectorum*, *ſcholae ſilentiariorum*, & ſeptem aut octo praeter haec alia, quibus tum praefuit *Magiſter officiorum* dictus. Nec item vox illa nobis ſignificabit ſolas Rhetorum ſcholas: quae tamen ſignificatio videtur iam inoleuiſſe ſub finem ſaeculi Chriſtiani primi. Conſtat ſane ex Taciti *de Oratoribus* libro, ſiue ille fortaſſe fuerit Quintiliani aut alterius eius aeui, *Scho-*

laſticos

Digitized by Google

laſticos tunc appellatos, qui declamationes inſtituebant de cauſis fictis: ex praefatione item Controuerſiarum Senecae, *ſcholaſticam controuerſiam* & *declamationem* idem tunc valuiſſe. Codex tamen Theodoſianus pariter & Iuſtinianeus *Scholaſtici* nomine ipſarummet cauſarum forenſium patronum ſiue aduocatum ſolent deſignare: quin hoc ſignificatu duo praeſtantes hiſtorici, Agathias & Euagrius, tunc *Scholaſtici* audierunt. Eodem aeuo, diuque poſt, *ſermo ſcholaſticus* dictus eſt, qui Oratorum in modum eſt expolitus: etſi *Scholares* tunc dicti, qui nunc *Studioſi* appellantur. Longe poſt Pariſiis accepta vox *Scholaſticorum* pro Theologis ſubtilioribus. Quantumuis enim hae ſignificationes olim quidem in vſu fuerint, quoniam tamen hodie obſoleuerunt, obſeruabimus temporis noſtri conſuetudinem.

SVPPLEMENTVM II. 204

Ad pag. 3.

I.

Non attigi ſcholas antediluuianas, idque ſtudio & de induſtria. Equidem haud dubito, ne tum quidem defuiſſe ſcientiarum & liberalium quarumuis artium ſcholas. Cum enim maxime tum fuerit longaeua hominum vita, nec illi indubie ab ingenio fuerint deſtituti brutorum in morem animantium, non potuerunt non diuturnum ſuum otium ſcientiis atque artibus excolendis, ſaltim eorum quammulti, impendere, ab ipſo naturali ſciendi deſiderio ſtimulati. Recte ſcilicet Ariſtoteles: πάντες ἄνθρωποι εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. Quid? quod nondum aſſueta iſthaec aetas compluribus vitae haud neceſſariis inſtrumentis, omnigenae Philoſophiae indagandae excolendaeque potuerit vtique haud ſegniter vacare,

Digitized by Google

care, imo longaeuitatis, atque adeo & ſanitatis integrae beneficio plurimum proficere. Indubie ergo & alter alterum docuit, ac proinde ſcholae diſcentium ac docentium ſunt habitae.

II.

Quod ſi illud, quod *Geneſ. IV. 26.* ſcribitur de Enoſi, Sethi filii, aetate: *Tunc incepit nomen Domini inuocari*, accipias, quaſi tum veri Dei cultus ſolito maior coeperit; dixeris cum viris quibusdam magnis, tunc coepiſſe celebrari ſcholas recti diuini cultus. Sed cum Enos natus demum ſit anno mundi 235. mihi quidem non eſt veriſimile, neglectas tanto temporis ſpatio neceſſarias eiusmodi pietatis ſcholas, aut tunc demum cultum Dei creatoris ſolito feruentius incepiſſe. Ideoque veriſimilior videtur Hebraeorum interpretatio, quam producam Nicolai Lyrani verbis: *Litera Hebraica ſic habet: Tunc incepit nomen Domini inuocari: quod exponunt Hebraei de*
205 *idololatria: quia, vt dicunt, tunc inceperunt homines attribuere nomen Domini creaturis, vt ſoli, lunae, & idolis. Non tamen ab iſto Enos, qui iuſtus fuit & deuotus, ſed a filiis Cain ſibi contemporaneis: ſicut ſupra dictum eſt de Iabal & Iubal.* Dixerat autem Lyranus ſupra: *De Iabal, fratre ſuo ex patre, dicunt Hebraei, quod fecit tentoria ad ponendum idola. Et de Iubal dicunt, quod canebat inſtrumentis Muſicis coram idolis ea venerando.* Huic expoſitioni docte, vt ſolet, oppoſuit quidem nonnulla Paulus Burgenſis: ſed Dorinckius ea non minore acumine reiecit. Et vero, quibus exordiis creuerit iniquitas hominum illius aeui, videtur iſthoc Geneſios capite potiſſimum ſignificari.

III.

Ioſephus libri Ἀρχαιολογίας *cap.* 3. de Setho eiusque poſteritate verba faciens; haec memoriae reliquit, qualia Latine

tine vertit Sigismundus Gelenius. *Hic a patre educatus, vt eo aetatis venit, vt iam, quod rectum eſt, diſcernere valeret, virtutis ſtudiis ſe totum dedidit. Et cum ipſe vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit. Qui quoniam erant omnes bona indole praediti, & patriam abſque ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt, & ſideralem ſcientiam ac coeleſtium rerum cognitionem excogitauerunt. Ne autem inuenta ſua ex hominum notitia elaberentur, & prius perirent, quam pernoſcerentur, ſcientes, Adamum vniuerſalem rerum interitum praececiniſſe, vnum incendio, diluuio alterum; excitatis duabus columnis, vtrique ſua inuenta inſcripſerunt: vt, ſi lateritiam diluuio deleri contingeret, lapidea ſuperſtes hominibus diſcendi copiam faceret, &, quae continebat, ſpectanda exhiberet. Aiunt enim, lapideam illam ab ipſis dedicatam, quae & noſtris temporibus extat in terra Syria.* Haec cuncta Ioſephus, & ſolus quidem ex omni veteri aeuo. Quoniam vero nullum aliud vetus huius rei exſtat teſtimonium, facile liquet, neutiquam ferenda eſſe, quae hac de 206
re longe aliter narrauerunt Petrus Comeſtor, Philippus Bergomenſis, Nauclerus, & alii: quaſi nempe columnae fuerint a Cainitis excitatae, & quidem a Iubale & Thubalcaino, iisque inſcripta fuerint muſicae & artis ferrariae inuenta. Quin imo ne Ioſepho quidem ſecure credi poteſt: quoniam omne hoc hauſit ex fabulis ſui aeui; infidis ſane rerum teſtimoniis. Nec tamen vero eſt abſimile, ſiderum contemplationibus Sethidas, vt homines probos & quiete degentes, in altiſſimo otio ac vita longiſſima vacuum tempus nonnunquam dediſſe. Quapropter indubie & in ſcholis ſuis hanc ſideralem ſcientiam tradiderunt. Quae de obſeruationibus ſideralibus vtrique columnae inſcriptis narrat Ioſephus, vix tamen merentur fidem. Aut enim inſcriptae literae legi & intelligi Ioſephi aetate potuerunt, aut non. Si potuerunt, vtique aliquis ſcriptorum obſeruationes illas memoraſſet. Memorauit autem nemo. Sin vero, qui Ioſephus nouerit inſcriptionum iſtarum argumentum? Quia poſt diluuium

Digitized by Google

autem AEgyptii ſui ingenii reperta columnis inciſa ad poſteros transmiſerunt, quod cum alii, tum Iamblichus *lib. de myſteriis AEgypt. ſect. 2. cap. 2.* Proclus *lib. I. in Timaeum pag.* 31. teſtantur: quia item teſte Plinio *lib. VII. cap. 56. Epigenes docuit, apud Babylonios DCCXX. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas;* imo aliquem ſimilem laterculum ex ruderibus Babyloniis allatum nactus eſt Peireſcius, vt in *Vita* illius ſcribit Gaſſendus; (Septentrionalia ſaxa inſcripta nunc non moramur, vtpote quae nihil habeant bonae doctrinae:) neutiquam negauerim, tale quid etiam ante diluuium fuiſſe inſtitutum. Sunt tamen omnia etiam haec incerta, eoque nihil nos iuuant ad id, vt de ſcholis antediluuianis aliquid indubitati affirmemus.

IV.

207 Poſſit videri facere huc nonnihil, quod de Henocho fertur, eiusque non ſacra duntaxat, ſed etiam rerum naturalium ſcientia. Et vero etiam in Muhamedis *Alcorano* celebratus ille eſt *Idris* cognomento. Quod vocabulum Hottingerus interpretatur *diſputatorem & rerum arcanarum inuentorem.* Idem vero ille Hottingerus Beidauium, *Alcorani* commentatorem, ſcribit tradere, appellatum Henoch *Idris propter multiplex eius ſtudium:* quia ſcilicet *altiſſimus demiſerit ſuper eum triginta volumina*: item *quod ipſe primus quid ſcripſerit calamo*, & *quod conſiderauerit ſcientiam ſiderum & nubium.* Simile quid prodit etiam ex Georgio Elmacino vir in iis literis quondam admirandae peritiae, Hottingerus. Quoniam vero hoc omne nititur duntaxat *Alcorani* & Saracenorum, longe poſt diluuium, longiſſime poſt Henochi aetatem, natis teſtimoniis, etiam alias ſubleſtae fidei, non quoque illa Henochi encomia merentur aliquem aſſenſum. Sed & quae in Sacra Scriptura laudantur Henochi ſtudia, quod nempe *cum Deo vixerit*, fortaſſis non ſunt paſſa rerum aliarum,

rum, quamuis naturalium, curioſam & moleſtam inueſtigationem. In eandem porro Arabum ſententiam narrat quaedam de Henocho Gregorius etiam Abul-Pharai: ſed itidem, vt ipſe agnoſcit, incertae fidei.

V.

Quod ſi credimus illius, qui olim celebri fuit fama, Henochici libri, titulo Ἀποκάλυψις τȣ̃ Ἐνὼχ, iis fragmentis, quae ex Georgii Syncelli hiſtorico opere, hactenus manuſcripto, edidit Ioſephus Scaliger ad Euſebii *Chronicon*; angeli illi, qui feruntur faeminis ſeſe impie miſcuiſſe, varias, magicas cumprimis, artes vitae cum mollius, tum improbe degendae commodas, homines docuerunt. Et vero non eſt, quod 208
dubitemus, fragmenta illa eſſe partes eius libri Enocho attributi, quo vſus fuit quondam Iuſtinus, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Celſus apud Origenem *lib. V.* Tertullianus, & Hilarius: imo & eius, ex quo nonnulla adducit ipſemet Apoſtolus Iudas, quique a Iudaeis citatur in *Zohar*. Quin imo & Zoſimus Panopolita, antiquiſſimus hodie Chemiae ſcriptorum, hunc adeo librum videtur *Sacrae Scripturae* nomine nuncupaſſe, in eo fragmento, quod idem Scaliger in doctiſſimis ad Euſebium notis produxit: etſi nonnihil de ſuo addiderit, quo Chemiae primordia redderet illuſtriora. Poſtremum iam tum demonſtrauimus *cap. 3. libri primi Hermeticorum*. Reliqua oſtendere, alterius forte fuerit inſtituti. Nunc vnum duntaxat afferemus locum Clementis Alexandrini in Eclogis ἐκ τῶν προφητικῶν Theodori: quia etiam ibi fit mentio artium quarundam ab Angelis traditarum. Ἤδη δὲ, καὶ Ἐνὼχ φησὶν, τȣ̀ς παραβάντας ἀγγέλȣς διδάξαι τȣ̀ς ἀνθρώπȣς ἀστρονομίαν καὶ μαντικὴν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. Alterum item Tertulliani eiusdem notae, ex libro eius *de habitu mulierum*, vbi ita loquitur: *Nam & illi, qui ea constituerunt, damnati in poenam mortis deputantur. Illi ſcilicet angeli, qui ad filias hominum de coe-*

lo ruerunt, vt haec quoque ignominia faeminae accedat. Nam cum & materias quaſdam bene occultas, & artes non bene reuelatas, ſaeculo multo magis imperito prodidiſſent, (ſiquidem & metallorum opera nudauerant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgauerant, & omnem curioſitatem vſque ad ſtellarum interpretationem deſignauerant:) proprie & quaſi peculiariter foeminis illud inſtrumentum muliebris gloriae contulerunt, lumina lapillorum, quibus monilia variantur, & circulos ex auro, quibus brachia artantur, & medicamenta ex fuco, quibus lanae colorantur, & illum ipſum nigrum puluerem, quo oculorum exordia producuntur. Quorum ſimilia cum dixiſſet in libro *de cultu foeminarum*,
209 ſubiungit diſerte: *vt refert Enoch.* Et vero haec tantum non omnia etiamnum in iis, quae dixi, fragmentis legere eſt.

VI.

Non etiam, talia ab Angelis apoſtatis primo omnium homines accepiſſe, a ſimilitudine veri quicquam forte habet alieni. Enimuero neceſſarias humanae vitae artes nonnullas a bonis etiam Angelis in notitiam veniſſe hominum, equidem arbitror: eas ſcilicet, quae perquam operoſo conſtant cultu: cuiusmodi me iudice eſt linteorum conficiendorum ars, ſi incipias ab ipſo lini ſemente. Nec vero eſt, quare dubitemus, prima iſthac mundi aetate maius & familiarius Spirituum omnis generis cum hominibus fuiſſe commercium, quam eſt hodie. Imo *filiorum Dei* nomine, qui *Gen. VI.* memorantur in foedos amores coiiſſe cum filiabus hominum, Angelos ſignificari, (quemadmodum acceperunt Ioſephus, & quadantenus Philo, Iuſtinus, Tatianus, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Arnobius, Lactantius, Euſebius, Ambroſius, Sulpitius Seuerus, Auguſtinus, aliique veterum Eccleſiae Patrum,) haud adeo forte abſurdum eſt, atque hodie vulgo exiſtimatur. Quae certe huic interpretationi ſolent obiici, docte confutauit Paulus Burgenſis contra Liranum, priſcam ſententiam ipſemet ample-

Digitized by Google

amplexus. Ne quidem generatio gigantum ex illa commi-
ſtione Angelorum hominumque a vero perinde abſona cui
forte videbitur, qui cum cura expenderit, quae cum aliis
Marcus Antonius Delrius, vir doctus, etſi vt immodicus
ſuae partis zelota, ſic diuerſae cuiuslibet iniquiſſimus inſe-
ctator, diſputauit *lib. II. Magicarum Diſquiſition. quaeſt. XV.*
Ex quibus conſequens eſt, etiam illa, quae in libro Enochi
habentur de Angelis ἐγρηγόροις eorumque facinoribus, neu-
tiquam fortaſſe mereri popularem exploſionem.

VII.

Obiter obſeruaſſe hic haud abs re fuerit aliquid, quod
pro ea interpretatione, quae hodie paſſim prae veteri obti- 210
net, qua nempe *filii Dei* creduntur eſſe Sethi progenies, ha-
bet Gregorius Abul-Pharaii, de Setho verba faciens hunc
in modum: *Fertur, illum primum ſcribendi auctorem fuiſſe, &
progeniei ſuae vitae beatae, quae parentibus ſuis in Paradiſo fuerat,
deſiderium ingeſſiſſe, adeo vt in montem Hermon ſeceſſerint, cultui
Dei & pietati & continentiae dediti, neutiquam ad mulieres acce-
dentes, vnde vocati ſunt Bne Elohim, id eſt, filii Dei.* Item
paulo poſt: *Anno Saredis quadrageſimo deſcendentes filii Dei de
monte Hermon, cum de reditu in Paradiſum deſperarent, foeminas
concupiuerunt: cumque vxores illis dare recuſarent propinquitate i-
pſis iuncti, deſpectui illos habentes, Kainitae eos ad matrimonia in-
vitarunt, vltro illis filias ſuas praebentes: quibuscum cum congreſſi
eſſent, pepererunt gigantes, qui bellis & incurſionibus hoſtilibus prae-
ſtarent. Et dicitur, filias Kain confeciſſe primum inſtrumenta Mu-
ſica, ad ea cantantes: ideoque vocari lingua Syriaca canticum Kin-
ta per vocalem ceſſe, appellantque Arabes puellam cantatricem Kai-
nah cum Fatha literae Koph.* Haec Gregorius, ſed nullo fi-
de digno teſtimonio ſubnixa.

VIII.

Quicquid autem ſit de Angelorum illa inſtitutione cen-

 ſendum,

Digitized by Google

ſendum, ſiue fabuloſa fuerit, ſiue vera, ad noſtrum de ſcholis artium ac ſcientiarum inſtitutum nihil aut parum facit. Certe fugit nos omnis illa ſcholae ratio. Ea porro tandem belluina fuit vniuerſi humani generis ante diluuium vita, (Σκυτισμὸν appellant cum Epiphanius, tum alii, ſed cum iniuria Scytharum, quia, vt recte ait Iuſtinus, Trogi epitomator, *plus apud hos valuerunt boni mores, quam alibi bonae leges:*) vt indubie bonarum artium ſcientiarumque per omnem terrarum orbem cultura euanuerit inter homines feros & voluptatibus immerſos. Eapropter in Diſſertationibus noſtris de ſcholis iſtis nihil eſſe dictum, nemo, arbitror,
211 improbabit. Nec vero vel nunc habemus, quod de iis afferre in medium queamus.

SVPPLEMENTVM III.

Ad pag. 3.

Antiquiſſimis, non multo poſt diluuium, temporibus, in Cananaeorum populis, priusquam illi per Iſraëlitas exciſi, & terrae eorum fuerunt iuſto diuino iudicio occupatae, celebrem aliquam obtinuiſſe doctrinae culturam, indicat nomen vrbis *Kiriat Sepher:* hoc enim idem eſt, atque ſi dicas *Vrbem librariam* aut *librorum.* Enimuero iampridem antea vrbem id nominis in celebri fuiſſe fama, indicat ſacra Ioſuae hiſtoria *cap. XV. verſic. 15. & 16. Aſcenditque* Chaleb *inde ad habitatores Debir: cuius nomen antea fuit Kiriat Sepher. Dixitque Chaleb: Qui percuſſerit Kiriat Sepher, & ceperit eam, dabo ei Achſah, filiam meam, in vxorem.* Igitur iſthac aetate ſuperfuit vetus vrbis vocabulum, *Kiriat Sepher*, & poſt mutauit in *Debir.* Viri docti nonnulli, interque eos ipſe Hugo Grotius, exiſtimant, hanc eſſe vrbem illam, quae Xenophonti nun-

Digitized by Google

nuncupatur *Phoenicum gymnaſium.* Verum *primo* γυμνάσιον aetate Xenophontis non ſcholam literariam ſignificauit, ſed locum exercitiis corporis deſtinatum. Deinde Xenophontis aeuo non fuit amplius in vſu appellatio priſca vrbis illa, *Kiriat Sepher*, ſed *Debir*, nec vlla ibi ſchola celebris fuit. Nihil proinde & de illa Cananaeorum ſchola poteſt dici: etſi indubie fuerit inſigni olim fama, vt quae toti vrbi dederit a *libris* ſuam appellationem.

SVPPLEMENTVM IV.

ad pag. eandem.

I.

DE AEGYPTIORVM ſcholis ſtatim *p. 3.* fecimus Diſſertationis initium: idque merito, quoniam hae maxime olim celebres, & laudem ad poſtera etiam ſaecula eximiam transmiſerunt.

II.

Quoniam Ariſtoteles autem cauſam eius, quare AEgy- 212
ptii prae aliis coeperint excolere Philoſophiam, prudenter ſignificauit, & nos iſthuc iam tum reſpeximus; haud abs re fuerit, ipſamet Ariſtotelis verba, Latine tamen verſa, in medium afferre, a paucioribus alias legi forte ſolita. *Omnibus iam buiuscemodi* (artibus ſcilicet rerum vitae neceſſariarum,) *comparatis, eae ſcientiae repertae ſunt, quae nec ad voluptatem nec ad vſus neceſſarios conducunt, ac primum iis in locis, vbi homines otiabantur. Hinc Mathematicae artes in AEgypto primum inſtitutae ſunt. Ibi enim conceſſum eſt ſacerdotibus, otio frui.*

III.

Porro quod liberis quoque ſacerdotum abunde ex publico fuerit conſultum, & quod ſolis iis tradita fuerit doctrina

Digitized by Google

ctrina quaeuis ſublimior, id obfuiſſe potius, quam profuiſſe ſcientiarnm culturae, oſtenſum a nobis iam tum eſt *lib. I. de Hermet. Medicina cap. 15.* Quo libro integro prolixe perſecuti ſumus, quae ad AEgyptiorum ſtudia ſapientiae attinent, atque adeo etiam illa omnia, quae hic non niſi leui attigimus digito: eoque non eſt, cur hic eius quid nunc addamus. Nec vero eorum quicquam eſt, cuius poeniteat attuliſſe.

IV.

Vnum tamen obiter hic fatemur, illam de libris Chemicis AEgyptiorum per Diocletianum Imperatorem combuſtis fabulam, quam ſolius Suidae relationi adſcripſimus *lib. I. c. 3. pag. 26.* poſt inuentam a nobis eſſe etiam inter illa Excerpta Operis Conſtantini Porphyrogeniti, quae Peireſciano aere redemta vulgauit & vertit doctiſſimus Henricus Valeſius, deſcripta *pag. 835.* ex Ioanne Antiocheno: quem fuiſſe monachum Phoca Imperatore iuniorem, haud obſcure liquet ex *pag. 35.* eiusdem Peireſciani voluminis. Vnde Ioannes ille mutuatus eam ſit fabulam, aut num ipſemet finxerit, haud equidem dixero. Notat enim quidem Valeſius *pag. 215*, Ioannem Antiochenum ſua pleraque ex Eutro-
213 pio, Graece a Conone Lycio verſo, deſcripſiſſe: & ſane nonnulla, quae de Diocletiano refert, habentur etiam in Eutropio. Quia haec fabula autem non reperitur in Eutropianis codicibus, indubie alium illa auctorem habet. Suidam vero ab Antiocheno iſthoc monacho Ioanne illam accepiſſe, veriſimile eſt. Etenim multa eum tranſcripſiſſe ex Porphyrogeniti Eclogis, iam pridem obſeruauit Fuluius Vrſinus, probauitque H. Valeſius. Sed & ſummus in hisce literis Claudius Salmaſius *in Solinianis pag. 1077.* notat, Suidam Chemicam alteram iſtam famoſam aurei velleris interpretationem deſumſiſſe ex Ioannis Antiochenſis libro περὶ ἀρχαιολογίας, qui indubie eſt illius monachi, Ioannis Antiocheni

cheni. Quin imo videtur, monachum illum eſſe eundem, qui Suidae *voce* εἶπον audit Ἰωάννης ὁ χάραξ: atque adeo hunc eſſe illum Characem, non autem alterum id nominis Pergamenum, ex quo illud Chemicum de aureo vellere commentum ad Dionyſii Afri περιήγησιν memoraſſe Euſtathium, diximus *p.* 27. *Hermeticorum*: illum vero Characem, cuius teſtimonii vſum Iuſtiniano iam Imperatore Hermolaum Byzantium, ibidem notauimus, vetuſtiorem eſſe Pergamenum. Quae hic memorare, alienius quidem nonnihil eſt ab hoc inſtituto: fortaſſis tamen meretur excuſationem, ob ingenuam erroris confeſſionem emendationemque.

SVPPLEMENTVM V.

Ad *pag.* 6.

I.

De ſcholis veterum CHALDAEORVM praeter ea, quae laudatis a me locis habent Diodorus & Strabo, vix quicquam memoratu dignum occurrit. Nam & illa, quae in ſacro Danielis libro habentur, perquam ſunt tenuia. De il- 214
lorum doctrina agere non eſt huius inſtituti: & fortaſſis ſingulari libello id a nobis tractabitur, qui iam pridem eſt affectus. Par eſt ratio Perſicarum atque Indicarum ſcholarum veterum, & earum cum alia, tum Magica ſapientia. Etiam enim illa cura alterius erit fortaſſe temporis.

II.

Interea haud absque pretio operae fuerit, quod INDICA quidem attinet, cum cura legiſſe, quem *de gentibus Indiae & Brachmanibus* librum Graece olim conſcripſit Palladius, atque ex Bibliotheca Regia erutum cis aliquot annos publicauit & vertit Latine eximiae vir doctrinae, Eduardus

dus Biſſaeus. Quicum omnino merentur conferri, quae de rebus noſtri aeui Braminum, qui priſcorum Brachmanum ſunt poſteri, rara induſtria Hollandice conſcripſit Abrahamus Rogerius, & doctiſſimo commentario eiusdem linguae illuſtrata Leidae prodierunt in lucem anno ſaeculi huius quinquageſimo primo. Etſi enim accepta ſint tantum ab iis, qui ad Coromandel habitant, reapſe tamen ſunt & reliquis Braminibus communia.

III.

Sinensivm, remotiſſimi Aſiae populi, ſcholae videntur recentiore multum inſtituto coepiſſe: poſt libertatem ſcilicet olim Tataris eiectis recuperatam, & quidem potiſſimo magiſtro illo, quem *Confuſo* appellitant. Hinc forte ſcholae & inſtituta Mandarinorum, quos vocant, multa habent ſimilia Europaeis illis, quae a ſaeculo demum Chriſtiano decimo tertio inualuerunt. Quia autem de iis complura a variis auctoribus noſtra patrumque memoria praeclare ſunt prodita, atque ita tantum non in vulgus iam innotuerunt, abs re fuerit, eorum quicquam heic repetere. Hanc autem meam de Sinenſibus coniecturam valide videtur confirmare Gregorii Abul-Pharaii, Medici & Hiſtorici Arabici doctiſſimi, teſtimonium. Vixit enim ille in Aſia anno
215 Chriſtiano poſt milleſimum ducenteſimo quarto octogeſimo, quo tempore Sinas ſiue Cathaiam, vt reliqua Aſiae, Mogulenſes Tatari imperio ſuo tenebant: eoque res etiam Sinenſium ſatis habuit exploratas. Is vero *pag.* 2. cum dixiſſet, antiquitus ſeptem praecipuas fuiſſe gentes, Perſas, Chaldaeos, Graecos, AEgyptios, Turcas, Indos, Sinenſes, earumque aliis fuiſſe curae ſtudia ſapientiae, aliis non, poſtremis annumerans Sinenſes, de iis ita loquitur: *Quod ad Sinenſes, hi gentes alias numeri frequentia, imperii magnitudine, & amplitudine regionum excedunt. Cingunt territoria ipſorum, qua*

lon-

longiſſime ad Orientem protenditur terra habitabilis, quicquid eſt inter lineam aequinoctialem ad vltimum ſeptem climatum ſeptentrionem verſus. Ea ſcientiae portio, qua caeteras gentes ſuperarunt, eſt artium mechanicarum peritia, & in pingendi arte praeſtantia. De Indis autem longe aliter idem Gregorius iudicat. *Illis Deus,* inquiens, *multis eorum, qui colore fuſco vel candido gaudent, praecellere dedit: ſuntque fodina ſapientiae & fons iuſtitiae, niſi quod mundi aeternitatem adſtruant, & irritas habeant prophetias, & pro illicito ducant animalia mactare, eademque dolore affici prohibeant.* Quibus verbis Brachmanes Indorum laudari, manifeſtum eſt.

IV.

Quoniam porro in ſacra Salomonis hiſtoria *1 Reg. IV, 30.* huius ſapientia contenditur cum ORIENTALIBVS, indubie etiam hiſce fuerunt quondam magnarum ſcientiarum atque artium ſcholae. Verum ne id quidem ſatis conſtat, quinam populi illo *Orientalium* nomine tunc fuerint vſurpati: multis id ad Chaldaeos trahentibus. De Chaldaeis tamen ſic locutus eſt Ieremias *cap. I. 14*: *Ab aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terrae.* Eodem modo & alibi paſſim loquitur. Chaldaei proinde neutiquam ſunt illi doctrina Salomonis aetate celebres Orientales. Ne nunc dicam, Nabonaſſaro demum Rege, atque ita multo poſt, videri coepiſſe maiorem ſolito in Chaldaeis doctrinae cultum. 216
Pineda in *Salomone* ſuo, opere perinſigni, etiam Tyrios intelligendos cenſet: at nec illi fuerunt Iſraelitarum terris ab Oriente, ſed Occidente potius. Arabes fuiſſe qui exiſtimant, illis & meum calculum addo. Celebratam enim eorum ſapientiam vetuſtiſſimis iam ſaeculis, liquet ex Iobi hiſtoria: & longe poſt etiam Pythagoram adiiſſe doctrinae capeſſendae cauſa Arabes, auctor eſt Porphyrius apud Cyrillum *lib. X. contra Iulianum.* Non quiuis tamen Arabes potuerunt *Orientales* vſurpari. Etenim Deſerta Arabia, imo &

Digitized by Google

& illa pars, vnde Regina Sabae venit, meridionalis fuit Iſraelitarum terris. Imo illa Deſerta Arabia ſero ſatis literatura aliqua coepit excoli, & quidem poſt Mahumedem demum: bona eius populorum parte ab retro omni aeuo etiamnum Nomadicam vitam viuentibus. Poſſit videri huc pertinere, quod, quae Mahumedem antecedit aetas, ſoleat ipſis Arabibus *tempus ignorantiae* vocitari. Fortaſſis autem hoc fit reſpectu *Iſlamiſmi* ſui, cuius primus auctor fuit Mahumedus. In vniuerſum tamen de Arabum, quae Iſlamiſmum praeceſſit, eruditione in *Hiſtoria Dynaſtiarum*, quam & Arabice & verſam Latine editamque debemus Eduardo Pocockio, ita *pag. 101.* diſſeruit Gregorius Abulpharai, ſcriptor Arabs, ſed Chriſtianus: *Eruditio autem Arabum, cuius gloriae praecipue ſtudioſi erant, haec erat: Linguae ſuae peritia, ſermonis proprietas, carminum textura, & orationum compoſitio. Noti etiam illis erant ſtellarum ortus & occaſus, item quaenam ex illis ita oppoſitae ſint, vt oriente hac illa occidat, quamque in pluuiis excitandis vim habeant: quantum quidem ſumma attentione & diuturna experientia aſſecuti erant, (quod ſcilicet hanc rerum iſtarum co-*
217 *gnitionem vitae ratio illis neceſſariam faceret,) non quia vera ſcientia acquiritur methodo. Verum quod ad Philoſophiae ſcientiam, nihil eius admodum conceſſerat illis Deus, nec eos ad haec ſtudia idoneos fecerat. Atque hic ſtatus eorum erat per Ignorantiae tempora.* Haec ille. Sed quoniam ſcriptor eſt recentior, fortaſſis illi tuto de iis rebus credi non poteſt. Fortaſſis etiam talis eorum duntaxat fuit Arabum ratio, quos inter Mahumedes natus eſt. Imo fortaſſis illo tempore denique Arabia ſeſe habuit perinde, atque hodie plurimum diuerſa eſt Graecia ab antiquo cultu. Fatetur enim ipſe Abulpharai, *gloriae eruditionis ſtudioſos* fuiſſe Arabes. Sed & iam olim Arabum Orientales habuiſſe magnum numerum eorum, qui *Magi* dicti ſint, non minus atque Perſas, liquet ex eo, quod Ptolemaeus agnoſcat in Arabiae illa Orientali parte *Magorum ſinum*, *Magindanam* item ciuitatem, & vrbem *Ma-*

Digitized by Google

gilunam. Epiphanius *lib. III. contra haereſes*, Abrahami ex
Kethura liberos in eam partem Arabiae, cui *Magodiae* no-
men, tranſiiſſe, refert: hodieque pars Felicis Arabiae ſi-
ve Iemin vocitatur *Magin*. Admodum ſane falluntur, qui
ſolos Perſarum ſapientes *Magos* credunt olim audiiſſe. Imo
vocem *Magus* origine eſſe mere Arabicam, docent illius lin-
guae peritiores. Et vero qui aliis *Kebri*, illi Arabibus *Ma-*
giuſi ſunt vſurpati. Vt proinde, etiam illos Magos, qui o-
mnium primi natum recentiſſime Saluatorem noſtrum ve-
nerati ſunt, non equidem dubitem cum Patrum antiquiſſi-
mis, & Grotio ac Voſſio, viris noſtri aeui longe doctiſſimis,
ex Arabia adueniſſe, profiteri.

V.

Etſi autem vacat apud me omni dubio, olim & apud
Arabes illos Orientales vt eruditionem, ita & doctrinae ſcho-
las, viguiſſe, non tamen vel de illa eorum doctrina, qualis
fuerit & quanta, certi quicquam nouimus. Non dubito ta- 218
men, & illorum Magos, ſaltim nonnullos, perinde atque
Perſarum, nefariis artibus (quas tamen ipſi, tanquam vel
Naturae vel Diis ſuis debitas, haud iniquas exiſtimauerunt,
longe alieni ab impietate noſtri aeui Magorum, daemoniis,
quorum malitia ipſis nota eſt, foederatorum;) fuiſſe dedi-
tos: quoniam in vniuerſum omne illud nomen olim deni-
que ſectatoribus fuerit infame, & ipſoſmet illos Saluatoris
noſtri primos adoratores ab eo crimine haud abſoluant Orige-
nes, Ambroſius, Chryſoſtomus, Baſilius, & Patrum alii.
Multo minus vero exploratum habemus de ſcholis illorum.
Ideoque, vt Orientalium Arabum ſcholas non attigimus
in Diſſertationibus, ita neque nunc de iis vllum nobis eſt
ad manum ſupplementum.

VI.

Prius tamen, quam hunc locum deſeramus, fortaſſis

haud fuerit abs re, addere hoc loco nonnihil de ZABIIS ſive SABIIS, quorum in Arabicorum aliorumque ſcriptis frequens fit mentio. Idque, quandoquidem Zabiorum appellatio fortaſſis ſignificat idem, quod Orientales, fortaſſis etiam deflexa eſt a Sabaeis, Arabiae Felicis populis. Et vero Ioſephus Scaliger, princeps literarorum, epiſtola ad Caſaubonum, quae eſt *ſexageſima libri Epiſtolarum primi*, ſcribit: *De Zabiis, ſcito, eſſe Chaldaeos Tzabin. Dicti a vento Apeliote: quaſi dicas Orientales.* Quod verum ſit verum nec ne, haud definierim: etſi videantur Sabiorum dogmata Chaldaicis ſaltim affinia. Docent autem Arabum Iudaeorumque ſcripta, Sabios fuiſſe quaſi auctores, certe ſummos magiſtros, idololatrici, & quidem ſiderum coeleſtium religioſi cultus. Multa de iis refert Rabbinorum doctisſimus, Moſes ben Maimon, libro, cui fecit titulum *More Nebuchim, lib. III.* paſſim, cumprimis *cap. 29.* Vbi affirmat, ſibi ad manum eſſe libros ipſorum antiquos, atque
219 ex iis multa affert in medium varii generis. Fuiſſe autem eorum libros omnes non perinde antiquos, alios vero etiam Syriace conſcriptos, liquidum eſt ex iis, quae Gregorius Abul-Pharai narrat de Thabet Eben Korra, illo inter Arabes maximi nominis Aſtronomo, *p. 148.* editionis Pocockianae: quem ait fuiſſe Sabium. Floruit autem Thabet ſub finem noni ſaeculi Chriſtiani. Recitabo eximii illius Hiſtorici quaedam verba, prout illa de Arabico a Pocockio Latine ſunt verſa: quoniam continent alias ignota, & ob libri ipſius raritatem minus obuia. *Multa ſcripſit* (Thabet ſiue Thebit Eben Korra,) *in diſciplinis Mathematicis, Medicina, & Logica. Sunt & illi libri lingua Syriaca ſcripti, de iis, quae ad Sabiorum religionem ſpectant, de eorum conſtitutionibus, praeceptis, & ritibus, de mortuis inuoluendis & ſepeliendis, de munditie & immunditie, quaenam animalia ſacrificiis idonea, quae inepta, de temporibus cultui diuino deſtinatis, de ordinanda lectione inter orandum. Illud autem, quod apud nos conſtat de* SECTA SABIORVM, *eſt:*

eſt: Profeſſionem eorum eandem prorſus eſſe cum Chaldaeorum antiquorum profeſſione; Keblamque ipſorum polum Arcticum: quatuor virtutibus intellectualibus illos diligenter ſtudere: illis, vt ter orent, iniunctum eſſe: primo ante ſolis ortum, ſemihora aut minus, quo oriente ſole finiantur octo incuruationes, quarum ſingulae tres contineant adorationes; ſecundo ita, vt finiatur oratio meridie, declinare incipiente ſole, conſtatque quinque ingeniculationibus, quarum vnaquaeque tres contineat adorationes; tertio oratione ſimili ſecundae, & finienda occidente ſole: ieiunia illis iniuncta eſſe, (ieiunium) triginta dierum, quorum primus eſt nonus Alcanui prioris; nec non ſeptem dierum, quorum primus Str. bati octauus: ſtellas inuocare: multa offerre ſacrificia, de quibus non comedunt, ſed penitus igni abſumenda tradunt: a fabarum & allii eſu abſtinere, nonnullos etiam a phaſeolis, braſſica, crambe, & lentibus. Dicta eorum affinia ſunt dictis Philoſophorum: argumenta eorum ad probandam Dei vnitatem longe firmiſſima ſunt. Autumant, animas ſceleratorum nouies mille ſeculis cruciari, deinde ad miſericordiam Dei redire. 220 Tantum quoque de Zabiis hac vice: ſiue in Arabia illi coeperint, ſiue veteribus Chaldaeis ſint annumerandi. Longe plura ex Orientalium ſcriptorum monumentis, qua ſolet inuſitata induſtria & curioſitate, eruta de Sabiis illis docuit Hottingerus *lib. I. Hiſt. Orient. cap. 8.* vt & *Bibliothecae Orientalis cap. 2. claſſe 3. pag. 103.* Etſi vero indubie etiam illis Sabiis ſuae fuerint ſcholae, nos tamen nihil habemus, quod de iis doceamus.

SVPPLEMENTVM VI.

Ad *pag. 8.*

I.

Quae *pag. 8.* de Thalete aliisque Graecorum ſapientibus vetuſtioribus diximus, non alio indigent teſtimonio, quam vnius Diogenis Laërtii: quoniam, quod eius hac de re narrationibus reluctetur, nihil reperire eſt ex veteri aeuo.

II.

II.

De Pythagorae ſcholis quae nos attulimus, referuntur poſt Liuium in hiſtoriis etiam vitae Pythagorae apud Laërtium, Malchum, ſiue, vt nomen eius Tyrium mutauit Dionyſius Longinus, Porphyrium, & Iamblichum, alibique. Tametſi hactenus operis Iamblichi *de vita & ſecta Pythagorae*, in ſeptem libros diuiſi, tantum duo, & quidem mendoſi infeliciterque verſi, in lucem prodierint, duosque ſequentes priores cum omnibus Iamblichi reliquis ſcriptis a ſeſe exſpectari quidem iuſſerit Lucas Holſtenius, vir longe doctiſſimus, ſed nullo ſucceſſu, quantum equidem ſciam. Dignum memoratu hic eſt, quod de ſchola Pythagorae notat ad Porphyrii librum idem Holſtenius: *illam proprie διδασ-*
221 *καλεῖον appellatam, vt Platonis Academiam, & Ariſtotelis Lyceum vel περίπατον, Epicuri hortos, Zenonis porticum.* Vereor autem, vt poſſit firmis teſtimoniis probari: quoniam, quod διδασκαλεῖον, idem & ἀκροατήριον Porphyrio dicitur: nec apparet ratio, quare communis ſcholae appellatio vni Pythagoricae facta fuerit propria.

III.

De Coa & Cnidia ſcholis Medicis exſtant varia dicta Galeni: an apud alios veterum alibi, non ſatis memini. Sophiſtarum inſtituta paſſim in vulgus pridem innotuerunt.

SVPPLEMENTVM VII.

Ad *pag. 9.*

I.

Vt ea, quae de ſcholis Atticis diſſeruimus *pag. 9.* rectius intelligantur, operae fuerit pretium, diligenter legiſſe non

non ea duntaxat, quae iam tum laudauimus ex libro poſt-
humo *de Ceramico gemino*, dicta a viro de Atticis rebus opti-
me omnium merito, Ioanne Meurſio, ad Academiam per-
tinentia; ſed etiam quae idem magna induſtria congeſſit in
vnum in *Athenis Atticis* de Porticu *lib. I. cap. V.* de Cyno-
ſarge *lib. II. cap. 2.* de Lyceo *cap. 3.* De priuilegiis porro ſcho-
larum Atticarum quae dicta ibidem ſunt, illuſtrauimus iam
tum in *Addendis pag. 289.* vt nihil iis addere ſit hodie neceſ-
ſum.

II.

Verum praeterea eſſe, quod itidem docuimus, nempe
Athenienſes loca iſthaec celebria non ſuppeditaſſe Philoſo-
phis liberaliter, atque in ſcholae vſum aptaſſe; id praeter
hortum Epicuri, quem ab illo fuiſſe emtum, ex Diogene
notauimus, haud obſcure ſignificant etiam illa, quae non-
nulli de ipſamet Platonis Academia commemorant. Plu-
tarchus *lib. de Exilio* ſane ita ſcribit: *Academia tribus milli-
bus drachmarum emtus agellus, Platonis habitaculum erat.* I- 222
ſidorus *Origin. lib. VIII. cap. 6.* in eandem ſententiam: *Acade-
mici appellati a Platonis villa, Academia Athenarum, vbi idem
Plato docebat.* Docuit ergo Plato in parte Academiae ſibi
propria, & ſuo aere comparata. Et vero pridem ante Iſi-
dorum etiam Hieronymus *lib. II. aduerſus Iouinianum* appella-
vit locum illum, vbi Plato docuit, *villae* nomine. Suidae
ſi credimus, docuit Plato in villae ſuae paupere aliquo hor-
to. Verba enim eius Latine verſa ita ſeſe habent: *Plato Phi-
loſophus pauper erat, & ſolum poſſedit in Academia hortum, qui
fuit minima pars illius ſucceſſorum. Nam hic quidem hortus au-
reos fere tres reddebat, poſteà vero mille & plures.* Auctus *au-
tem reditus fuit temporibus poſterioribus, cum homines ſancti &
Philoſophi, alias alii, morientes teſtamento relinquerent Philo-
ſophiae ſtudia tractantibus facultates ad vitae Philoſophicae oti-*

 um

um ac tranquillitatem. Haec omnia Suidas. Quorum priora ſatis vtique indicant id, quod diximus, locum ſcholae Platonicae non publicum fuiſſe, ſed priuatae poſſeſſionis: poſteriora autem, eundem locum etiam poſtea manſiſſe proprium Platonis ſucceſſoribus, ſed auctum liberalitate variorum. Et vero etiam Procli Lycii aetate ſuperfuiſſe Athenis aliquid *haereditatis Platonicae* dictum cognomento, iam tum *pag. 19. Diſſertationum* ex Marino Neapolitano annotauimus. Quandoquidem autem ne Platoni quidem, ciui Attico primariae nobilitatis, conceſſus eſt in ſcholae vſum locus publicus, per eſt veriſimile, Athenienſes non fuiſſe liberaliores erga Ariſtotelem, Cynicos, & Stoicos.

III.

De eo autem excidio Lycei & Cynoſargis, a Philippo, Demetrii filio, patrato, quod *pag. 10.* laudauimus, Liuii teſtimonium, meretur hic quoque ſuis diſertis verbis legi. *Intra muros deinde tenentibus milites Athenienſibus, Philippus, ſi-*
223 *gno receptui dato, caſtra ad Cynoſarges (templum Herculis, gymnaſiumque, & lucus erat circumnectus:) poſuit. Sed Cynoſarges, & Lyceum, & quicquid ſancti amoenique circa Vrbem erat, incenſum eſt: dirutaque non tecta ſolum, ſed etiam ſepulcra: nec diuini humaniue iuris quicquam prae impotenti ira eſt ſeruatum.* Verba Plutarchi de ſyluis Academiae & Lycei deſtructis iam adduximus Supplemento I.

SVPPLEMENTVM VIII.

Ad *pag. 10.*

I.

Dubitauimus *pag. 10.* de Maſſilia, vtrum ibi ſumtu aliquo publico nutriti fuerint literarum doctores. Quae tamen *lib. 10.* de vrbe iſthac diſſerit Strabo, exuerunt iam,

poſt

poſt attentam lectionem, illam dubitationem. Cum enim Strabo laudaſſet Maſſiliam, quod fuerit Gallis vicinis παιδευτήριον, quodque nobiliſſimi etiam Romanorum ſtudio discendi praetulerint Maſſilienſem peregrinationem Athenienſi, adiicit, *Gallos in pace iam viuentes Maſſilienſum exemplo otium illi vitae inſtituto impendere non ſingulatim duntaxat, ſed etiam publice:* Σοφιςὰς γȣ̃ν ὑποδέχονται, τȣ̀ς μὲν ἰδίᾳ, τȣ̀ς δὲ αἱ πόλεις κοινῇ μιθȣ́μεναι, καθάπερ ϰ̀ ἰατρȣ́ς. Si vrbes autem Galliae Maſſilienſium imitatione Sophiſtas, hoc eſt, eloquentiae Profeſſores ſumtu publico conduxerunt, indubie factum idem fuit ab ipſa Maſſilienſium ciuitate.

SVPPLEMENTVM IX.

Ad pag. 11.

I.

Ptolemaei Reges tantum non omnes optime ſunt de eruditionis propagatione meriti. Eorum ſeptimus tamen,
Euergetes ſecundus dictus, maleficio potius profuit, quam
benignitate. De illo Athenaeus *lib. IV. cap. vlt. in Dipnoſo-*
phiſticis ita refert: *Renouatae ſunt omnes diſciplinae ſub ſeptimo*
AEgypti rege, quem alii, praecipue Alexandrini, κακεργέτην *ap-* 224
pellarunt. Hic enim multis Alexandrinis iugulatis, nec paucis,
qui cum fratre eius adoleuerant, in exilium actis, vrbes ac in-
ſulas repleuit Grammaticis, Philoſophis, Geometris, Muſicis,
pictoribus, puerorum magiſtris, Medicis, & aliis multis arti-
ficibus: qui ob inopiam ea docentes, quae ſciebant, omni huma-
nitate praeclaros viros expoliuerunt. Caeterum de bibliotheca Alexandrina multa a nobis ſunt dicta etiam in illa Epiſtola, quam *de Bibliotheca Auguſta* edidimus ad Boineburgium. De cuius magni viri inſperato & Germaniae rebus infauſto atque intempeſtiuo obitu adueniens hoc ipſo momento fa-

 ma

ma animum haud leuiter percellit & in luctum coniicit: idque non tam, quod ego amiſerim amicum ſummum, quam quod laborans Germaniae reſpublica orbata ſit prudentia & rerum agendarum dexteritate maximo ſenatore. Quem animi dolorem non potui hic diſſimulare.

II.

Memorat vero illam bibliothecam & Vitruuius *lib. VII.*
c. 1. ſimulque inſtituta a Ptolemaeo certamina eruditorum.
Quoniam lepidam ille hiſtoriam narrat vnius eorum ludo-
rum, videtur iſta etiam hoc loco repetenda. *Reges*, ait,
*Attalici magnis Philologiae dulcedinibus inducti, cum egregiam bi-
bliothecam Pergami ad communem delectationem inſtituiſſent, tunc
idem Ptolemaeus, infinito zelo cupiditatisque incitatus ſtudio, non
minoribus induſtriis ad eundem modum contenderat Alexandriae com-
parare. Cum autem ſumma diligentia perfeciſſet, non putauit, id
ſatis eſſe, niſi propagationibus in ſeminando curaret augendam. Ita-
que Muſis & Apollini ludos dedicauit, &, quemadmodum athleta-
rum, ſic communium ſcriptorum victoribus praemia & honores conſti-
tuit. His ita inſtitutis, cum ludi adeſſent, iudices literati, qui ea
probarent, erant legendi. Rex cum iam ex ciuitate ſex lectos ha-
buiſſet, nec tam cito ſeptimum idoneum inueniret, retulit ad eos, qui*
225 *ſupra bibliothecam fuerant, & quaeſiuit, ſi quem nouiſſent ad id expe-
ditum. Tunc ei dixerunt, eſſe quendam Ariſtophanem, qui ſummo
ſtudio ſummaque diligentia quotidie omnes libros ex ordine perlegeret.
Itaque in conuentu ludorum, cum ſecretae ſedes eſſent iudicibus diſtri-
butae, cum caeteris Ariſtophanes citatus, quemadmodum fuerat ei
locus deſignatus, ſedit. Primo Poëtarum ordine ad certationem in-
ducto, cum recitarentur ſcripta, populus cunctus ſignificando mone-
bat iudices, quod probarent. Itaque cum ab ſingulis ſententiae ſunt
rogatae, ſex vna dixerunt, &, quem maxime animaduerterunt mul-
titudini placuiſſe, ei primum praemium, inſequenti ſecundum tribue-
runt. Ariſtophanes vero cum ab eo ſententia rogaretur, eum primum
pronuntiari iuſſit, qui minime populo placuiſſet. Cum autem Rex &
vniuerſi vehementer indignarentur, ſurrexit, & rogando impetra-
uit, vt ſe paterentur dicere. Itaque ſilentio facto docuit, vnum ex
his*

bis eum eſſe poëtam, ceteros aliena recitauiſſe: oportere autem iudicantes non furta, ſed ſcripta probare. Admirante populo, & Rege dubitante, fretus memoria e certis (forte *exertis,*) *armariis infinita volumina eduxit, & ea cum recitatis conferendo coëgit ipſos furatos de ſe confiteri. Itaque Rex iuſſit cum his agi furti, condemnatosque cum ignominia dimiſit; Ariſtophanem vero ampliſſimis muneribus ornauit, & ſupra bibliothecam conſtituit.* Haec omnia Vitruuius.

III.

De Muſeo praeter illa Straboni dicta, ex Athenaeo, Philoſtrato, Spartiano, Dione, & aliis poſſent quidem nonnulla adiici: ſed inſtitutum haud patitur.

SVPPLEMENTVM X.

Ad pag. 14. & 15.

I.

Quae *pag. 14.* notauimus de tolerato ab Athenienſibus ſententiarum Philoſophicarum a ſacris ſuis receptis diſſidio, non ita accipienda ſunt, quaſi ἁπλῶς eo ipſo male conſuluerint reipublicae ſuae. Enimuero eſt quidem haud paucis Politicorum perſuaſum, nihil eiusmodi ferendum in bene conſtituta republica: idque, quoniam conſulendum eſt 226 paci ac tranquillitati ciuili, quae diſſidio iſthoc corrumpitur. Pridem tamen a nobis victum eſt, & alias denuo firmius conſtituetur, ἀξίωμα illud quorundam procul abeſſe a veritate; ad quietemque reipublicae ſatis eſſe, ſi nemini permittatur cum turba ſententias ſuas docere, & modo religionis naturae ſcita conſtent: nempe de vnius Dei prouidentia humanarum etiam quarumuis rerum, deque animae immortalitate, & poenis praemiisque iuſto iudicio diuino a morte etiam accipiendis. Quo poſito manifeſtum eſt, non debuiſſe

Digitized by Google

buiſſe ferri Epicuri ſcholam, & ſi quae alia impugnauit olim ſiue aperte ſiue clam illas, quas diximus, reipublicae omni conſeruandae neceſſarias, vt ita dicam, ὑποθέσεις. Vix etiam eſt, vt ſaltim in nonnullis debuiſſent tolerari Stoici: nimis ſcilicet crude pro libertatis ſtudio & de republica diſſerentes. Nec vero cuiquam dominatui doctrina illorum temere fuit conſentanea: eoque nomine male inter Philoſophos reliquos Stoici cumprimis audierunt, cum alias, tum Domitiano imperante, ac propterea pulſi ſunt vrbe.

II.

Quod porro *pag. 15.* diximus, promiſcuam illam liberam philoſophandi, etiam de ſacris, rationem cum Chriſtiana demum doctrina Athenis deſiiſſe, accipiendum eſt de Chriſtianismo iam plene adulto. Neutiquam enim fuerunt Chriſtiani illi πρεσβεῖς Suidae dicti Philoſophi, qui Iuſtiniano imperante quaſi deſperabundi in Perſiam iuerunt ad regem Coſroëm, voti tamen fruſtrati rediere: quos inter fuit & Simplicius, celebris ille in ſchola Athenienſi Ariſtotelis aliquot librorum commentator, vir quidem doctus, ſed Chriſtianae religionis amarulentus hoſtis.

227 SVPPLEMENTVM XI.

Ad *pag. 15. & 16.*

I.

Notauimus *pag. 15.* a primo Antonino Pio Imperatore per omnes prouincias eſſe conſtituta Profeſſoribus ſalaria. Iam tum ante autem Profeſſoribus (forte tamen ſolis Romanis,) perquam benignum ſeſe praebuerat Hadrianus. De illo enim cap. XVII. Spartianus: *Quamuis eſſet in reprehendendis Muſicis, Tragicis, Comicis, Grammaticis, Rhetoribus, Oratoribus facilis, tamen omnes Profeſſores & honorauit & diuites fecit*

rit, licet eos quaeſtionibus ſemper agitauit. Et doctores, qui profeſſioni ſuae inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a Profeſſione dimiſit. Caeterum de ſalariis Profeſſorum monuit quidem nonnulla etiam P. Faber in *Agoniſtici lib. II. c. 20.* & Pancirollus de Annonis *Var. lect. lib. II. cap. 188.* Sed omne illud exigui eſt momenti.

II.

Quoniam porro *pag. 16.* facta eſt mentio reſtitutae CLIVENSIVM ſcholae per Eumenium Rhetorem, obiter obſeruari poteſt, teſtari Eumenium, auum ſuum Athenis natum in eadem olim ſchola docuiſſe. Vnde colligo, iam initio ſaeculi Chriſtiani tertii ſcholam illam viguiſſe. Eumenium enim iuſſu Conſtantii Chlori ſcholam reparaſſe, liquidiſſimum eſt ex epiſtola Caeſaris orationi ab Eumenio inſerta.

SVPPLEMENTVM XII.

Ad *pag. 16.*

I.

Romana ſchola publica, cuius mentio a nobis facta eſt *pag. 16.* prae aliis totius Occidentalis Imperii, indubie cum aliis de cauſis, tum quod ibi ſolum iuris Romani ſtudia exerceri ſint ſolita, maxime floruit. Diximus de illa latius ſingulari libro, quo illuſtrauimus legem primam Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis.* 228
Sed & eius facies ſic ſatis clare elucet ex eiusdem tituli Conſtitutione Theodoſii & Valentiniani Auguſtorum, quae in Theodoſiano Codice eſt tertia, in Iuſtinianeo vnica. Diſcere vero eſt ex illa Conſtitutione etiam hoc, ſcholam illam publicam fuiſſe tum habitam in Capitolio: fortaſſe tamen non veteri, ſed nouo Chriſtianorum Imperatorum inſtituto, poſt

Digitized by Google

poſt ſacra Capitolini Iouis antiquata. Lampridius enim ita quidem de Alexandro Seuero loquitur : *Ad Athenaeum, audiendorum & Graecorum & Latinorum Rhetorum vel Poëtarum cauſa, frequenter proceſſit.* Sed quinam Vrbis locus tunc temporis *Athenaeum* fuerit vſurpatus, haud perinde eſt liquidum. Non enim tuto etiam credere licet Raphaëli Volaterrano, qui lib. XII. *Geograph.* tradit, inſtitutum illud eſſe a Claudio Imperatore. Omnia autem illa multum ſunt diuerſa ab antiquis moribus, quales illi fuerunt etiam ſaeculo primo & ſecundo Chriſtiano: longe diuerſiſſimi a conſuetudine temporum, quae ſacros Saluatoris noſtri natales anteceſſerunt.

II.

Meretur annotari, quod Auguſtinus *lib. V.* ſanctiſſimi *Confeſſionum* operis, narrans, Carthagine Romam ſeſe conceſſiſſe priuata opera docendi Rhetoricen ergo, memorat de moribus Studioſorum vtriusque loci. *Non ideo Romam pergere volui*, ait, *quod maiores quaeſtus, maiorque mihi dignitas ab amicis, qui hoc ſuadebant, promittebatur; (quanquam & iſta ducebant animum tunc meum:) ſed illa erat tunc cauſa maxima & pene ſola, quod audiebam, quietius ibi ſtudere adoleſcentes, & ordinatiore diſciplinae coercitione ſedari, ne in eius ſcholam, quo magiſtro non vtuntur, paſſim & proterue irruant, nec eos admitti omnino, niſi il-*
229 *le permiſerit. Contra apud Carthaginem foeda eſt & intemperans licentia ſcholaſticorum. Irrumpunt impudenter, & prope furioſa fronte perturbant ordinem, quem quisque diſcipulis ad proficiendum inſtituerit. Multa iniurioſa faciunt, mira hebetudine & punienda legibus, niſi conſuetudo patrona ſit: hoc miſeriores eos oſtendens, quo, quaſi iam liceat, faciunt, quod per tuam aeternam legem nunquam licebit, & impune ſe facere arbitrantur, cum ipſa faciendi caecitate puniantur, & incomparabiliter patiuntur peiora, quam faciunt. Ergo quos mores, cum ſtuderem, meos eſſe nolui, eos, cum docerem, cogebar perpeti alienos: & ideo placebat ire, vbi talia non fieri, omnes, qui nouerant, indicabant.* Haec omnia ſanctiſſimus Eccleſiae pater. Eodem libro etiam haec habet: *Sedulo*

Digitized by Google

agere coeperam, propter quod veneram, vt docerem Romae artem Rhetoricam, & prius domi congregarem aliquos, quibus & per quos innoteſcere coeperam: & ecce, cognoſco, alia Romae fieri, quae non patiebar in Africa. Nam reuera illas euerſiones a perditis adoleſcentibus ibi non fieri, manifeſtatum eſt mihi. Sed ſubito inquiunt: Ne mercedem magiſtro reddant, conſpirant multi adoleſcentes, & transferunt ſe ad alium: deſertores fidei, & quibus pro pecuniae charitate iuſtitia vilis eſt. Oderat etiam iſtos cor meum, quamuis non perfecto odio. Etiam haec ille. Euerſionum autem ita nuncupatarum diabolicum inſtitutum iam execratus fuerat *lib. IV.* Vnde liquet, etiam tunc ſcholas iuuenilibus vitiis infectas, etſi non vbiuis iisdem.

SVPPLEMENTVM XIII.

Ad *pag.* 17.

I.

MEDIOLANI, de cuius vrbis ſchola verbo aliquid attigi *pag. 17.* itidem vnum duntaxat fuiſſe ordinarium magiſtrum Rhetorices, eumque conſtitui ſolitum a Praefecto Vrbis, (indubie, quod intra limites Vrbicae Praefecturae tunc Mediolanum cenſeretur:) praeuia tamen probatione aliqua, docent ipſamet a me laudata S. Auguſtini verba. *Itaque poſteaquam miſſum eſt a Mediolano Romam ad Praefectum Vrbis,
vt illi ciuitati Rhetoricae magiſter prouideretur, impartita etiam e-* 230
uectione publica; ego ipſe ambiui per eosdem ipſos Manichaeis vanitatibus ebrios, (quibus vt carerem, ibam; ſed vtrique neſciebamus:) vt dictione propoſita me probatum Praefectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum ad Ambroſium Epiſcopum. Hactenus Auguſtinus.

II.

De CARTHAGINE eiusque ſtudiis haud abs re fuerit addere Saluiani item, Maſſilienſis presbyteri, patria au-

tem, quantum videtur, Agrippinenſis, facundia & ſanctitate perquam eximii eiusdem paene tempeſtatis ſcriptoris, *ex libro ſeptimo de Gubernatione Dei* verba aurea. *Illic omnia officiorum publicorum inſtrumenta, illic artium liberalium ſcholae, illic Philoſophorum officinae, cuncta denique vel linguarum gymnaſia vel morum.*

III.

Scribit porro S. Auguſtinus *lib. II. Confeſſionum*, ſeſe a parentibus miſſum MADAVRVM, literarum atque orationis percipiendae gratia. *Libro* item *quinto & ſexto* memorat, docuiſſe ſeſe & in patrio oppido. Vt proinde fuerint tum Africae etiam non magnis ciuitatibus ſcholae quaedam Oratoriae, ac proinde & Grammaticae. Vtrum vero illae fuerint etiam publicis impenſis habitae, nec ne, haud dixerim.

SVPPLEMENTVM XIV.

Ad *pag. 18.*

I.

Scholae iuris Romani BERYTIENSIS iam ante Diocletiani & Maximiani imperium meminit S. Gregorius, Neocaeſarienſis Epiſcopus, qui magnorum miraculorum patratorum dignitate *θαυματέργε* cognomentum meruit. **Is** enim in *Panegyrico*, quem in magiſtri ſui Origenis laudem conſcripſit, ita locutus eſt: Ἡ τῶν Βηρυτίων πόλις, Ῥωμαϊκωτέρα πως, καὶ τῶν νόμων τέτων εἶναι πιςευθεῖσα παιδευτήριον. Hunc vero Gregorium factum fuiſſe Epiſcopum decimo Alexandri Seueri anno, recte probat Baronius tomo Annalium ſecun-
231 do ad annum 233. Antiquior ſcholae illius memoria, vereor, vt hodie ſuperſit: ideoque haud vana fortaſſis coniectura dixeris, coepiſſe illam auſpiciis ipſius Alexandri Seueri Imperatoris. Is ſane vt gente Syrus, ita fauit illi regioni,

ni, perinde vt ante illum Heliogabalus ſiue Alagabal. Simul vero cum aliis literis, tum Iuris ſtudio impenſe fuit deditus: quo factum, vt plerique peritorum Iuris, e quorum ſcriptis *Digeſtorum* libros Tribonianus conſarcinauit, eius in aula vixerint. Quos inter cum eminuerit Domitius Vlpianus, natione & ipſe Syrus, fortaſſis huius conſilio noua ſchola haec Legum Romanarum eſt excitata. Metropolis tamen dignitatem ciuitati Beryto primi Theodoſius & Valentinianus Auguſti dederunt: ceu liquet ex titulo Codicis Iuſtinianei *de Metropoli Beryto*, qui eſt viceſimus primus libri vndecimi. Quarto ſaeculo Chriſtiano inuidendo eam vrbem proſecutus eſt elogio Geographiae ille Graecus ſcriptor, quem edidit, vertit, & doctiſſimis notis illuſtrauit Iacobus Gothofredus, vir inter primos rei literariae antiſtites numerandus. *Berytus*, ait, *vrbs valde delicioſa, & auditoria Legum habens, per quae omnia tribunalia Romanorum ſtant. Ibi quippe viri edocti per omnem orbem terrarum aſſeſſores ſunt, & legum peritia prouincias tuentur, quibus Conſtitutiones mitti ſubinde ſolent.* Operae fuerit pretium, legiſſe, quae ad hunc locum eruditiſſime, vt ſemper, Gothofredus annotauit. Eunapianum elogium ex ſaeculo illo iam adduximus. Incidit autem in tempora Conſtantii Imperatoris. Non multo poſt Libanius *oratione 26.* conqueſtus eſt de numeroſa adoleſcentum multitudine, eloquentiae ſtudiis poſthabitis Berytum confluente. Unde diſcere eſt, ſcholas Rhetoricas nullas ibi fuiſſe celebratas: perinde atque nullam ibi fuiſſe ſcholam Philoſophicam, facile collectu eſt ex iis, qua diſſeruntur initio libelli Zachariae Scholaſtici. Ideoque non dixerim poſthac, Zachariam illum Scholaſticum fuiſſe fortaſſis Rhetorem Berytium: praeſertim quia *Scholaſticus* tunc temporis fuit potius cauſarum patronus. Verba ipſamet Libanii prolixitatis vitandae cauſa non adducemus. Ex quinto ſeculo eſt illud, quod ex Zacharia Scholaſtico ad-

232

duximus. Eodem Nonnus cecinit *lib. XLI. Dionyſiacorum*:

τερπνῆς
Φοινίκης κλυτὸν ἄςυ, νόμων ἕδος Αὐσονιήων,

Non terrae autem motu duntaxat euerſa eſt Berytus, ſed poſt etiam incendio periit. De quo ſupereſt Graecum epigramma, quod Conradus Rittershuſius, vir incertum pietate an eruditione maior, in ſuis ad Saluianum longe praeclariſſimis Annotatis *pag. 46.* ex Anthologia adducit, & ſic vertit Latine:

Heu nimium infelix vrbs, non vrbs, lumine caſſis,
Fuſa ſolo, en, iaceo mixta cadaueribus.
Nec ſat erat, me Neptuni ſenſiſſe tridentem:
Mulciberis cladem hanc addidit ira nouam.
Hei mihi! quae pridem fuerat pulcerrima forma,
Eheu iam tenui puluere verſa iacet.
Vos, quibus hac iter eſt, noſtrae miſereſcite ſortis,
Beryto & lacrymas poſt ſua fata date.

Sic vero interiit celeberrima illa quondam Romanarum legum ſchola. Nec enim vnquam ex eo refloruit: etſi ipſa vrbs priſtinae dignitatis haud parum poſt recuperauerit.

II.

Quoniam vero vſi ſumus Zachariae Scholaſtici teſtimo-
233 nio, eumque ſaeculo quinto ſcripſimus floruiſſe, obiter meretur notari, perperam a Caſparo Barthio, *ſine Notarum ad AEneae Gazaei Theophraſtum*, illum coaeuum factum Ammonio Sacae, quem ipſe tradit Commodo imperante vixiſſe. Omnia enim, quae ibi docet Barthius, ſunt ἀσύςατα: & ipſemet in Notis ad Zachariam *pag.* 243. *& 256.* demonſtrat, intelligendum eſſe non Sacam Ammonium, ſed Hermeiae filium; & Zachariam Baſilio ac Nazianzeno eſſe iuniorem. Ammonium vero hunc eſſe eum, ex cuius diſſertationibus ſuos

ſuos in Ariſtotelem commentarios concinnauit Philoponus, liquidum eſt non minus, atque, hunc Philoponum Heraclio Imperatore adhuc floruiſſe Alexandriae. Veriſſimum igitur eſt, & Zachariam hunc & AEneam Gazaeum aetate fuiſſe pares ſub finem ſaeculi quinti. Vnum autem aliquem ſub illis nominibus latere, non equidem dixerim. Etſi enim eruditio non ſit diſpar, dictio tamen Zachariae eſt floridior & diuerſa.

SVPPLEMENTVM XV.

Ad *pag. 19. & 20.*

I.

Defuiſſe Athenis Grammaticos magiſtros, vix eſt veriſimile. Quia illud ſtudium ab antiquis vsque temporibus inter Graecos, & Marci aeuo alibi paſſim, fuit celebre. Politicam cathedram Philoſophos tenuiſſe, forte non debuit dici. Sane olim, Ariſtotelis ſucceſſorum aeuo, Politici Philoſophi audierunt illi, qui erant ex Peripato. Quoniam tamen, poſt Ariſtotelis libros in lucem reductos, Graecorum nemo *Politica Ariſtotelica* illuſtrauit, vero eſt ſimile, a Philoſophis curam Politicae prudentiae tandem fuiſſe alienam. Eoque praeplacet, Politicam cathedram fuiſſe occupatam a Rhetoribus illis, qui ſcholam habuerunt in cauſis Generis deliberatiui: cuiusmodi ſunt declamationes Dionis Chryſoſtomi cumprimis & Libanii.

II.

Hereditatis Platonicae nomine veniſſe illa tempeſtate 234
prouentus horti Platonici, quales illi erant ſenſim aucti multorum liberalitate, per eſt veroſimile. Verba Suidae huc pertinentia iam tum in *Supplemento ſeptimo* adduximus.

III.

Syneſio potius credendum eſſe, quam Zoſimo, de Athenarum infortunio, quod ab Alarico & Gothis fuerunt paſſae, paene vacat dubio. Syneſius enim ipſa illa vixit aetate, Zoſimus poſtea demum, homo idololatra. Sed & Claudianus, eiusdem aetatis Poëta magnus, *lib. II. in Ruffinum* de Gothica illa in Graeciam irruptione diſerte ait:

Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.

Quo videtur facere etiam hoc, quod ne quidem Geophraphus ille, quem Iacobo Gothofredo debemus, Athenas celebret melioris doctrinae ſcholarum nomine. Cum poſt autem Proclus & Marinus aliique Philoſophiae magiſtri ibi docuerint, iterum aliqua laude refloruiſſe ſcholam etiam illam Philoſophicam, liquet. Idem colligere eſt ex *Theophraſti*, AEneae Gazaei dialogi, primordio, vbi legitur, voluiſſe illuc quidem proficisci Axitheum, non Alexandriam tamen. Caeterum Iuſtiniano imperante videtur illa ſchola ſenſim vna cum aliis exſpirauiſſe. Non enim vlla eius laudatio poſt tempeſtatem iſtam vsquam memoratur: etſi Procopius Caeſarienſis περὶ κτισμάτων Ιȣςινιανȣ̃ *lib. IV.* renouatam illam vrbem nonnihil a Iuſtiniano, prodiderit.

IV.

Qualis ſuperiore ſaeculo fuerit Athenarum infelix ſtatus, diſcere eſt ex Turcograecia Cruſii, pag. cumprimis 46. 95. 430. & 461. Claudemus narrationem verbis Cretenſis Philoſophi doctiſſimi, Danielis Furlani. Is enim in ſuis
235 *Annotationibus ad Theophraſti Ereſii librum de ſignis pluuiarum & ventorum*, ad Maximum Margynium, Cytherae Epiſcopum, in haec verba eſt praefatus: *In infelici illa Graecia quae barbaries! quae ignauia! Felix illa ingeniorum mater & altrix, quae literas omnibus paene populis tradidit, miſere devaſtata,* *bar-*

Digitized by Google

barbarorum mores legesque ſuſcepit: literas autem non amiſit modo verum & illam coeli temperiem, quae vetera producebat ingenia, infeliciſſimam experitur. Itaque Athenis ipſis, imo in Athenarum ruderibus atque reliquiis, vix inuenias, qui norit legere: in tota Graecia pecudes verius eſſe dicas, quam homines. Ac fuit ſane tempus, cum ſub priſcorum Palaeologorum auſpiciis in Peloponneſo, vbi maxima fuit illorum Principum auctoritas, coeperunt literae reuireſcere. At Byzantio capto, Peloponneſique vrbibus & captis & dirutis, eandem & illa infelicitatem experta eſt, quam reliqua Graecia.

SVPPLEMENTVM XVI.

Ad *pag.* 22.

I.

In hiſce literis quondam maximus Thomas Reineſius *lib. III. Var. lect. c. XI.* Olympii Archiatri facta mentione, ita ſcribit pag. 519: *Iſte, quod Conſtantinopoli artes profiteretur,* (*hoc autem erat archiatrorum*:) *Sophiſta vocatur ab* Aëtio *tetr. 3. ſect. 3. cap. 29. eique tribuitur compoſitio quaedam ad veſicam exulceratam.* Verum videtur eorum oblitus, quae paulo ante, & recte quidem, de Archiatrorum officio praemiſerat. Et vero artem medicam facere Archiatri eſt, non autem docere. Nec inter Conſtantinopolitanos Profeſſores receptum quenquam, qui Artem medicam docuerit, liquidum eſt ex iis, quae adduximus, *Codicis* verbis. Sophiſta igitur qui Aëtio audit, Olympius, aut alius fuit ab illo Archiatro, aut etiam ille docuit Artem Medicam Alexandriae: qui vnus locus ſcholam habuit quondam, ſub Caeſaribus Medicae arti conſecratam.

SVPPLEMENTVM XVII. 236

Ad *pag.* 23. 24. & 25.

I.

Philologica indubie & Grammatica fuerunt, quae in Alexandrino Muſeo agitauit Hadrianus: non enim vltra exporrexit

porrexit ſeſe Auguſti illius curioſa eruditio. Spartianus in eius *Vita cap. 19.* ita ſcribit: *Apud Alexandriam in Muſeo multas quaeſtiones propoſuit: & propoſitas ipſe diſſoluit.* Refert Dio *lib. 77.* Caracallam Ariſtotelicis Alexandriae abſtuliſſe vna victitandi commoditates aliosque fructus, quos habebant. Quo liquet, iſthac etiam tempeſtate manſiſſe inſtitutum Philadelphi de communi victu Profeſſorum quorundam in Muſeo. Indubie enim Dioni ſermo eſt de Muſeo, a quo, Alexandri Magni inſano amore furioſus, Caracalla Peripateticos excluſos voluit, ſicut florentiſſimam vrbem paene excidit. Diximus iam tum de Muſeo: nec iis quicquam addere vtile fuerit. Legenda autem omnino ſunt, quae Caſaubonus ad extremum librum quintum Suetonii annotauit: vbi etiam expenditur, quod a Claudio Principe nouum nomine ipſius dictum veteri Muſeo fuerit additum. Quae autem Geographus ille Gothofredi narrat de certamine inter Graecos & AEgyptios, vtris debeatur merito primus in Muſeo locus, fabuloſa arbitror & memoratu indigna: arguunt autem, niſi fallor, auctorem illum fuiſſe gente non Graecum, ſed AEgyptium. Notiſſimum videlicet eſt, colonias Graecas longo doctrinae interuallo ſuperaſſe originarios AEgyptios: & plurimis a me demonſtratum *primo Hermeticorum libro.*

II.

Quae de Hypſiclis aetate diximus, multum abſunt quidem ab iis, quae habet incomparabilis Voſſius *libro de Scientiis Mathematicis c. 54.* Coniicit enim aetatem Hypſiclis in tempora Ptolemaei Latyri: ſed leui argumento. Quaſi
237 nempe Iſidorus, laudatus Hypſiclis magiſter, Latyro fuerit
coaeuus. Quis credat autem, iam Latyri aeuo Appollonium habuiſſe ſuos in ſchola interpretes? Sed & Eutocii aetatem incertam eſſe, docuit Voſſius: quam nos certo definiuimus.

III.

Digitized by Google

III.

Ad ſaecularia porro, vt vocantur, & vere ſacra ſtudia Alexandrina reſpexit Gregorius Nyſſenus, *libro contra Apollinarium* ſcribens: Οὐ μόνης ἐστὶ κοσμικῆς σοφίας εὔφορος ἡ μεγάλη τῶν Ἀλεξανδρέων πόλις, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀληθινῆς τῆς ὄντως σοφίας παρ' ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς βρύουσιν αἱ πηγαί. Idem in *Vita Gregorii Thaumaturgi* indicat, ſua aetate ad Philoſophiam & Medicinam diſcendam vndique iuuenes concurriſſe. Εἰς ἣν (τὴν μεγάλην τῶν Ἀλεξάνδρου πόλιν) καὶ ἡ πανταχόθεν συνεῤῥεῖ νεότης, τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων. Gregorius Nazianzenus illa, qua Caeſarium fratrem defunctum laudauit, oratione Alexandriam appellat παντοίας παιδεύσεως καὶ τότε καὶ νῦν οὖσαν καὶ δοκοῦσαν ἐργαστήριον. Quanta Alexandriae quondam fuerit Medicorum Chirurgorumque frequentia, indicat illud in *prologo Mythologiae* Fulgentii, ſcriptoris caeteroquin pretii exigui. *Inueniebat animus, quibus inter bella arrideret, niſi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia excluſiſſet: quae paene cunctis Alexandriae ita eſt inſerta angiportis, quo Chirurgicae carnificinae laniola pluriora habitaculis numerentur.*

IV.

Quantumuis autem ita ſaeculo quarto ſtudiis omne genus Alexandria floruerit, fine tamen ſaeculi quinti multum priſtinae laudis iam perdidit. Manifeſtum illud eſt ex iis, quae habentur circa initia eius dialogi, quem *Theophraſtum* inſcripſit AEneas Gazaeus. Adducemus inde nonnulla, qualia vertit Caſpar Barthius. Ibi ſcilicet Axitheus, aduena Alexandrinus, ita compellat AEgyptum, hominem Alexandrinum: *Sed die mihi, ſuperantne apud vos,* (Alexandriae,) 238
qui Philoſophiae arcana perinde enarrant, vti noſter Hierocles, & e iuuentute generoſi cordatique auditoria diſcentium frequentant, qualem memineris Protagoram illum Lycium, (fortaſſis autem ita appellat Proclum Lycium, ſuum quondam con-

diſcipulum:) *aetate mihi aequalem, ſpecie vero ingenioque ſuperiorem? AEgyptus reſpondens: Olim pulchrarum rerum erat ſtudium: nunc omnia id genus paſſim euanuerunt. Qui nomina tabulis ſtudioſorum dederunt, abhorrent doctrinam: cuius erat docere, nihil praeter ſupercilium doctoris habet, caetera vel docendis rudior. In Circo & Theatris iuuentus habitat: frigent liberalium ſubſellia artium, magna vaſtitate horrent Philoſophorum ſcholae.* Docuit tamen ibi, ſi non iam tunc, paulo certe poſt, magna doctrinae laude Ammonius: ex cuius publicis diſſertationibus ab Ioanne Philopono & Olympiodoro conſcripti ſunt eximii Ariſtotelicorum aliquot librorum commentarii. Caeterum de Alexandrinorum omnibus rebus fuerit pretium legiſſe, quae magno ſtudio ad Zachariam a *pag.* 285. vsque 296. Barthius, atque ad XVIII. caput ſui Geographi Iacobus Gothofredus, congeſſerunt.

SVPPLEMENTVM XVIII.

Ad *pag.* 28.

I.

Per ſane videtur ſimile vero, id ipſum, quod Zonaras habet de ſubtractis a Iuſtiniano ſubſidiis ſiue ſalariis Profeſſorum, ex Procopii Ἀνεκδότοις acceptum eſſe. Illa enim Ἀνέκδοτα fuiſſe in manibus Zonarae, multis eſt indiciis manifeſtum. Certo tamen equidem haud aſſeuerauerim: quoniam vtriusque narratio non omnino eſt eadem. Verba Zonarae Latine verſa adduximus. Iis iam adiungemus Procopiana Graece, vt & Latine a nobis reddita, (Alemanni verſio enim nimis ſibi indulget:) quo poſſit inſtitui comparatio. Igitur cum, a Iuſtiniano cauſidicos Byzantii fuiſſe euerſos, dixiſſet, pergit Procopius etiam de Medicis & Profeſ-
239 ſoribus: *Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰατρούς τε καὶ διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων τῶν ἀναγκαίων στερεῖσθαι πεποίηκε. Τάς τε γὰρ σιτήσεις, ἃς οἱ πρότεροι βα-*

σιλευοντες

σιλεύοντες ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγεῖσθαι τούτου δὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔταξαν, ταύτας δὴ οὗτος ἀφείλετο πάσας. Paulo poſt: καὶ οὔτε ἰατρῶν τις ἢ διδασκάλων τὸ λοιπὸν ἐγένετο λόγος. *Sed & Medicos ac liberalium ſcientiarum Profeſſores iis, quae vitae ſunt neceſſaria, carere fecit. Annonas enim, quas priores Reges ex aerario in hos vſus praebere conſtituerant, hic ſubtraxit omnes. Ideoque impoſterum nulla fuit ratio Medicorum aut Profeſſorum.* Haec habet hiſtoria illa Ἀνέκδοτος: nulla hic quidem facta mentione ſiue nimii aedificandi ſtudii, ſiue Praefecti alicuius, quod tamen fit apud Zonaram. Vt proinde Zonaras alium forte auctorem fuerit ſecutus. Haud diſſimulabo tamen, in ipſa illa *Arcana* aut *Occulta hiſtoria* alibi inter cauſas rapinarum, quarum Iuſtinianus accuſatur, reprehendi etiam aedificandi inſanum amorem, & quorundam praefectorum φιλαργυρίαν: quae tamen non omni ex parte Zonarae narrationi conueniunt. Fortaſſis vero & de fide eius, quod Iuſtiniano impingitur, criminis haud iniuria dubitaueris. Etenim τῶν Ἀνεκδότων ſcriptori haud fas eſt ſecure credere: quoniam exemplo carent illi commentarii. Procopius autem, ſi iſthaec ſcripſit, fuerit vtique ille ingenii maligni, & proinde indigni fide. Adhoc in Codice Iuſtinianeo longe alia legere eſt titulo *de Medicis & Profeſſoribus*, vt & *de Profeſſoribus Vrbis Romae ac Conſtantinopolis*, alibique. Veruntamen ſaepenumero & leges non obſeruantur: neque ex legibus, quaenam fiant, ſed fieri debebant, poteſt, fateor, accipi. Fortaſſis ſane ob ſubtracta Profeſſoribus ſtipendia in Perſiam Iuſtiniano imperante commigrauerunt praeſtantiſſimi eius aetatis Philoſophi, Damaſcius Syrus, Simplicius Cilix, Eu- 240
lalius Phryx, Priſcianus Lydus, Hermeias & Diogenes Phoenices, Iſidorus Gazaeus: quod iter memorat Suidas *voce* πρέσβεις. Niſi id contigiſſe malis ob irruptiones Scythicarum gentium, quae iſthac tempeſtate Graeciam, vbi hi Philoſophi vixerunt, foede ſunt populatae. Id certum eſt, nul-

lius liberalium diſciplinarum Profeſſoris, in quem Iuſtinianus fuerit beneficus, mentionem fieri; nec a quoquam munificentiam illius Principis in literas & literatos laudari; ex aduerſo illa circiter tempeſtate paſſim terrarum ſtudia meliora concidiſſe.

II.

Prius vero, quam hunc de ſalariis Profeſſorum ſubtractis locum deſeramus, monendum videtur, illa, quae *Supplemento VII.* ex Suida adduximus, de priuatis, in vſum Philoſophiae Profeſſorum, Athenis nomine *Platonicae haereditatis* inſtitutis bonis, vt complura alia, eſſe deſumta ex *Vita Iſidori* a Damaſcio conſcripta. Leguntur enim eadem in Excerptis illius libri, quae Photius reliquit tmemate ducenteſimo quadrageſimo ſecundo. Quia pleniora ſunt illis Suidaeis, afferemus etiam haec in medium, & quidem ſua lingua: Ἡ τῶν Διαδόχων οὐσία οὐχ, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι, Πλάτωνος ἦν τὸ ἀνέκαθεν. Πένης γὰρ ἦν ὁ Πλάτων, καὶ μόνον ἐν Ἀκαδημίᾳ ἐκέκτητο κῆπον, οὗ ἡ πρόσοδος νομισμάτων τριῶν. ἡ δὲ τῆς οὐσίας ὅλης χιλίων ἢ καὶ πλειόνων ὑπῆρχεν ἐπὶ Πρόκλου, πολλῶν τῶν ἀποθνησκόντων χρήματα τῇ σχολῇ καταλιμπανόντων. Hanc porro ſubſtantiam ſucceſſionis Platonicae itidem a Iuſtiniano fuiſſe ſubtractam, haud memoratur quidem in Excerptis; forte tamen, quia nondum contigerat. Et vero ſcripta eſt illa *Iſidori Vita* ante Iuſtiniani tempora. Legitur enim in iisdem Excerptis de Balamire, vno Attilae aulicorum, corpus ipſius ſcintillaſſe, *illum-*
241 que patrem fuiſſe eius Theodorici, ὃς νῦν τὸ μέγιστον ἔχει κράτος Ἰταλίας ἁπάσης: quibus verbis ſignificari Theodoricum, Oſtrogothorum Regem, manifeſtum eſt.

SVPPLEMENTVM XIX.

Ad *pag. 31. & 32.*

I.

Qualis fuerit eruditio Saracenorum ante Muhamedem, ex iis, quae iam tum attulimus *Supplemento quinto*, conſtat

ſtat. Nec vero eſt, quod aliter ſentire nos faciant *Locmanni*, quae feruntur, *Fabulae*. Sunt enim quidem illae vetuſtiores, arguuntque aliquam humanae vitae rerum prudentiam; ſed illam etiam nos Arabibus iſtis haud denegauimus: & fuit illa ſcribendi ratio antiquo aeuo familiaris. Sed & a Gregorio Abul-Pharaii celebratur *p. 99.* Hared Ebn Chalda, quo medico vſus fuerit ipſe feliciſſimus Pſeudoprophetarum Muhameth: verum ille alibi artem didicit, non in Arabia, teſte eodem Gregorio. Si ea porro eſt Arabiſmi elegantia in *Alcorano*, quam nonnulli praedicant, (forte tamen nullo idoneo inſtructi argumento: Vnde enim noſcas linguae illius puritatem, quoniam cum antiquioribus Mahumete Arabum ſcriptis inſtitui comparatio non poteſt?) ad doctrinae vim tamen probandam nihil facit. Enimuero, quod Abul-Pharai ſcribit *pag. 104.* in defectu miraculorum ſui Prophetae, *Iſmaelitarum doctos* ad Prophetiam Mahumetis confirmandam *inniti magis vni Alcorano: in quo hoc ipſum pro miraculo habeant, quod, cum conati ſint eloquentiſſimi quique ei par aliquid elaborare, ne capitulum quidem vnum ipſi conferendum proferre potuerint;* id ſtupidam ſuperſtitionem arguit, confutationem haud meretur.

II.

Quae ex Leone notauimus de melioris cuiusque doctrinae libris antiquis, ſiue Graecis ſiue Latinis, a ſuperſtitioſis Arabibus per Africam abolitis, ſerius nonnihil contigerunt. Verba enim eius ſunt: *Eo tempore, quo a Bagadadi Pontifice deficientes rerum in Africa potiebantur Arabes, omnes Afrorum libros igni committi iuſſerunt. Sic enim perſuaſum habebant, quamdiu penes Africae incolas eſſet aliqua Naturalis ſcientiae aut bonarum disciplinarum cognitio, fore, vt ſuperbia eos indies ad tumultum atque ad Mahumeticae Legis contemtum magis ac magis prouocaret.* Idem paulo poſt de Perſarum li- 242

 teris

teris & ſcriptis ait: *Nonne idem & Perſis, dum adhuc ſtaret Arabum imperium, accidiſſe legitur? Certiſſime conſtat, hos quoque literas, quas ſibi peculiares habent, amiſiſſe: omnesque illorum libros Pontificum Mahumedanorum iuſſu igne conſumtos: ne quid rerum Phyſicarum cognitio aut idolorum leges Mahumeticae detraherent dignitati.* Horum primum, quod de libris per Africam combuſtis ſcribitur, ſi Leonis volumini credamus, contigit demum anno circiter Hegirae quadringenteſimo, atque adeo poſt Chriſti annum milleſimum, aetate nempe Elcaimi, Chalifae AEgyptii ſchismatici. Fortaſſis autem mendoſus eſt ille Hegirae numerus, idque non tam Leonis, quam librarii culpa. Pridem certe antehac id factum Alexandriae (quae vrbs ipſo etiam Mahumete viuo prae aliis abundabat adhuc quadam & librorum & doctorum copia) iuſſu Omaris Chalifae, eius, qui Heraclio adhuc imperante Pſeudoprophetae ſucceſſit ſecundus, obiitque anno Chriſti 643: quando in Africam nondum penetrauerant Arabum arma. Operae facturus forte ſum pretium, ſi attulero, quod Gregorius Abul-Pharaii huc ſpectans narrauit *pag. 116.* de Ioanne Grammatico, alias *Philopono* dicto, Alexandrino Profeſſore, & Amro, quo duce Omar AEgyptum occupauit. Prolixiuscula enim vtut videri poſſint, lectu tamen ſunt digniſſima. Scribit igitur in hunc modum, vertente Arabica Eduardo Pocockio: *Hoc tempore*
243 *claruit inter Muslemios Ioannes, quem vocamus nos Grammaticum: qui & Alexandrinus fuit, fidemque Chriſtianorum Iacobiticorum profeſſus Seueri doctrinam adſtruebat, deinde receſſit ab eo, quod profitentur Chriſtiani de Trinitate. Quare conuenientes eum Epiſcopi in vrbe Metsra rogarunt, vt ab eo, quod profitebatur, rediret: cumque redire nollet, eum de gradu ſuo deiecerunt. Vixitque, donec caperet Amrus Ebno l As Alexandriam: & ad Amrum acceſſit. Qui, cognito, quem in ſcientiis locum teneret, honore ipſum affecit, audiitque de ſermonibus eius Philoſophicis, quibus aſſueti non fuerant Arabes, quod eum ad ſtuporem redigeret, quoque percelleretur. Fuit autem Amrus intellectu praeditus, ad res percipiendas promtus, con-*

ceptibus

ceptibus claris: adhaeſit ergo illi, neque ab eo diſceſſit. Deinde die quodam dixit illi Iohannes: Circumiuiſti tu omnia Alexandriae repoſitoria, omniaque rerum genera, quae in iis reperiuntur, obſignaſti. Quod ad illa igitur, quae tibi profutura ſunt, nolo tibi contradicere: at quae nulli tibi vſui futura ſunt, nobis potius conuenient. Dixit illi Amrus: Quid eſt, quo opus tibi ſit? Dixit ille: Libri Philoſophici, qui in gazophylaciis (Bibliothecis) Regiis reperiuntur. Hoc, inquit Amrus, eſt, de quo ſtatuere non poſſum: illud (potis,) de quo ego quid in mandatis dare non poſſum, niſi poſt veniam ab Imperatore fidelium, Omaro Ebno 'lchattab, impetratam. Scriptis ergo ad Omarum literis notum ei fecit, quid dixiſſet Iohannes: perlataeque ſunt ad ipſum ab Omaro literae, in quibus ſcripſit: Quod ad libros, quorum mentionem feciſti; ſi in illis continetur, quod cum libro Dei conueniat, in libro Dei (eſt,) quod ſufficiat absque illo; quod ſi in illis fuerit, quod libro Dei repugnet, neutiquam eſt eo (nobis) opus: iube igitur e medio tolli. Iuſſit ergo Amrus Ebno 'lAs diſpergi eos per balnea Alexandriae, atque illis calefaciendis comburi. Ita ſpatio ſemeſtri conſumti ſunt. Audi, quid factum fuerit, & mirare. Haec omnia Abul-Pharaiius. Vnde diſcimus, quo 244
tum animo in Philoſophiam & meliores quasque literas fuerint ſuperſtitioſi Arabes, quamque miſere tum perierit theſaurus ille librarius, Alexandriae hactenus ſuperſtes.

III.

Perinde vero, atque Saracenorum in libros ſaeuitiam & ruditatem egregie narrauit nobis Abul Pharaii, ita mirifice illa etiam, quae de Maimone Chalifa diximus, illuſtrantur iis, quae idem memorat *pag. 160.* Quapropter illa quoque non poſſumus non hic integra dare, quamuis itidem fortaſſis nonnihil ſint prolixiora. Verba haec ſunt verſionis Pocockianae: *Ait Alkadi Saed Ebn Ahmed Andaloſenus, Arabes initio Islamismi haud aliis curam impendiſſe diſciplinis, quam linguae ſuae peritiae, Legisque ſuae conſtitutionum ſcientiae, excepta arte medica, quae aliquibus eorum nota, nec pluribus improbata fuit, quod ea hominibus vniuerſim opus ſit. At-*

que

que hic Arabum ſtatus fuit ſub Ommiadarum imperio. At vbi Deus Haſhemidas ad imperium euexit, & ad ipſos regnum tranſtulit, reverſi ſunt animi ab incuria ſua, & experrecti intellectus a deliquio ſuo. Primus autem eorum, qui ſcientiis operam dedit, fuit Chalifa ſecundus, Abu Iaafar Almanſur, qui, praeterquam quod Legis peritia excelluit, Philoſophiae etiam ſtudio incubuit, ac praecipue Aſtronomiae. At vbi deuolutum eſt inter ipſos imperium ad Chalifam ſeptimum, Abdallam AlMamunem, Harunis AlRaſhidi filium, perfecit ille, quod orſus fuit auus ipſius AlManſur, & ſcientiam locis ſuis quaerere aggreſſus, cum Graecorum Regibus intercedens, petiit ab illis, vt, qui apud ipſos eſſent, libros Philoſophicos ad ipſum mitterent. Qui cum ad ipſum, quos haberent, miſiſſent, conquiſitis ille interpretibus peritis eos ipſis accurate vertendos impoſuit. Cumque, qua fieri potuit, diligentia verſi eſſent, homines ad eos legendos incitauit, eorumque perdiſcendorum deſiderium ingeſſit, ipſeque doctis vacare & eorum diſputationibus intereſſe (ſolitus) & eorum diſſertationibus delectari. Cum ſciret, doctos eos eſſe, quos ſibi Deus e
245 *creaturis ſuis ſelegit, & e ſeruis proprios vendicauit: vtpote qui ſtudium ſuum adhibuerint ad virtutes animae rationalis acquirendas, abſtinentes ab eo, cui praecipue inhiant Sinenſes & Turcae, quique eorum veſtigiis inſiſtunt, vt peritia artium mechanicarum excellant, gloriamque captent ex iis, quae animae iraſcibilis propria ſunt, vt potentiis concupiſcibilibus emineant.* Etiam hactenus Abul-Pharaii.

IV.

Faciunt huc etiam illa, quae Ioannes Leo refert de Mamone *libro de Vitis Philoſophorum Arabum*, quem ex bibliotheca Florentina erutum primus edidit Hottingerus, & *Bibliothecario* ſuo inſeruit. Ibi enim de Ioanne Meſue Chaldaeo diſſerens haec etiam narrat: *Tunc Mamon deſiderio immortali deſiderabat intelligere antiquorum ſcientias: quoniam tunc nulla erat ſcientia Arabice deſcripta: adeoque dictus Mamon congregauit ingentem numerum doctorum diuerſarum linguarum, & interrogauit auctorum nomina atque librorum, quae ſcripta fuerunt in artibus lingua Graeca, Perſica, Chaldaea, atque AEgyptia, adeoque multa eorum nominata ſunt volumina. Miſit*

ſit tunc multos ex familiaribus ſuis in Syriam, Armeniam, atque AEgyptum, vt illos emerent libros: de quibus ſarcinas infinitas & tulerunt & conduxerunt. Tunc ſegregati ſunt boni & vtiles: ſicut in Medicina, in Phyſica, in Aſtronomia, in Muſica, in Coſmographia, & Chronica, deſcripti. Et poſuit ſupra traductionem linguae Graecae Ioannem, filium Meſuah, praedictum, quoniam in illo tempore Chriſticolae Graecis ſtudebant literis. Poſuit etiam ſupra traductionem Graecam alios quamplures ſub eodem Ioanne: & ſupra linguam Perſicam Maham, dictumque Meſuah. Qui traduxerunt librum Galeni in Medicina: poſt quae omnia opera Ariſtotelis Arabice traduxe-
runt, multis etiam aliis magiſtris auxiliantibus. Haec Leo- 246
nis addidiſſe de Mamone, nunc ſufficiat. Congeſſit enim quaedam etiam huc pertinentia incomparabilis Hottingerus in *Hiſtoria ſeculi IX*: verum illa ibi facile reperiri & maiore cum fructu ſuo legi poſſunt.

V.

Igitur Ommiadibus Chalifatum adminiſtrantibus nullam inter Muslimos, quos appellant, ſcientiarum curam fuiſſe, certum eſt. Et vero ad interitum omnis priſcae doctrinae Graecorum non potuit non vergere illud quoque Walidi Chalifae edictum, cuius Abul-Pharaius *p. 129.* ita meminit: *Chriſtianorum ſcribis, ne amplius Graece, ſed Arabice, libros exararent, interdixit.* Obiit autem ille Walid anno Hegirae nonageſimo ſexto, qui Chriſti eſt ſeptingenteſimus decimus quartus. Fortaſſis tamen hoc edictum maxime ſpectauit ſcribarum illud genus, quos *Notarios* nuncupamus. Et vero Landulphus Sagax, tempora Iuſtiniani Rhinotmeti enarrans, ſcribit, *prohibuiſſe* Vlid ſiue Walid, Chalifam Syriae, (adhuc ſcilicet Regia ſede Damaſci haerente,) *ſcribi Graece publicos Logotheſii codices, ſed in Arabicis annotari ſine computo*: *quoniam*, ait ille, *impoſſibile eſt, illorum lingua monadem vel dualitatem aut trinitatem, aut octo & dimidium & tria ſcribi: propter quod & vsque hodie ſunt Notarii Chri-*

ſtiani. Verum huic Landulpho vix poteſt credi. Non enim, quod addit de notis numerorum ignoratis Saracenicae genti, meretur fidem, quia Zifrae, quibus hodie nos vulgo vtimur, Arabicum eſt inuentum. Niſi forte illas etiam ipſi Arabes initio ignorauerint, & denique, iam renatis ſub Abaſidis ſcientiarum Mathematicarum ſtudiis, poſt Landulphi aut eius Graeculi, vnde haec ille hauſit, aeuum in vſum communem receperint. Quicquid ſit, librum vllum Graece a ſaeculo vsque ſeptimo, atque adeo poſt illud Walidi edictum in terris Saracenici Imperii ſcriptum
247 eſſe, nullo hactenus fuit indicio probatum. Par eſt ratio librorum Latinorum per Africam. Nec vero vllus hodie ſupereſt ſcriptor Latinus Africanus, recentior irruptione Saracenica in Africam. Quod ſi etiam fas eſt credere Ioannis Leonis narrationi, ſuo iam tempore per annos nongentos, ſolos Arabicos literarum characteres in Africa obtinuiſſe, vtique a primo vsque exordio Islamismi in iis terris Latina quaeuis ſcriptio abolita eſt. Vixit enim Leo ſedente Papa Leone decimo, ab illo nomen vtrumque conſecutus in baptiſmo, poſt tamen, vt canis ad vomitum, ad Muhamedis ſacra reuerſus.

VI.

Ommiadum porro Chaliſarum imperium durauit ad annum vsque Chriſti ſeptingenteſimum quadrageſimum nonum: quo primus Abu l' Abbas Chaliſatum ſuſcepit, atque ad poſteros Abbaſidas ſiue Hashemidas propagauit. Manſur praeterea, qui inter Abbaſidas primus fertur fauiſſe nonnihil ſcientiis, Chaliſatum aggreſſus eſt demum anno Chriſti DCCLIV, & Bagdadum coepit condere octauo poſt anno, mortuus anno DCCLXXIV. Hactenus igitur, & vsque ad Mamonem, adeoque ad ſaeculum Chriſtianum nonum, durauit inter Arabes, ob imperantium ruditatem, etiam in-

ter

ter omnes alios ſubditos eorum, tantum non ſpiſſa barbaries: quantumuis aliquis literatorum amor in Manſore & Arone Raſiido fuiſſet reſuſcitatus.

VII.

Non tantum vero celebris eſt fama inſtitutae cura Al-
mamonis bonae doctrinae, vt & dimenſionis terrae, ſed et-
iam obſeruationum ſideralium. Memorat ſane & illas Gre-
gorius Abul Phraii *p. 161.* hiſce verbis: *Cum vellet Almamun*
ſtellarum obſeruationes fieri, ipſum (Almanſurem) *alioſque*
complures obſeruationum & inſtrumenta conficiendi peritos illud 243
facere iuſſit: qui illud praeſtiterunt in loco Sehmaſia dicto, in pro-
uincia Bagdadenſi, & in monte Caſio prope Damaſcum. Eſt
autem & frequens laudatio illarum obſeruationum in ſcriptis
Aſtronomorum ſequioris tempeſtatis, Arabibus pariter &
Latinis, fere non minus, atque poſt coepit *Tabularum Al-*
phonſinarum gloria.

VII.

Inter eos porro libros, quos de Graeco verti fecit Arabice AlMamon Chalifa, fuiſſe etiam Ptolemaei Almageſtum, docet ex manuſcripto codice Latino Almageſti Iacobus Chriſtmannus, vir eximie mathematicarum rerum peritus, deque iis praeclare meritus, *libro de Connexione annorum* cum Alfragani Elementis edito *pag. 471.* Ibi enim haec verba fuiſſe notata: *Liber hic praecepto Mamonis, Regis Arabum, qui regnauit in Baldach, ab Abbazez, filio Ioſephi, filii Maire, Arithmetici, & Sergio, filio Elbe, Chriſtiano, in anno XII. & CC. ſectae Sarracenorum translatus eſt.* Abul-Pharaii quoque notauit *pag.* 4. tempore Mamonis verſos eſſe Arabice Apollonii Conicorum libros ſeptem, etſi octo ſint ab ipſo Apollonio ſcripti. Neutiquam vero credendum eſt cum nonnullis, omnes Graecos libros, qui Arabice ſunt verſi,

Digitized by Google

iſthac vna tempeſtate translatos eſſe. Etenim etiam ab ipſomet Abul-Pharaiio varii interpretes celebrantur, qui multo poſt demum vixerint. Quin tamen iſthoc aeuo plurimi ſint verſi, non dubitamus.

VIII.

Obſeruari hic obiter meretur, Graecos quidem & Syriacos libros Arabice verſos paſſim narrari, Latinum autem nullum a quoquam. Non enim me fugit quidem, Leonclauio fuiſſe perſuaſum, Iuſtinianeum Codicem Arabice verſum. Non dubito autem, fuiſſe viro praeclariſſimo impo-
249 ſitum: quoniam quo tempore ſub Abaſidis libri Arabice verti coeperunt, ne Conſtantinopoli quidem Codicis Iuſtinianei Latini vlla fuit auctoritas, vllus in foro vſus, forte nec exemplar aliquod, ſaltim in vulgi manibus: unde & *Baſilicorum* editio ſimiliumque librorum tunc fuit neceſſaria.

IX.

Lectas quoque hiſtorias Africae Latinas Arabicis eiusdem terrae ſcriptoribus, tradit quidem & Iohannes Leo, ſed ita, vt haud obſcure ſignificet, illas Latinas non eſſe integre in Arabicum ſermonem verſas. Sic enim ille *lib. I.* loquitur: *Nullam habent Arabes de rebus Africanis hiſtoriam, quae non fuerit prius Latine deſcripta. Auctores habent antiquos quosdam, qui partim Arianorum temporibus ſcripſerunt, partim etiam, qui ante ea tempora fuerunt: quorum omnium nomina memoria exciderunt. Illorum autem volumina permultos continere libros, credibile eſt. Cum enim horum interpretes nobis quid perſuadere vellent, id ſeptuageſimo haberi libro, ex illis me audiſſe, memini. Neque in vertendis iam dictis voluminibus autoris ordinem ſunt ſecuti, ſed ſumta alicuius Principis hiſtoria, tempora illa cum Perſarum Regum, aut Aſſyriorum, aut Chaldaeorum, aut Iſraëlitarum temporibus connexa maluerunt.* Si Leonis

Digitized by Google

nis ſane huic narrationi credendum, haud ſupereſt hodie Liuii aliorumque hiſtoria ex Latino Arabice verſa: quam tamen nonnulli ex Africa audent exſpectare. Et vero ipſam Liuii hiſtoriam fuiſſe in manibus eorum, qui *ſeptuageſimum* hiſtoriae Latinae librum teſtem laudauerunt, ſuſpicor quidem, quia vnus Liuius multos adeo hiſtoriae libros condidit: indubie autem etiam illa Liuiana interpolata ſunt ab interpretibus & corrupta. Praeter hiſtorica porro iſthaec nulla omnino reperitur vllius Latini ſcripti inter Arabes, nobis quidem notos, laudatio.

SVPPLEMENTVM XX.

Ad *pag. 33.*

I.

Scriptores Arabici indubie plurimi floruerunt, a ſaeculo cumprimis Chriſtiano nono ad decimum quartum. Pauci tamen in vulgus Europaeum innotuerunt: nempe illi dun- 250
taxat, qui Latine ſunt verſi. Hiſtoria tamen doctorum Arabicae linguae virorum a non vno exacte eſt tradita. De quibus quandoquidem iam dictum a nobis aliquid eſt in *Epiſtola ad V. C. Ioannem Henricum Meibomium*, amicum, dum viueret, noſtrum non e multis, quae in opere Epiſtolico eſt *quadrageſima*, non eſt, cur illud argumentum hic denuo tractemus: praeſertim quia non eſt huius inſtituti. Hoc vnum duntaxat nunc addimus, quod ex eo tempore, quo ſcripta eſt illa Epiſtola, vir Orientalis literaturae ſine exemplo peritiſſimus, ſimulque inuſitatae induſtriae ac probitatis, amicus itidem heu quondam noſter, Hottingerus, in *Bibliothecario* ſuo, *libri ſecundi Bibliothecae Theologicae appendice*, nobis dederit Ioannis Leonis illum librum de *Vita quorun-*

dam Philoſophorum & Medicorum Arabum, cuius ibi facta eſt mentio: prodierit quoque non multo poſt in lucem, interprete atque editore Edoardo Pocockio, *Hiſtoria Gregorii Abul-Pharaii* docta & varii argumenti.

II.

Quamuis porro abunde conſtet, paſſim per omnem fere Aſiam, temporibus Abaſidarum, doctrinam variam ſapientiae fuiſſe cultam, de ſcholis tamen publicis vix quicquam paene ſolet memorari. Id quod indicio fortaſſis eſt, propagatam illa tempeſtate meliorem quamque eruditionem opera virorum doctorum priuata: ad quos ſcilicet alii confluxerunt diſcendi gratia. Et vero ipſo Mamone imperante eiusmodi ſcholam inſtituiſſe Ioannem Meſue, (non illum Damaſcenum longe recentiorem, cuius ſcripta quaedam Latine verſa in noſtris ſunt manibus,) diſerte narrat Abulpharaius. Qui item nullius meminit ſcholae publicae vel ab ipſo Mamone inſtitutae: etſi, apud illum in pretio fuiſſe doctos, eiusque cura propagatam e Graecorum ſcriptis Phi-
251 loſophiam theoreticam, haud praeterierit ſilentio. Maronitae tamen apud Geographum Nubienſem *lib. de vrbibus & moribus Orientalium cap.* 2. de Bagdado aiunt: *Vrbs haec nobilis eſt ſcholis, quae omni ſcientiarum genere floruerunt, & adhuc florent.* Sed fortaſſis hoc etiam ita accipi debet, quaſi vixerint ibi magiſtri, qui ſcilicet docuerunt perinde, atque apud Athenienſes & Romanos ante ſaeculum Chriſtianum ſecundum moris fuit: priuilegiis quidem nonnullis & immunitatibus fortaſſe inſtructi, non tamen conducti publico aere. Prae aliis autem Aſiae vrbibus inclaruerunt doctis magiſtris poſt Bagdadum ſecundo loco Damaſcus, Cuſa, Baſſora, Coraſmiae etiam metropolis, Coacangh: de qua etiam Hottingerus quaedam notauit in *Hiſtoria ſeculi XV. pag. 673.* ex Ahmede Arabſcide.

III.

Digitized by Google

III.

Etſi denique poſſit videri, non omnino certum id, quod diximus, Tatarorum & Turcarum imperiis extinctam in Aſia illam ſub Abaſidis renatam meliorem doctrinam; verum tamen eſt. Quamuis etiam ſic leues aliquas reliquias hic alibi manſiſſe, aut interdum ſcintillam aliquam iterum emicaſſe, etiam ipſimet haud negauerimus. Et vero Gregorius Abulpharaii *pag. 358.* de Naſeroddino Tuſenſi, qui obiit anno 675. hoc eſt, anno Chriſti 1276, hisce verbis vſus eſt: *Hoc tempore diem obiit Choiah Naſeroddin Tuſenſis, Philoſophus, qui obſeruationes Aſtronomicas in vrbe Maraga fecit, ſapiens inſignis in omnibus Philoſophiae generibus: quem ad obſeruationes faciendas conuenit magna Geometrarum praeſtantiſſimorum multitudo. Sub eius arbitrio fuerunt omnes ſcholarum reditus in omnibus, quae ſub imperio Mogalenſium erant, regionibus.* Liquet hinc ſane, a Tataris non fuiſſe exciſas ſcholas perinde, atque factum initio ſtatim ab Arabibus, ſed earum habitam ſaltim tunc curam laude non indignam. Dixerat autem & de Hulaco, Mogolenſium magno Monarcha, 252
iam tum Abulpharaii pag. 355: *Anno ſexcenteſimo quarto* (Chriſti 1265.) *e viuis exceſſit Hulacu, vir ſapiens, manſuetus, intellectu & ſcientia praeditus, ſapientum & doctorum amans.* Item p. 351. de Kublai Kanni: *Amabat ſapientes, doctos, & religioſos, cuiuscunque tandem ſectae aut gentis.* Imo cum iam concidiſſet A. C. 1335. Monarchia Tatarorum, de ipſo Timur Lenc, qui obiit anno 1404, proditum, *doctis illum fauiſſe, eorumque conſortio delectatum.* Quid? quod cum admiratione Europaeorum legantur *Tabulae Aſtronomicae* Vlug Beig, magni Mogolis, nepotis Temurlenchi, ſiue, vt vulgo loquimur, Tamerlanis. Sed vnus ille inter ſuos hanc laudem meruit: de reliquis nihil tale fuerit legere: eoque ad gentis vituperium magis haec Vlugi opera facit, quam commendationem.

IV.

De Solimanno item, Turcarum Imperatore, ita Maronitae *cap.* 7. ſcribunt: *Templo Meccano accedit nobilis diſciplinarum Academia, beneficio & munificentia Solimanni anno fere ab Hegira 949. erecta: qui & ſumtibus architecturam mirabilem & prouentibus Lyceum ipſum ditauit.* Verum & hoc in illa gente exemplo caret: nec ac ingenio Turcico profectum, ſed a religioſo quodam cultu & conſilio alieno. Quanquam non deſint, qui affirment, Auerroicae Philoſophiae fuiſſe ſtudioſum illum magnum Ottomannidam.

V.

Magis indubie admirationem meretur id, quod Ioannes Leonclauius *lib. XV. Hiſtoriae Muſulmannicae* narrat de Mahumetho, eius nominis ſecundo, Turcarum Imperatore, atque vrbis Conſtantinopolis expugnatore. Vbi enim aedificia ab illo conſtructa enarrat, poſt alia ſic loquitur: *Erat in vrbe Conſtantinopoli locus ſacer, quo Chriſtiani templum ſuae*
253 *religioni peruetus habebant, ſanctis Apoſtolis dedicatum. Eo loco medreſſas octo ſiue gymnaſia pro ſtudioſis literarum ſtruxit, & in horum medio templum eximium collocauit, & ex aduerſo templi magnum imaretum fieri curauit, itemque ab altera parte timarhanam, quae medicandis aegris eſt domus. Poſt ſingulas vero ſtudioſorum medreſſas, vnam tetimmen, quam vocant, iiſdem inhabitandam aedificauit. Simul, vt omnibus horum gymnaſiorum doctoribus, magiſtris, & incolentibus tetimmen ſtudioſis, ex imareto ibidem ſuo cibi, panes, alimenta caetera praeberentur, ordinauit. Imaretum literae, quam Eleff vel Aleff vocant, ſimilitudinem refert. Hinc ornandi doctoris ſecretiorum diſciplinarum Scheichis Veſae Zadis cauſa templum conſtruxit, cum cellis religioſorum: in quibus & Deo ſeruiunt, & dogmata penitiora percipiunt. Praeterea viro Turcorum opinione ſancto, Ebu eiubi Enſari, templum cum imareto gymnaſioque ſcholaſtico, extra*

vrbem

Digitized by Google

vrbem condidit. Addit ibidem: *Denique viris in vrbe Conſtantinopolitana doctis, pauperibus, pupillis, viduis, mulieribus, dona diſtribuere ſolebat, ex animi benigni liberalitate profecta, quae dici conſueuerunt eleemoſynae. Doctoribus etiam menſtrua ſalaria conſtituit.* Haec omnia Leonclauius. Sed nihil horum facit ad ſapientiae & artium ſtudia: duntaxat autem pertinent cuncta partim ad ludos triuiales, partim ad doctrinam Muhamedicae religionis & Iuris ciuilis Turcomannici. Quae etiam ipſa tamen ſuam commerentur laudem.

VI.

Fatemur praeterea, eſſe hodieque & PERSIS ſua literarum gymnaſia. Sunt autem & illa eiusdem fere generis cum Turcicis. Quam rudia autem ſint reliqua omnia & barbara, optime poſſunt teſtari illa, quae refert Olearius *lib. V. cap. 25. Itinerarii Ruſſo-Perſici.*

SVPPLEMENTVM XXI.

Ad *pag. 35.*

Quam in AEgypto hodie ſcientiarum artiumque priſca cultura mutauerit, vt pateat omnibus, ipſamet Ioannis
Leonis verba hic afferemus. Agens ille de Alcairi incolis, 254
ita ſcribit: *Mercaturae ac mechanicis artibus dant operam, non tamen loco natali excedunt. Plurimum ſtudio Legum incumbunt, Artium pauciſſimi. Quamuis Collegia perpetuo ſtudioſis referta ſint, pauci tamen ad frugem perueniunt.* Eandem rem quoniam Proſper etiam Alpinus, medicus doctrina praeſtans, & qui per aliquot annos Cairi fecit artem in miniſterio Conſulis, quem vocant Veneti, *lib. 1. cap. 1. operis de Medicina AEgyptiorum* pridem poſt Leonem praeclare narrauit, huius etiam verba afferemus. *Ac primum dico, Cayri aliisque in locis AEgypti plurimos tum viros, tum mulieres reperiri, qui publice per vrbem medici-*

dicinam faciunt; non tamen vllos exiſtere, qui hanc artem aliqua ratione atque Hippocratice faciant: quando ibi nunc non literis, ſed armis, opera ab his populis detur. Neque id quidem mirum: cum Turcarum imperio ea gens ſubiecta ſit, qui nullis ſcientiarum ſtudiis delectantur, armis tantum, auro argentoque, & Veneri indulgentes. De quibus vere videtur Seneca dixiſſe:

Turpis libido dominatur (ſcilicet nunc) *potens Venere,*
Luxuria, victrix orbis, immenſas opes
Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.

Deeſt illis ſtudiorum exercitatio, quanquam publicas ſcholas ſiue Studia ipſi habeant, in quibus varia ſcientiarum genera docentur. Cayri Studii locum Gemelbazaz appellant, pro quo tercenta millia aureorum anno quolibet diſſipari aiunt. Siquidem ibi totius Academiae ſumtus ad libros, ad victum, & ad reliqua doctoribus & ſcholaribus neceſſaria, quotannis aere publico ſuppeditantur. Ex omnibus vero ſcientiis atque artibus, quae ibi docentur, ea ſola pars Theologica apud ipſos colitur, quae Pſeudoprophetae Mahometis leges inſtitutioneſque pertractat. Multi ſiquidem propemodumque infiniti ſunt, qui honoris atque vtilitatis gratia in eiusmodi ſcientiam incumbunt: quam qui adepti ſunt, in ſummo pretio atque honore apud Turcas aliosque omnes habentur. Hos CADI appellant, quaſi dixerint ſacrae Legis
255 *doctores: quos Turca, illius regionis praefectus, ſuos quoque iudices creat: quibus auctoritas conceſſa eſt, vt poſſint quacunque de re in iure ciuili ac pontificio iudicare: ob quam rem ipſam tum in ſumma veneratione habentur, tum maximas parant opes. In aliis vero artibus atque ſcientiis perpauci ſunt, qui perfecti fieri ſtudeant: omniumque minime in arte Medica. Quae cum aliis omnibus fere in locis ſummo dignitatis gradu ſit, infimum nunc atque viliſſimum, tum ob gentis barbariem, tum ob eorum, qui per vrbem medentur, ignorantiam, locum tenet.*

SVPPLEMENTVM XXII.

Ad *pag. 36.*

De Maurico per Africam & Hiſpaniam imperio non conſentiunt ſcriptores. Nos praecipue Ioannem Leonem &

& Thuanum ſecuti ſumus. Iis poſſunt & merentur adiungi, quae narrat Ioannes Mariana, Hiſpaniae rerum ſcriptor prudens non minus ac diſertus, & alias paſſim in praeclaro hiſtorico opere, & cumprimis *lib. VII. cap. 5. lib. X. cap. 1. & libri XI. primo capite.* De iis etiam, quae contigerunt Auerroi imperante Manſore, egregia narrat Ioannes Leo libro *de vitis Philoſophorum*: cuius primam editionem debemus illi, cui plurimum debet literatura Orientalis, Hottingero.

SVPPLEMENTVM XXIII.

Ad *pag. 40.*

I.

De ſtudiis Maurorum in vrbe Feza quae tradit Nicolaus Clenardus paſſim in *Epiſtolis*, idonea ſunt Leonis narrationes illuſtrare. Non omnem autem tunc in ſchola Feſſana ſapientiae curam exoleuiſſe, etiam ipſe Ioannes Leo probauerit: 256
qui, ſe Feſſae in ſcholis profeciſſe, profitetur, ſimulque eruditionis ſuae inſigne praebuit documentum non tantum luculenta illa Africae deſcriptione, ſed etiam libello *de Philoſophorum vitis*. Adhoc teſtatur Paulus Iouius *lib.* 34. *Hiſtoriae* de Muleaſſe, Tunetano rege exule, *per otium cum Philoſophis de natura vniuerſi, & de motu coeli, poteſtateque ſiderum, exactiſſime ex Auerrois diſciplina illum diſputaſſe.* De occupatione item Tunetanae vrbis, Caroli Imperatoris auſpiciis facta, agens: *In ea*, inquit, *arcis direptione tria incomparabilis iacturae detrimenta Muleaſſes deplorauit, Arabicorum voluminum inprimis, quae perturbata atque direpta bibliotheca perierunt. Aſſeruabantur enim antiquiſſimi codices, non diſciplinarum modo omnium praecepta, ſed ſuperiorum etiam Regum res geſtas, & Mahometanae ſuperſtitionis interpretationem con-*

tinentes: quos Rex ipſe poſtea me audiente, ſe vnius vrbis pretio (ſi fieri poſſet,) fuiſſe redemturum, diſſerebat. Quantumuis autem in Muleaſſe & aliis nonnullis fuerit, imo nunc etiam ſit, aliquis Philoſophiae amor, communem tamen gentis ignauiam & ruditatem nihil huius excuſare eſt idoneum. Perinde ac ſuperſtites ibi bibliothecae non ſunt documenta florentis ibi etiamnum doctrinae.

II.

Obiter non poſſumus hic non monere in vniuerſum a-
liquid de eorum, qui Arabica lingua ſcripſerunt, eruditio-
ne. Magnus ſatis eorum eſt numerus, quantum hactenus
variis eſt monumentis proditum, ſcriptorum eiusmodi:
quoniam eorum pars in Aſia, pars in Africa vixit, ex variis
regionibus oriundi, ita vt raro vel nullos inuenire inter il-
los ſit ex priſca Arabum proſapia. Quorum ſcripta Latine
ſunt verſa, (eſſe autem verſa Phyſicae quidem & Aſtrologi-
cae & Medicae doctrinae linguae illius potiſſima, facit illud
veroſimile, quod ſaeculo duodecimo & tertiodecimo Chri-
257 ſtiano, quibus verſiones illae ſunt inſtitutae, optimae famae
libri quique Arabici fuerint noſtris hominibus notiſſimi, eo-
que nomine interpretes ſuos acceperint:) arguunt pleraque
ingenium & iudicium auctorum ſuorum pereximia, non
quidem ſi dictionem, ſed ſi res, quae tractantur, ſpectare
velis, & docendi methodicam rationem. Quemadmodum
autem ipſi illi ſcriptores ingenue eruditionis ſuae principes
magiſtros agnoſcunt Graecos priſcos, ita licet etiam fortasſis
citra inuidiam & obtrectationis ſuſpicionem profiteri,
longo interuallo omnem Arabicae doctrinae laudem infra
Graecorum illorum merita ſubſiſtere: parum certe, idque
in perpaucis, iſti Graecae ſapientiae veteri ab Arabibus illis
acceſſiſſe; ac proinde, quoniam Graeca hodie redierunt in
manus noſtras, non etiam eſſe, quamobrem Arabica iſthaec

non-

nondum verſa anxie amplius deſideremus. Hiſtoriae humanarum rerum, quae quidem florentibus Arabum imperiis acciderunt, longe alia eſt ratio: vix enim illam petere aliunde licet. Fruſtra tamen aliarum gentium, quamuis Orientalium, res antiquiſſimas quasque, atque adeo & Graecorum & Latinorum, inde exſpectari, produnt nimis luculenter, quae ad nos peruenerunt, Arabum monumenta.

SVPPLEMENTVM XXIV.

Ad *pag.* 43.

I.

Quae Theophilo eiusque filio Michaële imperantibus facta eſt Conſtantinopoli melioris cuiusque literaturae reſtitutio quaedam, ea quin contigerit Barda Caeſare annitente, nemo facile negauerit. Etenim Imperatores illi tantum non monſtra quaedam hominum fuerunt: certe a ſtudiis colendis quam alieniſſimi. At nec Bardae ingenium fuit doctrina aliqua illuſtri excultum. Igitur perquam eſt vero- 258
ſimile, illud omne beneficium Photii conſiliis deberi. Hic ſcilicet fuit ab eruditione quamoptime inſtructus, quod Μυριοβίβλος & Νομοκάνων ipſius hodieque docent cum noſtra admiratione: idemque gratia atque auctoritate plurimum apud Bardam valuit, teſte ipſomet Zonara. Leo porro ille Philoſophus, quem Theophilus euexit, praeter Zonarae Cedrenique elogia, etiam a Conſtantino Manaſſe in *Annalibus* audit μυριομαθέστατος. Quin etiam non dubitauit Manaſſes narrare, hunc Theophilo Imperatori plane inuſitatum confeciſſe horologium: per quod Imperatori in regia conſidenti ſingulis horis ſpectandum exhibuerit, quicquid noui vel apud Arabes vel apud Syros tentaretur; machinam vero illam a Michaële, Theophili filio, fuiſſe deſtructam. Indubie

dubie quidem hoc omne vanum ac fabuloſum eſt; arguit tamen opinionem vulgi de iſto Leone, quod nempe populus incredibilia etiam ſibi de illo perſuaſerit.

II.

Caeterum ea, quae Theophilo Imperatore contigerunt doctrinae in lucem e tenebris reductae primordia, per fuerunt obſcura: & lux maior denique refulſit ſaeculo decimo: ſi quidem credere licet iis, quae in Praefatione *Geoponicarum Eclogarum* Conſtantini Porphyrogennetae Imperatoris continentur. Auctor enim earum Conſtantinum illum Imperatorem ita alloquitur, vt quidem verba Graeca interpretatus eſt Ianus Cornarius: *Primum Philoſophiam & Rhetoricen iam deperditas, & ad immenſam obliuionis profunditatem demerſas, mirabili artificio & prudentia retraxiſti, robuſta dextera tua illis porrecta. Deinde vero etiam alias omnes ſcientias ac artes renouaſti. Poſtremum autem gnarus, politiam in tria haec eſſe diuiſam: militiam, inquam, ſacerdotium, & agriculturam; non minimam curam*
259 *circa hanc poſtremam partem adhibuiſti, quae humanam vitam maxime conſeruare cognoſcitur.* Si ſane ad illud vsque tempus Philoſophia & Rhetorice perierant, facile liquet, quam miſera fuiſſet hactenus vtriusque conditio. Vbi obiter haud abs re fuerit obſeruare, reſpexiſſe Praefationem illam ad libros varios, Conſtantini illius cura iam tum editos, quales de re militari erant τακτικῶν & περὶ θεμάτων commentarii: nullo tamen indicio facto magni operis *Eclogarum Hiſtoricarum*, quia forte illud tunc nondum fuit inſtitutum. Is etiam porro, qui praefatus eſt in *Eclogas Hiſtoricas* eiusdem Imperatoris, quarum tituli tantum duo hactenus lucem viderunt; quinquaginta & vno etiamnum ſiue latentibus alicubi ſiue deperditis, conqueritur de inopia, quae fuerit hactenus, librorum hiſtoricorum: ideoque & Imperatorem ex omnibus orbis partibus libros doctrina varia refertos conquiſiuiſſe. Plane idem vero de hoc Conſtantino etiam alii Graeci hiſtorici

rici tradiderunt. Diſerte enim tomo tertio Zonaras: ἐπιμελέθη δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιτελησμένης ἤδη σχεδὸν· ἀλλὰ μέντοι καὶ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλους ἐπιστήσας, καὶ ἀναζωπυρήσας ἐκλειπούσας αὐτάς. Cedreni verba Latine ſic ſonant: *Scientias, Arithmeticam, Muſicam, Aſtronomiam, Geometriam, & omnium principem Philoſophiam, quae iam longo tempore ob incuriam & inſcitiam Imperatorum perierant, ſua induſtria inſtaurauit, conquiſitis, qui in quouis genere excellerent, ac conſtitutis doctoribus, & diligentibus receptis & conductis. Quo factum eſt, vt exiguo temporis decurſu barbaria profligata Vrbs denuo literis floruerit.* Eisdem paene verbis vſus eſt Michaël Glycas Siculus *l. 4. Annalium:* ideoque nolo nunc illa adducere.

III.

Praeter iſtaec autem ab iis laudata dignum cumprimis etiam eſt aeterna memoria, Legum quoque ſtudia hoc demum Imperatore coepiſſe nonnihil erigi. Et vero tunc Con- 260
ſtantini Imperatoris cura perfectum editumque eſt Βασιλικῶν opus, noua nempe ἀνακαθάρσει repurgatum, etſi illud parens Leo iam feciſſet conſcribi. Tunc etiam demum Νομοκάνων Photii videtur in vſum traductus eius Porphyrogennetae auſpiciis. Theophilo ſane & Michaële imperantibus etiam Iuris Romani Iuſtinianei videtur perquam exigua habita ratio, imo forte nulla, prae Latini ſermonis pridem ſepulta Conſtantinopoli peritia: vt proinde tunc temporis indubie nec Iuris illius ciuilis ſuperfuerit, in vulgo quidem, ſcientia. Id quod liquido oſtendit etiam illud: quoniam a Iuſtiniani vsque aetate non memorantur vlli libri Graece ſcripti a quoquam Iuriſconſulto aut Imperatore, donec tandem Baſilius Macedo, Michaëlis ſucceſſor, πρόχειρον νομικὸν publicavit. Superſunt enim quidem Iuſtini etiam ſecundi, Tiberii, Heraclii, & Conſtantini quinti Nouellae quaedam ante Baſilium promulgatae: ſed cum paucae illae ſunt, tum oſtendunt rarum Iuris ciuilis Romani, a Iuſtiniano vsque ad

Baſi-

Baſilicorum promulgationem, in foro, in ſcholis forte nullum, vſum.

IV.

Vt in viam igitur redeamus, illa, quae Theophilo & Michaële imperantibus fuit inſtituta, bonae literaturae reſuſcitatio perquam fuit leuis: maior autem laus debetur ſaeculo decimo, & quidem Conſtantini Porphyrogennetae Imperatoris prudentioribus auſpiciis. Etiam illum vero Principem ſatis doctum, imo omnis doctrinae patronum maximum, dum conſilio haud quidem malo tot *Eclogas* variarum ſcientiarum fecit conſcribi, non equidem dubito, multum reipublicae literariae ſimul nocuiſſe: hac ratione videlicet per ignauiam hominum optimis quammultis veteris aeui ſcriptis pereuntibus. Vtinam tamen vel illae *Eclogae* omnes
261 hodie ſupereſſent! Praeter *Geoponicas* autem & *Hippiatricas* nihil integrum ſuperat: & *Hiſtoricarum Eclogarum* duo tantum editi tituli paene deſperare nos iubent de vita quinquaginta vnius reliquorum. Etſi porro Conſtantinopoli aliqua ſemper ad finem vsque illius Orientalis Imperii Romani manſerit ſchola, eaque interdum ſic ſatis praeſtantibus florens magiſtris; in reliqua tamen omni parte illius Imperii nihil ſimile vel a ſuis ſolet commendari. Non etiam inſtituta Conſtantinopolitanae ſcholae a quopiam, quod ſciam, ſunt memorata: vt nec, quae illius ſemper fuerint fata. Quapropter nec a me hoc loco quicquam eorum poteſt adiici.

V.

Si in aeſtimationem autem venire debeat eruditio Graeca, qualis fuerit ſiue a nono ſiue a decimo ſaeculo, citra controuerſiam illa neutiquam meretur comparari cum peritia veteris Graeciae, quamcunque doctrinae partem placuerit attendere. Philoſophia porro theoretica & Mathematicae ſcien-

ſcientiae, vt & ars Medica, longe excellentius ab Arabicis ſcriptoribus excultae ſunt. Poëtica quoque Arabum multo eſt, quam Graecanica, elegantior. In ſola hiſtoria ſcribenda fortaſſis ambiguam palmam dixeris. Latinorum, qui a Carolo Magno ad Conſtantinopolitani Imperii exitium vixerunt, vix dixeris praeter vnum & alterum, in Hiſtoria ſane, Graecis pares. Scribendi facultate itidem Graeci praevaluerunt. In Logicis & Phyſicis & Metaphyſicis Latinos equidem haud dubitauerim ſequioris aeui Graecis anteferre. In ſacra item doctrina & Legum peritia longe maior Latinis videtur laus deberi: contra Graecis in ſcientiis Mathematicis. Cumprimis vero merito vergit in Graecorum laudem, quod circa Imperii illius interitum floruerit Conſtantinopolis quammaxime excellentibus ingeniis virorum perinſignium. Et vero ipſasmet Ariſtotelicae quoque Philoſophiae
optimorum librorum vere Latinas, non barbaras, verſio- 262
nes, elegantioremque ſolito veteris Philoſophiae cultum, debet Latinus orbis Gazis, Argyropylis, Beſſarionibus, & aliis: quibus parem illa aetas in Latinis forte habuit neminem.

SVPPLEMENTVM XXV.

Ad *pag. 48.*

Non erimus cuiquam moleſti recitatione ipſorummet verborum Dominici Bannez: cuius teſtimonium de Academia Salmanticenſi laudauimus in margine Diſſertationis. Quandoquidem vero ille ingenue agnouerit, Franciſco Victoriae deberi prima in illa Academia ſubtilioris Scholaſticae Theologiae exordia, egoque *Relectiones* illius viri eique ſuetam docendi rationem pridem magni aeſtimauerim, vnum alterumque non poſſum non monere. Igitur ante omnia Andreae Schotti ex *Bibliothecae Hiſpanicae tomo ſecundo* afferam

ram verba. *Franciſcus a Victoria*, *Lutetiae Pariſiorum hauſta primum Scholaſtica Theologia*, *laureaque merito parta*, *primus eam in Hiſpaniam veluti margaritam attulit.* Dubito tamen, vtrum Pariſienſi ſcholae ſuos in Morali Theologia profectus, quibus quammaxime excelluit Victoria, debuerit: non ſane quis par illius ſcholae laudari poteſt. Equidem exiſtimo, prae aliis iſtius ſaeculi culturam Moralis doctrinae huic Victoriae Hiſpaniam debere. Hoc magiſtro autem profecit Dominicus Soto: cuius *de Iuſtitia & Iure* praeclari itidem exſtant commentarii. Ex illa porro Theologica Salmanticenſi ſchola ad Didacum Couarruuiam & Ferdinandum Vasquez cum perueniſſet Morum illa & Iuris Philoſophia, coepit demum in Hiſpania alibique excoli Iuris etiam prudentia, longe alia & accuratiore, quam vulgo fieri ſolet,
263 ratione. Quorum diligente lectione & exemplo incitatus Hugo Grotius, quo valuit inuſitato ingenii & iudicii acumine, dedit orbi opus illud incomparabile *de Iure Pacis ac Belli.*

SVPPLEMENTVM XXVI.

Ad *pag. 52.*

Quod Hippocratis nomine fertur IVSIVRANDVM, illud revera eſſe eius auctoris, nemo, quod equidem ſciam, vocauit in dubium ante patrum aetatem. Potiſſimum dubitandi argumentum eſt, quod in Galeni ſcriptis nulla eius fiat mentio. Et vero fuit Galenus Hippocraticorum omnium cultor ſtudioſus: itaque ſaltim alicubi in tanto librorum ſuorum numero eius libelli meminerit, ſi habuiſſet in manu. Verum tamen, quia bona pars operum Galeni pridem periit, ſaltim incertum eſt, quid Galenus fecerit nec ne. Diu vero ante Galenum vulgo fuiſſe chartam illam *Iuriſiurandi* Hippocrati attributam, liquet ex Scribonio Largo, qui vixit

xit Claudio circiter imperante. Sed & poſt nemine contradicente ita creditum eſſe, docent Soranus iunior, Erotianus, Hieronymus, Nazianzenus, Theodorus Priſcianus: quorum teſtimonia pridem adducta ſunt in medium, cumprimis a Ioanne Henrico Meibomio (Medico, ſi quis alius, longe χαριεστάτῳ, & meo, dum viueret, amico magno, cuiusque proinde memoria mihi ſemper erit in cariſſimis,) in erudiriſſimo *Iuriſiurandi* illius *commentario cap.* 1. Faciunt huc & nonnulla verba Caſſiodori in *Formula Comitis Archiatrorum*, quae habetur *Varior. l. 6. p. 19.* Arabicae aut Latinae ſcholae recentiores non eſt, quod laudem in teſtes. Attendi vero & hoc meretur, quod in illo libello nihil reperiatur indignum aut fama aut grauitate aut dictione Hippocratis. Vtut 264
igitur ἀποδεικτικῶς haud liceat Hippocratem aſſerere auctorem, ſaltim perquam probabile tamen id merito eſt aeſtimandum.

SVPPLEMENTVM XXVII.

Ad *pag.* 52.

Non hoc loco diſputabimus, vtrum recte a nobis ſit dictum nec ne, *Archiatros* olim dictos, quibus Principum valetudo curanda erat concredita. Etſi enim vox Ἀρχιάτρȣ primo haud ſignificet τȣ̃ ἄρχοντος ἰατρὸν, ſed primarium quemuis; nihil vetat tamen, ſolius Principis valetudini dicatos κατ᾽ ἐξοχὴν ita eſſe appellatos. Comes Archiatrorum vtique Principi inſeruiuit, ceu Formula Caſſiodoriana diſerte docet: *Indulge te quoque*, inquiens, *palatio noſtro: habeto fiduciam ingrediendi, quae magnis ſolet pretiis comparari.* In eadem Formula dicitur ἁπλῶς de Archiatris: *Habeant Praeſulem, quibus NOSTRAM committimus ſoſpitatem.* Fateor tamen, haud eſſe vero abſimilem ſententiam eorum, qui *Archiatros* dictos omnes omnino primarios medicos arbitran-

 tur.

tur. Fuiſſe vero certum gradum dignitatis Archiatralem, certumque etiam huius tituli Medicorum numerum, liquidum eſt: patebitque amplius infra ex iis, quibus ſupplebimus nonnulla dicta *pag. 116.*

Examen autem Archiatrorum cooptandorum neutiquam fuiſſe penes Comitem, qui appellabatur, docet *primo* illud, quod in Conſtitutione Valentiniani & Valentis facultas illa examinandi tribuatur collegio quidem Archiatrorum aut Ordini, non autem Comiti; *ſecundo*, quod in *Formula Comitis Archiatrorum* Caſſiodoriana nulla huius examinis fiat mentio. Conſtituitur enim Comes ille ibi *iudex* quidem, ſed non niſi controuerſiarum inter Medicos de medendi ra-
165 tione exortarum. Eſt vero illa *Formula* apprime lectu digniſſima: praeſertim addito doctiſſimo Commentario eiuſdem, quem ante celebrauimus, literatiſſimi viri, & quondam amici noſtri eximii, Ioannis Henrici Meibomii: etſi liber ſit poſthumus.

Notatu dignum porro eſt id, quod *Formula* iſta habet. *In ipſis quidem Artis huius initiis quodam ſacerdotii genere ſacramenta vos conſecrant. Doctoribus enim veſtris promittitis, odiſſe nequitiam & amare puritatem. Sic vobis liberum non eſt, ſponte delinquere, quibus ante momenta ſcientiae animas imponitur obligare.* Haec ſane verba ſignificant haud obſcure, etiam illa tempeſtate, ſaltim quaedam in capita Hippocratici Iuriſiurandi, ſacramento ſolenni tyrones Medicae artis adigere, recepti fuiſſe moris. Id quod alias fieri ſolere, haud equidem dixerim.

SVPPLEMENTVM XXVIII.

Ad *pag. 54.*

Quamuis de examinibus medentium, inter Muhamedanos olim vſitatis, nihil differere potuerimus, fortaſſis tamen haud abs re iam fuerit, afferre aliquid huc nonnihil faciens,

faciens, adhuc vſitatum in AEgypto: idque teſtimonio Me-
dici pereximii, quique, vt poſt in Patauina ſchola
magno cum applauſu Artem docuit, ita eandem Cairi per
quadriennium iuuenis feliciter iam fecerat, degens in Ve-
netorum Conſulis familia, Proſperi Alpini. Ita vero ille
l. 1. de Medicina AEgyptiorum c. 1. ſcripſit: *Extat Cairi inter cae-
teros medicos omnes quidam AEgyptius, quem ACHIMBASSI illi
appellant: qui MEDICORVM PRINCEPS noſtra lingua interpre-
tatur. Huius officium eſt, illos, qui ibi medicinam exercere velint,
de illiusce artis peritia ſedulo percunctari, & examinare, atque eis,
qui in medendi examine recte reſponderint, ac recte ſe geſſerint, pu-
blica fide concedere, vt per eam regionem mederi impune poſſint. Iſtud
autem in Doctorum numerum adſciſcendi munus non datur multis, vt* 266
*in multis Europae locis fieri ſolet, ſed vni ſoli tantum, illique prae-
ſertim, qui plus auri argentiue Praefecto Cayri, quem BASSA ap-
pellant, hac de cauſa ſoluerit. Parum etenim id curat hoc tempore
Baſſa, an ille, qui ACHIMBASSI procreandus eſt, ſit ad illud mu-
nus recte obeundum probe idoneus: adeo nunc apud illos omnia corru-
pit auaritia: non hoc, inquam, ille curat, ſed an potius aureos mul-
tos ipſi offerat. Eodem exemplo & ipſe ACHIMBASSI etiam, a Praefe-
cto perdoctus, eodem auaritiae vitio ſublatus, pretium a cooptandis acci-
piens, omnes indiſtincte, cum indoctos, tum doctos mederi per vrbem ſinit.
Qua facilitate numerus tum virorum, tum mulierum medentium in
ea maxima vrbe Cayri eſt fere infinitus: cum quisque exhibito auro
poſſit ab ACHIMBASSI medendi autoritatem obtinere.* Hactenus
Alpinus. Vnde diſcere eſt, lege quidem conſtitutum Cairi
eſſe, non quemuis promiſcue ſine praeuia approbatione ad
Artem faciendam admittere, ſed illam haud obſeruari, id-
que magno cum aegrotantium detrimento. Hanc legem
vero iam eſſe latam ante Turcarum in AEgyptum imperi-
um, per eſt veriſimile: quia alias, vbi maxima eſt gentis
Turcicae potentia, legis eiusmodi nullum comparet veſti-
gium, ſed barbare iſtud omne adminiſtratur. Fortaſſis ve-
ro etiam alibi in Africa & Aſia olim, florentibus Arabum
rebus, tale quid obtinuit. Vereor autem, vt hodie eius

ſuperſit quicquam: vt proinde hactenus Diſſertatio noſtra haud a vero aberrauerit.

SVPPLEMENTVM XXIX.

Ad *pag.* 62.

I.

Qui primi in AEgypto monaſticam vitam degerunt, Paulo ſiue Antonio auctoribus, eorum ſaltim plerique homines fuerunt illiterati. Enimuero ipſemet Antonius ne legere quidem potuit, vt in eius *Vita* ſcribit Athanaſius.
267 Cum illius ergo exemplum maxime ſectandum eſſe foret perſuaſum, ipſa etiam imperitia a quammultis in parte fuit ſanctimoniae aeſtimata. Sed & in vniuerſum ea fuit viuendi ratio, vt vix discendo proficere quiſquam potuerit: tantum abeſt, vt potuerit quem alium docere. Et vero, cum duo tum fuerint monachorum genera, alterum *Solitariorum* ſiue *Anachoretarum*, alterum in coenobiis degentium, (non enim de *Sarabaitis*, aut quos *Gyrouagos* appellant, nunc agam:) ſaltim Anachoretarum inſtituta & diſcendi & docendi viam praecluſerunt: quoniam neutrum agi poteſt niſi in hominum conſortio, a quo vita Anachoretica aliena eſt. Melior ſane multum & humanior fuit vita coenobitica; eoque & ab ipſomet Hieronymo, quamuis antehac Anachoreta, prae altera eſt Ruſtico laudata, & paſſim praelata tantum non vbiuis: non tamen etiam illa vel ad diſcendum vel ad docendum fuit commoda, tempus omne eripientibus aliis exercitiis, cum ſpiritualibus, tum victui neceſſariis. Cum ſcilicet nec priuatim neque ex communi ſuppeterent vitae neceſſaria, coacti tunc fuerunt coenobitae non minus, atque Anachoretae, manu & in vicinis vrbibus mendicando ſibi alimenta conquirere. Vnde Hieronymus ad Ruſticum: *AEgyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque operis*

ris labore ſuſcipiant, *non tam propter victus neceſſitatem*, *quam propter animae ſalutem.* Talem omnino fuiſſe vitam AEgyptiorum monachorum, abunde teſtantur etiam Caſſiani *Collationes*: in quibus de ſtudiis literariis monachorum AEgypti, quorum ille omnia habuit exploratiſſima, nihil reperire eſt, etſi illorum numeroſa fuerint examina. Feruntur quoque etiamnum *Regulae*, quas vocant, ipſusmet *Antonii*, aliorumque, interque eas vna, quam Angelus creditur Pachomio dictitaſſe: habent autem etiam illae de rebus ſcholaſticis nihil.

II.

Qui ex Antonii diſciplina primus in Syria monaſticam 268
inſtituit S. Hilarius Eremita, illum itidem a peritia aliqua ſiue diuinae ſiue profanae ſcientiae non laudauit Hieronymus, quamuis vitam illius ſatis cum magna cura deſcripſerit. Niſi huc referre velis illud: *Scripturas ſanctas memoriter tenens, poſt orationes & Pſalmos quaſi Deo praeſente recitabat.* Id quod indubie non niſi de parte aliqua diuini codicis accipiendum eſt. De caetero cenſueris, illum vitam inſtituiſſe AEgyptio more. Quapropter & Hieronymus, cum dixiſſet, illum *raſtro humum fodiſſe*, *vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret;* mox ſubiungit: *Simulque fiſcellas iunco texens aemulabatur AEgyptiorum monachorum diſciplinam*, *& Apoſtoli ſententiam*, *dicentis: Qui autem non operatur*, *non manducet.* Quis dubitet vero, ad illud exemplum, ſaltim pleroſque alios Meſopotamiae monachos, vitam moresque inſtituiſſe?

III.

S. Hieronymus tamen in Syriae eremo viuens videtur non manu laboraſſe, ſed tempus, quod ab oratione & ſacro cantu fuit reliquum, ſtudiis impendiſſe. Etenim ſuam, quam Romae collegerat, bibliothecam ſibi afferri curauit: nec

nec deſiit Ciceronis ſeſe & Plauti lectione delectare. Quod cum faceret Scriptura poſthabita, febricitans in ſomnio acriter caſtigatus eſt. Ipſe rem omnem prolixe narrat *libello ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis:* paene negans, fuiſſe ſomnium, *quia liuentes habuerit ſcapulas, & plagas ſenſerit poſt ſomnum*: in *Apologia* tamen *contra Ruffinum*, qui vituperauerat Hieronymum, quod, etſi caſtigatus, non deſiiſſet Ciceronianus eſſe, (inique: nec enim contigerat illud Hieronymo, quod Ciceronem legiſſet, ſed quod S. Scripturam
269 minore, quam par erat, ſtudio tractauiſſet:) ſcribit: *Sed tamen, qui ſomnium criminatur, audiat Prophetarum voces: Somniis non eſſe credendum.* Idem praeterea S. Hieronymus in eremo Hebraeae linguae addiſcendae dedit operam. Verba eius ex *Epiſtola ad Ruſticum de viuendi forma* merentur integra hic legi. *Dum eſſem iuuenis*, inquit, *& ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiua vitiorum ardoremque naturae ferre non poteram: quem cum crebris ieiuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aeſtuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crediderat, me in diſciplinam dedi, vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris inſumſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quoties deſperauerim, quoties ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus inceperim, teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam: & gratias ago Domino, quod de amaro ſemine literarum dulces fructus carpo.* Eremitam porro agens S. Hieronymus per integrum quadriennium, interea temporis adoleſcens *commentaria* ſcripſit in *Obadiam Prophetam*, tranſtulitque Origenis quaſdam *homilias*, aliaque nonnulla. Habuit quoque ibi alumnos antiquariae arti ſeruientes, vt ipſe teſtatur *epiſtola ſexta ad Florentium.* Vnde manifeſtum eſt, S. Hieronymi Eremiticam vitam ab inſtitutis aliorum Eremitarum toto fuiſſe coelo diuerſam. Multo magis diuerſa fuit eius viuendi ratio, quam Bethle-

hemi

Digitized by Google

hemi egit: vtpote cum illo tempore docuerit ore ac ſcripto quamplurimos, & vndique terrarum tantum non indies varios hoſpites exceperit. Scholam tamen publicam nec vel Hieronymus habuit, ne diuinarum quidem literarum. Vtque ille ſic ſeſe geſſerit, Ruſticum tamen de vita monaſtica inſtruens *epiſtola* 4, ait quidem: 270 *Ama ſcientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis*; mox vero ſubiungit: *Facito aliquid operis, vt te ſemper Diabolus inueniat occupatum. Si Apoſtoli, habentes poteſtatem de Euangelio viuere, laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritualibus debebant mereri carnalia, cur tu in vſus tuos ceſſura non praepares? Vel fiſcellam texe iunco, vel caniſtrum lentis plecte viminibus: ſarriatur humus; areolae aequo limite diuidantur: &c.* Idem *epiſt.* 13. non niſi hoc vnico vtitur ad Paulinum, virum non indoctum, praecepto: *Semper in animo ſit ſacra lectio.* Ad diſcendum vlterius illum non inuitat, multo minus ad docendum. Ita etiam deſcribit Malchum monachum, vt liquidum ſit, hominem fuiſſe illum omnis melioris doctrinae rudem.

IV.

Vere igitur monaſtica S. Hieronymi vita plurimum diſtat ab inſtitutis reliquorum non AEgypti duntaxat, ſed Syriae etiam, qui tunc floruerunt, monachorum. Apud reliquos nimirum non niſi *ſancta* quaedam, vt cum Hieronymo loquar, *tantum ſibi vtilis ruſticitas* obtinebat: ille vero otiabatur, toti Eccleſiae laborans. Quemadmodum vero ſine exemplo tunc monachum egit S. Hieronymus, ita in tribus muliebribus Bethlemiticis coenobiis inuſitata ratione ſeſe geſſerunt Paula, Euſtochium, aliaeque: itidem ſcilicet ſingulari induſtria diuinis lectionibus intentae, vtpote quae Hebraeae quoque linguae ſibi peritiam acquiſierant. Non tamen & illae videntur alias erudiiſſe: tantum abeſt, vt ſcholae virginum in monaſteriis illis fuerint habitae.

V.

Plane AEgyptiis porro moribus fuerunt illi, qui Auguſtino florente in Africam monaſticen intulerunt. Enimvero
271 ſanctiſſimus ille Eccleſiae pater libro, quem *de moribus Monachorum* inſcripſit, non alios depingit: hinc & tanquam operarios alloquitur doctrinaeque nullius homines. Fuerunt autem tunc, repugnantibus multum Donatiſtis, in Africa exſtructa coenobia Carthagine, Tagaſte, & Hippone. *Solitarios* iſthuc commigraſſe, haud equidem obſeruaui.

VI.

De monaſterio, quod in Gallia inſtituerat S. Martinus, agens Sulpitius Seuerus, aetate ſuppar, in *Hiſtoria vitae S. Martini c.* 7. ſcribit: *Diſcipuli octoginta erant, qui ad exemplum beati magiſtri inſtituebantur.* Verum ne haec quidem *inſtitutio* doctrinae capeſſendae inſeruiuit, ſed exercitiis aſceticis. Nam & Martinus non doctrina polluit, ſed eximia ſanctitate. Indicatque idem, quod ſubſequitur: *Nemo ibi quicquam proprium habebat. Omnia in medio conferebantur. Non emere aut vendere (vt plerisque monachis moris eſt,) quicquam licebat. Ars ibi, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor aetas deputabatur, maiores orationi vacabant.* Non adducam reliqua, quia & ipſa nihil ſunt niſi ἀσκητικά. Obiter meretur obſeruari, S. Martini coenobium ab AEgyptiis ſaltim in eo abiiſſe, quod hic ars nulla exerceretur, nec arte facta venderentur aut emerentur; vtrumque autem apud AEgyptios obtinuerit: quo ipſo, vt & mendicitate, data fuit occaſio clanculum diteſcendi.

VII.

De Lerinenſi porro inſula ita quidem *lib. I. de laude Eremi* loquitur Eucherius: *Haec nunc habet ſanctos ſenes illos, qui*

qui diuiſis cellulis AEgyptios patres Galliis noſtris intulerunt.
Nequaquam tamen illa inſula obſeruauit omnia AEgyptio-
rum monachorum inſtituta, etſi cellulis & ibi fuerint di-
ſtincti ſancti ſenes. Complures enim inſula iſthaec dedit
literatos viros & Eccleſiis docendis regendisque aptos: AE-
gyptus, etſi tot agminibus ſtipata, vix vnum. Neque
quisquam ibi manu victum ſibi artes excolendo legitur com-
paraſſe. Itaque vel hinc diſcere eſt, in Lerinenſi inſula ſa-
cris ſtudiis fuiſſe litatum. Quod ipſum ea, quae in Diſſer- 272
tatione adduximus, verba Eucherii itidem liquido oſten-
dunt. Fugit nunc tamen nos diſcendi docendique ibi ob-
ſeruata ratio. Quanquam, ſcholas multitudine diſcipulo-
rum frequentatas ibi non fuiſſe, &, qui inclaruerunt, ſu-
am eruditionem attuliſſe iſthuc potius, ſic ſatis ſit mani-
feſtum.

VIII.

Quoniam porro de reliquis Stoechadibus Inſulis, aliisque Galliae monaſteriis iam tunc temporis conditis, nihil tale praedicatur, quod de Lerinenſi, argumento id eſt, iis in locis longe tum minorem, ſi modo vllam, fuiſſe doctrinae culturam. Etiam hoc vero meretur obſeruari: omnes illos ex Lerinenſi monaſterio profectos olim viros doctrina aliqua inſignes, intra ſaeculum quintum quaſi concludi. Nec vero, etſi nunc quoque in inſula iſthac ſuperſit monachorum aliqua ἄσκησις, tanto ſpatio quisquam ibi vixit aut inde prodiit, illis, quos laudauimus, par doctrina. Vt haud iniuria dixeris, cum ſaeculo Chriſtiano illo quinto priſcam doctrinae laudem, vt paene etiam alibi, per Galliam defeciſſe. Operae tamen fuerit pretium aliquod, legiſſe librum, quem titulo *Chronologiae Sanctorum & aliorum virorum illuſtrium ac Abbatum Sacrae Inſulae Lerinenſis* Lugduni anno ſaeculi huius tertio decimo edidit Domnus Vincentius Baralis Salerna, monachus Lerinenſis.

SVPPLEMENTVM XXX.

Ad *pag. 65.*

I.

Sunt, qui perhibeant, ſaeculo iam tum quarto penetraſſe in Italiam monaſticam viuendi rationem; ſaeculo ſaltim quinto paſſim & ibi & in Sicilia complures vixiſſe Aſcetas. Quibus equidem haud refragabor, etſi perquam obſcura ſit eorum memoria; idque, quandoquidem AEgy-
273 ptiaca inſtituta indubie etiam ibi obtinuerunt, nihil certe fecerit ad doctrinae aliquem cultum. Sexto itaque demum ſaeculo poſſit videri laus illa deberi: & quidem primo omnium S. Benedicto, cuius *Regula monaſtica* deinceps prae aliis paſſim placuit. Quapropter etiam nos in *Diſſertatione* Benedictum illum eiusque *Regulam* hoc nomine laudantes, aliis illum omnibus praetulimus. Quam ſecuti tamen ſententiam tunc ſumus de doctrinae per Benedictum eiusque ſectatores propagatione, illam, licet vulgo ſit recepta, tamen profiteri amplius non audemus. In plane alia ſcilicet nos iam ducit *primum* ipſiusmet Benedicti eiusque diſcipulorum hiſtoria; *ſecundo Regula* eius *monaſtica*; & *tertio* altum de Benedictinorum monachorum eruditione per ſextum, ſeptimum, & octauum ſaecula ſilentium.

II.

Enimuero ex Gregorii Papae *Dialogo ſecundo* de ipſo Benedicto Antoninus *Parte ſecunda Summae Hiſtorialis tit. XV. cap. XIII.* ita ſcribit: *Qui nobiliore genere ex prouincia Nurſiae ortus Romae liberalibus literarum ſtudiis traditus a parentibus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum, quem quaſi in ingreſſu mundi poſuerat, pedem retraxit, ne, ſi quid de eius ſcientia attingeret, ipſe quoque poſtmodum in immane praecipitium totus iret. Deſpectis itaque literarum ſtudiis, relicta*

domo

domo rebusque patriis, ſoli Deo placere deſiderans, ſanctae conuerſationis habitum quaeſiuit. Receſſit igitur ſcienter neſcius & ſapienter indoctus. Quae vtique indicant auerſum a liberalibus ſtudiis Benedicti affectum. Igitur quod §. 2. idem ſcribit: *Coeperunt tunc ad eum Romani Nobiles & Religioſi concurrere, ſuosque filios ei omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoque bonae ſpei ſuas ſoboles Equitius Maurum, Tertullius vero Patricius Placidum tradidit*; illud, inquam, non niſi de educatione ad vitae ſanctimoniam accipiendum eſt, ſecus quam noſtra habet *Diſſertatio.* In iisdem vero, non autem aliis, exercitiis vixiſſe cum Placidum, tum Maurum, qui Benedicti diſcipulorum laudantur potiſſimi, ex iis, quae narrat Antoninus *decimoquarto capite*, itidem eſt manifeſtum. Nec vero alio ſpectauit illa a Mauro inſtituta Francicae iuuentutis educatio: quam nos itidem de ſtudiis doctrinarum perperam fuimus interpretati. 274

III.

Iam porro *Regula monaſtica Benedicti* ne verbulo quidem agit de ſtudiis doctrinae, ſiue ſaecularis, ſiue etiam ſacrae, excolendis. Imo *Regulae* eius argumenti veteres omnes, quae quidem ante ſaeculum Chriſti nonum conſcriptae ſunt, ne Baſilii quidem excepta, de literarum vel ſacris ſtudiis habent nihil. Liquido ſane illud apparet ex *Codice Regularum*, collecto Ludouici Pii aetate a Benedicto, Anianenſi Abbate, qui cura Lucae Holſtenii Romae in lucem prodiit anno ſaeculi huius ſexageſimo primo, & quarto poſt recuſus eſt Pariſiis.

IV.

Diſſertatio mea aliud quidem conata eſt perſuadere e libris *diuinarum humanarumque Inſtitutionum* aut *Lectionum* Caſſiodori. Et vero illos voluit eſſe Caſſiodorus monachis ſuis Viuarienſibus pro manuductione ad diuina & humana

 ſtudia:

ſtudia : merenturque pro captu illius temporis laudem eximiam. Sed Viuarienſe illud monaſterium ſaltim tunc temporis non fuit ex Benedicti inſtituto, ſed plane diuerſum. Eoque, etſi tunc etiam Benedictus vixerit, huius tamen Caſſiodorus nusquam meminit. Ex Caſſiodori itaque potius mente profluxerunt illius monaſterii inſtituta, non ex Benedicti. Imo cum Benedicti diſciplina ſenſim obtinuerit, videtur hoc ipſo Caſſiodori periiſſe inſtitutum, & loco eruditionis ſacrarum ac ſaecularium literarum, quam Caſſiodorus lauda-
275 bili conatu voluit propagare, ruditatem & inſcitiam quandam ſacram inter Benedicti ſectatores paſſim tunc inualuiſſe.

V.

Quod *tertium* attinet, haud me fugit, quid iactitent nonnulli, ſimul vero &, quam vana ſit illorum gloriatio. Adducam nunc duntaxat ex elegantiſſimo libello Gabrielis Naudaei, amici quodam mei, viri ingenio, iudicio, & multa lectione praepollentis clariſſimique, cui titulus *Cauſa Kempenſis coniectio*, nonnulla vtramque in partem ſcripta. *Pagina* ſcilicet 155. adducuntur Conſtantini Caietani, Benedictini magnae famae Abbatis, haec de vetuſtiſſimis Benedictinis verba : *Verum non tanti ducimus, Eccleſiam caducis & ruituris parietibus circumdediſſe, quanti facimus, illam aeternis & in omne aeuum manſuris operibus illuſtraſſe. Mitto nunc Dionyſium Exiguum, Aratorem Romanum, Ennodium Ticinenſem, & Aurelium Caſſiodorum; Romanae Eccleſiae Academiarum Lateranenſis & Vaticanae, ſeu Cantorum ſcholae magiſtros. Mitto nunc Magnum Gregorium, Iſidorum, Ildefonſum, Bedam, Damaſcenum, Alcuinum &c.* Sed paulo poſt Naudaeus adiicit ex *libro Vindiciarum Kempenſium* haec Simonis Werlini: *Dionyſium ſub regula Benedicti fuiſſe, nullum argumentum eſt, quod me cogat credere. De Aratore omnia alia me docet elegantiarum pater Iacobus Sirmondus ad Ennodii librum nonum ex codice Remenſi monachorum S. Remigii, in quo librorum Aratoris exordium legitur: quo licet exprimatur*

matur, quid ante clericatum Arator fuerit, monachiſmus tamen tacetur. Ennodium vero quomodo audet hic monachum facere, cum ipſe in EVCHARISTICO DE VITA SVA non ſolum toto capite, ſed manibus etiam pedibusque abnuat? De Caſſiodoro aeque fallimini: qui de ſuo monaſterio Viuarienſi agens DIVINAR. INSTIT. C. 32. nunquam meminit S. Benedicti, ſed Abbatum Gerontii & Chalcedonii. Gregorium Magnum fuiſſe Benedictinum, conatus eſt probare Caietanus libro iuſtae magnitudinis, ſed absque iuſtis rationibus. Iſidorus Hiſpalenſis habuit regulam propriam, non Sancti Benedicti. De Ildefonſo eadem ferme eſt ratio. Sed in Damasceno magis deſipit, quisquis eum facit Benedictinum. Hactenus ille. 278

VI.

Quibus haec tamen nos addimus. Beda fuit quidem monachus, ſed quo tempore in Britannia Benedicti *Regula* nondum inualuerat. Par eſt ratio Alcuini Angli: modo ille fuerit monachus: nec enim vel hoc certo conſtat. Iſidorum Hiſpalenſem aliquando monachum egiſſe, non memorauit Mariana *lib. VI. rerum Hiſpan. c. 7.* vbi diligenter Iſidori res perſequitur. Hoc tamen habet hic non diſſimulandum: *Suſceptam Eccleſiam cum optimis legibus atque inſtitutis temperauit, tum inanem omnem curam eſſe, niſi a primis annis cerae inſtar ad omnem pietatis partem pueri formarentur, intelligens, collegium Hiſpali conſtituendum curauit ad iuuentutem literis & ſapientiae ſtudiis imbuendam. Vnde tanquam ex arce ſapientiae plurimi prodierunt morum probitate & doctrina inſignes: in his Illefonſus & Braulius.* Illuſtrantur autem haec ab iis, quae idem Mariana de Illefonſo refert *lib. VI. cap. X.* Gregorium porro Magnum non Benedicti, ſed S. Equitii ſub Graeco S. Baſilii inſtituto monachum fuiſſe, multis iam vicerat argumentis in Annalibus Baronius. Cui oppoſuit quidem ſua Caietanus, ſed reperit mox aduerſarium doctum, Antonium Gallonium, Congregationis Oratorii Presbyterum: qui *librum Apologeticum* edidit *pro aſſertis in Annalibus Eccleſiae de monachatu S. Gregorii Papae.* Fuit ſcilicet Caietanus ille

ad

ad inſaniam vsque Benedictinorum laudis ſtudioſus: atque hinc vi facta quamplures tantum non obtorto collo in Ordinem illum pertraxit. Id quod etiam de S. Columbano Abbate *pag. 143, & pag. 132.* de Amalario Fortunato, recte monuit idem ille nunquam ſine praeconio mihi memorandus Naudaeus.

VIII.

Caeterum ſaeculo Chriſtiano nono longe melior coe-
279 pit eſſe ratio eruditionis, in nonnullis ſaltim S. Benedicti diſciplinam profeſſis monaſteriis. Quam rem perſequemur commodius ad *paginam 65. Supplemento XXXII.*

SVPPLEMENTVM XXXI.

Ad *pag. 64.*

I.

Quod *Diſſertatio* habet, *neminem fere in Occidentalis Eccleſiae toto orbe nomen aliquod ſcripto libro obtinuiſſe, qui non in monaſterio educatus ſit atque inſtitutus*; illud hodie neutiquam dixerim: imo ſcriptorum neminem cenſeo ibi fuiſſe vel educatum vel inſtitutum. Quantumuis enim quidam illorum ad monaſticam vitam animum appulerint, extra monaſterium tamen, quicquid in iis fuit eruditionis, hauſerunt: niſi forte in ſola Hibernia aut Britannia.

Diſplicet etiam, quod diximus, *Scotos monachos a Romanis meliorem culturam aliqua ex parte accepiſſe.* De Britannis nonnullis verum eſt tamen.

Diſplicet porro, *praeter monachorum ſcholas nullam in Occidentali orbe fuiſſe Philoſophiae aut Philologiae aut Chriſtianae doctrinae cathedram:* praeſertim quoniam fortaſſe nulla fuerit ſchola eiusmodi monaſtica, & de ſchola ab Iſidoro circa Eccleſiam Hiſpalenſem excitata aliud iam proxime docue-

Digitized by Google

cuerimus. Veruntamen & Hiſpalenſe illud Iſidori inſtitutum per irruptiones Saracenicas non multo poſt interiit.

Diſplicet denique, quod nullam fecerim Hiberniae monaſteriorum mentionem: cum tamen ipſiſmet eius aeui Britannicis forte mereantur praeferri. Igitur de iis nunc aliquid eſt narrandum.

II.

Et vero pridem ante Anglo-Saxones literarum meliorum aliquis apud HIBERNOS fuit cultus. Certe ſaeculo adhuc octauo Angli ſoliti ſunt Hiberniam petere doctrinae gratia. Non diſſimulauit hoc ipſemet Britannicarum rerum peritiſſimus ſtudioſiſſimusque Cambdenus, licet Anglus. Vn- 280
de in *Deſcriptione Hiberniae* ſic locutus eſt: *Anglo-Saxones noſtri illa aetate in Hyberniam tanquam ad bonarum literarum mercaturam vndique confluxerunt. Vnde de viris ſanctis in noſtris ſcriptoribus legitur: Amandatus eſt ad diſciplinam in Hiberniam: Et in Sulgeri Vita, qui ante ſexcentos annos floruit:*

Exemplo patrum, commotus amore legendi,
Iuit ad Hibernos Sophia mirabile claros.

Indeque noſtrates Saxones rationem formandi literas accepiſſe, videantur: cum plane charactere vſi fuerint, qui hodieque Hibernicis eſt in vſu. Haec Cambdenus. Quibus non poſſumus non addere ante omnia verſiculos illos reliquos, quos auctor vetus *Vitae Sulgeri* habet.

Qui poſtquam nablam primo tener edidit infans,
Perluſtrat ſcholas ſtudio florente Britannas.
At creſcente ſimul ardore & tempore multo,
Exemplo patrum commotus amore legendi,
Iuit ad Hibernos Sophia mirabile claros.

Digitized by Google

III.

Hinc ſane liquet, illa tempeſtate Britanniae quidem ſuas fuiſſe ſcholas, ſed aptas magis primae aetati; in Hibernia autem doceri & Philoſophiam ſolere. Confirmat hoc ipſum fortiter etiam illud, quod ad Carolum Caluum ſcripſit *praefatione Vitae S. Germani* Ericus Autiſiodorenſis: *Quid Hiberniam memorem, contemto pelagi diſcrimine, paene totam cum grege Philoſophorum ad littora noſtra migrantem?* Quid? quod etiam is, qui apud Carolum Caluum magna valuit auctoritate, Ioannes, *Scotus* vulgo aut *Erigena* dictus, patria fuerit Hibernus, & pro ſaeculi captu Philoſophiae peritus. Recte ſcilicet Iacobus Vſſerius, Hiberniae Archiepiſcopus Armacanus, Vir doctiſſimus, in *Hiſtoria Gottheſchalci cap. 9.* agens
281 de Ioannis huius ſententia de Praedeſtinatione, ſcribit: *Cum Hibernia noſtra indigenis Eri & Erin appelletur, ac doctis notum ſit, eandem eſſe veterem Scotiam & Hiberniam, Ioannem ab aliis Scotum ſiue (vt eum nominat ipſius σύγχρονος, Anaſtaſius Bibliothecarius,) Scotigenam, a ſeipſo Erigenam ſiue Eringenam eodem prorſus ſenſu fuiſſe dictum, vero mihi ſemper viſum fuit eſſe ſimillimum.* Ioannem illum autem Philoſophiae ſeſe peritia ſaltim iactitaſſe, liqueat vel ex vno alteroque Capitulo libri ab ipſo *de Praedeſtinatione* conſcripti. Recenſuit illa idem Vſſerius: eſtque eorum primum hoc: *Quadruuio regularum totius Philoſophiae quatuor omnem quaeſtionem ſolui.* Decimum octauum hoc: *Errorem Praedeſtinationis ex diſciplinarum ignorantia (quas ipſa Sapientia ſuas comites inueſtigatricesque fieri voluit,) & Graecarum literarum inſcitia ortum.* Infra de illo Ioanne erit denuo agendum: ſufficit nunc, illius exemplo demonſtraſſe, Hiberniam ſaeculo etiam nono habuiſſe ſuas Philoſophiae ſcholas.

IV.

Indubie vero & ſacrae literae in Hibernia illis ſaeculis ſuos habuerunt magiſtros, cum plurimi ex Hibernia tunc pro-

Digitized by Google

prodierint praedicandi Euangelii in Gallia & Germania gratia monachi non docti minus, quam ſancti. Diſerte vero idem affirmat Alcuinus in *Vita S. Willibrordi.* Viguiſſe enim tradit in Hibernia *ſcholaſticam eruditionem*, eamque addiſcendi cauſa S. Egbertum, S. Wicbertum, S. Wilgiſium, aliosque Anglos iſthuc commigraſſe, & euaſiſſe doctiſſimos: addens: *Horum beatus adoleſcens Willibrordus aemulari cupiens religionem, in Hiberniam veloci curſu conſcendit, ibique duodecim annos inter eximios piae religionis & ſacrae lectionis magiſtros, futurus multorum populorum praedicator, erudiebatur.* Idem Alcuinus *lib. eodem carmine primo* de S. Wilibrordo ita canit:

Venerat occiduis quidam de finibus orbis, &c.
Quem tibi iam genuit foecunda Britannia mater,
Doctaque nutriuit ſtudiis ſed Hibernia ſacris.

Idem in Elegia de S. Willigiſo:

Vt dudum cecini, foecunda Britannia mater, 282
Patria Scotorum clara magiſtra fuit.

Scotorum enim nomine Hiberni intelliguntur.

V.

Quinimo ante Alcuinum ipſe Beda *Hiſtoriae Anglorum lib. III. cap.* 27. ita ſcripſerat: *Erant eo tempore* (anno Chriſti 664. in Hibernia) *multi nobilium ſimul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Epiſcoporum, relicta inſula patria, vel diuinae lectionis vel continentioris vitae gratia illo ſeceſſerant. Et quidam quidem mox ſe monaſticae conuerſationi fideliter mancipauerunt; alii magis circumeundo per cellas magiſtrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti liberaliſſime ſuſcipientes victum eis quotidianum ſine pretio, libros quoque ad legendum, & magiſterium gratuitum praeberi curabant.* Paulo poſt ibidem laudat Edilhunum, *qui & ipſe aeuo ſequente Hiberniam gratia legendi adierit, & bene inſtructus in patriam redierit.*

Quae narratio liquido prodit, tunc temporis in Britannia ne ſacrarum quidem literarum ſtudia fuiſſe culta, ſed illa in Hibernia ab ipſis Anglis fuiſſe petenda. Indubie vero, quoniam a Scotis ſiue Hibernis monachis illa tempeſtate exſtructa ſunt in Anglia quaedam monaſteria, etiam laudabilis ille mos docendi, ſaltim ſacram literaturam, ſenſim & ibi introductus eſt.

VI.

Quoniam ad hunc modum autem habuerint ſeſe tunc
temporis Scotorum in Hibernia monaſteria, manifeſtum
283 eſt, non tantum ab AEgyptiorum aliorumque, ſed etiam a
S. Benedicti inſtitutis illa multum fuiſſe diuerſa, & Eccleſiae
Chriſtianae longe vtiliora.

VII.

Quo primo auctore autem ſtudia doctrinae in monaſteriis illis Hiberniae coeperint, equidem neſcio. Forte tamen exorta ſunt ſtatim cura S. Patricii Britonis. Qui peragratis Gallia atque Italia inſulisque Tyrrheni maris, cum iuuenis S. Martinum vidiſſet, & S. Germano Autiſiodorenſi fuiſſet magiſtro vſus, in Hiberniam praedicandi Euangelii cauſa anno Chriſti 431. commigrans, multa ibi monaſteria conſtruxit. Quantos porro Hibernia tunc temporis in doctrinae ſtudiis fecerit progreſſus, itidem dicere nequeo. Non magnos feciſſe, argumento videtur haud leui illud eſſe, quod haud temere ſcriptum aliquod doctum quinto, ſexto, ſeptimo, & octauo ſaeculis in Hibernia quiſquam elaborauerit, cuius quidem nunc ſuperſit memoria. Errauit enim Bellarminus *lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Aldhelmum ſcribens ſaeculo octauo Epiſcopum egiſſe in Scotia: cum ipſemet teſtis eius Beda *lib. V. c. 10.* eum faciat Antiſtitem Saxonum Occidentalium. Accedit, quod ex Hibernia *in exte-*

ras

ras etiam regiones (verba ſunt S. Bernhardi in Vitae Malachiae Archiepiſcopi hiſtoria,) *quaſi inundatione facta ſanctorum agmina ſe effuderint*; illorum tamen nemo ſingulari eruditionis laude eminuerit. Probamus nihilominus id, quod Cambdenus ſcribit: *Patricii diſcipuli tantos progreſſus in re Chriſtiana fecerunt, vt ſubſequenti aetate Hibernia SANCTORVM PATRIA diceretur, & Scotis in Hibernia & Britannia monachis nihil ſanctius, nihil eruditius fuerit, & in vniuerſam Europam ſanctiſſimorum virorum examina miſerint: quibus Luxouium Burgundiae, Bobienſe Italiae, Herbipolis Franconiae, S. Gallus Heluetiae, Malmisburia Lindisferniae, & quamplurima alia in Britannia monaſteria originem ſuam debent. Ex Hibernia enim fuerunt Coelius Sedulius presbyter, Columba, Columbanus, Colmannus, Aidanus, Gallus, Kilianus, Maidulphus, Brendanus, & alii plures ſanctitate & doctrina inclyti.* Haec ille, & quidem recte. Niſi 284
quod ex numero diſcipulorum Patricii ſit eximendus Sedulius, Presbyter quidem Scotus ſiue Hibernus, ſaltim Patricio tamen nonnihil vetuſtior, ſi Trithemio credimus, imo S. Hieronymo aequalis, ſi aliis. Non enim ſequemur Sigebertum Gemblacenſem, qui aetatem eius refert in tempora Conſtantii Imperatoris, quia hunc refellit *Explanatio Epiſtolarum Paulinarum* Sedulii, ex Origene, Ambroſio, Hieronymo, & Auguſtino excerpta.

VIII.

Quantumuis vero ex Hibernia ad ANGLORVM gentes ſtudia quaſi per coloniam deducta ſint, attamen etiam aliunde ſenſim in nonnullas Britanniae partes illa penetrauerunt. Etenim Roma in Britanniam venit anno Chriſti 668. Theodorus, monachus Romanus, *natus* (vt Beda loquitur *lib. IV. c. 1.*) *ex Tarſo Ciliciae, vir & ſaeculari & diuina literatura Graece & Latine inſtructus*, (Zacharias Papa in *Epiſtola ad Bonifacium Moguntinum 140.* ſcribit, eum fuiſſe *Graeco-Latinum Philoſophum & Athenis eruditum*, ſatis ridicule:) *factus Archie-*

piſcopus Cantuarienſis. De illo, eiusque ſocio Adriano, idem
Beda *cap.* 2. ita ſcribit: *Is primus erat in Archiepiſcopis, cui
omnis Anglorum Eccleſia manus dare* (in celebrando Paſchate)
*conſentiret. Et quia literis ſacris ſimul & ſecularibus, vt diximus,
abundanter ambo erant inſtructi, congregata diſcipulorum caterua,
ſcientiae ſalutaris quotidie flumina in eorum cordibus emanabant: ita,
vt etiam metricae artis, Aſtronomiae, & Arithmeticae Eccleſiaſti-
cae diſciplinam, inter ſacrorum apicum volumina, ſuis auditoribus
contraderent. Indicio eſt, quod vsque hodie ſuperſunt de eorum di-
ſcipulis, qui Latinam Graecamque linguam aeque, vt propriam, in
qua nati ſunt, norunt. Neque vnquam prorſus, ex quo Britanniam
petierunt Angli, feliciora fuere tempora: dum & fortiſſimos Chri-
ſtianos habentes Reges cunctis barbaris nationibus eſſent terrori, &
omnium vota ad nuper audita coeleſtis regni gaudia penderent: &
quicunque lectionibus ſacris cuperent erudiri, haberent in promtu*
285 *magiſtros, qui docerent. Sed & ſonos cantandi in Eccleſia, quos ea-
tenus in Cantia tantum nouerant, ab hoc tempore per omnes Eccleſias
diſcere coeperunt.* Affert idem Beda *lib. V. cap.* 7. nonnulla
ex epicedio, vt Beda ait, *verſibus heroicis*, reuera autem *e-
legiacis*, iam defuncto illi Theodoro ſcripto: vbi dicitur:

Limpida diſcipulis dogmata diſſeruit.

Cap. ſequenti de ſucceſſore illius Theodori, qui obiit anno
690. Berechtwaldo ait: *Vir & ipſe ſcientia Scripturarum imbutus,
& Eccleſiaſticis ſimul ac monaſterialibus diſciplinis ſumme inſtructus, ta-
metſi praedeceſſori ſuo minime comparandus.* Paulo item poſt: *In-
ter multos, quos ordinauit Antiſtites etiam, Gebmundo, Rhofenſis
Eccleſiae Praeſule, defuncto, Tobiam pro illo conſecrauit, virum La-
tina, Graeca, & Saxonica lingua, atque eruditione multiplici inſtru-
ctum.* Capite etiam XXI. Adrianum, Theodori ſocium &
Coadiutorem defunctum, lugens ſcribit: *Cuius doctrinae ſi-
mul & Theodori inter alia teſtimonium perhibet, quod Albinus, di-
ſcipulus eius, qui monaſterio ipſius in regimine ſucceſſit, in tantum
ſtudiis Scripturarum inſtitutus eſt, vt Graecam quidem linguam non
parua ex parte, Latinam vero non minus, quam Anglorum, quae
ſibi naturalis eſt, nouerit.* Capite eiusdem libri XXIV. ſiue
vlti-

vltimo haec habet: *Anno proximo* (hoc eſt, Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo octauo,) *Tobias, Rhofenſis Eccleſiae Praeſul, defunctus eſt, vt ſupra meminimus, doctiſſimus. Erat enim diſcipulus beatae memoriae magiſtrorum, Theodorici Archiepiſcopi & Abbatis Adriani. Vnde cum eruditione literarum vel Eccleſiaſticarum vel ſecularium ita Graecam quoque cum Latina didicit linguam, vt tam notas & familiares ſibi eas, quam natiuitatis ſuae loquelam, haberet.* Epilogo poſtremum illius ſui operis hiſtorici de ſemetipſo ſcribit: *Cum eſſem annorum ſeptem, cura propinquorum datus educandus ſum reuerendiſſimo Abbati, Benedicto, ac deinde
Celfrido: cunctumque ex eo tempus vitae in eiusdem monaſterii habi- 286
tatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi: atque inter obſeruantiam diſciplinae regularis & quotidianam cantandi curam in Eccleſia, ſemper aut diſcere aut docere aut ſcribere dulce habui.* Enumerat denique eo loco Beda triginta ſeptem a ſeſe conſcripta ab anno vsque aetatis triceſimo ad quinquageſimum nonum volumina. Obiit autem Beda in monaſterio, quod eſt ad Witemudam amnem, anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo quarto, vt habet *Continuatio Hiſtoriae cap. 6.* Ex cuius *cap.* 7. diſcere eſt, a Beda etiam habitam in monaſterio iſthoc ſcholam inſignem. Vltimi enim morbi mortisque hiſtoriam enarrans ſubdit: *AEgrotans non tamen liberalium ſtudiorum reiecit operam. Totis enim diebus, praeter debitum Pſalmodiae penſum, aſſiduis ad diſcipulos lectionibus, nominandisque & abſoluendis quaeſtionum difficultatibus, grauedinem valetudinis decipere ſuſpenſa interim cogitatione nitebatur. Euangelium quoque Ioannis his diebus lingua interpretatus Anglica, condeſcendit minus imbutis Latina. Subindeque monebat diſcipulos, dicens: Diſcite, filioli, dum vobiscum ſum. Neſcio enim, quamdiu ſubſiſtam.*

IX.

Ex iis ſane narrationibus liquet, ad Anglos primo omnium ex Hibernia, ſerius vero etiam Roma eruditionis ſacrae pariter atque ſaecularis ſtudia perueniſſe, & quidem ſaeculo denique Chriſtiano ſeptimo; inſignes praeterea ibi ſcho-

Digitized by Google

ſcholas viguiſſe, partim in nonnullis monaſteriis, idque ex-
emplo potiſſimum Hibernorum, partim vero & circa Ec-
cleſias, Cantuarienſem cumprimis & Roffenſem. Iam de-
functo autem Beda, Epiſcopus quoque Eboracenſis, Egber-
tus, qui floruit anno ſalutis ſeptingenteſimo quadrageſimo,
in propagationem doctrinae laudabili ſtudio incubuit, ſtru-
cta ibi inſigni bibliotheca. Hinc de illo Wilhelmus Mal-
287 mesburienſis : *Omnium liberalium artium armarium, vt ita di-
cam, & ſacrarium, nobiliſſimam bibliothecam Eboraci conſtituit.*
Hinc etiam Albinus Alcuinus in epiſtola ad Carolum Ma-
gnum : *Date mihi exquiſitiores eruditionis ſcholaſticae libellos,
quales in patria habui per bonam & deuotiſſimam Egberti Archiepi-
ſcopi induſtriam.* Albinus autem is eſt, cuius conſilio Caro-
lus Magnus deinceps vſus, in regno Francorum eruditionis
ſtudia exſuſcitauit: qua de re plenius iam diſſertatum eſt.

X.

Quanquam vero in eum, quem narrauimus, modum in Anglia refloruerit ex ſpiſſa barbarie doctrina, non tamen promiſcue omnium, quamuis monachorum vel cleri Anglicani, vlla virtus hic fuit. Enimuero ipſemet Beda *lib. IV. Expoſitionis allegoricae in Samuelem* ita ſcribit : *Videat lector, nec ſine lacrymis rem lacrymis dignam contempletur, quantum Eccleſiae ſtatus ad peiora quotidie, vel, vt mitius dicam, ad infirmiora gerenda deuoluatur.* Addit quidem, *etiam tunc exiſtere perfectos in fide & veritate* : *videre* ſe tamen fatetur, *maxima in parte inſtare tempora iam olim praedicta.* Raritatem bonorum ſatis liquido demonſtrant pauca ex illo aeuo reliqua eruditionis monumenta. Sed & vel ipſi illi, qui Euangelii facem in Germania accenderunt, Angli tenui fuerunt doctrina : ne Bonifacio quidem excepto, etſi zelum huius merito laudaueris. Emicuit etiam porro quidem eruditio monachorum Anglicorum prae omnibus non tantum illius, ſed

ſed praecedentis etiam cuiuscunque aeui aut cuiuscunque
gentis. Quis ſane monachorum vel illius vel antegreſſi tem-
poris (Hieronymum ſemper excipio,) in vlla orbis parte
meretur cum Beda comparari, aut etiam cum Alcuino? Pau-
cis imo monachorum, etiam aliquot poſt ſaeculis, datum eſt
ad illud Bedae faſtigium adſcendiſſe. Philoſophiae tamen
& liberalium artium non niſi rudior quaedam peritia, etiam
in ipſomet Beda, effulſit. Longiſſimo vtique interuallo il-
lam veteres, Graeci cumprimis, vt & Latini, imo poſt &
Arabes, ſuperauerunt. Diuinarum item Scripturarum co- 288
gnitione ſatis eximia quidem polluit Beda, & quidem ſupra
ſaeculi captum & morem. Etiam ita tamen inferior fuit
ſaltim Hieronymo & Auguſtino, vt alios nunc taceam: quam-
vis maior plurimis poſt ſecutis, cum Latinis, tum Graecis.

XI.

Extincta vero & illa qualiscunque Anglorum eius tempeſtatis gloria eſt paulo poſt, crudelibus Danorum aliorumque ſeptentrionalium populorum depraedationibus & vaſtationibus: vt demum aliquot poſt ſaeculis, ſub Normannicae familiae regibus, potuerit iterum ſcintillam aliquam ſpargere. De illa clade fortaſſis haud abs re fuerit, ſaltim vnicum Matthaeum Weſtmonaſterienſem audire, qui in *Chronico* ad annum octingenteſimum triceſimum nonum ita loquitur: *Nunc ad plagam maximam & horribilem peruenimus, quae peccatis exigentibus per Danos Angligenis nationibus illata eſt. Libet eiusdem cladis cauſam ad cautelam futurorum breuiter legentibus intimare. In Anglorum quidem eccleſia primitiua religio clariſſime reſplenduit. Proceſſu vero temporis adeo in eis omnis virtus emarcuit, vt nulla gens proditione vel fraude eis conſimilis videretur. Nec erat eis inuiſum aliquid, niſi pietas & iuſtitia: nec honor, niſi bella plus quam ciuilia, & ſanguinis innocentium effuſio. Miſit ergo eis Deus omnipotens gentes paganas crudeliſſimas, velut apum examina, quae ne quidem ſexui muliebri, aut paruulorum parcerent*

 aetati

aetati, *Danos ſcilicet & Norwegenſes*, *Gothos & Swethedos*, *Van-*
dalos & Freſos, (intelligit vero Venedos & Friſios in Cimbri-
289 ca Cherſoneſo habitantes,) *qui ab exordio Regis AEthelulfi*
vsque ad Nordmannorum aduentum, per annos ferme CCXXX. ter-
ram hanc peccatricem a mari vsque ad mare, & ab homine vsque ad
pecus, deleuerunt. Siquidem Angliam crebro & vndique inuadentes,
non ſubiugare ac poſſidere, ſed praedari ac perdere ſatagebant. Qui
ſi aliquando vincerentur, nihil tamen proficiebant Angli, cum alibi
claſſis maior & exercitus ex improuiſo & ſubito adueniret. Haec o-
mnia Weſtmonaſterienſis. Exceperat autem pridem hanc
Angliae vaſtationem Danicam (nam interea temporis Sueno,
Cnuto, Haraldus, & Hardecnuto, Dani Reges, Angliam
aliquandiu totam occupauerunt:) alia ex Gallica Norman-
nia, caeſo Haraldo, vltimo Anglicae ſtirpis Rege, anno
Chriſti CIↃ LXVI. a Wilhelmo, qui hac de cauſa *Conquaeſtor*
ſolet audire. Periiſſe autem iam tunc per Danicas aliasque
irruptiones omnem priſcam in Anglia eruditionem, lucu-
lentus eſt teſtis Guilhelmus Malmesburienſis, Conquaeſto-
ris aeuo proximus, *lib. III. Literarum*, inquit ille, *& religio-*
nis ſtudia obſoleuerant non paucis ante aduentum Normannorum an-
nis. Clerici literatura tumultuaria contenti vix Sacramentorum ver-
ba balbutiebant: ſtupori & miraculo erat caeteris, qui Grammati-
cam noſſet. Claudemus hoc *Supplementum* verbis illius au-
ctoris, qui circa ſaeculi vndecimi initium *Continuationem Hi-*
ſtoriae Bedae conſcripſit. Obitum ille Bedae enarrans *lib. I.*
c. 8. ita ait: *Sepulta eſt cum eo* (Beda ſcilicet,) *paene omnis ge-*
ſtorum notitia ad noſtra tempora. Adeo nullus Anglorum ſtudiorum
eius aemulus, nullus gloriarum ſequax fuit, qui omiſſae monetae li-
neam perſequeretur. Pauci, quos aequus amauit Ieſus, quamuis
literis non ignobiliter informati, tota vita ingratum conſumſerunt
ſilentium. Alii vix primis labris illas guſtantes, ignauum confoue-
runt otium. Ita cum pigro ſemper ſuccederet pigrior, multo tempo-
re ſtudiorum in tota inſula tepuit feruor. Magnum ignauiae teſtimo-
nium dabunt verſus epitaphii, pudendi prorſus & tanti viri mauſo-
leo indigni:

Presby-

Digitized by Google

Preſbyter hic Beda requieſcit, carne ſepultus.
Dona, Chriſte, animam in coelis gaudere per aeuum:
Daque illum Sophiae de ebriari fonte, cui iam
Suſpirauit ouans intento ſemper amore.

Poteritne vlla excuſatione hic pudor extenuari, vt nec in eo monaſterio, vbi illo viuente totius literaturae exultabat gymnaſium, potuerit inueniri homo, qui memoriam eius formaret, niſi exili & miſerabili ſtylo?

SVPPLEMENTVM XXXII.

Ad *pag. 65.*

I.

Perperam docuimus, meliorem literaturae culturam, quae coepit ſub Carolo Magno in Francorum imperio, deberi monaſteriorum maiori multitudini. Vera enim cauſa eius fuit illud, quod primus Carolus conſtituerit, in monaſteriis omnibus ſcholas habendas eſſe, quodque ea in parte nonnulla monaſteria compoſuerint ſeſe ad laudabile exemplum optimorum quorumque monaſteriorum Angliae & Hiberniae. Et vero ante Carolum nulla fortaſſe fuit, in Francici quidem regni, quamuis ampliſſimi, monaſteriis, ſchola vlla. Imo vero Bonifacio, quem Legatum Romani Pontifices conſtituerant, curante monaſteria vniuerſa iuſſa ſunt in vita & moribus *Regulam Benedicti* obſeruare, etiamſi antehac aliis inſtitutis vixiſſent. Illa autem Regula ad ſcholas habendas neutiquam fuit compoſita: ceu iam tum ante demonſtrauimus. In Synodo nempe Franciae, quam anno DCCLII. Dux Auſtraſiae Carolomannus coëgerat, conſtitutum eſt, *vt monachi & ancillae Dei monaſteriales iuxta regulam S. Benedicti ordinate viuere ſtudeant, & vitam propriam gubernare ſecundum praedicti Patris ordinationem non negli-*

negligant. Eodem porro anno in Synodo Liptinenſi *Abba-*
291 *tes & monachi receperunt regulam S. Patris Benedicti ad reſtauran-*
dam normam regularis vitae: vt diſerte ſcribitur in *Capitulari-*
bus Anſegiſi lib. V. cap. 3. ſicut illa, quam retulimus, Conſti-
tutio habetur *capitulo 2.*

II.

In nouis porro conſtituendis per Germaniam coenobiis Bonifacium non ſpectaſſe propagationem doctrinae ſiue ſacrae ſiue alterius cuiusque, vel ex verbis Rudolphi, quibus *capite X. Hiſtoriae vitae S. Liobae* apud Surium ad diem XXVIII. Septembris vſus ille eſt, liquido apparet. *Videns vir beatiſſimus Bonifacius, Eccleſiam Dei creſcere, & certantibus ſtudiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis inſtituens, monaſteria conſtruere coepit: vt ad fidem Catholicam populi non tam Eccleſiaſtica gratia, quam monachorum & virginum congregationibus raperentur.* Imo vero noua a Bonifacio condita monaſteria, ſicut ad normam Benedictinam, ita ad ſtudia literarum propaganda plane inidonea, fuerunt compoſita. Duodecim feruntur Bonifacio in Germania originem ſuam debere, & praecipuum horum eſſe Fuldenſe. At vero de illo Bonifacius ad Zachariam Papam in haec verba ſcripſit ea epiſtola, quae in volumine, quod *Epiſtolarum S. Bonifacii* titulo mendoſiſſime edidit Nicolaus Serrarius, eſt centeſima quadrageſima prima. *Eſt locus ſyluaticus in eremo vaſtiſſimae ſolitudinis, in medio nationum praedicationis noſtrae, in quo monaſterium conſtruentes, monachos conſtituimus ſub regula S. Patris Benedicti viuentes: viros ſtrictae abſtinentiae, abſque carne & vino, abſque ſicera & ſeruis, proprio manuum ſuarum labore contentos.* Quae ratio viuendi literis ſiue diſcendis ſiue docendis non vtique eſt apta. Quod de Bonifacio nemo mirabitur, qui vel inſpexerit duntaxat *Epiſtolas Bonifacianas*, nihil ſapientes vel ſacrae eruditionis: tantum abeſt, vt quicquam in illo viro, caeteroquin pio, laudem mereatur eru-

ditionis ſaecularis. Eapropter illud etiam, quod nos Kirch-
nero credentes ſcripſimus *pag. 193*, quaſi iam *Sturmo Abbate* 292
vna Fulda triginta doctores artium linguarumque, & *ſexcentos gene-
re claros diſcipulos aluerit*, non dubitamus nunc fabulis ac-
cenſere. Et vero in *Vita S. Liobae* apud Surium die XXIX.
Septembris, iam paulo ante adducta, teſtatur Rudolphus,
Bonifacium mandaſſe Lullo, ſucceſſori ſuo Moguntino, *de
monaſterio Fuldenſi, quod auctoritate Zachariae & fauore Carolo-
manni Regis* (rectius Ducis,) *Auſtraſiae in vaſtiſſima ſolitudine
ſaltus Boconiae ipſe conſtruxerat: vt, quia monachi locum illum
inhabitantes pauperes erant*, (iis vero tum praeerat Sturmo
Abbas,) & *necdum alia haberent ſeruitia, ſed ſolo manuum ſua-
rum labore victitabant, aedificium fundatae tum ibi Eccleſiae ad per-
fectionis terminum deduceret.* Ne quidem autem Rothario
Abbate tertio primum viuendi genus deſiiſſe, liquet ex li-
bello ſupplice monachorum Fuldenſium ad Carolum Ma-
gnum contra Abbatem illum ſuum: *vt aedificia immenſa at-
que ſuperflua & caetera inutilia opera omitteret, quibus fra-
tres accideret vltra modum fatigari, & famulos foris diſperire.*
Indicant enim haec verba, tunc etiam monachos in aedium
ſtructuram manibus operam praeſtitiſſe.

III.

Quantumuis vero vt Fuldenſe, ita etiam fortaſſis reli-
qua ab ſeſe conſtructa monaſteria, Bonifacius vſque adeo
duram voluerit vitam agere; licet vetera etiam quaeque
coenobia ad regulam Benedicti fuerint reuocata; haud vi-
detur tamen rigide illud ipſum fuiſſe etiam in vetuſtioribus
exactum: praeſertim quia iam illo aeuo monachis iſtorum
coenobiorum eſſet abunde de vitae neceſſariis proſpectum,
vt haud eſſet neceſſum, manu ſibi victum quaerere ex pri-
mo Benedicti inſtituto. Non enim aſperitatis huius vlla in
monumentis aeui iſtius apparent vel leuia veſtigia: quan- 293

 quam

quam abſtinentiam ab omni carne cunctis tum coenobitis fuiſſe adhuc communem, haud pauca liquido ſignificent. Hactenus itaque non obfuit illis monachis alimentorum quaerendorum inopia, quo minus in coenobiis & ipſi proficerent & alios inſtituerent. Attamen nec in illis monaſteriis fuerunt vllae ſcholae: imo nulli viri eruditi, etſi morum ſanctitas quibusdam haud defuerit. De Augia diuite, quam appellant, memoratur tamen, illam a Carolo Martello ex inſtituto S. Pyrmini ita fuiſſe inſtitutam, *vt* (verba ſunt Bruſchii,) *tantum Principes, Comites, ac Barones illic educarentur ac erudirentur a prima infantia ad adoleſcentiae vsque tempora. Tum enim* (ait Bruſchius,) *bene inſtitutis ac libere educatis integrum ac liberum erat, prodire iterum, & vel vxores ducere, vel aulas Principum, vel militiam ſequi. Equitum vero ac ciuium liberi admittebantur nulli. Erat igitur tantum Principum ac ſublimi ſtirpe natorum ſchola ac gymnaſium quoddam.* Trithemius *lib. I.* ad annum Chriſti 741. tantum hoc refert de Augia illa: *In illa ſucceſſu temporis multi viri clauſtrales eruditione & ſanctitate vixerunt inſignes.* De ſchola magnatum habet nihil. De S. Meinrado tamen in eius *Vita* apud Surium menſe Ianuario ita ſcribitur: *Meinradus cum iam eam aetatem attigiſſet, qua aptari poſſet literarum ſtudiis, a patre ducitur ad inſulam, quam veteres Sindelaugiam vocabant,* Sindelaug. *Huc puer iam dictus a patre ductus commendatur viro per omnia honeſtiſſimo, Erlebaldo monacho.* De S. Wolfgango item apud eundem Surium menſe Octobri pag. 991. legitur: *Wolfgangus, non contentus, ſcholis trivialibus aut priuatis erudiri, patre deducente eo ſibi properandum ſtatuit, vbi tum intra Germaniae fines maxime florerent ſtudia literarum. Itaque ad Augienſe monaſterium ſe contulit.*

294 Verum enimuero de reliquis antiquioribus coenobiis Benedictinis Germaniae noſtrae nihil tale memoratur. Ac proinde non fas eſt, exemplo hoc vno in vniuerſum de omnibus idem pronuntiare. Eſt praeterea illis relationibus multum falſi admiſtum; vt non liceat vel illas tuto credere. Vtque

que magnatum liberi aliique in Augia fuerint inſtituti nonnihil prima aetate, verae tamen & ſolidae doctrinae ſcholam ibi tum fuiſſe, ne hoc quidem argumento licet docere. Vno verbo, vetera illa coenobia Benedictina nihil momenti ad doctrinae propagationem attulerunt.

IV.

Igitur veriſſimum eſt id, quod diximus, a Carolo demum Magno monaſticas fuiſſe ſcholas inſtitutas, in Francici quidem Imperii regionibus. Libro ſane primo *Capitularium Anſegiſi cap. 71.* ita conſtitutum eſt; *Vt ſcholae legentium puerorum ſiant: Pſalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per ſingula monaſteria vel Epiſcopia diſcant. Libro V. tit. 95.* haec habentur: *Symbolum, quod eſt ſignaculum fidei, & Orationem Dominicam ſemper admoneant Sacerdotes populum Chriſtianum. Volumusque, vt diſciplinam condignam habeant, qui haec diſcere negligunt, ſiue in ieiunio ſiue in alia caſtigatione. Propterea dignum eſt, vt filios ſuos donent ad ſcholas, ſiue ad monaſteria, vt fidem Catholicam recte diſcant, & Orationem Dominicam, vt alios edocere valeant. Qui vero aliter non potuerit, vel in ſua lingua hoc diſcat.* Hae duae Conſtitutiones ſunt ipſiusmet Caroli Magni. Non obſcure autem vltima agit duntaxat de ſcholis puerilibus infimi plane ordinis, indicatque, praeter eiusmodi generis monaſticas fuiſſe etiam alias. Prior reapſe item de puerilibus ludis agit, ſed in quibus paulum maiora debeant proponi. Neutra tamen Conſtitutio doctrinae alicuius potioris ſcholas attinet. Hinc intra illas anguſtias concluſum eſt etiam illud Epiſcoporum inſtitutum, cuius fit mentio in *Capitularis Anſegiſi Additionum libro ſecundo captt. 5.* hiſce verbis: *Inter nos pari conſenſu decreuimus, vt vnusquisque Epiſcoporum in ſcholis habendis, & ad vtilitatem Eccleſiae militibus Chriſti praeparandis & educandis, abhinc maius ſtudium adhiberet. Et in hoc vniuscuiusque ſtudium volumus probare,* 295

vt,

vt, quando ad prouinciale Epiſcoporum Concilium conuentum fuerit, vnusquisque Rectorum ſcholaſticos ſuos eidem Concilio adeſſe faciat, quatenus & caeteris Eccleſiis notum ſit, & eius ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus fiat manifeſtum.

V.

Quanquam vero in Capitularibus alibique hodie nulla occurrat Caroli Conſtitutio de ſcholis ſacrae aut ſaecularis ſapientiae & liberalium artium maioris ordinis, illo tamen auctore non quidem in omnibus, aliquibus tamen etiam in monaſteriis ſtudia eiusmodi certum eſt excoli coepta. Enimuero ab illo vsque tempore nonnulla etiam Germaniae noſtrae monaſteria in ſtudiis eiusmodi fuerunt occupata. Legi hoc loco merentur, quae illa de re viri quidam praeclari memoriae prodiderunt. Afferam proinde ex initio ſuperioris ſaeculi Ioannis Trithemii, quo alius nemo maiore cura in ſtudiorum & monaſteriorum fata inquiſiuit, verba ex Chronico Hirſaugienſi. *His temporibus*, ait ille, *& diu poſt, erat haec conſuetudo monachorum Benedictinorum celeberrima, vt ſcholae in ſingulis paene coenobiis haberentur: quibus non ſaeculares homines, ſed monachi moribus & eruditione praeficiebantur ornatiſſimi, qui non ſolum in diuinis literis docti eſſent, verum etiam in Mathematica, Aſtronomia, Arithmetica, Geometria, Muſica, Rhetorica, Poëſi, & in caeteris omnibus ſaecularis literaturae ſcientiis eruditiſſimi haberentur. Ex his multi non ſolum in Romana lingua docti erant, ſed etiam in Hebraica, Graeca, & Arabica*
296 *peritiſſimi, quod ex eorum opusculis facile dignoſcitur: quanquam vitio ſcriptorum, qui a primaeua inſtitutione praeceptorum paulatim degenerare coeperunt, pauca exemplaria noſtris temporibus emendata reperiantur. Quoties autem idoneum ad hanc ſubeundam prouinciam Abbas minime habuiſſet, de aliquo alio monaſterio petere aptum, non erat verecundum. Maximum autem dedecus iudicabant, dociles monachorum animos negligere, quos vt moribus & literis bene inſtituere poſſent, nullis laboribus, nullis parcebant impenſis. Sic namque doctiſſimus ille monachus Gemblacenſis, Sigebertus, multo tempore in coenobio*

coenobio S. Vincentii Metenſi monachorum praeceptor, quanquam de alio monaſterio, fuit. Ita Strabo, monachus Fuldenſis, in Hirſfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulenſi, Albinus, monachus Anglicus, in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alii complures in aliis monaſteriis, docendi ad tempus tenuerunt officium, vbi conuerſionis primordia ceperunt. Haec autem conſuetudo ſanctiſſima primum in Anglia coepit, vbi venerabilis ille monachus & Presbyter Beda monachorum inſtitutor factus, poſt ſe multos doctiſſimos reliquit diſcipulos. Quantum vero haec monachorum inſtitutio Ordini noſtro profuerit, nemo ignorat, qui veterum hiſtorias ſtudioſius reuoluit. Multi enim ex monachis propter ſcientiam literarum incomparabilem ad Epiſcopatus honorem ſunt promoti; qui Ordinem noſtrum vita & doctrina mirabiliter illuſtrarunt. Nam etiamſi ſtudium literarum nihil conferret Ordini, quam vtilem occupationem monachorum, eſſet nihilominus maxima veneratione a nobis promouendum: quia, niſi mens hominis clauſtralis aliquo exercitio occupetur delectabili, in multas & varias miſerias delabitur: quod S. Patres probe intelligentes lectionem Scripturarum monachis omnino voluerunt eſſe familiarem. Hactenus Trithemius. Idem de Dithmaro, Abbate Hirſaugienſi, in haec verba ſcribit: *Magna multitudo monachorum ſub eius regimine in hoc monaſterio claruit, quorum aliqui ſanctitate vitae valde fuerunt inſignes, plures autem
propter ſcientiam & doctrinam Scripturarum celeberrimi nominis* 297
habiti ſunt. De diuerſis quoque Benedictinorum Ordinis per Germaniam monaſteriis monachi ad ſcientiam Scripturarum hauriendam Hirſaugiam mittebantur: quia talis eo tempore conſuetudo in Ordine noſtro ſeruabatur, vt monachi pro pleniori eruditione conſequenda, ſi qui viderentur idonei, ad diuerſa monaſteria inſtruendi mitterentur. Etiam haec Trithemius. Qui ibidem, monaſteria nonnulla Germaniae noſtrae ſocietate quadam iuncta fuiſſe, vt per gradus alterum alterius diſcipulos ſecundum doctrinae varias ſpecies exciperet, non dubitauit narrare: quae tamen hic repetere, non fore pretium operae duximus.

VI.

Trithemio adiungere aequum eſt Paulum Langium, eius diſcipulum ſectatoremque, monachum & ipſum Benedictinum, vtpote qui in eandem ſententiam in *Chronico Citicenſi* diſſeruerit hiſce verbis: *Priſcis temporibus Caroli Magni & Ottonum, dum Ordo noſter Eccleſiam Dei mirum in modum doctrina & ſanctimonia illuſtraret, ſtudium ſapientiae permaxime in eo viguit. Et haec vnica fuit & maxima cauſa, quod monachi eligebantur in Epiſcopos. Tunc enim literarum gymnaſia erant in coenobiis, & potiſſimum in celebrioribus Archiſteriis, Fuldenſi videlicet, Hirsfeldenſi, Corbeienſi, Weiſeburgenſi, Prumienſi, Tuicienſi, Gemblacenſi, Hirſaugienſi, & Treuirenſi: tacendo de Italiae, Hiſpaniae, Galliae, caeterarumque prouinciarum, praecipue Caſſinenſi, Cluniacenſi, Floriacenſi, & ſimilibus florentiſſimis coenobiis: in quibus monachi & Abbates claruere in omni ſcibili doctiſſimi: qui & multa praeclara ad vtilitatem legentium & fidei defenſionem carmine & proſa ediderunt opuſcula, quae vsque in praeſens extant, & extabunt in ſalutem per ſaecula credentium. Nuſquam enim eo tempore*
298 *per Germaniam inſtituta literarum fuerant gymnaſia, imo & aliquot poſt ſaeculis Academiae vel, vt aiunt, Vniuerſitatis nomen illuſtre in omni pene Occidentis Imperio incompertum fuerat. Praeter enim Romanum vetuſtiſſimum, & Pariſienſe tunc nouum, vtpote Karoli Magni iuſſu, opitulamine & autoritate per noſtros monachos fundatum, nullum in hiſtoriis aliud Vniuerſale legimus extitiſſe Studium. Proinde Reges & Principes, caeterique nobiles, ad diſcendum Dei timorem cum literis liberos ſuos monachis intra clauſtra tradiderunt inſtituendos: quorum plerique, manentes ſub regula, diſciplinae magiſterio in viros creuerunt ſanctiſſimos; alii per parentes reuocati, moderatores reipublicae ſtrenui & prudentiſſimi facti ſunt.*

VII.

Tertio loco audiemus Aubertum Miraeum, antiquitatum ſequioris aeui curioſum indagatorem. Cuius *lib. II. cap. 1. Origin. Monaſt.* haec ſunt verba: *Curam iuuentutis informandae Pontificibus haud ſatis pro dignitate tractantibus, ac vere negligentibus, viri prae caeteris pietatis ſtudiis praeſtantes, quos*

MONA-

Digitized by Google

MONACHOS dicimus, & in ſtudium impulſi iuuandi remp. ſaepe arripuerunt: diuinum ſe Numen promereri eo labore procurationeque perſuaſi, in quo tantum momenti eſſe videbant. Antiqua, Benedictinorum praeſertim, monaſteria ſcholae publicae erant, ad erudiendam iuuentutem a viris ſanctiſſimis conſtitutae. Vnde haud leuis publica vtilitas extitit: ipſi magnis diuitiis atque ingentibus creverunt, omnibus certatim pios eorum conatus iuuantibus re, opera, conſilio. Ex iis monaſteriis, velut ex arce Sapientiae, innumeri viri prodierunt vtriusque Philoſophiae cognitione praeſtantes, diuinae atque humanae. Tantum & Miraeus.

VIII.

Nolumus nos iis tribus nunc & aliorum eodem de argumento narrationes addere, quia non huc attinet, nec inſtitutum patitur. Eadem de cauſa nec allatorum hic inſtituemus examen. Libere tamen profitemur, quammulta eorum haud poſſe a nobis admitti, quoniam videntur a veritate nimium aliena. Si ſane haec ita ſeſe habuiſſent, longe plurimorum eruditorum monachorum ex illo aeuo ſcripta ſupereſſent, inque ſuperſtitibus eorum voluminibus maior quaedam doctrina eluceret. Nunc autem illius etiam Ca- 299
rolouingici aeui tantum non omnia perquam ſunt rudia, & numerus ſuperſtes ſcriptorum eſt exiguus. Per me igitur licet quidem, addat quis iis an demat fidem. Certum tamen eſt, aeuo etiam illo Carolouingico eſſe repertos nonnullos, etſi paucos, coenobitas ſic ſatis doctos.

IX.

Caeterum vt ad ſcholas monaſteriorum redeamus, ſaltim apud pleraque hoc effectum fuit Capitularibus edictis, vt in monaſteriis ſi non aliae, triuiales tamen, haberentur. Et quidem monaſticae illae ſcholae triuiales videntur duplicis fuiſſe generis. Aliae in ipſiſmet monaſteriis, CLAV-

STRI propterea dictae, & ſolis ad monaſticam vitam educandis quaſi conſecratae. Quo credibile eſt pertinere illud Ludouici Pii Imperatoris edictum, quod ab Anſigiſo aut Benedicto Leuita recitatur *lib. I. Capitularium Addition. capit.* 45. hisce verbis: *Schola in monaſteriis non habeatur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Aliae autem ſcholae, EXTERNAE dictae, extra clauſtra ſunt habitae, monachorum tamen nihilominus cura. Liquet illud ipſium cum ex aliis quammultis, tum clariſſime ex iis, quae in *Vita Notkeri Balbuli*, monachi monaſterii S. Galli, narrantur hisce verbis: *Traduntur poſt breue tempus Marcello ſcholae Clauſtri cum Beato Notkero Balbulo & caeteris monachici habitus puerulis: Externae vero, id eſt, Canonicae, Iſoni cum Salomone & eius comparibus.* Maioris cuiusque doctrinae ſcholas publicas itidem in monaſteriis tunc habitas, equidem haud dixerim. Mihi ſane veroſimile videtur, inſtitutionem eiusmodi quamlibet fuiſſe magis ſingularem aut priuatam: idque in illis duntaxat locis, vbi
300 viri eruditionis gloria clari haberentur. Qualis ſcilicet Fuldae fuit Rabanus Maurus, non Bedae, quod Bruſchius ſcribit, ſed Albini diſcipulus, omnium, quantum ex ſcriptis coniicere eſt, ſui aeui doctiſſimus, vtpote ad quem audiendum etiam ex Gallia miſſus olim fuerit ab Aldrico, Abbate ſuo, poſt Senonenſi Epiſcopo, Seruatus Lupus, qui deinceps etiam ipſe factus fuit Abbas coenobii Ferrarienſis: *vti ab eo* (verba ſunt Lupi epiſtola prima,) *ingreſſum caperet diuinarum Scripturarum*, iam tum ante ſcilicet *doctorem Grammaticum ſortitus*, a quo *praecepta artis acceperat*, non tamen *vel Rhetoricam vel caeteras liberales diſciplinas.* Vnde obiter diſcere eſt, verum eſſe, quod diximus, in paucis duntaxat etiam Galliae coenobiis meliores literas fuiſſe cultas, nec niſi priuata aliquorum opera. De Rabano ſane ita etiam ſcribit Bruſchius: *Bibliothecam Fuldenſem tanta librorum multitudine locupletauit, vt dinumerari vix queant. Demum cum ſe to-*

tum

tum diuinis libris ſcribendis dedere vellet, poſthabito regimine in montem D. Petri ſe contulit, eoque fratres ſtudiorum ſuorum aemulos collocauit: vbi Biblica ſcripta omnia diſcipulis enarrans, commentariis ea in hunc vſque diem extantibus illuſtrauit. Deinde cum multitudo fratrum rumore piae conuerſationis creuiſſet, aliud monaſterium in monte Ioanni Baptiſtae ſacrare conſtituit.
Mitto alia eiusdem Bruſchii: quae nimirum ille narrat etiam
de aliis nonnullis Germaniae noſtrae monaſteriis. Fuerit
autem omnino operae pretium, legiſſe, quae de Fuldenſis
ſcholae rebus erudite diſſeruit Chriſtoph. Browerus *lib. I.*
Antiquit. Fuldenſium cap. IX. X. XI. XII. XIII. & XIV. Aſt
cum iudicio expendentibus monaſticam eruditionem, ſaltim
illorum, qui Benedicti regulam ſequuntur, diſſimilis multum propagatae in iis doctrinae ratio apparebit. Quod ſi
porro coenobiorum Francici Imperii Carolouingici cum ve-
tuſtioribus quibusque placuerit contentionem inſtituere, li- 301
quidum omnino erit, quae in illis fuit quondam facta do-
ctrinae propagatio, ad vnius Hiberniae & Britanniae exem-
plum eſſe inſtitutam. Quin imo, quoniam ex Britannia in
regnum Francorum nemo aduenit olim doctior Albino Al-
cuino, poſtquam ipſemet in Britannia diuinam humanam-
que doctrinam in Ebroicenſis Eccleſiae monaſterio docuiſſet,
plurimum autem apud Carolum Magnum valuit conſilio at-
que auctoritate; quin huius eximii viri cum ſuaſionibus, tum
ductui haec qualicunque modo rectior vtiliorque monaſte-
riorum forma debeatur, equidem haud eſſe dubitandum
arbitror.

SVPPLEMENTVM XXXIII.

Ad *pag. 65.*

Haud diſſimulabo hic, non omnes viros illos praeclaros, quos ex coenobiis Germaniae noſtrae prodiiſſe diximus,

noſtrot eſſe. Saltim vtique Paſchaſium Ratbertum dedit Corbeia Gallica. Halitgerius quoque, ſi non & Amalarius, fuit Francogallus. Primi quoque Bremenſium Antiſtites non eruditis, ſed ſanctis, merentur annumerari. Interque eos Anſcharium noua quidem Corbeia magiſtrum habuit ſuae ſcholae & Eccleſiae, vetus tamen erudiuit: vt patet ex *Vita* eius a Remberto d ſcripta *cap. V.* Fuit porro Anſcharius coenobiorum Corbeiae, initio quidem Gallicae, deinde autem & Nouae ſiue Saxonicae, *magiſter ſcholae*, non tamen niſi puerilis. Liquidum id ſane eſt de veteri Corbeia ex *cap. 3. &* 4. *Vitae.* Cum in Daniam proficiſceretur, eundem cum Autberto, itineris ſocio, itidem pueros inſtituiſſe, dicitur *cap. 6.* iis verbis: *Ipſi quoque diuino inſpirati amore, ad promulgandam deuotionis ſuae religionem coeperunt curioſe pueros quaerere, quos emerent & ad Dei ſeruitium educarent. Praefatus quoque Herioldus ex ſuis aliquos ſub eorum cura eru-*
302 *diendos poſuit. Sicque factum eſt, vt ſcholam inibi paruo tempore ſtatuerint duodecim aut eo amplius puerorum.* Similem puerilem ludum literarium Hamburgi ab Anſchario eſſe inſtitutum, narratur *capite 14.* vt & apud Waldonem; qui rudi carmine vitam Anſcharii eſt perſecutus, *cap. 34.* Adhoc ipſe Anſcharius ſanctis potius fuit annumerandus, quam doctis: imo a doctrina nullam meruit laudationem. Quantumuis vero tenuis adeo fuerit & Anſcharii & aliorum in ſtudiis profectus, veruntamen vnus Rabanus Germaniae noſtrae poteſt eſſe pro omnibus aeui illius, quarumcunque etiam gentium Occidentalis Eccleſiae.

SVPPLEMENTVM XXXIV.

Ad *pag. 66.*

Regulam *monachorum ſiue Canonicorum*, quae Auguſtini nomen prae ſe gerit, eſſe illius auctoris, malo equidem nunc

nunc potius negare, quam aſſerere: quoniam non tantum
in Poſſidii *Indiculo* aut *Retractationum* libello ipſiusmet Au-
guſtini, ſed nec in quoquam ſcriptore vetuſtiore alio eius
ſit mentio: eoque nec in Codice illo, quo collegit omnes an-
tiquas monaſticas Regulas ſaeculo nono Chriſtiano Benedictus,
Abbas Anianenſis, (quem Romae curante Luca Holſtenio
editum, acceptum fero Epiſcopi atque Principis Paderbor-
nenſis hodie in Germania noſtra incomparabilis, Ferdinan-
di, liberali dono,) reperitur, ſed tantum Epiſtola S. Au-
guſtini centeſima nona, qua ſanctimonialibus pia viuendi in-
ſtituta praeſcribuntur. Acquieſco ſcilicet in iudicio Bellar-
mini, cuius haec ſunt verba: *Ex tribus REGVLIS ſola eſt
tertia S. Auguſtini, ſed feminis data, non viris: habetur enim epiſto-
la 108. reliquae duae non videntur Auguſtini.* Recentior ſane
eſt Hugo noſtras, quam vt poſſit haberi idoneus teſtis & iu- 303
dex librorum S. Auguſtini. Taceo, dubium eſſe, ſitne li-
bellus ille Hugonis nec ne. Multo minus vero Humbertus
tanquam teſtis aut cenſor admitti poteſt: vtpote qui vixerit
demum ſaeculo tertiodecimo Ordinis Praedicatorum mo-
nachus.

SVPPLEMENTVM XXXV.

Ad *pag. 67.*

I.

In *Diſſertatione* non tam ipſa Anſegiſi verba, quam eorum mentem recitauimus. Attulimus tamen illa paulo ante in *Supplemento.* Epiſtolam Caroli Magni de ſcholis monaſteriorum & Epiſcoporum, lectu ſane digniſſimam, quam ille generalem eſſe voluit ad omnes Epiſcopos & Abbates, quia *Tomo ſecundo Conciliorum Gallia pag. 121,* inſeruit optime de

re

re literaria meritus Sirmondus, depromtam ex Codice Metenſi, officii noſtri ratio poſtulat etiam hic exhibere. Eſt autem ſeorſim haec miſſa ad Baugolphum, Abbatem Fuldenſem ſecundum: niſi quod per oſcitantiam ſcriba ſub finem adiecerit clauſulam illam epiſtolarum, quae ad Metropolitanum aliquem tunc ſunt directae: id quod etiam Sirmondus obſeruauit. *Karolus, gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum, ac Patricius Romanorum, Baugulſo Abbati, & omni congregationi, tibi etiam commiſſis fidelibus oratoribus noſtris, in omnipotentis Dei nomine amabilem direximus ſalutem. NOTVM igitur ſit Deo placitae deuotioni veſtrae, quia nos vna cum fidelibus noſtris conſiderauimus, vtile eſſe, vt Epiſcopia & monaſteria, nobis Chriſto propitio ad gubernandum commiſſa, praeter Regularis vitae ordinem atque ſanctae religionis conuerſationem, etiam in literarum meditationibus, eis, qui donante Domino diſcere poſſunt, ſecundum vniuscuiusque capacitatem, docendi ſtudium debeant impendere: qua-*
304 *liter, ſicut Regularis norma honeſtatem morum, ita quoque docendi & diſcendi inſtantia ordinet & ornet ſeriem verborum: vt, qui Deo placere appetunt recte viuendo, ei etiam placere non negligant recte loquendo. Scriptum eſt enim: Aut ex verbis tuis iuſtificaberis, aut ex verbis tuis condemnaberis. Quamuis enim melius ſit, bene facere, quam noſſe, prius tamen eſt noſſe, quam facere. Debet ergo quisque diſcere, quod optat implere: vt tanto vberius, quid agere debeat, intelligat anima, quanto in omnipotentis Dei laudibus ſine mendaciorum offendiculis cucurrerit lingua. Nam cum omnibus hominibus vitanda ſint mendacia, quanto magis illi ſecundum poſſibilitatem declinare debent, qui ad hoc ſolummodo probantur electi, vt ſeruire ſpecialiter debeant veritati? Nam cum nobis in his annis a nonnullis monaſteriis ſaepius ſcripta dirigerentur, in quibus, quod pro nobis fratres ibidem commorantes in ſacris & piis orationibus decertarent, ſignificaretur, cognouimus in plerisque praefatis conſcriptionibus eorundem ſenſus rectos, at ſermones incultos: quia, quod pia deuotio interius fideliter dictabat, hoc exterius, propter negligentiam diſcendi, lingua erudita exprimere ſine reprehenſio-*

ne

Digitized by Google

ne non valebat. Vnde factum eſt, vt timere inciperemus, ne forte, ſicut minor erat in ſcribendo prudentia, ita quoque & multo minor eſſet, quam recte eſſe debuiſſet, in ſanctarum Scripturarum ad intelligendum ſapientia. Et bene nouimus omnes, quia, quamuis periculoſi ſint errores verborum, multo periculoſiores ſunt errores ſenſuum. Quamobrem hortamur vos, literarum ſtudia non ſolum non negligere, verum etiam humillima & Deo placita intentione ad hoc certatim diſcere, vt facilius & rectius diuinarum Scripturarum myſteria valeatis penetrare. Cum autem in ſacris paginis ſchemata, tropi, & caetera his ſimilia inſerta inueniantur, nulli dubium eſt, quod ea vnusquiſque legens tanto citius ſpiritualiter intelligit, quanto prius in literarum magiſterio plenius inſtructus fuerit. Tales vero ad hoc opus viri eligantur, qui & voluntatem & poſſibilitatem diſcendi, & deſiderium
habeant alios inſtruendi. Et hoc tantum ea intentione agatur, 305
*qua deuotione a nobis praecipitur. Optamus enim vos, ſicut decet Eccleſiae milites, & interius deuotos & Scholaſticos bene loquendo: vt, quicunque vos, propter nomen Domini & ſanctae conuerſationis nobilitatem, ad videndum expetierit, ſicut de aſpectu veſtro aedificatur viſus, ita quoque de ſapientia veſtra, quam in legendo ſeu cantando perceperit, inſtructus omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat. *** Huius itaque Epiſtolae exemplaria ad omnes ſuffragantes, tuosque Coëpiſcopos & per vniuerſa monaſteria dirigi non negligas, ſi gratiam noſtram habere vis: & nullus monachus foris monaſterio iudiciaria teneat, nec per mallos & publica placita pergat. Legens valeat.*
Hactenus Caroli Magni Epiſtola: quam eſſe ſcriptam saeculo adhuc octauo currente, liquido indicat Patricii titulus. Cum cura autem Epiſtolam illam legenti cuiuis itidem obſcurum eſſe non poteſt, omne hoc Caroli mandatum reſpicere inſtitutionem eorum duntaxat, qui monaſteriis aut Epiſcopiis tunc fuerunt addicti; nec vlterius quicquam eſſe exactum, quam vt illi cum Grammatiſticam Latinam, vt

& rudimenta Rhetorica, docerentur; grauioris autem cuiusque doctrinae nihil vel ab iis poſtulatum tunc fuiſſe.

II.

Et vero etiam hoc omne hactenus fuerat aliquot antehac ſaeculis etiam in Francorum regno neglectum. Ideoque & Clerus tantum non omnis & monachi paſſim tunc erant perquam rudes atque illiterati. Cuius exemplum eſſe poterit ille in Baioaria ſacerdos, qui Latinae linguae ignarus hac formula vſus tunc erat in Baptiſmo: *Baptizo te in nomine Patria & Filia & Spiritus Sancti*, ceu legere eſt in epiſtola Zachariae Papae ad Bonifacium, quae in Bonifaciano Epi-
306 ſtolarum volumine, non multum Latiniore, eſt 134. Non enim, quod iam ante docuimus, hactenus vel Galliae ſiue monaſteria ſiue Epiſcopia habuerant vllas literarum ſcholas. Etenim Tomo quidem primo *Antiquorum Galliae Conciliorum* Sirmondus *pag. 205.* inſeruit Remigii, Remorum Epiſcopi, Epiſtolam, ſcriptam circa annum Chriſti 524. ad Fulconem Epiſcopum, vbi illum arguit, quod *Leuitas feciſſet, presbyteros conſecraſſet, archidiaconos inſtituiſſet*, vt & *primicerium ſcholae clariſſimae militiaeque lectorum.* Verum vox *ſcholae* non minus ac *militiae* ibi accepta eſt illo ſenſu, quo in Codice Iuſtinianeo aliisque ſequioris illius aeui ſcriptis paſſim in vſu fuit. Similiter in Turonenſi Concilio II. habito anno Chriſti 567. quod idem inſeruit Sirmondus pag. 334. vox *ſchola* ſignificat *dormitorium.* Haec enim verba ſunt: *Nec liceat monachis cellas habere communes, vbi aut bini commaneant, aut peculiares reperiri poſſint; ſed ſchola labore communi conſtituatur, vbi omnes iaceant, aut Abbate aut Praepoſito gubernante.*

SVP-

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM XXXVI.

Ad *pag. 67.*

I.

Diploma Caroli Magni Oſnabrugenſi (a) Epiſcopatui datum habetur integrum etiam in *Codice Donationum piarum*

(a) Ad h. l. Illuſtris vir, *Goebelius*, in *T. V. Operum Conringii* haec adſcripſit:
Edidit illud primum, ſed admodum vitioſe, in *Chronico Epiſcoporum Osnabrug. Erdwinus Erdmannus*, Conſul Oſnabrugenſis, qui a. 1605. deceſſit. Repetiit idem *Albertus Cranzius Metrop. lib. I. cap. 2.* ſed in quibusdam locis ab Erdmanniana editione diuerſum. Ex Cranzio exſcripſerunt *Baronius Annal. eccl.* T. IX. ad a. 804. & *Miraeus Codice donat. piarum cap. 12.* nec non *Notit. Eccl. Belg. cap. 26.* Tandemque *Ferdinandus*, Epiſcopus Paderborn. & Monaſt. archetypum huius diplomatis ab Oſnabrugenſi Capitulo nactus, illud *Monumentis Paderbornenſibus p. 200. ſq.* annecti curauit. Recudi quoque iſtud poſtea cum Capitulatione perpetua Oſnabrugenſi Canonici eius loci fecerunt. De eius fide tamen cumprimis ante annos aliquot, a. 1717. diſputatum fuit ſcripto & Latino & Germanico hanc in rem edito, vbi Dn. *de Eccard* poſt *Carolum Cointium*, *Barth. Germonium*, *Gothofr. Hechtium* (*Germ. ſacr. & lit. P. II. lib. I. cap. 11.*) *Henſchenium*, & *Papebrochium*, hoc Diploma Caroli M. ſuppoſititium eſſe, docet. Vt vero, ſubleſtae illud fidei eſſe, doceat, ſecus ac aliis viris de hiſtoria veterum longe meritiſſimis, ſpeciatim *Henr. Meibomio* in *Notis ad Witichindum p. 694. Schurzfleiſchio* in Diſſ. *de Henrico Leone § I. Winckelmanno* in *Notitia veteris Weſtphaliae lib. III. cap. 7. §. 14. Struuio* in *Synt. Hiſt. Germ.* aliisque, viſum fuit, his potiſſimum vtitur argumentis: 1. quod nunquam Carolus M. initio Diplomatum his verbis vſus fuerit: *In nomine ſanctae & indiuiduae Trinitatis:* nec 2. ſe vnquam *Imperatorem Auguſtum* ſcripſerit; 3. quod titulus *dominatoris Saxonum*, ſcriptio nominis *Osnabrugk*, formula: *collaudatione illius regionis potentum*, ſignum quoque ſiue monogramma, elogium *piiſſimi*, aliaque, non Carolini, ſed poſterioris aeui ſint; 4. quod Diploma Wihoni Epiſcopo dari haud potuerit, vtpote iamdudum mortuo, nec Eccleſia Oſnabrugenſis prima ſit Saxoniae, ſed Eresburgenſis, nec ille Epiſcopatus primus, ſed Bremenſis; 5. quod donatio foreſti, cuius in diplomate mentio fit, demum facta ſit ab Ottone I. a quo & libertatem ac immunitatem iſta Eccleſia obtinuerit; 6. quod Amalbertus non Caroli M ſed Caroli Craſſi notarius fuerit; & quod 7. denique Scholae Graecae & Latinae a. 804 Os-

rum Auberti Miraei. Idem vero ſubiungit ibi illuſtrationis vice, (vt nempe appareat, iſthoc aeuo Epiſcopos ſcholis habendis dediſſe operam,) nonnulla ex *Hiſtoria* manuſcripta *Vitae Notgeri*, Epiſcopi Leodicenſis. Quoniam illa ad noſtrum hoc pertinent inſtitutum, nec alibi fortaſſe reperiuntur, omnia huc referemus. Verba igitur ipſamet ita ſe habent: *Quanta fuerit Notgero in educandis pueris, ſcholaribusque disciplinis inſtruendis, ſollicitudo, hinc probatur, quod ſemper, dum in via pergeret, longe ſeu prope, ſcholares adoleſcentes ſecum ducebat, qui ſex Capellanis ſuis ſub arctiſſima parerent disciplina:*
307 *quibus etiam librorum copiam, cum caeteris ſcholaribus vtenſilibus, circumferri faciebat. Sicque fiebat, vt, quos plerumque rudes & illiteratos a clauſtro abduxiſſet, ipſos, quos prius magiſtros habuerant in literarum eruditione, redeuntes ſuperarent. Cuius eruditionis occaſione plurimi eorum etiam in religionis ac ſanctitatis disciplina circa eum in tantum profecerunt, vt idonei fierent rectores Eccleſiarum. Ex illis quippe multae ciuitates gauiſae ſunt ſe habere Paſtores: quarum Salisburgenſis eccleſia Archiepiſcopum habuit Gontherum; Cameracenſis duos, alterum alteri ſuccedentem, Rothardum, & Erluinum; Virdunenſis Haimonem; (qui Haimo, magiſtrum ſequens, in vrbe Virdunenſi monaſterium B. Mariae Magdalenae & S. Mauri poſtea conſtruxit,) Tullenſis eccleſia Hezelonem; & Traiectenſis Adelbondum. Licet a multis etiam aliis, Epiſcopalem gradum non aſſecutis, qui ſub eo nihilominus coaluiſſent, quamplurimae correctae ſunt eccleſiae. Ex quibus Durandus, poſtea Leodienſis Epiſcopus, Babenbergenſem eccleſiam religionis & artium disciplina illuſtrauit. Ogbertus, cum quibusdam aliis ſecum hinc abductis, Aquenſium clericorum vitam, pernicioſae licentiae contagio deprauatam, ad ſanctae religionis ſtatum pro poſſe reduxit. Quid de Hulbodo dicamus? qui Pariſios veniens, S. Genouefae Canonicis adhaeſit, & in breui multarum ſcholarum inſtructor fuit. Idem poſtea ſub Pontifice*

nabrugi eſſe haud potuerint, nec occaſionem, ibi illas inſtituendi, niſi poſt Ottonis II. tempora exſtitiſſe: & quae ſunt alia. Hactenus *Goebelius.* Addimus, *Eccardum* plures nactum fuiſſe antagoniſtas, qui, genuinum eſſe diploma illud, contenderent, ſcriptionumue illarum mutuarum titulos nuper eſſe exhibitos a *Baringio* in libello *de ſcriptoribus rei diplomaticae p. 11. & 12.*

tifice Baldrico Pragam, Bohemiae ciuitatem, tranſmiſſus, cum non-
nulla ibidem Chriſtianae religionis documenta dediſſet, ad nos iterum
cum honore remeauit. Multi quoque alii ſub tanto patre educati,
religione ac ſtudiis liberalibus diuerſa illuſtrauere loca: quorum vita
religioſis moribus & doctrinis inſignita, paternae probitatis euidens eſt
documentum. Haec auctor ille. Non obſcurum autem hinc
eſt, etiam hunc Leodienſem Epiſcopum fere haeſiſſe intra
puerorum inſtitutionem. Et vero nec ipſum inſigni pollu- 308
iſſe aliqua eruditione, etſi inter coaeuos hoc nomine magni
fuerit aeſtimatus, produnt ab illo conſcriptae *Hiſtoriae S. Lan-*
doaldi & S. Remacli: quae reperiuntur in Surio ad diem XIX.
Martii, & III. Septembris.

II.

Nec vero hic Leodicenſis Notgerus idem eſt cum vno trium illorum, qui in monaſterio S. Galli iſtius nominis inclaruerunt: vtpote cum ille Carolo Craſſo imperante, hi Ottonis Magni & ſucceſſorum aeuo vixerint. Quin imo, vt obiter addam, hi etiam tres pro temporis quidem captu habiti ſunt perquam docti, reapſe tamen multum abſuerunt a vera illa laude. Magna ſcilicet olim fuit in exiſtimatione Scholae literariae nomine monaſterium S. Galli: quin videtur ad Fuldenſis coenobii gloriam aſſurrexiſſe. Etſi vero haud negarim, prae aliis quampluribus coenobiis hoc habuiſſe haud paucos rara pro ſaeculi ratione doctrina inſtructos; ſic ſatis quoque eximiam & locupletem ſibi inſignium librorum bibliothecam conquiſiuerit; ſcholam tamen inſtituiſſe doctrinae illuſtrioris ſiue ſacrae ſiue ſaecularis, haud perinde certum eſt: ſed videtur, libris antiquorum lectis modo hunc, modo quem alium, ad exemplum doctorum quorumque illius coenobii, proprio, quod aiunt, Marte ſibi doctrinae aliquid comparauiſſe. Et ſane, ſi vera ſunt, quae ſcripſit Conradus de Fabaria *lib. de caſibus S. Galli cap. 1.* valuit olim coenobium hoc doctrina ſic ſatis eximia. Is ſane tra-

tradit, ibi *ſic ſpiritualem effulſiſſe diſciplinam, vt non ſolum Benedicti regulam, verum etiam Philoſophiam totam, ad vnguem vsque inueſtigarint; theoricam, Platonis, Socratis, Ariſtotelis, Hippocratis, Boëtii, omnesque inueſtigauerint riuulos, vt in ſuis metris non Philoſophi ſolum, ſed etiam Poëtridae fuerint.* Verum hoc
309 praeconium fidem ſuperat. Legere tamen operae fuerit pretium, quae vterque Eckardus libellis *de caſibus S. Galli* & *de vita Notkeri* iam olim, & auorum aetate de monaſterii huius doctrina Bruſchius in opere *de monaſteriis*, & poſt illum Stumphius *Helueticarum rerum* praeclari operis *libro quinto*, ſic ſatis prolixe commemorauerunt. Nec enim illa hic repetere, noſtri huius inſtituti patitur ratio.

III.

Iam tum ante autem etiam faſſi ſumus, Notgerum Leodicenſem Craſſo Carolo fuiſſe coaeuum: ideoque ne ea quidem, quae de illo retulimus, ad Caroli Magni faciant tempora. Addemus igitur proinde nunc aliquid, quod iſthuc pertineat. Theodulphus ſcilicet, Aurelianenſis Epiſcopus, in ſuo, quod habuit, Dioeceſano Concilio, Saluatoris noſtri anno DCCCXVII. cuius canones ſunt inſerti *Tomo ſecundo Conciliorum Galliae*, hosce duos ſanxit: XIX. *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem ſuum, aut aliquem conſanguineum, ad ſcholam mittere in Eccleſia ſanctae Crucis, aut in monaſterio ſancti Aniani, aut ſancti Benedicti, aut ſancti Liſardi, aut in caeteris de his coenobiis, quae nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam id faciendi concedimus. XX. Presbyteri per villas & vicos ſcholas habeant, &, ſi quilibet fidelium ſuos paruulos ad diſcendas literas eis commendare vult, eos ſuſcipere & docere non renuant, ſed cum ſumma caritate eos doceant, attendentes illud, quod ſcriptum eſt: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellae in perpetuas aeternitates. Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto, quod eis parentes caritatis ſtudio ſua voluntate obtulerint.*

SVP·

SVPPLEMENTVM XXXVII.

Ad *pag. 67.*

I.

Ludouicum, Caroli Magni filium, pietatis exercitia in Clero & monaſteriis voluiſſe modis omnibus integra 310
ſeruare, ſatis oſtendunt Canones illi, quos laudauimus, Aquisgranenſes. De ſcholis tamen, quod miror, in iis nihil eſt tactum. Vt videatur, iam tunc illas non perinde, vti imperante Carolo Magno, fuiſſe amplius vel monaſteriis vel Canonicorum collegiis curae. Quinimo videtur, iam tunc ſcholas, quas diximus, *Externas* ſenſim in monaſteriis fuiſſe antiquatas; atque huc pertinere canonem illum Ludouici Imperatoris pag. 299. in *Supplemento XXXII.* adductum: *Vt ſchola in monaſterio non habeatur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Veroſimile autem eſt, voluiſſe potius Ludouicum, vt ab Epiſcopis paſſim pueriles ſcholae inſtituerentur. Liquet illud ex Canone XXX. Concilii Pariſienſis ſexti, habiti imperante Ludouico anno Saluatoris 819. Partem eius, qualis reperitur *lib. I. c. 5. Additionum ad Capitularia Francorum* iam dedimus *pag. 295*, nunc vero illum exhibebo integrum, prout edidit Sirmondus. *Iam dudum a pio & orthodoxo Principe, domno Hludouico, Deo amabili Imperatore, iuſſum & admonitum eſt, vt rectores Eccleſiarum in Eccleſiis ſibi commiſſis ſtrenuos milites Chriſti, quibus Deus placari poſſet, praepararent & educarent, attendentes illud Danielis prophetae: Qui autem docti fuerint, fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti, &, qui ad iuſtitiam erudiunt alios, ſicut ſtellae in perpetuas aeternitates. Sed ſuper hac eiusdem Principis admonitione, imo iuſſione, a nonnullis rectoribus tepide & deſidioſe hactenus actum. Vnde omnibus nobis viſum eſt, vt abhinc poſtpoſita totius torporis negligentia ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Chriſti & vigilantior adhibeatur diligentia; &, quando ad Prouinciale Epiſcoporum Concilium*

cilium ventum fuerit, vnusquisque rectorum, ſicut iam in praeceden-
311 *tibus memoratum eſt, Scholaſticos ſuos eidem Concilio adeſſe faciat,*
vt ſuum ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus manifeſtum fiat.

II.

Concilii porro Valentini tertii, quod anno Chriſti octingenteſimo quinquageſimo quinto celebratum eſt, capitulum octauum decimum de ſcholis inſtaurandis ita ſeſe habet: *Vt de ſcholis tam diuinae, quam humanae literaturae, nec non & Eccleſiaſticae cantilenae, iuxta exemplum praedeceſſorum noſtrorum aliquid inter nos tractetur, &, ſi poteſt fieri, ſtatuatur atque ordinetur: quia ex huius ſtudii longa intermiſſione pleraque Eccleſiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius ſcientiae inopia inuaſit. Placet firmatum.* Ex quo *Capitulo* diſcere eſt, iam tunc temporis optima Caroli de ſcholis inſtituta pridem quaſi obſoleuiſſe; hinc vero & *fidei ignorantia* laboraſſe populum, multo magis *inopia ſcientiae:* vt omnino etiam hic non niſi de triuialibus ſcholis puerorum ſermo ſit. Quid autem etiam in illo Concilio fuerit conſtitutum de ſcholis inſtaurandis, nusquam traditum eſt: indubie autem omni caruit felice ſucceſſu.

III.

Quem praeterea Canonem in *Diſſertatione* adduximus, non eſt Tullenſis, ſed Lingonenſis ad Saponarias, habiti anno CIↃCLIX. Concilii a nonnullis Galliae Epiſcopis: in Concilio tamen Tullenſi cum aliis oblatus eſt Carolo Calvo eiusque ex fratre Lothario nepotibus, Lothario & Carolo Regibus, eodem anno. Debetur autem editio illius Concilii prima itidem Sirmondo: habeturque *tomo tertio Conciliorum Galliae pag. 153.* Videtur autem, Epiſcopos illos deſideraſſe ſcholas rei literariae diuinae humanaeque non tam in puerorum, quam maiorem & meliorem vſum. Caruit autem & hoc votum omni ſucceſſu optato.

IV.

Prodiit porro Romae anno ſaeculi huius ſexageſimo ſe- 312
cundo *Collectio Romana bipartita veterum aliquot Hiſtoriae Ec-*
cleſiaſticae monumentorum, edi coepta a Luca Holſtenio, ſed
poſt eius obitum additis notis poſtumis perfecta cura ipſi-
uſmet Eminentiſſimi Cardinalis, Franciſci Barberini. In
illo libro cum reperiantur Concilium Romanum Eugenii Pa-
pae ſecundi, & alterum Leonis Papae quarti, quorum vtro-
que de ſcholis aliquid eſt conſtitutum, liber vero ille ha-
ctenus paucis forte ſit viſus, quae noſtri argumenti ibi ha-
bentur, hic afferre non abs re fuerit, praeſertim quia vtrum-
que Concilium habitum eſt Imperatore Ludouico, Lotha-
rii Imperatoris filio. Et vero primi hoc exordium eſt: *In*
nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, imperante domino
noſtro piiſſimo Auguſto, Hludouico, a Deo coronato magno Imperato-
re, Imperii anno 13. & regni eius anno 13. ſed & Hlothario, nouo
Imperatore, eius filio, anno X. Indictione IV. menſis Nouembris die
XV. Eugenius ſanctiſſimus ac ter beatiſſimus & vniuerſa-
lis Papa, cum vniuerſis Epiſcopis &c. Alterum ita incipit:
Incipit ſancta ac veneranda Synodus, quae per Domini gratiam &
eius diuinum conſilium congregata eſt in Eccleſia B. Betri Apoſtoli, an-
no ſcilicet Pontificatus ſanctiſſimi & Euangelici & Vniuerſalis quar-
ti Papae Leonis ſeptimo, atque inuictiſſimorum dominorum noſtrorum,
Hludouici & Hlotharii Imperatorum, anno quoque Imperii eorum
quinto & trigeſimo ſeptimo, menſe Decembri die VIII. Indictione II.
Habetur autem Concilii Eugeniani capitulum XXXIV. *de*
ſcholis reparandis pro ſtudio literarum iam tum in Decreto
Gratiani *Diſt. 37. cap. 12.* hisce verbis: *De quibusdam locis*
ad nos refertur, neque magiſtros neque curam inueniri pro ſtudio li-
terarum. Idcirco in vniuerſis Epiſcopiis, (ita enim ſcribendum,
non *Epiſcopis,*) *ſubiectisque plebibus, & aliis locis, in quibus ne-*
ceſſitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, vt magi- 313
ſtri & doctores conſtituantur, qui ſtudia literarum liberaliumque ar-
tium dogmata aſſidue doceant: quia in his maxime diuinum manife-

ſtatur atque declaratur mandatum. . Concilii illius, quod Leonis IV. Papae auſpiciis eſt geſtum, Capitulum itidem XXXIV. eodemque titulo ſic ſonat: *Etſi liberalium artium praeceptores in plebibus raro inueniantur, tamen diuinae Scripturae magiſtri & inſtitutores Eccleſiaſtici Officii nullatenus deſint: qui & annaliter proprio Epiſcopo de eiusdem actionis opera ſollicite inquiſiti debeant reſpondere. Nam qualiter ad diuinum cultum aliquis accedere poſſit, niſi iuſta inſtructione doceatur?* Hactenus illa *Capitula.* At vero quod Eugenius Papa decreuit de liberalium artium ſcholis, illud clare ſignificat, tum temporis illas fuiſſe etiam in Italia collapſas. Inanem vero etiam fuiſſe illum Eugenii conatum, indicat liquido alterum illud Leoninum, quo affirmatur, *liberalium artium praeceptores raro inueniri.* Reapſe enim nulli tum fuerunt apti artibus illis ex dignitate docendis: imo etiam barbarorum magiſtrorum magna fuit penuria. Quales vero & *magiſtri diuinae Scripturae & inſtitutores Eccleſiaſtici officii* ſint conſtituti, ſi expertes illi fuerint liberalium artium? Verum haec fuit illo aeuo etiam in Italia, imo etiam Romae, inſcitia, vt etiam illa barbara, qua vtraque capitula conſtant, Latinitas habita tum fuerit quantivis pretii; ſcientiae autem ſiue diuinae ſiue ſaecularis vix quisquam fuerit peritus: etſi paulo poſt Nicolaus I. Papa multum videatur vltra ſaeculi ſui mores ſapuiſſe.

V.

Annotauit vero Holſtenius ad *Capitulum* vltimum: *De ſcholis Eccleſiarum earumque magiſtris erudite & prolixe diſſeruit Altaſerra cap. 2. pag. 107.* Etſi autem illa Altaſerrae viſa mihi non ſint, nolo tamen etiam hoc lectorem celare, quia viri illius eruditio & inſignis in eruderandis rebus antiquis ſedulitas abunde in quammultis aliis ſeſe mihi probauit.

SVPPLEMENTVM XXXVIII.

Ad *pag. 67.*

De Alcuino hic vnicum duntaxat nunc annotabimus illud, quod ipſemet Carolus Magnus non dubitauerit cum vniuerſo Epiſcoporum Concilio Francofordienſi, quo nullum in Regno Francorum magis fuit plenarium, vt loquar more Eccleſiaſtico veteri, non dubitauerit laudare illum pariter & commendare. Ita enim ſeſe habet Concilii illius Capitulum vltimum: *Commonuit etiam* Carolus Rex, *vt Alcuinum ipſa ſancta Synodus in ſuo conſortio ſiue in orationibus recipere dignaretur, eo quod eſſet vir in Eccleſiaſticis doctrinis eruditus. Omnis Synodus ſecundum admonitionem Domini Regis conſenſit: & eum in eorum conſortio ſiue in orationibus receperunt.*

SVPPLEMENTVM XXXIX.

Ad *pag.* 74.

I.

Eorum, qui negant, iam tum Carolo Magno imperante Pariſienſis ſcholae coepiſſe exordium, ſententiam haud parum forte confirmant illa, quae habentur *capit. XII. libri 3. Pariſienſis Concilii ſexti*, quod celebratum eſt anno Chriſti octingenteſimo viceſimo nono, iam tum imperante Caroli filio, Ludouico Pio. Illud enim ita ſeſe habet: *Similiter obnixe ac ſuppliciter veſtrae Celſitudini ſuggerimus, vt morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperii veſtri locis ſcholae publicae ex veſtra auctoritate fiant: vt labor Patris veſtri & veſter per incuriam, quod abſit, labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna vtilitas, & honor ſanctae* Dei *Eccleſiae, & vobis magnum mercedis emolumentum,*

315 *& memoria ſempiterna accreſcet.* Omnino enim hic ſermo eſt de ſcholis publicis, qualem traditur fuiſſe inſtitutam Pariſiis a Carolo Magno: & tamen non fit hoc loco eius ſcholae hic mentio, etſi Concilium in ipſa illa Pariſiorum vrbe fuerit habitum. Verum enimuero agnoſco & ipſe, poſſe hinc colligi, ſcholam Pariſienſem ea aetate non fuiſſe in magno pretio, vt nec aliam aliquam publicam, atque adeo hac de cauſa ab Epiſcopis arbitrio Regio eſſe relictum, quae loca Imperii Francici vellet ſcholis publicis exornare. Ipſum tamen etiam illud *Capitulum* docet, a Carolo Magno ſcholas publicas inſtitutas eſſe: ac proinde non eſt, quod ſequior aliqua ſuſpicio ex hoc quidem *Capitulo* de origine Pariſienſis ſcholae naſcatur. Quinimo veritati eſt ſimile, iam tum a Carolo Magno tres publicas ſcholas fuiſſe erectas: quarum nempe prima fuerit Pariſienſis, altera Ticinenſis. Tertiam in Turonibus fuiſſe, fortaſſis indicant verba illa Alcuini in Epiſtola ad Carolum Magnum, quae habetur *lib. I. cap. 9. Continuationis Hiſtoriae Bedae*, & quidem ipſa illa, quae in *Diſſertatione* afferuntur pag. 75: *Vt non ſit tantummodo in Eboraco hortus concluſus, ſed etiam in Turonico emiſſiones Paradiſi.* Sed huic coniecturae ſiue credas ſiue non credas, parum refert. Satis iam eſt, monuiſſe, *Capitulum* illud Pariſienſis Concilii vulgarem ſententiam non conuellere.

II.

Magis me dubium reddit auctoritas Ioannis Launoyi, Pariſienſis Theologi longe celeberrimi, qui in libello *de vera cauſa ſeceſſus Brunonis in eremum* ſub finem capitis primi ita ſcriptum reliquit: *Ante Brunonis aetatem* (hic autem vixit ſaeculo vndecimo declinante,) *ſtatum fuiſſe Pariſiis Theologiae ſtudium, atque ibi magiſterium in Theologia dari ſolitum, vix probaretur. Hic fabulas mitto, quas de quatuor Bedae diſcipulis, Alcuino, Ioanne Scoto, Rabano, &*
316 *Claudio, Pariſienſem Academiam inſtituentibus, obſcuri homines*

ſumma

ſumma rerum ignoratione inuexerunt. *Qua de re erudite ſcribit Stephanus Paſchaſius lib. III. Diſquiſitionum Francicarum cap. 3.* Non eſt mihi nunc ad manum Paſchaſii ille labor : ideoque, quid ille aſſeruerit vel negauerit, equidem neſcio. Fortaſſis autem nec Launoyus aliud improbat, quam quod fertur de quatuor Bedae diſcipulis. Et vero nullus eorum quatuor Beda fuit magiſtro vſus. Et, ſi Rabanus & Ioannes Scotus illi, quorum hodieque celebris eſt memoria, credantur Pariſienſem ſcholam auſpiciis Caroli Magni inſtituiſſe, etiam hoc vtique fabuloſum fuerit : vterque enim floruit demum filiis Ludouici Pii Imperatoris rerum potientibus. Hactenus igitur etiam me adſtipulatorem habeat Launoyus. Multum caeteroquin tribuo viri iudicio : vtpote quod abunde ille mihi probauit eximiis aliquot libellis, quibus fabulas nonnullas Eccleſiaſticas in vulgus receptas maſcule exploſit.

SVPPLEMENTVM XXXIX.

Ad *pag. 79.*

I.

Ioannem Erigenam fuiſſe gente Hibernum, adeoque ex vetere, non autem Britannica, Scotia oriundum, iam tum docuimus *Supplemento XXXI. pag. 281.* Eundem vixiſſe aliquandiu in Gallia, Carolo Caluo Rege, praeter Sigebertum Gemblacenſem in *Catalogo cap. 95.* narrant etiam Matthaeus Weſtmonaſterienſis in *Floribus Hiſtoriarum*, quos vocat, ad annum DCCCLXXX. & Guilielmus Malmesburienſis *lib. II. de geſtis Regum Anglorum cap. IV.* aliique. Adducam verba quaedam ſolius Matthaei : *Eodem anno venit in Angliam Magiſter Ioannes, natione Scotus, vir perſpicacis ingenii & facundiae ſingularis. Hic dudum relicta patria ad partes Gallicanas tranſiens, Carolumque Caluum adiens, atque in*

Digitized by Google

magna ab eo dignatione ſuſceptus, *indiuiduus comes ei fuerat & menſae & cubiculi.* Alia, quae adduntur, praetereo.

II.

Verſos porro ab illo Ioanne Dionyſii Areopagitae libros,
317 qui feruntur, ex Graeco, iubente Carolo Rege, teſtantur praeter Matthaeum etiam Sigebertus & alii, eſtque illa verſio etiamnum ſuperſtes. Librum illius nouendecim Capitibus conſtantem *de vna praedeſtinatione* etiam ſupereſſe in bibliotheca Corbeienſi, ſcribit Sirmondus *ad Tomum ſecundum Conciliorum Galliae pag. 681.* Vtrum autem ille publicatus ſit typis, neſcio. Tantum Synopſis, ſiue excerpta potius, illorum nouendecim Capitulorum edita ſunt in libro, Lugdunenſis Eccleſiae nomine contra Ioannem illum acerbiſſime & ſatis inique pro cauſa Gotteſchalci eiusque doctrinae de Praedeſtinatione ſcripto. Huius libri autem Lugdunenſis vetus autor creditur vulgo eſſe Florus, Lugdunenſis Diaconus. Nec ſine cauſa: quoniam id videtur Weſtmonaſterienſis quoque affirmaſſe. Vidi tamen in Suecia degens in bibliotheca Regia Sereniſſimae Chriſtinae manuſcriptum eundem librum, attributum Igomaro, Viennenſi Epiſcopo: in cuius calce legebatur: *Hoc epitaphium compoſuit Ioannes Scotus, licet ſapienter, haereticus tamen.*

Hic iacet Igomarus cleptes & ſemper auarus.
Hoc vnum fecit nobile, quod periit.

Eſſe autem hoc epigramma Ioannis illius, haud equidem negauerim. Arguit enim, auctorem & lepidi fuiſſe ingenii & Graece non indoctum: talem vero depinxit Ioannem Weſtmonaſterienſis, varia eius iocoſe dicta factaque commemorans.

III.

Ab eodem praeterea Ioanne Scoto *de Eucbariſtia* eſſe ſcri-

Digitized by Google

ſcriptum librum, in eandemque plane ſententiam, quam tunc temporis defendit Ratramnus, (qui perperam Trithemio atque vulgo nunc audit Bertramus,) Corbeienſis monachus, oppoſitumque adeo illi, quod tunc inualeſcebat, 318
περὶ μετουσιώσεως dogmati, liquet ex iis, quae Lanfrancus *contra Berengarium* ſcripſit *cap. 4.* Meminit autem eius & Philippus Bergomenſis in *Supplemento Chronicorum* ad annum 880. Verum ille libellus forte pridem interiit: quia ſcilicet in Synodo Vercellenſi, contra Berengarium coacta, *lectus & damnatus* fuit, Lanfranco teſte: imo & Romae combuſtus, ſi aliorum credimus narrationibus. Fruſtra ſane ſunt, qui ſuſpicantur, librum, qui hodieque ſupereſt Ratramni nomine, eſſe Ioannis Scoti: cum iam Sigeberti Gemblacenſis aeuo Ratramnus illius auctor citra controuerſiam fuerit habitus, &, doctiſſimo Vſſerio *cap. XI. Hiſtoriae Gotoſchalcianae* teſte, *tum in Sariſburienſi, tum in Benedictini collegii apud Cantabrigienſes bibliotheca* ſuperſit Ratramni, praeter alterum de Anima, *vnus de Natiuitate Chriſti liber, in quo eandem, quam in libro de Corpore & Sanguine Domini tradidit, doctrinam propugnat.* Non enim a vero id alienum eſſe dixerim, etſi liber ille, qualis eſt editus *Spicilegii tomo primo* a Luca Dacherio, Benedictino monacho, nihil tale habet: ſed illaudabili, haud inſolito tamen, ſtudio id eſſe omiſſum, vero eſt ſimilius.

IV.

Non mirum autem eſt, Ioannis Scoti librum illum periiſſe, quia ſimile fatum paſſus eſt eiusdem cum Scoto & Ratramno ſententiae liber Amalarii Diaconi & Scoto coaeui Chorepiſcopi Treuirenſis; perierit item Rabani Mauri, Archiepiſcopi Moguntini, liber ad Eigilem, non Fuldenſem, ſed Prumienſem Abbatem, vt & fortaſſe quidam Heribaldi, Autiſſiodorenſis Epiſcopi, liber; quandoquidem ſcilicet viſi

ſi

ſi fuerunt non conuenire ταῖς κυρίαις δόξαις, quae poſt prae-
valuerunt. Poſt, inquam. Illam enim Ratramni & Scoti
doctrinam illius aetatis ſaltim quammultis viſam eſſe verio-
319 rem, docere poteſt vel ſola auctoritas eam tunc defenden-
tium, Rabani cumprimis & Ioannis Scoti. Fuit enim vtri-
usque ſumma tum exiſtimatio. Quod de Ioanne Scoto ipſe-
met eius iniquus aduerſarius, ſiue Florus ſiue Igomarus, ſa-
tis prodit, quando ait: *Quia a multis idem homo quaſi ſchola-
ſticus & eruditus admirationi habetur.* Rabani per Germa-
niam cumprimis & Galliam vniuerſam, ſummam fuiſſe exi-
ſtimationem, citra controuerſiam eſt apud omnes. Hunc
autem ipſimet Paſchaſio Ratberto oppoſuiſſe ſuam ad Eigilem
Epiſtolam, perquam mihi fit veroſimile ex hisce verbis *Epi-
ſtolae* eiusdem *Rabani ad Heriboldum*, Autiſſiodorenſem Epi-
ſcopum, *cap. 33.* quam poſt Steuartium optima fide edidit
cum Reginonis *de Eccleſiaſticis diſciplinis* opere vir de antiquis
Eccleſiae monumentis optime meritus ac longe doctiſſimus,
idemque amicus noſter, Stephanus Baluzius. *Quidam nu-
per de ipſo Sacramento corporis & ſanguinis Domini non rite ſentien-
tes dixerunt, hoc ipſum corpus & ſanguinem Domini, quod de Ma-
ria Virgine natum eſt, & in quo ipſo paſſus eſt in cruce, & reſurre-
xit de ſepulchro, idem eſſe, quod ſumitur de altari.* (Hoc autem
omne tunc vnus libro edito docuerat Paſchaſius.) *Cui erro-
ri, quantum potuimus, ad Egilem Abbatem ſcribentes, de Cor-
pore ipſo quid vere credendum ſit, aperuimus.* Poſſit vero, eam
fuiſſe Rhabani ſententiam, etiam ex eo colligi, quod (ceu
recte aduertit Baluzius,) *lib. I. de inſtitutione clericorum cap.
XXXI.* doceat, Corpus Domini Euchariſticum in alimen-
tum corporis noſtri redigi, quemadmodum olim locuti fue-
rant S. Iuſtinus & Irenaeus: imo quod Heribaldo quaerenti,
*vtrum Euchariſtia, poſtquam conſumitur & in ſeceſſum emittitur, mo-
re aliorum ciborum iterum redeat in naturam priſtinam, quam habue-
rat, antequam in altari conſecraretur*: non dubitauerit reſpon-
320 dere, *ſuperfluam eſſe huiusmodi quaeſtionem, cum ipſe Saluator di-
xert*

xerit: Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. Quod vltimum eius reſponſum Berengarii tempeſtate diffamari coepit neſcio quo Stercoraniſtarum haereticorum titulo, & Graecis imputari: ceu videre eſt apud Algerum *de Sacramento Euchariſtiae lib. I. cap. 1*: imo *quaſi nunquam antehac auditum* proclamari: vt habetur in libello anonymo *de Euchariſtia*, quem ex ſchedis Sirmondi produxit in lucem Cellotius: cum tamen pridem ita fuiſſet locutus ipſemet Origenes *ad cap. XV. Matthaei*, & fortaſſis hinc *Graecae haereſios* titulo placitum illud infamauerit Algerus. Vtcunque vero ſeſe habeant illa Rhabani; quandoquidem vir ille, iſthac aetate per Germaniam, Galliam, alibique ſummi habitus pretii, non dubitauit talia profiteri publice, & quidem docere iſthaec viros magnos, qualis vtique fuit Heribaldus, imo & Eigil, vtpote qui ita a Rhabano inſtitutus factus mox fit Archiepiſcopus Senonenſis; quandoquidem etiam apud ipſum Carolum Caluum Regem in ſumma fuerit opinione & gratia Ioannes Scotus; equidem haud dubito affirmare, ſaltim apud Regem ipſum Carolum & Epiſcopos Germaniae Galliae que eruditiores quammultos Ratramni doctrinam haud male tunc audiuiſſe. Non ſane legere eſt, tunc quidem temporis ſiue in Concilio aliquo, ſiue alias, quenquam poſt Corbeienſem Paſchaſium illi placito aduerſatum eſſe. Ex adverſo in plerisque ſaeculi noni ſcriptoribus occurrunt quamplura Ratramnica. Fortaſſis tamen iſthuc trahenda ſunt virulenta illa conuicia a Remigio, Archiepiſcopo Lugdunenſe, homine impotentis animi & calami, in Amalarium (qui perperam a nonnullis credi ſolet idem eſſe cum Amalone, Remigii anteceſſore,) indignis modis iacta prima Epiſtola de negotio Gotſchalciano ſcripta. *Multum moleſte & dolenter* 321
accepimus, vt Eccleſiaſtici & prudentes viri tantam iniuriam ſibimet ipſis fecerint, vt Amalarium de fidei ratione conſulerent: qui & verbis & libris ſuis, mendaciis & erroribus & phantaſticis atque haereticis diſputationibus plenis, omnes paene apud Franciam Eccleſias, &

nonnullas etiam aliarum regionum, quantum in ſe fuit, infecit atque corrupit. Vt non tam ipſe de fide interrogari, quam omnia ſcripta eius, ſaltem poſt mortem ipſius, debuerint igne conſumi: ne ſimpliciores quique, qui eos multum diligere & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur & pernicioſe fallerentur ac deciperentur. Haec, inquam, fortaſſis accipienda ſunt de Amalarii cum aliis ſcriptis, tum illo libro, quo μετουσίαν oppugnauerat: certo enim haud aſſeuerauerim. Quanquam oppugnatam ab illo eſſe μετουσίαν, non equidem dubitem Sorbonico etiam Duuallio aſſentiri potius, quam Vſſerio credere, Amalarium praeluſiſſe μετουσίας dogmati, eoque *eius de Corpore & ſanguine Domini deliramenta* (ita loquitur *Hiſt. Gotſchalcianae cap. VIII. p. 133.* editionis Hanouienſis,) *ab Epiſcopis eſſe damnata*: praeſertim quoniam cum paſſim alibi, tum in ipſa ſtatim Praefatione operis *de Eccleſiaſticis officiis*, etiamnum ſuperſtitis, legantur nonnulla μετουσίας dogmati διαῤῥήδην aduerſantia. In quae tamen nec aduerſarius Agobardus animaduertit libro illo ſingulari, quo acriter libros iſtos Amalarii oppugnauit: quia nempe etiam ipſe exiſtimavit, reperiri corpus & ſanguinem in Euchariſtia non niſi myſtice.

V.

Caeterum iſthaec omnia, fateor, nihil ad argumentum hoc noſtrum de ſcholis faciunt. Sperauerim tamen, hanc etiam antiquitatis Eccleſiaſticae eruderationem nec inutilem nec, quamuis alieno inſtitutam loco, ingratam ſaltim aliquibus futuram.

322

SVPPLEMENTVM XL.

Ad *pag. 80.*

I.

Quoniam docuimus, primum Carolum ſcholas per Epiſcopia & monaſteria triuiales, alibi vero & liberalium arti-

artium, vt & ſacrarum literarum, in Francici imperii terris inſtituiſſe, iamque tradit *Diſſertatio*, etiam exemplo ſuo Carolum excitaſſe artium ſtudia, videtur haud abs re futurum, ſi potiſſima ſaltim eorum, quae de Caroli doctrina cum Eginhartus, tum alii quidam praeclari ſcriptores memoriae tradiderunt, hoc loco integriora exhibeamus.

II.

Igitur Eginhartus, quo familiari miniſtro vſus eſt Carolus, haec memorat libri, quem *de Vita Caroli* conſcripſit, *capite*, vt nunc ſolet a nonnullis diuidi, *viceſimo quinto. Erat eloquentia copioſus & exuberans, poteratque, quicquid vellet, apertiſſime exprimere. Nec patrio tantum ſermone contentus, ſed & peregrinis linguis ediſcendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, vt aeque illa, ac patria lingua orare ſit ſolitus: Graecam vero melius intelligere, quam pronuntiare, poterat. Adeo quidem facundus erat, vt etiam dicaculus* (ita recte habet Codex Florentinus,) *appareret. Artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus magnis afficiebat honoribus. In diſcenda Grammatica Petrum Piſanum, Diaconum, ſenem audiuit: in caeteris diſciplinis Albinum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, de Britannia Saxonici generis hominem, virum vndecunque doctiſſimum, praeceptorem habuit: apud quem & Rhetoricae & Dialecticae, praecipue tamen Aſtronomiae, ediſcendae plurimum & temporis & laboris impendit. Diſcebat & artem computandi, & intentione ſagaci ſiderum curſum curioſiſſime rimabatur. Tentabat & ſcribere: tabulasque & codicillos ad hoc in lectulo ſub ceruicalibus circumferre ſolebat, vt, cum vacuum tempus eſſet, manum effigiandis literis aſſuefaceret. Sed parum proſpere ſucceſſit labor praepoſterus, ac ſero inchoatus.* Sequen- 323
te capite, vbi narratur Caroli circa religionem pietas, additur: *Legendi & pſallendi diſciplinam diligentiſſime emendauit: erat enim vtriusque admodum eruditus: quanquam ipſe nec publice legeret, nec niſi ſubmiſſe & in commune cantaret.* Idem Eginhar-

tus iam ante cap. 24. ſcripſerat: *Inter coenandum aut aliquod acroama aut lectorem audiebat. Legebantur & hiſtoriae & antiquorum regum geſta. Delectabatur & libris S. Auguſtini, praecipue iis, quos de Ciuitate Dei inſcripſit.* Digna etiam repetitione noſtra ſunt, quae habet Eginhartus capite viceſimo nono. *Poſt ſuſceptum Imperiale nomen, cum aduerteret, multa legibus populi ſui deeſſe, (nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuerſas,) cogitauit, quae deerant, addere, & diſcrepantia vnire, praua quoque ac perperam prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud ab eo factum eſt, quam quod pauca capitula, & ea imperfecta, legibus addidit. Omnium tamen nationum, quae ſub eius dominatu erant, iura, quae ſcripta erant, deſcribere ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum Regum actus & bella canebantur, ſcripſit memoriaeque mandauit. Inchoauit & Grammaticam patrii ſermonis. Menſibus etiam iuxta propriam linguam nomina impoſuit: cum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris, nominibus appellarentur. Item ventos duodecim nominibus propriis inſigniuit, cum prius non amplius, quamvix quatuor ventorum vocabula inueniri poſſent. &c.* Et hactenus quidem audiuimus omni exceptione maiorem teſtem, Eginhartum.

III.

Scribit autem & Theganus *lib. de geſtis Ludouici Imp. cap.* 7. in haec verba: *Poſtquam diuiſi fuerunt,* (Carolus & Ludouicus filius,) *nihil aliud coepit agere Carolus, niſi orationibus & eleemoſynis vacare & libros corrigere. Nam quatuor Euangelia Chriſti, quae intitulantur nomine Matthaei, Marci, Lucae, Ioannis, an-*
324 *no vltimo ante obitum ſui diem cum Graecis & Syris optime correxerat.* Verum qui potuerit hoc agere Syriacae linguae imperitus Carolus, (etenim a ſolius Latinae & Graecae linguae notitia Carolum Eginhartus laudauit,) non apparet: itaque vſus ad hoc quidem eſt miniſterio alterius Syriace docti. Interim laudari etiam haec meretur inuſitata iſthoc aeuo & tanti Principis induſtria.

IV

IV.

Feruntur autem & libri quidam tanquam Carolo aucto-
re conſcripti: quos inter eminet opus contra Nicaenae ſe-
cundae Graecorum ſynodi de imaginum adoratione doctri-
nam conſcriptum. Haud me fugit, quia multum abit ab eo,
quod Romanae Eccleſiae auctoritate poſt in Occidente etiam
receptum eſt, ſacro dogmate, illud nonnullis recens, & ὑπο-
βολιμαῖον ſuperioris ſaeculi foetum, eſſe creditum. Verum
illa inſania iam deſiit. Nec quisquam hodie temere reperi-
tur paulo eruditior, qui non agnoſcat, eſſe illud ipſum opus,
cui tanquam a Carolo ſibi miſſo oppoſuit Epiſtolam eam,
quae paſſim legitur, Adrianus Pontifex. Certe voluiſſe
Carolum ſeſe haberi auctorem, indicant verba *lib. I. cap. 6.*
vbi Pipinum Regem *venerandae memoriae genitorem ſuum* ap-
pellat, cuius, vt & ſua, cura effectum ſit, vt Gallicanae
aliaeque Occidentis Eccleſiae in Pſalmodia Romana conue-
nirent. *Libro ſecundo cap. 3.* memorat, ſuo & Patris tempo-
re Legatos in Orientem deſtinatos. Imo in ipſa ſtatim ope-
ris praefatione ſic loquitur: *Quoniam in Eccleſiae ſinu regni
gubernacula Domino tribuente ſuſcepimus, neceſſe eſt, vt in eius
defenſione & ob eius exaltationem, Chriſto auxiliante, toto anni-
ſu certemus.* Addit: *quod opus aggreſſi ſumus cum cohibentia
ſacerdotum, in regno a Deo nobis conceſſo Catholicis gregibus
praelatorum, non arrogantiae ſupercilio, ſed zelo Dei & verita-
tis ſtudio.* Hinc illi Codici, vnde primum editionem publi- 325
cauit Ioannes Tilius, Epiſcopus Meldenſis, iſta eſt praefi-
xa inſcriptio: *In nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chri-
ſti, incipit opus illuſtriſſimi & excellentiſſimi ſeu ſpectabilis viri,
Caroli, nutu Dei Regis Francorum, Gallias, Germaniam, Ita-
liamque, ſiue harum finitimas prouincias, Domino opitulante re-
gentis, contra Synodum, quae in partibus Graeciae pro adoran-
dis imaginibus ſtolide ſiue arroganter geſta eſt.* Vt ergo fortaſ-

ſis non omnia illius operis ab ipſiusmet Caroli ſint manu, illi tamen omnino debet attribui ſaltim vt auſpici & approbatori.

V.

Feruntur praeterea & alia Caroli nomine: ſuper quibus tamen cum nemine equidem praefracte contenderim. Inter alia eſt & epitaphium carmen Adriano Papae defuncto ſcriptum, idque haud inconditum. Quoniam vero nec ab Eginharto laudatus eſt Carolus a poëſeos aliqua peritia, atque illud ipſum carmen inter Alcuini opera reperitur, veroſimile videtur, eſſe quidem nomine Caroli exaratum, ſed ab Alcuino.

VI.

Duo addemus in teſtimonium deſiderii Caroli Magni, ſtudia quaeuis meliora propagandi. Alterum Auentinus *lib. IV. Annalium* hisce verbis refert: *Cum aliquando in Galliam reuerſus fuiſſet, pueros, quos Clementi Scoto in Pariſienſi Academia erudiendos commiſerat epiſtolis, verſibus, carminibus, orationibus panegyricis, ſcriptis, vt periculum de eorum ingeniis atque indole faceret, ſibi exhiberi iuſſit. Vbi, tenuioris fortunae iuuenes praeter ſpem multum profeciſſe, nobiles vero gaudiis corporis deditos cultum animi neglexiſſe, deprehendiſſet, illis ad dexteram ſegregatis: Vos quidem macti virtute, inquit, eſtote, filioli pientiſſimi, qui noſtro imperio gnauiter defuncti eſtis: veſtra erunt ſacerdotia locupletiſſima & Pontificatus maximi. E-*
326 *go vos in aulam adſciſcam: ex vobis ſenatores cooptabo: vos in album praetorum & patrum curiam allegam. Deinde ad nobilium liberos, quos a laeua collocarat, vultu haud iram diſſimulans ait: At vos, comatuli & delicatuli, freti opibus & ſplendore parentum, noſtram maieſtatem conſpreuiſtis, vitia, otia, luxum & inertiam bonis literis virtutibusque, contemto decreto noſtro, praetuliſtis; iubeo, & Deum immortalem teſtor, nihil peni-*

Digitized by Google

penitus commodi, honoris, ne obolum quidem ab Imperatore veſtro, cuius iuſſa aſpernati eſtis, exſpectate: faxim, vt omnibus mortalibus ludibrio viuatis: & in vos exempla edam, niſi reſipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis. Suppeditat alterum Monachus S. Galli *lib. I. cap. 9. de vita Caroli* hiſce verbis: *Glorioſiſſimus Carolus per totum regnum ſuum ſtudia literarum florere conſpiciens, ſed, ad maturitatem Patrum praecedentium non peruenire, condolens, & plusquam mortale laborans, in hanc taediatus vocem erupit: O vtinam haberem XII. clericos ita doctos, omnique ſapientia ſic perfecte inſtructos, vt fuerunt Hieronymus & Auguſtinus!* Subiungit idem auctor: Conquerenti illum in modum Carolo reſpondiſſe Alcuinum: *Creator coeli & terrae ſimiles illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?*

VII.

Priusquam a rebus literariis Caroli Magni abeamus, non fuerit abs vſu, vnum aliquod addere de ſtudiis Caroli Aſtronomicis. Audiuimus enim Eginhartum narrantem, ab Alcuino *inſtitutum Carolum praecipue Aſtronomiae ediſcendae plurimum temporis & laboris impendiſſe.* Videtur autem Carolus in ſcrutatione ſiderum vſus opera etiam eius, qui conſcripſit *Annales Francicos* a Nuenario editos. Hunc ſane & ipſo illo tempore vixiſſe, & ſideralis rei haud fuiſſe indoctum, imo, pro conditione illius tempeſtatis coeleſtium ignarae & incurioſae, ſedulum ſcrutatorem, indicant illa, quae referuntur ad annum DCCCVIII. *Anno ſuperiore IV. Non. Septembr. fuit Eclipſis Lunae. Tunc ſtabat Sol in XVI. parte Virginis, Luna in XVI. parte Piſcium. Hoc autem II. Kal. Febr. fuit Luna XVII. quando ſtella Iouis quaſi per eam tranſire viſa eſt. Et III. Id. Februarii fuit Eclipſis Solis media die, ſtante vtroque ſidere in XXV. parte Aquarii. Iterum IV.* 327
Kal. Mart. fuit Eclipſis Lunae, & apparuerunt acies eadem no-

cte

Digitized by Google

ſte mirae magnitudinis, & Sol ſtetit in XI. parte Virginis. Nam & ſtella Mercurii XVI. Kal. Aprilis viſa eſt in Sole quaſi parua macula nigra paululum ſuperius medio centro eiusdem ſideris: quae a nobis octo dies conſpecta eſt: ſed quando primum intrauit vel exiuit, nubibus impedientibus minime notare potuimus. Iterum menſe Auguſto XI. Kal. Sept. Eclipſis Lunae facta eſt, hora noctis tertia, Sole poſito in quarta parte Virginis, & Luna in V. parte Piſcium. Sicque ab anni ſuperioris Septembri vsque ad anni praeſentis Septembrem ter Luna obſcurata eſt, & Sol ſemel. Haec ille, quisquis ſit, auctor. Quae etiam vel ideo merentur attentionem & laudem, quoniam ſimilis alicuius ſideralis obſeruationis (de fide tamen eius iam non agam,) nullum in omnibus ſcriptis Latinis illorum quidem ſaeculorum monumentum eſt reperire. Et vero aluit in aula etiam Ludouicus Pius Imperator rei Aſtronomicae deditum aliquem, qui poſt *Hiſtoriam vitae* eius conſcripſit, ſed tale ſpecimen eruditionis Aſtronomicae non praebuit, Aſtrologicis diuinationibus magis deditus, quantum apparet. Carolum tamen ipſum non aequaſſe hoc in ſtudiorum genere Aronis Chalifae felicitatem, doceat vel vnum illud horologium, quod eodem anno ex Perſia muneri miſſum narrant *Francorum Annales*.

SVPPLEMENTVM XLI.

Ad *pag. 81.*

I.

Verba, quae adduximus, Erici monachi de Carolo Caluo Rege, habentur in Epiſtola, quam praemiſit libris *Carminum de vita S. Germani*, Epiſcopi Autiſſiodorenſis. In ea-
228 dem Epiſtola haec etiam de aula Regia merentur annotari. *Ita vt merito vocitetur ſchola Palatium: cuius apex non minus Scholaribus, quam militaribus, conſueſcit quotidie diſciplinis.* Laudatur etiam ibi multum Caluus Carolus, quod fuerit ſtudioſiſſimus colendae eruditionis, & quidem vsque adeo, *vt, ſi-*

cubi

Digitized by Google

cubi terrarum magiſtri florerent artium, quarum principalem operam Philoſophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem vndecunque ipſius celſitudo conduceret, comitas attraheret, dapſilitas prouocaret. Memoratur ibidem, etiam ex Graecia eruditos ad illum confluxiſſe. Et ſane etiam patri Ludouico Graecus aliquis legatus Dionyſii Areopagitae, quod fertur, opus attulerat, quod Carolus verti curauit per Ioannem Scotum: accedente Hilduini, magnae itidem apud Carolum auctoritatis viri, fabuloſa de vno Dionyſio narratione. Ioannem porro Scotum, Philoſophiae, pro illius temporis captu, gnarum, & menſa & cubiculo a Rege iſthoc Carolo fuiſſe honoratum, iam *pag. 316. Supplemento nono triceſimo* docuimus. Quaſi Mecaenatem ergo aliquem ſui ſaeculi habitum Caluum Regem, videtur ſic ſatis certo conſtare. Fratres eius, Lotharium Imperatorem, & Ludouicum, Germaniae Regem, hac quidem parte Carolo non eſſe comparandos, ſane manifeſtum eſt.

II.

Quid? quod & patrem Ludouicum Carolus ea in re ſuperauerit. Etenim Theganus *cap. 18.* ita quidem de illo: *Lingua Graeca & Latina valde eruditus: ſed Graecam magis intelligere poterat, quam loqui: Latinam vero, ſicut naturalem, aequaliter loqui poterat. Senſum vero in omnibus Scripturis ſpiritalem & moralem, nec non & Anagogen, optime nouerat. Poëtica carmina gentilia, quae in iuuentute didicerat, reſpuit: nec legere nec audire nec dicere voluit.* Ita quidem, aio, de Ludouico Theganus: haud legas tamen, ſtudia liberalium artium, aut etiam ſacra, fuiſſe ab illo, ad exemplum patris Caroli, promota, aut vero ab illo artes liberales habitas in pretio, (nec enim
vllius eſt momenti, quod ſtellas interdum ſibi fecerit *mon-* 329
ſtrari, vt legitur in eius Vita ab homine Aſtronomo conſcripta pag. 415. edititionis Wechelianae,) ſed potius ſpretas. Id quod indubie factum eſt prae ſuperſtitioſa optimi alias

Imperatoris pietate, quae & multorum in republica gerenda malorum fuit cauſa. Vnde idem Theganus cap. 20: *Omnia prudenter & caute agens, nihil indiſcrete faciebat, praeterquam quod conſiliariis ſuis magis credidit, quàm opus eſſet: quod ei fecit Pſalmodiae occupatio & lectionum aſſiduitas.*

SVPPLEMENTVM XLII.

Ad *pag. 81.*

I.

Saeculum nonum floruit ſane Galliae & Germaniae viris quibusdam doctis, prae aliquammultis antecedentibus. Veriſſimum tamen eſt, quod *Diſſertatio* habet, vltima illius ſaeculi perpetuis bellis fuiſſe infeſta, atque ideo tunc deſiiſſe priorem etiam illius ſaeculi ſtudiorum felicitatem. Liquet ſane ruditas illa ex teſtimoniis cum Synodi Valentinae, tum Lupi Seruati, in *Diſſertatione* adductis. Ruditatem Italiae produnt ſeorſim, quae adduximus *Supplemento XXXVII.* ex Synodis, ab Eugenio ſecundo & Leone quarto Papis Romae celebratis. Extat porro ſub initium operis Reginonis *de diſciplina Eccleſiaſtica* formula *Inquiſitionis, ſecundum quam Epiſcopus inquirere debeat per vicos, pagos atque paroecias ſuae dioeceſeos.* Inter alia vero ibi circa Presbyteros iubetur inquiri *ſ. 83. ſi Epiſtolam & Euangelium bene legere poſſit, atque ſaltim ad literam eius ſenſum manifeſtare. 85. Si ſermonem Athanaſii Epiſcopi de fide S. Trinitatis, cuius initium eſt: Quicunque vult ſaluus eſſe, memoriter teneat, & ſenſum illius intelligat, & verbis communibus enuntiare ſciat. 88. Ordinem quoque reconciliandi atque vngendi infirmos, orationes quoque eidem neceſſi-*
330 *tati competentes, ſi bene ſcit legere aut memoriter enuntiare.* Ad quae loca doctiſſime annotat Baluzius: *Ea erat ſaeculi illius infelicitas, vt neceſſe eſſet, Presbyteros ab Epiſcopis interrogari, vtrum bene legere noſſent.* Additque, quendam Gislemarum, regnante Carolo Caluo, cum electus eſſet in Remenſem

ſem

ſem Archiepiſcopum, *oblatum textum Euangeliorum aliquatenus quidem legere, nihil tamen eius intelligere potuiſſe.* Fuiſſe autem illam Inquiſitionis formulam paſſim receptam illa ipſa Caroli Calui Regis aetate, recte idem Baluzius initio Reginonii operis admonuit lectorem.

II.

Decimi ſaeculi ruditas coëgit ipſummet Cardinalem Bellarminum in *libello Chronologico* in haec verba erumpere: *Vide ſaeculum infelix, in quo nulli ſcriptores, nulla Concilia: Pontifices parum ſolliciti de Eccleſia.* Specimen Latinitatis Romanae exhibere apta eſt haec Epiſtola Ioannis XII. Papae, quam recitat Luitprandus *Hiſtor. lib. VI. cap. 10. Ioannes Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, omnibus Epiſcopis.* (in Concilio ſcilicet tunc ab Ottone Magno Imperatore Romae congregatis.) *Nos audiuimus dicere, quod vos vultis alium Papam facere. Si haec facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, vt non habeatis licentiam, vllum ordinare & Miſſam celebrare.* Eodem ſaeculo, imperante Ottone II. in Synodo Remenſi Epiſcopus Aurelianenſis non dubitauit profiteri: *Cum hoc tempore Romae nullus paene ſit, vt fama eſt, qui literas didicerit, ſine quibus vix oſtiarius efficitur, qua fronte aliquis eorum* (Paparum ſcilicet) *docere audebit, quod minime didicit?*

III.

Nec tamen hoc ita acceptum velim, quaſi ſimilis Romanae barbaries in Gallia & Germania omni tum obtinuerit. Fuiſſe enim etiam tunc aliquos, perpaucos tamen, non parum eruditos, inque iis eminuiſſe Hincmarum Remenſem & noſtrum Rabanum Maurum, indicant quaedam 331
ex illo aeuo reliqua monumenta hiſtorica, inque libros aliquot S. Scripturae commentaria. Sunt tamen etiam pleraque illa non magni multum pretii, praeter illud, quod habent

bent a ſua vetuſtate & meliorum defectu. Nec enim in illis quicquam paene videas praeter nonnulla ex Latinorum Patrum ſcriptis, vt & Graecorum, ſed paucis iisque Latine verſis, petita: nullis linguae ſiue Ebraeae ſiue Graecae, vt nec vllis ſiue Philoſophiae ſiue veteris hiſtoriae ſubſidiis ſuffulta, niſi quod in Rabani & Ruperti Tuitienſis ſcriptis liceat leuem aliquam Ebraeae etiam & Graecae linguae peritiam obſeruare. Eſt praeterea in omnibus illis ſaeculis nullum natum ſcriptum, aut ex Philoſophiae, aut ex Medicae Artis, ſiue ex Iurisprudentiae, aut etiam ex limpidis Philologiae ſiue Graecae ſiue Latinae fontibus promanans. In vniuerſum parum aut nihil in ſuperſtitibus ſcriptis alicuius ſublimioris & accuratioris literaturae apparet. Vt proinde facta cum Saracenorum & Graecorum eiusdem tempeſtatis doctrina comparatione, Orientalibus illis merito palma ſit tribuenda. Notatu porro dignum eſt, etiam circa finem ſaeculi noni, cum res Galliae eſſent perturbatiſſimae, Fulconem, Remenſem Archiepiſcopum, ad ſcholas inſtaurandas magiſtrum Remigium Autiſiodorenſem, cuius *commentaria in Pſalmos & duodecim Prophetas, liber* item *de Diuinis officiis*, aliaque nonnulla, ſuperſunt, Remos aduocaſſe, teſte Frodoardo in *Remigii Vita.*

SVPPLEMENTVM XLIII.

Ad pag. 82.

I.

Quae ex inſtituto Caroli Magni coeperunt in Episcopiis, vt appellant, & monaſteriis olim ſcholae, puerorum informationi & triuialibus duntaxat ſtudiis fuiſſe dicatas,
332 iam tum probauimus *Supplemento triceſimo & ſecundo & quinto:*

to:

to: quantumuis nonnulli ſecus ſentiant. Talem vero omnino fuiſſe Hamburgenſem & Corbeienſem, docuimus *Supplemento XXXIII:* nec aliam Notgeri Leodicenſem, *Supplemento triceſimo ſexto.* Eiusdem notae fuiſſe ſcholas illas, quas *pag. 82. & 83.* in ipſa *Diſſertatione* memorauimus, itidem liquet. Sigebertus ſub finem *libri II. de Scriptoribus Eccleſiaſticis* refert, ſeſe *prima aetate Metis fuiſſe poſitum in Eccleſia S. Vincentii ad inſtruendos pueros.* Itaque & illa Metenſis Episcopii ſchola tunc temporis non niſi triuialis fuit. Par fuit quondam ratio ſcholae Episcopii Hildesheimenſis. Manifeſtum id eſt ex *Vita Barwardi*, a Browero edita Moguntiae, quam iſta tempeſtate conſcripſit Tangmarus. Is enim in Praefatione audit quidem *Bibliothecarius & Notarius Eccleſiae Hildesheimenſis*; at *pag. 6.* ſcribit, *ſibi primicerio ſcholae puerorum traditum fuiſſe Berwardum literis inſtituendum.* Nec vero eſt, quod quem turbet illud, quod *pag. 7.* legitur, Berwardum *propoſuiſſe magiſtro quaeſtiones ex intimo adyto Philoſophiae*: non enim hinc colligere eſt, tales quaeſtiones in ſchola illa tunc fuiſſe agitatas. De Magdeburgenſis ſcholae eodem Ottone Magno imperante ſtatu haud poteſt eſſe obſcurum, iis expenſis, quae narrat Dithmarus *lib. III. Chronici* ſui. Altiora tribuit illis ſcholis Crantzius verbis ex *Metropoli* adductis. Idem *lib. V. Saxoniae cap. 28.* ita loquitur: *Equidem pro illa aetate, necdum crebreſcentibus per Chriſtianum orbem Vniuerſalibus literarum gymnaſiis, apud Eccleſias cathedrales magiſtri habebantur, qui ſingulari diligentia non modo rudimentis, ſed etiam altioribus doctrinis incumberent.* Verum enimuero non maiorem Crantzius meretur in hisce quidem fidem, quam Trithemius, Langius, Miraeus, & alii: quorum narrationes dubias reddidimus iam *ſecundo poſt triceſimum Supplemento.*

II.

Iterum tamen fatemur, praeter communem ordinem 333

Digitized by Google

interdum, & paucis quibusdam in Epiſcopiis & coenobiis, ſacrae quoque doctrinae aliiſque literis vacatum fuiſſe. Et vero magnae olim famae fuit prae aliis Paderbornenſis ſchola Epiſcopalis. Scriptor ſane *Vitae Meinwerci* Epiſcopi *cap. LI.* refert illa, quae alibi non fuerunt, in Germania quidem noſtra, in vſu. Verba eius omnia adſcribere non pigrabor. *Studiorum multiplicia ſub eo floruerunt exercitia. Et bonae indolis iuuenes & pueri ſtrenue inſtituebantur, norma regulari proficientes haud ſegniter, in clauſtrali diſciplina. Omniumque literarum doctrina claruit hic ſub ipſius ſororo Imado Epiſcopo. Sub quo in Patherbornenſi Eccleſia publica floruerunt ſtudia: quando ibi Muſici fuerunt & Dialectici, enituerunt Rhetorici clarique Grammatici, quando Magiſtri artium exercebant triuium, quibus omne ſtudium erat circa quadriuium. Vbi Mathematici claruerunt, & Aſtronomici habebantur, Phyſici, atque Geometrici. Viguit Homerus magnusque Virgilius, Criſpus & Salluſtius, & Vrbanus Statius: ludusque fuit omnibus, inſudare verſibus & dictaminibus iucundiſque cantibus. Quorum in ſcriptura & pictura iugis inſtantia claret multipliciter hodierna experientia, dum ſtudium nobilium clericorum vſu perpenditur vtilium librorum.* Haec ſcriptor ille. Ad quem locum in ſcholiis notauit Browerus de Altmanno, Epiſcopo Paſſauienſe: *Qui Paſſauienſem cathedram aliquando meriturus, in Eccleſia Paderbornenſi non ſolum Canonicus, ſed ſcholarcha, Saxonicum clerum ipſe Saxo literarum ſtudiis exercitum habuit, vt antiquus ſcriptor loquitur: ad regimen ſcholarum delectus, & multis annis adſtrictus, donec tandem ex Praepoſito Aquisgranenſi in Palatio Henrici III. inter miniſteria ſacra florere coepit.* Iis ſane encomiis ſi credimus, quod forte fas eſt, eminuit olim prae omnibus Germaniae ſaltim noſtrae Epiſcopalibus ſcholis Paderbornenſis, nec con-
334 tinuit ſeſe ad exemplum aliarum intra puerorum exercitationes. De reliquis ſane ſcholis Epiſcopalibus nihil ſimile memoratur, ſed triuiale & puerile tantum non omne.

III.

Quae Epiſcopalium vero, eadem fuit olim ratio & coenobialium ſcholarum. Tantum enim abeſt, coenobiis omni-

mnibus deberi laudem aequalem, vt quaedam coenobia nullam vel puerilem ſcholam vnquam inſtituerint: quae inter eſt & noſtrum Helmeſtadienſe, etſi iam Carolo Magno imperante a Ludgero inſtitutum. Neutiquam igitur par debetur laus in vniuerſum omnibus. Nihilominus tamen quaedam coenobia haud leui induſtria olim literarum ſtudiis invigilauerunt. Sane in Italis Caſſinenſe, in Galliis S. Victoris, in Germania Fuldenſe, (vt alia taceam,) merentur etiam hodie hoc nomine, ob nempe olim praeclare exercitam maioris quoque momenti doctrinam, gratias & laudationem. Non patitur inſtitutum, pro dignitate haec perſequi: non certe, vt in Italiam aut Galliam nunc digrediamur. Ne tamen nihil huius agamus, aut ne videamur omnia etiam noſtra diſſimulaſſe, afferemus duntaxat Trithemianum Fuldenſis coenobii praeconium, quod ille ſuo *Hirſaugienſi Chronico* inſeruit ad hiſtoriam anni 837. *Viguit eo tempore in monaſterio Fuldenſi maxima religio monachorum ſub regimine Rabani Mauri Abbatis, quae ſe per totam Germaniam fama praeuolante diffuderat in ora omnium: eratque laus & memoria Fuldenſium monachorum apud Imperatores, Reges, & Principes in magno pretio, non ſolum propter ſanctitatem vitae, ſed etiam propter incomparabilem ſcientiam Scripturarum, qua Fuldenſes monachi eo tempore prae caeteris multis dicebantur eruditi. Vnde multi ex iis in diuerſis Eccleſiis ad apicem Pontificatus fuerunt aſſumti.* Haec ille, paulo
poſt addens: *Erant eo tempore in coenobio Fuldenſi ducenti &* 335
ſeptuaginta monachi, viri religioſi, & pro magna parte in Scripturis docti. Ad annum 854. de Gerungo, Abbate Hirſaugienſe, haec memorauit Trithemius: *Audiuit Rhabanum in Fuldenſi monaſterio legentem. Quo in Abbatem ſublimato eius diſcipulus Strabus ſcholae publicae praelatus eſt: qui hunc Gerungum tunc adoleſcentem Rhabano praecipiente ſingulari diligentia proſecutus eſt. Mos erat in praefato Fuldenſi coenobio his temporibus, monachos non ſolum in Scripturis ſacris inſtituere, ſed etiam in omni ſaecularis ſcientiae literatura ad plenum erudire. Probe enim iudicabant ſapientiſſimi viri, diuinas Scripturas neminem poſſe perfecte intelligere,*

quem

quem literas ſaecularis doctrinae contigiſſet ignorare. Extant multa monachorum iſtius temporis praeclara volumina, in quorum comparatione ea, quae hodie cuduntur a pleriſque, tanquam paleae vileſcunt. Reperi autem inter alia Strabi huius opuſcula libellum de Arithmeticis dimenſionibus, quem ſcripſit ad iſtum Gerungum, Abbatem S. Aurelii: cui praeponit epiſtolam ſic incipientem: Reuerendiſſimo merito Patri, aetate filio, litera diſcipulo, gratia magiſtro, Gerungo Abbati, aeternae beatitudinis praemium poſſidere. Ex his intelligere poſſumus, Gerungum Abbatem in omni literatura fuiſſe ſtudioſum: quia, niſi extitiſſet doctiſſimus, nunquam vir tantus de tam ſubtili diſputatione ſcripſiſſet, maxime in tanta doctorum virorum copia, ad ignarum. Haec omnia, vt & alia, alibi Trithemius de Rhabano.

IV.

Caeterum ne quid diſſimulemus, non vniuerſo vel eius tempeſtatis Fuldenſi coenobio, ſed paene ſoli Rhabano, eiusque vni & alteri diſcipulorum, omne illud elogium debetur. Longe ſcilicet etiam tunc aliter fuerunt animati coenobii illius Fuldenſis ſaltim plerique monachi. Eoque ipſemet Trithemius libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ita de Rhabano fuit teſtatus: *Tandem offenſus improbitate monachorum ſuorum, qui eum dicebant nimium Scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis Diabolo, diſplicentiam contra eum*
336 *acceperunt, ſcandalizati in eo, quo maxime debuerant aedificari. Dans igitur locum irae, nec cum ingratis ouibus diutius manere conſentiens, monaſterium & eius habitatores deſeruit.* Nicolaus Serrarius *lib. IV. Moguntiacorum pag. 643.* laudat teſtem alium, librum manuſcriptum, ita loquentem: *Rabanus anno 842. Fuldenſi pulſus eſt Abbatia, fratribus monachis cauſantibus, ipſum ſtudioſum nimis, intentum Scripturis, temporalia negligere.* Quod fatum etiam Fridericus, Abbas Hirſaugienſis, teſte Trithemio in *Chronico* ad annum MLXVIII. poſtque alios haud paucos tandem & ipſe Trithemius eſt paſſus a ſui coenobii monachis.

V.

Digitized by Google

V.

Nec tamen dixerim, cum Rabano omnem illico melioris doctrinae culturam Fuldae defeciſſe. Etenim *Annales Francorum* illos, quos primus edidit Pithoeus, eodem nono ſaeculo conſcriptos eſſe, recte docuit Marquardus Freherus, cui librum illum locupletiorem debemus. Nec ignoratur vulgo etiam Mariani Scoti eruditio, qui itidem Fuldae vixit. Ipſi illi *Annales* ad annum 865. ita notant: *Rudolphus, Fuldenſis coenobii presbyter & monachus, qui apud totius paene Germaniae partes doctor egregius & inſignis floruit Hiſtoriographus & Poëta, atque omnium artium nobiliſſimus auctor habebatur, VIII. Id. Mart. diem vltimum feliciter clauſit.* Exſtat apud Browerum *p.* 222. charta, vti loqui olim ſoliti, donationis, qua Ludovicus Rex, Pii filius, huic *Rudolpho, monacho & Confeſſori ſuo, conceſſit cenſum & Regios colonos & eorum omnium vtilitatem, cupitque fructum ad caeteros item tranſire ſcholaſticos.* Quae indicant, ſuperfuiſſe tunc adhuc aliquam Fuldae ſcholam, ſed forte non niſi triuialem: cui praefuerit quidem ille Rudolphus, vt non tamen ad ipſiusmet ſcholae illius laudem pertineat magiſtri eruditio. Enimuero multus eſt Trithemius quidem paſſim in laudanda Fuldenſium eius & ſequentis aliquandiu aeui monachorum eruditione & induſtria; 337
fortaſſis autem ſcripſit illa non ex vero, ſed finxit praeclara quaeque bono ſtudio, vt nempe illis exemplis ſui aeui monachos rudes & deſides excitaret ad amorem & cultum ſtudiorum. Quapropter non etiam eſt, cur nos hoc loco immoremur, paucarum aeui illius ſiue Epiſcopalium ſiue coenobialium ſcholis laudandis: quandoquidem nimirum non niſi ad paucas laus pertinet, ſimulque breui tempore, etiam in praeclariſſimis quibusque illarum ſcholarum, omnia priſtina literarum exercitia extincta ſunt & perierunt ita, vt vix veſtigium aliquod tandem ſuperfuerit.

VI.

Caeterum ab illis antiquis Epiſcoporum & monaſteriorum ſcholis vt ad tempora propiora veniamus, longe diverſum ſcholarum genus ſaeculo Chriſtiano tertiodecimo coepit in monachorum mendicantium coenobiis, cumprimis eorum, qui inſtitutum ſiue Dominici Hiſpani ſiue Itali Franciſci amplexati ſunt. Idque fortaſſis non ex primorum fundatorum, quos vocant, ſed nonnullorum doctorum virorum, qui pietatis ſtudio in ſodalitates iſtas conceſſerant, conſilio. Enimuero non illis curae fuit humaniorum literarum diſciplina, qualis aliqua, rudior quamuis, obtinuerat in antiquis coenobiis, ſed tantum non omnino fuit ſpreta & neglecta. Eius loco autem exculta eſt Philoſophia Ariſtotelica, quae iſthoc ſaeculo decimotertio ex Arabica lingua Latine, ſcabra quadam interpretatione, in Europaeorum Occidentalium manus peruenit. Praeter quoque Philoſophiam Theologia, inuſitata hactenus per omnem Eccleſiam, a primo eius vsque exordio, ſubtilitate ac curioſitate, cum ore creberrimisque monachorum exercitationibus, tum ſcriptis libris, in coenobiorum auditoriis paſſim & magno ſtudio a magiſtris eſt tradita. In Scripturae autem ſanctae illuſtrationem parum, ad Eccleſiaſticarum aliarumque rerum ve-
338 terum peritiam comparandam nihil operae impenſum: idque, quod quaſi adorarentur praeſentis tunc aeui tantum non omnia. Non male de doctrina illa Eraſmus praefatione in Hieronymum ad Archiepiſcopum Cantuarienſem ſcripſit: *Neglectae bonae literae, faſtidita Graecanici ſermonis peritia, multoque magis Hebraici, ſpretum eloquentiae ſtudium, quin & ipſa Latina lingua ſic conſpurcata eſt ſubinde noua barbarie, vt iam nihil minus eſſet, quam Latina: nec Hiſtoriae, nec Geographiae, nec antiquitatis vlla cura.*

VII.

Haec ratio autem coenobiticarum iſtarum quidem ſcholarum

larum fuit non tertiodecimo duntaxat, ſed etiam integris ſequentibus duobus ſaeculis, imo vsque ad patrum memoriam, & amplius. Tandem vero ipſiusmet Ignatii Loiolae prudente inſtituto, ſecus quam factum fuerat a Dominico, Franciſco, & aliis, plane noua diſciplinae facies exorta eſt in Ieſuitici Sodalitii ſcholis: quas etiam ipſas dixeris merito coenobiticas. Etenim in illam inſtitutionem vltra Societatis tyrones quilibet recipi ſolent, & literae humaniores primae aetati ſic ſatis diligenter proponi. Philoſophica etiam & Theologica ſtudia longe felicius, quam in vllis monaſteriorum ſcholis hactenus factum, excoluntur: vt tamen etiam hic deſint haud pauca ad iuſtam ſcholarum eiusmodi perfectionem.

SVPPLEMENTVM XLIV.

Ad pag. 89.

Quae in *Diſſertatione* adducta ſunt varia Decreta de ſcholis per Epiſcopia inſtituendis, omnia ſurdis ſunt auribus excepta. Eiusdem argumenti eſt integrum *Caput XIIX. Seſſionis XXIII. Concilii Tridentini*: ſed nec illud, qua par erat, reuerentia vbiuis eſt obſeruatum: niſi quod in Germania plerisque Epiſcopalibus ſedibus Collegia, quae appellantur, Ieſuiticae Societatis, vice ſcholarum, ſint ex eo tempore adiuncta, alicubi & Academiae additae.

SVPPLEMENTVM XLV.

Ad *pag. 89.* 339

Scholas cum Epiſcopiorum, tum monaſteriorum veterum, poſt annum milleſimum ſenſim per omnem Europam defeciſſe, liquidum eſt ex monumentis aeui illius. Senſim

Digitized by Google

aio id factum eſſe, non vno tempore aut omnibus in locis; tandem tamen vtrobique ſcholae omnes extinctae ſunt, manente inter cathedrales Canonicos ſolo inani *Scholaſtici* nomine & dignitate. Digna memoratu ſunt de Scholaſtici illa vana appellatione Alberti Krantzii dicta, quae *lib. VII. c. 14. Wandaliae* poſteritati reliquit. *Erat is* (Albertus, tempore Innocentii IV. ad Concilium Lugdunenſe Liuonienſis Epiſcopi legatus,) *pridem Scholaſticus in Eccleſia Bremenſi, vir omni literarum genere doctiſſimus: quod illa tempeſtate, necdum crebreſcentibus publicis Academiis, apud inſignes Eccleſias, qui nunc dure Scholaſtici, tum vocabantur Magiſtri, docentes in omni literarum genere, in cunctis ingenuis & praeclaris artibus. AEtate noſtra Scholaſtici officium nullum eſt, niſi collectas pauperum ſcholarium in vſus menſae ſuae vertere, vt pro ſe vicarium laborantem cogat inſigniter eſurire.* Digna etiam ſunt hic legi ea, quae Henrico IV. imperante annotauit auctor *Apologiae* pro Caeſare illo tunc ſcriptae aduerſus Gregorii ſeptimi Papae Epiſtolam aliosque: eſt autem, ceu non male iudicauit Goldaſtus, Waltramus, Epiſcopus Naumburgenſis. Habentur illa *Tomo primo pag. 228. Germanicarum rerum ſcriptorum*, a Marquardo Frehero editorum, & *lib. II. c. 42. Apologiae*, prout illam diſtinxit Goldaſtus, cumque aliis ſcriptis addidit *Replicationi pro Imperio. Nouimus quidem*, inquit ille, *domeſticam inſtitutionem eiusmodi monachorum, quam vere poſſimus aſſimilare ſiliquis porcorum, de quibus non potuit ille ſaturari, quem dicit in Euangelio Dominus adhaeſiſſe vni de principibus ſaeculi, poſtquam diſſipauit portionem pa-*
340 *ternae ſubſtantiae, tradens naturale ingenium luxui atque deſidiae: cum ad imaginem Dei factus ſit homo, in intellectu (ſcilicet in mente,) in interiore homine (in eo, quod intelligit veritatem, diiudicat iuſtitiam & iniuſtitiam, & nouit, a quo factus eſt,) poteſt intelligere creatorem ſuum, laudare creatorem ſuum. Quam ſcilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet: alioqui pater mendacii Diabolus aufert a cordibus hominum Dei veritatem, aufert Dei imaginem, & imprimit apoſtaſiae ſuae & mendacii imaginem. Cum enim a caeteris animantibus per hoc maxime differamus, quod rationale*

ani-

animal ſumus, & loqui poſſumus; ratio autem omnis & ſermo diuinis libris continetur, per quos & Deum diſcimus, &, quare creati ſumus, non ignoramus; mirandum eſt valde, quod nolunt aliqui, praecipue autem monachi, quae praeclara ſunt, diſcere: qui ne pueros quidem vel adoleſcentes permittunt in monaſteriis habere ſtudium ſalutaris ſcientiae: vt ſcilicet rude ingenium nutriatur ſiliquis daemoniorum, quae ſunt conſuetudines humanarum traditionum, vt eiusmodi ſpurcitiis aſſuefacti non poſſint guſtare, quam ſuauis eſt Dominus, qui dicit in Euangelio de talibus: Vae vobis, Scribae & Phariſaei, hypocritae, qui tuliſtis clauem ſcientiae: vos enim, inquit, non intratis, nec ſinitis introëuntes intrare. Igitur ignoratio diuinarum Scripturarum ignoratio eſt Chriſti, qui dicitur virtus Dei & ſapientia Dei. Mitto reliqua: etſi & illa ſint perquam eximia. Perierunt vero ſenſim ſcholae non tantum in coenobiis veterum Benedicti regulae ſequacium, quorum mores degeneres perſtringentem modo audiuimus illum *Apologiae* ſcriptorem, ſed illorum etiam, qui morum iſtorum reformationem amplexati ſunt, Cluniacenſium, Ciſtercienſium, Claraeuallenſium, aliorumque in vniuerſum omnium: etſi circa initia viſi fuerint eorum quammulti ſic ſatis magno ſtudio etiam ſacrae doctrinae incumbere.

SVPPLEMENTVM XLVI. 341

Ad pag. 98.

Ante ſaeculum duodecimum neminem claruiſſe Pariſienſis ſcholae Theologorum, videtur inde etiam poſſe intelligi, quoniam eorum nemo memoratur in libello de *Scriptoribus Eccleſiaſticis* Sigeberti, Gemblacenſis in Brabantia monachi, diligentiſſimi & pro temporis captu doctiſſimi chronographi: quem tamen librum ſcripſit iam initio duodecimi ſaeculi. Qui hunc Sigeberti libellum autem excepit eodem argumento Henrici Gandauenſis, ita loquitur c. 14:

 Mau-

Mauritius, Epiſcopus Pariſienſis, in eadem ciuitate Theologicae ſcholae rector. Cap. 15: *Petrus Cantor Pariſienſis, & ipſe etiam Theologicae ſcholae rector.* Cap. 16: *Petrus, dictus Abeilardus, Dialecticae peritia, imo omnium liberalium artium inſignis, Theologicae ſcholae rector.* Cap. 17: *Gilbertus, cognomento Porreta, ex magiſtro Theologicae ſcholae Pariſiis Pictauienſis Epiſcopus.* Cap. 18: *Ioannes Beleth, & ipſe Theologicae ſcholae rector Pariſiis.* Cap. 24: *Simon, Tornaci oriundus, ex Dialectico ſubtiliſſimo, imo omnium liberalium artium fere ſui temporis peritiſſimo, Theologicae etiam ſcholae Pariſiis cathedram meruit aſcendere magiſtralem, in qua plurimos habuit auditores.* Cap. 27: *Stephanus, natione Anglicus, Pariſiis liberalium artium ſcholis praefuit: inde Theologicae ſcholae praeſidens Theologiam celeberrime docuit.* Cap. 31: *Petrus Lombardus, Theologicae ſcholae praeſidens.* Forte iuſta temporis ſerie hos omnes haud enumerauit Henricus. Nam Miraeus quidem in ſcholiis narrat, in Epiſcopatu ſucceſſiſſe Petro Lombardo Mauritium illum, qui *Cap. 14.* memoratur: omnes tamen hi floruerunt ſaeculo Chriſtiano duodecimo. Idem Henricus porro *cap. 21.* ait: *Alanus, Inſulis oriundus, liberalium artium peritus, Pariſiis Eccleſiaſticae ſcholae praefuit.* Sed forte illa Eccleſiaſtica ſchola diuerſa fuit ab Academica. Eſt autem Alanus is, de quo vetus ſupereſt barbarus verſiculus:

Qui tria, qui ſeptem, omne qui ſcibile nouit.

342 Quicquid ſit de Alano, reliqui plus ſatis oſtendunt, iamtum ſaeculo duodecimo ſcholam Theologicam Pariſienſem multum floruiſſe. De ipſa illa tempeſtate Pariſienſis ſcholae haec fuerunt verba Iacobi de Vitriaco *Hiſtoriae Occidentalis cap. 7: Fons hortorum, & puteus aquarum viuentium, irrigans vniuerſae terrae ſuperficiem, panem delicatum & delicias praebens Regibus, & vniuerſae Dei Eccleſiae ſupernum mel & fauum vltra dulciora propinans.* Digna tamen etiam ſunt lectu, quae idem Iacobus annectit de malis Pariſienſium cum magiſtrorum, tum Studioſorum, moribus ac diſſidiis.

Quan-

Digitized by Google

Quantumuis autem frequentia hominum iam ſaeculis iſtis abundauerit Pariſienſis ſchola, & Reges ipſos habuerit fauentiſſimos, mirum tamen eſt, vix ſupereſſe ex aeuo iſthoc ſcholae a Regibus conceſſa priuilegia. Et vero prodiit in lucem Lutetiae Pariſiorum anno huius ſaeculi viceſimo quinto libellus hoc titulo: *Privileges donnéz & octroyés par les Roys de France, ſcavoir Philippes de Valois, Charles V. Charles VI. Charles VII. Louys XI. Charles VIII. Francois I. Henry IV. & Louys XIII. à l' Univerſité de Paris, ſuppoſtes, officiers, & ſerviteurs d' icelle. Enſemble les Arreſts du Conſeil privé, confirmatifs des dits privileges.* Niſi forte ſingularem in vſum haec ſola ſint vulgata.

SVPPLEMENTVM XLVII.

Ad *pag. 91.*

Inter multa Collegia, quae vocantur, Pariſienſis ſcholae quoniam id, quod Nauarrae audit, eſt nobiliſſimum, legi hic merentur, quae de illo narrauit Ioannes Mariana, Hiſpanicarum rerum diſertiſſimus ſcriptor, *Tomo I. lib. 14 cap. X. Reginae impenſa in eadem vrbe Lutetia ſchola, quae Nauarrae dicitur, ipſa aedificii amplitudine, praeceptorum auditorumque numero, in paucis praeſtans, extructa eſt. Septingentos alumnos bonis* 343
temporibus Galliae intra vnas aedes habitantes numeraſſe, fama eſt. Rebus turbatis vix quingenti erant, (quo nos tempore ſcholas theologicas Lutetiae explicabamus,) quidam eorum publica impenſa collegii, plerique collata de ſuo ſtipe victitantes. Multa quidem etiam digniſſima ſcitu in promtu ſunt de aliis etiam collegiis, cum primis de illo longe celeberrimo, quod Robertus Sorbona Ludouico Rege inſtituit, & nunc quoque illius gaudet cognomento; ſed iſthaec omnia afferre praeter inſtitutum fuerit.

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM XLVIII.

Ad *pag. 92.*

Quod diximus de Ottone, Friſingenſe Epiſcopo, pridem tradidit etiam Radeuicus *lib. IV. c. 2. de geſtis Friderici I. Imperatoris*, quod nempe *Philoſophicorum librorum ſubtilitatem, in Topicis, Analyticis, atque Elenchis, primus fere noſtris finibus apportauerit.* Ideoque in gloriam viri illius merentur a grata poſteritate legi, quae ipſemet Otto de Gilberto Porretano & Abaelardo diſſerit *lib. V. Chronici cap. 46.* & ſequentibus vsque ad 53: vtpote quae ſpecimen ſimul aliquod praebeant non vulgaris in ſubtiliore Philoſophia progreſſus. De illo porro Ottone ita annotauit antiquus quidam ſcriptor apud Wiguleium Hundium in *Metropoli Salisburg. pag. 155: Ad Pariſios miſſus, Latinas literas ad praemium nactus theoriae atque ſecularis prudentiae, i.e. artium liberalium Magiſter ac S. Theologiae profundiſſimus ac eloquentiſſimus Doctor effectus eſt.* Dubito tamen, an huic narrationi tuto liceat fidem habere.

Caeterum ea quidem aetate Ariſtotelicum nihil praeter libros Logicos, & ne illos quidem omnes, Latine fuerat verſum: nec alia veterum Philoſophiae auctorum ſcripta, praeterquam vnius Boëthii, Graecum vero nihil, fuerunt in manibus: quapropter nec vltra illa Logica excurrit eius tempeſtatis Philoſophica eruditio, quamuis, ad altiora
344 ingenium nonnullis haud defuiſſe, oſtendat is, qui etiamnum ſuperat, Gilberti Porretani *de ſex principiis* libellus. Non poſſum non hoc loco addere, quod Rigordus in *Chronico de geſtis Philippi Auguſti, Francorum Regis*, narrat, in hiſtoria annorum MCCVIII. & IX. *pag. 208.* editionis Wechelianae. *In diebus illis legebantur Pariſiis libelli quidam, ab Ariſtotele, vt dicebatur, compoſiti, qui docebant Metaphyſicam, delati noue a Conſtantinopoli, & a Graeco in Latinum trans-*

tranſlati: qui, quoniam haereſi praedictae (Almarici ſcilicet, de qua paulo ante multa narrauerat.) *ſententiis ſubtilibus occaſionem praebebant, imo & aliis nondum inuentis praebere poterant, iuſſi ſunt omnes comburi: & ſub poena excommunicationis cautum eſt in eodem Concilio,* (Pariſienſi nimirum, contra Almarici ſectatores tunc habito,) *ne quis eos de caetero ſcribere aut legere praeſumeret, vel quocunque modo habere.* An fuerint tunc circumlati Ariſtotelis nomine falſo inſcripti libri Metaphyſici, an in genuinos ita fuerit ſaeuitum, non equidem audeo definire. Videtur tamen poſterius magis veriſimile. Refert enim doctiſſimus Naudaeus libello *de Edicto Ludouici XI. Regis contra Nominales*, ex Alexandri Nekami libro *de Naturis rerum*, Lothario ſecundo imperante nonnullos Eccleſiaſticos & Religioſos exiſtimaſſe, libros Ariſtotelis a ſolo Antichriſto legendos & intelligendos eſſe, quippe qui iis eſſet vſurus ad conuincendos vel ſubtiliſſimos diſputatores atque doctores. Et vero ipſum quoque Bernhardum iuſto iniquiorem fuiſſe ſubtiliori Philoſophiae, haud obſcure indicat Otto Friſingenſis noſter in Gilberti Porretani, quem non minus, atque Petrum Abaelardum, fuerat inſectatus Bernhardus, defenſione. Legi de hoc argumento meretur libellus Launoyi, Sorbonici Theologi, quem inſcripſit *de varia Ariſtotelis fortuna in Academia Pariſienſi.*

SVPPLEMENTVM XLIX. 345

Ad *pag. 92.*

Quoniam verba Rigordi omnia digna ſunt, quae hic commemorentur, adſcribam comma iſtud integrum. *In diebus illis* (Philippo nimirum Auguſto Rege,) *ſtudium literarum florebat Pariſiis: nec legimus, tantam aliquando fuiſſe ſcholarium frequentiam Athenis, vel AEgypti, vel in qualibet*

parte mundi, quanta locum praedictum ſtudendi gratia incolebat. Quod non ſolum fiebat propter loci illius admirabilem amoenitatem & bonorum omnium ſuperabundantem affluentiam, ſed etiam propter libertatem & ſpecialem praerogatiuam defenſionis, quam Philippus Rex & Pater eius ante ipſis ſcholaribus impendebant. Cum itaque in eadem nobiliſſima ciuitate non modo de Triuio & Quadriuio, verum & de quaeſtionibus Iuris Canonici & Ciuilis, & de ea Facultate, quae de ſanandis corporibus & ſanitatibus conſeruandis ſcripta eſt, plena & perfecta inueniretur doctrina; feruentiori tamen deſiderio ſacram paginam & quaeſtiones Theologicas docebantur. Subiungam nonnihil eorum, quae addit Rigordus de Almarico. *Fuit igitur in eadem ſacra facultate ſtudens quidam clericus, Almaricus nomine, de territorio Carnotenſi villa, quae Baena dicitur, oriundus: qui, cum in arte Logica peritus eſſet, ſcholasque de arte illa & de aliis artibus liberalibus diu rexiſſet, tranſtulit ſe ad ſacram paginam excolendam: ſemper tamen ſuum per ſe modum docendi & diſcendi habuit, & opinionem priuatam, & iudicium quaſi ſectum & ab aliis ſeparatum.* Haec omnia Rigordus, teſtis eius temporis rerum locuples.

SVPPLEMENTVM L.

Ad *pag. 93.*

Ante Honorii Papae edictum, cuius meminit *Diſſertatio*,
iam ſaeculo duodecimo Iuris Ciuilis Romani ſtudium
Pariſiis quoque fuiſſe cultum, vel illa doceant, quae modo
ex Rigordo attulimus. Confirmatur idem eo, quod de V-
346 dalrico, Abbate monaſterii S. Galli, refert *lib. de Caſibus* il-
lius monaſterii Conradus de Fabaria *cap. 5.* ſcribens: *Dulci-
loquis Grammaticae & Dialecticae floribus informatum Pariſios &
Bononiam tranſmiſit: iuriſque peritia cum ſumma diligentia repara-
tum, omnibusque bonis confirmatum, ad ſumma prouexit.* Et
paulo

paulo poſt: *In Iure forenſi & Eccleſiaſtico, quicquid excogitare poterat, faceto Miueruae poculo cunctis audientibus propinauit.* Quid? quod, ſi Petrus Baelardus idem eſt cum Petro Abaelardo, is quoque Pariſiis, vt Philoſophiam ac Theologiam, ita & Iurisprudentiam docuit. Accurſius enim *ad l. Quinque pedum c. fin. regund.* haec verba reliquit: *Quaenam eſſet ea praeſcriptio, Petrus Baelardus, qui ſanum cuiusque legis intellectum pollicebatur, hîc dixit: Neſcio.*

SVPPLEMENTVM LI.

Ad *pag. 94.*

I.

Niſi valde fallimur, fecimus libri *de Origine Iuris Germanici* capite viceſimo primo clariſſimum, Ius Romanum Iuſtinianeum Bononiae coepiſſe doceri, Imperatore quidem Lothario Saxone, non tamen illo iubente, vel ex eius auctoritate. Hic adducemus duntaxat verba Abbatis Vrſpergenſis, qui vixit tamen Friderico II. Caeſare. *Eisdem quoque temporibus Wernerius libros Legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in iis ſtuduerat, ad petitionem Mathildae Comitiſſae renouauit, & ſecundum quod olim a diuae recordationis Imperatore Iuſtiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpoſitis, eos diſtinxit. In quibus continentur Inſtituta praefati Imperatoris, quaſi principium & introductio iuris ciuilis: Edicta quoque Praetorum & AEdilium curulium, quae rationem & firmitatem praeſtant Iuri ciuili: haec in libro Pandectarum, videlicet in Digeſtis, continentur: additur quoque his liber Codicis, in quo Imperatorum ſtatuta deſcribuntur. Quartus quoque liber eſt Authenticorum, quem praefatus Iuſtinianus ad ſuppletionem & correctionem Legum Imperialium addidit.* Bartolus *ad l. Conſtit. Digeſt. vet.* 347
pag. 6. ita loquitur: *Habere Studium vel licentiam docendi procedit ex priuilegio tantum, vel ex conſuetudine longiſſima. Sicut Paduae: vbi eſt Studium generale ex conſuetudine: & ſic eadem pri-*

vilegia ſunt ibi, quae ſunt Bononiae, vbi eſt Studium ex conſuetudine & priuilegio Lotharii Imperatoris, vt dicunt quidam. Quae verba indicant, a nonnullis quidem tunc temporis fuiſſe perhibitum, Lotharium Caeſarem facultatem docendi Bononienſibus conceſſiſſe, ſimul tamen ius illud niti conſuetudine: aſt illud de Lothario non niſi *a quibusdam dici*, atque adeo a Bartolo ipſomet non fuiſſe certo creditum.

II.

Veroſimilius longe eſt, a Friderico I. Imperatore facultatem, Ius Romanum illud docendi, fuiſſe Bononienſibus confirmatum. Et vero tradit hoc auctor *Ephemeridum eruditorum*, ſcriptor Gallicus, *Ephem. VII.* anni ſexageſimi quinti: ſed praeter illum haſtenus nemo. Nec fidem meretur: quoniam & reliqua, quae addit de Iure Romano iuſſu Friderici in fora Italiae & Germaniae recepto, futilia ſunt.

III.

Iam tum autem, Friderico illo, Caeſarum Germanicorum fortiſſimo, imperante, Romanorum Ius docuiſſe Bononiae illos, quos *Diſſertatio* laudauit, vetat dubitare Otto Muraena, *Chronologiae Laudenſis* ſcriptor coaeuus: cuius verba adducit in hiſtoria anni 1558. libro XII. Annalium Baronius. Recitabimus ipſamet illius verba. *Hoc anno Dominus Imperator Fridericus in Roncalia colloquium in S. Martino proximo veniente maximum ſe conſtituit habiturum: praecepitque omnibus fere Italiae Principibus atque Ciuitatum Conſulibus, vt ipſi colloquio intereſſent. Ad quod etiam principales quatuor Legis Doctores, videlicet Dominos Bulgarum & Martinum Goſium, Iacobum atque Hu-*
348 *gonem de Porta Rauegnanã, intereſſe fecit. Iſtorum autem quatuor Doctorum & quamplurimorum aliorum fuit Dominus Guarnerius doctor antiquior. Ad quem, cum in extremis laboraret, acceſſerunt ſui ſcholares, dicentes: Domine, quem vultis poſt mortem veſtram docto-*

doctorem nobis conſtituere? Quibus ipſe reſpondit per duo carmina infra ſcripta: quae qualiaqualia non piguit retuliſſe.

Bulgarus os aureum: Martinus copia Legum:
Hugo mens legum: Iacobus eſt, quod ego.

In maiorem fidem addemus & illa, quae de eodem negotio narrat Radeuicus *lib. II. cap. 5.* praeſertim quia & alia continent iucunda perceptu. *Sequentibus*, inquit de Friderico Imperatore, *diebus plena atque ſolenni curia, iudicio atque iuſtitiae a mane vsque ad veſperam intentus, querimonias & proclamationes tam diuitum, quam pauperum, diligenter audiebat. Habensque quatuor iudices*, (quid *Iudicum* vocabulo tunc Itali intellexerint, infra docebimus,) *videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros diſertos, religioſos, & in lege doctiſſimos, Legumque in ciuitate Bononienſe doctores, & multorum auditorum praeceptores; cum his aliisque legisperitis, qui diuerſi ex diuerſis ciuitatibus aderant, audiebat & terminabat negotia. Videns autem multitudinem eorum, qui crucem baiularent, (is enim Italorum mos eſt, vt habentes querelam crucem manibus praeferant,) miſertus illorum ait, mirari ſe prudentiam Latinorum, qui, cum praecipue de ſcientia Legum glorientur, maxime Legum inuenirentur transgreſſores, quamque ſint tenaces iuſtitiae ſectatores, in tot eſurientibus & ſitientibus iuſtitiam apparere.* Haec illi. Ipſa Bononia quantam tunc exiſtimationem ſibi comparauerit ex Legum illo ſtudio, vel vnum illud doceat praeconium, quod *Ligurini lib. IX.* de Friderico illo agens habet Guntherus:

fineſque Bononia iuris
Ingreditur ſtudioſa tuos.

SVPPLEMENTVM LII. 349

Ad *pag. 97.*

De Ariſtotelis libris ex Arabico curante Friderico II. verſis non eſt, quod hic addamus quicquam, praeter il-

 lud

lud, quod *opus Politicum* Ariſtotelis apud Arabes non fuerit
repertum, ac proinde nec cum aliis Latine verſum. Id
quod iampridem docuimus *Introductione in Politica Ariſtote-
lis.* Verum autem eſſe id, quod hic affirmat *Diſſertatio* de
ſcriptoribus Philoſophicis & Medicis ex Arabum lingua tunc
temporis translatis, lubet hoc loco adſtruere teſtimonio duo-
rum duntaxat inſignium illius literaturae virorum, Ioſephi
Scaligeri, & Iohannis Seldeni. Illius haec verba ſunt epi-
ſtola ad Stephanum Vbertum, quae eſt operis epiſtolici poſt-
humi 362: *Florentibus Arabum rebus, ſumma meliorum litera-
rum imperitia in tota Eccleſia Latina erat: cum bonae diſciplinae in-
ter Mahumedanos maxime vigerent. Et profecto, quicquid Latini
ſcripſerunt, poſtquam illos inſcitiae ſuae monuit Arabum induſtria, id
totum Arabibus acceptum debent, Philoſophiam, Medicinam, & Ma-
thematica: Nam nullum Graecum ſcriptorem habuerunt, quem non
ex Arabico in Latinam translatum legerint. Ptolomaei Magnam
Syntaxin prius ex Graeca Arabicam, ex Arabica Latinam factam
tractare coeperunt. Sic Euclides Arabice, deinde Latine conuerſus,
tamdiu inter nos obtinuit, donec capta Conſtantinopoli exules Graeci
nos relictis lacunis ad ipſos fontes conuertere docuerunt.* Selde-
nus in Commentario ad *Origines* Eutychii, Patriarchae A-
lexandrini, ab ſeſe Arabice Latineque editas, in haec ver-
ba eſt *pag. 156.* locutus: *Scientiae liberales riteque inſtitutae
diu vocari ſolebant a noſtris Studia Arabum, & Arabica ſtudia, ve-
luti denominatae a gente ac locis, vbi tunc ſolum ſerio colebantur. Id
etiam liquet ex praefatione Adelardi, monachi Bathonienſis, Athe-
lardi item dicti, in Quaeſtiones ſuas Naturales, quas ex Arabum
350 ſcholis redux in Angliam conſcripſit. Hac de re item conſulas Guili-
elmum Malmesburienſem de Geſtis Regum in lib. 2. cap. 10. Floruit an-
te quingentos Athelardus ille abhinc annos, (Henrico primo in An-
glia regnante,) & primus Euclidis Elementa Geometrica Latine ver-
tit, ſed ex Arabico, (quorum exemplar MS. penes me habeo,) vti &
alia Mathematica. Nam ſaeculis in illis, vt & diu poſt, non ex
Graeco fonte, ſed ex Arabicis verſionibus Latine, ſed barbare nimis,
redditis, Platonis ac Ariſtotelis pleraque, Ptolemaeum item, Hip-
pocratem, Galenum, Euclidem, id genus alios, habebant Academi-*

ci

ri Occidentales: & Auicennas tandem, Auerroës, Alfarabios verſos. Nec vero Themiſtios, Philoponos, Alexandros, Simplicios omnino legebant: quos nec habuere, vti nec alios ferme autores Graecos, antequam poſt captam a Muhamede ſecundo Conſtantinopolin anno Chriſti 1453. Graeci aliquot ſcientiores eorum exemplaria in Italiam, Galliam, ac Germaniam profugi ſecum aſportabant. Latine autem verſi erant libri illi Arabici in Academicorum gratiam ſub Lothario Saxone & Frederico AEnobarbo circa annum 1140. Quo tempore Alcoranus in Hiſpania primo item Latine redditus eſt, a Roberto nempe Retenenſi Anglo & Hermanno Dalmata, qua de re videſis Petrum Cluniacenſem in Bibliotheca Cluniac. pag. 1010. & Balaeum Cent. 2. Script. 80.

SVPPLEMENTVM LIII.

Ad *pag.* 97.

Quae de numero Profeſſorum Bononienſium refert *Diſſertatio*, illa acceperam a Fortunio Liceto, ſummi nominis tunc temporis Philoſopho in Academia Patauina: quicum frequens & amicum mihi erat literarum commercium. Quod gratitudinis ergo hic memoro erga virum de Philoſophia aliisque ſtudiis nonnullis praeclare meritum.

SVPPLEMENTVM LIV.

Ad *pag.* 101.

Gariopontum ſaeculo iam vndecimo vixiſſe, praeter alia quammulta docuit vir varia doctrina eximius, Thomas Reineſius, in *Defenſione ſua Variarum Lectionum pag.* 143. & 155. ingenue emendans nonnulla, quae ſcripſerat *lib. III. Variarum Lectionum cap.* 2. & 12. Ibidem praeclara haud pauca affert de ipſamet ſchola Salernitana, quae proinde merentur 351
attentam lectionem: etſi ſchola illa omnis pridem interierit, idque

idque, quantum videtur, annitentibus Neapolitanis Gallicae ſtirpis Regibus.

SVPPLEMENTVM LV.

Ad *pag. 111.*

O*rdinis* vox olim apud Romanos fuit valde communis. Et vero Ordo ſenatorius, Ordo equeſtris, Ordo plebeius, nomina ſunt iam veteri Romae cognita. Cicero quoque memorat *lib. X. familiar. epiſt. 9. ad Craſſipedem* Ordinem publicanorum. Seruius ad illud Virgilii:

delectos Ordine ab omni
Centum oratores auguſta ad moenia Regis
Ire iubet;

illud *ordine ab omni* ſcribit *eſſe ex omni qualitate dignitatum: quod apud Romanos in legatione mittenda hodieque ſeruatur.* Alibi memorantur Ordo Sacerdotum, Ordo haruſpicum, aliique, κατ' ἐξοχὴν tamen, & nullo addito, Iuriſconſultis *Ordo* audit Ordo decurionum: quapropter, vbi de probatione per Ordinem inſtituenda agitur, paene ſoli decuriones intelligendi videntur.

SVPPLEMENTVM LVI.

Ad *pag. 112.*

Plinius *epiſtola 66. lib. X.* haud obſcure indicat, iam tum, Traiano ſcilicet imperante, Philoſophis fuiſſe conceſſam ciuilium munerum vacationem. Hanc autem deberi beneficio Veſpaſiani, diſcere eſt ex verbis Chariſii in *Diſſertatione* adductis. Forte vero Domitianus vt Rhetoribus, ita
352 & Philoſophis eripuerat hoc paternum beneficium, vtpote quos

quos vrbe expulerit: reddidit vero Traianus. Etenim hunc Plinius in *Panegyrico* hiſce verbis allocutus eſt: *Quid vitam, quid mores iuuentutis, quam principaliter formas! Quem honorem dicendi magiſtris, quam dignitatem ſapientiae doctoribus habes! Vt ſub te & ſpiritum & ſanguinem & patriam recuperent ſtudia, quae priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum ſibi omnium vitiorum conſcius Princeps inimicas vitiis artes non odio magis, quam reuerentia, relegabat. At tu eaſdem artes in complexu, oculis, auribus habes.* Videtur autem Antoninus Pius Philoſophis iterum priſtinam immunitatem negaſſe, ſaltim per Aſiam: nec enim in illa eius Conſtitutione, quam *pag. 113. Diſſertationis* Modeſtini verbis produximus, vlla ſit inter eos, qui immunitate poſſint gaudere, Philoſophorum mentio. Memorat tamen idem Modeſtinus, Philoſophos immunitate tutelarum ab Antonino Pio, a Marco autem non minus, quam Rhetores, Grammaticos, & Medicos, multis priuilegiis fuiſſe affectos. Quae verba itidem recitauimus *pag. 113.* Caeterum Seuero Imperatore, niſi fallor, irriſi & ludibrio quodammodo ſunt Philoſophi affecti per eam Conſtitutionem, quae ex Papiniano translata eſt in titulum *Pandectarum de muneribus & honoribus l. 8. §. 4.* Ita enim illa loquitur: *Philoſophis, qui ſe frequenter atque vtiles per eandem ſtudiorum ſectam contendentibus praebent, tutelas item, munera ſordida corporalia, remitti placuit: non ea, quae ſumtibus expediuntur: etenim vere philoſophantes pecuniam contemnunt, cuius retinendae cupidine fictam aſſeuerationem detegunt.* Notandum vero, ſolos Stoicos tunc voluiſſe videri opes ſpernere: alia ſane mens fuit ſcholae Peripateticae. Quinimo non multo poſt videtur omnis immunitas Philoſophis erepta. Diſerte enim *tit. de Decretis Decurionum l. XI. Codicis Iuſtinianei* Diocletianus & Maximianus ita cauerunt: *Exceptis, qui liberalium ſtudiorum antiſtites ſunt, & qui medendi cura funguntur, decurionum decreto immunitas nemini tribui poteſt.* Nec 353

Digitized by Google

enim inter illos alii videntur tunc numerati, quam Grammatici & Rhetores. Fortaſſis autem a Triboniano Philoſophi omiſſi ſunt, quia illo tempore erant & rari & contemti.

SVPPLEMENTVM LVII.

Ad *pag. 116.*

Quae de Medicorum probationibus diximus, dubito, num recte ſeſe habeant. Diſerte enim Symmachus *lib. I. ep. 26.* de Medicis inquit: *Lege cautum eſt, vt primi artis eiusdem de nouorum ſcientia iudicarent.* Atque ita longe aliter fuerint intelligenda, quae ad Olybrium, Praefectum Vrbis, reſcripſerunt Valentinianus & Valens. Et vero cum Roma non habuerit Decuriones, ſaltim de illo Ordine Imperatores non ſunt hic locuti. *Primi* porro *artis* videntur Symmacho dicti, qui alias *Archiatri* audierunt: quod fateor recte monuiſſe Pancirollum *l. 2. c. 45.* mutata ſcilicet de *Archiatris* ſententia noſtra priſtina: prout iam tum fecimus in *Supplemento XXVII.* Quae Medicorum autem, eadem iſthac tempeſtate videtur fuiſſe conditio Philoſophorum. Diſerte enim ſatis idipſum ſignificant, quae *pag. 111.* verba adduximus Valentiniani & Valentis Imperatorum: *Reddatur vnusquisque patriae ſuae, qui habitum Philoſophiae indebite & inſolenter vſurpare cognoſcetur: exceptis his, qui a probatiſſimis approbati ab hac debent colluſione ſecerni.* Ex quibus verbis ſimul hoc tamen etiam diſcere eſt, non omnes habitu Philoſophico tunc amictos ante illius habitus aſſumtionem probari ſolitos, ſed ſpontaneo arbitratu vulgo id fuiſſe factum. In Iuliani etiam Imperatoris Conſtitutione *Ordinis* voce intelligendos ipſos *magiſtros ſtudiorum*; vt *Curiales* demum ſint Decuriones; non
354 amplius multum repugnabimus. Et vero cum Aduocatos probari a ſuae Iuridicinae magiſtris mos tunc fuerit, quidni etiam

etiam circa alios id fuerit obſeruatum? Sed & iam tum *Supplemento XIII.* adducta ſunt verba S. Auguſtini, quae non obſcure indicant, ſeſe a Symmacho, Vrbis Praefecto, Mediolani conſtitutum fuiſſe Profeſſorem Rhetoricum, *dictione propoſita probatum.*

Legi vero maioris illuſtrationis cauſa hic merentur, quae etiam de Aduocatorum probatione olim fuerunt conſtituta *l. 9. nemini Codic. de Aduocat. diuerſ. iudicior.* Quicunque nimirum patroni cauſarum munus ambiebat, docebat primo apud Praeſidem Prouinciae, ſe cohortalem non eſſe, id eſt, non obnoxium Praeſidis apparitioni: mox iurabat Anteceſſor, a quo erat inſtitutus in Legum doctrina, illum iuris peritia ſatis eſſe inſtructum. Addere operae pretium eſt hic annotata a Pancirollo *lib. I. Variar. lection. c. 26.* de tabellionum creatione. *Legitur in quadam Leonis Philoſophi Nouella, ex certo corpore tabellionum eruditiores & vitae integritate probatiores ex collegii ſententia electos fuiſſe, qui LX. libros Baſilicon & XL. titulos Encheiridii tenerent. Eos autem epheſtride indutos ad Praefectum Vrbi perductos fuiſſe, iurantibus his, qui elegerunt, ſe nulla ambitione vel gratia motos electionem illam feciſſe. Mox in Auditorio Praefecti Vrbi annulo ſignatorio accepto ad Tabularii gradum promotos, inde ad templum perductos fuiſſe, vbi pro epheſtride a Sacerdote album phelonium, recitatis quibusdam precibus, accipiebant. Poſtremo omnes ſimul conuiuatos eſſe. Quae aliquam in creandis Doctoribus noſtris habent ſimilitudinem.* Hactenus Pancirollus.

SVPPLEMENTVM LVIII.

Ad *pag. 117.*

Excerptum illud Photianum Olympiodori docet, pallium Sophiſticum, quo de ibi agitur, non fuiſſe duntaxat Rhetorum, ſed etiam diſciplinae illius ſtudioſorum, habitum. 355

Digitized by Google

Quod dignum eſt obſeruatu, quoniam pallium alias habitus quaſi proprius fuit Philoſophorum. Forte autem Athenis duntaxat Sophiſticum aliquod iuuenile pallium fuit, & nonnihil a Philoſophico diuerſum. Non enim etiam aliis adſcribi illud ſolet. Illam ſane raritatem arbitror mouiſſe Photium, quare ad *Vitam Iſidori Philoſophi*, a Damaſcio conſcriptam, cum dixiſſet Damaſcius de ſemetipſo: λόγοις ἐπιδεικνύμην πρότερον, τὴν ἐπὶ Ρητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος; cum cura notauerit, fuiſſe tunc temporis & pallium aliquod *Rhetoricum*. Nec vero hoc Rhetoricum pallium aliud fuit ab eo, quod Olympiodoro audit *Sophiſticum*.

SVPPLEMENTVM LIX.

Ad *pag. 117.*

Iam tum *Supplemento XII.* ex S. Auguſtino notauimus quaedam de petulantia eius aetatis ſtudioſorum iuuenum, & Carthagine & Romae vſitata. Notantur porro Canone 71. Concilii Trullani quidam petulantes mores eorum iuuenum, qui tunc temporis Conſtantinopoli Legum ſtudiis dabant operam. Habitum autem eſt illud Concilium in Trullo Conſtantinopoli, imperante Conſtantino Pogonato, iam tertio poſt Iuſtinianum ſaeculo. Latine verſus canon ille ita ſeſe habet: *Eos, qui docentur Leges ciuiles, Graecis moribus vti non oportere, & neque in theatrum induci, neque eas, quae dicuntur,* κυλίστρας *peragere, vel praeter vſum communem ſibi veſtes induere; nec, quo tempore diſciplinam aggrediuntur, vel ad finem eius perueniunt, vel, vt in ſumma dicam, in eius doctrinae dimidio. Si quis autem deinceps hoc facere auſus fuerit, ſegregetur.* Qui illi fuerint Graeci mores, qualis in theatrum inductio, quae veſtium mutatio, qualis denique cyliſtra iſthaec, nos fugit. Et vero etiam ipſe Balſamo τὰ κύλιστρα tantum ex coniectura
356 interpretatur: quoniam nempe eius aetate iſthaec iam deſierant

fierant. Si tanti vero eſt, licet hinc diſcere, fuiſſe talia fictitata tunc & initio, & fine, imo & medio tempore ſtudiorum Iuris: quae nempe ex Iuſtiniani inſtituto certo annorum numero erant circumſcripta. Perindigna autem fuiſſe illa omnia, indicat grauis delinquentibus indicta poena. Ἀφοριζέσθω enim, ait Canon: quod eſt *communicatione ſacra excludi*. Non abs re fuerit conferre, quae in *Diſſertatione pag.* 122. annotauimus ex *l.* 3. *Cod. de veteri iure enucleando.* Enimuero, inſignem etiam tunc fuiſſe petulantiam iuris ſtudioſorum, ſimulque ipſis Profeſſoribus fuiſſe illuſum, non ſolis iuuenibus, & ludos iſtos in crimina tranſiiſſe, ac proinde meruiſſe vindicari, Conſtantinopoli quidem a Praefecto Vrbis, Beryti autem a Praeſide Phoeniciae maritimae, Epiſcopo ciuitatis, & Legum Profeſſoribus, liquet ex ipſamet Iuſtiniani Imperatoris Conſtitutione.

Haud inanis forte ſuſpicio eſt, omnia haec inſtituta quaſi ad exemplum myſticarum initiationum: quales fuerunt olim non tantum in AEgyptiorum, Graecorum, aliorumque gentilibus ſacris, ſed etiam in monachorum clauſtris, imo ipſismet vbique receptis Chriſtianorum ritibus. Quam in rem quae obſeruauit Lucas Holſtenius *ad Vitam Pythagorae pag.* 71. *editionis Londinenſis*, eximia ſua eruditione promerentur & legi & cum cura expendi, vt reliqua omnia.

SVPPLEMENTVM LX.

Ad *pag.* 123.

Iampridem a viris Ebraice doctiſſimis ex Thalmudica Gemara, ad tit. *Megilla*, haec fuerunt adducta: *Synagogae erant Hieroſolymae quadringentae octoginta: in harum qualibet habebatur bibliotheca, & domus doctrinae. Bibliotheca ad lectionem Scripturae ſacrae: domus doctrinae, qua doceretur Miſchna.*

 Has

Has autem vniuerſas ſuſtulit Veſpaſianus. Iidem ex *Gittin*
357 memorauerunt, in vrbe Bitter, quae item cruenta clade a Romanis perdita eſt, fuiſſe ſynagogas quadringentas, vt alibi alias. Et vero inprimis olim celebratae Iafnenſis, Zephoriana, Caeſarienſis, & Tiberienſis. De Bitterenſi quae narrant Iudaei, talia ſunt, vt fidem non mereantur: ſingulas nempe ſynagogas habuiſſe quadringentos auditores. Reapſe tamen magis inſana ſunt mendacia, quae iactant Iudaei de ſuo R. Hillel & Rabbi Akiba. Illi nempe fuiſſe aliquot auditorum millia: quorum octoginta ita eminuerint, vt triginta fuerint digni diuina conuerſatione ad inſtar Moſis, triginta alii digni, in quorum honorem ſol ſubſiſteret Ioſuae exemplo, reliquis excelſum nomen inter doctos obtinentibus; Akibam audiuiſſe diſcipulos viginti quatuor mille. Mitto ſimiles alias Iudaeorum portentoſas fabulas. Videtur autem, ſi non omnes illas ſynagogas veteres, quae ita laudantur a Thalmudicis, ſaltim pleraſque, fuiſſe Phariſaicas: quoniam illa ſecta & Thalmudicos & reliquos poſt Iudaeos infecit. Non enim Sadducaei potuerunt admittere in ſcholis ſuis *Miſchnam*, vtpote quae tota ſit Phariſaica. In omnibus porro paulo maioribus oppidis fuiſſe ſaltim aliquam ſynagogam, recte colligunt eruditi ex hisce verbis tituli *Megilla: Quaenam eſt ciuitas magna? Ea, in qua erant decem homines otii: ſi hoc numero minor, iam vicus eſt.* Homines nempe *otii* ſunt doctores ſynagogici. Verum non licet tuto Thalmudicis narrationibus fidere.

SVPPLEMENTVM LXI.

Ad *pag. 124.*

Notauimus in *Diſſertatione*, ſediſſe quondam doctores Iudaicos in cathedra editiore. Auditores porro ſediſſe
358 in terra, quaſi ad pedes magiſtrorum, iam pridem a multis eſt

eſt obſeruatum. Illuſtrabimus id ipſum vno duntaxat teſtimonio Ludouici de Dieu, viri in hac literatura magni, qui ad illa *Actuum Apoſtolicorum XII.* vbi Paulus ait ſeſe educatum παρὰ τὰς πόδας Γαμαλιήλ, ita commentatus eſt: *Sedebat magiſter in loco editiore: diſcipulus dicebatur proſtratus ſiue iacens in ſolo ad pedes magiſtri. Tamdiu dicebatur paruus, & tempus illud paruitas. Inde erat iuuenis, neque vocabatur niſi nomine patris: exempli gratia filius Simeonis. At poſt impoſitionem manuum, qua ad Rabbinatum promouebatur, appellabatur Rabbi Dauid, filius Simeonis. Hic dum eſſet ſocius magiſtri, non amplius iacebat in ſolo: at nec ſedebat ſedente magiſtro, ſed erat inclinatus ſiue in latus recumbens. At cum factus eſſet doctor Legis, vocareturque Magiſter noſter Rabbi, ſedebat, cum alios iuniores aut imperitos doceret: at ſtabat coram alio Rabbi ſene.* Haec ille.

SVPPLEMENTVM LXII.

Ad *pag. 125.*

In *Diſſertatione* diximus, Iudaeos olim ſuos magiſtros certis ritibus initiaſſe. Et vero primum collocauerunt in cathedram: deinde tradiderunt iis clauem & pugillares: tertio impoſuerunt manus: denique renuntiauerunt eos Rabbinorum titulo. Digna lectu de hoc argumento congeſſit Iacobus Altingius *lib. de Ebraeorum Republica ſcholaſtica pag. 106. & ſeqq.* Praeclara etiam ſunt, quae de hiſce commentatus eſt vir perquam inſignis, Ioannes Seldenus, in *Commentario* ad Eutychii, Patriarchae AEgyptii Alexandrinae Eccleſiae, *Origines n. X. pag. 18. & ſeqq. vsque ad 23.* Vt nunc ſilentio praeteream dicta Ioſepho Scaligero, Cunaeo, Buxtorfio, Grotio, Salmaſio, & aliis.

Quod porro monuimus, a Iudaeis tradi, quaſi olim Synedrii teſtimonium fuerit neceſſarium, illud ab Hillele eſſe inſtitutum, docet Seldenus. Placet tamen etiamnum id, quod diximus nos in *Diſſertatione*.

359 Quae de vera acceptione vocis νομικὸς diximus, confirmat illud, quod Stobaeus *ſerm. XLII.* ex Stoicis neſcio quibus refert: Νόμιμον εἶναι ἄνδρα καὶ ἀκολουθητικὸν τῷ νόμῳ καὶ πρακτικὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσαττομένων: Νομικὸν δὲ τὸν ἐξηγητικὸν τοῦ νόμου. Merentur conferri, quae Grotius annotauit ad *Matthaei cap. II. v. 4.* Quae item nos annotauimus de inſolente auctoritate, quam ſuis Rabbinis Iudaei tribuere ſunt ſoliti, illuſtrat prae aliis eximium in modum Ioannis Friſchmuthi longe doctiſſimus libellus de eo: *vtrum Ebraei ſtatuant, idem ſimul poſſe eſſe & non eſſe.*

SVPPLEMENTVM LXIII.

Ad *pag. 129.*

Praeclara quaedam de Synagogarum Decemuirali collegio notauit Io. Saubertus, non tam generi nomine, quam eximia doctrina, mihi multo acceptiſſimus, in opuſculo ſubiuncto Diſſertationi Panegyricae *de ſtudii linguae Ebraeae in Theologia vtilitate & neceſſitate:* interque ea: ſextum illius collegii dictum eſſe *Miniſtrum ſynagogae publicum*, item *Nuntium Eccleſiae* ſiue ἄγγελον τῆς Ἐκκλησίας, vt & *Inſpectorem congregationis* aut Ἐπίσκοπον. De hoc ſcripſiſſe Maimonidem: *Non conſtituunt Miniſtrum ſynagogae, niſi qui ſit excellens in coetu ſapientia & factis: &, ſi ſit ſenex, tanto honoratior erit apud reliquos. Et operam ſedulo nauant, vt Miniſter ſynagogae acceptabilem habeat vocem, ipſeque exercitatus ſit in legendo. Si tamen barba eius non ſit plena, licet ſit valde ſapiens, Miniſter ille ſynagogae conſtitui non poteſt, propter reuerentiam coetus.* Secundum hanc doctrinam Epiſcopi Eccleſiae non reſpondeant Archiſynagogis, ſed illis, qui in Synagogico Collegio ſexti fuerunt ordinis: reapſe tamen Epiſcopi olim audierunt quoque προεστῶτες ſiue *antiſtites.*

SVP-

SVPPLEMENTVM LXIV. 360

Ad pag. 134.

Bulla Gregorii IX. Papae, cuius quaedam verba produximus ſide Naudaei, ſi integra prodiiſſet hactenus in lucem, potuiſſemus multa certo conſtituere. Obſeruari autem ex verbis adductis etiam hoc licet, iam tum Papali auctoritate conſtitutum *Cancellarium* aliquem, a quo dependeat honorum Doctoralium collatio. Et vero ad hoc Pariſienſis ſcholae exemplum videntur paſſim ex eo tempore in eundem vſum Academici Cancellarii coepiſſe. Vt ſane antehac nullius Doctoralium honorum collationis, ita nec vlla Academici Cancellarii vsquam reperitur memoria. Mirum vero', huius Gregorianae Bullae nullam eſſe a Fileſaco etiam factam mentionem in libro perquam accurate alias conſcripto *de Schola Theologica Pariſienſi*, editoque Lutetiae anno 1620.

SVPPLEMENTVM LXV.

Ad *pag.* 135.

Quae Fileſacus diſſeruit hac pagina *Diſſertationis*, illa confirmantur iis, quae de Petro Abaelardo narrauit Otto Friſingenſis *lib. I. de geſtis Friderici Imperatoris cap. 47. Habuit primo praeceptorem Rozelinum quendam: qui primus noſtris temporibus ſententiam vocum inſtituit, & poſt ad grauiſſimos viros, Anſelmum Laudunenſem, & Guilhelmum Campellenſem, Catalauni Epiſcopum, migrans, ipſorum dictorum pondus tanquam ſubtilitatis acumine vacuum iudicans, non diu ſuſtinuit. Inde magiſtrum induens Parrhiſios venit, plurimum in inuentionum ſubtilitate, non ſolum ad Philoſophiam neceſſariarum, ſed & pro commouendis ad iocos animis vtilium, valens. Vbi occaſione quadam ſatis nota non bene tractatus, monachus in monaſterio S.* Dion*yſii effectus eſt. Ibi die*

Digitized by Google

361 *noctuque lectioni ac meditationi incubans, de acuto de acutior, literato efficitur literatior, in tantum, vt poſt aliquod tempus ab obedientia Abbatis ſui ſolutus, ad publicum prodiret, docendique rurſus officium aſſumeret.* Diſſeruit praeterea eodem hoc de argumento in Fileſaci ſententiam & Ioannes Launaeus, curioſus eiusmodi rerum Pariſienſis ſcholae indagator, tabularumque ſacrarum complurium felix triumphator, libello, quem de Brunonis, primi auctoris Carthuſianae diſciplinae, ſeceſſu in eremum conſcripſit, nonnulla *pag. 109.* & *110*: ſed prolixiora ſunt, quam vt huc tranſcribi poſſint, eſtque ipſe libellus vulgo in manibus: certe meretur lectionem diligentem.

SVPPLEMENTVM LXVI.

Ad *pag. 136.*

Purpureum galerum ab Innocentio, id nominis quarto Pontifice, Cardinalibus eſſe conceſſum, non Maſſonus ſolus, ſed etiam, & pridem, Martinus, ac poſt Platina atque Onuphrius teſtati ſunt. Platinae verba ſunt: *Idem* (Papa ſcilicet Innocentius,) *bono conſilio vſus, Cardinalium ſedes iampridem vacuas, optimo quoque in collegium cooptato, repleuit: ſtatuitque, vt Cardinales equo in publicum vecti galero rubro vterentur, honeſtandi ordinis cauſa.* Ad quae Onuphrius haec annotauit: *Hic in vigilia Natalis Domini anno MCCXLIV. Lugduni in Concilio generali, duodecim Cardinalibus creatis, eius ordinis hominibus proprium inſigne pileum rubeum dedit. Auctor Martinus, qui eo tempore vixit, in huius Pontificis Vita. Quo ſignificabatur, eos etiam caput ſuum, ſi opus eſſet, pro Eccleſiaſtica libertate tuenda gladio offerre debere: & praeſertim eo tempore, quo Romana Eccleſia a Friderico II. Imperatore vehementer oppugnabatur. Reliqua eius ordinis inſignia poſteriores Pontifices excogitarunt; in his praecipuus fuit Paulus II.* Hactenus Onuphrius

us Panuinius. Sunt, qui eidem Innocentio acceptum referunt pileum purpureum Doctoralem: ſed hactenus certum huius rei argumentum nullum reperi. Dicemus ſententiam noſtram *Supplemento* proximo.

SVPPLEMENTVM LXVII. 362

Ad *pag. 138.*

I.

In Clementinae, a nobis in *Diſſertatione* adductae, verbis diſerta ſit mentio inſignium Doctoratus: & quidem ita, vt appareat, tunc temporis fuiſſe illa in vſu, & ſolenni ritu cum grauibus impenſis *circa cibos*, *veſtes*, *&* *alia*, *recipi* tunc ſolita. Lata autem eſt illa Clementina in Concilio Viennenſi ſub Clemente V. ſtatim initio ſaeculi decimi quarti. Vt proinde inſignia Doctoratus aut Magiſterii iam tum ſaeculo praecedenti tertio decimo coeperint non minus, atque eorum ſolennes collationes. Ad illa autem Clementinae verba hanc gloſſam adiecit Ioannes Andreas, magni nominis Bononienſis Iuriſconſultus. *Ita loquimur nos.* (Bononienſes videlicet.) *Et iſta Inſignia ſunt*, *Cathedra*, *Birretum: apud aliquos Liber*, *Annulus*, *Oſculum.* Vt proinde Bononiae *Cathedra* tantum & *Birretum* inter inſignia Doctoratus fuerint numerata: in aliis autem Vniuerſitatibus obſeruata & reliqua: quo quidem tempore vixit Andreas ille, quem conſtat obiiſſe anno 1346. Non contemnenda porro de inſigniis illis notauit & Guido Pancirollus, ICtus Italus eleganter doctus, *lib. I. cap. 33. Variarum lectionum:* quae igitur etiam hic merentur legi. *Noſtrorum Doctorum inſignia ſunt Pileus quadratus*, *qualem ſacerdotes gerunt*, *vt Iuſtitiae Sacerdotium in eos*, *qui creantur Iuriſconſulti*, *translatum eſſe ſignificetur.: etſi in Italia hoc hodie in deſuetudinem abiit.*

 Item

Digitized by Google

Item Annulus pro ſignandis reſponſis iisdem traditur. Longa quoque veſtis, qualem geſtant ſacerdotes: & Cathedra atque Liber, quae ad indicandam datam ad docendum & Iura interpretandi facultatem abhibentur. Osculum autem, quo Doctor creatus excipitur, eſt gratulationis porta, dignitatis demonſtratio, non inſigne. De quibus Gloſſa in Clement. 2. in verb. Inſignia t. de Magiſtris, & ibi Canoniſtae. Haec Pancirollus: vbi tamen, quo auctore hi ritus coeperint, non docet, forte nec in aliis veritatem aſſecutus, vti mox patebit. Longe altius petita ſunt, quae Nicolaum Peireſcium, virum vtique pereximium, de horum Inſigni-
363 um origine in Aquenſi Academia diſſeruiſſe, refert Petrus
Gaſſendus *Vitae Peireſcii lib. I.* fine. *Biduo poſt*, inquit, *cum ornamenta Doctorea in fratrem conferret, dici non poteſt, qua ſuauitate auditores perfuderit. Scilicet ex ſtatua quadam Metrodori, cum galero ſuo ſeu Arcadico pileo, & infulis, cumque pallio Philoſophico & annulo in ſiniſtra manu; itemque ex ſtatuis quibusdam Hippocratis cum ſimili pallio epomideque adiuncta; ex inſcriptione quadam Eubuli Marathonii, & infulata ſtatua non ad ceruices, ſed circum caput; ex conſimilibus Platonis, Theophraſti, Phauorini, aliorum; ex innumeris aliis (vt breue faciam,) monumentis oſtendit, quemadmodum vſus eiusmodi ornamentorum ab vsque Graecis ad Latinos, & ad nos vsque, tranſierit; quemadmodumque ex Philoſophia atque vetere ſacerdotio gradum fecerit in doctrinam profeſſionemque multiplicem recentiorum Academiarum: idque citatis paſſim Conciliis, Patribus, Poëtis, Hiſtoricis, Philoſophis, Oratoribus, quibus plenam faceret fidem.* Hactenus etiam ille.

II.

Vt vero nec meam de hoc argumento diſſimulem coniecturam, non equidem negauerim, ex veteris aeui Philoſophorum & Sacerdotum, etiam ipſorummet gentilium, habitu in Chriſtianos Graecos pariter Latinosque mores quaedam tranſiiſſe; quoniam tamen ſaeculo tertio decimo priſca illa & obſoleta fuerunt, & forte nemini mortalium amplius nota, liquidum eſt, illos, qui tunc temporis iſthaec in-

ſignia

ſignia Doctoratuum inſtituerunt, ad exempla antiqua non
reſpexiſſe. Non poteſt etiam placere, quod de ſignificatio-
ne *annuli* tradidit Pancirollus, de ſignandis nempe annulo
reſponſis: quia annulus non eſt inſigne ſolis Iuris Doctori-
bus proprium, ſed commune omnibus etiam Doctoribus
reliquis. Mea igitur ſententia haec eſt. PRIMO omnis il- 364
la inſignium Doctoralium collatio coepit demum ſaeculo ter-
tio decimo: quandoquidem ante iſtam tempeſtatem in ipſa
omnium primaria Pariſienſium ſchola ſolenni more nemo
Doctor eſt creatus. SECVNDO ipſa illa inſignia & ſolennia
quaeuis Doctoralia in id inſtituta ſunt, vt quaſi in Clerico-
rum ordinem omnes Doctores & Magiſtri cooptentur. Et
vero *pileus* ille ſacerdotalis eſt habitus: etſi Pariſiis initio
fuerit rotundus, & denique anno MDXX. ibi mutauerit
in quadratum cornutum: teſte harum rerum perquam cu-
rioſo annotatore, Ioanne Launoio, Theologo Sorbonico,
lib. de ſeceſſu Brunonis pag. 186. Ad ſacerdotium Iuſtitiae re-
ſpexiſſe primum inſtitutorem, quod ſtatuit Pancirollus, non
eſt veroſimile, quoniam non ſolis Legum, ſed etiam Theo-
logiae, Medicinae, & Philoſophiae Doctoribus conueniat.
Annulo quaſi pronubo praeterea ab antiquis illis quidem tem-
poribus, non minus, atque hodie, Epiſcopalia munera
conferri ſolent. *Longa* denique *veſtis*, qua etiamnum paſ-
ſim Doctores vti ſolent, vere ſacerdotalis eſt habitus, ceu
recte notauit Pancirollus. Tantum *liber* & *cathedra* ſunt
aliquid Doctoribus proprium. Accedit, quod omnis gra-
duum collatio olim facta fuerit, & nunc quoque fiat, ſi
ius Pontificium ſpectemus, quaſi auctoritate alicuius Epi-
ſcopi aut Archidiaconi, certe non niſi eius, qui clericali
pollet dignitate. TERTIO, inſtitutum hoc omne deberi
alicui Romanorum Pontificum, per facit veroſimile illud,
quia & totum vergit in ſacri ordinis augmentum, & in
omnes ſcholas publicas eſt introductum: quale quid nullus

 Impe-

Digitized by Google

Imperator, Rex, vel Princeps valuit efficere: quia denique plurimis olim perſuaſum fuit, omne ſcholaſticum ad Romanae Curiae ditionem pertinere. QVARTO item perquam probabile mihi reddit illud, quod *Diſſertatio* habet *pag.*
365 *137.* de priuilegio Pariſienſibus Doctoribus per Nicolaum IV. dato, perinde atque ab illo Nicolao eſt illud pereximium, quod ibi attulimus in medium, ita etiam omne hoc de Doctoralium inſignium collatione eidem acceptum eſſe referendum. Certe purpureus pileus Doctorum non potuit coepiſſe prius, quam ille Cardinalibus fuit conceſſus. Fateor tamen, hoc meum de Nicolao IV. Papa auctore tantum coniecturam eſſe; rem vero omnem quamrectiſſime intelligi poſſe ex priuilegiis Pontificiis; Pariſienſi & Bononienſi Scholae conceſſis, modo illa in lucem promerentur.

III.

Ne quis porro dubitet, Doctoribus olim inſignia Doctoratus, quae appellantur, tanquam Clericis eſſe conceſſa, atque adeo Doctores & Magiſtros Clericis fuiſſe annumeratos, afferam hoc loco ſaltim illa, quae notauit Pancirollus *Variar. lection. lib. I. cap. 89.* Cum enim dixiſſet, in Italia olim *omnes, qui a mechanicis artibus vacabant, ſiue adminiſtrandis magiſtratibus, vel conſcribendis inſtrumentis, ſiue docendo ſiue interpretando iuri operam dabant,* Iudices *vocatos,* ſubiungit haec verba: *Poſtea vero quam longis ac ſacerdotalibus veſtibus, quadratoque pileo, inſigniri Doctores coeperunt, Clerici ſunt appellati: (vt ex vetuſtis inſtrumentis conſtat:) & alii ad eorum differentiam Laici. Quo vocabulo noſtri Doctores ſaepe vtuntur, cum quid Laicis diſplicuiſſe dicunt. Vt Paulus Caſtrenſis, qui Laicos Legum imperitos interpretatur.* Taceo, quod non olim duntaxat, ſed hac etiam tempeſtate, compluribus fuerit viſum, Academias eſſe corpora non ſaecularia, ſed Eccleſiaſtica: quibus proinde ea, quae de inſtituto Doctoralium inſignium attulimus, non poterunt diſplicere.

SVP.

SVPPLEMENTVM LXVIII.

Ad *pag. 140.*

Saeculo quarto uRomae pariter & Conſtantinopoli omnem in ſtudioſos liberalium doctrinarum iurisdictionem fuiſ- 366
ſe penes Praefectum Vrbi, liquidum eſt cum aliunde, tum ex lege prima Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis.* Conſtitutio illa lata eſt a Valentiniano, Valente, & Gratiano, Imperatoribus. Quam quia ſingulari libello illuſtrauimus, non eſt, quare hic ex ea, quae huc faciunt, afferamus. Non igitur Athenis Atticis duntaxat, ſed etiam alibi paſſim, omnis Scholaſtica iurisdictio fuit ordinario magiſtratui ciuili commiſſa.

Fuit nempe magna quidem auctoritas iſthac tempeſtate Atticorum Sophiſtarum, vel Athenienſium Oratoriae Profeſſorum: nulla tamen illis competiit iurisdictio. Enimuero magnifica ſunt verba, quae Eunapius de Iuliano Sophiſta protulit: Καὶ ἐτυράννει γὰρ τῶν Ἀθηνῶν παρά τȣ̃τον ἡ πᾶσα νεότης πανταχόθεν ἐχώρει, ῥητορικῆς ἕνεκεν τὸν ἄνδρα ϗ μεγέθȣς φύσεως σεβαζόμενοι. In Proaereſio idem Eunapius ait: Καὶ τὴν ἐπὶ λόγοις βασιλεῖαν εἶχεν αὐτοί. Item: Τὸ δὲ Προαιρεσίȣ τύραννις ἐδόκει τις εἶναι ϗ εὐτυχεῖν, ἡ ἀρετὴ τῶν λόγων ἐδόκει καλῶς. In quantas porro factiones ſcindere potuerint etiam ipſas prouincias Romanas, diſcere eſt ex iis, quae narrat Eunapius de iis, quae contigerunt circa electionem Proaereſii. Ad hoc in frequente tunc vſu fuit de cathedra Profeſſoria vox θρόνȣ & βήματος. Caeterum ſi rem ipſam propius intuearis, nihil huius iurisdictionem aliquam ſignificauit. Vsque ſane adeo parum contra petulantiam iuuentutis valuit ipſe Proaereſius, vt non niſi precibus potuerit mitigare vexationes inſolentium iuuenum, quibus illi adventantem Athenas Eunapium & aegrotum malo tunc recepto

Digitized by Google

cepto more exagitare inſtituerant: quod ipſemet narrat Eunapius.

367 SVPPLEMENTVM LXIX.

Ad *pag.142.*

In *Authentica* legitur, *habitam ſuper hac re diligentem inquiſitionem Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Iudicum, & aliorum procerum ſacri palatii examinationem.* Quae verba indicant illa tempeſtate τῆς νομοθεσίας vſitatam rationem, diuerſam ſcilicet ab ea, quae monarchiae competit. Sine cauſa porro nonnulli ſolliciti ſunt de non facta hic mentione Electorum Principum. Nondum enim tunc erant illi inſtituti: ſed & ſero coepit illorum prae aliis Principibus ſingularis quaedam in tabulis Imperii commemoratio. Id potius mirere, Comitum nomen hic non comparere. At vero latent illi ſub titulo *Iudicum*: quoniam reapſe ſignificatione priſca Germanica *Grauio* idem eſt, quod Iudex, ceu alias oſtendimus: quam *Grauionum* dignitatem primi Franci coeperunt *Comitum* voce appellare propter aliquam Comitiuae antiquae dignitatis & Grauionatus affinitatem. Maiorem attentionem meretur occurrens hoc loco illud *ſacri Palatii.* Demonſtrauimus ſcilicet nos *cap. XI. Cenſurae Diplomatis Lindauiani*, Romanorum quidem Imperatorum Palatium omne ἁπλῶς *ſacrum* olim cognominatum eſſe, ſed Francorum Regum illud ſolum, quod vacabat Eccleſiaſticis negotiis. An vero Fridericus Imperator hic locutus ſit more Romano, an Francico, haud ſine cauſa dubites. Etenim renato tunc Iuſtinianeo iure certum eſt mutaſſe, ex inſtinctu indubie iuris illius magiſtrorum, nonnulla circa Caeſaream & Imperii publicam dignitatem, atque adeo tunc demum coepiſſe illam appellationem *ſacri Romani Imperii.* Forte igitur & Palatio Caeſareo ἁπλῶς tunc *ſacri* titulus acceſſit, vt & Conſtitu-

ſtitutioni cuiuis, recepto in Iuſtinianeo Codice more. Forte tamen *proceres ſacri Palatii* tunc audierunt ſoli illi, qui cauſas ſacras ſiue Eccleſiaſticas tractabant: quandoquidem ſcilicet 368
haec etiam deliberatio credita fuit ad forum Eccleſiaſticum pertinere, vt ſcholaſticum omne. Ego nihil definire auſim, ſed malo ἐπέχειν.

SVPPLEMENTVM LXX.

Ad *pag. 143.*

Diſſertatio adduxit ſola iſthaec *Authenticae* verba, quae ad iurisdictionem ſpectant in Scholares. Hoc loco nos integram dabimus, quoniam deinceps etiam alia huius *Authenticae* veniunt illuſtranda. *Habita quidem ſuper hoc diligenti inquiſitione Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Iudicum, & aliorum Procerum ſacri noſtri Palatii examinatione, omnibus, qui cauſa ſtudiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime diuinarum atque ſacrarum Legum Profeſſoribus, hoc noſtrae pietatis beneficium indulgemus, vt ad loca, in quibus literarum exercentur ſtudia, tam ipſi, quam eorum nuntii, veniant, & in eis ſecure habitent. Dignum namque exiſtimamus, vt, cum omnes bona facientes noſtram laudem & protectionem omnimodo mereantur; quorum ſcientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis, eius miniſtris, vita ſubiectorum informatur; quadam ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur, qui amore ſcientiae exules facti, de diuitibus pauperes, ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, & a viliſſimis ſaepe hominibus (quod grauiter ferendum eſt,) corporales iniurias ſine cauſa perferunt. Hac igitur generali & in perpetuum valitura lege decernimus, vt nullus de caetero tam audax inueniatur, qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre praeſumat: nec ob alterius cuiuscunque prouinciae delictum, ſiue debitum, (quod aliquando ex peruerſa conſuetudine*

ſactum audiuimus,) aliquod damnum eis inferat: ſcituris huiusmo-
di ſacrae Conſtitutionis temeratoribus, & etiam ipſis locorum Rectori-
369 *bus, qui hoc vindicare neglexerint, reſtitutionem rerum ablatarum*
ab omnibus exigendam in quadruplum: notaque infamiae eis ipſo iu-
re irroganda, dignitate ſua ſe carituros in perpetuum. Veruntamen
ſi litem eis quiſpiam ſuper aliquo negotio mouere voluerit, huius rei
optione data Scholaribus, eos coram domino, vel magiſtro ſuo, vel i-
pſius ciuitatis Epiſcopo, (quibus hanc iurisdictionem dedimus,) con-
veniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerit, etiamſi
cauſa iuſtiſſima fuerit, a tali conamine cadat. Hanc autem legem
inter Imperiales Conſtitutiones, ſcilicet ſub titulo Ne filius pro pa-
tre, *&c. inſeri iuſſimus. Dat. apud Roncalias, anno Domini*
1158. menſe Nouembri. Hactenus *Authentica* iſthaec. In qua
non niſi de perquam paucis agi, liquidum eſt, ſi verba ſpe-
ctemus: & tamen, quod merito mirere, imo improbes, ſo-
lent vulgo tantum non omnia Academiarum priuilegia ab
interpretibus quibusdam hinc exſculpi: quorum tamen ple-
raque longo poſt tempore demum & per partes ſunt inſtitu-
ta. Enimuero laxis illis interpretationibus, me quidem iu-
dice, verus *Authenticae* ſenſus paene interiit. Sed &, cum
priuilegia ſint ſtricti iuris, non eſt fas, iſthaec vltra verbo-
rum praeſcriptum extendere.

SVPPLEMENTVM LXXI.

Ad *pag. 144.*

Securitatem adeundi loca, *in quibus literarum exercentur ſtudia*, vtque in iis ſecure poſſint habitare, non Scholaribus duntaxat peregrinantibus, ſed etiam, & quidem *maxime*, *diuinarum humanarumque Legum Profeſſoribus*, nec non eorum *nuntiis*, iam tum in hac *Authentica* indulſerat Imperator. Itaque hactenus par omnium horum eſt ratio. Dixeris tamen haud abs ratione, ad ſolos omne hoc peregrinantes pertinere, non autem etiam ad eos, qui nati in locis literarum

literarum ſtudio conſecratis ibidem in patria ſua literis dant operam: quibus nempe iam tum per ordinarios magiſtratus ſatis fuit cautum, nec proinde ſimilia cum peregrinantibus pericula fuerunt metuenda. Non porro ad omnis doctrinae, ſed ſolos Legum Profeſſores & Studioſos, *Authentica* haec ſpectat. Id quod non eſt, quod miremur: quandoquidem iſthac tempeſtate non tantum non Bononiae, ſed nec alibi per vniuerſas Imperii terras, aliud quoddam doctrinae genus in ſcholis doceretur: ſecus quam Pariſiis & in Britannia obtinebat. 370

Quod forum attinet, de ſolorum ſcholarium litibus aliquid ſub finem *Authenticae* eſt conſtitutum: nec videtur trahendum hoc etiam ad Profeſſores. Diſerte enim ſolis ſcholaribus data eſt fori optio: nec Profeſſorum aliquis habuit magiſtrum, coram quo potuerit conueniri. Veroſimile mihi eſt, Profeſſorum cauſas ad forum Eccleſiaſticum ordinarium tunc pertinuiſſe, quandoquidem iam tunc temporis Profeſſores clericorum fuerunt ordini accenſiti. Quae res deinde in quammultis locis plurimum mutauit.

SVPPLEMENTVM LXXII.

Ad pag. 144.

De permiſſa optione legum, iam tum ſaeculo nono in Italiam introducta, diximus latius *lib. de Origine Iuris Germanici cap. 20. pag. 107.*

SVPPLEMENTVM LXXIII.

Ad *pag. 145.*

Vt liqueat, optionem fori etiam olim alias fuiſſe in vſu, afferemus hoc loco doctiſſimi & Iuris quoque prudentiſ-

 ſimi

ſimi ſcriptoris, Iacobi Gothofredi, Dionyſii F. verba quae-
dam ex illo elegantiſſimo commentariolo, quem ſeorſim *ad*
leg. Si Barſatoram 13. Cod. de Fideiuſſorib. conſcripſit. *Optioni*
inquit, *praeuentionique locus olim eſſe quandoque poterat, ſiue*
in transmittendis reis a municipali magiſtratu, vt hoc loco, ſiue
371 *in vindicandis ab vno diligentiore e pluribus iudicibus competentibus,*
ſiue etiam in eligendo iudice a litigatore, vt l. 1. Cod. de off. Rect.
prou. & t. 36. C. Theod. de appell. Pariter vt ſimili alternatiuae ſeu
optioni in Eccleſiaſticis quoque negotiis quandoque locus fuit; referen-
di, inquam, de fide, agendique vel apud Metropolitanum prouinciae
aut Exarchum dioeceſeos: vt vel ex ſolenni Hieronymi ep. 61. diſci-
mus, & ex canone 9. & 17. Concilii Chalcedonenſis. Haec Gotho-
fredus. Eſt autem optio fori etiam hodie frequentiſſimi v-
ſus: quandocunqne ſcilicet cauſa aliqua non eſt adſtricta v-
ni foro ordinario, ſed ad multa pro libitu partium poteſt
deferri.

SVPPLEMENTVM LXXIV.

Ad *pag. 147.*

In *Diſſertatione* vocem Authenticae *Dominum* accepimus de domino loci ſiue ciuili magiſtratu. Iam tum autem in *Addendis pag. 194.* annotauimus, haud vero abſimile videri, Dominum hic ſignificare *magiſtrum.* Et vero Italis ea tempeſtate, qua Conſtitutio illa Friderici Imperatoris prodiit, κατ' ἐξοχὴν Scholaribus audiiſſe *Domini* voce magiſtrum, liquet non ex iis duntaxat, quae in *Addendis* attulimus, ſed etiam ex plurimis aliis, atque adeo & ex Ottonis Muraenae illa narratione, quam adduximus *Supplemento quinquageſimo primo.*

Notandum praeterea, non dici in Authentica *Magiſtros*, ſed *Magiſtrum*; nec fieri mentionem Scholae Rectoris. Vtrumque autem arbitror factum, quia tunc temporis nondum obtinebant collegia Profeſſorum aut Magiſtrorum, ſed ſinguli

Digitized by Google

guli docebant & agebant res ſuas. Id quod Pariſiis quoque
eo tempore factum, iam *Diſſertatione quarta* docuimus: nec
obſcure indicatur etiam illa Muraenae narratione de Bono-
nienſibus primis doctoribus. Non ergo iſthac tempeſtate
etiam Rector aliquis fuit Vniuerſitatis. Proindeque videtur
Authentica accipienda de vno aliquo magiſtro ſiue doctore,
cuius iudicio ſeſe ſubmittere potuit pro lubitu Scholaris, ſi 372
quidem magiſtri plures reperirentur. Sic iam tum Guer-
nerio viuente plures tales habuit Bononia: quorum tamen
potiſſimus fuit Guernerius, vt & is, qui in defuncti locum
ſucceſſit: de qua proinde ſucceſſione reliqui magiſtri Wer-
nerum conſuluerunt, Muraena teſte.

Notandum porro eſt etiam atque etiam, Friderici hanc Conſtitutionem pertinere ad Scholares iam tum in loco literarum ſtudiis dicato viuentes; de iis autem, qui locum illum nondum attigerunt, nihil eſſe conſtitutum. His igitur non competiit illa fori optio: nec potuerunt illi vel ab Epiſcopo vel a magiſtro iudicari. Vnde manifeſtum eſt, illos manſiſſe iurisdictioni ordinariorum cuiuslibet loci magiſtratuum obnoxios.

SVPPLEMENTVM LXXV.

Ad *pag.* 147.

Quae in *Diſſertatione* habentur de tribus optiuis Scholarium iudicibus, vt & de Domino loci, illa iam retractavimus: ac proinde omnino mutanda ſunt. Rectiora etiam paulo ante attulimus de eo, ſi Scholares ſint adhuc in itinere: nempe tunc optionem fori admitti non poſſe, *Authenticae* quidem huius auctoritate. Eſt autem fortaſſis vero haud abſimile, auctores huius conſilii, nempe de iudicio ſcholarium Epiſcopo & Magiſtris concedendo, fuiſſe illos, qui tunc tem-

temporis conuentui publico interfuerunt, Bononienſes Le-
gum Profeſſores,& hos ſpectaſſe illud,quod Iuſtinianus conſti-
tuit *l. omnem c. de veteri iure enucleando*, vbi coërcitio petu-
lantium iuuenum, qui Beryti viuebant ſtudiorum Iuris cau-
ſa, ex parte committitur *Epiſcopo & Legum Profeſſoribus.*
Conuenit porro iſthaec iurisdictio aliquatenus etiam Plato-
nis legibus, quas ille voluit in optima republica obſeruari.
Etenim *lib. XII.* praeclari, imo nunquam ſatis laudandi, *Le-*
373 *gum* operis conſtituit, vt de iniuriis illatis alicui Philoſophi-
cae ſcholae, minoribus quidem ſacerdotes, maioribus au-
tem rerum venialium curatores, cognoſcendi iudicandique
habeant poteſtatem.

SVPPLEMENTVM LXXVI.

Ad *pag.* 157.

Reipublicae alicuius formam in Pariſienſi quidem ſchola coepiſſe iam ſaeculo tertiodecimo, videtur certum eſſe & poſſe ſecure affirmari. Et vero integro illi corpori Academico non defuiſſe *Rectorem*, liquet ex verbis epiſtolae Innocentii quarti aut ſexti, ad Vniuerſitatem Pariſienſem ſcriptae, quae fide Middendorpii iam tum in *Diſſertatione* adduximus *pag. 151. Statuimus, quod nullus in Vniuerſitatem veſtram Magiſtrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores veſtros cuiuscunque aut quarumcunque Facultatum, &c. audeat ſententiam promulgare.* Audimus hic ſimul nomen *Facultatum:* quo patet, tunc temporis fuiſſe Pariſiis iam varias Facultates ſiue collegia doctrinarum. *Procuratores* porro *Facultatum* videntur illi eſſe, qui alias *Decani* audiunt. Fuiſſe autem & *Decani* appellationem tunc vſu Pariſiis receptam, oſtendunt verba Lanfranci, Mediolanenſis patria, ſed Pariſienſis Medicinae Doctoris, quae ille habet fine operis *Chi-*

rur-

rurgiae completae dicti, ſcripti anno 1295. vbi ait, *ſe a quibusdam Doctoribus, & nominatim a Magiſtro Ioanne Paſſauante, Medicorum Decano, nec non a quibusdam valentibus Baccalaureis, rogatum, vt lectiones Medicas aggrederetur, tanta ſubinde Scholaſticorum multitudine fuiſſe ſtipatum, vt eorum centeſima parte ſe minime dignum agnoſcèret & arbitraretur.* Cum autem Medicis ſuus fuerit Decanus, non potuerunt non & Theologi aliquem habere & Philoſophi. Iam porro & *Cancellarium* tunc fuiſſe conſtitutum, a quo Artiſtarum, qui 374
appellabantur, & Medicorum collegia honorum Academicorum collationem petierint, iam tum notum eſt ex Bullae Gregorii IX. Papae illis verbis, quae non in *Supplementis* duntaxat, ſed in *Diſſertationibus* ſaepius protulimus in medium: illis nempe: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittit, bona fide examinare magiſtros, & non niſi dignos admittens, repellet indignos.* Vbi etiam *examinum Magiſtralium* deprehendimus memoriam. Procul dubio autem habuit tunc & Theologica Facultas ſuum Cancellarium: quia iſthac tempeſtate coeperunt vtique graduum Theologicorum, qui vocantur, diſcrimina, & praeuia honoribus varia exercitia, ceu iam tum ex Fileſaco in *Diſſertationibus* non ſemel docuimus. Denique vero, & Iurisdictionem aliquam ſingularem Academiae tunc fuiſſe conceſſam, oſtendimus. Ex quibus omnibus manifeſtum fit id, quod diximus, Rempublicam nempe Academicam quandam ſaeculo Chriſtiano decimo tertio Pariſiis inſtitutam eſſe. Eapropter arbitramur, & Bononiae idem quid factum, vt & Patauii, aliisque in Italiae locis, vbi tunc ſcholae Academicae ſunt natae.

Quanquam vero reſpublica aliqua Academica iam tunc coeperit, verum eſt tamen id, quod habet *Diſſertatio*, in Germania noſtra illam formam, quae iuriſdictionem ſolis tribuit Profeſſoribus, longe eſſe recentiorem.

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM LXXVII.

Ad *pag.* 158.

Quae narrauimus de vindicata duorum Scholarium Pariſienſium morte, neſcio, an non facta fuerint ideo, quod Scholares illi ſimul fuerint clerici. Ita autem iſthaec iure non poſſent trahi ἁπλῶς ad Studioſos omnes, quamuis laicos. Id quod monendum duximus.

375

SVPPLEMENTVM LXXVIII.

Ad *pag.* 159.

Diximus, inſtituta Academiarum varia eſſe, nec certo poſſe definiri omnium primam originem. Id longe eſſe veriſſimum, nemini non eſt notum, qui quidem ad res Academicas attenderit. In quammultis tamen, & potiſſimis quidem, Academiae omnes conueniunt, nunc quidem temporis, etſi non ſtatim a primo initio. Cuius rei cauſa eſt, quoniam recentiores quaeque ſtatim circa principia nactae ſunt Pontificum, Caeſarum, aut Regum beneficio ea omnia, quae vetuſtiores quaeque per partes & ſenſim fuerant conſecutae. Certe de ſingulis definiri nihil certi poteſt, niſi inſpectis earum publicis tabulis aut Diplomatibus, factaque diligenti omnium collatione. Id quod hactenus fieri non potuit a quoquam, quandoquidem tabulae iſtae non ſunt editae in lucem aut ad omnium notitiam peruenere.

SVPPLEMENTVM LXXIX.

Ad *pag.* 161.

Annotauit nonnulla de honore Academiis habito Io. Limnaeus *lib. VIII. Iur. Publici cap. 1.* vt & in vtroque *Additio-*

Digitized by Google

ditionum tomo ad caput illud *n.* 74: quae digna ſunt, vt cum hiſce noſtris conferantur. Nec enim vacat illa exſcribere: praeſertim quia Limnaeana iſthaec etiam vulgi teruntur manibus.

SVPPLEMENTVM LXXX.

Ad *pag.* 166.

De legibus, quas Conſtantinus Magnus in Profeſſorum gratiam condidit, praeclare egit Franciſcus Balduinus, Iuriſconſultus vere πολιτικὸς, (quae rara laus eſt,) in *lib. II.* ſui *Conſtantini Magni*, ſiue *de Conſtantini Imperatoris legibus Eccleſiaſticis ac ciuilibus Commentariorum*: qui liber, vt viri pleraque, eſt ſine exemplo multa eruditione & prudentia refertus.

SVPPLEMENTVM LXXXI. 376

Ad *pag.* 167.

In Honorii & Theodoſii iſthac Conſtitutione etiam *Philoſophiae praeceptoribus* priſca a Caeſaribus indulta priuilegia eſſe confirmata, meretur annotari: quandoquidem iampridem Philoſophis minus fauerant Caeſares, ſaeculo etiam tertio Chriſtiano: qua de re nonnulla iam monuimus *Supplemento quinquageſimo ſexto.* Haud fuerit fortaſſis absque pretio operae, nonnulla heic addere Vlpianea, excerpta *ex l. Praeſes ff. de extraordinariis cognitionibus. Praeſes prouinciae de mercedibus ius dicere ſolet: ſed praeceptoribus tantum ſtudiorum liberalium. Liberalia autem ſtudia accipimus, quae Graeci ἐλευθερίας appellant. Rhetores continebantur, Grammatici, Geometrae. Medicorum quoque eadem cauſa eſt, niſi quod iuſtior: cum hi ſalutis hominum, illi ſtudiorum curam agant, & ideo his quoque extra ordinem ius dici debet. &c. An & Philoſophi Profeſſorum numero ſint? Et non putem: non quia non religioſa res eſt, ſed quia hoc primum*

profiteri eos oportet, mercenariam operam ſpernere. Proinde ne Iuris quidem ciuilis Profeſſoribus ius dicent. Eſt quidem res ſanctiſſima ciuilis ſapientia; ſed quae pretio nummario non ſit aeſtimanda, nec dehoneſtanda: dum in iudicio honor petitur, qui in ingreſſu ſacramenti offerri debuit: quaedam enim, tametſi honeſte accipiantur, inhoneſte tamen petuntur. Haec Vlpianus, niſi fallor, & Philoſophis & Legum Profeſſoribus haud parum iniqua. Quaſi ſcilicet ſanctitas doctrinae prohibeat, honorarium aut laborum aliquam mercedulam petere. Quanto rectius Apoſtolus, illi, qui ſeruit altari, vitae ſubſidium ex altari deberi, ſtatuit! Bene vero eſt, quod nemo non hodie illa Vlpianea ſaltim contrariis moribus improbet: tantum merito mireris, Tribonianum illa *Corpori Legum* inſeruiſſe, cum tamen ipſe pecuniae fuerit cupidiſſimus, imo hoc vitio paene infamis.

377

SVPPLEMENTVM LXXXII.

Ad *pag. 169.*

Fortaſſis meretur inter Studioſorum priuilegia primo loco referri, quod ex Vlpiano habetur *l. 17. ff. de rebus creditis. Cum filiusfamilias viaticum ſuum mutuum dederit, cum ſtudiorum cauſa Romae ageret; reſponſum eſt a Scaeuola, extraordinario iudicio eſſe illi ſubueniendum.* Paris notae ſunt, quae habentur itidem ex Vlpiano *l. 18. ſi longius ff. de Iudiciis*, ac proinde etiam digna, quae hic repetantur. *Nam & Iuliano placet: ſi filiusfamilias legationis vel ſtudiorum gratia aberit, & vel furtum vel damnum iniuria paſſus ſit, poſſe eum vtili iudicio agere, ne, dum pater exſpectatur, impunita ſint maleficia: quia pater venturus non eſt, vel, dum venit, ſe ſubtrahit is, qui noxam commiſit. Vnde ego ſemper probaui, vt, ſi res non ex maleficio veniat, ſed ex contractu, debeat filius agere vtili iudicio: forte depoſitum repetens, vel mandati agens, vel pecuniam, quam credidit, petens: ſi forte pater in prouincia ſit, ipſe autem forte Romae vel ſtudiorum cauſa vel alia iuſta ex cauſa agat: ne, ſi ei non dederimus actionem,*

futu-

Digitized by Google

futurum ſit, vt impune fraudem patiatur, & egeſtate Romae laboret, viaticulo ſuo non recepto, quod ad ſumtum pater ei deſtinauerat. Hactenus Vlpianus. Satis autem apparet, hoc omne ἁπλῶς ad quosuis filiosfamilias, quorum parentes alibi viuebant, non autem ad ſolos, qui ſtudiorum cauſa alicubi commorabantur, pertinuiſſe.

Quia omnia Studioſorum veteri iure Iuſtinianeo conceſſa priuilegia egregie in vnam quaſi ſummam congeſſit is, quem paulo ante laudaui, Balduinus, & quidem in ipſo commendato opere, illa huc transferri & legi haud fuerit absque operae pretio. *Vt magis intelligamus,* inquit, *non Profeſſorum tantum, ſed & auditorum & diſcipulorum, habitam eſſe rationem; meminerimus, quod a Iurisconſultis reſponſum eſt, cum filiusfamilias Romae degens ſtudiorum cauſa viaticum ſuum alteri credidiſſet, a Praetore illi dari extraordinariam & vtilem actionem, vt id repetere i-* 378 *pſe poſſit, & abſente patre agere. Sed & in ſtudiorum cauſam filiofamilias mutuum dari poſſe, neque tum Senatusconſulto Macedoniano locum fore, placuit. Nam & Vlpianus eleganter oſtendit, ad paternae pietatis officium pertinere, filios non modo alere, ſed etiam in ſtudiis alere. Et tutor iubetur mercedes pupilli praeceptoribus conſtituere. Quod & in cauſa pupillae dicitur: nam hanc quoque liberalibus artibus inſtituendam eſſe, ait Iulianus. Denique pupillo in bonorum poſſeſſionem miſſo, ex Carboniano edicto non ſolum alimenta praeſtanda eſſe, ſed & neceſſarias ad ſtudia impenſas. Quid reliqua commemorem, fauore ſtudiorum ſingulari iure conſtituta? Praetor abſentiam ſtudiorum cauſa, prope vt eam, quae eſſet reipublicae cauſa, iuſtiſſimam eſſe iudicat, & ſingulari fauore proſequitur. Sed neque ante annos viginti quinque quenquam praetextu publicorum munerum poſſe auocari a ſtudiis & ſchola, reſcriptum eſt. Quae res facit, vt non omnino etiam inſolens eſſe videatur, quod in hac Conſtantini Conſtitutione poſtremo loco notauimus, priuilegio quodam & praeſcriptione fori defendi Profeſſores, ne litis cauſa temere alio auocentur atque diſtrahantur. Quale deinde priuilegium & Studioſis ipſis diſcipulis conceſſum fuiſſe, Iuſtinianus ſignificat. Scribit enim, Conſtantinopolitana in ſchola Praefectum Vrbis fuiſſe Iudicem adoleſcentium, qui Iuri Ciuili in ea operam dabant; in Berytienſi vero ciuita-*

te (quae Legum altera Academia,) vel Praeſidem Phoeniciae, *vel Epiſcopum*, *vel Profeſſores ipſos.* Haec omnia doctiſſimus Balduinus.

SVPPLEMENTVM LXXXIII.

Ad *pag. 171.*

Legem hanc primam Codicis Theodoſiani *de Studiis liberalibus Vrbis Romae* ſingulari poſt *Diſſertationem* editam commentario illuſtrauimus, quia ſimilis nulla reperitur, &
379 tamen multa habet obſcuriora. Is commentarius breui iterum recenſendus a nobis eſt: adeoque hoc loco nihil addemus.

SVPPLEMENTVM LXXXIV.

Ad *pag. 178.*

Priuilegiorum, quibus Academiae noſtri temporis, eorumque ciues, fruuntur, quatuor ſumma ſunt genera. Quaedam videlicet eorum continentur ſcriptis tabulis Pontificum, Caeſarum, Regum, Principum, & vniuerſim eorum, quibus eiusmodi beneficia concedere ius & facultas competit. Quaedam conſuetudinaria ſunt, & a ſola conſuetudine vim & auctoritatem ſuam nanciſcuntur. Quaedam per conſuetudinem quidem inceperunt, poſt tamen lege ſcripta confirmata ſunt & quaſi roborata. Quaedam denique a doctoribus duntaxat ceu iuri aut aequo conſentanea producta ſunt: quae tamen minus ſunt firma: quandoquidem ipſi doctores ſententiis diſcrepant, & ſaepenumero imbecillibus nituntur argumentis: quod cumprimis obſeruare eſt in Petri Rebuffi & Horatii Lucidi libris *de Priuilegiis Studioſorum.* In verbis tabularum Maximiliani II. quae adduxit *Diſſertatio*, haud obſcura fit mentio trium primorum generum: quod nem-

pe

Digitized by Google

pe priuilegiorum alia iure ſcripto, alia conſuetudine nitantur, & omnia denuo Academiae Iuliae confirmauerit ſcriptis illis tabulis Auguſtus idemque optimus Imperator. Dignum porro notatu eſt, in Diplomate Caeſareo iſto non memorari ſingula, ſed in genere tantum concedi Iuliae noſtrae Academiae priuilegia ſiue ſcripta ſiue conſuetudinaria Academiarum Bononienſis, Senenſis, Patauinae, Papienſis, Peruſinae, Pariſienſis, Lipſienſis, aliorumque Studiorum priuilegiatorum. Quod ſi igitur omnia Iuliae conceſſa priuilegia exacte ſcire velis, tibi omnium Academiarum priuilegiatarum & tabulae ſcriptae & conſuetudines pernoſcendae erunt. Vtrum vero etiam ad Britannicas, Hiſpanicas, aliasque exteras omnes Academias ſit reſpiciendum, dubito, idque, quoniam in nullis tabulis Imperatoriis aut Pontificiis, 380
quas equidem vidi, earum ſit mentio. Sunt alioquin inprimis Anglicae plurimis atque eximiis priuilegiis exornatae: quod cum aliunde, tum ex Pitſei libro *de Oxonienſis Academiae antiquitate* eſt manifeſtum. Ne quid tamen porro diſſimulem, verba eiusmodi tabularum, ſi vſum videas, magis ſapiunt formulas Cancellariae, quam vt reapſe omnia illa priuilegia largiantur: ac proinde haud videntur rigide cuncta accipienda atque exigenda eſſe.

In ſimiles vero formulas & ſimilia priuilegia conditae ſunt & iam 1502. a Maximiliano I. Wittebergenſis, & a ſequentibus Caeſaribus ſaltim omnes Proteſtantium Academiae, quae quidem coeperunt intra hosce centum quinquaginta circiter annos. Sunt autem illae ſic ſatis multae & florentes. Eſt enim iniquiſſima & impudens nonnullorum hoſtium calumnia, Proteſtantibus exoſas eſſe Academias & Scholas omnes: cum vtique ſaltim in Germania hae & numero & florente ſtatu reliquis forte ſint ſuperiores, certe non multum impares, praeſertim ſi annumeres etiam illas,

Digitized by Google

quae pridem ante coeperant quidem, poſt autem in mores & ritus Proteſtantium tranſierunt.

SVPPLEMENTVM LXXXV.

Ad *pag. 184.*

In Accurſii verbis illud dignum notatu eſt, quod dicat, *non
eſſe conſuetum, vt Studioſi pedagia ſoluant.* Inde enim liquet,
iam tunc temporis, ſaltim in Italia, vbi vixit Accurſius, im-
munitatem iſtam vectigalium fuiſſe recepti moris, quacun-
381 que etiam illa auctoritate coepiſſet. Quam leuia autem ſint
reliqua pro iſthac immunitate ab Accurſio adducta, nemini
non manifeſtum eſſe poteſt, qui citata legum Romanarum
verba ipſa inſpexerit, & firma ex iis collectione vectigalium
libertatem exſculpere attentauerit.

Omnibus in populis, late qua diditur orbis,
Doctrinae fuerint quae prima exordia coetus;
Vtque ſibi paſſim Sapientia condere templa
Coeperit, & ſacras ſtudii exercere palaeſtras;
Tandem imo in ſyluis Academi quaerere verum
Inſtituens, pulcras dederit mortalibus artes;
Audierat quondam, mihi adhuc florentibus annis,
Tunc Bellona licet turbaret vbique Mineruam,
(Nequicquam: quid enim efficiat ſine numine coeli?)
In Panhelmiacis me Iulia Diua loquentem,
Cum plauſu iuuenum caueae magnique Senatus.

Iam

Iam cani infeſtant. Rurſus tamen illa docere,
Quin aliis etiam multis ditare repertis,
Atque in communem mundi protrudere lucem,
(Horribili quamuis iterum nos lumine Mauors
Adſpiciat, ſaeuusque iterum ceruicibus inſtet:)
Impulit a pueris rerum mihi culta cupido
Priſcarum, nec non doctûm reuerentia Patrum.

Aſt Tu, ſi fas eſt, vultu haec, (a) Fernande, ſereno
Excipe: quandoquidem ſunt magni nominis arae
Conſecrata tui votiſque dicata ſupremis.
Fallor? an haec oculis etiam dignaberis iſtis,
Priſci aeui queis cuncta ſoles monumenta tueri,
Iudicio expendens aequo ſacra atque profana?
Angariae quamuis tenero perfuſus amore,
Nunc adeo Graios ſeponas atque Latinos,
Et patriam aeterno doctoque volumine ſcribas.

Salue, Teutiscûm noſtrae telluris ocelle!
Salue, grande huius decus aeui atque incrementum!
Non alium talem circumdedit infula vatem,
Principis excelſa non Caeſar ſede locauit.
Non ventura pari committent ſaecula Padrum,
Qui velit vsque adeo multum hoc de Fonte mereri.
Non

(a) Alloquitur Conringius FERDINANDVM, Epiſcopum Paderbornenſem, cui hoc Opus dedicauit.

Non Mimigardiacos quiſquam moderabitur aeſtus
Suauius, & molli ponet fera bella quiete.

Macte animo ingenti, Princeps. Tibi floreat aetas
Sera in centenos quondam feliciter annos
Cum ſolito Pindi plauſu, laetantibus & Diis.
Tempora ſic ſoboli memorabis priſca futurae
Inter Hamadryadum choreas & Cynthia plectra,
Amiſio arridente ſimul rapidoque Viſurgi.

DIPLO-

DIPLOMA, QVO MAXIMILIANVS II. IMPERATOR *ACADEMIAM IVLIAM* CONDIDIT.

MAXIMILIANVS SECVNDVS, diuina fauente cle- 384
mentia Electus Romanorum Imperator ſemper
Auguſtus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae,
Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae, &c. Rex, Archidux Au-
ſtriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae,
Carniolae, &c. Marchio Morauiae, &c. Dux Lucenbur-
giae, ac ſuperioris & inferioris Sileſiae, Wirtembergae &
Teckae, Princeps Sueuiae, Comes Habspurgi, Tirolis,
Ferretis, Kyburgi & Goritiae, Landgrauius Alſatiae, Mar-
chio ſacri Romani Imperii, Burgouiae, ac ſuperioris & in-
ferioris Luſatiae, Dominus Marchiae Slauonicae, portus
Naonis & Salinarum, &c. Notum facimus tenore litera-
rum praeſentium vniuerſis & ſingulis. Cum imprimis ad
hanc Romani Imperii ſublimitatem diuino auſpicio proue-
cti diligenter proſpicere debeamus, vt ſcientiae & bona-
rum liberaliumque artium ſtudia ſedulo excolantur, felicia-
que ſemper ſumant incrementa, ex quibus nimirum, tan-
quan diuinae ſapientiae hauſto fonte, ſubditi clientes-

Digitized by Google

que noſtri ad gubernandam Rempublicam, & reliquis mortalium neceſſitatibus proſpiciendum, reddantur aptiores: praeſertim cum earundem bonarum literarum tutela & patrocinium ad Caeſarei culminis faſtigium, eiusque moderatores, potiſſimum pertineat: qui etiam ipſarum cultores & Profeſſores dignis praemiis, honoribus atque priuilegiis
385 afficientes, complura Gymnaſia in ſacro Romano Imperio inſtituerunt & erexerunt. Nos igitur praedeceſſorum noſtrorum veſtigiis inſiſtentes, petitione Illuſtris IVLII, Ducis Brunsuicenſis & Luneburgenſis, conſanguinei & Principis noſtri chariſſimi, nec non & omnium Statuum eiusdem Ducatus, per peculiares eorundem Legatos, noſtros & ſacri Romani Imperii fideles dilectos, Henricum a Lühe, & Matthiam Böttiger, dicti Principis Conſiliarios, nuper exhibita, qua continebatur, vt ad praefatorum ſtudiorum liberalium & bonarum artium incrementum Collegium Scholamque, in ciuitate ſua haereditaria Helmſtat a ſe coeptum & inſtitutum, authoritate noſtra Caeſarea confirmare, atque iuribus, priuilegiis, & immunitatibus Studii Vniuerſalis ſeu Gymnaſii communire, adeoque illi Scholae Iuliae nomen facere dignaremur, permoti; atque ad animum reuocantes multa praeclara & ſingularia merita, quae praefatus conſanguineus & Princeps noſter, nec non & parentes & anteceſſores ipſius ex illuſtri Ducum Brunsuicenſium familia, nobis & Anteceſſoribus noſtris, Romanorum Imperatoribus & Regibus, & Imperio, nec non inclytae Domui noſtrae Auſtriacae, ſaepius fideliter exhibuerunt & praeſtiterunt; conſiderantes etiam, quod praefata ciuitas non modo propter loci opportunitatem inſtituendo Gymnaſio commoda, tum & incolis & finitimorum locorum habitatoribus Studium Vni-
386 uerſale, ad excolendam numeroſam iuuentutem, cumprimis neceſſarium ſit; maturo procerum aulae noſtrae Caeſareae habito conſilio, animo bene deliberato, ex certa ſcientia &

motu

Digitized by Google

motu proprio, authoritate noſtra Caeſarea & ex plenitudine poteſtatis, praememoratum Collegium, a dicto conſanguineo & Principe noſtro in ciuitate Helmſtat nuper coeptum & inſtitutum, confirmauimus, adeoque de nouo in Studium Generale & Vniuerſitatem publicam ereximus; prout tenore praeſentium confirmamus, & de nouo inſtituimus & erigimus.

Volentes, & dicta Caeſareae noſtrae poteſtatis & authoritatis plenitudine decernentes, quod ea ipſa Schola in Helmſtat in poſterum Gymnaſium Vniuerſale eſſe, & ab omnibus ſic haberi, dicique Schola Iulia debeat: & Doctores quarumcunque Facultatum, & perſonae idoneae, ad id per dictum Ducem, eiusque ſucceſſores, vel quibus illi demandauerint, deputandae, poſſint & valeant in praefata Vniverſitate in omnibus Facultatibus, videlicet in ſacra Theologia, in vtroque Iure, tam Canonico, quam Ciuili, in Artibus & Medicina, nec non in Philoſophia, & quibuscunque ſcientiis legere, & lectiones, diſputationes, & repetitiones publicas facere, concluſiones palam proponere, & praefatas ſcientias docere, interpretari, gloſſare, & dilucidare, omnesque actus ſcholaſticos exercere, eo modo, ritu & ordine, qui in caeteris Vniuerſitatibus & Gymnaſiis publicis obſeruari ſolitus eſt. Et quoniam ipſa ſtudia eo feliciori gradu ſument augmentum, ſi ingeniis & diſciplinis 387
ipſis ſuus honor, ſuus dignitatis gradus ſtatuatur, vt emeriti aliquando digna laborum ſuorum praemia reportent; ſtatuimus & ordinamus, vt per Collegia Doctorum, a praenominato Illuſtri Duce in vnaquaque Facultate inſtituenda, doctis & ad id idoneis, & prae caeteris excellentioribus in ipſis Facultatibus Doctoribus, hi, qui ad ſumendam palmam certaminis ſui idonei iudicati fuerint, adhibito per ipſos Doctores Collegii in vnaquaque Facultate prius, pro more & conſuetudine, atque ſolennitatibus & ritu in caeteris Vni-

Digitized by Google

verſitatibus adhiberi ſolitis, rigoroſo & diligenti examine,
in quo conſcientias ipſorum Doctorum cuiuslibet Collegii
onerari volumus, quos ſub iuramenti vinculo ad hoc adſtrin-
gimus in ea Facultate, quam edidicerint, & qui examini
praefato ſe ſubmiſerint, & ſe pro more & iuxta ſtatuta &
ordinationes, per praenominatum Ducem fiendas, per ali-
quos dignos & honeſtos viros de gremio ipſius Collegii prae-
ſentari fecerint, poſſint ad ipſum examen admitti, & inuo-
cata Spiritus Sancti gratia examinari, &, ſi hoc modo ha-
biles, idonei & ſufficientes ad id reperti & iudicati fuerint,
Baccalaurei, Magiſtri, Licentiati ſiue Doctores, pro vni-
uscuiusque ſcientia & doctrina creari, & huiusmodi digni-
tatibus inſigniri, nec non per bireti impoſitionem, & au-
rei annuli ac oſculi traditionem, caeterisque conſuetis ſo-
lennitatibus inueſtiri, & conſueta ornamenta atque inſignia
dignitatum praedictarum tradi & conferri: quodque Docto-
res in eadem Vniuerſitate promoti & promouendi debeant
388 & poſſint in omnibus locis & terris Sacri Imperii Romani, &
vbique terrarum, libere omnes actus Doctorum, legendi,
docendi, interpretandi & gloſſandi, facere & exercere, o-
mnibusque & ſingulis gaudere & vti priuilegiis, praeroga-
tiuis & exemptionibus, libertatibus, conceſſionibus, hono-
ribus, praeeminentiis, fauoribus ac indultis, quibus cae-
teri Doctores in Bononienſi, Senenſi, Patauino, Papienſi,
Peruſino, Pariſienſi ac Lipſenſi, & aliis Studiis priuilegiatis,
promoti ac inſigniti gaudent & vtuntur de conſuetudine vel
de iure. Caeterum quo praefata Vniuerſitas ſiue Gymnaſi-
um ſuis gubernatum magiſtratibus ſolidiori & firmiori con-
ſiſtat fundamento, damus & concedimus Doctoribus & Scho-
laribus in dicta Vniuerſitate exiſtentibus aut futuris, cum
conſenſu praefati Ducis aut ſucceſſorum eius, authoritatem &
poteſtatem concedendi & faciendi ſtatuta & ordinationes iux-
ta conſuetudinem caeterarum Vniuerſitatum, nec non cre-
andi

andi & eligendi Rectorem Scholarum & Syndicos, ſiue alios
quoscunque officiales Vniuerſitatis, prout ipſis viſum fuerit
expedire & eſſe opportunum: hoc ſaltem in hac primaeua
erectione pro maiori illuſtratione huius Gymnaſii addito, vt,
quemadmodum ipſum Imperiali culmine & authoritate pri-
mordia ſumſit, & a Ducali nomine appellationem accepit,
ſic etiam Rectoralis dignitas ab Illuſtri HENRICO IVLIO,
Duce Brunſuicenſe & poſtulato Epiſcopo Halberſtadenſe,
ſaepedicti Iulii filio, quem primum Rectorem eidem aſſi-
gnamus, celebre & felix auſpicium habeat: dantes & conce-
dentes dicta authoritate noſtra Imperiali iam per nos deſi-
gnato, nec non & inpoſterum, vt praemittitur, eligendis 389
& creandis Rectoribus, non modo facultatem & iurisdictio-
nem in ſcholaſticos, citandi, audiendi, iudicandi, exequen-
di, puniendi, & omnes alios actus Iudicis ordinarii exer-
cendi, & ius reddendi: atque eximentes nihilominus Do-
ctores & ſcholares Vniuerſitatis praenominatae a iurisdictio-
ne & ſuperioritate cuiuscunque poteſtatis ordinarii, ſiue cu-
iuscunque alterius, praeterquam a noſtra & praefati Ducis
& ſucceſſorum eiusdem: ſed etiam iam dictum HENRICVM
IVLIVM, per nos deſignatum primum Rectorem, eiusque
in illo officio & dignitate inpoſterum eligendos, ex ſpeciali
gratia & fauore ſacri Lateranenſis Palatii Aulaeque noſtrae
& Imperialis Conſiſtorii Comites facimus, creamus, erigi-
mus, ac Comitatus Palatini titulo atque dignitate clementer
inſignimus, aliorumque Comitum Palatinorum numero, coe-
tui & conſortio adſcribimus, adiungimus, & aggregamus:
decernentes & ſtatuentes, quod vniuerſo illo tempore, quo
dictae dignitati Rectoratus praeſunt, vel praefuerint, omni-
bus & ſingulis priuilegiis, gratiis, iuribus, immunitatibus,
honoribus, exemptionibus & libertatibus vti, frui, potiri
& gaudere poſſint & valeant, quibus caeteri Lateranenſis
Palatii Comites hactenus vſi, potiti & gauiſi ſunt, ſeu quo-

modolibet vtuntur, fruuntur, potiuntur & gaudent, con-
ſuetudine vel de iure: dantes & concedentes illis plenam
facultatem & poteſtatem, quod durante Rectoratus & admi-
niſtrationis eorum tempore, vt praemittitur, noſtra autho-
390 ritate poſſint & valeant per totum Romanum Imperium, Re-
gna & Dominia noſtra haereditaria, ac alias vbilibet terra-
rum & locorum, facere & creare Notarios publicos ſeu Ta-
belliones, ac iudices ordinarios: ac omnibus perſonis, quae
fide dignae, habiles, idoneae & ſufficientes fuerint, (qua
in re conſcientias ipſorum oneramus,) Notariatus ſeu Tabel-
lionatus & iudicatus ordinarii officium concedere & dare, e-
osque ac eorum quemlibet de praedictis officiis per pennam
& calamarium, prout moris eſt, inueſtire. Recipiendo ab
ipſis Notariis publicis ſeu Tabellionibus & iudicibus ordina-
riis, per eos, vt praemittitur, creandis, & ab eorum quo-
libet, vice ac nomine Noſtro & Sacri Imperii, & pro ipſo
Romano Imperio, debitum fidelitatis corporale & proprium
iuramentum, in hunc videlicet modum: Quod Nobis ac
Sacro Romano Imperio, & omnibus ſucceſſoribus noſtris,
Romanorum Imperatoribus & Regibus, legitime intranti-
bus, fideles erunt, nec vnquam interfuturi conſilio, vbi
noſtrum periculum tractetur, ſed bonum & ſalutem noſtram
defendent & fideliter promouebunt, damna vero & incom-
moda ſedulo cauebunt & auertent; praeterea inſtrumenta
publica & priuata, vltimas voluntates, teſtamenta, & quae-
cunque iudiciorum acta, literas matrimoniales, ac omnia
& ſingula alia, quae illis & cuilibet illorum dicti officii ra-
tione facienda vel ſcribenda occurrent, iuſte, pure, fideli-
ter, omni ſimulatione, machinatione, falſitate, dolo ac
fraude remotis, ſcribent, legent, facient, & dictabunt; non
obſeruando odium, amicitiam, munera, pecuniam, vel
391 quaſcunque alias paſſiones aut fauores; ſcripturas vero in
formam publicam redigendas, pro locorum conſuetudine
&

& rerum qualitate, in membranis aut chartis mundis, non abraſis ſeu vitioſis, fideliter conſcribent ac conſcribi facient; cauſaſque hoſpitalium, ac miſerabilium perſonarum, nec non pontium & viarum publicarum conſeruationes & inſtaurationes, pro viribus promouebunt; ſententias aut dicta teſtium, donec publicata fuerint & approbata, ſub ſecreto fideliter retinebunt; omniaque & ſingula alia conuenienti & debito modo facient atque exercebunt, quae ad dictum officium quomodolibet pertinebunt conſuetudine vel de iure: volentes, quod huiusmodi Notarii publici ſeu Tabelliones, & iudices ordinarii, per eos creandi, libere poſſint per totum Romanum Imperium, omniaque regna & prouincias noſtras haereditarias, ac alias vbiuis terrarum & gentium, facere, concipere, ſcribere & publicare contractus, inſtrumenta, iudiciorum acta, literas matrimoniales, teſtamenta & vltimas voluntates, decretumque & authoritatem interponere, in quibuscunque contractibus tale quippiam requirentibus, omniaque & ſingula alia citra impedimentum facere & exercere, quae dictum publici Notarii ſeu Tabellionis & iudicis ordinarii officium quouis modo exigere videbitur: decernentes, quod omnibus & ſingulis inſtrumentis ac ſcripturis, per huiusmodi Tabelliones ſeu iudices ordinarios & Notarios publicos, per praefatos Rectores Scholae Iuliae creatos & creandos, confectis & conficiendis, plena & indubia vbique fides, tam intra, quam extra iudicium adhiberi debeat, eaque nullo modo impugnari vel in dubium trahi poſſit, conſtitutionibus, ordinationibus, & aliis in contrarium facientibus, non obſtantibus quibuscun- 392
que.

Praeterea vt ipſa Vniuerſitas dignis fulcita praerogatiuis, nulli alteri quantumuis vetuſtae & celebratae Vniuerſitati poſtponatur, ſaepe dictae ſcholae Iuliae, & ſingulis in ea conſtituendis Facultatibus, ex ſingulari gratia peculia-

ria

ria arma & inſignia, quibus in publicis ſcriptis, edictis, mandatis, aliisque actibus, loco ſigilli vti poſſint & debeant, contulimus, prout alio noſtro deſuper confecto datoque ſpeciali priuilegio latius continetur. Atque inſuper volumus & decernimus per praeſentes, quod praenominata Vniuerſitas, nec non Doctores & Scholaſtici, ac ibidem aliquam dignitatem ſeu gradum aſſumentes, gaudeant & potiantur, vti, frui, gaudere & potiri poſſint & valeant, omnibus & quibuscunque gratiis, honoribus, dignitatibus, praeeminentiis, praerogatiuis, priuilegiis, conceſſionibus, & immunitatibus, favoribus & indultis, ac aliis quibuslibet, quibus Vniuerſitas Bononienſis, Senenſis, Patauina, Papienſis, Peruſina, Pariſienſis & Lipſenſis, ac alia Studia priuilegiata, ac Doctores & ſcholaſtici, ſiue promoti, aut alia dignitate ſiue gradu inſigniti, gaudent & potiuntur, quomodolibet conſuetudine vel de iure: non obſtantibus aliquibus priuilegiis, indultis, praerogatiuis, gratiis, ſtatutis, ordinationibus, legibus, conſtitutionibus, reformationibus, exemptionibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus: quibus omnibus & ſingulis ex certa noſtra ſcientia praefata, animo deliberato & motu proprio, derogamus & derogatum eſſe vo-
393 lumus per praeſentes. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc noſtrae creationis, inſtitutionis, fundationis, erectionis, indulti, gratiae, derogationis, conſtitutionis, conceſſionis, & priuilegii gratiam (quam ſingulis annis publice in dicta Schola IVLIA praelegi volumus,) refringere, aut quouis auſu temerario contraire, ſiue quomodolibet violare & infringere. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, noſtram & Imperii Sacri indignationem grauiſſimam, & poenam centum marcharum auri puri, toties, quoties contra factum fuerit, ſe nouerit irremiſſibiliter incurſurum: quarum medietatem Imperialis fiſci noſtri ſiue aerarii, reliquam vero partem iniuriam paſſorum vſibus decernimus appli-

applicari: harum teſtimonio literarum, manu noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli noſtri Caeſarei appenſione munitarum. Datum in arce noſtra Regali Pragae, die 9. menſis Maii, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quinto, Regnorum noſtrorum, Romani decimo tertio, Hungarici duodecimo, Bohemici vero viceſimo ſeptimo.

MAXIMILIANVS.

Vice ac nomine Reuerendiſſimi D. Danielis, Archicancellarii Moguntini,

V. Io. Bap. Weber.

Ad mandatum Sacrae Caeſa: Maieſtatis proprium

A. Erſtenberger ſſt.

Digitized by Google

IOACHIMI IOANNIS MADERI
V. C.
EPISTOLA
AD
CONRINGIVM
DE SCHOLIS VETERVM.

395 *NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMOQVE*
VIRO,
DN. HERMANNO CONRINGIO,
IOACHIMVS IOH. MADERVS.

S. P. D.

Dispicienti mihi, Vir magne, quomodo reperire poſſim, queis tuae in me voluntati quadantenus ſatisfaciam; quod eorum nonnulla, quae de *vete-rum ſcholis* annotaui, partim iam antehac *Praefa-tioni*

tioni in Montis Sereni Chronicon, partim aliis opuſculis meis pro re nata inſeruerim; ac tam vberem iſtorum meſſem in elucubratiſſimis *Diſſertationibus* tuis inueniam, vt vix ſpicilegium aliquod mihi relinquatur; de ſcholis antediluuianis ſe primum offert inſignis locus, ab Athanaſio Kirchero ex quodam Commentario MSto, cui nomen *Domus Melchiſedech*, exſcriptus, atque in *Obeliſco Pamphilio lib. I. cap. 3.* ſic Latine repraeſentatus: *Fuit autem Henoch nomen Adris: & poſt eum alius Adris, cui nomen in lingua barbara Hermes: quoniam is primum conſtituit ſcholas, in quibus ſcientias a protoplaſto Seth ſibi traditas docuit. Ipſe inuentor literarum & Mathematicarum artium: is tradidit leges & bene viuendi diſciplinam: ideo abſtulit eum Dominus, & ambulauit cum Deo in horto Eden. Hinc factum eſt, vt omnes, qui ſcientiis & ſecretiorum artium notitia ex poſterioribus in mundo clarerent, Adris, hoc eſt, rerum occultarum inuentores, dicerentur.* Et, quem ille eodem capite ex Achmed Ben Ioſeph Altiphaſi, apud Gelaldinum, in *Hiſtoria rerum AEgyptiacarum* MSta adducit: *Succeſſit Mehaliel filius eius, Irad, & dedit ei praecepta bona, & docuit eum* 395
omnes ſcientias, & celebrauit ipſum, famoſiſſimumque reddidit in peritia ſcientiae inſpectionis aſtrorum, & in libris, quos deduxit ſuper eum Adam. Et genuit Irad Hanueh. Ipſe eſt Hermes: ipſe Idris Propheta: ſuper eum pax. Et fuit rex in diebus illis Mohhuel, filius Hanuch, cui pater bonam inſtructionem dedit: & ſcientias, quas apud ſe habebat, ipſi tradidit: & genuit eum in AEgypto, (ante diluuium,) & egreſſus eſt inde, & peragrauit totam terram. Fuit autem ei Sabaeorum regio. Ipſe adhaeſit Deo, docuitque eum purificationes, orationes, & alia huiusmodi cultus diuini ſigna. Et fuit peritus in inſpectione aſtrorum, & in Geometria, & diuinis ſcientiis: fuitque primus, qui de hiſce diſſeruit, easque de potentia in actum deduxit: ſcripſitque de iis librum, in quo ſignauit doctrinam eorum. Deinde profectus eſt in AEthiopiam & Nubiam, &c. Quod ſi enim temporibus illis fuere literae, ac diſciplinae non vnius ge-

Digitized by Google

neris, ſiue in plumbo, ſiue in lapidibus, vel alia ſcriptionis capaci materia, literis conſignatae, vt probare conatus ſum *Diſſertatione de Bibliothecis antediluuianis*; (nam lapidibus inſculpi, moris fuiſſe antiquiſſimis temporibus, quae monumentis mandata cuperent, etiam teſtes citare poſtumus *inciſas digito Dei literas*, *rupices paginas*, *ſaxeum volumen*, *discentem populum ac docentem Deum*, *ac mixtis pene hominibus atque angelis vnam coeli ac terrae ſcholam*, vt elegantiſſime Saluianus loquitur (a) *lib. I. de gubern. Dei:)* dubitari haud poſſe reor, quin & tum fuerint ſcholae, in quibus iſta omnia docerentur, & viuae ſimul vocis commercio ad poſteros propagarentur. In *Aſiaticis* porro non praetereunda videtur Smyrnaeorum ſchola, quam *patrum ſuorum memoria Medicinae Eraſiſtrateam* ibidem *fuiſſe praeſide Hiceſio* (Eraſiſtrato dubio procul auctore, qui Suida teſte ἰατρικὰ βιβλία θ ſcripſit ſub Antiocho, quem ob nouercae Stratonices amorem ſanarat:) refert (b) Strabo *lib. XII. Rhetoricam* vero in eadem laudat Polemonis vitam deſcribens Philoſtratus, dum illum quidem *cumprimis in admiratione fuiſſe, vrbique*
397 *valde profuiſſe*, (c) narrat, *vt ciuitas longe populoſior, quam ante, videretur: vndique ex continente & inſulis ad ipſum confluente iuuentute* οὐκ ἀκολάςου καὶ ξυγκλύδος, *non incaſtigata & tralatitia, ſed electa & pura; Adrianum vero, erga Epheſios alias propenſum, ad Smyrnaeorum fauorem vsque adeo pellexiſſe, vt vno die mille myriadas in illorum ciuitatem impenderit; ex quibus emporia, & gymnaſium omnium, quae in Aſia ſunt, praeſtantiſſimum, conſtructa ſint.* In qua ita Ariſtidem (d) docuiſſe, veriſimile eſt, illum Σμύρνης, poſt eam terrae motibus & hiatibus deletam, οἰκιςὴν, qui ad Marcum Imp. *ſe non de numero vomentium, ſed exacte loquentium eſſe dixit*: quod male Athenienſi Ariſtidi, illi Iuſto, Eraſmus (e) tribuit, & poſt eum Manutius: tum

(a) *p.* 44. (b) *p. 390.* edit. Baſil.
(c) *p. 530.* edit. Pariſ. 1608. (d) Idem *p. 579.*
(e) In *Apophthegmatibus.*

tum ſeculo IV. *Numidianum*, *Philoſophi Maximi fratrem*, τὸν ἐν Σμύρνῃ, vt Eunapius (f) habet, περιφανῶς σοφιστεύσαντα: & Corinthum illum παραλειπομένων, ſiue *Derelictorum ab Homero*, ſcriptorem, quem ad *Leonis*, *Zenonis*, & *Anaſtaſii* tempora refert Cl. Voſſius, cuius *haud triuiale magiſterium fuiſſe*, (quae etiam Voſſii mens eſt,) vel inde colligi poſſe exiſtimauit doctiſſimus Rhodomannus, *quod oues ſuas*, *hoc eſt*, *diſcipulos*, *nobiles ſeu fama illuſtres* (περίκλυτα) *epitheto ſatis emphatico appellarit*, *libro* operis ſui *XIV*. De Beryto, & ſchola in eadem Iurisprudentiae celeberrima, nescio, num videris Nobiliſſ. Dn. *Strauchii* Diſſertationem, Brunsuigae ante annos duodecim excuſam. In Alexandrinam ſcholam dicitur *vndique confluxiſſe* a Gregorio Nyſſeno in *Vita Gregorii Thaumaturgi* ἡ νεότης τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων. Et Chriſtianorum ibidem ſcholae meminit cumprimis (g) Euſebius, quod *ab antiquo ſacrarum literarum doctrina & exercitium in eadem viguerit*, *eaque conſuetudo a viris eloquentia diuinorumque ſtudio potentibus inſtituta*, *ad ſua vsque tempora perdurauerit*: commemorando (h) vna doctores, qui in ea clari extitere, *Pantaenum* videlicet, *inter Stoicae ſectae Philoſophos educatum*, *Clementem*, Stromatέων ſcripto- 398
rem, & huius diſcipulum, *Origenem*, *virum Dialecticae*, *Geometriae*, *Arithmeticae*, *Muſicae*, *Grammaticae*, *Rhetoricae peritiſſimum*, *omnium Philoſophorum ſectas ita callentem*, *vt ſtudioſos quoque ſecularium literarum ſectatores haberet*, *eisque interpretaretur quotidie*, *magnique concurſus ad eum fierent*: ceu B. Hieronymus (i) de eo ſcribit: qui demum, *quod alii poſt alios a mane vsque ad veſperam ad ſcholam ipſius venirent*, *multitudine diuiſa*, *Heraclam*, *diuinarum rerum ſtudioſum*, & *alias diſertiſſimum virum*, & *Philoſophiae non expertem*, *e reliquis familiaribus delectum*, *in catechizando conſortem conſtituit*, *illique primam eorum*, *qui recens imbui coepiſſent*, *inſtitutionem commiſit*, *ſibi perfectio-*

(f) In *Vita Maximi p. 67.*
(g) *Lib. V. Hiſt. eccl. cap. 5.*
(h) *Lib. VI. cap. 5. 6. 14. 19. 29.*
(i) Lib. *de ſcript. eccl.*

fectiorum auditorium reſeruans, αὐτῷ τὴν ἐν ἕξει Φυλάξας ἀκρόασιν, vt rurſum habet Euſebius *lib. VI. cap. XIV.* Nam quomodo idem ille Caeſarienſem aliquando rexerit ſcholam, plenius nos edocet Gregorius (k) Thaumaturgus. Locum de Conſtantinopolitana bibliotheca & ſchola, *Diſſertat. I. pag. 29.* ex Iohanne Zonara citatum, praeter Glycam *Parte IV. pag. 393.* etiam Conſtantinus Manaſſes in (l) *Annalibus* firmat, & luculentius exponens inquit: *Non procul a diuinae ſapientiae fano ſplendida domus a priſcis Imperatoribus erat conſtructa, quam nuncupare licuiſſet amoenum hortum, arboribus libros ferentibus plenum, adeoque lucum pulcherrimis omnigenae doctrinae ſapientiaeque plantis conſitum. Nam erat congeſtus in ea librorum theſaurus, quorum numerus tricena & tria millia complectebatur. Talis hortus tantusque lucus diuini cuiusdam hominis curae fideique commendatus erat, qui doctrina praeſtabat, & ſupra caeteros omnes radiis ſcientiae collucebat. — Viuebant cum hoc & alii, tanquam ſecundarum partium duces, ab illo imperatore primi: luculenta reapſe ſidera noctisque*
399 *colluſtratores. Hi tot numero, quot circuli Zodiaci ſigna ſunt, absque mercede literarum & doctrinae cupidos inſtruebant, & caliginis velum, tam in putri praeſtigiisque referta Graecorum, quam religioſiſſima noſtra diſciplina, ſuis auditoribus adimebant: vno illo, de quo diximus, inter omnes ſolis inſtar lucente. Tanta vero in opinione virtutis erant, vt ne ipſi quidem Imperatores noui quiddam & inuſitati vel agendum ſibi putarent illis in conſilium non adhibitis.* Subiungit ſimiliter, quomodo cum ipſis libris ab Imp. ſint combuſti, hac addita exclamatione: *Proh infeſtum virtuti animum! pro mentem belluinam! Nimirum ex vnguibus ſaeuus ille Leo iam agnitus eſt.* Sed cum ibidem per centum & vltra annos *Philoſophia neglecta iacuiſſet*, ac *prope omnino extincta eſſet, vt ne ſcintilla quidem eius*, quemadmodum Zonaras loquitur, *ſupereſſet, propter Imperatorum*, qui ſequebantur, *inſcitiam*, *Bardas Caeſar* circiter annum Chriſti

(k) *Orat. panegyr. ad Origenem p. 168. ſqq.*
(l) *p. 422.* edit. Lugd. Bat. 1616.

ſti 850. ſub Michaele tertio Imp. vecorde & ignauo, inter innumera mala *hoc* tandem *boni fecit*, *quod eruditionis prouebendae magnum ſtudium habuit. Nam cuique diſciplinae ſcholas conſtituit, & doctores deſignauit, & ſingulis publica ſtipendia decreuit, & omnibus magnum & communem doctorem praefecit Leonem Philoſophum*, poſtea *Theſſalonicae Epiſcopum*, *itaque effecit*, *vt literae refloreſcerent*, *exiguoque tempore incrementa caperent*, atteſtante eodem Zonara (m) *Annal. Tom. III.* Apud quem etiam (n) legere eſt, quomodo *Conſtantinus Porphyrogennetus*, Leonis Philoſophi filius, is, qui libro de *Thematibus* & *Excerptis Hiſtoricis* inclaruit, ſeculo a nato Chriſto X. *tam Philoſophiam*, *quae pene in obliuionem venerat*, *quam alias diſciplinas*, *doctoribus ordinatis*, *iam deficientes reſocillarit.* Num vero & monachi Graeci, cumprimis, qui ſub Nicephoro Phoca eodem illo ſeculo Athon montem incolere coeperunt, exinde ἅγιον ὄρος appellatum, in eodem literarum ſtudia excoluerint, haud equidem affirmarim: cum *iis hodie plane ſe non dedant; quin plurimi inter illos ſint*, *qui ne quidem literas vel legere vel pingere norint:* vt ex libro Gal- 400
lico, *Les Eſtats & Empires principautés du monde*, notat Georgius Fhelauius ad Chriſtoph. Angelum: licet, teſte etiam (o) Goaro, *tantis monachorum gregibus & frequentia etiamnum colatur*, *vt ad ſex millia vel coenobiticam vel eremiticam ibi vitam agere noſcantur.* Sane in eam rem longe plura ſunt teſtimonia de Occidentis monaſticis ſcholis: in quibus de antiquitate cum reliquis certare videtur *D. Martini* in Turonenſi dioeceſi. De eo namque refert Sulpicius (p) Seuerus, quod, cum prius fuiſſet Hilarii Pictauienſis diſcipulus, iam Turonenſis Epiſcopus conſtitutus *ad euitandam frequentantium inquietudinem*, *duobus fere extra ciuitatem millibus monaſterium ſibi ſtatuerit*, *in quo octoginta diſcipuli ad exemplum*

B.

(m) *p. 129. ſq.* edit. Baſil.

(n) Ibidem *p. 155.*

(o) *Rituali Gr. p. 170.*

(p) Lib. *de vita Martini cap. 7.*

B. magiſtri fuerint inſtituti: ex quibus poſtea *plures Epiſcopos*
viderit. Quae enim, inquit, *eſſet ciuitas aut Eccleſia, quae*
non ſe de Martini monaſterio cuperet habere ſacerdotes? Leri-
nenſem vero ſcholam, praeter Eucherium in ſecundo *In-*
ſtructionum libro, laudat auctor (q) *Sermonis de B. Suffredo*,
Carpentoratenſe circa annum Domini 550. Epiſcopo: vbi
inter alia eius encomia, idem hic *in iuuentute ſubditus* ibidem
paedagogo dicitur, *ad plenum literas edocendus. In quo diſcen-*
di ſtudio parui temporis ſpatio emenſo, ita luculentiſſime viguerit
in Grammaticae artis diſciplinis, rationabilibus, ac dialectico-
rum praedicamentorum argumentis exilibus, & Ariſtotelicis de-
finitionibus, nec non Rhetoricorum facundis protelationibus, vt
conſiliorum polleret exemplis. Scriptor item (r) *Vitae B. Agri-*
colae, Auernenſis anno Chriſti 700. Epiſcopi: *Florebat*,
inquit, *ea tempeſtate celebre illud Lerinenſe coenobium, S. Hono-*
rati nuncupatum, in inſula maris Gallici prope Antipolim, in quod
adoleſcentes nobiles tanquam ad celeberrimum quoddam litera-
rum & virtutis emporium confugiebant, vt aetas puerilis ad vir-
401 *tutem honeſtatemque informata, breui virtutibus digni eſſent a-*
doleſcentes, qui honoris & dignitatis nomen poſſent ſuſtinere. Ibi
Deo militauerunt Honoratus & Caeſarius Arelatenſes, Germanus
Pariſienſis, Eucherius & Iuſtus Lugdunenſes, & Siffredus Car-
pentoractenſis Epiſcopi. Eo etiam ſe recepit B. adoleſcens, &c.
Atque adhuc ſaeculo poſt natum Chriſtum XII. is, qui vi-
tam Lamberti, Vencienſis Epiſcopi, literis (s) conſignauit:
Beatus Lambertus, ait, *Deo dicatus, in Lerinenſi monaſterio*
educandus, & tam literis, quam monaſticis inſtitutis traditur
imbuendus. Vt de B. Auguſtini circa eam rem laudabili in-
ſtituto nunc nihil dicam: qui (t) *factus Presbyter monaſterium*
intra Eccleſiam mox inſtituit, — ex quo innoteſcente de die in di-
em

(q) Apud Vinc. Barralem *T. II. p.* 135.
(r) Ibidem *T. I. p.* 321. (s) Ibidem *T. I. p.* 180.
(t) Poſſidonius in *Vita Auguſtini T. I. p.* 362.

em Eccleſiae Catholicae praedicationis veritate, ſanctorumque ſeruorum Dei propoſito, continentia & paupertate profunda, magno deſiderio poſcere & accipere Epiſcopos & clericos coepere, qui ſimiliter Domini Eccleſiis propagatis & monaſteria inſtituerunt, &, ſtudio creſcente aedificationis verbi Dei, caeteris Eccleſiis promotos fratres ad ſuſcipiendum ſacerdotium praeſtiterunt. Britannicas etiam ſcholas ſilentio inuoluam: cuiusmodi initio ſaeculi VI. S. *Dubricum*, *cognomento Grainium*, *ad Vagum fluuium aperuiſſe*, Balaeus aliique produnt: *Congellum* etiam *in monaſterio Banchor inſtituiſſe* volunt, in quo, Beda (u) teſte, *tantus fuiſſe fertur monachorum numerus*, *vt*, *cum in ſeptem portiones eſſet*, *cum praepoſitis ſibi rectoribus*, *monaſterium diuiſum*, *nulla harum portio minus*, *quam trecentos homines*, *haberet.* Licet hae quammaxime mereantur praedicari, quod ex ipſis prodiere haud paruo numero, qui in Germania hac noſtra, Spiritus S. adiuuante gratia, maioribus noſtris viam conſequendae immortalitatis oſtendere, ad cultum verae maieſtatis ipſorum mentes inſtituendo. Et quidem in monaſticis eiusmodi ſcholis, ſaltem inſignioribus, obſeruo, non 402
inferiores tantum illas diſciplinas, Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam, quas *Triuii* nomine appellauere veteres, ſed & reliquas quatuor, *Quadriuii* nomine illuſtres, fuiſſe traditas: atque aliter inſtitutos, qui in *Exterioribus* ſiue *Canonicis*, aliter, qui in *Clauſtralibus* erudirentur ſcholis. Hanc namque in iſtis ſcholis obtinuiſſe diſtinctionem, indicat liber Eckehardi Iunioris *de caſibus S. Galli cap. 2.* & alius Eckehardus *de vita Notkeri cap. 7.* Imo in hoc ipſo S. Galli monaſterio *ſic ſpiritualem effloruiſſe diſciplinam*, ſcribit (x) Conradus de Fabaria, *vt non ſolum Benedicti regulam*, *verum etiam Philoſophiam totam*, *ad vnguem vsque inueſtigarint*, *theoricam Platonis*, *Socratis*, *Ariſtotelis*, *Hippocratis*, *Boëthii*, *omnesque inueſtigauerint riuulos*, *vt in ſuis metris non Philoſophi ſolum*

(u) *Lib. II. Hiſt. Angl. cap. 2.* (x) Lib. *de caſ. S. Galli cap. 2.*

lum, *ſed etiam Poëtridae fuerint.* Id quod & de *Fuldenſi* coenobio Chriſtophorus Browerus *Antiqq. Fuldenſium lib. I. capp. 9. 10. & 11*; de *Anglicanis* vero, ſub Venerabili Beda, Iohannes Pitſeus (y) teſtatur: *non mirandum* cenſens, *quod ad tantam doctrinam in ſuo monaſterio peruenerit: quandoquidem antiquitus in Anglia in inſignioribus quibusque coenobiis, ad inſtar Academiarum, docerentur & diſcerentur non ſolum humaniores literae, verum etiam omnes liberales artes, omnis Philoſophia, atque etiam Theologia.* Habuerat Beda in adoleſcentia praeceptorem *Benedictum Biſcopium*, monaſteriorum *Giruicenſis & Wirmontenſis* fundatorem, *ſplendidis natalibus ortum, virum literatum, & bonarum literarum fautorem maximum*: qui *quinquies Romam proficiſcens, & nunquam vacuus rediens, ingentem optimorum librorum copiam in vnam bibliothecam ad communem monachorum vſum coaceruarat, nec ſumtibus nec labori nec induſtriae parcens, vt partim ex Gallia, partim ex Italia, ſelectiſſimos quosque auctores, tum Graecos, tum Latinos, coëmeret,
403 atque in Angliam aſportatos ſuae bibliothecae inferret.* Erant inſuper iſta in regione ea tempora, *quae nunquam prorſus*, vel ipſius Bedae (z) confeſſione, *ex quo Britanniam petierant, Angli habuere feliciora*: dum *Theodorus*, Cantuarienſis Epiſcopus, *ex Tarſo Ciliciae natus, vir & ſeculari & diuina literatura & Graece inſtructus & Latine*: & *Adrianus*, *natione Afer, ſacris diligenter imbutus monaſterialibus, ſimul & Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutus, Graecae pariter & Latinae linguae peritiſſimus*, ambo a Vitaliano Papa, rogatu Egbrechti regis, eo miſſi, *congregata diſcipulorum caterua, ſcientiae ſalutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita vt etiam metricae artis, Arithmeticae Eccleſiaſticae, & Aſtronomiae diſciplinam, inter ſacrorum apicum volumina ſuis auditoribus traderent, & de eorum diſcipulis eſſent, qui Latinam Graecam*

(y) *De illuſtr. Angliae ſcriptor. p. 114.*
(z) *Lib. IV. Hiſt. Angl. cap. 1. & 2.*

eamque linguam aeque, vt propriam, in qua nati erant, noſſent. Quae eum in finem affero, vt de illorum eruditione conſtare tanto rectius poſſit: quibus Karolus deinceps, ille vere Magnus, in religionis & literarum negotio promouendo vſus eſt. Siquidem is *liberalia literarum ſtudia, pene iam, vt ipſe ait, incuria maiorum obliterata, inſtaurare ſummopere niſus* (verba ſunt ea de re (a) Auentini,) *vt ſuo exemplo ad ea amplectenda alios inuitaret, ex Hibernia duos Scotos, Clementem & Albinum, euocauit. Albinum Scotum Ticinum miſit, ibique ludum literarium aperire iuſſit. Commilito huius Clemens mandato Karoli in Lutetiam Pariſiorum conceſſit: eique Magnus annonam & ſtipendia e fiſco tradidit: procerum pauperumque pueros, ingenuos modo, commiſit. Albinum Anglum ſecum detinuit: inde D. Martini coenobio in agro Turonum ſito, vbi doceret, cum in aula non eſſet, condonavit: Waldonemque, Augiae maioris magiſtrum, ad D. Dionyſii templum, ex Sueuia docendi gratia eo tranſtulit.* Cumque videret, tam feliciter ceſſiſſe, quicquid laboris ea in parte a mo- 404
nachis eſſet impenſum, iam & Cathedralibus, quas fundabat, Eccleſiis conſimiles ſcholas voluit annexas, vt & illae, ad exemplum ſcholarum DD. Martini vel Auguſtini, ſubminiſtrarent, qui Eccleſiae & reip. prodeſſe poſſent. De quo praeclare ſcripſiſſe video Cll. Viros, *Ioachimum Vadianum* (b) *lib. I. de Collegiis monaſteriisque Germanorum*, & *Dauidem Chytraeum* Prooemio in *Metropolis* ſuae librum trigeſimum: extatque Tomo I. *Spicilegii* Dacheriani *Crodogangi*, Metenſis Epiſcopi, *Regula Canonicorum*, temporibus Pipini, patris Caroli M. ſcripta, in qua (c) *cap. XLVIII. de pueris & adoleſcentibus, qui in congregatione ſibi commiſſa nutriuntur vel erudiuntur*, pluribus agit. Quamuis mox in ipſa, quod aiunt, herba extinctus videatur quampluribus locis ille erga ſcholas ardor: in Concilio (d) Pariſienſi ſub Ludouico & Lothario anno 829. propterea ſuppliciter & obnixe ſuggerentibus

(a) *Lib. IV. Annal. Boiorum p. 220.*
(b) *T. III. Rerum Alem.* Goldaſti.
(c) *p. 205.* edit. Pariſ. 1655.
(d) *T. III. Concil. Surii p. 406.*

Epiſcopis, *vt morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus con-*
gruentiſſimis Imperii ſui locis, ſcholae publicae ex ipſorum auto-
ritate fiant, vt labor patris (Karoli) *& ipſorum. per iniuriam*
non depereat: quod ex hoc facto & magna vtilitas, & honor S. Dei
Eccleſiae, & ipſis magnum mercedis emolumentum & memoria ſempi-
terna poſſit accreſcere. Et lib. II. eiusdem (e) Synodi cap. 30.
ipſis fatentibus Epiſcopis: *Super pii & orthodoxi Principis Lu-*
douici, Deo amabilis Imperatoris, vt rectores Eccleſiarum in Ec-
cleſiis ſibi commiſſis ſtrenuos milites Chriſti, quibus Deus placari
poſſit, praepararent & educarent, admonitione, imo iuſſione, a non-
nullis rectoribus tepide ac deſidioſe actum eſſe: atque inde omnibus vi-
ſum, vt dein, poſtpoſita totius torporis negligentia, ab omnibus di-
ligentior in educandis & erudiendis militibus Chriſti vigilantior ad-
405 *bibeatur diligentia: &, quando ad prouinciale Epiſcoporum concili-*
um ventum fuerit, vnusquisque rectorum ſcholaſticos ſuos adeſſe fa-
ciat, vt ſuum ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus manife-
ſtum fiat. Licet ne ſic quidem emendatum quippiam ſit de-
prehendere, vt Concilii Valentini, anno 855. tempore Lo-
tharii Imp. habiti, cap. XIIX. oſtendunt (f) verba: *Vt de*
ſcholis tam diuinae, quam humanae literaturae iuxta exemplum prae-
deceſſorum aliquid tractetur, &, ſi poteſt fieri, ſtatuatur atque or-
dinetur. Quia ex huiusmodi ſtudii longa intermiſſione pleraque Eccle-
ſiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius ſcientiae inopia inuaſit.
Sed tunc ita forte in Galliis ſe res habuit occaſione bellorum
ciuilium, modo inter patrem & filios, modo inter ipſos fra-
tres: nam Germaniae Epiſcopatuum & monaſteriorum lon-
ge alia tunc ratio fuit. De Fuldenſi ſiquidem coenobio di-
ſerte Trithemius (g) ad annum ſalutis 838: *Viguit eo tem-*
pore in monaſterio Fuldenſi maxima religio monachorum, ſub regimi-
ne Rabani Mauri Abbatis, quae ſe per totam Europam fama prae-
volante diffuderat in ora omnium, eratque laus & memoria Fulden-
ſium monachorum apud Imperatores, Reges, & Principes in magno
pretio, non ſolum propter ſanctitatem vitae, ſed etiam propter incom-
para-

(e) Ibidem *p.* 377. (f) Ibidem *p.* 481.
(g) In *Chronico Hirſaugienſi.*

Digitized by Google

parabilem ſcientiam Scripturarum, qua Fuldenſes monachi eo tempore prae caeteris multis dicebantur eruditi. Vnde multi ex eis in diuerſis Eccleſiis ad apicem Pontificatus fuerunt aſſumti. Quo & pertinet donationis (h) Charta, qua Ludouicus, Pii F. Germaniae & orientalium Francorum Rex, *Rudolpho monacho & Confeſſori ſuo*, moderatori Fuldenſis ſcholae, (quem vt *totius pene Germaniae doctorem egregium, & inſignem Hiſtoriographum & Poëtam, atque omnium artium nobiliſſimum auctorem*, celebrant *Annales Francorum* (i) Pithoei:) *conceſſit cenſum & regios colonos, & eorum omnium vtilitatem: cupitque, fructum ad caeteros item tranſire ſcholaſticos.* Quodque D. Anſcharius, primus Hamburgenſis Epiſcopus, in eo
loco ſcholam (k) inſtituit, quibus aliquot veteris Corbeiae 406
monachos, ex Gallia eo fine in Germaniam accitos praefecit:

Hamburgenſis ſchola queis edocta magiſtris
Creuit, & ad florem perducta refudit odorem:

ex gente Danorum (l) *& Slauorum*, ne diſcipuli deeſſent, *coëmendo pueros, aliquos etiam ex captiuitate redimendo, quos ad ſervitium Dei educaret.* Quod nec in aliis intermiſſum, tam a Carolo M. & Ludouico, quam deinceps fundatis Eccleſiis & monaſteriis, ceu de *Hildesheimenſi ſchola* teſtantur Chronica MSta; de *Magdeburgenſi* ſub Ottone Magno, Ditmarus *lib. III*; de *Bremenſi* eodem illo tempore Adamus *lib. II. cap. 5*; de *Hamelenſi & Paderbornenſi* circa annum Chriſti 1100. Helmoldus *Chron. Slauorum lib. I. cap. 62.* & Cranzius *lib. V. Saxoniae ſuae cap. 18*; de *Brunſuicenſi* in monaſterio S. AEgidii, ſub Henrico Leone, *Continuatio Chron. Slauorum* apud Lindenbrogium; (quo fere tempore, vel paulo ante etiam, *Iohan-*

(h) Apud Browerum *p. 222.*
(i) Ad annum 865.
(k) Waldo in *Vita Anſcharii cap. 34.*
(l) Rembertus in eiusdem *Vita cap. 14.*

Iohannis Comneni (m) *vxor*, *Irene*, *caſtiſſima*, *ſi quae alia*, & *virtutis ſtudioſiſſima mulier*, φροντιστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ παντοκρά-τορος ἐν Βυζαντίῳ συνεστήσατο, ἐς κάλλος καὶ μέγεθος ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ἐπισημοτάτων ὄν, *in nomine omnipotentis Byzantii ſcholam ere-xit*, *elegantia & mole nulli vel celeberrimarum ſecundam*:) de *Benedictinorum* ſcholis in vniuerſum Paulus Langius *Chronici Citicenſis pag.* 760. & *ſeqq.* atque Henricus Petreius *Tractatu de monaſteriis*. *Bononienſe* ſtudium (vti tum vocabant,) quo tempore coeperit, haud equidem inuenio. Friderici vero Barbaroſſae aeuo viguiſſe Iuris ſtudium, vel inde colligere datur, quod (n) ille Imp. *ad campeſtria Roncaliae placitum ha-bens*, *& plena ac ſolenni curia*, *iudicio ac iuſtitiae a mane vsque ad veſperam intentus*, *querimonias & proclamationes tam diuitum*, *quam pauperum diligenter audiens*, *habebat quatuor Iudices*, *Bulgarum*,
407 *Martinum*, *Iacobum*, *Hugonem*, *viros diſertos*, *religioſos*, *& in lege doctiſſimos*, *legumque in ciuitate Bononienſi Doctores*, *& multorum auditorum praeceptores*, *cum quibus aliisque Iuris peritis*, *qui diuerſi e diuerſis ciuitatibus aderant*, *diſcutiebat & terminabat negotia*. Etiam ex ipſis monaſteriis eo profectos, qui Iuris vtriusque cognitione imbui deſiderarent, indicant, quae de *Vdalrico*, Abbate monaſterii S. Galli, ſub *Philippo*, Friderici huius fi-lio, ſcribit iam ante laudatus Conradus (o) de Fabaria, quod *dulciloquis Grammaticae & Dialecticae floribus informatus Pariſios & Bononiam ſit tranſmiſſus*, *vnde repatrians*, atque ad ſumma euectus, *in iure forenſi & Eccleſiaſtico*, *quicquid excogita-ri poterat*, *faceto Mineruae poculo cunctis audientibus propinauerit*. De Pariſienſis Academiae florentiſſimo ſtatu circa Philippi regis tempora atque annum 1210. inſignis apud (p) Rigor-dum locus eſt in ipſius regis geſtis: quando ſic in diebus il-lis ſtudium literarum ibidem floruiſſe tradit, *vt nec tanta a-liquan-*

(m) Cinnamus *lib. I. de geſtis Comneni pag.* 8.
(n) Radeuicus *de geſtis Friderici lib. II. cap.* 5.
(o) Lib. *de caſibus S Galli cap.* 5.
(p) *p.* 207. edit. Pithoei.

iquando fuerit ſcholarium frequentia Athenis vel AEgypti, vel in
qualibet parte mundi, quanta locum iſtum ſtudendi gratia incolebat.
Quod non ſolum, inquit, *ſiebat, propter loci illius admirabilem*
amoenitatem, & bonorum omnium ſuperabundantem affluentiam, ſed
etiam propter libertatem & ſpecialem praerogatiuam defenſionis, quam
Philippus rex, & pater eius (Ludouicus) *ante ipſum, ipſis*
ſcholaribus impendebat. Ac de ſtudiis tandem addit: *Cum i-*
taque in eadem nobiliſſima ciuitate non modo de triuio & quadriuio,
verum & de quaeſtionibus iuris Canonici & ciuilis, & de facultate,
quae de ſanandis corporibus & ſanitatibus conſeruandis ſcripta eſt,
plena & perfecta inueniretur doctrina; feruentiori tamen deſiderio
ſacram paginam & quaeſtiones Philoſophicas docebantur. Et de
varia quidem *Ariſtotelis fortuna in Academia Pariſienſi* extat
doctiſſimi Launoii ſingularis liber; *Oxonienſis* vero Acade- 408
miae *antiquitatem, dignitatem, priuilegia, magnificentiam col-*
legiorum, diſciplinam, & ſtudiorum rationem, tum magiſtratum &
curias Academicas, aliquot capitibus ob oculos ponit Tomo I.
Relationum de rebus Anglicis is, quem ante citauimus, Iohan-
nes Piſeus: quibus & de *Cantabrigienſis* Academiae colle-
giis & ſcholis quaedam ſubnectit. In quibus nunc finio, poſt-
eaquam ſic ſatis γλαῦκ' ἐς Ἀθήνας: potius, quemadmodum
initio dixi, vt voluntati tuae morem geram, quam quod ac-
curatiſſimam in omni antiquitate notitiam tuam quicquam
horum fugere poſſe putem. Deum vero precor, vt te, Vir
Magnifice, bono publico quamdiutiſſime ſaluum atque in-
columem praeſtet. Dabam Scheningae XIV. Februarii
CIↃ IↃ C LXXIII.

P. S.

Diſtuli haec ad te mittere, Vir Nobiliſſime, quod eorum plurima deinceps, iam in *Diſſertationibus* tuis ac *Supplemento* notata eſſe, deprehendi. Spero tamen, te pro tua in me beneuolentia benigne omnia interpretaturum. Etiam atque etiam vale. Deus te longum ſeruet!

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
quae continentur in
DISSERTATIONIBVS.

A.

Abdalla Abu Giaſar, & eius eruditio. 32.
Abdalla alius, doctorum virorum patronus. *ibid.*
Abulabbas Almaimon, Saracenorum Chalipha, quam eruditus & quanti eruditos fecerit: eſtque idem cum Abdalla Abu Giaſare. *ibid.*
Academiae ſunt reſpublicae quaedam. 2.
Academiae noſtrae quando coeperint, eamque adeptae ſint formam, quam hodie habent, & quaenam omnium antiquiſſima. 93. 104.
Academiarum omnium in Europa libertas originem debet Authenticae *Habita.* 143.147.149. 151. 157.
Academiae quando acceperint iuſtam reipublicae formam. 154. 157. 164. omnes in Europa habent mixtum imperium. 157. quaedam earum etiam merum. 2. 157. 158.
Academici ex quo tempore clericis coeperint accenſeri. 160.
Addagenius, Abbas Spanheimenſis, & eius eruditio. 83.
Α'δεξία apud Hippocratem in Νόμῳ quid ſit. 52.
AEgidius Corbolienſis; Pariſiis medicinam docuit. 92. eius animaduerſio in Salernitanos. 100. 133.
AEgyptiis primus locus tribuitur in eruditionis propagatione. 3. eorum ſacerdotibus ſolis doctrina fuit cordi, & quare. 3. ſacerdotes illi magicis artibus fuere dediti. 4. quorum locorum ſacerdotes praecipui fuerint. 4. ſacerdotes illi quid docuerint. 5. non vulgo, nec quoſuis docuerunt. 5. 6. AEgyptius ager tripartitus. 3. 26. 27.
AEgyptiorum ſcholae quales fuerint. 3. *& ſq.* eorum ſacerdotibus doctrinae cura in animo fuit. *ibid.* ſacerdotum quam lauta fuerit conditio. *ibid.* quanta fuerit eorum exiſtimatio

tio

tio. 3. 4. ſcholae illae Strabonis aetate Heliopoli iam interierant. 4. ſacerdotum proceſſiones ſacrae. 5. ſcholae illae quid cum noſtris habuerint commune, & in quo ab eis differant. 6.

AEſculapii familia ſcholas medicas habuit, ſed nulla publica auctoritate. 8.

Aëtius haereticus, & quos audiuerit. 191. 193.

Alarichus, Gothorum dux, Athenas valde afflixit, licet id Zoſimus neget. 20.

Alberti Crantzii laus. 84. eius iuſta querela & indignatio de Canonicis irregularibus, eorumque diſſoluta vita. 84. 85.

Albinus ſiue Alcuinus num fuerit Scotus. 74. fuit Anglus. 73. 86. non fuit Bedae diſcipulus. 75. qua occaſione ad Carolum M. venerit. 75. 78. nec praenomen illi fuit Iohannes. 76. quis fuerit, & eius obitus. *ibid.*

Alcairanae ſcholae ſplendida collegia a Mamaluccis exſtructa. 34.

Alemannica natio in Pariſienſi Academia quos comprehendat. 154

Alexandrina ſchola Ptolemaeorum temporibus qualis. 11. eius ſtatus ſub Caeſaribus, & quam floruerit. 23. *vsq; ad* 27. fuit a Saracenis Mamaluccis reſtituta. 34.

Alexandriae Eccleſiaſtica ſchola fuit a S. Marco inſtituta. 25. 26. publica tamen auctoritate non roborata. 26. imo videntur ibi fuiſſe duae ſcholae ſacrae. 192.

Almohadi ſeu Almuchedini laudantur. 36.

Alphredus, Angliae R. conditor Academiae Oxonienſis. 69. 70. quam doctus ipſe fuerit. 71. 72.

Ammiani Marcellini encomion Alexandrinae ſcholae. 29. 27.

Ammonius philoſophus. 24.

Anatolius Alexandriae ſcholam Peripateticam aperuit. 24.

AnnalesHildesheimenſes erroris arguuntur. 86.

Anshelmus Laudunenſis Pariſiis Theologiam docuit. 90.

Antiochiae olim fuit ſancta quaedam ſchola. 192.

Arabica eruditio quam late diffuſa. 32. 33.

Arabicae bibliothecae plurimae in Aſia. 33. in Africa. 40.

Arabicorum philoſophorum & medicorum vel Graecorum ex Arabico verſa ſcripta quando in Italiae ſcholis potiſſimum obtinuerint. 95. 97. 98. 101.

Arabi Muſtegheme, h. e. Arabes barbari qui? 35.

Archiatrorum collegium ſub Caeſaribus, eiusque praefe-

Eee ctus.

ctus. 53. a quibus probati. *ibid.* 116. iis omnium primis ex literatis Vicaria dignitas data. 168.

Ariſtoxenus Tarentinus, & eius opus νόμων παιδευτικῶν. 190.

Arnoldus Wion. 70.

Aron Raſiides, Saracenorum Chaliſa, & eius amor erga eruditos. 31.

Articella. 101.

Athalarici, Oſtrogothorum R. epiſtola de ſalariis Profeſſorum. 61.

Athenienſes omnium inter Graecos primi publicas ſcholas conceſſerunt poſt Socratis necem. 9. quid praeterea conceſſerint magiſtris earum. *ibid.* & qualis ſcholarum illarum fuerit facies. 9. 10. hanc tamen docendi facultatem ſolis philoſophis dederunt. 10. quid in ſcholis illis reprehendi mereatur. 10. 14. 15.

Athenienſes philoſophis conceſſerunt poteſtatem quiduis ſentiendi ac docendi. 9. 189. idque male. 10. 14. praeterea leges ſcholaſticas condendi. 9. 189. etiam leges illis dederunt, quibus tuti eſſent aduerſus vulgi petulantiam. 190. facultatem quoque ſucceſſores ſcholae inſtituendi. 191.

Athenienſis ſcholae ſub Caeſaribus ſtatus & fortuna. 19. 20. 21. in ea philoſophi non diu docuerunt publico ſalario. 19. 20. in ea mos cathedram conſequendi laudabilis. 20.

Athenae iacturam paſſae per Gothos. 20. ibi ſoli rhetores & philoſophi floruerunt. 19.

Atticae ſcholae antiquae quid mali habuerint. 14. 15.

Attici philoſophi quidam delectum auditorum habuerunt. 106. 189. 190.

Auctor, qui Bedae hiſtoriam Anglicanam continuauit, laudatur. 75.

S. Auguſtinus ad Mediolanenſem ſcholam docendi cauſa fuit euocatus. 17. primus in Africa Canonicos inſtituit. 65. 66. eius Regula. 66.

Authentica *Habita* eſt Friderici I. Caeſaris. 142. loquitur de ſtudioſis, non de doctoribus. 132. 144. qua occaſione fuerit data. 142. explicatur. 144. 145. 146. 147. 151. 152. 194. quis eius ſenſus genuinus. 147. cur in ea optio fori detur. 144. 145. de lite tantum ciuili loquitur, 145. 146. 147. licet nonnulli etiam ad criminalia eam traxerint. 193. illi libertatis ſuae originem debent omnes Europaeae Academiae. 143. 148. ab illa tamen Conſtitutione ſequentibus temporibus multum diſceſſum fuit, & quam ob cauſam. 152. 153. in legum ſtudio-

dioſorum gratiam potiſſimum eſt condita. 132. 173. ad duo capita poteſt redigi. Iterum exponitur. 174. 175. in ea quid per ſecuritatem intelligatur. 175.
Azo. 94. 95.

B.

Baccalaurei nomen & titulus. 135.
Bardas qualis fuerit, quid in eo reprehenſum, quid laudatum. 42. 43.
Beda ſuo aeuo omnium in occidente vniuerſo doctiſſimus. 64. eius hiſtoriae continuator laudatur. 75.
S. Benedictus. 62. 63. Benedictini ordinis monaſteria laudantur. 63. eorum ſcholae. *ibid.* quae tamen ex primo inſtituto non publicae promiſcue omnium fuerunt, vt quidam falſo exiſtimant. *ibid.*
Benno ſecundus, Epiſcopus Osnabrugenſis, & eius eruditio. 83.
Berytienſis ſchola. 18. docuit Romani iuris prudentiam. *ibid.* propterea magni aeſtimata. 19. quando collapſa. *ibid.*
Bibliothecae tres Arabicae inſignes Conſtantinopoli paucis abhinc annis ſuperſtites, & quanti ſingulae aeſtimatae. 33.
Boëthii laus. 61. Romae docuit. *ibid.* eius antiquitas ficta. 79. 94.
Bononienſis ſchola. 46.
Bononiae quae ſchola omnium primo fuerit. 94. quando coeperit doceri Ius Romanum ciuile. *ibid.* Pontificium. *ibid.* quam celebres Iuris Profeſſores habuerit ſeculo XII. 94. 95. quanta frequentia ſtudioſorum ibi fuerit tempore Azonis & Friderici II. Caeſaris. 95. philoſophicam eius loci ſcholam quanti fecerit Fridericus II. Caeſar. *ibid.* quando medica ars ibi doceri coepta. 97. quamque praeclaros eius doctores habuerit ſeculo XIII. *ibid.* quando demum Theologica Profeſſio acceſſerit. *ibid.* quot in vniuerſum illa ſchola habeat Profeſſores. *ibid.* & in his quot doctores iuris. 98. quot coronatorum millia in ſalaria Profeſſorum quotannis expendantur. *ibid.*
Bononienſi ſcholae iuridicae non fuit data facultas conferendi titulum neque a Lothario Saxone neque a Friderico I. Caeſaribus. 132.
Britannici monachi ſaeculis VI. VII. & VIII. omnes reliquos totius occidentis coenobitas eruditione & pietate ſuperarunt. 64. quantum iis nos Germani debeamus. *ibid.*

C.

Caeſares Romani primi Rhetoribus & Philoſophis ſalaria derunt

derunt. 15. 16. hoc inſtitutum tamen poſt Conſtantini M. filiorum aetatem deſiit. 16. ſed poſt aliquod tempus rediit. *ibid.*

Caeſarum priſcorum leges & Conſtitutiones non habent hodie tantam vim, quantam multi iis adſcribunt per magnum errorem. 143.

Caeſarienſis in Palaeſtina ſchola. 27. 28.

Canonicorum origo. 65. 66. quando eorum collegiis ſcholae adiunctae. 66. 67. 68. ea de re Conciliorum aliquot canones. 67. 68. quid in ſcholis illis traditum, & quales eae fuerint. 66. 67. cur vnus ex Canonicis Scholaſticus hodieque vocetur. 67. videtur in Anglia id primo inſtitutum. 68. 69.

Canonicorum ſcholae. Vide Scholae Canonicorum. Canonici ſeculares & irregulares. 84. 85.

Canonici quo tempore primum ruperint clauſtra, & a priſca diſciplina defecerint. 85. 86. idque quibus in locis. *ibid.*

Cantabrigienſis ſchola, & quando inſtituta. 45. 64. 73. num ſec. VII. a Sigeberto R. 64.

Cantor apud AEgyptios ſacerdotes, & eius officium. 5.

Capitolinum auditorium Romae & Conſtantinopoli quale fuerit ſub Theodoſio, Valentiniano & Iuſtiniano Caeſaribus. 22.

Cardinalibus a quo Pontifice purpureus galerus conceſſus. 136. 159. in quem finem. 160. quis eos equo donauerit. 159. coccinea veſte. *ibid.*

Caroli Magni laus. 44. quanti fecerit artes liberales. 80.

Caroli M. Conſtitutiones de ſcholis Canonicorum. 67.

Carolus Caluus eruditionis patronus. 81.

Carthaginenſis ſchola. 18.

Caſſinenſe coenobium, & eius ſchola. 98.

Caſſiodorus laudatur. 25. 36. eius pius conatus. 25. 61. eius opus De diuinis & humanis lectionibus disiectum. 99. qua occaſione ſcripſerit iſtos libros. 26. eius aetate quinam libri medici ex Graeco in Latinum ſermonem fuerint conuerſi. 99.

Cathedram conſequendi mos Athenis. 20.

Cathedra Moſis in Euangelio quid. 124.

Cenſus Magiſter ſub Caeſaribus. 194. eique cura Studioſorum demandata. *ibid.* 171.

Chalcenterus Didymus, Profeſſor Alexandrinus. 27.

Chaldaeorum ſcholae quales fuerint. 6. 7. in eis fuere ſectae quaedam. 6.

Chaldaei, AEgyptii, & Perſae docen-

docendi inſtitutis longe ſuperarunt Graecos. 13.
Chriſtiani quantum ex ſynagogis Iudaeorum in mores Eccleſiae transtulerint. 126. 127. cur tamen a titulo Magiſtri olim abſtinuerint. 127.
Chriſtiani olim paſſim priuato ſtudio ſacras literas docuerunt. 193. Alexandriae habuerunt ſcholam. *Vide* Alexandriae &c.
Chriſtophorus de Honeſtis quando vixerit. 101.
Ciuitatis hanc formam quando Europaeae ſcholae aſſumſerint. 61. & ſeq.
Clemens Alexandrinus, Pantaeni ſucceſſor in ſchola ſacra. 101.
Clemens Scotus, monachus. 74. *vsque ad* 78.
Clementis V. Pontificis decretum de ſumtibus promotionum. 137. 138.
Cleomedes explicatur. 124.
Clericis quando coeperint Academici accenſeri. 160.
Coccineus color. Vide Purpureus.
Codex Iuſtinianeus emendatur. 18.
Codicis titulus *Vt dignitatum ordo ſeruetur*, de quibus agat. 117.
Coenobiorum ſcholae. Vide Scholae.
Coetus ampliſſimus alicubi in Cod. vocatur ordo decurionum. 114.
Colonienſis Academia. 47.
Comitiuae dignitas quibus literatis olim Cpoli data. 168.
Conſiliarii nationum in Academiis. 154. 155.
Conſtantinus Afer, monachus Caſſinenſis. 98. multa medici argumenti ex Arabico in Latinum verſa ſub ſuo nomine edidit, quae ſunt aliorum. *ibid.*
Conſtantinus M. auditorium aliquod ſtruxit Romae & Cpoli. 23. 29. eius reſcripta de immunitatibus medicorum & Profeſſorum. 166.
Conſtantinopolitana ſchola ſub Caeſaribus Romanis, & quidnam in ea traditum. 21. 22. 23.
Conſtantinopolitanae ſcholae reliquias exſtinxit Leo Iſaurus. 28. 29.
Conſtantinopolin quomodo ſeculo IX. ſtudia literarum reducta ſint, & ſchola publica ibi reſtituta, quam illa floruerit, & quamdiu durauerit. 42. 43. 44.
Corbeia quam praeclaros monachos habuerit ſaeculo nono. 65.
Cornuum depoſitioni per Germanicas Academias receptae ſimile quid obtinuit Athenis ſec. IV. & V. in ſcholis rhetorum. 117. *vsque ad* 122. & Cpoli

li Berytique aetate adhuc Iuſtiniani in Iuris Romani ſcholis. 122. 123.
Cracouienſis Academia. 47. 48.

D.

Daniae ſchola publica. 48.
Decurionum poteſtas in probandis Medicis & Profeſſoribus. 110. 111. 112. 113. 114. 116.
Delectum diſcipulorum quidam veteres Graeci philoſophi habuerunt. 106. 189. 190. item Hippocrates. 52. 107. quam prudenter illud fuerit factum. 52. 106.
Διδάσκαλοι in Euangelica hiſtoria qui. 126.
S. Didymus praefuit ſcholae ſacrae Alexandrinae. 192.
Dignitatum gradus aetate Iuſtiniani. Vide Quinque &c.
Dimenſio terrae Maimonis 32.
Diocletiani & Maximiani Conſtitutio de immunitatibus Studioſorum. 169.
Diodori Siculi prudens iudicium de Chaldaeis & Graecis ſcholis. 13. 14. quid tamen in eo non probandum. 14.
Dionyſius Origenis in ſchola Eccleſiaſtica Alexandrina ſucceſſor. 25
Diophantus arithmeticus. 24.
Doctores in Iure Romano ciuili nulli appellantur niſi Profeſſores. 109. 110.
Doctoralis purpureus galerus quando coeperit eſſe in vſu. 136.
Doctoribus Pariſienſibus quantum priuilegium a Nicolao IV. Pontifice conceſſum. 136. 137.
Dominus Chriſtus aliquando κατ' ἐξοχὴν vocatus fuit a diſcipulis *magiſter*. 94. 194.

E.

Eccleſiae Chriſtianorum. Vide Chriſtiani.
Eccleſiaſtica ſchola Alexandriae. Vide Alexandria.
Eccleſia occidentalis ſaeculis VI. VII. & VIII. nullum fere habuit ſcriptorem, qui non in monaſterio fuerit educatus atque inſtitutus. 64.
Egbertus, Archiepiſcopus Eboracenſis, & ſtudium eius in ſcholis inſtituendis 68. 69. 75.
Eilhardus, Praepoſitus Bremenſis. 82.
Epiphanius fallitur. 125.
Epiſcopalium collegiorum ſcholae. Vide Scholae Canonicorum &c.
Erphordienſis Academia. 47.
Eutocius Aſcalonita, & eius aetas. 23. 24.
Europaearum ſcholarum origo, & quando hanc ciuitatis formam aſſumſerint. 60. 61. & ſeq.
Examina. Vide Probationes.

Feſſa-

F.

Feſſana ſchola & ſplendida eius aedificia. 37. 38. 39.

Fori libera optio in Italia tempore Friderici I. 144. 145.

Fridericus I. Imperator laudatur. 142. 172. 176. ei falſo videtur adſcribi Conſtitutio de medicis. 54. eius authentica. *Vide* Authentica &c.

Friderici II. Imp. laus. 54. 56. 142. 146. 147. eius Conſtitutio de medicis ſine praeuio examine non admittendis. 54. 55. eiusdem lex de ſtudiis artis medicae. 55. 56. emendatur. 55. 56. eiusdem lex de chirurgis & ſtudiis chirurgiae 55. 56. eius cura & ſumtu Ariſtotelis aliorumque philoſophorum libri ex Arabico Latine verſi. 95. eius hac de re epiſtola ad ſcholam philoſophicam Bononienſem. 95. 96. quid translatione illa effectum ſit. 97. eiusdem leges de medicis, chirurgis & pharmacopoeis repetuntur. 100. 101. 102. 103. 104. ſecunda earum emendatur. 103. laudantur. 104. 133. eius priuilegia Academiae Neapolitanae conceſſa. 148. 149.

Fulda quot aliquando habuerit doctores & diſcipulos. 193.

G.

Gabrielis Naudaei laus. 93. 134.

Gallicanae ſcholae, & quis earum ſub Caeſaribus ſtatus. 16. 17. Profeſſores tamen praeter rhetores & grammaticos nullos habuerunt. 17.

Gariopontus. 101.

Gaurius, Sultanus AEgypti. 34.

Georgius Buchananus laudatur. 74. fallitur. 74. 76.

Germanicae Academiae recenſentur, quando item & a quibus ſingulae inſtitutae. 47. 48.

Geroldus, rector ludi Brunſuicenſis, & cuius. 83.

Giafar Abulfadlus Mutewakkelus. 32.

Gilbertus Porretanus Pariſiis Theologiam docuit. 90.

Γοητὸς AEgyptiorum fuerunt ſacerdotalis ordinis. 4.

Gradus quidam ad honores eruditionis rhetorum & philoſophorum ſcholis olim vſitati. 30.

Gradus ſtudiorum num fuerint apud AEgyptios, Chaldaeos, Perſas, Gallosque antiquos. 106. apud Graecos nulli, praeterquam ab ipſis Philoſophis ſtatuti, ſed nulla publica autoritate roborati. 106. 107. 108. in Iure tamen diſcendo quando coeperint quidam obſeruari. 109. ſed in docendo nullo modo: neque huc facere ordinis probationem. 110. & *ſeq. vſque ad* 117. apud Iudaeos tamen

tamen obtinuit tituli collatio, hodieque adhuc obtinet. 125. 126. quibus ritibus hodie apud eos conferatur. 128. non fuit id obſeruatum a Mahumedanis. 128. 129. apud Sinenſes tamen in vſu eſt, quotque ibi ſint gradus, quomodoque conferantur. 129. 130. 131. 132. quando id fieri coeperit in ſchola Pariſienſi. 91. 93. 132. quando id fieri coeperit in ſchola medica Salernitana. 133. quo demum tempore in omnibus Facultatibus fuerit recepta titulorum collatio. 134. 135. 127. idque primum in Gallia. 135. 136. 137. quam mali mores in laudabile illud inſtitutum initio ſec. XIV. irrepſerint. 137. 138.

Graeci ſero literis operam dare coeperunt. 7. Graecorum doctorum ante Platonem quae fuerit conditio. 8. 9.

Graecarum gentium laus, & quando primum literis operam dare coeperint. 7. publicas tamen ſcholas non habuerunt. *ibid. & ſeq.* primi in eis ſapientes doctrinam ſuam ab AEgyptiis & Perſis hauſerunt. 8. quaenam disciplinae apud eas fuerint traditae. 8. 9. raras erexerunt ſcholas, exceptis Athenienſibus. 10. 11. Graecarum ſcholarum cum noſtris, AEgyptiis, Chaldaeisque collatio. 12. 13.

Γραμματεῖς in Euangelio qui. 125.

Grammatici & rhetores vel primi vel ſoli in nonnullis ſcholis publico ſtipendio docuerunt. 17. 21. quando apud Romanos id coeperit. 111. 112.

Gratianus vbi conſcripſerit Ius Pontificium. 84.

Gregorio IX. autore videtur coepiſſe titulorum collatio in ſcholis. 134.

Guido Pancirollus laudatur. 194.

Guilielmus Cambdenus illuſtratur. 70.

Guilielmus Campellenſis Pariſiis Theologiam docuit. 60.

Güntherus poëta laudatur. 172.

H.

Heidelbergenſis Academia. 47.

Heliopolitana in AEgypto ſchola. 4.

Hermannus, magiſter ſcholae Paderbornenſis. 83.

Hero Alexandrinus, & eius aetas. 24.

Hiberniae nomine Scotia aliquando appellatur. 81.

Hippocrates quos ad discendam artem admiſerit. 52. 107. eius ὅρκος ſiue Iusiurandum laudatur. 52. num ipſius ſit. 107.

Hiſpanicarum Academiarum inſtitutio. 48.

Hono-

Honores. Vide Gradus.
Honorii & Theodoſii II. Caeſarum reſcriptum de immunitatibus Profeſſorum & medicorum. 167.
Horoſcopus apud AEgyptios & eius officium. 5.
Hoſtienſis Cardinalis explicatur. 94. 194.
Hugo Donellus hallucinatur. 179.
Hugo medicus Pariſienſis. 92.
Hypatia, inſignis eruditionis foemina. 191. 192.
Hypſicles, & eius aetas. 23. 24.

I.

Iacobus a Vitriaco. 153.
Iacobus Manſor, & eius laus. 36.
Iacobus Middendorpius taxatur. 79. videtur falli. 180.
Ἰατροσοφιςῶν ſchola Medica Alexandriae quando coeperit. 26.
Ἱερογραμματεὺς apud AEgyptios, & eius munus. 5.
Immunitas apud Romanos omnium primo conceſſa eſt Medicis, idque quando & ob quam cauſam. 111. 112. deinde Rhetoribus, Grammaticis, & Philoſophis. 112. & his quidem inter doctores ſolis. 112. 114. nec tamen ſine diſcrimine omnibus, ſed certo eorum numero. 113. fuitque immunitatem illam concedendi poteſtas penes decuriones. *ibid.* audita tamen forte ſententia etiam Profeſſorum. 114. 116. neque numerum iſtum excedere licuit. 114. tandem & Iuris doctoribus aliqua data eſt immunitas. 114. 115. quibus etiam demum Triboniani cura Profeſſorum medicorumque priuilegia fuerunt conceſſa. 115. 167.
Immunitates medicis & Profeſſoribus a Caeſaribus antiquis datae repetuntur. 165. 166. 167. 168.
Immunitates Academiarum non ſunt vniusmodi. 178. vnde ſingularum petendae. 179.
Immunitas circa tributa & vectigalia, quibus tam Profeſſores, quam Studioſi hodie gaudent, non arceſſenda eſt ab Authentica *Habita*. 179. multo minus ex Cod. Iuſtinianeo *de Vectigal. ibid.* ne quidem Friderici II. aeuo Caeſarum auctoritate obtinuit. 180. quando primum in Gallia fuerit conceſſa. 180. 181. 182. 183. & a quibus. *ibid.* quomodo in Italia coeperit. 183. 184. quando Colonienſi Academiae illud beneficium inductum. 184.
Imperium mixtum habent omnes Europae Academiae. 157. quaedam & merum. 157. 158.
Indorum ſcholae. 7.
Ingolſtadienſis ſchola initio quatuor habuit nationes, quibus pote-

poteſtas data eligendi Rectorem. 156. 157. quod poſtea abrogatum fuit, & bene quidem. 157.
Innocentii IV. & forte quoque VI. P. P. priuilegia Academiae Pariſienſi conceſſa. 151.
Ioannes Erigena Scotus. 69.
Ioannes Fileſacus. 89.
Ioannes Leo. 37.
Ioannes Maldonatus fallitur. 126.
Ioannes de Mediolano. 100.
Ioannes Philoponus. 23.
Ioannes Platearius. 100.
Ioannes Scotus prima iecit fundamenta ſcholae Pariſienſis. 76. 77. 78. eſt diuerſus a Ioanne Erigena. 79.
Ioannes Tilius laudatur. 150.
Ioſephus Scaliger fallitur. 126.
Irnerius qua occaſione Bononiae ius Romanum coeperit docere. 94.
Iudaeorum ſcholae ſub Caeſaribus. 25. 30.
Iudaei poſt reditum ex captiuitate Babylonica duplices habuere ſcholas. 123. publicae vbi habitae fuerint. *ibid.* quid in vtrisque doceri ſolitum. 124. quem habitum corporis obſeruauerint docentes. *ibid.* eorum ſynagogae. 123. 124. in ſynagogis non cuiuis licitum fuit docere, eaque facultas quomodo conceſſa. 125. non a ſynedrio *ibid.* quomodo creauerint ſuos Magiſtros, quantique eos fecerint. 125. 126. quid hodie obſeruetur in iis conſtituendis, eorumque exiſtimatio. 128.
Ius Romanum traditum tantum fuit Beryti, Romae, & Cpoli, ex priuilegio Caeſarum. 19. 22. primum publice doceri coepit Beryti ſine ſec. III. poſt N. C. 18. imo nusquam magis floruit eius ſtudium. *ibid.* Romae tantum in omni occidente eius ſchola fuit ſub antiquis Caeſaribus. 191. Alexandriae etiam doceri coeptum, ſed prohibitum eſt a Iuſtiniano. 24.
Ius Romanum ciuile & Pontificium quando & in quibus Academiis poſt inſtitutas occidentalis Imperii ſcholas doceri coeperit. 46.
Ius ciuile Romanum Pariſiis doceri vetitum per Pontifices Honorium III. 93. & Innocentium IV. 46.
Iuſtinianus Caeſar ſcholarum fortunam haud parum labefactauit. 28. eius reſcripta paene prodiga ſunt titulorum. 193.
Iuſtiniani Conſtitutio de ſcholis. 22.
Iuris peritia apud Romanos quomodo & quando coeperit. 108. 109. de iure reſpondendi facul-

cultas quibus & a quibus conceſſa. 109. vnde auctoritas ICtorum illorum apud iudices nata. *ibid.*
Iurisdictio eſt inter potiſſimas dignitates ſcholarum. 39. 139. 141.
Iurisdictio in Profeſſores & Studioſos apud Romanos fuit penes proconſules aut praeſides. 140. 141.
Iurisdictio Academica coepit demum ſeculo XII. 141. 142. 143. eius primordia falſo arceſſuntur a Iuſtiniano Caeſare. 141. 170. originem ſuam debet authenticae *Habita.* 143. 148. 157. nec tamen omnis ea vnice nititur illa. 143. 139. iurisdictio certa non eſt eodem modo in omnibus ſcholis inſtituta. 152. & *ſeq.* 156. bene poſtea demandata fuit Profeſſorum collegio. 156. 157.

L.

Latinorum ſcriptorum plurimi a Muhamedanis combuſti, eoque pauci Arabice ſunt verſi, ſecus atque nonnullis viſum. 35.
Leo Iſaurus reliquias ſcholae Conſtantinopolitanae exſtinxit, & quam ob cauſam. 28. 29.
Leo Philoſophus, Imp. Conſtantinopolitanus. 32. 42. 43.
Lerinenſis inſulae ſchola, 62. 63.
Lex Academiarum, qua nemini licet vel docere vel praxin exercere, niſi publicum eruditionis habeat teſtimonium, quam vtilis ſit. 50. 51. 56. 57. 105. 106. illud in medica arte primum conſtitutum eſt a Friderico II. Caeſare. 54. 55. 56. 102. 103. 104.
Legis ſcriptae aeuo viciniſſima interpretatio maximi ponderis eſt. 147.
Liberalium artium Profeſſorum apud Graecos primum qualis fuerit conditio. 8. 9.
Liberales ſolum artes in nouis publicis ſcholis Occidentis initio fuere traditae. 79. 80.
Libertas eligendi iura in Italia per regnum Langobardicum. 144. 145.
Libertas Academiarum. Vide Academiarum omnium &c.
Litis vocabulum tantum de ciuilibus & pecuniariis negotiis vſurpatur, non de capitalibus. 146.
Literae Pacis a Friderico Barbaroſſa Imp. promulgatae, & quare. 175.
Locus publicus ad docendum omnium primo Platoni apud Graecos conceſſus. 9.
S. Ludgerus. 75. Ludgeriani monaſterii Helmſtadio adiacentis antiquitas. *ibid.*
Ludouici Pii Conſtitutio de Canonicis. 68.

Digitized by Google

Ludouicus IX. R. Galliae, laudatur. 150. Pariſienſem ſcholam ab interitu vindicauit. 150. 153.
Lumtuniorum familia laudatur, & eorum potentia. 35. 36.

M.

Magi apud AEgyptios fuere ſacerdotes. 4. illi, qui Moyſi reſtiterunt, fuerunt ſacerdotes Memphitici. *ibid.*
Magiſter priſcorum Caeſarum aeuo nemo audiuit, niſi qui eſſet Profeſſor. 109.
Magiſterii ſolennes honores in Medico & Philoſophico ordine quando primum Pariſiis conferri coeperint. 93.
Magiſtralis tituli collatio non fuit inſtituta ad exemplum Iudaeorum, licet aliquo modo ſit illi ſimilis. 126. 127.
Magiſtri noſtri. 127.
Mailroſius quis fuerit. 74.
Mamalucchorum erga literas amor. 34.
Mamumus apud Zonaram quis, & eius amor in eruditos. 32.
Manuum impoſitio Iudaeis viſitata. 125. 127. & inde Chriſtianis. 127. 128.
Maranan Iudaeis qui. 126.
Marcus Antoninus Caeſar in ſchola Athenienſi vnum aliquem reliquis praefecit. 20. Profeſſoribus ſalaria conſtituit. 15. 19.
Marini, Feſſae Reges. 37.
Marochana Academia, & eius ſplendor. 36. 37.
Mathematicae disciplinae quantum in Alexandrina ſchola ſub Caeſaribus floruerint. 23. 24.
Matthias Stephanus. 158.
Medicinae ſcholae familiae AEſculapii. 8.
Medicinae Profeſſorum apud Graecos qualis fuerit conditio. 8. 9.
Medica ſchola Smyrnae & Laodiceae. 11.
Medicae artis conditio olim apud Graecos. 51. 52. apud Romanos. 52. 53. & olim & hodie apud Arabicorum obſeruatores. 53. 54.
Medica ſtudia quando in occidentali orbe ſint reſtituta. 99. 100.
Medicis omnium primis immunitas apud Romanos data. 111.
Medicorum Graecorum quorum libri Latine verſi exſtiterint aetate Caſſiodori. 99.
Medica ſchola publica Alexandriae olim. 26. & quantae auctoritatis illa fuerit. 27.
Medicae artis Profeſſio quando inſtituta in Academiis occidentis, & in quibus ſcholis primum. 46.
Medica ars quam legibus fuerit adſtricta apud AEgyptios. 51. apud Graecos & Romanos eam

Digitized by Google

eam exercere promiſcue omnibus licuit: idque quám male. 51. 52. 53. 107. quid circa prauum illum morem Hippocrates conſtituerit. 51. 52. 107. quam parum tamen id effecerit. 107. 108. illud vetitum demum fuit a Friderico II. 54. 55. 56. 102. 103. 104. quanto cum damno hodie non obſeruetur. 56. 57.

Mediolanenſis ſchola antiqua qualis fuerit. 17. ad eam S. Auguſtinus docendi cauſa euocatus. *ibid.*

Monaſteriorum ſcholae. Vide Scholae in coenobiis. In iis ſolis per aliquot ſaecula propagata fuit eruditio. 64.

Monpeſſulana ſchola. 46.

Montepeſſuli qua poena afficiatur is, qui ſe medicum mentitur. 57.

Moſis cathedra. 124.

Muſeum Alexandrinum. 11.

Mutetzan Chalipha medicorum amator. 32.

Mycaleſſi ludus qualis fuerit. 7.

N.

Nationes Studioſorum in Academiis quando coeperint, earumque poteſtas in Rectore eligendo. 154. 155. 156. 157. quibus in locis adhuc obtineat illa conſuetudo. 154. in quibusnam Germaniae Academiis eius rei veſtigia adhuc ſuperſint, in quibus non. 156. earum nonnulli praeſides vocantur Conſiliarii in Italia. 154. 155. Pariſiis Procuratores. 155. hodie tamen id inſtitutum non habet vſum. 157.

Neapolitanae ſcholae quae privilegia conceſſerit Fridericus II. Caeſar. 148. 149. habuit tamen nonnulla etiam ante illud tempus. 149.

Negotii vox de ciuilibus & pecuniariis tantum accipitur, non vero de criminalibus. 146.

S. Neotus, monachus. 70.

Nicephorus fallitur. 24.

Nicolai IV. priuilegium Pariſienſibus doctoribus datum. 136. 137.

Nicolaus Salernitanus. 101.

Niſibi iam olim fuit ſacra quaedam ſchola. 25. 192.

Νόμοι παιδευτικοὶ. 106. 190.

Νομικοὶ apud Euangeliſtas qui. 125. 126.

Νομοδιδάσκαλοι in Euangelica hiſtoria qui. 126.

O.

Obizo, medicus Pariſienſis. 92.

Occidentalis Imperii publicae ſcholae ſub Caeſaribus, & earum ſtatus. 15. & ſeqq. quando deletae. 28. 61.

Occidentalium ſcholarum noua origo. 44. 65. & ſeqq.

Oecumenicus Doctor. 29. 30.
Ω'ᾶος apud AEgyptios ſacerdotes quis 5.
Olympiodorus, cuius ſcripta hodie habemus, videtur Alexandriae docuiſſe. 24. hiſtoricus quando vixerit. 118.
Onuphrius Panuinius videtur falli. 134.
Optio fori. Vide Fori optio.
Oratio, quam hodieque die Dominico in Canonicorum quorundam collegiis ſacerdos recitat. 84.
Orchoë vrbs eſt Vr Chaldaeorum. 6.
Ordines ſiue collegia Profeſſorum tempore Iuſtiniani nondum fuerunt, ideoque, vbi de probatione Profeſſorum agitur, per *ordinem* in telligitur ordo decurionum. 110. 111.
Orientalis Imperii publicae ſcholae ſub Caeſaribus, & qualis earum ratio. 18. & ſeqq. quando deletae. 28.
Othricus, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, eiusque doctrina & celebritas. 82.
Otto Friſingenſis primum Germanorum philoſophiae monumentum reliquit. 98.
Oxonienſis ſcholae initium, & qualis eius conditio. 45. 46. eius initium & progreſſus. 69. 70. 71. 72. 73.

P.

Pallium Sophiſticum. 117. 118.
Pantaenus Alexandriae ſacras literas docuit. 24. 25.
Papirius Maſſonius videtur falli. 151. 180.
Pariſienſis ſcholae initium & progreſſus. 44. 45. 46. origo repetitur. 74. 76. 77. 78. num in eam Roma aliquis fuerit acceerſitus. 76. 77. ei Rector ex ordine Philoſophico tantum hodieque praeficitur. 44. 79. 80. 155. quae diſciplinae initio in ea traditae, & quis eius ſtatus. 79. 80. quando iterum conciderit. 81. quae ſeculi XII. initio ibi docebantur. 141. quando acceſſerit Profeſſio Theologica. 89. 90. 91. quo tempore philoſophica in noſtrum morem ibi coeperit. 91. 92. quando Iuris ſtudia acceſſerint. 92. ciuile tamen ius ibi doceri vetuit Honorius III. Pontifex. 93. quando denique medicina doceri coepta. 92. quo tempore itaque omnes quatuor facultates ibi primum floruerint. *ibid.* & quando demum acceperit formam Academiae. 91. 92. 93. quo tempore libertatem acceperit, a quo item, & ad cuius exemplum. 149. 150. 151. quatuor habet nationes. 154. vocatur Regis primogenita filia. 160.

Pariſienſis Theologicae ſcholae leges. 135.136.
Paſchalem canonem Eccleſia primitiua ab Epiſcopo Alexandrino quotannis petiit, & quare ab iſto, & non alio. 24.
Παστοφόροι apud AEgyptios ſacerdotes qui. 5.
Patauina ſchola. 46. ejus ficta antiquitas. 79. ibi duae ſunt hodie Vniuerſitates, altera Artiſtarum, altera Iurisprudentum: quando etiam id coeptum. 155.
Paulus AEmilius laudatur. 150.
Pauli Diaconi mors. 29. explicatur. *ibid.*
Paulinus Aquilegienſis quis fuerit. 77.
Περιοδευταί, medicorum viliſſimi. 165. 194
Peruſina ſchola. 46.
Perſarum ſcholae. 7.
Petrus Abaelardus Pariſiis Theologiam docuit. 90.
Petrus Aponenſis laudatur. 43. Cpolin ſtudiorum gratia commigrauit. *ibid.*
Petri Gilkenii error. 179.
Petrus Lombardus Pariſiis Theologiam docuit. 90.
Petrus de Vineis quis fuerit. 95. 146. eius opus epiſtolicum. 95.
Pierius Alexandriae ſacras literas docuit. 25.
Philoſophorum doctorum apud Graecos qualis conditio. 8.9. quid dein iis permiſſum. 9.10. & ſolis quidem, ſine diſcrimine tamen quibuscunque. 10. idque male. 10.14.15.
Philoſophis quando publica ſtipendia primum data. 15.16.
Philoſophiae ſtudium quam floruerit Alexandriae ſub Caeſaribus. 24. Athenis ex parte ſub iisdem. 20.21.
Philoſophis quando apud Romanos ſalaria data. 111.112.
Philoſophia & bonae artes, qui factum, vt poſterioribus ſeculis nouam plane faciem acceperint. 97. quantum debeant Friderico II. Imp. 95.96. 97.
Philoſophi veteres non temere quosuis ad diſcendum admiſerunt. 106. idque quam laudabiliter. *ibid.*
Philoſophicae facultatis quanta hodieque ſit dignitas prae reliquis in Academia Pariſienſi. 44.45.
Philoſtorgius. 191.
Plato Heliopoli diu vixit. 4.
Platoni omnium primo inter Graecos locus publicus in ſcholam conceſſus eſt. 9.
Platonica hereditas. 19.
Plotinus num ſcholam Alexandriae inſtituerit. 192.
Polydorus Virgilius laudatur. 71.
Pragenſis Academia. 47.
Priuilegia doctoribus a priſcis
Caeſa-

Caeſaribus conceſſa ad eius duntaxat aetatis Profeſſores pertinent. 109. 110.
Probatiſſimi alicubi in reſcripto Caeſarum videntur vocari ei, qui fuere ordinis decurionum. 113.
Probationes & examina eorum, qui vel docere vel agere, quae ad ſapientiam pertinent, cupiunt. Vide Lex Academiarum &c. Gradus &c. Delectum &c.
Proclus Lycius vbi & quos audierit. 24.
Procuratores Nationum in Academia Pariſienſi. 155.
Profeſſores quinam in Romanis Legibus vocentur. 117.
Profeſſoribus quando immunitates a Romanis Caeſaribus primum conceſſae. *Vide* Immunitas &c.
Profeſſor aliquando etiam is dicitur, qui docet, licet nullo ſalario. 174.
Propheta apud AEgyptios ſacerdotes, & eius munus. 5.
Προσευχαὶ vocantur ſynagogae Iudaeorum. 124.
Publicarum ſcholarum ſub Imperatoribus Romanis cum noſtris collatio. 30. & quid in iis merito deſideretur. *ibid.* Saracenicarum cum noſtris collatio. 40. ab iis multa in noſtras eſſe petita. *ibid.*
Publicarum ſcholarum initium apud Graecos. 8.
Publicae ſcholae Caroli M. & illis priſcis temporibus quantum abſuerint ab earum hodierna forma. 79. 80. 81. quando conciderint, & quibus de cauſis. 81. 82.
Pueriles ſcholas quibus Carolus M. demandauerit. 44. Pueriles ſcholae olim in Graecia. 7.
Purpureus ſiue coccineus color clericis in Europa a Papali curia eſt conſecratus. 159. quid illo ſignificare voluerint Papae. 160.
Pythagorae ſchola non fuit publica auctoritate habita. 8.
Pythagorae ſchola in magna Graecia. 7.

Q.

Quadriuium de quibus liberalibus artibus vſurpatum. 80.
Quinctilianus omnium primus Romae publicam ſcholam & ſalarium e fiſco accepit. 12. 15.
Quinque fuerunt dignitatum gradus titulis ſuis diſtincti aetate Iuſtiniani Caeſaris. 193.

R.

Rabban apud Iudaeos qui. 126.
Rabbini apud Iudaeos qui vocati. 125. 126. quare hic titulus in iis a Chriſto damnatus. 126.
Rector in Academiis quando coeperit conſtitui. 154. a quibus Pariſiis eligatur. 155. item Pata-

vii

vii, vbi binos habent. *ibid.* Salmanticae. *ibid.* 156. in Germanicis Academiis. 156. in reliquis Galliae & Italiae ſcholis. 154.
Rectores Academiarum quando regium habitum acceperint. 159. ſceptra argentea & epomidem purpuream a Pontificibus habent.*ibid.* ad aemulationem Cardinalium. *ibid.* quem ob finem eum habitum illis indulſerint Pontifices. 160.
Rectoris Academiae Pariſinae quanta ſit dignitas 160. Colonienſis. 160. 161. Louanienſis. 161. Patauinae. *ib.* Iuliae. *ibid.* aliarum. *ibid.*
Rectori Academico iniuria illata eſt capitalis. 161.
Rector ſcholae Pariſienſi hodieque tantum ex ordine Philoſophico praeficitur. 44. 79. 80. 155. idque quam ob cauſam.*ibid.*
Regimen Academiarum. Vide Academiae quando &c. item Iurisdictio Academica.
Regula de Canonicis videtur eſſe Auguſtini. 66.
Rhetores apud Graecos docuerunt priuata auditorum mercede. 8.
Rhetores Romae omnium primi ſalaria ex publico acceperunt. 15. 111.
Rhetores & Philoſophi Romani pro cathedrae qualitate aliam atque aliam mercedem habuerunt. 15. 16.
Robertus Maranta. 104.
Robertus, Normanniae Dux, ad quem ſchola medica Salernitana ſuum libellum ſcripſit, cur Rex Angliae vocetur. 100.
Robertus de Remington apud Arnoldum Wion explicatur. 73.
Rogerii, Siciliae R. lex de probabili experientia medicorum. 54. 99. 133.
Romae quando primum ſcholae coeperint. 11. 12. & earum conditio. *ibid.* ibi primus Quinctilianus publicam ſcholam habuit. 12.
Romae etiam poſt Imperii interitum ſcholae quaedam & doctores ſuperfuerunt. 62.
Romanum Ius. Vide Ius.
Roma an Carolus M. accerſiuerit doctos in Galliam. 76. 77. ibi tum ferme extrema barbaries. 77.
Roncalii campi. 142.

S.

Sacerdotes AEgyptii Moyſi restiterunt. 4. apud Heliopolitanos commorati ſunt Eudoxus & Plato. *ibid.* *Vide* AEgyptiorum ſcholae &c.
Salaria ex publico quando docentibus a Romanis primum data

data. 15. 16. quamdiu id durauerit. 16.
Salerni quando ſchola medica inſtituta. 46. quando & qua occaſione coeperit illa. 98. 99. eius conſtitutio & progreſſus. 100. 101. qui praecipue eam illuſtrarint. *ibid.* praeter hanc ibi fuit quoque olim iuris ſchola. 104. hodie fere omnis interiit. *ibid.*
Salernitana ſchola habuit ante Fridericum II. Caeſarem aliquam libertatem. 149. eius libellus de conſeruanda valetudine quando conſcriptus, & ad quem. 100.
Salmanticenſis ſchola. 48. quale habeat regimen, & penes quem eius ſit iurisdictio. 155. 156. 157. 158.
Sarraceni initio eruditionem omnem oderunt, & qua de cauſa. 31. 35.
Sarracenicae ſcholae Aſiaticae. 31. 32. 33. earum initium & finis. *ibid.*
Sarracenicarum ſcholarum in Africa origo ſtatus & finis. 33. *vsque ad* 40.
Sarracenicae ſiue Maurorum ſcholae in Hiſpania. 36.
Scholam quis primus apud Graecos aperuerit. Vide Xenocrates.
Scholae publicae & omnis eruditio a ſexto ſeculo in occidente, a ſeptimo in oriente fuere deletae. 28. quando in Europam & Chriſtianum orbem reductae. 41.
Scholarum AEgyptiacarum cum noſtris collatio. 6. Chaldaicarum, Perſicarum, & Indicarum. 7. Graecarum. 9. 10. 12. 13. illarum, quae ſub Caeſaribus Romanis floruerunt. 30. Sarracenicarum in Africa. 40.
Scholarum publicarum & Profeſſorum quaenam fuerit facies V. & VI. ſeculis. 61. 62.
Scholae in coenobiis iam tum Chryſoſtomi aetate fuerunt. 62. quando in occidente coeperint, & quomodo propagatae. 62. 63. 64. quae diſciplinae in iis traditae. 63. ſeculo nono plures fuerunt inſtitutae, & quantos dederint viros, 65. quando & quare defecerint. 89.
Scholae Canonicorum collegiis adiunctae: earum origo & progreſſus. 44. 65. 66. 67. 68. 69. quae doctrinae in iis traditae. 66. 67. quando & quare defecerint. 84. 89. eas quomodo inſtaurari iuſſerint Concilia quaedam & Romani Pontifices: eorumque ea de re decreta. 86. 87. 88. quibus tamen nihil effectum eſt, idque quamobrem. 87. 89. qualis tum fuerit illorum docentium conditio. 87. 88.

Scho-

Scholas tam epiſcopales, quam monaſticas, ſubito & ſimul non concidiſſe, contra nonnullos exemplis oſtenditur. 82. 83.
Scholares hodieque Italis Studioſi dicuntur. 144.
Scoticarum Academiarum fortunae. 48.
Semichut Iudaeorum. 128.
Seruius videtur falli. 189.
Simon Ianuenſis. 101.
Sinenſium Mandarini, & reliqui gradus, quibusque ritibus ſinguli conferantur. 129. 130. 131. 132.
Socrates non docuit ſtipendio publico: imo ne certum quidem locum, in quo doceret, habuit. 8.
Solonis leges de ſcholis puerilibus. 190.
Sophiſtae primum qua mercede docuerint. 8.
Sophocles, Archon Athenienſis, legem tulit contra libertatem Philoſophorum, & quam male illa fuerit excepta. 191.
Στολιστής apud AEgyptios ſacerdotes, & eius munus. 5.
Studia literarum & ſcholae publicae in Europam fuere reductae ſeculo IX. idque quorum cura. 41. 42. 43.
Studioſorum quanta frequentia aliquando fuerit Lutetiae Pariſiorum, Oxoniae, Bononiae, Viennae. 49. 152. 153. eorumque quam mali mores. 153.
Studioſi duo aliquando *Pariſiis* a Praefecto Vrbis ſuſpenſi, idque quam ſeuere vindicatum. 158. eorum epitaphium. *ibid.*
Studioſis olim a Caeſaribus vix vllae datae ſunt immunitates, niſi vacatio a muneribus publicis, idque quando. 169. 170. neque iuris ſtudioſis aliam libertatem conceſſit Iuſtinianus Caeſar. 170. de ſtudioſis reſcriptum Valentiniani. 171.
Studioſi originem iurium ſuorum debent Friderico Barbaroſſae Imp. 172. qui illis praeter fori optionem etiam ſecuritatem dedit. 173. *& ſqq.* eandem ſecuritatem iis conceſſit Fridericus II. Caeſar in Neapolitana ſchola. 176. & Ludouicus IX. Rex Galliae in Pariſienſi. 150. 176. 177. & ex illo tempore alii. 177. quid eis conceſſerit Philippus VI. Rex Galliae, itidem in Academia Pariſienſi. *ibid.* 181. 182. *Reliqua vide* Immunitas circa tributa &c.
Studioſi Germanicae nationis quaenam Aureliae habeant priuilegia. 177.
Synagogae. Vide Iudaei &c.
Syneſius explicatur. 21.

T.

Themiſtius Cpoli publico ſtipendio non docuit. 21.
Theodoſii & Valentiniani Conſtitutio de auditorio Conſtantino-

tinopolitano. 22. probata Iuſtiniano. *ibid.*
Theodoſii literae de Academia Bononienſi exploduntur. 79. 94.
Theodoſii II. & Valentiniani II. Caeſarum reſcriptum de Profeſſoribus, qui Comitiuam meruerunt in vrbe Cpolitana. 168. quod tamen ad ſolos Cpolitanae vrbis Profeſſores pertinet, ſecus atque nonnullis viſum. *ibid.*
Theologica ſtudia quibus Carolus M. demandauerit. 44.
Theologica Profeſſio quando demum in Pariſienſi Academia inſtituta. 44. 89. 90. 91. quando acceſſerit Facultas Theologica. 91.
Tiadhelmus ſcholam rexit Bremae. 82.
Ticinenſis ſchola. 77. 78. 89.
Tituli. Vide Gradus.
Titulus Codicis *Vt dignitatum ordo ſeruetur*, non agit de Profeſſoribus. 117.
Tribonianus ſolitus fuit expungere aut mutare antiqua reſcripta. 22. 115. 166. eius cura iuris doctoribus primum conceſſa ſunt antiqua medicorum & Profeſſorum priuilegia. 115. 167.
Triuium quas artes liberales aliquando denotauerit. 80.

V.

Valentis & Gratiani reſcriptum de Gallicanis ſcholis. 17.
Valentiniani & Valentis Caeſarum reſcriptum de immunitate medicis & magiſtris concedenda. 166.
Valentiniani, Valentis, & Gratiani Caeſarum reſcriptum de ſtudioſis. 170. 171. emendatur. 171.
Ventus Almaimonis. 32.
Vicaria dignitas quibus ex literario ordine Cpli tributa. 168.
Vicelinus, Epiſcopus Lybecenſis. 83.
Viennenſis Academiae initium. 47. 156.
Viennenſis Concilii ſub Clemente V. habiti decretum de Doctoribus & Magiſtris. 137. 138.
Vincentius Belluacenſis taxatur. 76.
Vpſalienſis ſchola, & eius fortuna. 48.

W.

Warmipotus. 101.
Wiguleius Hund. 156.

X.

Xenocrates num ſcholam philoſophiae primus aperuerit. 189. 190.

Z.

Zacharias Scholaſticus, & eius aetas. 18.
Zonaras perſtringitur. 29. explicatur. *ibid.*
Zoſimi fides eleuatur. 20.

INDEX

❁) (o) (❁

INDEX

RERVM MEMORABILIVM,

quae continentur in

SVPPLEMENTIS.

A.

Abbas Fuldenſis monaſterii ſecundus. 303.

Abbatum tituli. 303. 335.

Abbaſſidae ſiue Hashemidae. 247.

Abbaſſidarum aetate in Aſia ſcholae priuatae. 250.

Abdalla Al Mamun. 244. a Regibus Graecorum petiit libros Philoſophicos. *ibid.* interpretibus eos commiſit. *ibid.* ſubditos ad eorum lectionem inuitauit. 244. eius de viris doctis iudicium. 245

Abu Zaafar Almanſur. 244. peritia legis Muhammedicae excelluit. *ibid.* Philoſophiae operam dedit. *ibid.* Aſtronomiae in primis. *ibid.*

Abulpharaii aetas. 215. 216.

Abul Abaſſidarum primus Chalifatum ſuſcepit. 247.

Academia. 197. eius nomen quomodo inualuerit. *ibid.* Athenienſibus quid. *ibid.* vnde dicta. *ibid.* Schola Philoſophorum ſic dicta. 199. Schola Platonicorum Academia appellata. *ibid.* eius nomen doctorum collegio impoſitum. 200. eo Scholae caruerunt. ib. Romae quando reductum. *ibid.* Id nomen quaenam ſcholae mereantur. 202. In Germania quando coeperit. 202. Ex inſtituto doctorum ſcholis impoſitum. *ibid.* Academiae ſignificatio. *ibid.* Vniverſitates. 202.

Academia Attica quae. 197. nomine ſcholae Philoſophicae inclaruit. *ibid.* Plato in ea docuit philoſophiam. *ibid.* & quidem primus omnium. *ibid.* Poſt Platonem non diu floruit. 198. Sylla eam deuaſtauit. *ibid.* eius facies tempore Pauſaniae. 199. eam Hadrianus inſtaurauit. *ibid.* Eius ornamenta pulcerrima. *ibid.* eius ſylua. 223. Academiae in veterem, mediam, & nouam diuiſionis origo. 220.

Academiae nomen memorantes aliquando haeretici habiti ſunt. 201.
Academia AEgyptiaca. 202.
Academia Ciceronis villa dicta. 198. Athenarum exemplo ſic vocata. *ibid.*
Academia Auuicatorum. 201. Furfurariorum. *ibid.* Humoriſtarum. *ibid.* Intrepidorum. *ibid.* Inthronatorum. *ibid.* Multae in Italia. *ibid.* Turcarum. 252.
Academia Hadriani. 198.
Academia Lycia. 220. ſexta. *ibid.* Peregrina. *ibid.* Academiae Peregrinae diuiſio. *ibid.* Noctis. 201. Ludorum aleae & chartarum. *ibid.* quando haec exſpirauerit. *ibid.* Romana. 200.
Academia Platonis quanti emta. 221. 222.
Academiae in Germania florentes. 380. earum Diplomata. 375. Proteſtantibus non ſunt exoſae 378. intra 150. annos conditae quibus formulis & priuilegiis ornatae. 380. earum corpora qualia. 365.
Academia Iulia. 386. a Ducali nomine appellationem habet. 386. eius Rector primus. *ibid.* Eius Syndici & officiales. *ibid.* eius Diploma. 384.
Academici. 200. 222. 350. eorum nomen quando exſpirauerit. 200.
Accurſii locus commendatur. 380. pro immunitate Studioſorum a vectigali leuia producit. 381.
Achimbaſſi. 265. eius officium. *ibid.*
Achimbaſſatus emitur a Baſſa Cayrano. 266.
Ακροατήριον. 221.
Adamus interitum mundi praedixit. 205. eius columnae. *ibid.* num iis inuenta ſua inſcripſerit. *ibid.*
Adelhelmus, Saxonum antiſtes. 283.
Adoleſcentes ſcholares Notgeri. 306.
Adriani Abbatis encomium. 284. eius ſtudium & diligentia. 284. eius ſcripta volumina. 385.
Aduocatorum probationes. 354. eorum inueſtiturae ritus. *ibid.* peritia qualis. *ibid.*
AEdificia Athenienſium celebriora. 197.
AEdificandi amor Iuſtiniani. 239.
AEgyptiorum inuenta columnis inſcripta. 199. initationes myſticae. 356.
AEgyptus occupatur. 242. eius ſtatus. 254. mercaturae vacat. *ibid.* legibus non adſtricta eſt. *ibid.* Collegia. *ibid.* eius ſtudioſi quales. *ibid.* Monaſteria ibidem. 267. conſuetudo in iis obſeruata. *ibid.* Monachi in iis rudes. 271. feraciſſima Monacho-

chorum. *ibid.* Artes mechanicae. *ibid.* 272.
AEneae Gazaei aetas. 233. dictio eius qualis. *ibid.*
Africanae ſcholae oratoriae. 230. Africana coenobia. 270. repugnantibus Donatiſtis excitata. 271. an Anachoretae ea viſerint. *ibid.*
Agathias Scholaſticus. 203.
Ἄγγελοι ἐγρήγοροι. 209.
Ἄγγελος ἐκκλησίας. 359.
Ahmedes Arabſcides. 251.
Agobardus. 321. Amalarii libros oppugnat. 321.
Aidanus. 281.
Alanus. 341. Pariſienſis ſcholae Eccleſiaſticae Rector. *ibid.*
Albertus. 339. legatus ad Concilium Lugdunenſe. *ibid.*
Albinus. 296. rectior monaſteriorum forma ei debetur. 301.
Alkadi Saed Ebn Ahmed Andaloſenus. 244.
Alcuinus a Synodo in orationibus receptus. 314. eius ſcitum reſponſum Carolo M. datum. 326.
Alcoranus. 241. eius auctoritas apud Muhammedanos. 241. latine verſus. 350.
Alexander Seuerus Athenaeum frequentat. 228. inſignis fautor ſcholae Berytienſis. 231. ſtudio iuris vacat. *ibid.*
Alexandria. 237. eius Medica ſchola. 235. 237. Philologia tradita. 236. Profeſſoribus eius Ariſtotelicis ſalarium detractum. 236. eius ſcholae gloria ſaeculo V. decreuit. 237. 238. Ammonius in ea docuit. *ibid.* copia librorum commendatisſima. 242. capta. 243. eius balnea libris calefacta. *ibid.*
Allio Sabii abſtinent. 219.
Almageſtus Ptolemaei in Arabicam translatus. 248.
Almamon in Arabia literas reſtituit. 247. Geometriam. *ibid.* Aſtrologiam. *ibid.* obſeruationes Aſtronomicas inſtituit. *ibid.* in Sehmaſia. 241.
Almaricus. 345.
Altmannus. 333. Scholarcha Paderbornenſis. *ibid.*
Amalarii liber periit. 318. traducitur. 312. num μετουσίας dogmati praeluxerit. 312.
Amrus Ebno l' As. 243. Alexandriam capit. *ibid.* balnea libris Philoſophicis calefacit. *ibid.*
Amandatus eſt ad diſciplinam in Hiberniam. 280.
Anachoretae. 267. eorum vita. 267. num Anachoretae in Africa. 271.
Ancillae Dei. 290.
Ἀνέκδοτα Procopii. 236.
Ἀνεκδότων illorum fides quanta. 239.
Angeli arcana phyſica reuelarunt. 208. feminis mixti. *ibid.* iis gemmas tradiderunt. *ibid.*

Aſtro-

Aſtronomiam. *ibid.* feminas ſpintheres docuerunt, & artes honeſtas hominibus tradiderunt. *ibid.* texturam linteorum. *ibid.* Filii Dei Geneſ.3.209.
Angli in Hiberniam migrarunt ſtudiorum gratia. 281. Hibernis literas debent. 286. eorum ſcholae. *ibid.* in Germania Euangelium praedicarunt. 235. eorum monachi eruditione alios antecelluerunt. *ibid.* Anglorum clades. 286. eorum impietas & iniuſtitia. *ibid.* crudelitas. *ibid.* Anglia, terra peccatrix. 288. Anglorum ignauia. 290.
Anglo-Saxones literis in Hibernia vacarunt. 279. 280.
Animalia mactare Indis nefas. 215.
Annales Francorum. 336. quando conſcripti. *ibid.* eorum auctor. *ibid.*
Annulus aureus inſigne Doctoratus. 371. cur Doctoribus tradatur. *ibid.* non eſt inſigne proprium Doctori Iuris. 363. eo munera Epiſcopalia conferri ſolent. 364.
Annulo ſignatorio notarii inueſtiuntur. 354.
Anſcharius. 299. magiſter Scholae. *ibid.* in Dania cum Autberto ſcholam inſtituit. 301. 302. Hamburgi etiam. *ibid.* ſanctis annumeratur. *ibid.*
Anſegiſiani capituli mens exponitur. 303.
Antediluuiani longaeui. 204. eorum ſtudia. *ibid.* philoſophiae theoreticae egregie vacare potuerunt. 204. Aſtronomiae incubuerunt. *ibid.* eorum ſcholae. 204. beluina viuendi ratio. 210.
Antoninus Pius dignitatem Philoſophicam riſit. 352. Philoſophis immunitatem priſtinam negaſſe videtur. *ibid.*
S. Antonius legere non potuit. 267. eius Regulae. *ibid.*
Ἀποκάλυψις Henochi. Vid. Henoch.
Apollonii interpretes. 237.
Ἀφορίζεσθαι. 356.
Arae Academiae Atticae propinquae. 199. Ara amoris. *ibid.* Promethei. *ibid.* Mercurii. *ibid.* Mineruae. *ibid.* Herculis. *ibid.*
Arabia deſerta. 216. Arabiae ſtatus ante Muhammedem. 217. ſub Hashemidis. 244.
Arabes num omnes Orientales. 216. eorum ſapientia. *ibid.* gloriae eruditionis ſtudioſi. 217. Afrorum libros combuſſerunt. 242. eorum ſtatus ſub Ommiadis. 244. eorum notarii. 246. barbaries. 242. in Hiſtoria Graecis inferiores. 261. ſtudia. 347.
Arabismus in Alcorano. 241. eius elegantia & puritas hodie non facile noſcitur. 241.
Arator. 275.

Archi-

Archiatri. 235. 264. non docent. 235.
Archiatrorum Comes. 264. dignitas. *ibid.* certus numerus. *ibid.* eorum examina. *ibid.*
Architterium. 297.
Archiſynagoga. 359.
Archiſynagogis noſtri Epiſcopi non reſpondent. 359.
Ἄρχων ἰατρῶν. 264.
Ariſtophanes Alexandrinus. 225. eius induſtria. *ibid.* eruditorum certaminum iudex eligitur. *ibid.* eius oratio de populi rudis iudicio in eruditos. *ibid.* bibliothecarius creatur. *ibid.*
Ariſtotelis iudicium de AEgyptiis. 212. in linguam Arabicam translatus. 245. eius *Organum* in Latinum conuerſum. 343. eius Metaphyſica. 344. eius libros ab AntiChriſto legendos, quibusdam perſuaſum. 344.
Artiſtae. 374
Aſcetae Sicilienſes ſeculo V. 272.
Aſtronomiam Sabii excoluerunt. 219. in Arabia inſtaurata eſt. 242. Carolus M. excoluit. 322. 326.
Aſtronomus Ludouici Pii induſtrius. 327
Athelardus. 349. eius Quaeſtiones naturales. *ibid.* Euclidem Latine vertit ex Arabico. 350.
Athenae. 197. earum ſuburbia. Vid. *Suburbia.* A Sylla ſuperata. 198. non celebrantur Geographo Godefredi melioris doctrinae ſcholarum nomine. 234. afflictae. *ibid.* earum ſtatus barbarus. 235.
Attalici Reges Philologia delectati. 224. Pergami bibliothecam adornarunt. *ibid.*
Athenaeum. 228. eius conditor. *ibid.*
Auaritia Baſſae Cayrani. 266.
Augia diues. 293. illuſtre Gymnaſium. 293. an ſolidioris doctrinae ſchola. 294.
S. Auguſtinus Romam proficiſcitur. 228. Manichaeus. 230. Ambroſium viſit. *ibid.* Madaurum mittitur. *ibid.* Regula, quae ſub eius nomine circumfertur, num eius ſit. 302. feminis data. *ibid.* libri de Ciuitate Dei Carolo M. diligenter lecti. 321.
Authentica *Habita* Friderici I. Imperatoris expenditur. 368. 369. 372. in ea non dicitur *Magiſtros*, ſed *Magiſtrum.* 371. non fit mentio Scholae Rectoris. ibid. ratio eius. *ib.* accipienda de vno magiſtro cum iurisdictione. *ibid.* pertinet ad ſcholares iam tum in loco literarum ſtudiis dicato degentes. 372. de iis, qui eiusmodi locum nondum attigerunt, nihil eſt conſtitutum. *ibid.* his non competit fori optio. *ibid.* eius ſenſus genuinus gloſſis inter-

iit. *ibid.* pertinet ad peregrinantes Studioſos. 369. Legum Profeſſores ſpectat. 370. & ad ſtudioſos legum pertinet ſolos. *ib.* in ea fori optio ad Profeſſores non eſt trahenda. *ibid.*
Auocatio a ſtudiis quando fieri poſſit. 378.

B.

Baccalaurei. 373.
Baena. 243. Almarſci patria. *ib.*
Bagdadum Manſur condidit. 247. eius ſtatus. 251.
Baioariae ſacerdos rudis. 305.
Balamiris corpus ſcintillat. 240.
Baldach, Mamonis ſedes. 248.
Balduini encomium. 375.
Balnea libris Philoſophicis calefacta. 243.
Baptismi formula a ſacerdote barbare prolata. 303.
Barbaries Arabum. 247.
Barbas, Cardinalis Marci. 201. in Platinam inuehitur. *ibid.*
Bardae ingenium. 258.
Barthius caſtigatur. 233.
Baſilicon opus. Vid. Conſtantinus Porphyrogenneta.
Baſilii regula. De ſtudijs literarum nihil habet. 274.
Baſſa. 266.
Barwardus, bibliothecarius. 332.
Baugolphus. 303.
Beda, monachus. 278. ſcholam habuit. 286. in officio ſedulitas eius. 286. ei nullus monachus par. 287. monachorum in Anglia inſtitutor. 296. omnium in occidente ſuo aeuo doctiſſimus. 288. Hieronymo tamen & Auguſtino impar. *ibid.* Euangelium Iohannis Anglice interpretatur. 286. eius vltima ad auditores ſuos oratio. *ib.* epitaphium eius ineptoſtylo ſcriptum. 290. multos doctiſſimos discipulos reliquit. 296.
Bellarminus. 251. eius error. *ib.* eius querela. Vid. Querela Bellarmini.
Beluina ratio viuendi antediluvianorum. 210.
Βῆμα. 364.
S. Benedictus. 273. eius regula. Vid. Regula Benedicti. Patria. *ibid.* literas deſpexit. *ib.* informauit alios ad ſanctimoniam vitae. *ibid.* discipuli eius potiſſimi. 274.
Benedictus, Abbas Anianenſis. 302. eius aetas. *ib.* Codicem regularum monaſticarum collegit. Vid. Codex Regularum.
Benedictus II. Adriani Abbatis praeceptor. 285.
Benedictinorum ruditas. 275. monaſteria. 294. Scholarum interitus. 340. perſtringuntur. *ibid.*

Bern-

Bernhardus notatur. 344. Abaelardum inſectatur. 344
Beryti encomium. 231. ſedes Romanarum legum. 232. eius ſchola. 230. an hodie ſuperet. 231. eius fundator. *ibid.* huic vrbi Metrópolis dignitas collata. 231. eloquentiae ſchola ibidem nulla. 232. nec Philoſophiae. Leges tantum traditae in ea. *ibid.* interit terrae motu & igni. 232.
Bethlemitica coenobia. 272.
Bibliotheca Alexandrina. 224. Pergamenſis. 224. Feſſenſes non ſunt florentis doctrinae indices. 256. Eboracenſis. 286. eius elogium. 287. Fuldenſis. 300. eam Maurus locupletat. 300. monaſterii S. Galli. 308. Corbeienſis. 317. Chriſtianae Reginae. *ibid.* Synagogica. 356.
Bibliotheca Hieronymi in deſerto. 268.
Bibliothecarii Alexandrini. 224. eruditorum certaminum arbitri. 225.
Bitterenſis clades. 357.
Bitterenſes Synagogae. *ibid.*
Boëthii ſcripta. 350.
Boineburgii elogium & obitus. 224.
Bonifacius, Pontificum legatus. 290. non intendit propagationem doctrinae liberalis. 291 monaſteria inſtituit. 291. eius epiſtolae. *ibid.*
Bononiae Ius Iuſtinianeum quando doceri coeperit. 346. eius ſcholae priuilegia. 347. Ius docendi priuilegium a Friderico I. ipſi eſt confirmatum. 348. legum ſtudiis inprimis excelluit. *ibid.* eius ſcholae doctores legum. 348.
Bramines. 214.
Braſſicam Sabii faſtidiunt. 220.
Braulius. 278.
Brendanus. 284.
Britannicae ſcholae. 280.
Britto Patricius. 283. eius praeceptor. *ib.* Hiberniae Euangelium praedicauit. 283. ibidem monaſteria excitauit. 283.
Bruno. 315. vixit ſec. XI. *ibid.*
Bulla Gregorii IX. 360.
Bulla Clementina. 362. lata in Concilio Viennenſi. *ibid.* gloſſata eſt a Iohanne Andrea. *ibid.*

C.

Cadi. 255. iudices apud Turcas creantur. *ibid.*
Caeſares Romani Philoſophis non fauerunt. 376.
Caeſarienſis Synagoga. 357.
Caietanus Benedictinis impenſe fauit. 278.
Calumnia in Proteſtantes retunditur. 380.
Camdeni laus. 280.

Candidatorum examina. 374.
Cancellarius Academiae. 360. 363. examinabat Candidatos. 374.
Canonici cathedrales. 339.
Canonicae ſcholae. 299.
Cantandi mos in Eccleſiis. 283.
Capellani. 307.
Capellanis ſcholares ſubiecti. *ibid.*
Caracalla ſalario priuauit Philoſophos Alexandrinos. 236. Peripateticos Muſeo eiecit. *ibid.*
Cardinalibus quando pileus datus. 361.
Carnis abſtinentia monachis praecepta. 291. 293.
Carolus ſcholas in monaſteriis inſtituit. 290. 294. eius Conſtitutiones explanantur. 294. adhortatio eius ad ſtudium Theologicum. 305. Caroli M. epiſtola de ſcholis in monaſteriis. 305. ſcripta ſeculo VIII. *ibid.* Romanorum Patricius. *ibid.* eius Diploma Osnabrugenſis Epiſcopatus. 306. Pariſiis ſcholam inſtituit publicam. 315. eius eloquentia. 322. Latinae linguae peritia. *ibid.* fauor in Profeſſores. 322. eius Grammaticus. 322. Aſtronomiam excoluit. *ib.* Muſices peritus. 323. Carmina Caroli. *ibid.* hiſtorias inter coenandum legit. *ibid.* leges emendat. *ibid.* Criticae ſtudet. 323. corrigit IV. Euangelia. *ibid.* Syriacae linguae imperitus. 324. eius liber de imaginibus. *ibid.* num ipſe huius auctor. *ibid.* pietas in parentem. *ibid.* Eccleſiae defenſor. *ibid.* prima editio Carolini libri. 225. Caroli titulus. *ibid.* ſcholas viſitauit. *ibid.* ſtudioſos pauperes amauit. *ibid.* Caroli votum. 326.
Caroli Calui palatium ſchola. 326.
Carolus Caluus Maecenas eruditorum. *ibid.* eruditione parentem ſuperauit. *ibid.* ſenſum Scripturae S. nouit. *ibid.*
Carolomannus, Dux. 292.
Carolouingicum aeuum. 299.
Carthaginienſia coenobia. 271.
Carthaginienſis ſchola. 230. eius laxa diſciplina. 228. 229.
Caſius. 248.
Caſſiani *Collationes.* 267. nihil habent de ſtudiis literariis monachorum in AEgypto. *ibid.*
Caſſiodorus, 275. eius conatus. 274.
Caſſinenſe coenobium ſcholam habuit. 334.
Cathedra doctorum. 357. in ea collocatio ſignum Rabbinatus apud Iudaeos. 358. Profeſſoria. 366. inſigne Doctoratus. 362. Politica. 233. an philoſophi eam tenuerint. *ibid.* a qui-

Digitized by Google

quibus Politica cathedra occupata. *ibid.*
Cayrenſes mechanicis & mercaturae dant operam. 254. loco natali non excedunt. *ibid.* ſtudio legum incumbunt. *ibid.* pauci ſtudioſorum apud eos ad frugem perueniunt. *ibid.* ſtudium Theologicum. *ibid.* medicinam Hippocratis non magni faciunt. 254.
Cellae magiſtrorum. 282.
Cellulae monachorum diuiſae. 271. 304.
Celſitudo. 314. 328.
Ceramicum ſuburbanum. 201. pars Academiae. *ibid.*
Certamina eruditorum. 224. eorum conditio. *ibid.*
Certamen Graecorum & AEgyptiorum de primo loco in Muſeo. 236.
Chaldaei non ſunt *orientales* illi doctrina celebres Salomonis tempore. 215.
Chaliſa primus inter Arabes ſub Hashemidis ſcientia animum expoliuit. 244.
Chaliſa ſeptimus a Graecis Philoſophicos libros petiit. 244.
Chaliſae edictum. Vid. Edictum.
Characteres literarum Arabicarum in Africa. 247.
Characteres Saxonum. 280.
Charta donationis. 336.
Chirurgorum frequentia Alexandriae. 237.
Choia Naſeroddin. Vid. Naſeroddin.
Chriſtiani, Arabum notarii. 246.
Ciuitas magna Thalmudiſtis. 357.
Claues inaugurandis Rabbinis traduntur. 358.
Claudii Muſeum. 256.
Clauſtra. 299.
Clauſtrales viri. 293.
Clerici. 365. iis mendacia fugienda. 304. eorum ruditas. 289.
Cliuenſium ſchola. 227. eius doctor. *ib.* quando floruerit. *ibid.*
Cnuto Angliam occupauit. 289.
Codex Regularum. 274. collectus eſt a Benedicto, Anianenſe Abbate. *ibid.* tempore Ludouici Pii. *ibid.* ab Holſtenio Romae editus. *ibid.* Pariſiis iteratus. *ibid.*
Codices Arabici antiqui regis Muleaſſis. 256.
Codicilli. 230.
Codicis argumentum. 346.
Coenobitae primi. 267. mendicarunt. *ibid.* aeuo Carolouingico quales. 299.
Coenobia feminarum. 270. Africae. 271. Martini in quo ab AEgyptiorum coenobiis differat. 270. Galliae pauca literarum cultura celebria. 300.
Coenobia quaedam nullam vel pueri-

puerilem ſcholam vnquam inſtituerunt. 322.
Coenobii Helmſtadienſis fundator. 332.
Çoenobitica vita Anachoretica melior. 267.
Coenobium Helmſtadienſe non habuit ſcholam. *ibid.*
Coenobium S. Martini in quo ab AEgyptiis abierit. 271.
Coenobiales ſcholae. 332. non fuerunt in omnibus coenobiis. *ibid.*
Coëpiſcopi. 305.
Cognomenta Academiarum in Italia ridicula. 203.
Collectio Romana bipartita. 312. coepta a Luca Holſtenio. *ibid.* notis poſthumis cura Franciſci Barberini perfecta. *ibid.* in ea reperitur Concilium Romanum Eugenii Papae II. *ibid.* Leonis IV. *ibid.* de ſcholis in vtroque conſtitutum. *ibid.* liber paucis forte viſus. *ibid.*
Collegia AEgyptiorum. 254. Collegium Hiſpalenſe. Vid. Iſidorus Hiſpalenſis. 278.
Collegia Ieſuiticae Societatis. 338. hisce Academiae ſunt adiunctae. 338.
Collegium Sorbonae. 342.
Collegia Scholae Pariſienſis. 340.
Collegia Profeſſorum. 371.
Colloquium Roncalienſe. 347. ei Principes & ciuitatum Conſules interfuere. *ibid.* quinam legis Doctores. *ibid.*
Colmannus. 283.
Coloniae Graecorum. 236.
Columba. 283.
Columbanus. 278. 283.
Columnis antediluuiani inuenta ſua inſcripſere. 205.
Columnae antediluuianorum geminae. *ibid.*
Columnae a Cainitis num excitatae. 205.
Columnae poſt diluuium repertae. *ibid.*
Combuſtionis tempus librorum in Africa. 242.
Comes Archiatrorum. 264. Comes qualis iudex. 264. 364.
Comitum nomen quare in Authentica non compareat. 386.
Çommentaria Philoponi in Ariſtotelem. 233. 238. vnde deſumſerit. *ibid.*
Commentaria Hieronymi in Obadiam quando ſcripta. 269.
Commentarius Meibomii in iusiurandum Hippocratis. 263. eiusdem Commentarius in formulam Comitis Archiatrorum. 265. laudantur. *ibid.*
Commentaria Remigii Autiſiodorenſis. 331
Commentum de aureo vellere. 213. eius auctor Charax Pergamenus. *ibid.* Euſtathius ab eo illud mutuo accepit. *ibid.*
Communio bonorum inter monachos Monaſterii S. Galli. 271.

Con-

Digitized by Google

Concilium dioeceſanum. 309. Eugenianum. 312. Francofurdenſe. 314. Lingonenſe. 311. huius Concilii Canon. *ibid.* Leonis IV. Concilium. 313. Pariſienſe VI. 310. 313. Romanum. 312. Tridentinum. 338. Trullanum. 353. Valentinum III. 311.
Confeſſor. 336.
Confuſo, magiſter Sinenſium. 214.
Conicorum libri Apollonii VII. 248. Mamonis tempore Arabice verſi. *ibid.*
Conradi de Fabaria fides de Coenobio Fuldenſi eleuatur. 388.
Conſiliariis non nimis a Principibus credendum. 329.
Conſtantinopoli artem medicam non profitebantur. 235.
Conſtantinopoli iuris Iuſtinianei nullus vſus. 249.
Conſtantinopoli literarum inſtauratio. 257.
Conſtantinopolitana ſchola. 261. floruit circa imperii ſui interitum quammaxime excellentiſſimis ingeniis. *ibid.*
Conſtantinopolitanorum Profeſſorum nullus medicus. 235.
Conſtantinus Chlorus Cliuenſium ſcholam inſtaurat. 227.
Conſtantinus artes liberales producit. 259. Legum ſtudia. 260.
Conſtantinus Pogonatus. 355.
Conſtantinus Porphyrogenneta. 260. doctus & omnis doctrinae patronus maximus. *ibid.* fecit conſcribi Eclogas variarum ſcientiarum. *ibid.* eius auſpicio *Baſilicon* opus repurgatum. *ibid.* iam deperditas & ad immenſam obliuionis profunditatem demerſas Philoſophiam & Rhetoricen retraxit. 258. Politiam in militiam, ſacerdotium, & agriculturam diuiſit. *ibid.*
Controuerſia ſcholaſtica. 203.
Controuerſia de S. Euchariſtia. 319.
Conuiuia doctorum & magiſtrorum. 352.
Conuiuia creatorum Tabellionum. 354.
Corbeienſis magiſter. 301.
Corbeienſis bibliotheca. 317.
Corpus Chriſti in Euchariſtia an in alimentum corporis cedat. 319. quid vetuſtiores Patres de eo ſenſerint. *ibid.*
Corporis Iuſtinianei contenta breuiter recenſita. 346.
Crimina Iuſtiniano impacta. 239. de iis iudicium. *ibid.*
Criſis iuriſiurandi Hippocratis. 263.
Cranzius pungitur. 332.
Crucis baiulatores. 348.
Curiales. 354.
Cynoſarges. 199.
Cynoſargen Meurſius deſcripſit. *ibid.*
Cynoſargis excidium. 222.

Dama-

D.

Damaſcenus non fuit Benedictinus. 278.
Damnum ex neglectu humaniorum literarum in Eccleſia. 311.
Danielis libri de ſcholis Chaldaeorum quae habent, ſunt tenuia. 214.
Dani Anglorum gloriam exſtinguunt. 288.
Danorum in Anglos crudelitas. 289.
Danorum ſchola XII. puerorum. 302.
Debir. 211.
Decani. 371. Medicorum. *ibid.*
Declamatio. Vide Scholaſticus ſermo.
Declamationes Dionis Chryſoſtomi. 233.
Decreta de inſtituendis ſcholis per Epiſcopia neglecta. 338.
Decuriones. 353. 354.
Dedecus, docilia ingenia negligere. 296.
Deſerta Arabia. 216. ſero literis exculta. 216.
De cunctis inſtitutis Academiarum nihil certi definiri poteſt. 375.
Dianae ſeptum in introitu Gymnaſii Attici. 301.
De ſcholis antediluuianis cur in Diſſertatione nihil dictum. 201.
Deuotio Veſtra cuius titulus. 303.
Dictio monachorum tempore Caroli M. horrida & aſpera. 304
Διδασκαλεῖον. 221.
Digeſtorum libros vnde Tribonianus acceperit. 231. eorum contenta. 346.
Dignitas Archiatralis. 264.
Diocletianus non combuſſit libros Chemicos AEgyptiorum. 212.
Diplomata Caroli M. 375.
Diploma Maximiliani II. Academiae Iuliae generaliter priuilegia confert. 379. in eo non omnia rigide accipienda. 380. quotannis praelegendum. 393.
Diogenis Laertii auctoritas. 220.
Dionyſii Areopagitae verſio. 317. 328.
Dionis Chryſoſtomi Declamationes. 233. in genere deliberatiuo. Vide Declamationes.
Dionyſii Areopagitae opera Graecus Ludouico donat. 328.
S. Dionyſius ſub regula Benedictinorum non fuit. 275.
Diſciplinae in Gemelhazaz cultae. 254.
Diſcipuli Benedicti potiſſimi. 274.
Diſcipuli Iudaeorum ad pedes magiſtri ſederunt. 357. 358.
Diſcipulus paruus. 358.
Diſcipuli magiſtros ſuperarunt. 307.
Diſcipuli Philoſophorum palliati. 355.
Diſſidia ſententiarum Philoſophicarum. 225.
Diſſidia ſententiarum Philoſophi-

phicarum a ſacris receptis num ferenda. 226.
Docendi licentia vnde. 347.
Docti quinam. 245.
Doctorum Maſſilienſium ſalaria e publico. 223.
Doctorum paupertas. 224.
Doctores ex aliis monaſteriis docendi gratia vocati. 296.
Doctor Grammaticus. 300.
Doctor Theologiae. 343.
Doctor legum. 347. 348.
Doctores Clericis annumerati. 385.
Doctores de priuilegiis Academiarum diffident. 379.
Doctoribus quaenam inſignia propria. 364.
Doctoralia inſignia quando coeperint. 362.
Doctoralium honorum collatio. 360.
Doctrina Arabica eſt Graeca inferior. 257.
Doctrina apud Cananaeos. 211.
Doctrinae cultus apud Chaldaeos. 216.
Dogma μετεμψυχώσεως. 316.
Dominici Soti magiſter. 262. eiusdem Soti Commentaria. 262.
Dominus & *Domini*, quinam ita dicti. 371.
Domitianus. 226. Rhetoribus immunitatem ab oneribus ciuilibus eripuit. 351. Philoſophos vrbe eiecit. 361.
Domitius Vlpianus ſcholam legum inſtituit. 231.
Domnus Vincentius Baralis. 272.
Domus doctrinae. 356.
Domus doctrinae a Veſpaſiano abolita. 357.
Dorinckius Lyranum defendit. 205.
Dubitatio de iureiurando Hippocratis. 263.
Durandus quidam Bambergenſem Eccleſiam illuſtrauit. 307.

E.

E articulus Graecorum H. 197.
Ebraeorum expoſitio loci Geneſ. IV. 26. 204.
Ebu-ciubi Enſari. 253. vir ſanctus. *ibid.* templum extra vrbem ipſi Conſtantinopoli conditum. *ibid.*
Eccleſiae Cathedrales. 230.
Eccleſiae mos cantandi. 284.
Eccleſiaſtica ſchola Pariſienſis. 341
Eclipſium obſeruationes. 327.
Eclogae Hiſtoricae. 259. 260. 261. multum reip. literariae obfuere. 260.
Edicta Praetorum & AEdilium Curulium rationem & firmitatem praeſtant iuri ciuili. 346. habentur in Pandectis. *ibid.*
Edictum Honorii Papae. 345.
Edictum Ludouici XII. aduerſus Nominales. 342.
Edictum Waldi Chaliſae. 246. eius edicti mens. *ibid.*

Edilhunus Hiberniam adiit legendi cauſa. 282.
Edoardi Biſſaei liber Palladii de gentibus Indiae & Brachmanibus. 214
Egbertus Hiberniam adiit. 281.
Egbertus, Epiſcopus Eboracenſis. 286. eius aetas. *ibid.* bibliothecam adornauit. 287. in Angliam literas reuocat. *ibid.*
Eginhardus Carolo M. familiaris. 322.
Eigil Abbas. 331.
Elcainus Chaliſa. 242. Schiſmaticus AEgyptius. *ibid.*
Electorum in *Authentica* cur mentio non fiat. 367.
Eleemoſynae Caroli. 322.
Eleff. Vid. Aleff.
Ἐλευθερίαι. 376.
Elmacini encomium. 207.
Eloquentia Caroli M. 322.
Eloquentiae ſtudium neglectum. 231.
Enoch. Vid. Henoch.
Ennodius. 275.
Ephemeridum auctor notatur. 457.
Epheſtris. 354.
Epicurus emit hortum. 221. Epicuri ſchola non toleranda. 226. reip. obfuit. *ibid.*
Epigenes. 206. docuit, apud Babylonios DCCXX. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus lateribus inſcriptas. *ibid.*
Epigramma Graecum in Beryti euerſionem. 232.
Epiſcopia. 294. 303. 329.
Epiſcopi ſcholarum inſpectores. 193. 311.
Epiſcopi Paderbornenſis elogium. 302.
Epiſcopi ſcholis habendis vacarunt. 306.
Epiſcopi ciuitatis iudices competentes Studioſorum. 354.
Epiſcopi Eccleſiae ſexti ordinis magiſtris in ſynagoga Iudaica reſpondent. 359. non Archiſynagogis. *ibid.*
Epiſcopi, προεστῶτες. 359.
Epiſcopalium & Coenobialium ſcholarum eadem ratio. 334.
Epiſtolae Bonifacii. 291. 306.
Epiſtola Caroli M. de ſcholis monaſteriorum. 303. quando ſcripta. 305.
Epiſtola Iohannis Papae ineleganter, imo horride, ſcripta. 330.
Epiſtola Rabani Mauri ad Eigilem. 319
Epiſtola Remigii. 306.
Epitaphium Adriani. 325. eius auctor. *ibid.*
Epitaphium Bedae. 290. miſerabili ſtylo ſcriptum. *ibid.*
Epitaphium Igomari. 317.
Eri. 281.
Erigena. 281. 361. eius liber de Praedeſtinatione. 317. eiusdem de Euchariſtia. *ibid.*

Erle-

Digitized by Google

Erlebaldus. 293. in Sonderlaugia docuit. *ibid.* eius praeceptis abundauit Meinradus. *ib.*
Errores verborum periculoſi. 305. ſenſuum errores iis periculoſiores. *ibid.*
Eruditio ſcriptorum Arabicorum. 256.
Eruditorum certamina. 224.
Euagrius *Scholaſticus* dictus. 203.
Euangelium in Germania ab Hibernis praedicatum. 282.
Euangelium Iohannis Beda Anglice interpretatus eſt. 286.
Euangelii & Epiſtolae lectio in Presbyteris quaeſita. 327.
Euangeliſtae IV. correcti. 323.
Euclides in Latinum translatus. 350.
Euclides etiam Arabice verſus. 344.
Euergetes II. rex peſſimus. 223. eius facinora. 224. inſulas repleuit Grammaticis, Philoſophis, Geometris, Muſicis, Pictoribus. *ibid.*
Euerſiones in ſchola Romana. 229.
Euerſiones eiusmodi Auguſtinus deteſtatur. *ibid.*
Eumenius Cliuenſium ſcholam inſtituit. 229. eius auus Athenis docuit. *ibid.* Conſtantini Chlori iuſſu ſcholam reparavit. *ibid.*
Eupolidis verſiculi. 301.
Eutocii aetas. 237.
Examina Archiatrorum. 264.
Examina Candidatorum. 374. in Academia Iulia. 389. fieri debent a Profeſſoribus ſub fide iuramenti Profeſſorii. *ibid.*
Examen medicorum apud Muhammedanos. 265. de iis lex. 266. quando lata. *ibid.* fortasſis obtinuit etiam in Africa & Aſia. *ibid.*
Examina Scholaſticorum in provinciali Concilio inſtituenda. 295. 310.
Exarchus dioeceſeos. 369.
Exercitia ſcholarum. 294.
Exordium Concilii ab Imperatore Ludouico habiti. 310.
Explanationis Epiſtolarum Paulinarum Sedulius auctor. 284.
Externae ſcholae quid. 299. antiquatae in monaſteriis. 311.
Exules Cpolitani Graeca Romanos docuere. 349.
Exules ſcientiae amore. 368.

F.

Fabis Sabii abſtinent. 221.
Fabula. 241.
Facultates in Academia quando obtinere coeperint. 373.
Feminas Angeli monilia gemmis diſtinguere docuerunt. 208. ſpintheres. *ib.* fucum. *ibid.*
Feminarum medicarum multitudo Cayri. 266.
Feſſana Schola. 256.

Feſſae Muleaſſes diſputat. 256.
Ficinus refutatur. 200.
Fides Ioſephi de columnis antediluuianorum quanta. 206.
Filii Dei quinam Geneſ. III. 210.
Filii Dei, Sethi progenies. 210.
Filii Regum & Principum monachorum disciplinae in monaſteriis traditi. 298.
Filii Regum viri ſanctiſſimi euaſerunt e coenobiis. *ibid.*
Filius abſente patre in iudicio poteſt agere. 317.
Florus, Diaconus Lugdunenſis. 315.
Fori optio. Vid. Optio fori.
Formula Baptiſmi barbare prolata. 335.
Formula Comitis Archiatrorum. 265.
Formulae inquiſitionum. 331.
Fortunii Liceti elogium. 351.
Franci *Comitis* nomen primi pro *iudice* adhibuerunt. 367.
Francicae iuuentutis educatio. 274.
Francicum imperium cui literas debeat. 290.
Francica monaſteria ante Carolum M. nullas ſcholas habuere. *ibid.*
Francica ſynodus. *ibid.*
Franci humaniora neglexerunt. 307.
Francorum leges. 325. eorum *Annalium* auctor. 338.
Francorum Regum palatium ſacrum cur dictum. 369.
Franciſci Victoriae laus. 262. excelluit notitia in theologia Scholaſtica. *ibid.* Pariſiis eam hauſit. *ibid.* ei debet Hiſpania moralis Theologiae ſtudium excellentius. *ib.* eo praeceptore vſus Dominicus Soto. *ibid.*
Francofordienſe Concilium. 314. eo in Regno Franciae nullum fuit magis plenarium. *ibid.*
Frequentia medicorum Alexandriae. 237.
Fridericus I. Authenticam *Habita* condidit. 266. 379.
Fridericus I. querelas pauperum accipit. 350.
Friderici I. encomium. 346.
Friderici II. cura Ariſtotelis libri ex Arabico in Latinum verſi. 349.
Fridericus, Abbas Hirſaugienſis, a monachis depoſitus. 336.
Fulco, Remenſis Archiepiſcopus. 331. mittit Remigium Autiſſiodorenſem ad ſcholarum inſtaurationem. *ibid.*
Fuldenſis Abbas II. 305.
Fuldenſe monaſterium Bonifacius inſtituit. 291.
Fuldenſes monachi in aedium ſtructura manus commodarunt. 290.
Fuldenſium monachorum libellus ſupplex. 292. in eo petunt omiſſionem operum in-

vti-

vtilium, quibus fratres fatigabantur. *ibid.*
Fuldenſium monachorum improbitas & inſcitia. 234.
Furfurariorum Academia. 203.
Fures eruditi a Ptolemaeo cum ignominia dimittuntur. 225.
Furlani elogium. 234. commentatus in Theophraſti Ereſii libellum de ſignis pluuiarum. 237.
Furta eruditorum. 225.

G.

Galenus in Arabicam linguam verſus. 247. Hippocraticorum librorum lector ſedulus. 263. eius operum pars perdita. *ibid.*
Galerus Cardinalium purpureus. 361. quare purpureus. *ibid.* quando coeperit. Vid. Cardinalium pileus.
Galliae monaſteria. 272. pauca literis exculta. 300.
Gallia perturbatiſſima. 331. quando doctrinae iacturam fecerit. 272.
Gallonius, Congregationis Oratorii Presbyter. 278. doctus. *ibid.* refutat Baronium. *ibid.* eius Apologeticus. *ibid.*
S. Gallus. 283.
Gariopontus. 350. quando vixit. *ibid.*
Gazophylacia Bibliothecae regiae. 243.
Gemelhazaz. 254. eius annui ſumtus. *ibid.* eius laus. *ibid.*
Generale Studium Paduae. 347.
Geographus Godofredi. 231. cuias. 236.
Geometria in Arabia reſtituta. 247.
Geoponicae Eclogae. 261.
Gentes Aſiae olim praecipuae ſeptem. 215.
Germanus Autiſiodorenſis. 285.
Germaniae monaſteria Anglicana & Hibernica aemulantur. 290. ſocietate inter ſe ſunt iuncta. 297.
Gerungus, Abbas S. Aurelii. 334. 335.
Gigantum generatio. 209. non abſurda omnino videtur. 210.
Gilbertus Porreta. 341. magiſter ſcholae Pariſienſis. *ibid.* euadit in Epiſcopum Pictauienſem. *ibid.* eius libellus de ſex principiis. 344.
Giſlemari ruditas. 330.
Glorioſiſſimus, Imperatoris epitheton. 326.
Gothofredi Commentariolus ad leg. *ſi Barſatoram* 13. Codic. Fideiuſſ. 370.
Gontherus. 307. Epiſcopus Saliſburgenſis. *ibid.*
Gothorum mitrae. 363.
Gothi Athenas afflixerunt. 234.
Graduum collatio auctoritate Epiſcopi fit. 364. quando coeperit. 361. quibus ritibus confe-

rantur in Academia Iulia. 387.
Graeca haereſis. 320.
Graecia praeter vnum locum nihil habuit *Academiae* cognomento inſigne. 197. aliis nationibus literas tradidit. 235. nunc barbara. *ibid.* eius coeli temperies inmutata. *ibid.* non comparanda cum doctrina veteris Graeciae. 261.
Graeci ſtupidi. 235. Chaliſae VII. libros Philoſophicos mittunt. 244. in hiſtoriis excellunt. 261. facultate ſcribendi Arabibus ſuperiores. *ibid.* iis debetur laus in Mathematicis. *ibid.* Carolum Caluum accedunt. 328. eorum vnus Ludouico Pio Dionyſii opera donat. 328. eorum mores. 355.
Graecorum ſcriptorum catalogus, quae ex Arabica in Latinam translata. 350.
Grammaticae ſcholae in Africa. 239.
Grammatiſtica docenda. 305.
Grammatiſticae Carolus M. vacauit. 322. ſed citra profectus ſingulares. *ibid.*
Grammatica Caroli M. patriae linguae. 323.
Grammaticae ſtudii antiquitas. 233.
Grammaticus Caroli M. 322.
Gratuita informatio. 309.
Grauio. 367.
Grauionum dignitas. 367.
Gregorius M. num Benedictinus. 275.
Gregorius Θαυματȣ́ργος. 230. vnde Thaumaturgi nomen ipſi. 230. eius Panegyricus. *ibid.* Epiſcopus. 231.
Grotius refellitur. 211. eius laus. 263. eius liber de Iure belli & pacis. *ibid.*
Guernerus. 348. eum moriturum de ſucceſſore ſcholares conſulunt. 342. 372. eius verſiculus, quo ipſis reſpondit. 348.
Guilielmus Campellenſis. 360. Catalauni Epiſcopus. *ibid.*
Gymnaſium Ciceronis. 198.
Gymnaſii notio propria. 202. quomodo ad ſcholas Philoſophicas Athenis deflexa fuerit. *ibid.*
Gymnaſia Philoſophorum. 204.
Gymnaſia literarum. *ibid.* in quibus coenobiis. 297. nimirum in Fuldenſi, Hirsfeldenſi, Corbeienſi, Weiſenburgenſi, Prumienſi, Tuitienſi, Gemblacenſi, Hirſaugienſi, Treuirenſi. *ibid.*
Gymnaſii vox in Imperio Romano. 202.
Gymnaſium Phoenicum. Vid. Phoenicum Gymnaſium.
Gymnaſium tempeſtate Xenophontis quid? 211.
Gymnaſium Augia, Principum, Comitum, & Baronum ſchola. 293.

Gymna-

Gymnaſia Vniuerſalia. 332.
Gymnaſia Perſarum. 253.
Gymnaſia Turcarum. 253.
Gymnica exercitia defecere. 202.
Gyrouagi. 267.

H.

Habitus monachicus. 299. eo vſi Scholares in monaſteriis. *ibid.*
Habitus Philoſophicus. 353.
Habitum Philoſophorum & ſacerdotum gentilium Chriſtiani receperunt. 363.
Hadriani Academia. 201. in eam humanitas eius. 199. Profesſoribus ſtipendia ſoluit idonea. 227. Profeſſores ineptos ditatos dimiſit. *ibid.* Philologiam tractauit. 236. Alexandriae diſputauit. *ibid.*
Haereſis Graeca. Vid. Graeca haereſis.
Haimo Virduni monaſterium condit. 307.
Halitgarius. 299. Franco-Gallus. *ibid.*
Hamburgi ſchola Anſcharii. 302. 332.
Haraldus, vltimus Anglicae ſtirpis Rex. 289. Angliam occupat. *ibid.*
Hardecnuto Angliam occupauit. 289.
Hared Ebn Chaldas. 241. medicus Muhammedis feliciſſimus. *ibid.* Medicinam in Arabia non didicit. *ibid.*
Haſhemidarum imperium. 244.
Hecademia. 197.
Hegirae numerus vitioſus. 242.
Heliogabalus Syris fauit. 231.
Helmſtadienſis Coenobii fundator. 334.
Helmſtadienſe Coenobium nullam ſcholam habuit. *ibid.*
Henoch quo anno mundi natus. 204. ante eum ſcholas pietatis neglectas eſſe, veriſimile non eſt. *ibid.* dicitur Idris in Corano. 207. eius ſcientia. *ibid.* encomia eius in Corano. *ibid.* pietas. *ibid.* non paſſa eſt curioſam rerum naturalium perſcrutationem. *ibid.* eius Apocalypſis. *ibid.* videtur pars eius libri, quo vſus eſt Iuſtinus, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Celſus, Tertullianus, Hilarius. 300. citatus in Zohar. 208. non eſt Scripturae ſacrae annumerata. *ibid.* tulit leges bene viuendi, & diſciplinas tradidit. 395. quae in libro eius de Angelis traduntur, non omnino merentur popularem exploſionem. 209.
Henricus Iulius Dux Rectoris Acad. Iuliae dignitate inſignitur. 389.
Herculis templum. 223.
Hereditas Platonis. 222. 234. tempore Procli Lycii adhuc ſuperfuit. 222.
Heribaldi liber periit. 318.
Her-

Hermannus Dalmata. 350. Alcoranum vertit. *ibid.*
Hermolaus Byzantius. 213. eius aetas. *ibid.*
Hermes. 395. auctor ſcholarum, & ſcientiarum a Setho doctarum traditor, habetur. 395.
Hermon mons. 210. in eum liberi Seth ſeceſſere. *ibid.* manſere in coelibatu. *ibid.*
Heros Academus. 197.
Heſychius pungitur. 199.
Hiberniae nomen Eri. 281.
Hiberniae ſcholae Philoſophicae ſeculo IX. 281.
Hibernia egreſſi multi, praedicaturi Euangelium, in Germaniam & Galliam. 299.
Hiberniae ſcholaſtica eruditio floruit. 281.
Hibernia clara magiſtra dicitur. 282. ſanctorum patria. 283.
Hiberni Theologiam egregie excoluere. *ibid.*
Hiberni monachi. 281. docti & ſancti. *ibid.*
Hiberni in Germaniam examina doctorum miſerunt. 288.
Hibernos viſit Wilibrandus ſtudiorum gratia. 289. Edilhunus. 282.
Hibernorum monaſteria a S. Benedicti inſtitutis diuerſa. 280. eorum auſpex. 283.
S. Hieronymus. 268. Anachoreta. *ibid.* in eremo Syriae vixit. *ibid.* non manu videtur laboraſſe. *ibid.* tempus, quod ab oratione & ſacro cantu fuit reliquum, ſtudiis impendit. *ibid.* bibliothecam in eremum ſibi afferri iubet. *ibid.* Plauti & Ciceronis lectioni intentus, 268. in ſomnio an huius ergo caſtigatus. 269. eius ſtudia. *ibid.* eius Commentarii in Obadiam. *ibid.* Origenis Homilias tranſtulit. *ibid.* Bethlehemi vixit. *ibid.* vita monaſtica. 270. Paulino Scripturae S. lectionem commendat. Vid. Scripturae S. lectio.
Hieroſolymitanae Synagogae. 356.
Hilarius Eremita ex S. Antonii diſciplina. 268. in Syria monachiſmum inſtituit. *ibid.*
Hilarius rudis diſciplinarum. 268. memoriter recitabat Scripturam ſacram. *ibid.* de parte Codicis S. eſt accipiendum. *ibid.* AEgyptio more vitam inſtituit. *ibid.* raſtro humum fodit. *ib.* ex iunco fiſcellas contexuit. *ibid.*
Hildesheimenſis ſchola Epiſcopii. 332.
Hilduinus in deliciis Carolo Calvo. 328. eius de Dionyſio narratio. 328.
Hippocratis iusiurandum. 263. 264. non poteſt apodictice demonſtrari, eius auctorem Hippocratem eſſe. 264.

Hinc-

Hincmarus Remenſis Seculo X. eminuit inter eruditos. 231.
Hippiatricae Eclogae. 261.
Hippone coenobia. 271.
Hiſpalenſis collegii auſpex. 278. ex eo prodiere docti viri. *ibid.* in his Illefonſus & Braulio. *ibid.*
Hiſpania Franciſco a Victoria Theologiae moralis excellens ſtudium debet. 262.
Hiſtoria Abulpharai. 250.
Hiſtoria Africae Latina num ab Arabibus omnis ſit verſa. 249.
Hiſtoria Arabicae linguae doctorum. 250.
Hiſtoria arcana aut occulta. 239. accuſat Iuſtinianum rapinaram. *ibid.* inſani aedificandi amoris. *ibid.* reprehendit quorundam Praefectorum auaritiam. *ibid.*
Hiſtoria rerum ſub Arabibus geſtarum vnde petenda. 257.
Hiſtoria aliarum gentium ab Arabibus fruſtra petitur. 257.
Hiſtoria dynaſtiarum. 216. Latine verſam Pocockio debemus. *ibid.*
Hiſtorici Arabum. 249. eorum ſcribendi ratio. *ibid.*
Holſtenii induſtria laudatur. 220.
Homines otii. 357.
Honores Academici. 375.
Horatius illuſtratur. 199.
Horologium admirandum Carolo M. miſſum. 258. 325. a Michaële deſtructum. *ibid.* fides illius quanta. *ibid.*
Horti Epicuri. 221.
Hortus Platonis. 222. 240.
Horti Platonici pretium. 222.
Hottingeri laus. 246. 250.
Hugo. 301. non poteſt haberi idoneus iudex librorum S. Auguſtini. *ibid.* eius libellus. *ibid.*
Hulacus. 354. obiit. *ibid.* eius virtutes. *ibid.*
Hulbodus. 307. multas ſcholas inſtituit. 307. S. Notgeri diſcipulus. *ibid.*
Humbertus non admitti poteſt cenſor librorum S. Auguſtini. 303. vixit ſeculo XIII. *ibid.* Ordinis Praedicatorum monachus. *ibid.*
Humoriſtarum Academia. 201.
Hypſicles. 236. aetas eius. *ibid.*

I.

Iacobi Chriſtmanni elogium. 248.
Iacobi Gothofredi encomium. 231.
Iacobus Sirmondus. 275. elegantiarum pater. *ibid.*
Iacobi Vſſerii encomium. 280.
Iafrenſis Synagoga. 357.
Idris ſignificatio. 207.
Ieiunium. 294.
Iamblichi libri duo de vita & ſecta Pythagorae. 220. mendoſi. *ibid.* eius ſcripta reliqua promittit Holſtenius. *ibid.*

Kkk Ieſui-

Ieſuiticae ſodalitatis ſcholae coenobiticae. 338. earum inſtituta. *ibid.* iis quaedam adhuc deſunt. *ibid.*
Ignatius Loiola. 338.
Ignorantiae tempus. 216. 217.
Igomari Epitaphium. 317. eius auctor. *ibid.*
Ildefonſus ſiue Illefonſus. 278. an Benedictinus. *ibid.* in Hiſpalenſi collegio doctus euaſit vir. *ibid.*
Imadus, Epiſcopus. 333.
Imaretum. 253.
Imberbis fieri nequit apud Iudaeos miniſter Synagogae. 359.
Immunitates Philoſophorum. 352. eae ipſis ereptae. 352. 353.
Immunitas Grammaticorum & Medicorum ſalua & integra. 353.
Imperatores *inuictiſſimi.* 312.
Imperii Ommiadarum Chaliſarum duratio. 247.
Imperitiae mala. 265. in parte ſanctimoniae aeſtimata. 267.
Impoſitio manuum Rabbinatus ſignum. 358.
Indi. 215. fuſci & candidi. *ibid.* eorum ſcholae. 214. eorum placita. 215. fauent iuſtitiae & ſapientiae. *ibid.* pro illicito ducunt animalia mactare. 285.
Informatio gratuita. 309.
Ingeniculationes orationum. 219.
Iniquitas antediluuianorum vbi deſcripta. 205.
Infirmorum vnctio. 330.
Inquiſitionum formula. 329.
Inſcriptio libri Caroli M. 325.
Initiationes AEgyptiorum. Vid. AEgyptiorum initiationes.
Initiationes Rabbinorum. 358.
Innocentius IV. Cardinalibus pileum conceſſit. 369.
Inſignia Academiae Iuliae. 391.
Inſignium Cardinalium inuentor Paulus II. 361.
Inſignia Doctoratus. 369. 365. Magiſterii. 362.
Inſignia Doctoratus in Academia Bononienſi. 362.
Inſignia Doctoralia cur inſtituta. 364. eorum aetas. *ibid.* eorum veſtigia apud Graecos. 363. ad ea non reſpexere eorum auctores. *ibid.* de eorum aetate coniectura. 355.
Inſpector Congregationis. 309.
Inſtrumentorum Muſicorum an Caini filiae inuentrices. 210.
Inſtituta Academiarum varia. 375.
Inſtituta ſcholae Conſtantinopolitanae a nullo memorata. 261.
Inſtitutores Eccleſiaſtici officii. 313.
Inſula Lerinenſis. 271. plures habuit literatos. *ibid.* eius in docendo & diſcendo methodus incerta. 272. an hodie in ea monachorum ἄσκησις. *ibid.*
Inſulae Stoechades. 272.
Ιωάννης ὁ χάραξ. 212.

Iohan

Iohannes Andreas. 362. eius elogium. *ibid.* obitus. *ibid.*
Iohannes Antiochenus. 212. monachus ſub Phoca. *ibid.* exſcripſit ſua. 213.
Iohannes Beleth. 341.
Iohannes Launoyus. 314.
Iohannis Leonis aetas. 247. elogium. 315. eius apoſtaſia. 247. notatur. 249. Feſſanam ſcholam frequentauit. 256. eius elogium. 258.
Iohannes Mariana. 342.
Iohannes Scotus Carolo Caluo in deliciis. 328. Scotigena. Vertit Dionyſii Areopagitae opus. *ibid.*
Iohannes, filius Meſſcha, vertit libros ex Graeca in Arabicam linguam. 245.
Ioſephi Scaligeri encomium. 218.
Ioſephus caſtigatur de columnis antediluuianis. 206.
Iſidorus Hiſpalenſis laudatur. 276. propriam habuit regulam. 276. an monachus. *ibid.* eius inſtitutum periit. 279. optimis legibus eccleſiam temperauit. 278. educationi puerorum bene proſpexit. *ibid.* collegium Hiſpali excitauit ad informationem iuuentutis. *ibid.*
Islamismi auctor. Vid. Muhammed.
Italiae ſcholae collapſae. 313. in iis inſtaurandis Eugenii Papae conatus fruſtranei. *ibid.*
Iter Philoſophorum in Perſiam tempore Iuſtiniani. 239. eius cauſa vel ſalaria ſubtracta. *ib.* vel irruptiones Scythicarum gentium. 240.
Iubal. 205. de eo Ebraeorum placita. *ibid.* fecit tentoria ad ponendum idola. *ibid.* coram idolis inſtrumentis muſicis cecinit. *ibid.* columnam excitaſſe dicitur, inſcripta cui fuere inuenta muſices & ferrariae. *ibid.*
Iudaeorum mendacia de R. Hillel & Akiba. 357.
Iudaeorum Synagogae fere Phariſaicae. *ibid.*
Iudex competens Studioſorum in ſchola Conſtantinopolitana. 356. 378. in Berytienſi. 356.
Iudicium de Altaſerra. 313. de Auberto Miraeo. 298. de Bonifacii epiſtolis. 291. 306. de Henochi Apocalypſi. Vid. Henoch. de notis Ioſephi Scaligeri in Euſebium. 208. de Delrione. 209. de Angelorum actionibus antediluuianis. 209. Valeſii de Iohanne Antiocheno. 213. Fuluii Vrſini de eodem. *ibid.* de Abulpharai. 214. de *ἀνεκδότοις* Procopianis. 239. de Vlug. 252. de Iohanne Mariana. 255. de Photio. 258. de verſionibus ſcriptorum Arabicorum. 257. de libro Ratramni. 318. de Hincmari Rhe-

Digitized by Google

menſis & Rhabani Mauri ſcriptis. 329. de Trithemio. 337. de libro Fileſaci. 360. de Rebuffi & Horatii Lucidi libris de priuilegiis Studioſorum. 379.
Iudicium plebis in arbitrando eruditorum ſcripta. 225. ab Ariſtophane Alexandrino reiicitur. 225.
Iudices certaminum eruditorum. 224. illorum ſedes. 225.
Iudices Turcarum. Vid. Cadi. Iudicant de quacunqne re in iure ciuili ac Pontificio. 255. venerabiles. *ibid.* diuites. *ibid.*
Iudicis vox quid ſignificet. 365. apud Italos. 246.
Iuramentum Medicorum. 265. Notariorum. 390. Profeſſorum. 388. Vrbis Praefecti in electione Tabellionum. 354.
Iuris periti de ſcientia legum gloriantes earum inuenti transgreſſores. 346.
Iurisdictio in Studioſos. 366. Atticis ſophiſtis non competiit. *ibid.* Epiſcoporum & Profeſſorum in Studioſos conuenit cum legibus Platonis. 372. Profeſſorum in Germania recentior. 374.
Iurisprudentiae accuratioris cultura in Hipania. 262. ad alios etiam tranſiit. 263.
Iuris Romani ſtudium. 227. eius ratio tempore Theophili. 260. ad alios etiam tranſiit. 263.
Iuris ſtudium certo annorum ſpatio circumſcriptum. 356. idque Iuſtiniani inſtituto. *ibid.*
Iusiurandum Hippocratis. 265. an ipſe eius auctor. *ibid.*
Ius Canonicum & Ciuile in Academia Pariſienſi praelectum. 345. 346.
Ius Ciuile & Turcomannicum. 353.
Iuſtinianus an ſalaria medicis ſubtraxerit. 239. non legitur in Profeſſores vllibi liberalis. 240. rapinarum poſtulatus eſt. 239. cauſidicos Byzantinos vrbe eiicit. 239. auctor Authenticorum: cur ea ſcripſerit. 347.
Iuſtinianeus Codex in Arabicam verſus non fuit. 248.
Iuuenis apud Iudaeos quis. 358. non niſi Patris nomine appellabatur. *ibid.*

K.

Kainitae an columnas excitauerint. 206. an inſcripſerint ipſis inuenta muſicae & artis ferrariae. *ibid.*
Kainitae Sethianos ad matrimonia inuitarunt. 210.
Kaini filiae. 210. muſicorum inſtrumentorum inuentrices. *ibid.*

Kai-

Digitized by Google

Kainah. 210.
Κακεργέτης. 223.
Kebri. 217.
Kempenſis cauſae coniectio. 275.
S. Kilianus. 283.
Kinta. 210.
Kiriath-Sepher vnde dicta. 211. Xenophontis tempore quomodo audiit. 211. ſcholas non habuit. *ibid.*
Κτίσματα Ιεσινιανȣ̃. 234.
Kublai Kanni. 252. ſapientes doctos amabat cuiuscunque ſectae. *ibid.*
Κύλισραι. 355.

L.

Laici. 365. Landulphus Saxo caſtigatur. 246.
Langius. 395. Trithemii diſcipulus. *ibid.* monachus Benedictinus. *ibid.* notatur. 332.
LaterculusPeireſciiBabylonicus. Vid. Peireſcius.
Latina ſcripta ab Afris abolita. 247.
Latinus ſcriptor rerum Africae non ſuperat. 247.
Latini Graecis in quibus ſuperiores. 261.
Lectio δοκιμαστικὴ doctorum in ſcholis. 230. 354.
Lectio Scripturae ſacrae cur monachis praecepta. 294.
Leges ſacrae. 368.
Leges a Iuſtiniano compilatae. 346.
Leges Profeſſoriae Conſtantini M. 376.
Legis ſtudium in Imperio tantum valuit. 368.
Legum ſtudia Bononiae inprimis tractata. 246. earum doctores. *ibid.*
Legis periti. *ibid.*
Legum conditio. 239. ex iis, non quae fiunt, ſed quae fieri debeant, diſpiciendum. *ibid.*
Leges qui didicerunt, ſunt apud Muhammedanos in ſummo pretio. 255.
Leges Francorum. 323.
Legum Studioſorum petulantia. 354. refrenatur. *ibid.*
Lentibus Tzabii abſtinent. 220.
Leonclauii error arguitur. 248.
Leonis liber de Philoſophorum vitis. 256.
Leonis aetas 247. Vid. Iohannes Leo.
Leonis Philoſophi Nouella. 354.
Leuitae pro Diaconis. 307.
Lex Cayri de medicis. 266. Platonis de illatis iniuriis ſcholae Philoſophorum. 372. Vlpiani iniqua in Philoſophos. 373. Theodoſii de ſtudiis vrbis Romae. 228.
Libanius queritur de neglectu oratoriae. 232. eius Declamationes. 233. in genere deliberatiuo conſcriptae. *ibid.*
Libellus Arithmeticus Strabi. 335.
Libellus de Chaldaeorum doctri-

ctrina ab auctore promittitur. 214.
Libellus ſupplex monachorum Fuldenſium. 214.
Libelli Gallici titulus. 342.
Libellus Gilberti Porretani. 344.
Libellus Hugonis. 301
Liber Amalarii de Euchariſtia periit. 318.
Liber Caroli M. de imaginibus. 322. an ipſe eius auctor. *ibid.*
Liber de Connexione annorum. 248.
Liber Erigenae de Praedeſtinatione. 317. ab Igomaro confutatus. *ibid.* de Euchariſtia. 318.
Liber Heribaldi periit. 316.
Liber Lugdunenſium contra Erigenam. 317.
Liber de Hermetica medicina. 212.
Liber Hugonis Grotii de Bello & Pace qua occaſione ſcriptus. 263.
Liber, inſigne Doctoratus. 362. cur Doctoribus datus. *ibid.*
Liber Mamonis. 245. Doctoribus proprius. *ibid.*
Liber Rhabani Mauri ad Eigilem Abbatem periit. 328.
Liberales ſcientiae quomodo dictae. 349.
Liberalia ſtudia. 376.
Liberalium artium praeceptores rari. 313.
Libri Ariſtotelis curante Friderico II. ex Arabico verſi. 349. Afrorum Arabes combuſſerunt. 242.
Libri Ariſtotelis Metaphyſicorum. 344. quando flamma abſumti. 242. AEgyptiorum Chemici libri an per Diocletianum combuſti. 212.
Libri Carolini inſcriptio. 325.
Libri Confeſſionum Auguſtini. 228. de Ciuitate Dei. 323.
Libri Chriſtianorum Arabice verſi. 246.
Libri Graecorum in Arabicam verſi. 244. & in magno pretio habiti. 245. in imperio Saracenico quamdiu non ſcripti. 247. in Africa quamdiu non ſcripti. 247. ex Arabico in Latinum verſi. 349. 350. Perſarum libri iuſſu Muhammedanorum combuſti. 242. Saracenis exoſi. 346. Apollonii Arabice verſi. 248. non omnes Arabice verſi Mamonis aetate. 248.
Libri Iohannis Leonis commendantur. 256.
Libri τακτικῶν. 259.
Libri περὶ θεμάτων. 259.
Libertas philoſophandi de ſacris quando periit. 226.
S. Liſandi monaſterium. 309.
Licentia docendi vnde. 347.
Linguae Arabicae puritas hodie non facile noſcitur. Vid. Arabica lingua. non facit ad doctrinae vim probandam. 241. ipſi impoſſibile eſt monadem

vel

vel dualitatem aut trinitatem aut octo & dimidium & tria ſcribere. 246. de hoc iudicium. *ibid.*
Linguam Latinam & Graecam calluit Carolus M. 332.
Lintei texturam angeli homines docuere. 219.
S. Lioba. 292.
Liptinenſis Synodus. 291. recepit Benedicti Regulam. 291.
Literarum Arabicarum characteres in Africa. 247.
Literae ſub Haſhemidis refloreſcunt. 244. earum ſtatus ſub Theophilo Imp. 258. earum ratio in monaſteriis S. Benedicti ſeculo IX. 281. humaniores ad Scripturae ſacrae intelligentiam faciunt. 304. earum ſtudium quanti faciendum. 296.
Literarum Gymnaſia in quibus coenobiis celebrioribus. 297.
Literae ſupplices ad Ludouicum Pium in Synodo Pariſienſi ſexta de ſcholis publicis. 314. quare, cum iam Caroli aetate eas habuerint. 315.
Literatura in Francico imperio. 284. cui accepta ferenda. *ibid.*
Literaria ſtudia. 286.
Literati ex inſulae Lerinenſis monaſterio. 274.
Liuii liber ſeptuageſimus. 249. ex Latino Arabice verſus. *ibid.* ex Africa exſpectantur multi hiſtoriarum libri. *ibid.* eius ſcripta interpolata. *ibid.*
Locorum Geneſ. III. & IV. 26. illuſtratio. 209. 204.
Loca ſcholarum a Philoſophis aere emta. 221.
Locmanni fabulae. 241. vetuſtiores. *ibid.* arguunt aliquam humanae vitae rerum prudentiam. *ibid.*
Locus ſcholae Platonis priuatus. 222.
Loci aliorum Philoſophorum, in quibus ſcholas egere priuati. *ibid.* Loca ſcholarum Platonicae, Peripateticae, & Stoicae Philoſophiae, Lycei & Porticus nominibus celebrata. 199.
Logotheſii codices. 246.
Lotharii iuſſu an Ius Iuſtinianeum praelectum. 346.
Lotharius Academiam Bononienſem priuilegiis non exornauit. 347.
Ludi Apollinis. 224.
Ludgerus, fundator coenobii Helmſtadienſis. 334.
Ludouicus aſtrognoſia delectatus eſt. 329. eius pietas ſuperſtitioſa. *ibid.* Imperio obfuit. *ibid.* Pſalmodiis operam dedit. 329. conſiliariis nimium credidit. *ibid.*
Lullus, Bonifacii ſucceſſor. 292.
Lyceum, Ariſtotelis ſchola. 221. illud Meurſius deſcripſit. 197.
Lycei excidium. 222.

Lyceum

Digitized by Google

Lyceum Ciceronis. 198. in Tuſculano. *ibid.*
Lycea, Philoſophorum ſcholae. 199.
Lynceorum Academia. 201. Phyſicis & Mathematicis excolendis Neapoli conſecrata. *ibid.* eius conditor. *ibid.* profanata. *ibid.*
Lyrani interpretatio loci Geneſ. IV. 26. 204. 205.

M.

Macula in ſole nigra obſeruata. 325.
Magdeburgenſis ſcholae ſtatus ſub Ottone. 332.
Magi Arabum. 217. Perſarum. *ibid.* an Perſarum ſoli. 217.
Magi nomen vnde. *ibid.*
Magi Arabum quidam veneficiis dediti. 218.
Magi Perſarum an a malitia noſtrorum alieniores. 218.
Magi Chriſtum adorantes ex Arabia. 217. nefariis artibus iudicio Patrum dediti. *ibid.* eorum doctrina incerta. 217. 218.
Magica ſapientia 224.
Magiluna. 217.
Magindana. *ibid.*
Maginſi. 217.
Magiſtri piae religionis & ſacrae lectionis. 279.
Magiſter officiorum. 203. Scholae. 301.
Magiſtri quinam. 339.
Magiſtri ſcholarum quotannis rationem Epiſcopis dederunt. 313.
Magiſtri diuinae Scripturae. 313. Cathedralium Eccleſiarum. 332. magiſtrorum Paderbornenſium ſtudia. 333. liberalium artium. 343. iuridicinae. 352. ſtudiorum 351. dicti Domini. 371. Clericis annumerati. 365.
Magiſter noſter Rabbi, titulus qualis. 358.
Magiſtri Iudaeorum quibus ritibus initiati. *ibid.*
Magiſtri ſocius quisnam. 358.
Magiſterii inſignia. 362. quando coeperint. *ibid.*
Magiſtralia examina. 374.
Maham Perſicos libros in Arabicam vertit. 245.
Mahummed II. expugnat Conſtantinopolim. 252. medreſſas octo aedificat. 253. magnum Imaretum. *ibid.* Viris doctis, pauperibus, pupillis, viduis, eleemoſynas dat, doctoribus ſalaria. 253.
Maidulphus. 283. diſcipulus Patricii. 284.
Maimonides. 218. eius elogium. 218. multa de Sabiis & libris eorum habet. 218. 219.
Malchus. 220. dictus Tyrius. *ibid.* mutatum id nomen a Longino in Porphyrium. *ibid.*
Malchus monachus. 270. melioris doctrinae rudis. *ibid.*
Mallus. 203.

Mamon.

Digitized by Google

Mamon. 245. eius ſtudium. *ibid.* exterorum libros coëgit. *ibid.* eius ſedes. 248.
Mandarinorum inſtituta qualia. 214.
Manſur. 247. Bagdadum condidit. *ibid.*
Manuum impoſitio apud Rabbinos. 358.
Marcus Antoninus Rhetores, Grammaticos, & Medicos multis priuilegiis affecit. 350.
Marianus Scotus. 336.
Martelli inſtitutum de Augia diuite. 293.
Martinus. 271. monaſterium in Gallia inſtituit. *ibid.* eius vita a Sulpitio Seuero deſcripta. *ibid.* non polluit doctrina, ſed ſanctitate. *ib.* Grammatiſtica tantum vigebat eius tempore. *ibid.* minores ſcribebant, maiores orationi inuigilabant. *ibid.*
Maſſilia. 223. Gallis vicini nobiliſſimi Romanorum Athenienſi praetulerunt. *ibid.* παιδευτήριον. 223.
Maſſilienſes doctores e publico ſalarium acceperunt. 223.
Matheſis rectius a Graecis, quam a Latinis exculta. 261. in AEgypto inuenta. 212.
Mathilda. 346. Comitiſſa. *ibid.* libros legum renouari Wernerium iubet. 342.
Madaurum S. Auguſtinus mittitur. 306.
Mauricum imperium. 255.
Maurus. 274. Benedicti diſcipulus, iuuentutis educationem in Francia inſtituit. 274.
Maximilianus II. 379. priuilegia Academiae Iuliae confert. *ibid.* diploma eius Academiae Iuliae datum. *ibid.*
Maximus Margunius. 235. Epiſcopus Cytherae. *ibid.*
Mechanicarum artium peritia Sinenſes excellunt. 215.
Medica ars Cayri parui fit. 255. ratio eius. *ibid.* eius ſtudium. 237. apud Saracenos. 244. eius exercitium Cayri aere redimitur. 266.
Medica ſchola Alexandriae. 235.
Medica ſcripta ex Arabum lingua in latinam curante Friderico II. verſa. 349.
Medici Maſſilienſes e publico nutriti. 223.
Medicorum frequentia Alexandriae. 237.
Medicis ſalaria ſubtracta. 239.
Medicus Muhammedis. 241.
Medicorum cauſae. 376.
Mediolanenſis ſchola. 229. in ea vnus ordinarius magiſter Rhetorices. *ibid.* in ea S. Auguſtinus fuit. 230.
Medreſſae quid. 253. octo a Solymanno excitatae. 253. in earum medio templum eximium collocauit. *ibid.*

Digitized by Google

Mehaleel filium Irad in pietate informauit & aſtronomia. 395.
Meibomii laus. 263.
Melius benefacere, quam noſſe. 304.
Memoria Ariſtophanis Alexandrini excellentiſſima. 225.
Mendacia Clericis fugienda. 304.
Merces magiſtris ſoluta. 229. a nequiſſimis ſcholaribus ipſis denegata. *ibid.*
Meſopotamiae monachi. 268.
Meſuae ſchola |Mamone imperante inſtituta. 254. eius fundator. *ibid.* Meſue non Damaſcenus. *ibid.*
Metaphyſicorum libri Ariſtotelis lecti. 344. in latinum verſi. 344. haereſi anſam dare putati. *ibid.* eorum lectio interdicta. *ibid.*
Metenſis Epiſcopii ſchola. 332. S. Vincentio ſacra. *ibid.* triuialis. *ibid.* Sigebertus eam excoluit. *ibid.*
Metropolis Berytus. 231.
Metropolitanus prouinciae. 371. apud eum in negotiis eccleſiaſticis de fide etiam actum. *ibid.*
Meurſii elogium. 221. eius liber de Ceramico gemino poſthumus. 197.
Μετουσίας dogma. 318. 320. 321. quando coeperit. *ibid.* eius auctor. *ibid.*
Michaël Imp. monſtrum hominis. 257. an eo imperante facta Conſtantinopoli melioris cuiusque literaturae reſtitutio. *ibid.* Horologium mirandum deſtruit. 258.
Militiae vox in Epiſtola Remigii. 306.
S. Milo. 296. in Corbeienſi ſchola S. Amandi docendi officium tenuit. 296.
Miniſter Synagogae. Vid. Synagogae.
Miraeus. 296. eius fides de monachorum eruditione tempore Caroli M. eleuatur ac notatur. 332.
Miſchna a Sadducaeis non admittitur. 357. tota Phariſaica. *ibid.*
Mitrae Gothorum. 363. figura earum. *ibid.*
Mohhuel, filius Hanuch, Rex. 396.
Monachi orationi vacarunt. 271. cellulae diuiſae. *ibid.* Sicilienſes. 272. Viuarienſes. 274. eorum genera duo. *ibid.* AEgyptiorum rudes. *ibid.* Syriae. 270. Graece & Ebraice docti. 295. Hiberni. 283. ſancti. *ibid.* eruditi. *ibid.* Anglici prae reliquis docti. 285. manuum labore victum quaeſiuere. 291. 292. aedificatores. *ibid.* eorum opuſcula. 293. 297. mendis ſcatent. *ib.* eorum induſtria in iuuentutis educatione. 296. ad Epiſcopatum euecti. 296.

296. 297. variis miſeriis expoſiti. 296. cur iis lectio Scripturae ſacrae praecepta. *ibid.* in Theologia eruditi. 297. idonei ad alias ſcholas docendi gratia vocati e monaſteriis. *ib.* in omni ſcibili doctiſſimi habiti. *ibid.* ex informatione iuventutis meritum coeleſte ſperarunt. 298. eorum ſtylus tempore Caroli M. incultus. 304. foris monaſteria non teneant iudiciaria. 303. numerus eorum in monaſterio Fuldenſi. 335. Fuldenſium monachorum inuidia & malitia Rabanus Abbas deponitur. 336. Mendicantes. 337. prorſus rudes & literarum expertes. *ib.* nonnullorum peruerſa inſtitutio iuuentutis. 340.

Monachicus habitus. 299. eo quoque ſcholares induti. *ibid.*

Monarchiae Tatarorum interitus. 252.

Monaſteria arces ſapientiae. 279. Galliae. 272. Viuarienſe. 274. an ex inſtituto Benedicti. *ib.* inſtituta eius vnde. *ibid.* in Hibernia. 279. literas coluere. 279. eorum auſpex. 283. in Europa nonnulla cui originem debeant. 283. Germanica mores Anglorum & Hibernicorum aemulata ſunt. 291. 301. Francica. 200. monaſteriis Regula Benedicti data. 290. a Bonifacio in Germania inſtituta. *ib.* quaenam. *ibid.* Fuldenſe. 291. Benedictina qualia. 294. in Germania ſocietate quadam inter ſe coniuncta. 297. olim quaedam erant ſcholae. 298. ex iis excellentes nonnulli Philoſophi & Theologi prodiere. *ibid.* eorum facies tempore Caroli, Ludouici filii. 308. melior ſeculo IX. 277.

Monaſterii S. Galli elogium, & in eo ſtudia exculta. 206.

Monaſterium S. Iohannis Baptiſtae. 300.

Monaſterium S. Mauri. 307.

Monaſterium Mariae Magdalenae quis fundarit. 205.

Monaſterium S. Martini. 271.

Monaſteria in AEgypto. 267.

Monaſteria Bethlehemitica. 270.

Monaſticae vitae auſpices. 266.

Monaſtica vita in Italiam quando introducta. 272.

Moniales ancillae Dei. Vid. Ancillae Dei. Scripturae ſacrae intentae. 270. linguae Ebraeae peritae. *ib.* alios non erudiere. *ibid.*

Mons diui Petri. 300. locus a Rhabano Mauro aptus, in quo totam Scripturam ſacram expoſuit. 300.

Muhammed Islamiſmi auctor. 216.

Muhammed II. 252. Conſtantinopo-

nopolin expugnat. *ibid.* Medreſſas octo aedificat. 253. magnum Imaretum. *ibid.* liberalitas eius in viduas, pupillos, eruditos. *ibid.* doctis ſalaria praebet. *ibid.*
Muhammedani Afrorum libros combuſſere. 242. quando. *ibid.*
Muleaſſes Rex exul. 256. Feſſae ex Auerroë diſputauit. 256. damnum triplex in Tunetana direptione paſſum deplorauit. 256.
Mulieres medicae. 254. earum Cayri multitudo. Vid. Feminarum medicarum.
Mundi aeternitas Indis creditur. 215.
Mundi interitus ab Adamo praedictus. 205. vnus incendio, alter diluuio. *ibid.*
Munichia a Sylla incenditur. 298.
Muſeum. 225.
Muſeum Alexandrinum. 236.
Muſeum Claudii. 236.
Μυϛειόβιβλος Photii. 258.
Μυϛειομαθέϛατος. 287.
Mythologia veterum. 241.

N.

Naſeroddinus Tuſcenſis. 251. Philoſophus. *ib.* obſeruationes in vrbe Maraga fecit. *ibid.* ſub eius arbitrio omnes ſcholarum reditus. *ibid.*
Naudaei elogium. 275.
Nauarrenſis Collegii elogium. 340.
Neglectus humaniorum ingens damnum Eccleſiae peperit. 311.
Nefas Indis animalia mactare. 215.
Negligentia doctorum in iuuentutis formatione. 310.
Nicolaus I. Papa. 313. eo ſedente barbaries in ſtudiis ſumma fuit. *ib.* ipſe tamen haud paulo vltra ſeculi ſui mores ſapuit. *ibid.*
Nicolaus Peireſcius. 363. eius elogium. *ibid.* de inſignium Doctoralium origine in Aquenſi Academia diſſeruit. *ib.* Doctorea ornamenta in fratrem contulit. *ibid.* oſtendit antiquitatem illorum inſignium ex ſtatua Metrodori. *ibid.* ex inſcriptione Eubuli Marathonii, &c. *ibid.* ex conſimilibus Platonis, Theophraſti, Phauorini, &c. *ibid.* ex cimeliis Gothicis. *ibid.* ex Philoſophia & ſacerdotio ad Chriſtianorum Academias quaedam acceſſiſſe, &c. *ibid.*
Nicolao IV. inſignium Doctoralium collationis originem deberi, coniectura. 365.
Nicolaus Serarius pungitur. 291.
Nobilium filii ignaui. 326. in eos Carolus M. inuehitur. *ibid.*
Noctis Academia. 201.
Nomina ventorum quis excogitauerit. *ibid.*

Nomi-

Digitized by Google

Nominales. 344. quando eiuſmodi differentia ſuborta. *ibid.*
Νομικός. 359.
Νόμιμος. 359.
Nonnis regula S. Benedicti eſt vtendum. 290.
Nomadica vita in Arabia culta. 216.
Νομοθεσίας ratio tempore Friderici I. 367.
Νομοκάνων Photii. 260. quando in vſum traductus. *ibid.* cuius auſpiciis. *ibid.*
Notarii Arabum Chriſtiani. 248.
Notarius Eccleſiae. 332.
Notariorum ſecularium inueſtitura. 380. iis titulum conferendi poteſtas apud Iuliam Academiam ex priuilegio Maximiliani. 388. eorum iuramentum. *ibid.* officium inquibus conſiſtat. 390.
Notatu digna in Iureiurando Hippocratis. 265.
S. Notgerus. 296. 299. 306. induſtria in puerorum educatione. 306. ſcholares ſibi comites ſemper habuit indiuiduos. *ib.* eius diſcipuli ad rectoris Eccleſiae dignitatem euecti ſunt. 307. non fuit literatus. 308. Hiſtoriam conſcripſit. *ibid.*
Notgeri nomen tribus aliis adhuc commune fuit. 308.
Notgeri Leodicenſis aetas. 308. 309.
Notgeri reliqui quando vixere. 308.
Nouella Leonis Philoſophi. 354.
Nouellae ante Baſilium promulgatae. 260. paucae ſunt. *ibid.* oſtendunt rarum Iuris Ciuilis Romani a Iuſtiniano vsque ad Baſilicorum promulgationem in foro, in ſcholis forte nullum, vſum. *ibid.* iſtarum conditio. *ibid.*
Nuntius Eccleſiae. 359.
Numerus monachorum Fuldenſium. 335. Studioſorum in Collegio Nauarreno Pariſiis. 342.
Numerus monaſteriorum, quae Bonifacio originem ſuam debent. 291.
Nurſia, S. Benedicti patria. 273.

O.

Obſeruationes Eclipſium. 327.
Obſeruationum ſideralium neglectus. *ibid.* eas Aſtronomus Ludouici Pii Imp. celebrauit. *ibid.*
Occidentales Academici. 350. habebant ex Arabicis verſionibus Latine, ſed barbare nimis reddita Ariſtotelis pleraque, vt & Ptolemaei, Hippocratis, Galeni, Euclidis nonnulla. *ibid.* non habuere Graecos. *ibid.* quando acceperint. *ibid.*
Occupatio Tunetana. 256. in ea triplex damnum commiſſum. *ibid.*

Odium aliquorum Saracenorum in libros. 346.
Officia Palatina Seculo IV. *Schola* dicta. 203.
Officium parentum, in ſtudiis alere ſuos. 378.
Ogbertus Aquenſium Clericorum vitia perſtringit.
Olympius Archiater an fuerit. 235. de Olympio ſententia auctoris. *ibid.*
Omar Chalifa. 242. ſucceſſit ſecundus Muhammedi. *ibid.* Alexandrinorum libros incendio deleri iubet. 242. eius obitus. *ibid.*
Omarus Ebno l' Chattab. 243. *Imperator fidelium* dictus. *ibid.*
Ommiadum Chalifarum imperii durationis tempus. 247.
Opera Conſtantini Porphyrogenetae. 212. Peireſciano aere redemta quaedam & vulgata. *ib.* vertit Valeſius. *ibid.* excerpta ex Iohanne Antiocheno. *ibid.*
Optio fori ſcholaribus data. 368. illa vſus frequentiſſimi eſt. *ibid.* etiam hodie. 371. alternatiua in Eccleſiaſticis negotiis. *ibid.*
Optiui iudices Scholarium. 372.
Opus Pinedae in Salomonem. 216. Iamblichi. Vide Iamblichi libri.
Opuſcula monachorum. 395. 335. hodie mendoſa. 395. conſcripta & in proſa & ligata oratione. 295.
Oratio Ariſtophanis aduerſus iudicia plebis de eruditorum ſcriptis. 225. finem ſuum obtinuit. *ibid.* Nicolai Peireſcii de inſignium Doctoralium antiquitate. Vid. Nicolaus Peireſcius.
Orationibus monachi ſeniores vacabant. 271.
Orationis ſacrae plebs a Sacerdotibus admonenda. 292.
Oratoria apud Arabes. 216. S. Auguſtini Romae priuata. 229.
Oratoriae ſcholae in Africa. 230.
Ordinis nomen. 351. 353.
Ordo haruſpicum. 351.
Ordo Iuriſconſultis quid. *ibid.*
Ordo publicanorum. *ibid.*
Ordo ſacerdotum. *ibid.*
Organum Ariſtotelis latine verſum. 341.
Orientales quinam. 215. 216. eorum ſcholae ſcientiarum. 215. 217.
Origenis homiliae. 269. ab Hieronymo in Latinum verſae. *ibid.*
Ornamenta Academiae Atticae. 209.
Oſculum inſigne Doctoratus. 362. cur Doctoribus datum. *ibid.*
Ottomannides Solymannus Averroicae Philoſophiae ſtudioſus. 252.
Otto Friſingenſis. 343. ſubtilior Philoſophus. *ibid.*

Pacho-

Digitized by Google

P.

Pachomio vna S. Antonii regula ab Angelo dictata credita. 268.

Paderbornenſis Epiſcopi Ferdinandi elogium. 302. eius liberalitas in auctorem. *ibid.*

Paderbornenſis ſchola. 333. eius ſtudia. *ibid.* iuuenes & pueri ſtrenue inſtituti. *ibid.* norma regulari profecerunt in clauſtrali diſciplina. *ibid.* claruit omnium literarum doctrina ſub Imodo. *ibid.* fuerunt in ea Muſici & Dialectici. *ibid.* Rhetores & Grammatici. *ibid.* Mathematici & Aſtronomi. *ibid.* Poëſis & hiſtoria in ea tractata eſt. *ibid.* an encomio ipſi a ſcriptore Vitae Meinwerci collato fides haberi poſſit. *ibid.* non continuit ſe intra puerorum exercitationes. 334.

Paduae Studium generale ex conſuetudine. 349. eadem habet priuilegia, quae Bononienſe. *ibid.*

Παιδεύσεως ἐργαστήριον. 237.

Palladii liber de gentibus Indiae & Brachmanibus Graece conſcriptus. 214. e bibliotheca Regia erutus & publicatus. *ibid.* verſus ab Edoardo Biſſaeo. *ibid.*

Palaeologorum ſtudia circa literas. 235. iis Impp. in Peloponneſo literae refloruerunt. *ibid.* auctoritas eorum. *ibid.*

Palatium Caroli Calui. 328. ſchola merito vocitatum. *ibid.*

Palatium Caeſareum. 367. quando ei *Sacri* appellatio acceſſerit. *ibid.*

Pallium Sophiſticum. 354. 355. Rhetoricum. *ibid.* Philoſophis non proprius habitus. *ibid.*

Palliata ſtatua Metrodori. 363.

Pancirollus notatur. 363. 364.

Panegyricus Gregorii Neocaeſarienſis. 230.

Papae titulus. 310. 330. rudes & indocti. 330.

Parentum officium, ſuos paruulos ad diſcendas literas praeceptoribus committere. 309. in ſtudiis alere. 378. iis abſentibus poteſt filius in iudicio agere. *ibid.*

Pariſienſis ſchola non magni facta tempore Caroli. 315. a Carolo erecta. *ibid.* a Rabano & Iohanne Scoto auſpiciis Caroli Magni non eſt inſtituta. 316. facies eius ante ſeculum XII. 341. doctores eius. 341. hos Henricus Gandauenſis iuſta ſerie non recenſet. 341. Schola Eccleſiaſtica. 341. ab Academica diuerſa forte. *ibid.* eius ſcholae Theologicae facies ſeculo XII. 342. elogium huius eximium Iacobi de Vitriaco. *ibid.* in ea mores Studioſorum mali. *ibid.* frequentia eorum. *ibid.* Reges habuit fauentiſſimos. *ibid.*

ibid. priuilegia ipſi ſunt collata. *ibid.* In ſchola Pariſienſi Philoſophiam quoque & legum ſtudia excoluerunt. 346.
Paruitas. 358.
Paſchaſius Ratbertus e Corbeienſi monaſterio prodiit. 301. eius dogma de corpore & ſanguine Domini. 319. ipſi ſe oppoſuit Rabanus Maurus epiſtola ad Eigilem. *ibid.*
Paſtores. 307.
Patrum quorundam ſententia de corpore Chriſti Euchariſtico, quod in alimentum corporis humani cedat. 319. ſuperflua quaeſtio alia. 320.
Patres Reuerendiſſimi. 335.
Patricius Britto. 283. eius cura ſtudia doctrinae in monaſteriis Hiberniae forte coeperunt. *ibid.* commigrauit in Hiberniam, docere Euangelium. *ibid.* huius itineris tempus. *ibid.* monaſteria in Hibernia multa exſtruxit. *ibid.*
Patricius Carolus M. Vid. Carolus M. patricius.
Patroni cauſarum *Scholaſtici* dicti. 203. 232.
Paula. 270. monialis in coenobio Bethlehemitico. *ibid.* inuſitata ratione ſeſe geſſit. *ibid.* ſingulari induſtria diuinis lectionibus intenta fuit. 270. Ebraicae linguae perita. *ibid.*
Paulus Burgenſis Lyrae ſeſe opponit. 205.
Paulus II. Papa. 201. haereticos pronuntiat *Academicos* Romae dictos. *ibid.* hunc ſecuti rectius ſapuere. *ibid.*
Paulus II. Cardinalium inſignium inuentor. 361.
Paupertas doctorum. 224.
Pauſanias non fecit mentionem ſcholae Philoſophicae Athenienſis. 100.
Pedagium. 380. ab eo Studioſi ſunt immunes. *ibid.*
Peireſcii laterculus Babylonicus. 206.
Peloponneſi ſtatus capto Byzantio. 253.
Περίπατος. 221.
Per mallos pergere. 305.
Perſarum ſcholae. 214. earum cum Chaldaeorum quoad magiam & alia eadem ratio. *ibid.* eorum Gymnaſia. 253. adhuc hodie. *ibid.* eiuſdem generis cum Turcicis. *ibid.* omnia apud eos rudia & barbara. *ibid.* iis ſub Saracenis idem, quod Afris, contigit. 242. amiſerunt literas. *ibid.* eorum libri igni abſumti. *ib.* quando id acciderit. 242.
Petrus Abeilardus. 341. 346. 360. Dialecticae peritia, imo omnium liberalium artium, inſignis. *ib.* Theologicae ſcholae Pariſienſis Rector. *ibid.* de eo Alani Epitaphium. 342. alias forte dictus Baelardus. 346. Iuris-

Digitized by Google

riſprudentiam quoque hic docuit. *ibid.* Accurſii de eo iudicium. *ibid.*
PetrusCantor. 341. Scholae Theologicae Pariſienſis Rector. *ibid.*
Petrus Comeſtor notatur. 206.
Petrus Lombardus, ſcholae Pariſienſis Theologicae Praeſidens. 341. quando floruerit. *ibid.*
Petrus Piſanus. 322. Diaconus. *ibid.* eum Carolus in Grammatica diſcenda audiuit. *ibid.*
Petulantia Scholarium. 229. eam deteſtatur S. Auguſtinus. *ibid.* Petulantia iuris Studioſorum tempore Conſtantini Pogonati excommunicatione coërcita. 356. non pepercit Profeſſoribus ipſis. 356. a Proaereſio precibus refrenatur Athenis. 366.
Phariſaica ſecta. 357.
Philippus Bergomenſis notatur. 206.
Philippus, Demetrii filius, Lyceum & Cynoſargen exſcidit. 222. eius crudele ingenium. *ibid.*
Philologia Reges delectati ſunt. 224. Adrianus quoque Imperator. 236.
Philologiae neglectus ſeculo XIII. 337. 338. 349.
Philoponi Commentaria in Ariſtotelem. 233. aetas. *ibid.* Seueri doctrinam profeſſus. 243. Tritheita creditur. *ib.* depoſitus. *ibid.*
Philoſophi ſancti. 222. aliis bona ſua per teſtamentum legarunt. *ibid.*
Politici. 233. quinam Ariſtotelis ſucceſſorum aeuo. *ibid.*
Philoſophi Britannici. 280. ſeculo IIX. egregii in Hibernia. *ib.*
Philoſophi immunes ab oneribus ciuilibus. 359. eorum immunitates. 352. irriſi. *ibid.* ob ſalaria ſubtracta in Perſiam profecti ſunt. 240. immunitatibus ſuis exuti. 352. 353. rari. *ibid.* eorum diſcipuli palliati. 355. Profeſſoribus non annumerati. 376.
Philoſophia Ariſtotelica verſa latine accepta ferenda Gazis, Argyropulis, Beſſarionibus, &c. 262.
Philoſophia Alexandriae exculta. 239. ab Arabibus vtraque tractata melius, quam a Graecis. 261. Ariſtotelica XIII. ſeculo cum neglectu humaniorum exculta. 337. ex Arabica lingua Latine ſcabra quadam interpretatione in Europaeorum occidentalium manus peruenit. *ibid.* in ſcholis Ieſuitarum felicius, quam a monachis, traditur. 338. pretio non redimenda. 376. res ſancta. *ibid.*
Philoſophica ſchola tempore Iuſtiniani cum aliis Athenis exſpirauit. 234.
Philoſophici libri ex Arabico in latinum tranſlati. 349.

Mmm Phi-

Philoſophicus habitus. 353.
Phoenicum Gymnaſium. 211. de eo Hugonis Grotii opinio refellitur. *ibid.*
Photius Bardae conſilia de inſtaurandis literis ſuggeſſit. 258. eius eruditionis elogium. *ibid.* Bardae in exiſtimatione fuit. *ibid.*
Pileus Cardinalium. 361. quare coccineus. *ibid.* quis inuentor eius. Vid. Cardinalium pileus.
Pileus Arcadicus. 361. Doctoralis. 361. Iuris Doctorum primo rotundus. 364. cur quadratus & cornutus. 364. 365. immutatus eſt. *ibid.* habitus ſacerdotalis. 364. ſtatuae Metrodori. 363.
Pinedae de Orientalibus opinio. 216. eius *Salomon* laudatur. *ibid.*
Pingendi peritia Sinenſes excellunt. 215.
Pireaeus a Sylla incendio conflagratus. 198.
Placidus a Tertullo Patricio S. Benedicti informationi traditur. 273. potiſſimus ex eius diſcipulis. 274.
Plagium literarium poëtarum Alexandrinorum. 225. detegitur ab Ariſtophane. *ibid.*
Platina in carcerem coniectus. 201. foedator Academiae proclamatur. *ibid.* Academicus. *ibid.* defendit ſeſe aduerſus M. Barbum. 201.
Plato. 197. docuit in Academia Attica. *ibid.* primus omnium *ibid.* in horto profeſſus eſt Philoſophiam. 222. pauper. *ibid.* ciuis Atticus. *ibid.* primariae nobilitatis. 222. ei conceſſus non eſt in ſcholae vſum locus publicus. *ibid.* Vid. Loca ſcholarum.
Platonicorum ſchola quae dicta. 200.
Platonicorum appellatio quando coeperit. *ibid.*
Platonici Graeci nobiliores. *ibid.*
Plotini Academia. 200.
Plebs eruditionis arbitra. 225.
Pluuinellus, conditor Pariſienſis ſcholae equitandi & ſaltandi. 202.
Poëſis Arabum Graecanica elegantior. 216. 261.
Poëtridae in coenobio Fuldenſi. 308.
Poëtae carmina recitarunt. 225. plebem rudem iudicem habuere. *ibid.*
Politia a Conſtantino in tres partes diuiſa 258.
Politica Ariſtotelis a nemine Graecorum illuſtrata. 233. apud Arabes non eſt reperta, nec cum aliis Latine verſa. 249.
Politica cathedra a quibus occupata. 233.
Politici Philoſophi. Vid. Philoſophi.
Pontifex Bagdadi. 242. Romanus quinam auctor graduum collationis. 364.

Por-

Porticus. 199.
Praeceptores Philoſophiae. 374. liberalium ſtudiorum. *ibid.*
Praefatio auctoris Eclogarum Geoponicarum ad Conſtantinum Porphyrogenetum quo reſpiciat. 259.
Praefecti Iuſtiniani auari. 239.
Praetorum & aedilium edicta iuri ciuili firmitatem praeſtant. 346.
Πρεσβεῖς. 226.
Presbyteri iuuentutem olim erudiere. 309. eorum ruditas. 330.
Primi artis Symmacho quinam. 353.
Primicerius Scholae. 306. 332.
Principum Electorum in tabulis cur nulla mentio. 367.
Priuilegia ſcholarum Atticarum 221.
Priuilegiorum Academicorum quatuor genera. 379. ſcripta. *ib.* conſuetudinaria. *ib.* a Doctoribus introducta. *ibid.* Quale genus priuilegiorum in Maximiliani tabulis intelligendum veniat. *ibid.*
Priuilegia Academiae Iuliae. 379. qui exacte cognoſci poſſint. *ib.* ea cognituro opus eſt, aliarum priuilegiatarum Academiarum Diplomata conſulere. *ib.* An ad Hiſpanarum & Britannicarum Diplomata quoque ſit recurrendum. 380.
Priuilegia Academiarum Anglicarum pereximia. 380.
Priuilegia Wittebergenſis Academiae. *ibid.*
Priuilegia Studioſorum. 368. 377. Pariſienſium. 343.
Priuilegia Studioſorum ex *Authentica* exſculpuntur a nonnullis. 369.
Πρόχειρον Νομικόν. 260. publicavit Baſilius Macedo Imp. *ibid.*
Proclus. 234. eius Academia. 200.
Procopii Ἀνέκδοτα. Vid. Ἀνέκδοτα Procopii.
Praemia victoriae eruditorum. 225.
Proaereſius Scholaſticorum petulantiam precibus mitigat. 366.
Proceres Sacri palatii. 365.
Προεστῶτες. 359.
Profeſſoribus annona in ſalarium ceſſit. 227. 239. Profeſſorum Gemelhazaz ſalarium. 254.
Profeſſores Conſtantinopolitani. 237. in iis nullus medicus receptus. *ibid.*
Profeſſores legum in itinere inviolabiles. 369. quales eligendi. 305. non habuere magiſtrum, coram quo potuerint conueniri. 370. eorum cauſae ad forum Eccleſiaſticum pertinuerint. *ib.* Clericorum ordini annumerantur. *ibid.* eorum Collegia. *ib.* Iurisdictio in Studioſos. 372. ea in Germania recen-

recentior. 374. quando coeperit. Vid. Iuriſdictio fori. praeſcriptione defenduntur. 378.
Propagationis doctrinae liberalis per S. Benedictum opinio retractatur. 273. ratio eius. *ibid.*
Προφητικὰ Theodoti. 208. in iis mentio fit artium ab Angelis traditarum. *ibid.*
Proteſtantibus ſcholae & Academiae non ſunt exoſae. 380.
Proſper Alpinus. 254. medicus doctrina praeſtans. *ibid.* Cayri medicinam exercuit. *ibid.* eius elogium. 265.
Prouentus hortorum Academicorum. 234. quomodo dicti Marci aeuo. *ibid.* Academiae Turcarum. 252.
Prytaneum. 198.
Pſalmodiae Eccleſiarum. 324. in Cantia tantum inter Anglos cognita. 383. eam in ſcholis pueri didicerunt. 294.
Ptolemaeus auctor certaminum eruditiorum. 224. bibliothecarios ſcriptorum eruditorum cenſores conſtituit. *ibid.*
Ptolemaei Reges optime de literis meriti. 223. 224.
Ptolemaei Almageſtus in Arabicam linguam translatus. 248.
Ptolemaei Syntaxis ex Arabico verſa. 349.
Publicanorum ordo. 351.
Pueriles ſcholae tempore Caroli M. 294. 310.
Pugillaribus Rabbini initiati. 358.
Pupilli artibus liberalibus informandi. 378. illis a curatoribus alimenta praeſtanda. *ibid.* & dandi ad ſtudia ſumtus. 379.
S. Pyrminus. 293. eius inſtitutum de Augia diuite. *ibid.*
Pythagoras Arabes adiit discendi gratia. 216. eius ſcholae. 220. eius ſcholae nomen proprium. 221.

Q.

Quadriuium quid. 335. 345.
Quadriuium regularum Philoſophiae. 281.
Quaeſtio otioſa de corpore Chriſti Euchariſtico. 320.
Quaeſtiones Academicae Ciceronis. 300. vbinam ſcriptae. *ib.*
Quaeſtiones ab Adriano propoſitae. 236.
Quaeſtiones Athelardi naturales. 349. eas quando conſcripſerit. *ibid.*
Quaeſtiones Berwardi. 332. an ex intimo adyto Philoſophiae fuerint. *ibid.* ex iis non eſt iudicium faciendum, eas eſſe in ſcholis tunc temporis ventilatas. *ibid.*
Querela Bellarmini de ſeculi X. ruditate. 330.
Querela Caroli M. de monachorum ſuorum ruditate. 326.
Querela Imperatoris Friderici de iniquitate Iuriſperitorum in Italia. 348.

Que-

Digitized by Google

Querela Furlani de ſtatu Graeciae. 235.
Querelae monachorum Fuldenſium de praeſtandis operis ad inutilem ſtructuram. 292.
Querelae pauperum a Friderico Imperatore admiſſae. 348.
Quot monaſteria in Germania Bonifacio originem debeant. 291.

R.

Rabanus Maurus. 302. auxit Fuldenſis bibliothecae librorum numerum. 300. expoſuit vniuerſam Scripturam ſacram. *ibid.* eius in Scripturam S. Commentaria. *ibid.* eius liber ad Eigilem periit. 318. eius auctoritas. 319. 320. eius epiſtola ad Eigilem. 319. Abbatia pulſus. 336.
Raphaël Volaterranus. 228.
Rabbinorum auctoritas inſolens. 359. quibus ritibus huius nominis dignitas ipſis conferatur. 358.
Raſiidus amorem erga literas ſeculo IX. ſuſcitauit. 249.
Ratramnus male audit Bertramus. 318. ei ſuperſtites libri. 318. illius tum in Sarisburienſi, tum in Benedictini Collegii apud Cantabrigienſes bibliotheca ſupereſt liber vnus de natiuitate Chriſti. *ibid.* eius argumentum. *ibid.* quid de eo ſentiendum. *ibid.* eius doctrina multis verior viſa ob Rabani Mauri conſenſum. 318.
Recitationes Poëtarum publicae. 225. meruere nonnunquam applauſum. *ibid.*
Rector Vniuerſitatis. 379. Academiae Pariſienſi non defuit. 373. 374.
Rectoris cur Authentica illa Friderici *Habita* non faciat mentionem. 371.
Rector primus Academiae Iuliae. 388.
Rectoris in Studioſos iurisdictio. Vid. Iurisdictio.
Reges AEgyptiorum Ptolemaei dicti. 223.
Regum filii monachorum informationi in monaſteriis commiſſi. 298. denique ſub Regula quidam manſerunt. *ibid.* in viros ſanctiſſimos euaſerunt. *ib.* Reuocari ex monaſteriis potuerunt. *ibid.* inſtituti in monaſteriis fideliter ad reipublicae clauum deinde admoti ſunt. *ibid.*
Regulae S. Antonii. 267. vna inter eas creditur ab Angelo eſſe Pachomio dictata. 268. nihil de rebus ſcholaſticis habet. *ibid.*
Regula S. Auguſtini. 302. Canonicorum. *ibid.* an eius ſit. *ibid.* eius non fit mentio in Poſſidii *Indiculo. ibid.* nec in *Retractationum* libro. *ibid.* nec vllo antiquiori ſcriptore. *ibid.* nec in Codice Benedicti, Abbatis Ania-

nianenſis. *ibid.* Bellarmini iudicium de ea. *ibid.* feminis, non viris, data. *ibid.*

Regula S. Baſilii. 274. de ſtudiis vel literarum vel ſacris nihil habet. *ibid.*

Regula S. Benedicti. 273. ſeculo VI. lata. *ibid.* prae aliis paſſim placuit. *ibid.* monaſteriis data. 290. ad ſcholas habendas neutiquam fuit compoſita. *ibid.* Moniales eandem obſeruarunt. *ibid.* de ea in Synodo Franciae conſtitutum eſt. *ibid.* & in Synodo Liptinenſi. *ibid.* 291. ne verbulo agit de ſtudiis doctrinae ſiue ſecularis ſiue etiam ſacrae excolendis. 274.

Regula Iſidori Hispalenſis. 278. fuit ipſi propria, diuerſa a S. Benedicti. *ibid.*

Regulae monaſticae veteres ante Sec. IX. conditae in vniuerſum nihil agunt de ſtudiis doctrinae ſiue ſecularis ſiue ſacrae excolendis. 274.

Regularum Codex collectus Ludouici Pii aetate. 274. eius auctor Benedictus, Anianenſis Abbas. *ibid.* Romae ab Holſtenio prodiit. *ibid.* iterata eſt editio Pariſiis. *ib.* eum auctor debet liberalitati Ferdinandi, Paderbornenſis Epiſcopi. 202.

Reipublicae tranquillitati an obſit ſententiarum Philoſophicarum a ſacris receptis diſſidium. 225. fundamentum eius Theologia naturalis. 226.

Reineſius laudatur. 351. refutatur. 253.

S. Remaclus. 308.

Remigius. 320. impotens animi & calami. *ibid.* in Amalarium inuehitur. *ibid.*

Remigii, Rhemorum Episcopi, Epiſtola quando ſcripta. 306.

Remigius Autiſiodorenſis. 341. ad inſtaurandas ſcholas a Fulcone mittitur. *ibid.* Eius librorum catalogus. *ibid.*

Renuntiationis ritus Rabbinorum. 358.

Reſponſum Guernerii ad ſcholares de ſucceſſore conſulentes. 347.

Reſpublica Academica ſeculo XIII. Pariſiis inſtituta. 376. vt & Bononiae, item Patauii. *ibid.* in aliis Italiae locis. *ibid.*

Retractationes nonnullae auctoris in Diſſertationibus, de quibusdam minus recte traditis. 212. 213. 274. 279. 288. 290. 311. 355.

Reuerendiſſimi. 335.

Rhetor vnus in Mediolanenſi ſchola. 229. Mediolani ab Vrbi Praefecto conſtitutus. *ibid.*

Rhetores olim Politicam cathedram occuparunt. 233. ſcholam habuere in cauſis deliberatiui generis. *ibid.*

Rhe-

Rhetoricae cultura ſcholis a Carolo M. praecipitur. 305.
Rhetoricum pallium. Vid. Pallium.
Rittershuſii encomium. 232.
Ritus circa aduocatorum & tabellionum inueſtituram obſeruati. 354.
Ritus circa Synagogae diſciplinam. 358.
Robertus Retenſis. 350. Alcoranum vertit. *ibid.* imperante Lothario Saxone & Friderico AEnobarbo. *ibid.*
Robertus Sorbona Ludouico Rege collegium longe celeberrimum inſtituit Pariſiis. 343.
Rogerius de rebus Braminum. 214.
Romana ſchola publica. 227. prae aliis omnibus in occidente floruit. *ibid.* in ea ſola Romani iuris ſtudia exercita. *ibid.* habita in Capitolio. 228. nouo Imperatorum Chriſtianorum inſtituto. *ibid.* eius rei inſtitutum. *ibid.* diſciplinae ſtudioſior, ac Carthaginienſis. *ibid.*
Romae ſeculo X. ſumma inſcitia & barbaries. 315.
Roncalienſe colloquium. 347. ei interfuere Principes & Ciuitates. *ibid.* legis eximii doctores. *ibid.*
Ruditas Clericorum. 289.
Rudolphus Fuldenſis. 336. totius Germaniae egregius doctor. 336. in hiſtoria excelluit. *ibid.* quando obierit. *ib.* Ludouico Regi fuit a confeſſione. 336.
Ruperti Tuitienſis ſcripta. 331.

S.

Sabaei. 218.
Sabii. 218. eorum frequens mentio in hiſtoria. *ibid.* eorum dogmata Chaldaeis congrua. *ib.* magni in Aſtronomia magiſtri. *ibid.* horum ſecta. 219.
Sacae Ammonii Academia. 200.
Sacerdotes AEgyptii otioſi. 212. iis ex publico conſultum. *ibid.*
Sacerdotes cuius ſuos auditores moneant. 294.
Sacri Palatii & *Sacri Romani Imperii* appellatio. 367.
Sacrae leges. 368.
Sadducaei non admittunt Miſchnam. Vid. Miſchna.
Salaria Profeſſoribus ab Antonino Pio conſtituta per prouincias. 227.
Salaria liberalium artium & Philoſophiae Profeſſoribus ſubtracta. 227. eorum ſubtractio nonnullos in Perſiam ire coëgit. Vid. Philoſophi.
Salaria menſtrua doctoribus a Muhammede II. conſtituta ſunt. 253. medicis ſubtracta. Vid. Medici.
Salomonis ſapientia. 215. cum Orientalibus contenditur quibusnam. *ibid.*

Sal-

Saltus Boconiae. 292. in eo monaſterium a Bonifacio excitatum. *ibid.* eius monachi pauperes. *ibid.*
Saluiani Maſſilienſis elogium. 230. eius patria. 230.
Sancti Philoſophi. Vid. Philoſophi ſancti.
Sarabaitae, monachi. 267.
Sarraceni. 240. eorum ante Muhammedem eruditio. *ibid.* initio Islamismi linguae ſuae peritiae tantum ſtuduerunt. 244. & legis ſuae conſtitutionum ſcientiae. *ibid.* Medicinae ſtuduere. *ibid.* Afrorum libros omnes igni commiſere. 242. crediderunt, naturalis ſcientiae & diſciplinarum cognitionem facere ad turbandam regni tranquillitatem. *ibid.* contemtum quoque iis legum Muhammedis prouocari. *ib.*
Sarrire humum monachis ſuaſum. 270.
Sauberti elogium. 356.
Saxa ſeptentrionalia inſcripta. 206. nihil bonae doctrinae habent. *ibid.*
Saxones vnde rationem formandi literas hauſerint. 278. quibus characteribus vſi. *ibid.*
Scientia. 204. amor eius omnibus natura ineſt. *ibid.*
Scholae appellatio cur Pythagoricae propria, nulla ratio. 221.
Schola pro Rhetorum oratorio inoleuit ſeculo I. 203. in Remigii epiſtola quomodo accipiatur. 304. eius acceptio in Turonenſi Concilio. *ibid.* ab auctore in hisce Supplementis. 203.
Schola Platonis. Vid. Platonis Schola. Philoſophica. 197. dicta Academia Attica. *ibid.* quando exſpirauerit. 199. eius mentio a Pauſania non eſt facta. *ibid.* refloruit. 234.
Schola Philoſophorum. 199. Academia dicta. *ibid.* 202.
Scholae antediluuianae. 204. cur earum auctor in Diſſertationibus mentionem non fecerit. *ibid.* de iis nil certi haberi poteſt. 206. tempore Sethi. 204. Orientalium in Diſſertationibus ab auctore cur non tactae. 218.
Scholae Africae oratoriae. 230. Alexandrinae. 237. Medica. 235. Anglicanae. 286. Arabicae. 250. Bagdadenſis. 250. Bedae. *ib.* Britannicae. 280. Berytienſis. 272. Carthaginienſium. 230. huius encomium. *ibid.* Chaldaeorum. 213. Cliuenſium. 227. Coae. 221. Cnidiae. *ibid.* Conſtantinopolitana. 261. Danorum. 302. Fuldenſis. Vide Fulda. Hamburgenſis. 302. ab Anſchario aperta. *ibid.* Feſſanae. 256. Hibernicae. 297. Hildeſienſis. 332. Indicae. 214. 215. Italiae. 313. 314.
col-

collapſae. *ibid.* Magdeburgenſis. 332. eius ſtatus ſub Ottone. *ibid.* Mediolanenſis. 229. Meſuae. 250. Nauarrenſis. 342. Paderbornenſis. 333. Pariſienſis. 342. eius encomium. *ibid.* Perſarum. 214. Romana. 227. Salernitana. 351. eius interitus. *ibid.* Turcarum. 254. Sinenſium. 214. 215. earum ortus. *ibid.*
Scholae coenobiales. 334. coenobii Caſſinenſis. 334.
Scholae Epiſcopiorum & monaſteriorum interitus. 339.
Schola equitandi & ſaltandi. 202. Vid. Pluuinellus.
Schola Eccleſiaſtica Pariſienſis. 341.
Scholae publicae a Carolo M. inſtitutae. 315. tres a Carolo M. conditae. 317. in iis inſtituta. 290.
Scholae Protectorum. 203.
Scholae Silentiariorum. *ibid.*
Schola S. Victoris. 334.
Scholae triuiales in monaſteriis. 299.
Scholae monaſticae triuiales duplices. *ibid.*
Scholae ſolidioris doctrinae an in monaſteriis. 299.
Scholarum Benedictinorum interitus. 340.
Scholarum maioris ordinis nulla mentio in Carolinis capitulis. 295.
Scholarum viſitatio, 313. in illa examina ſcholarium. 293. earum vtilitas. 298.
Scholarum facies ſeculo XIII. 337.
Scholae primicerius. Vid. Primicerius.
Scholarcha. 333.
Scholares quinam. 203.
Scholares adoleſcentes. 306. Capellanis ſubiecti. Vid. Capellani.
Scholares Notgeri Rectores Eccleſiarum electi. 307.
Scholaria vtenſilia. 307.
Scholaſticus homo. 319.
Scholaſtici. 203. Tacito & Quinctiliano qui. *ibid.* quinam in Codice Iuſtinianeo & Theodoſiano ſic dicantur. *ibid.*
Scholaſtici quidam Canonici audire voluerunt tempore Innocentii IV. 339. eorum officium. *ibid.* tempore Cranzii quodnam officium eorum. *ib.*
Scholaſtici Theologiae ſubtilioris doctores. 203. Pariſiis ſic appellari coeperunt. *ibid.*
Scholaſticorum examina. 295.
Scholaſticorum petulantia. 355.
Scholaſticorum Praeceptorum ſuorum euerſiones. Vid. Euerſiones. Praeceptoribus ſalarium negarunt. 229.
Scholaſtica controuerſia. 203.
Scholaſtica eruditio. 289. Hiberniae floruit. *ibid.*
Scholaſticus ſermo. *ibid.*

Scholaſticum omne ad Romanam curiam ſpectat. 364.
Scotia & Hibernia olim eadem. 289.
Scotorum in Anglos Studioſos liberalitas. 282.
Scribonii Largi aetas. 263.
Scriptores Arabici. 249. iis lectae hiſtoriae Africae Latinae. *ibid.* Liuii liber ſeptuageſimus e Latino in Arabicum translatus. *ibid.* multi eorum. 256. pars eorum in Africa, pars in Aſia vixit. *ibid.* ſcripta eorum verſa. *ibid.*
Scripturae S. voce Zoſimo Chemico quid veniat. 208.
Scripturae S. lectio. 270. Paulinae ab Hieronymo commendatur. 270. monachis praecipitur. Vid. Monachi. eius ſenſus quotuplex. 328.
Scriptores Arabici XII. & XIII. ſeculis politiſſimo iudicio. 257. eorum ſcripta Arabice hodie deſiderare anxie, non eſt opus. 257.
Secta Sabiorum. 219. legum placita. *ibid.*
Secta ſtudiorum. 352.
Seculi V. VI. VII. & VIII. nullum ſcriptum ex Hibernia ſupereſt.
Seculi IX. facies. 324. inter Arabes barbaries. 247.
Seculum X. rude & ſterile. 330. deploratur a Bellarmino. Vid. Querela Bellarmini.
Seculo X. nullum ſcriptum Philoſophicum editum. 332.
Seculo XIII. facies ſcholarum. 335. Academiae formam reipubl. induerunt. Vid. Resp.
Secularia ſtudia. 237.
Senes ſancti. 271.
Serarius notatur. 299.
Seruatus Lupus. 390. ex Gallia ad Rhabanum miſſus. 390. ad Abbatiam euehitur. 390.
Septuageſimus liber Liuii. Vid. Liuius.
Sepulcra violata. 223.
Scythae bene morati. 216. Graeciam inuaſerunt. 240.
Σχυτισμὸς. *ibid.* male adhibetur de vita antediluuianorum beluina. 210.
Sedulius. 281. non fuit Patricii diſcipulus. 284. eius aetas, *ibid.* eiusdem explanatio Epiſtolarum Paulina vnde decerpta. *ibid.*
Sethiani vacarunt Aſtronomiae. 206. vnde dicti Bne Elohim. 210.
Sethus ab Adamo ad virtutis & pietatis ſtudium educatur. 205. ſcribendi inuentor ſeceſſit in montem Hermon. *ibid.*
Shemaſia. 248. Almamumus ſuas obſeruationes Aſtronomicas in ea inſtituit. *ibid.* eiusdem ſitus. *ibid.*
Sicilienſes Aſcetae. 277.
Sigebertus. 296. eius laus. 349. eius libel-

Digitized by Google

libellus de ſcriptoribus Eccleſiaſticis quando ſcriptus. *ibid.* error eius detegitur. 284.
Σιλλογράφος quis dictus. 197.
Siluae Academiae. 199. 223.
Simon. 341. Tornaco oriundus. *ibid.* omnium liberalium artium prae omnibus eo ſeculo doctiſſimus. *ibid.* Pariſiis cathedram magiſtralem adſcendere meruit. *ibid.*
Simulacra pulcherrima Athenaei. 199.
Simplicius. 226. eiusdem laus & vituperium. *ibid.* Perſiam cum Philoſophis Iuſtiniano imperante petiit. *ibid.*
Sindelaugia. 293. eo ductus Meinwercus. *ibid.* in illa ſchola ex inſtituto S. Pyrminii Principes, Comites, & Barones educati. *ibid.*
Sinenſes ampliſſima gens. 215. earum ſcholae. Vid. Schola. Mechanica excellunt. 245. pingendi peritia. *ibid.* eorum ſcholae multa habent Europaeis ſimilia. 214.
Sophiſtae. 223. Sophiſta Aëtii qualis. 235. Sophiſtarum Atticorum auctoritas. 366. iis iurisdictio in ſcholares non competiit. *ibid.*
Statuae Hippocraticae. 363.
Statua infulata. 363.
Statua Metrodori. *ibid.*
Stephanus pungitur. 199.
Stephanus Anglicus. 341. Theologiae Profeſſor in Pariſienſi Academia. *ibid.*
Stellae a Sabiis inuocantur. 219.
Stercoriſtae. 318.
Stoechades inſulae. 272.
Stoici in rep. vix tolerandi. 226. nimis crude pro libertatis ſtudio de rep. diſſerebant. *ibid.* eorum doctrina nullius dominatui fuit conſentanea. *ibid.* vrbe pulſi. *ibid.* male inter Philoſophos audierunt. 226. diuitiarum contemtores. 352.
Strabo. 296. monachus Fuldenſis. *ibid.* eius opuſcula. 335.
Studia. 202.
Studium generale vel vniuerſale. *ibid.* literarum quanti faciendum. 296. antiquitatis Eccleſiaſticae neglectum. 336. Bononienſe. 345.
Studiorum ratio tempore Caroli M. 326.
Studia Arabum quae. 349.
Studioſorum priuilegia. Vid. Priuilegia.
Studioſorum in itinere ſecuritas. 369.
Studioſorum iudex competens. 369.
Studioſorum fori optio. Vid. Optio fori.
Studioſorum immunitas a vectigali. 380.
Suburbia Athenarum. 197. Gymnaſiis inſtructa fuere. *ib.* tria

eorum inprimis. *ibid.* nemoroſa. *ibid.*
Sturmo, Abbas. 292. eo ſedente quot Fulda aluerit viros doctos. *ibid.*
Subſtantia ſucceſſionis Platonicae a Iuſtiniano ſubtracta. 240.
Sueno Rex Angliam occupauit. 289.
Suffragantes. 305.
Suidas pungitur. 213. multa exſcripſit ex Porphyrogenetae Eclogis. *ibid.* Chemicam item aurei velleris interpretationem. *ibid.*
Superſtitio Muhammedanorum in Alcoranum ſuum. 241.
Sulgeri aetas. 288.
Sylla Academiae Atticae deuaſtator. 198. Piraeum & Munichiam incendio conflagrauit. 198. crudelitas eius in Athenienſes. *ibid.* inhumanitas. 199. cur Academiam deuaſtauerit. *ibid.*
Symbolum Apoſtolicum. 294. ſignaculum fidei. *ibid.* eius ſacerdotes populum admoneant. *ibid.* diſcant. *ibid.* Athanaſii Presbyteris recitandum. 327.
Symmachus Praefectus Vrbis. 230. probauit S. Auguſtinum. *ibid.*
Synagogae. 356. Hieroſolymitanae. *ibid.* Bitterenſes. 357. olim celebratiſſimae. *ibid.* fere Phariſaicae. *ibid.* in maioribus oppidis tantum. *ibid.* earum collegium decemuirale. 359. earum miniſtri 359. horum qualitas. 359.
Synedrii teſtimonium. 356.
Syneſii aetas. 234.
Synodus Francica. 290. a Carolomanno coacta. *ibid.*
Synodus Liptinenſis. *ibid.* Regulam Benedicti ſuſcipit. 291.
Synodus Vercellenſis. 317.
Syriae monachi. 270

T.

Tabelliones. 390. quinam electi. 354. eorum inueſtitura. *ibid.* iuramentum. *ibid.* eorum gradus. *ibid.*
Tabulae Alphonſinae. 248.
Tabulae Aſtronomicae Vlug Beig. 252. vnius opera illa magis faciunt ad gentis vituperium, quam commendationem. *ibid.*
Taciti liber de Oratoribus dubius. 203.
Tagaſte coenobia. 271.
Tangmarus. 332. Bibliothecarius & Notarius Eccleſiae Hildeſienſis. *ibid.*
Tartari ſcholas non exſciderunt, vt Arabes. 251.
Tatarorum monarchiae interitus. 252.
Templum Chriſtianorum Conſtantinopoli Apoſtolis dicatum. 252.
Templum Herculis. 223.
Tem-

Digitized by Google

Tempus ignorantiae Muhamedanis. 216. 217.
Tempus ſtudiis iuris certum. 254.
Terrae motu Berytus exſcinditur. 232.
Tertulliani opinio de Angelis. 208. ea legitur in fragmentis Henochi. 209.
Teſtamento Philoſophis Athenienſibus legata ſunt bona. 222.
Tetimmen. 253.
Thabet Eben-Korra. 219. inſignis Aſtronomus. *ibid.* floruit ſeculo IX. *ibid.* Sabius. *ibid.* Medicina & Logica. *ibid.* Syriace ſcripſit de Sabiorum religione & ritibus. 219.
Theodoricus. 241. Oſtrogothorum Rex. *ibid.* in Italia potentiſſimus. *ibid.*
Theodorus monachus. 282. Graeco-Latinus Philoſophus. *ibid.* factus Epiſcopus Cantuarienſis. *ib.* Graece & Latine doctus. *ibid.* Aſtronomiae & Arithmeticae peritus. *ibid.* eius encomium. 285.
Theologia naturalis. 226. fundamentum tranquillitatis reip. *ibid.* Theologiae Scholaſticae in Academia Salmanticenſi auctor. 262.
Theologiam moralem Hiſpania cui debeat. 262. quando eius cultura accuratior coeperit. 271.
Theologia in Hibernia tradita. 281. 282.
Theologia Scholaſtica in monaſteriis tradita. 337.
Theologia exegetica neglecta. 373.
Theologia ſine humanioribus literis non feliciter addiſcitur. *ibid.*
Theologiae ſubtiliores doctores Scholaſtici. Vid. Scholaſtici.
Theophilus Imp. monſtrum hominis. 257. eius Politiae diuiſio. 258.
Tiberienſis Synagoga. 357.
Tiburtina villa Hadriani. 198.
Θρόνος. 366.
Timarchana. 253. aedificata a Muhammede II. *ibid.*
Ticinenſis ſchola. 315.
Timur - Lang. 252.
Titulus Caroli M. 327.
Titulus Paparum. 228.
Titulus libelli Gallici exhibetur. 340.
Tobiae Roffenſis laus. 285.
Traiani elogium. 252. eius animus in eruditos. *ibid.* relegatos Philoſophos vrbi reddidit. *ibid.*
Tribonianus, Digeſtorum conſarcinator. 231. auarus. 376.
Τριβών. 355.
Trithemii laus eius induſtriae. 295.
notatur. 317. 322.
Triuium. 333. 345.
Triuiales ſcholae in monaſteriis. 229. duplicis generis. *ibid.*

Tunica talari Doctores Iuris induti. 360. eius habitus ratio. *ib.*
Turcarum Academia. 252. quando adornata. *ibid.* eorum Gymnaſia. 253. ſubditi eorum quales. 254.
Turonenſis ſchola. 115.
Tuſculanum Ciceronis. 198. in eo diſputatum. *ibid.*
Tutores mineruał praeceptoribus pro pupillis ſoluant. 378.
Tyrii num orientales. 218.
Tzabin. 218. eorum libri Syriace conſcripti. 219.
Tzabiorum tempus orationi ſacrum. 219. eorum ieiunia. *ibid.* quamdiu durent. 219.

V.

Valentis & Valentiniani Imperatorum reſcripta. 353.
Verborum, errores periculoſi. 304.
Vercellenſis Synodus. 318.
Verſio Procopiana Alemanni emendatur. 239.
Verſiones Scriptorum Arabicorum quando ſuſceptae. 257.
Verſionum ſcriptorum Ariſtotelicorum auctores. 262.
Verſio Dionyſii Areopagitae. 317. a quo adornata. *ibid.*
Ventorum nomina. 323. quis ipſis ea impoſuerit. *ibid.*
Veſpaſianus Philoſophos ab oneribus ciuilibus liberat. 351.
Veſtis longa habitus ſacerdotalis. 364.
Victus monachorum labore eſt quaeſitus. 272. id quod ipſis etiam praeceptum. Vid. Monachi.
Villa Ciceronis. 198. porticibus & nemore celebrata. *ibid.* Academia appellata. Vid. Academia.
Villa Platonis. 220.
Villa Tiburtina. 199.
Vindicta mortis ſcholarium duorum Pariſienſium. 374.
Vinum monachis interdictum. 291.
Viri e coenobiis Germaniae clariſſimi qui prodiere, non omnes noſtri. 291.
Viri ſanctiſſimi Regum & Principum filii in coenobiis euaſerunt. 298.
Viſitatio Scholarum annua. 313. Vide Scholarum viſitatio.
Vitae monaſticae auſpex. 266.
Vita S. Hieronymi. 269. a reliquorum monachorum differt quam maxime. 270. Anachoretica Coenobiticae ab ipſo praefertur. 297.
Viuarienſes monachi. 274.
Viuarienſe monaſterium. *ibid.* eius inſtituta vnde. *ibid.*
Vlid. Vid. Walidus.
Vlpianus. 231. natione Syrus. *ibid.* huius conſilio ſchola legum excitata videtur Beryti. *ibid.*

Vlug

Digitized by Google

Vlug Beig. Vid. Tabulae Aſtronomicae Vlug Beig.
Vnctio infirmorum. 330.
Vnitatem Dei probantia Sabiorum argumenta. 220.
Vniuerſale Studium. 298. Carolus M. in Occidente inſtituit. ibid.
Vniuerſalia Studia duo. 298. in iis monachi docuere. ibid. intra ea Reges & Principes liberos ſuos monachis inſtituendos tradiderunt. ibid.
Vniuerſalia Gymnaſia. 332.
Vniuerſitas, vox vſitatiſſima. 202.
Vniuerſitates. 202. Academiae. 203.
Vniuerſitatis nomen cur ſcholis impoſitum, ambiguum eſt. 202.
Vniuerſitatis nomen in Occidente aliquando incompertum. 298.
Vocabula valent vt nummi. 203.
Volumina in direptione Tunetana combuſta. 256.
Vrbes Aſiae poſt Bagdadum doctrina celebriores. 251.
Vrbs libraria aut librorum. 211.
Vſſerii elogium. 280.

W.

Waldo Anſcharii vitam carminice deſcripſit. 300.
Walidus. 246.
Walidi Chaliſae edictum de libris a Chriſtianis Arabice exarandis. 246. obitus eius. *ibid.* edictum illud Notarios inprimis ſpectat.
Wernerius libros legum diu neglectos renouat. 346. idque ad Mathildae Comitiſſae preces. Vid. Mathilda. iis pauca verba interponit. *ibid.*
Wicbertus, Anglus. 281. Scholaſticae eruditionis gratia in Hiberniam profectus eſt. *ibid.*
Wilgiſius Hiberniam quoque ex Anglia profectus petiit. *ibid.*
Wilhelmus Conquaeſtor Rex. 289. cur ipſi hoc cognomentum inditum. *ibid.*
Willebrordus eruditionem Scholaſticam in Hibernia didicit. 289.
Wittebergenſis Academiae privilegia. 380.
Wolfgangus. 293. ſcholis trivialibus non contentus Augienſe monaſterium petit. *ibid.*

X.

Xenophontis tempore quomodo Kiriath - Sepher dicta. 211.

Z.

Zabii. 218. eorum appellatio. *ib.* eorum libri. 219.
Zabiorum placita de ſceleratorum hominum animabus poſt mortem. 220.

Zabi-

Zabiis fuerunt ſcholae. *ibid.*
Zacharias Scholaſticus num Beryti Rhetorem egerit. 232. eius aetas. 233. eius dicendi ſtylus. *ibid.*
Zenonis porticus. 221.
Zephoriana Synagoga. 355.
Zifrae Arabum inuentis accenſendae. 246.
Zonaras Procopii ἀνέκδοτα habuit. 238. pungitur. 239.
Zoſimus Panopolita. 208. antiquiſſimus Chemiae ſcriptorum. *ibid.*

HERM.

Digitized by Google

HERM. CONRINGII

DISSERTATIO

AD L. I. CODICIS THEODOSIANI

DE

STVDIIS LIBERALIBVS VRB. ROMAE
ET CONSTANTINOPOLIS.

RECENSITA, AVCTA, ET CORRECTA.

Ooo PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Vt nunc denuo, poſt elapſum tantum temporis ſpatium, Diſſertationem iſtam ad curam meam reuocarem, permouerunt me nuperrime iterum cum addito Supplementorum *libro editae* de antiquitatibus Academicis *meae* Diſſertationes. *Dum nimirum inter alia iſtum quoque Academicum librum recenſuiſſem, argumenti vicinitas in memoriam reuocauit etiam hanc fere iam oblitam Diſſertationem. Agit quippe etiam haec de antiquo ſtatu longe olim ſub Caeſarum Imperio nobiliſſimae & ciuium numero ampliſſimae ſcholae ipſiusmet vrbis Romae: & quidem ita agit, vt ex omni aeuo vetere nihil Conſtitutioni illi Caeſareae, quam illuſtrat, ſimile etiamnum ſuperſit: atque eapropter iam tum ante triginta quatuor annos recitata abs me fuerant ipſamet ſexta* de antiquitatibus Academicis *Diſſertatione illius Conſtitutionis verba, cuius prolixam & quidem ſcholaſticam alteram, alteram politicam interpretationem anno demum quinquageſimo quinto ſaeculi huius luci publicae exhibui. Sed & quammultis in locis nunc longe aliter ornata incedit: noua nimirum recenſione plurimum caſtigata & paſſim aucta: ita vt iam quidem illi manus mea vltima ſit impoſita: fortaſſis etiam magis, quam antehac, poſteritati & placitura ſimul & profutura. Helmeſtadii in Acad. Iulia IX. Kal. Dec. anno* CIↃ IↃ C LXXIV.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO

AD L. I. COD. THEODOS.

DE

STVDIIS LIBERALIB. VRB. ROMAE ET CONSTANTINOPOLIS.

I.

Quotieſcunque hoc loco, magiſtratum Academicum ſiue aditurus ſiue poſiturus, verba feci, plerumque diſſerui de iis, quae ad Academicas res pertinent. Ne quidem ab illo inſtituto receſſi, cum ante hosce ſex menſes munus hoc quartum aggrederer: ideoque ne nunc quidem mutabo quicquam. Quoniam tamen & ipſe hic diſceſſus meus, & quae hodie eſt aëris hyberni inclementia, iubent paucis me defungi, continebo ſermonem intra anguſtos limites: atque adeo non niſi vnicam legem, quae de ſtudiorum liberalium Vrbis Romae ſectatoribus, Valentiniani, Valentis, & Gratiani Auguſtorum nomine, quarto poſt natum Chriſtum ſaeculo lata eſt, 2
ex Codice Theodoſiano repetitam, boni publici gratia ſum explicaturus. Nec vero illam in Codicem Iuſtinianeum Tribonianus eiusque aſſeclae tranſtulerunt: quod forte mecum miremini. Imo nihil, quod iſthuc faciat, in omni illo noſtro ſacro Iuris Romani Corpore reperire eſt: quamvis & Tribonianus fuerit ſtudiis liberalibus, vti ferunt, apprime addictus, & illius in conficiendo Corpore iſthoc adiutores partim ex Conſtantinopolitana, partim ex Berytienſi, Romani iuris celeberrimis

tunc ſcholis, prodierint. Ea tamen eſt res, qua de agit lex iſthaec, (ceu ipſimet mecum paulo poſt, ſcio, iudicabitis:) vt prudens legislator neutiquam contemnere aut negligenter curare eam ſiue velit ſiue poſſit.

SCHOLASTICA LEGIS INTERPRETATIO.

II.

Habetur autem illa Lex, quod ante dixi, in illo Codice, qui a Caeſare Theodoſio ſecundo, cuius auctoritate an-
3 no Dominicae incarnationis CDXXXIIX. eſt promulgatus, Theodoſianus vulgo dicitur. Etſi hodie is Codex Caeſareus amplius haud integer, ſed tantum potiore ſui parte, idque demum cura Ioannis Tilii & Iacobi Cuiacii, ſummorum ſane virorum, reperiatur: pro libris quinque prioribus ſuperſtite *Epitome* duntaxat illa, quam Alarici, Gothorum Regis, Galliae Aquitanicae & Hiſpaniae tum imperantis, iuſſu publicauit quondam vir Spectabilis, Anianus: fruſtra in hisce quoque germanis inueniendis ſummam induſtriam compluresannos adhibente Iacobo Gothofredo, ICtorum elegantiſſimorum noſtrae aetatis nuper principe. Et quidem habetur Lex loco primo in titulo *de Studiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis*, qui eſt nonus libri decimiquarti. Adeoque poteſt peti non ex Anianea illa *Epitome*, ſed ipſo Theodoſiano Codice: poſtquam vltimos octo libros voluminis iſtius publicauit ante hosce centum & quod excurrit annos Ioannes Tilius, Meldenſem poſt Epiſcopatum virtute ſua & praeclaris in patriam & rem literariam meritis conſecutus.

III.

Vt ἐπιγραφὴ porro prae ſeſe fert, reſcripta eſt lex illa ab Impe-

Digitized by Google

Imperatoribus, Valentiniano, Valente, & Gratiano Augu- 4
ſtis. Ab vno tamen Valentiniano id nominis primo illam merito dixeris profectam: cum ad illum vnice ſpectarint ea tempeſtate res Vrbis Romae, adeoque & hae, de quibus lex agit; huic vni etiam proxime Vrbis omnia paruerint. Nec vero eſt, quare quem turbent reliqua bina Caeſarum nomina: vtpote cum, ex inſtituto illius reipublicae, omnes leges, quae a Caeſarum ſingulis promulgabantur, omnium tamen nomina prae ſeſe ferrent in ſignum communis imperii. Sed & reapſe ſumma reipublicae erat penes vnum Valentinianum, tametſi is (raro exemplo) in conſortium titulorum fratrem Valentem & filium Gratianum aſſumſiſſet. Raro, inquam, exemplo. Bene enim Ammianus Marcellinus *lib. XXVII. cap. 14.* de Gratiano Auguſto declarato cum diſſeruiſſet: *In hoc negotio*, inquit, *Valentinianus morem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Caeſares, ſed Auguſtos, germanum nuncupauit & filium. Beneuole ſatis. Nec enim quisquam antehac adſciuit ſibi pari poteſtate collegam praeter Principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem absque diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriae ſocium creauit.* At
vero Gratianus ne adoleuerat tum quidem, & Valentem, vt 5
Ammianus idem loquitur *lib. XXVI. c. 5. participem quidem legitimum poteſtatis, ſed in modum apparitoris morigerum*, habuit Valentinianus. Poſſit forte videri Conſtitutio haec ideo a non vno eſſe Auguſto profecta, quoniam non ſingulari numero, ſed plurali, verba Conſtitutionis ſunt concepta. Aſt hoc etiam indicium non adeo eſt certum. Etſi enim primi Imperatores, ſi ſocio Imperii carerent, ſic ſatis diu ſingulari numero edicta ſua promulgauerint: quomodo Antoninus *l. 1. C. de iuris & facti ignor.* dixit: *Permitto tibi defenſionibus vti;* attamen Conſtantinus Magnus de ſe vno locutus iam numerum pluralem vſurpauerat, vt paſſim in Codice obſervare eſt, & dudum notauit Guidus Pancirollus, Iuris ille

Romani longe peritiſſimus, *lib. I. Var. lect. vtr. Iur. cap. 2.* Fatemur tamen, etiam ideo pluralem numerum in hac Conſtitutione adhibitum, quoniam non vnius Auguſti nomine illa eſt edita. Imo fortaſſis propter ſocietatem illam imperii, quae quammaxime introducta eſt a Diocletiano & Maximiano, coepit primum in Diualibus Conſtitutionibus pluralis numerus vſurpari, exemplum illud ſequentibus iis etiam, qui ſolitarii imperauerunt.

IV.

6 Miſſa porro Conſtitutio illa Diualis (loquor ex more illius aeui,) aut directa eſt, vt habet inſcriptio, ad Olybrium, Praefectum Vrbis, virum ea aetate inter primos longe celeberrimum: ad quem eiusdem Valentiniani Auguſti leges aliae complures non in Theodoſiano duntaxat, ſed etiam Iuſtinianeo Codice hodie quoque ſuperant. Quantum ex Ammiano Marcellino, ſcriptore συγχρόνῳ & curioſo, diſcimus, ſucceſſit ille in Vrbis Praefectura Praetextato, & ſucceſſorem nactus eſt Ampelium, & poſt Claudium. Hoc ſcilicet ordine, Valentiniano imperante, iam tum ad Olybrium vsqve geſſerant quidam munus illud ampliſſimum, ceu colligimus ex illius Ammiani variis narrationibus, quae *lib. 26. & 27.* habentur: Apronianus a Iuliano conſtitutus, Symmachus, Lampridius, Viuentius, Praetextatus. Quod notaſſe non caret fructu, ſaltim ad recte digerenda Conſtitutionum Auguſtalium tempora. Caeterum Olybrius is eſt, quo Praefecto Vrbi & diutius aegrotante Maximum, annonae Vrbicae curatorem, immaniter ſaeuiiſſe in ſontes, prolixe conqueritur Marcellinus *lib. XXVIII.* Olybrium ipſum hisce verbis denique *cap. 19.* poſteritati depingens: *Olybrii*
7 *praefectura tranquilla nimis & lenis. Qui nunquam ab humanitatis ſtatu deiectus, ſollicitus erat & anxius, ne quod vsquam factum eius aſperum inueniretur aut dictum: calumniarum acer-*

rimus

rimus inſectator, fiſci lucra, vnde poterat, circumcidens: iuſtorumque diſtinctor & arbiter plenus: in ſubiectis admodum temperatus. Sed obnubilabat haec omnia vitium, parum quidem nocens rei communi, ſed in alto iudice maculoſum, quod citeriorem vitam paene omnem, vergentem in luxum, per argumenta ſcenica amoresque peregerat, nec vetitos nec inceſtos. Ab hoc plane alius eſt Olybrius ille Praefectus, quo curante S. Margarita interiit, ſi credimus veteri *Martyrologio*: cui in omni illa Margaritae hiſtoria non auſus eſt fidere ipſemet Baronius, ceu apparet ex iis, quae ille diſſerit ad *Martyrologii Romani* diem Iulii viceſimum.

V.

Quo anno ſcripta ſit Conſtitutio, indicat ipſa, ſubſcriptum habens Conſulatum Valentiniani & Valentis AVGG. tertium: alterius nimirum Romae, alterius Conſtantinopoli: quomodo diuiſerat Conſulatum Conſtantinus Magnus. Erat autem Imperii illorum annus iſte ſeptimus, a nato Chriſto iuxta aeram Dionyſianam poſt trecenteſimum ſeptuageſimus: ſi ſane non fallunt Faſti Conſulares. Ne menſem 8
quidem aut diem latae Conſtitutionis eadem ſubſcriptio patitur nos ignorare. Diſcimus vero inde etiam cauſam, quare ad Olybrium, qui ſextus fuit Vrbi Praefectus imperante Valentiniano, non autem ad Ampelium, eius ſucceſſorem, ſit exarata: cum tamen Praefectura Vrbis fere non niſi annua fuerit. Quo nimirum menſe lata eſt illa Conſtitutio, nondum ſeptimus Imperii & Praefecturae annus coeperat, ſed fluebat adhuc ſextus. Dicemus etiam poſtea, quî fuerit factum, vt Olybrio praecipue Praefecto Valentinianus fuerit intentus vitiis Romanae Vrbis emendandis.

VI.

Non ad omnes porro liberalium artium ſcholas, ſed ad
ſolam

ſolam Romanam, pertinere hanc legem, adeoque non niſi τοπικὴν aliquam eſſe Conſtitutionem, vel ipſius tituli, cui inſerta eſt, ἐπιγραφὴ ſatis indicat. Multo maxime vero id liquet ex ipſius Conſtitutionis verbis. Num Conſtantinopoli ad exemplum Vrbis Romae idem obtinere debuerit, non ſatis compertum habeo: vt nec id ſatis eſt notum, num & illa Vrbs ſuum habuerit Magiſtrum Cenſus & Cenſuales,
9 quorum in noſtra Conſtitutione fit mentio: quoniam deſerit nos hac in re praeclarum illud veteris aeui monumentum, quod *Notitiam vtriusque Imperii* appellamus, non deſcribens ea, quae ad Praefecturam illius Nouae Romae pertinuerunt, forte quod libri folium aeui iniuria perierit. Per tamen eſt veroſimile, vtrobiuis parem fuiſſe rationem: quae fuit ex Auguſtorum inſtituto vtriusque Vrbis quaſi aemulatio. Praefectus ſane Vrbi Conſtantinopolitanae non minore fuit, atque is, qui Romanae praeerat, dignitate pariter & poteſtate: quam rem praeclare perſequitur Guidus Pancirollus *lib. I. cap. 25. Commentarior. ad Notitiam* illam ante laudatam. Sed haec in paruo ſunt diſcrimine, quomodo ſe cunque habuerint.

VII.

Recitabimus potius ipſam Conſtitutionem integre, prout edidit Romani Iuris peritorum princeps ille, Iacobus Cuiacius: cum vt hoc, quod modo diximus, eo rectius pateat, tum quo maiore cum vſu veſtro, Auditores, Conſtitutionis illius interpretatio a nobis queat inſtitui. Verba haec ſunt:

10 *Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, A A A. ad Olybrium, P. V.*

Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Magiſtrum cenſus Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veni-

Digitized by Google

veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & natales & merita expreſſa teneantur. Deinde, vt in primo ſtatim profiteantur introitu, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare proponant. Tertio, vt hoſpitia eorum ſollicite Cenſualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam ſe aſſeruerint expetiſſe. Iidem immineant Cenſuales, vt ſinguli eorum tales ſe in conuentibus praebeant, quales eſſe debent, qui turpem inhoneſtamque famam & conſociationes (quas proximas putamus eſſe criminibus,) aeſtiment fugiendas: neue ſpectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempeſtiua conuiuia. Quin etiam tribuimus poteſtatem, vt, ſi quis de his non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat, publice verberibus affectus, ſtatimque nauigio ſuperpoſitus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat. His ſane, qui ſedulo operam profeſſionibus nauant, vsque ad viceſimum aetatis ſuae annum Romae liceat commorari. Poſt id vero tempus, qui neglexerit ſponte re- II
meare, ſollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam reuertatur. Verum ne haec perfunctorie fortaſſe curentur, praecelſa Sinceritas tua Officium Cenſuale commoneat, vt per ſingulos menſes, qui vel vnde veniant, quiue ſint, pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat: his duntaxat exceptis, qui corporatorum ſunt oneribus adiuncti. Similes autem breues etiam ad ſcrinia Manſuetudinis noſtrae annis ſingulis dirigantur: quo meritis ſingulorum inſtitutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarii, iudicemus. Dat. IIII. Id. Mart. Triu. Valentiniano & Valente III. AA. CONSS.

VIII.

Hactenus Conſtitutio illa Diualis. Vt eius autem ſententia omnibus perſpicua fiat, tria ſumma capita inprimis videntur attendenda. *Primum* eſt, circa quos, vel de quibus, agi aliquid velit Caeſar. *Alterum*, per quos velit iſt-

Digitized by Google

haec curari. *Tertium*, quid Imperator & quomodo agen-
12 dum omne iuſſerit. Primum caput ad cauſam materialem ſiue ſubiectum circa quod; alterum ad cauſam efficientem; tertium ad actum ipſum eiusque formam pertinere dixerimus, ſi ſcholaſticis Philoſophorum vocabulis vti ſit animus. Nos ordine ſingula capita luſtrabimus.

IX.

Igitur vt de PRIMO dicamus primum, haud difficile patet, verſari hanc legem circa eos, qui Romae ſtudiorum gratia degunt, & quidem circa aduentantes, circa commorantes, & denique circa diſcedentes. Initio ſane Legis iam audiuimus illa verba: *Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt*. Non multo poſt agitur, quemadmodum gerere ſeſe deceat, qui ibi ſtudiorum gratia commorantur. Poſtremo definitur aliquid de tempore omnique ratione ex Vrbe diſcedendi.

X.

In memoriam vero heic repetendum eſt, quod alibi iam tum diſſeruimus, celeberrimam iſthac tempeſtate fuiſſe Romae liberalium ſtudiorum ſcholam. Et vero docuerunt tum in Vrbe Profeſſores, alii quidem aere publico, alii priuata quaſi opera: priores in Capitolio, alii paſſim in Vrbe: illi certo numero, hi incerto. Quae omnia liquido apparent ex iis, quae habentur in Conſtitutione Theodoſii & Valentiniani Auguſtorum, quae & in Theodoſiano pa-
13 riter & Iuſtinianeo Codice, illic tertia, hic vnica, etiamnum reperitur titulo eodem *de Studiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis*: modo illam, cum Conſtantinopoli ſit lata & poſt noſtri Valentiniani primi aetatem, liceat ad Romanam quoque Vrbem referre, & iam ante Theodoſium ſecundum par fuerit Romanae ſcholae conditio. Quicquid autem

Digitized by Google

autem huius ſit, iamdudum ante fuiſſe Romae Profeſſores liberalium ſtudiorum, alios publicos, (vt ita loquar,) alios priuatos, aliunde notum eſt, & a nobis luculenter expoſitum. Si vero illa Theodoſii Minoris Auguſti Conſtitutio ad Vrbem Romam & noſtrae Legis retro tempora poteſt referri; vtique docuere tum in Capitolio ab Imperatoribus conſtituti Grammatici Latini decem, Graeci totidem, Sophiſtae ſiue Rhetores Latini tres, Graeci quinque, Philoſophus vnus, duo Iuris Romani periti. Reliquorum, qui intra priuatas domos ſtudia exercuerunt, etſi de iis in Conſtitutione illa Theodoſii nonnulla ſanciantur, numerus nusquam definitur: indubie autem tanta in Vrbe fuit longe maximus.

XI.

Quamuis autem ex variis prouinciis Romani Imperii etiam aliorum ſtudiorum cauſa ad Vrbem, propter illam 14
copiam optimorum magiſtrorum, tanquam ad mercatum, vndique magno numero iuuenes confluxerint haud dubie; per tamen eſt veriſimile, ſtudiorum Romani iuris cauſa potiſſimum longe plurimos illuc profectos eſſe. Enimuero Grammaticos & Rhetores ſuos paſſim omnia meliora prouinciarum non Occidentalis minus, quam Orientalis Imperii oppida alebant. Galliarum certe ipſo illo tempore *eloquentiae ſtudia fuerunt florentiſſima*, vt teſtatur S. Hieronymus. Et vero Galli ſuo in ſolo haec docebantur. De Aratore Patricio extat hoc Senatoris etiam recentius elogium: *Romanum eloquium non ſuis regionibus inueniſti, & ibi te Tulliana lectio diſertum reddidit, vbi quondam Gallica lingua reſonavit. Vbi ſunt, qui literas Latinas Romae, non etiam alibi, aſſerunt eſſe diſcendas?* De eiusdem aetatis Belgio Auſonius canit:

Digitized by Google

Te clari proceres, te belli exercita proles,
AEmula te Latiae decorat facundia linguae.

Idem Auſonius Burdigalenſes, Tholoſanos, & Narbonenſes Profeſſores aliquot etiam carmine ad poſteritatem perſe-
15 cutus eſt. Res omnis eſt clariſſima ex iis, quae Valens ac Gratianus Imperatores, mortuo iam Valentiniano, Praefecto Praetorio Galliarum reſcripſerunt, de conſtituendis *per omnem dioeceſin in frequentiſſimis ciuitatibus, qui erudiendae praeſideant iuuentuti, Rhetoribus & Grammaticis Atticae & Romanae doctrinae*, quae hodie leguntur *lib. IX. Cod. Theodoſ. de Medic. & Profeſſoribus.* In Africa Carthago omnis generis ſtudiis itidem fuit tum refertiſſima. S. Auguſtini dictum eſt: *Duae Vrbes literarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.* De eadem Saluianus *lib. VII. de gubern. Illic omnia officiorum publicorum inſtrumenta, illic artium liberalium ſcholae, illic Philoſophorum officinae, cuncta denique vel linguarum gymnaſia vel morum.*

XII.

Haec vero quamuis ita in prouinciis illis ſeſe haberent, in omni tamen Occidentali Imperio fortaſſis iam tum Romae duntaxat Iuris fuit publica quaedam & celebris disciplina. Et vero Iuſtinianus ea Conſtitutione, qua de *Iure veteri enucleando* agit, cum iura Romana non alibi, quam Romae, Conſtantinopoli, & Beryti, doceri iuſſiſſet, affirmat, *iam a retro Principibus ita conſtitutum fuiſſe.* Certe iam tum Romam iuris diſcendi cauſa peti a prouincialibus ſolitam, non eſt,
16 quod dubitemus. De Palladio diſerte in Itinerario ſuo canit Rutilius:

Facundus iuuenis Gallorum nuper ab aruis
Miſſus, Romani diſcere iura fori.

De

Digitized by Google

De Alypio ſuo S. Auguſtinus *lib. VI. Confeſſ. cap. 8.* ſcribit: *Non ſane relinquens incantatam ſibi a parentibus terrenam viam, Romam proceſſerat, vt ius diſceret.* Sic & Sidonius Apollinaris *lib. I. epiſt. 6.* hortatur Eunapium, vt iuris diſcendi gratia Romam pergat, *domicilium legum, gymnaſium literarum.* Idem ſerius adhuc eſſe obſeruatum, palam eſt ex Errico Altiſſiodorenſi, qui de S. Germano *lib. I.* ita canit:

Incitus his animus, talique cupidine raptus,
Qua caput eſt orbis terrarum, maxima Roma,
Tendit iter, Latii nodos addiſcere iuris.
Et didicit, palmamque breui tulit ille laboris.

De eodem Germano Conſtantius: *Vt in eum perfectio literarum plena confflueret, poſt auditoria Gallicana intra Vrbem Romam Iuris ſcientiam plena perfectione adiecit.* Et quid opus eſt verbis, cum ſatis conſtet, praeclaros illos ICtos, ex quorum fragmentis Pandectae conſtructae ſunt, vt & ante hos, ab aliquot retro ſaeculis, clariſſimos Iuriſconſultos quosque Romae & vixiſſe & docuiſſe? Sine dubio autem ſemper multi 17
iam tum appulerunt animum ad Romani iuris ſtudia illa: vtpote cum illae leges ſolae in foro per omnem Romani Imperii ambitum, qui vtique ampliſſimus erat, obtinuerint, & innumeri paene foro paſſim, per Galliam cumprimis, quae iam olim Iuuenali audiuit *nutricula cauſidicorum*, operam ſuam locauerint. De primo itaque capite legis noſtrae iam tum conſtat: nempe agere illam de iis, qui peregre aduentantes Romae in ſtudiis aut viuebant, aut victuri erant, aut vixerant hactenus.

XIII.

De ALTERO item haud poteſt eſſe magna difficultas. Liquidum enim eſt, praecipi hac Conſtitutione ab Imperatore nonnulla Praefecto Vrbis; ſingulatim autem velle Imperatorem

Digitized by Google

torem, quaedam eorum a Magiſtro cenſus, quaedam a Cen-
ſualibus aut Officio cenſuali expediri. Non eſt vero, quod
miremur, ad Praefectum Vrbis direxiſſe Caeſarem hoc ſtu-
dioſam iuuentutem Vrbis Romae attinens Reſcriptum. Erat
enim illo tempore ſumma vniuerſi Imperii Occidentalis,
perinde vt Orientalis, cura poſt Auguſtum ipſum penes
18 Praefectos tres: quorum duo Praefecti praetorio audiebant;
Italiae alter, alter Galliarum, tertius erat Praefectus Vrbi:
qui omnes cum paucis *Illuſtres*, imo *Illuſtriſſimi*, nuncupa-
bantur: cum muneribus & dignitatibus publicis fungentes
alii non niſi *Spectabilium*, alii *Clariſſimorum*, alii *Perfectiſſimo-
rum*, denique nonnulli *Eximiorum*, titulis eminerent. Hos
inter Praefectus Vrbi cum aliis Vrbicis rebus, tum etiam
iurisdictioni, praeerat. Idque obtinuerat iam ab Octauia-
ni Auguſti aeuo. Hic enim, prout nos docet Dion Caſſius,
praeclarus ſane ſcriptor, *lib. XXV.* ex Maecenatis conſilio Vr-
bi Praefectum creauit, (niſi vehementer fallor, quo depri-
meret Conſularem & Praetoriam auctoritatem:) qui omnes ci-
viles & criminales cauſas in Vrbe, imo & extra Vrbem in-
tra quingenta quinquaginta ſtadia, iudicaret, &, quod caput
dixeris, vt ad eum ex prouinciis appellaretur. Hinc Au-
guſtinus *quinto Confeſſionum libro* memorat, ſeſe a Symma-
cho, Vrbis Praefecto, in eloquentiae ſtudiis fuiſſe probatum,
& Rhetoricae docendae cauſa miſſum eſſe Mediolanum. Nec
tamen Mediolanum vere fuit ſuburbicarium, eoque forte
19 id factum eſt iure quodam alio, quo nempe ad Praefectum
Vrbi fuit ex prouinciis appellatum. Fuit quidem illa Prae-
fecti iurisdictio extra Vrbem multum ſubinde a Caeſaribus
reſtricta. Diſerte enim Valens Auguſtus, (modo tamen il-
la non pertineant ad ſolum Praefectum Vrbi Conſtantinopo-
litanae,) *l. 13. Cod. Theodoſ. de accuſationib. Referent*, ait, *de ſub-
urbanis prouinciis iudices ad Praefecturam Sedis Vrbanae: de
caeteris ad Praefectum Praetorio.* Ex *Notitia* quoque *vtrius-
que*

Digitized by Google

que Imperii, quae Arcadio & Honorio Imperatoribus con-
ſcripta eſt, colligas, Picenum ſuburbicarium itidem Praefe-
cto Praetorio Italiae paruiſſe. Fuit item nonnihil diminuta
Praefecti illius auctoritas ipſa etiam in Vrbe circa Senatorum
capita, ſi in iudicium illa traherentur. Salua tamen in re-
liquis manſerat adhuc eius, ſaltim in Vrbe, iurisdictio. Eo-
que tum etiam deportandi ſontes poteſtatem Praefectus Vr-
bi habuit: perinde vt, habuiſſe illum Vlpiani aetate, con-
ſtat ex titulo de *officio Praefecti Vrbis*. Spectabat porro ad
eundem ſpectaculorum diſciplina, imo omnes artes ſub e-
ius imperio Romae exercebantur. Id quod omne praeclare
perſecutus eſt ille nunquam ſatis a peritia rerum Romana- 20
rum ſequioris aeui laudandus ICtus, Guidus Pancirollus, ad
Notitiam Imperii Occidentalis cap. IV. Haud dubie igitur e-
ius iurisdictioni omnes quoque peregre aduentantes fuerunt
ſubiecti: ac proinde &, qui ſtudiorum gratia Romam profi-
ciſcebantur, merito illi obtemperabant. Eo ſane factum, vt
& S. Auguſtinum Symmachus examinari curauerit, ceu
paulo ante diximus. Nec enim tum obtinuit illa, quae ho-
die eſt, Academicae iurisdictionis ratio: recens quippe haec
eſt, & beneficio demum Friderici I. Caeſaris introducta. Ab
ipſomet ſane Iuſtiniano Conſtantinopolitanae etiam Vrbis,
Nouae Romae ſcilicet, Praefecto frenandae petulantiae Stu-
dioſorum, quae tum magna erat, cura commiſſa eſt, ceu
legitur *l. omnem Cod. de veteri iure enucleando*. Diſſertatione
etiam quinta *de Antiquitatibus Academicis* dudum nos oſten-
dimus, ipſis Athenis Atticis Profeſſores cum Studioſis Pro-
conſuli ex lege paruiſſe. Igitur quid obſeruari voluerit Im-
perator de iis, qui ſtudiorum cauſa Romam petierunt, o-
ptimo ſane iure non niſi ad Praefectum Vrbi reſcribi debuit,
vt cui ſumma omnium eiusmodi rerum curatio compe-
tebat.

XIV.

Digitized by Google

XIV.

Et vero eidem Praefecto Vrbi ſuberat Magiſter Cen-
21 ſus, & in Officio, (prout tum erat loquendi mos,) hoc eſt, in miniſterio eiusdem, Cenſuales quoque numerabantur: a quibus Caeſar fieri aliquid circa Studioſos voluit, ceu iam tum audiuimus. Diſerte ſane auctor *Notitiae vtriusque Imperii* (qui liber ad intelligentiam rerum Imperii Romani, quales ſaeculo quarto & quinto erant, theſauri loco cenſendus eſt, praeſertim poſtquam illum luculentiſſimis commentariis illuſtrauit Pancirollus:) inter quindecim magiſtratus, qui ſubfuerunt diſpoſitioni Praefecturae Vrbis, poſt Praefectum Annonae, Praefectum Vigilum, Comitem Formarum, Comitem riparum & aluei Tiberis & cloacarum, Comitem Portus, ſexto loco recenſet Magiſtrum Cenſuum: inter Officiarios item ipſius Praefecti loco duodecimo Cenſuales.

XV.

Vnde obiter hoc quoque diſcere, niſi fallor, poſſemus, ſi non iam aliunde eſſet notum, Magiſtrum Cenſuum multum dignitate praeſtitiſſe Cenſualibus; in hac porro noſtra lege Officium Cenſuale idem eſſe, ac Cenſuales. Licet autem hoc vltimum haud difficulter etiam ex ipſa hac noſtra
22 lege addiſcere. Cum enim dixiſſet lex: *Tertio, vt hoſpitia eorum ſollicite Cenſualium norit Officium*, mox ſubiungitur: *Iidem immineant Cenſuales.* Vbi videmus, Officium Cenſuale etiam Cenſuales appellari. Sed & paſſim in ipſo Iuſtinianeo Codice, cumprimis *libro duodecimo*, etiam *apparitores* dicuntur illi, qui *in officio* eſſe affirmantur. Inter apparitores autem Praefecti Vrbis non vtique Magiſter Cenſus fuit computatus.

XVI.

Verſabatur autem Magiſtri Cenſus pariter & Cenſualium ordinaria quidem curatio, vt nomen ipſum indicat, circa

Digitized by Google

ca cenſum. Qua voce cum omnis generis vectigalia ac tri-
buta, tum annotatio publica hominum bonorumque, ex
more illius aeui ſignificabatur. Vtraque certe ſignificatio-
ne & alibi, & in Legibus Theodoſianis pariter & Iuſtinia-
neis, vox illa accipitur. Erat autem illius Cenſus ſiue an-
notationis, Floro dicente, ea vis, *vt omnia patrimonii, di-
gnitatis, aetatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas
referrentur.* Vnde & Cicero de reipublicae ſuae, quam in-
ſtituit, cenſoribus *lib. III. de legibus* ita ſanxit: *Cenſores populi
aeuitates, ſoboles, familias, pecuniamque cenſento.* Ac Ro-
mae quidem primus Seruius Tullius Rex eiusmodi cenſum
egit, vel (vt Graeci loquuntur,) ἀπογραφὰς inſtituit: in pro-
vinciis quo auctore idem coeperit, haud certo dixerim. Au- 23
guſtum Caeſarem per omnem Romanum orbem egiſſe cen-
ſum ex ſingulari curioſitate, notiſſimum eſt. Et vero du-
plici de cauſa cenſus tunc acti ſunt: primario quidem, vt tri-
buta de perſonis & bonis eo rectius ſoluerentur; ſecundario
autem, vt vis omnis Imperii, quae vtique in perſonis & bo-
nis conſiſtit, imperantibus innoteſceret. Certe ob finem il-
lum poſteriorem ſolum cenſus interdum acti ſunt. Cuius
exemplo eſt cenſus ille, iuſſu Auguſti Caeſaris a Quirinio,
Syriae Praefecto, per Iudaeam inſtitutus, quem ſacra Nata-
lium Domini hiſtoria memorat: nec enim capitatio ab Im-
peratoribus indicta eſt Iudaeis ante rerum Archelai confiſca-
tionem, vt praeclare a viris quibusdam doctiſſimis eſt ob-
ſeruatum. Certe non niſi ex talibus monumentis Cenſua-
libus in vnum collatis potuit confici ab Octauiano Auguſto
illud *Breuiarum Imperii*; quod inter arcana eius ab obitu re-
pertum eſſe, memorant & Suetonius *cap. vlt.* pariter & Dio
lib. LVI. Repetendum porro hoc loco etiam eſt ex aeui illius
Romani hiſtoria, inter varia ſiue vectigalium ſiue tributo- 24
rum genera obtinuiſſe tunc & Capitationem & Portorium.
Eſt autem Portorium id, de quo Vlpianus *l. inter publ. §. vlt.*

Digitized by Google

de V.S. Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit: quale eſt vectigal portus vel venalium rerum. Solae ſcilicet res venales in portum allatae aut ex portu educendae ſoluebant portorium: quae autem vſus ſui cauſa quisque ferebat, a vectigali illo erant immunia: prout liquet ex *l. vniuerſi C. de vectigalib. & com.* Capitatio eſt id, quod idem Vlpianus *l. 3 ff. de Cenſib. tributum capitis* vocat. Tale quid in ipſa Vrbe Roma ſoluere coacti erant olim illi, qui extra claſſes erant, adeoque non ſecundum bonorum aeſtimationem quicquam pendebant, quiue ideo, quod *nullo aut paruo aere cenſerentur, capitecenſi vocabantur*, vt loquitur Iulius Paulus apud Gellium *lib. XVI. Noct. Attic. cap. 10.* Videtur tamen illud capitis tributum omni plebi Romanae tandem remiſſum: quamuis haud dixerim, cuius Imperatoris beneficio illud debeatur. Etſi enim Accurſius, aliique interpretes quammulti, Conſtantino Magno id tribuant, argumento capto ex *l. vn. C. de capit. ciu. cenſ. eximendo*, illam tamen
25 Conſtitutionem non ad Praefectum Vrbi, quod illi exiſtimabant, ſed ad Virum Praetorium ac Praeſidem Lyciae ac Pamphyliae, ſcriptam, adeoque ad oppida illarum prouinciarum primario pertinere, praeclare monuit eximio libello *de Capitatione* Ioannes Baptiſta Vicecomes, ICtus Mediolanenſis. Imo omnium in vniuerſum prouinciarum vrbanae plebi id videntur commune eſſe voluiſſe Imperatores: vt recte cenſet Guidus Pancirollus *lib. III. Var. lect. in vtr. Iur. cap. 31.* Quanquam, eam fuiſſe mentem ipſiusmet Conſtantini, haud crediderim, ſed poſt demum exiſtimem ita placuiſſe: velut diu ante Romae capitatione omni plebem liberatam, cum nec Alexandriae iam Veſpaſiano imperante ea amplius obtinuerit: quod Vicecomiti quoque eſt obſeruatum. Haud dixerim tamen, omnes omnino incolas Vrbis Romae a Capitatione fuiſſe immunes: imo μετοίκυς & peregrinos quosque Romae ſoluiſſe illud tributum, per eſt veroſimile.

XVII.

XVII.

Sed haec aliena nonnihil ſunt ab hoc loco. Ex hiſce
tamen, quae attulimus, videtur manifeſtum, Valentiniano
etiam imperante Cenſuales illos, qui portorio erant intenti,
potuiſſe obſeruare omnes Studioſos peregre in portum ad- 26
ventantes; alios item, qui a peregrinis Romae commoran-
tibus capitum vectigal exigebant, ſimul omnium peregri-
norum illorum Studioſorum numerum & curam aliquam
potuiſſe habere. Longe facillime vero id fieri ab iisdem po-
tuit, ſi cenſus omnium priſco more etiam tum fuit actus, at-
que adeo omnium omnino nomina in tabulas publicas fue-
runt curante Magiſtro Cenſus a ſenſualibus relata: quod
per eſt veroſimile: quia alias infinita illa hominum multi-
tudo commode regi non potuit. Et vero propter hoc Ma-
giſtri Cenſus & Cenſualium munus videtur mihi ab Impe-
ratore illis potiſſimum, & non aliis, fuiſſe ſimul iniunctam
illam circa liberalium artium Studioſos peregrinos curatio-
nem. Nos certe munus illud propterea hoc loco nonnihil
enarrauimus, id vti omnibus perſpicuum redderetur.

XVIII.

Caeterum de ſecundo capite Legis noſtrae ſatis forte
eſt dictum pro inſtituti noſtri ratione: ad TERTIVM igitur
tandem nunc aggrediemur, quod omnium eſt potiſſimum:
viſuri, quid denique circa Studioſos illos agi Caeſar volue-
rit. Inter ea autem, quae huc pertinent, primo loco oc- 27
currunt duo: vtraque (niſi vehementer fallor,) ipſimet Ma-
giſtro Cenſus expedienda. Verba Legis haec ſunt: *Qui-
cunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Ma-
giſtrum cenſus. Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda
veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & na-
tales & merita expreſſa teneantur; deinde vt in primo ſtatim
profiteantur introitu, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare*

 velint,

velint. Duo haec eodem tempore videntur fuiſſe agenda, adeoque non alibi, quam apud ipſum Magiſtrum Cenſus: vtpote cum ad illum ſaltim literae illae teſtimoniales afferri debuerint, nec alibi nomina Studioſorum in tabulas cenſuales referri. Et vero apud illum etiam alias referebantur in tabulas capita omnium peregre aduentantium, ceu iam ante diximus: itaque vtrumque hoc commode apud illum potuit inſtitui, etiam de Studioſis peregrinis.

XIX.

Cumprimis vero obſeruandum venit, quod hic innuunt Imperatores; nemini Studioſorum ex Prouinciis (qua voce paene omne, quod extra Vrbem erat, cenſebatur:) Romam veniendi facultatem fuiſſe, niſi Prouincialium Iudi-
28 cum venia impetrata. Num in vniuerſum de omnibus peregre profecturis, aut ſaltim de omnibus Romam petituris, tale aliquid fuerit in prouinciis conſtitutum, nondum ſatis compertum habeo. Videtur interim, non fuiſſe id adeo omnibus commune, ſed de ſolis iis, qui ſtudiorum cauſa Romam ibant, obſeruatum. Perinde ac eadem, pauloque poſt ſubſequente, tempeſtate Africani Epiſcopi per canones caverunt, ne quis Epiſcopus ex Africa transmarinas terras peteret, niſi literis publicis inſtructus. Canon Africanus viceſimus tertius ita ſeſe habet: *Item, vt Epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primae ſedis Epiſcopo ſuae cuiusque prouinciae: vt ab eo praecipue poſſint ſumere formatam, vel commendationem.* Qui *trans mare* tum proficiſcebantur ex Africa, illi Romam praecipue & Italiam petebant: quo ſenſu *transmarinae appellationes* canone XXVIII. & CXXV. nec non *transmarinae ſubreptiones* canone CV. prohibentur. Quemadmodum autem fas non fuit Epiſcopo vlli transmarina petere ſine literis publicis, ita multo minus *Comitatum* ſiue aulam Imperatoriam: qua de re extat praeclarus canon

cen-

centeſimus ſextus. Interpres porro Graecus *formatam* pas-
ſim vertit ἀπολυτικὴν, quem hoc nomine perſtringit doctis- 29
ſimus Iuſtellus : immerito tamen fortaſſis : vtpote cum a
commendatitiis diſerte *formatas* literas canon viceſimus tertius
ſeparet, & videatur omnino dimiſſoriis fuiſſe opus ad talium
itinerum licentiam : perinde atque videmus, hac lege ve-
titum iuuenibus, Romam petere ſtudiorum cauſa, non im-
petrata *veniundi copia* a Prouincialibus Iudicibus.

XX.

Quicquid huius ſit, id liquet, ad Magiſtrum Cenſus
debuiſſe Studioſum quemque Romam aduentantem afferre
teſtimonium publicum Iudicis Prouincialis, (fuere autem il-
li admodum varii & multi,) & quidem eiusmodi, vnde poſ-
ſit conſtare, primum, quo *oppido* ille fuerit oriundus, ſe-
cundo, quibus *natalibus*, tertio, quibus *meritis*. De pri-
mo vt quicquam addamus, neceſſum non eſt in re clariſſima.
Per *merita* intelligi vitae anteactae rationem, haud difficul-
ter item patet. *Natalium* denique nomine parentum con-
ditionem ſignificari, videtur vacare dubio. At vero & ipſum
natiuitatis annum voce illa inuolui, atque adeo & hunc fu- 30
iſſe indicandum, palam eſt ex iis, quae ſequuntur. Decer-
nitur nimirum, viceſimo anno aetatis expleto quemuis in
patriam a Praefecto Vrbis remittendum. Illud autem fieri
non potuit, niſi de aetate cuiusuis Prouinciales Iudices fuiſ-
ſent ante teſtati. Nec vero eſt, quod quis exiſtimet, fieri
illud haud potuiſſe. Paſſim enim, & Romae & in omnibus
prouinciis, tempus natiuitatis cuiuslibet hominis ingenui in
tabulas publicas referebatur, idque ex inſtituto Marci An-
tonini Imperatoris. Diſerte de illo Iulius Capitolinus in *Vi-
ta Marci cap. 9*: *Inter haec liberales cauſas ita muniuit, vt pri-
mus iuberet apud Praefectos aerarii Saturni vnumquemque ciui-
um natos liberos profiteri intra triceſimum diem nomine impoſito.*

Per prouincias tabulariorum publicorum vſum inſtituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romae apud Praefectos aerarii, vt, ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret. Eius moris veſtigia paſſim in ipſo Iuſtinianeo Iuris corpore ſuperſunt. Hinc ſane *Natalis profeſſio*, & *Tabulae natales*, & *Tabulae profeſſionum*, & abs-
31 ciſſe *profeſſio* memorantur *l. non nud. C. de probat. l. ſtatum C. de fid. inſtrum. l. 1. C. ſi minor. maior. ſe dix. l. cum de aetate ff. de probat.* Nec aliud eſt, quod Apuleius *in Apologia* vxoris ſuae aetatem probet tabulis, *quae partim tabulario publico, partim domi aſſeruentur: patrem enim eius natam ſibi filiam more caeterorum profeſſum eſſe.* Quemadmodum praeclare ad locum illum Apuleii annotauit illud elegantium Iuris Romani peritorum decus, Scipio Gentilis *n. 877.* & ab hoc monitus Io. Pricaeus Britannus in *Commentario*: qui tamen perperam exiſtimat, initium huius inſtituti Seruio Tullio Regi adſcribendum eſſe.

XXI.

Poſt haſce vero Iudicis Prouincialis literas exhibitas debuit porro adoleſcens apud Magiſtrum Cenſus profiteri, *quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare velit.* Indubie vero vtrumque, & prius ſcilicet illud & poſterius, in album aliquod ſiue matriculam, ſiue tabulas publicas, Magiſter Cenſus debuit referre. Alioquin enim nullius fuiſſet vſus cum literarum illa exhibitio, tum ſtudiorum profeſſio. Nec enim potuiſſet ſciri, quamdiu quis Romae debuerit tolerari, aut quo iuſto tempore in patriam remitti: nec in ſtudia potuiſſet deinceps recte inquiri. Caeterum apud ipſum qui-
32 dem Magiſtrum Cenſus praeter duo haec nihil agendum fuit tunc Studioſis adoleſcentibus. Nec vero par fuit, viro magnae dignitatis minutioribus curis moleſtum eſſe. Reliqua omnia, de quibus mox acturi ſumus, vel ad Cenſuales

les pertinent, vel ad Studioſos, vel ad ipſum Praefectum Vrbis.

XXII.

Ex iis vero, quae Romam venientibus adoleſcentibus ſtatim circa initia fuerunt agenda, tertio loco ſubiungit haec Caeſar: *Tertio, vt hoſpitia eorum ſollicite Cenſualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam aſſeruerint expetiiſſe.* Cenſuale Officium conſtabat magno numero eorum, qui in Cenſus negotiis miniſtrabant. Hi cum proxime inſeruirent Magiſtro Cenſus, potuit adoleſcentis in tabulas apud Magiſtrum relati cura ac ratio ſatis commode ab illis ſuſcipi. His itaque iniunctum eſt ab Imperatore, vt *ſollicite* nota ſibi redderent hoſpitia Studioſorum: & quidem illum in finem, vti ſcirent, num Studioſus quisque illis ſtudiis reapſe vacaret, quae ſectaturum ſeſe promiſerat. Atqui indubie & mutanda interdum fuerunt hoſpitia, & eligenda diverſa ab iis, quae primum placuerant. Debuerunt igitur Cenſuales inquirere, non duntaxat in nouiter aduentantium, ſed ſimpliciter in omnium Romae commorantium peregri- 33
norum hoſpitia. Certe ita demum licuit aſſequi id, quod Caeſaribus erat propoſitum. Et vero Cenſualibus fuiſſe iniunctum, non in illa prima initia tantum, ſed in omne commorandi tempus, animum intendere, ex iis, quae ſubſequuntur, eſt manifeſtum.

XXIII.

Pergit ſcilicet Lex in hunc modum: *Iidem immineant Cenſuales, vt ſinguli eorum tales ſe in conuentibus praebeant, quales eſſe debent, qui turpem inhoneſtamque famam, & conſociationes (quas proximas putamus eſſe criminibus,) aeſtimant fugiendas: neue ſpectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempeſtiua conuiuia.* Non multo poſt iniungitur Cenſualibus, ſingulis menſibus deferre, vnde quique venerint, & quinam (expletis videlicet

Digitized by Google

cet annis ſuis) ſint remittendi. Quod poſterius fieri non potuit, niſi omni commorationis interuallo Cenſuales rationem omnium habuiſſent.

XXIV.

Notari praeterea quammaxime merentur illa, quae ab
34 adoleſcentibus Studioſis obſeruari Caeſares voluerunt. *Primum* attinet conuentus, *alterum* ſpectacula, *tertium* denique vulgi intempeſtiua conuiuia. *Conuentus* voce fortaſſis intelligenda venit contracta vnum in locum populi Romani maior quaelibet multitudo ac frequentia: quales reipublicae, cumprimis iudiciorum, cauſa interdum a magiſtratibus indicebantur: aliae etiam coibant in feriis & ludis ſolennibus; vt aliae in Eccleſiis Chriſtianorum, quae etiam ipſae ſolent ſcriptoribus eius ſaeculi *conuenticula* appellari. Eiusmodi conuentus grauitate morum & virtute bene componi, poſtulabat vtique & res ipſa, & Vrbis regnatricis maximorumque eius ciuium dignitas. Voluit itaque Caeſar cauere, ne ſtudioſa iuuentus, (vt ſolet illa aetas eſſe auida nouarum ſibi rerum,) conuentibus eiusmodi ſeſe indubie magno numero immiſtura, per iuuenilem imprudentiam quicquam committeret, quod vel dedecori poſſet eſſe conuentibus, vel eos turbare. Quorum prius fieri poteſt per ea, quae turpia ſunt & inhoneſta; poſterius per conſociationes. Et vero recte Caeſar *conſociationes* criminibus proximas iudicavit. Tumultus enim & turbas excitant coitiones & factio-
35 nes illae iuuenum temerariae, atque adeo perturbant publicam tranquillitatem, cuius conſeruatione nihil prius eſſe debet in quauis republica. Fortaſſis tamen *conuentuum* voce ſignantur hoc loco conuentus Studioſorum in ipſis ſcholis. Vtique enim & ibi congregantur in vnum auditores; nec minus ibi, quam a publicis ciuium Romanorum conventibus, abeſſe debuit turpitudo morum & omnis factio.

Poſſu-

Digitized by Google

Poſſumus maxime ſecure vocem illam accipere de conuentibus plane omnibus, cum hiſce Scholaſticorum propriis, tum aliis Romanorum ciuium, ſacris pariter profaniſque.

XXV.

Spectacula, de quibus loquitur Lex, erant tunc temporis varia: cum publica populi, alia circi, alia caueae ſiue amphitheatralia, alia ſcenae: ne nunc dicam de odeorum aliorumque locorum ludis; tum priuata magis hic alibi per Vrbem, eaque paene numero infinita. Edebanturque tunc ipſa illa publica, quae potiſſimum Lex reſpicit, Romae multo frequentiſſime, imo tantum non quotidie. Saluianus ſane Circorum ac Theatrorum ſpectacula *lib. VI. de gubernat. Dei* vocat *quotidianas obſcoenitates.* Eiusdem verba haec ſunt: *Ecce innumera Chriſtianorum millia in ſpectaculis quotidie rerum turpium commemorantur*, ſiue potius *commorantur.* Vixit autem Saluianus ſaeculo quinto Chriſtiano: quo tem- 36
pore dixeris tamen obſeruatas fuiſſe illas leges, quibus ſpectaculorum celebratio feriatis Chriſtianorum diebus prohibita fuit. Reperiuntur illarum binae *tit. de ſpectaculis*, qui eſt ſextus libri decimiquinti Codicis Theodoſiani. Altera Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Auguſti ita ſanciuerunt: *Illud etiam praemonemus, ne quis in legem noſtram, quam dudum tulimus, committat: nullum ſolis diei*, (lege *die*) *populo ſpectaculo* (lege *ſpectaculum*) *praebeat, nec diuinam venerationem confecta* (lege *conficta*) *ſolennitate confundat.* Altera Theodoſii Minoris & Valentiniani III. Caeſarum ita ſeſe habet: *Dominico, qui ſeptimanae totius primus eſt dies, & Natale* (lege *Natali*) *atque Epiphaniorum Chriſti, Paſchae etiam & Quinquageſimae diebus, quamdiu coeleſtis lumen lauacri imitantia nouam ſancti baptiſmatis lucem veſtimenta teſtantur: quo tempore & commemoratio Apoſtolicae paſſionis, totius Chriſtianitatis magiſtrae, a cunctis iure celebratur: omni Theatrorum atque Circenſium voluptate populis denegata, totae Chriſtianorum ac fi-*

delium mentes Dei cultibus occupantur. At vero poſterior
37 illa lex, cum ſcriberet iſta Saluianus, forte nondum erat promulgata, lata quippe demum Theodoſio XI. & Valentiniano Coſſ. hoc eſt, anno aerae Dionyſianae CCCCXXV: prior item non multum fortaſſis fuit obſeruata. Certe Africani Patres anno CCCXCIX. cenſuerunt, legatione ſolenni orandos *Caeſares, vt ſpectacula theatrorum caeterorumque ludorum die Dominico vel caeteris religionis Chriſtianae diebus celeberrimis amoueantur: maxime quia ſancti Paſchae octavarum die populi ad Circum magis, quam ad Eccleſiam, conueniant*: quod habetur canone Africano ſexageſimo primo. Sed quicquid ſit de Saluiani aeuo, quo tempore lex noſtra condita eſt, haud dubie ſpectacula fuerunt Romae quotidiana: vtpote cum nulla lege eorum celebritas a quoquam die fuiſſet iam remota. Et vero ipſa illa tempeſtate cum Romae, tum alibi paſſim in orbe Romano populus ad inſaniam vsque ſpectaculis fuit deditus. Hinc Ammianus Marcellinus *lib. XXVIII.* perſtringens mores Romanorum, quales erant ipſo tempore latae legis noſtrae, de otioſa ple-
38 be Romana *cap. 25.* ait: *Hi omnes, quod viuunt, & vino & teſſeris impendunt, & luſtris, & voluptatibus, & ſpectaculis: eisque templum, & habitaculum, & concio, & ſpes omnis, Circus eſt maximus.* Similem inſaniam prouincialium hominum acerrime item inſectantur Saluianus, Chryſoſtomus, alii. Nec ſane periit illa niſi cum euerſione omnium bonorum reipublicae. Quare fatetur quidem Saluianus, in multis Galliae & Hiſpaniae vrbibus deſiiſſe tunc illa ludicra, ſed addit cauſam: *quia agi iam prae miſeria temporis atque egeſtate non poſſunt: calamitas enim fiſci & mendicitas iam Romani aerarii non ſinit, vt vbique in res nugatorias perditae profundantur expenſae.* Lex noſtra non interdixit ſtudioſos iuuenes omnibus ſpectaculis, ſed tantum voluit, ne *ſpectacula frequentius adeant:* more ſcilicet vulgi Romani, & cum illorum daretur copia quaſi infinita.

XXVI.

XXVI.

Pergit Lex in haec verba: *ne appetant vulgo intempeſtiva conuiuia.* Videtur autem ſcribendum *vulgi conuiuia.* Illa enim tempeſtate praeter epulas, quas in tanto luxu ſinguli ditiores Romae indies ferme inſtituebant infinitas, erant & publica conuiuia longe plurima, collegiorum, tribuum, 39
corporum, imo & totius populi. Et quidem horum celeberrima nonnulla, idolorum quondam cultui dicata, ſacrificiis licet iam abolitis, auctoritate tamen Caeſarum tolerabantur. Iam tum videlicet Conſtantinus M. ſacrificiis omnibus populum interdixerat: vt Euſebius paſſim & Theodoretus *lib. V. c. XX.* memorant, imo ipſemet filius eius & ſucceſſor Conſtantius diſerte indicat *l. 2. Cod. Theodoſ. de Paganis. Conuiuia* tamen feſta demum anno Dionyſiano CCCCIIX. Arcadius, Honorius, & Theodoſius Auguſti vetuerunt ea lege, quae eſt nonadecima eiusdem Codicis Theodoſiani *de Paganis.* Qui tamen Caeſares anno CCCXCIX. conuiuia eadem diſerte permiſerant lege eiusdem tituli ſeptima decima, hisce verbis: *Vt profanos ritus iam ſalubri lege ſubmouimus, ita feſtos conuentus ciuium & communem omnium laetitiam non patimur ſubmoueri. Vnde absque vllo ſacrificio atque vlla ſuperſtitione damnabili exhibere populo voluptates ſecundum veterem conſuetudinem, inire etiam feſta conuiuia, ſi quando exigunt publica vota, decernimus.* Nec vero quicquam effecerunt ſua legatione ad Imperatorem Africani Epiſcopi, ſed potius videntur ipſam illam legem elicuiſſe: vtpote quae Proconſuli Africae miſſa ſit XIII. Kal. Septembr. cum eiusdem anni v. Kal. Mai. decreta fuiſſet legatio. Epiſcoporum tamen 40
canon, qui eſt numero ſexageſimus, dignus eſt, quem hoc loco recitemus. *Illud etiam* (verba ſunt canonis,) *petendum, vt, quoniam contra praecepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quae ab errore gentili attracta ſunt: ita vt nunc a paganis Chriſtiani ad haec celebranda cogantur: ex qua re tempo-*

Digitized by Google

*ribus Chriſtianorum Imperatorum perſecutio altera fieri occulte videatur; vetari talia iubeant, & de ciuitatibus & de poſſeſſionibus impoſita poena prohiberi: maxime cum etiam in natalibus beatiſſimorum martyrum per nonnullas ciuitates, & in ipſis locis ſacris, talia committère non reformident. Quibus diebus etiam, quod pudoris eſt dicere, ſaltationes ſceleratiſſimas per vicos atque plateas exerceant: & (*forte *vt) matronalis honor, & innumerabilium foeminarum pudor, deuote venientium ad ſacratiſſimum diem, iniuriis laſciuientibus appetatur: vt etiam ipſius ſanctae religionis paene fugiatur acceſſus.* Hactenus Canon.

41 Liquet autem vel ex hiſce Canonis verbis, conuiuia illa vere fuiſſe *vulgi* conuiuia, ſaepe etiam *intempeſtiua.* Veroſimile autem eſt, tum quoque celebrari ſolitas illas epulas publicas in ſolennibus Caeſarum feſtiuitatibus, etſi iis olim Chriſtiani abſtinuerint. De iſtis ita Tertullianus *Apologet. c. 35: Grande videlicet officium, focos & thoros in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernae habitu adoleſacere, vino lutum cogere, cateruatim curſitare ad iniurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras. Siccine exprimitur publicum gaudium per publicum dedecus? Haeccine ſolennia dies Principum decent, quae alios dies non decent?* Notauit eximia quaedam de hiſce feſtis conuiuiis ad Libanii *de templis* orationem patre Dionyſio neutiquam inferior Iacobus Gothofredus: quae operae fuerit pretium cum cura expendere. Huiuſmodi itaque *vulgi conuiuiis* non quidem plane interdixit Imperator ſtudioſos bonarum artium; vetuit tamen illa *appetere*, ſiue, quod idem eſt, ſtudioſe ſectari.

XXVII.

Horum omnium vero inſpectio & cura accurata, vt ante dictum, Cenſualibus commiſſa eſt a Caeſare. Talis ſane
42 curatio innuitur voce illa: *immineant.* Nec vero illa tempeſtate obtinebat amplius illa Ciceronis aeuo ſueta Latine loquen-

loquendi ratio, ſed voces multae in barbariem erant flexae, cum ſignificatione priſca, tum pronunciatione, immutata. Inſpectio, inquam, commiſſa fuit Cenſualibus. Nec enim data ipſis fuit ſimul & animaduertendi in ſontes facultas: ſed, ſi quid obſeruaſſent minus bene geſtum, deferre id debuerunt ad Praefectum Vrbi. Et vero ad hunc pertinet id, quod mox in lege noſtra ſequitur.

XXVIII.

Quin etiam (ait Lex,) *tribuimus poteſtatem, vt, ſi quis de his non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat, publice verberibus affectus, ſtatimque nauigio ſuperpoſitus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat.* Verberibus publice afficere ſontes ac deportare licebat & alias Praefecto Vrbi, ceu iam tum diximus: hoc nouum videtur acceſſiſſe, quod tam graui paena licuerit in iuuenes iſtos animaduertere, qui non ita in Vrbe *ſe geſſiſſent, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcit.* Nec enim propter eiuſmodi culpam temere aliquis hactenus vel verberibus publice fuerat affectus vel ignominioſe quaſi deportatus: in illa praeſertim viuendi licentia, quae tum Romae obtinebat. Et vero tam ſeueram legem fortaſſis expreſſit Caeſari inſolens 43
petulantia multorum ſcholaſtici illius ordinis: vt ſolent mali mores acuere leges & nouas multas elicere. Sed hanc rem iterum non multo poſt agitabimus.

XXIX.

Decernit mox Caeſar tempus commorandi in Vrbe. *His ſane* (inquit,) *qui ſedulo operam profeſſionibus nauant, vsque ad viceſimum aetatis ſuae annum Romae liceat commorari. Poſt id vero tempus qui neglexerit ſponte remeare, ſollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam reuertatur.* Tempus igitur Romae commorandi viceſimo aetatis anno a Caeſare defi-

Digitized by Google

definitum eſt iis, qui gnauiter ſua curabant. Licuit nimirum, niſi fallor, ipſum annum viceſimum Romae in ſtudiis abſoluere. Adeo benigne ſcilicet interpretanda arbitror illa verba: *vsque ad viceſimum aetatis annum*: quae, fateor, accipi etiam poſſint, quaſi & illum annum Romae degere fuerit vetitum. Apparet vero hinc, minus indulſiſſe Caeſarem Valentinianum Romanae iuuentuti ſcholaſticae, quam olim fecerant Berytienſi Caeſares Diocletianus & Maximianus.
44 Extat etiamnum illorum reſcriptum ad Scholares Arabiae (ſiue potius Beryti) Codice *de iis, qui aetate & profeſſione ſe excuſant*, in haec verba: *Cum vos affirmatis liberalibus ſtudiis operam dare, maxime circa Iuris profeſſionem, conſiſtendo in ciuitate Berytiorum prouinciae Phoeniciae; prouidendo vtilitati publicae & ſpei veſtrae decernimus, vt ſinguli vsque viceſimum quintum annum aetatis ſuae ſtudiis non auocentur.* Quinque itaque annos vltra viginti indulſerunt illi Caeſares. Sed & videtur placuiſſe hoc potius Iuſtiniano: vt qui Diocletiani quidem illam Conſtitutionem receperit in Codicem ſuum, non vero hanc Valentiniani, atque adeo publicum eſſe voluerit omnibus, quod non niſi paucis erat reſcriptum. At vero Valentinianus Auguſtus noſter per Praefectum Vrbis etiam *inuitos* (ita enim videtur legendum pro *impurius*,) domum cenſuit remittendos eos, qui viceſimum aetatis annum expleuerant.

XXX.

Vt quamdiligentiſſime Cenſuales omnia ipſis iniuncta expedirent, iuſſit porro Imperator, ſingulis menſibus per literas (ipſe *breues* vocat voce iam tum recepta,) nomina eo-
45 rum, qui venerant Romam, aut quibus per legem inde abeundum erat, Praefecto Vrbis exhiberi. Verba Legis ſunt perſpicua & explicatione haud indigent. Ita autem ſonant: *Verum ne baec perfunctorie fortaſſe curentur, Praecelſa Sinceritas*

Digitized by Google

ritas tua Officium Cenſuale commoneat, vt per ſingulos menſes, qui vel vnde veniant, quiue ſint pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat. In hiscc verbis, quod quidem ſit obſcurum, nihil occurrit. Forte tamen mirum cui videatur, ab ipſo Imperatore Praefectum Vrbis titulo *Praecelſae Sinceritatis* honorari. Nihil tamen hic inſolitum occurrit. Recte ſiquidem notauit Guido Pancirollus *lib. I. Var. lect. in vtroque Iure cap. 4*: *Si quis cum Illuſtri viro, & praecipue Praefecto praetorio vel Vrbi loquebatur, vel ad eum ſcribebat, etiam Princeps ipſe, his verbis eum appellabat: Veſtra Magnificentia, vel Illuſtris Magnificentia tua, aut tua Celſitudo: quo titulo hodie erga eos Principes, qui paulo ſunt inferiores Regibus, vtimur; vel Sublimitas tua, ſiue Magnitudo, vel Eminentia: Graece dicitur ὑπεροχὴ, quod verbum interpres vertit Excellentia tua.*

XXXI.

Vt autem ſenſus illorum verborum clariſſimus eſt, ita 46
ex aduerſo fateor, me non capere illa, quae ſequuntur: *His duntaxat exceptis, qni corporatorum ſunt oneribus adiuncti.* Non me latet quidem, *Corporatos* eſſe, qui Corporibus accenſebantur; & *Corporum* nomine veniſſe tunc temporis ſocietates quasdam artificum. Quamuis haud temere dixerim, ad *corpora* pertinere illos omnes artifices, qui *l. 2. Cod. Theod. de excuſationib. artific.* recenſentur. *Corpora* enim fuerunt *publicis obſequiis deputata*, vt dicitur *Nouella tertia* Seueri Imperatoris; aut debuerunt *ſeruire ſolennibus, quos impoſuit antiqua ſolennitas*, vt habet *l. 4. Codic. Theodoſ. de priuileg. corporator. V. R.* ex qua, vt & tertia & ſecunda, lege vnicam conflauit Tribonianus. Non eſt autem veriſimile, illos omnes artifices, qui memorantur *Cod. de excuſat. artific.* adeo vili fuiſſe conditione. Sed & piſtorum, ſuariorum, pecuariorum, ſuſceptorum vini, *corpora* fuiſſe Romae, apparet ex *tit. 3. & 4. lib. XIV. Cod. Theodoſ. & tit. 15. & 16. lib. X. Co-*

dicis Iuſtinianei: quorum inter artifices illos nulla omnino ſit
mentio. Vt proinde neutiquam probare poſſimus Panci-
47 rollum, qui *libro de magiſtratibus municipalibus*, caetera do-
ctiſſimo, artifices illos *Corporatis* accenſet, contra mentem
praeclariſſimorum Iuris Romani interpretum aliorum. At
vero ſi *corporati* quaſi mancipes fuerunt publici, qui fieri
potuit, vt Studioſi quidam liberalium artium Romae pere-
grinantes *corporatorum oneribus* fuerint *adiuncti?* An *Corpo-*
ratorum nonnulli filios ſuos clam in prouincias miſerunt, in-
deque prouincialium titulo Romam reuerſos ſtudiis libera-
libus fecerunt imbui, & in libertatem per fraudem vindica-
ri? Sane nonnullos eorum fraudulenter ad honores perue-
niſſe, patet ex *l. vn. Cod. de piſtoribus.* *Quicunque* (ait Leo
Imperator,) *ex mancipiis* (de piſtoribus autem loquitur,) *Co-*
mitis borreorum dignitatem & officium vel ambitione, vel gratia,
vel pecunia, ſeu quolibet alio modo, poſthac fuerit aſſecutus, ex-
utus dignitate, quam contra interdictum noſtrae Serenitatis ade-
ptus eſt, ad antiquum denuo conſortium collegiumque reuocetur.
Corporatorum certe filii merito Romae detineri potuerunt vt
Corporatorum oneribus adiuncti, etſi ſtudiis liberalibus fuiſſent
imbuti: cum conditionem parentum ſequi debuerint ſerui-
48 li genere nati. An etiam in poenam commiſſae culpae Stu-
dioſi nonnulli, ingenui caeteroquin adoleſcentes, tunc ad-
iuncti interdum fuere *Corporatis?* Apparitoribus quidem
Praefecti Vrbis minitati ſunt olim Honorius & Theodoſius
Auguſti, *l. 2.* Cod. *de Apparitoribus Praefecti Vrbis*, hoc
modo: *Quicunque Illuſtris Vrbanae ſedis apparitor clandeſtina*
fraude piſtorem concuſſerit, accuſatus atque conuictus perpetui
panificii nexibus addicetur. Verum illa lex nondum erat tum
lata: nec dixerim, talibus poenis petulantes etiam ſtudio-
ſos adoleſcentes tunc fuiſſe obnoxios. Forte veriſimilius eſt,
piſtoris filia ducta ſtudioſum iuuenem innexum fuiſſe *corpo-*
ri illi, ex *lege 2. Cod. Theodoſ. de piſtoribus*, quae eſt Conſtan-
tii

Digitized by Google

tii Imperatoris: *Si quis piſtoris filiam ſuo coniugio crediderit eſſe ſociandam, piſtrini conſortio teneatur obnoxius, & familiae piſtoris annexus oneribus etiam parere cogatur.* Forte par fuit ratio & reliquorum *Corporum.* Nihil tamen definio. Imo hac de re malo ego alios audire potius, quam ipſemet audiri.

XXXII.

Minus obſcuritatis habet clauſula Legis vltima. Verba haec ſunt: *Similes autem breues etiam ad ſcrinia Manſuetudinis noſtrae annis ſingulis dirigantur: quo meritis ſingulorum in-* 49
ſtitutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarii, iudicemus. Senſus clariſſimus eſt. Voluit nempe Imperator, ſingulis annis non tantum nomina, ſed etiam, quemadmodum ſeſe geſſiſſet quisque eorum, qui ſtudiorum curriculum Romae abſoluerant, per literas a Praefecto Vrbis ſibi indicari: & quidem in id, quo Imperator ipſe reſciſceret, numquos illorum poſſet reipublicae negotiis aliquando admouere. Nec vero *Manſuetudinis noſtrae* voce praeter ſemetipſum ſignificare quenquam voluit Valentinianus: ſimilem enim in modum loquebantur illa aetate Auguſti, ſiquando blandius ſeſe gerebant. Sed & alias in vniuerſum de ſe loquentes Imperatores dicere conſueuerunt: *Noſtra Serenitas, Tranquillitas, Lenitudo, Lenitas, Clementia, Pietas, Manſuetudo, Magnificentia, Noſtrum Numen, Coeleſte oraculum, Sacri affatus, Celſitudo Imperialis, Sublimitas, Excellentia Imperialis; Maieſtas Imperialis, Noſtra aeternitas, Perennitas:* qua de re, vt ſolet, eximia nonnulla congeſſit ὁ χαριέστατος Pancirollus *lib. I. Var. lect. c. 2.*

XXXIII.

Scriniorum vocem quod attinet, non illa tunc temporis
notabat duntaxat *arcam, in qua ſcripturae, aurum, & ſimilia,* 50

ſeruabantur, aut aliquid Auguſtis proprium : quod multi arbitrantur ; ſed arcas promiſcue omnes ſignificabat, cum priuatas, tum publicas quasque : erant vero arcae publicae praeter Auguſtales illas etiam aliae complures. Praeterea vero vox illa coepit quoque vſurpari de hominum ordine, qui arcas eiusmodi publicas quaſi curabant. Poſteriore ſignificatione accipitur paſſim, cumprimis *l. 1. Cod. de off. P. P. Africae*, vbi in Officio eius tribuuntur Scrinia decem: quam legem eleganter illuſtrat idem Pancirollus *lib. II. V. L. cap. 188.* Imperator hac Lege ſancit, ad ſua *Scrinia* epiſtolas illas mittendas eſſe, non indicans ſingulatim illud ſcrinium, ad quod epiſtolae erant dirigendae, quoniam id indubie erat tum omnibus notum. Atque interpretes quidem Iuſtinianei Iuris nonnulli annotant, quatuor tum fuiſſe Imperatoris ſcrinia, *memoriae*, *libellorum*, *epiſtolarum*, *diſpoſitionum*: at nequaquam eſt veroſimile, tam exiguo ſcriniorum numero potuiſſe Caeſarum negotia componi, cum vni P. P. Africae, etiam quo tempore res dioeceſeos illius afflictae erant & an-
51 guſtae, ſcrinia decem Iuſtinianus aſſignauerit. Atque ideo numerus ille ſcriniorum aulicorum videtur nobis latere. Non ſine cauſa vero dixeris, ad *Scrinium epiſtolarum* breves illas, de quibus Lex noſtra loquitur, mitti debuiſſe.

POLITICA LEGIS INTERPRETATIO.

XXXIV.

Haec eſt, niſi vehementer fallimur, mens Legis illius noſtrae. Et vero ea expoſita, ſatis iam officio noſtro perfuncti queamus videri. At vero multum adhuc abeſt, vt ſenſu illo Legis percepto veram eiusdem prudentiam ſimus aſſecuti. Non enim, qui tali aliqua ratione tenet ſenſum Legum

Legum, eapſe opera ſimul intelligit, num leges conueniant reipublicae necne: id quod intelligere grande illud *prudentiae* cognomentum denique promeretur. Etſi enim hac ſcientia deſtitutus, ſecundum leges & controuerſias decidere, & cauere clientibus, & de iure poſſis reſpondere, idque omne agere prudentia quaedam ſit, & quidem prudentia iuris: vtpote cum ea mentis noſtrae facultas, quae humanae vitae recte conſulere idonea eſt, paſſim apud omnes *prudentiae* titulo audiat, ſingulatim vero illa, quae id ex praeſcripto legum praeſtat, communi omnium conſenſu *Prudentia Iuris* vſurpetur; longe tamen potius indubie prudentiae munus eſt, ipſarummet legum commoda atque incommoda perſpicere poſſe: imo haec demum menſuram nominis *Prudentiae iuris* adimplet: quod vis ipſa vocis ſatis indicat. Adeo plena autem legum cognitio requiritur in illo politico viro, qui ad clauum reipublicae ſedens leges illi praeſcribere ex officio tenetur. Quî enim intelligat, num ferenda ſit noua lex, num vetus abroganda, num huius aliquid corrigendum, niſi vſu omni & noxa legum probe perſpecta? Nihil tale quidem merito poſtules ab iis, quorum gloria in promto eſt obſequio. Ne iudici quidem nefas eſt, iſthuc ignoraſſe. Quamuis enim per ἐπιείκειαν, quam appellant, leges interdum in iudiciis ſint temperandae, ἐπιείκεια autem omnis absque eiusmodi pleniore iuſti notitia eſſe nequeat; attamen ea, quae iudici cuiuis, promiscue quidem, permittenda eſt, ἐπιείκεια non niſi leuior eſt, ac proinde non exigit accuratam illam politicam legum ſcientiam, ſed duntaxat aliquam vulgarem, qualis ſolet reperiri in quolibet viro bono & rerum humanarum ſimul ac iuſti haud ignaro. Reliqua vero omnis & maioris momenti moderandarum legum peritia ac poteſtas ſupra dignitatem eſt iudicis, & munus τοῦ νομοθέτου, qualis in republica Rex eſt, & in vniuerſum omnis, quem penes eſt poteſtas ſumma. Neque vero tan-

52 (margin, beside "ris: vtpote cum ea mentis...")

53 (margin, beside "taxat aliquam vulgarem...")

ta facultas temere communicari iudicibus aut magiſtratibus poteſt absque magno reipublicae dispendio. Id quod vſu ipſo docemur, dum non ſatis ſibi hodie ea in re cauent paſſim ciuitates: etſi ipſemet Iuſtinianus longe prudentiſſime id omne ſibi ſoli, tanquam ſummo Principi in ſua republica, olim vindicauerit. Qua de re alias accuratius diſſerendum.

XXXV.

Igitur non profecto ſatis fuerit, dediſſe in eum a nobis hactenus inſtitutum modum mentem huius legis, ſi quem in republica gerenda vſum inuenire debeat interpretatio noſtra. A nobis autem merito hoc forte quis exſpectauerit, ſaltem ratione illius muneris Profeſſorii, quo in incluta hac Iulia nunc fungimur: vtpote cum Politici philoſophi ſit, τὴν νομοθεσίαν omnem nouiſſe, atque adeo latarum legum
54 examen in vſum reipublicae poſſe inſtituere. Et vero, quam hactenus exhibuimus, Hiſtorica quaedam duntaxat vel Grammatica (ne quid diſſimulemus,) interpretatio fuit: altera autem illa demum Politica eſt. Quod ipſum non ſine ſingulari quadam animi voluptate videmus iam etiam antehac agnouiſſe ſummum virum & aeternum Friſiae decus, Ioachimum Hopperum, nunquam ſatis laudandi operis *de vera Iurisprudentia lib. IV. tit. 16. & 23.* Quamuis ipſe eiusmodi interpretationem legum neutiquam volumine iſthoc dederit: maiori forte alicui eam reſeruans, cuius hi libri non niſi praeludium aliquod eſſe debuerunt: quantum ex illorum & prologo pariter & epilogo, vt & ex libri quarti titulo quinto, colligere eſt. Agamus igitur etiam, quod officii ratio expoſtulat, ſaltim paucis, ne prolixa diſſertatione moremur aliorum tempora vſibus reipublicae dedicata.

XXXVI.

Verum ante hoc quam agamus, cogimur quaſi adducere

Digitized by Google

cere huc nonnulla eorum, quae alibi plenius docemus, quo Politica haec interpretatio veris certiſque principiis ſuis quaſi muniatur. Omnis lex aut iubendo aut vetando aut permittendo ſciscit nonnihil de actu aliquo ciuili, perinde atque
omnis quaeſtio & deliberatio Politica circa actum aliquem 55
ciuilem occupatur. Actus porro, vt in vniuerſum omnis etiam naturalis, ita & omnis ciuilis, ſimul cauſam ſuam efficientem, materialem, & finalem habet quidem; finalis tamen cauſae in legibus rara fit mentio, quod non interſit obſequentium, eam ſcire, imo interſit ſaepenumero, eam in vulgus ignorari. Materialis quoque & efficientis cauſae memoria nonnunquam in lege deſideratur, ſed non niſi tunc, quando aut de iis iam tum liquet, aut lex eſt imperfecta: perfecta autem eſt illa demum, quae integre determinat omnia, quae ad actum pertinent. In definienda vero cauſa formali actuum potiſſimum lex omnis verſatur. Hinc iam tum paene ſub initium Diſſertationis huius obſervauimus, in ipſa noſtra hac lege primario quidem de actuum quorundam forma; ſimul tamen aliquid etiam ſcitum eſſe de efficiente cauſa, quinam ſcilicet actus illos debeant edere, vt & de cauſa materiali, circa quas perſonas nempe aut res (vt omnis materia eiusmodi politica vel eſt res vel perſona,) oporteat actus illos exerceri: ſolius cauſae finalis
nulla omnino facta mentione. Quoniam porro actio in v- 56
niuerſum omnis, adeoque & ciuilis, ſpeciem formamque ſuam a fine quidem potiſſimum, ex parte autem etiam a materia atque effectrice cauſa conſequitur; hinc in examine legis formam actus alicuius definienti praecipue ad finem ſiue ſcopum actus, ex parte tamen etiam ad agentem perſonam, atque ad id, circa quod actus occupatur, eſt reſpiciendum. Similiter & effectricis cauſae, cum principalis, tum inſtrumentalis, (quarum illa in ciuilibus ſemper eſt perſona aliqua, haec modo perſona, modo res,) aptitudo ad

materiam, formam actuum, & finem venit exigenda: materiae vero (quae in ciuilibus nunc perſona, nunc res aliqua eſt:) idoneitas ad effectricem, formalem, finalemque cauſam ſpectanda eſt, idque non minus in ciuilibus negotiis, adeoque & ipſis legibus ac deliberationibus, quam promiſcue in omnibus, quae naturae, cumprimis autem humano operi, ſunt obnoxia. Illa vero aptitudo vtriusque (eorum, inquam, quae ſiue ad materialem ſiue ad effectricem cauſam pertinent,) poteſt accipi ex iis, quae ad eſſentiam pertinent: qualia ſunt alia quidem communia, alia vero

57 ro ad ſocietatem ciuilem ſolummodo ſpectant, atque adeo proprie ſunt πολιτικά: cum illa communia ſint partim μεταφυσικά, partim φυσικά, partim μαθηματικά, partim etiam ἠθικά, imo & οἰκονομικά, aliarumque artium: & fiant demum vere πολιτικά, ſiquando ad negotium aliquod politicum adſtringuntur. Finis denique ciuilium actuum (vt alias quoque,) aut eſt remotus aut proximus; item aut externus aut internus; vt & aut vniuerſalis aut particularis. Non particularis autem finis recte ſe habet, niſi ille vniuerſali totius reipublicae fini conueniat: nec proximus, niſi ille congruat remoto: nec internus, niſi reſpondeat is externo: eoque in examine finalis cauſae hic ordo ſemper eſt obſeruandus. Et vero, quae modo attulimus, in omni νομοθεσίᾳ obſeruanda veniunt: cuius portio quaſi eſt latarum legum examinatio politica. Imo obſeruanda illa veniunt in omni deliberatione & tractatione ciuilium negotiorum: nec aliunde posſunt peti idoneae probationes politicae. Quae autem ita inſtitutae ſunt, illae demum vim habent verarum fortiumque demonſtrationum. Alibi haec a nobis ſuoque loco plenius

58 docentur: hic non niſi obiter quaſi afferenda fuerunt.

XXXVII.

Vnum adhuc praemonendum eſt, anteaquam ad rem ipſam

Digitized by Google

ipſam aggrediamur: veterum latarum legum examen diffi-
cile eſſe, propterea quod cenſura nequeat probe inſtitui, ni-
ſi omnibus, quae modo diximus, exacte perſpectis; harum
vero plena cognitio, ob antiquitatem & monumentorum
defectum, vel omnino non, vel aegre, haberi poſſit. Et
ſane hactenus longe eſt veriſſimum illud Iuliani: *Non omni-
um, quae a maioribus ſunt conſtituta, ratio reddi poteſt.* Il-
larum tamen legum antiquarum cenſura minus eſt difficilis,
ſi exigantur duntaxat ad certum aliquem notumque reipu-
blicae ſtatum. Id quod fieri par eſt, ſi forte velis in vſum
praeſentem illas transferre, atque adeo ex aeuo vetere com-
modum aliquod remedium tuae reipublicae petere. Nec
vero prudentis eſt hominis, eiusmodi cenſura haud inſtitu-
ta admittere in vſum alienas leges: ſed talis quidem ἀτεχνος-
νομοθεσία (vt ſcite illam appellat Hopperus,) plane indigna eſt
& neutiquam ferenda: cum rerumpublicarum varia admo-
dum ſit conditio, & quidem in tantum, vt, vni quod pro-
deſt, maxime obſit alteri.

XXXVIII.

Verum tempus monet, hisce ſepoſitis ad inſtitutum ne- 59
gotium accedere. Et quidem initium faciemus a cauſa fi-
nali legis: quoniam id expoſcit ratio examinis, quod nul-
la ex parte inſtitui recte poteſt, niſi de fine omnia fuerint
ante conſtituta. Quamuis vero ipſa in lege diſertis verbis
finis haud indicetur; attamen haud difficulter attendenti il-
le liquet, cumprimis is, quem proximum appellamus, &
particularis. Voluit ſcilicet Imperator cauere, ne illi, qui
ſtudiorum gratia Romae ex prouinciis commorabantur, iu-
venes malis moribus ex vrbano vulgi contagio afficerentur,
aut mora diuturniore prouinciae patriae damno eſſent; ſed
vti ſibi aliquando forent vtiles. Certe omnem iſtam legem
id vnice agere, vt Studioſi illi iuuenes recte ſeſe haberent,
in

in propatulo eſt: vt neminem quoque poteſt fugere, volu-
iſſe Caeſarem & moribus illorum conſultum & propriis quo-
que neceſſitatibus. Ne ſane de vltimo dubitemus, ipſa ef-
ficiunt verba illa: *Quo meritis ſingulorum inſtitutionibusque
compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarii, iudicemus.*
Voluiſſe porro Caeſarem etiam hoc, ne longior peregrina-
60 tio prouinciis fraudi eſſet, colligere eſt ex reſcripto illo iam
ante recitato Diocletiani & Maximiani AVGG. ad Schola-
res Arabiae, ſi cum hac lege conferatur. Cauſa nimirum,
quare Valentinianus vetuerit vltra annum aetatis viceſimum
Romae in literis quem commorari, non alia videtur prae-
ter eam, quae binos illos Auguſtos mouit, vt ad viceſimum
quintum annum indulſerint quidem Scholaribus Beryti de-
gere, vlterius tamen commorantes auocari permiſerint. E-
rant nimirum in prouinciis munera multa ſubeunda, ea-
que ſaepe peronerosa, cum perſonalia, tum patrimonialia:
obtinebatque, vt vnusquisque ad patriae ſuae eam operam
praeſtandam etiam inuitus poſſet adigi. Huc enim perti-
nent ſeuerae leges, cum aliae, tum illae *libro X. Codicis titu-
lo 37. 38. 39. 40. & 41.* Illi rei ne fraus fieret obtentu ſtudi-
orum, iuſſit Caeſar, omnes ab aetatis anno viceſimo re-
mitti in patriam, quamuis inuitos. Et vero huc forte po-
tiſſimum ſpectat illud, vt quilibet Romam veniens apud
Magiſtrum Cenſus oppidum natale & genus profiteretur:
quo ſcilicet ille patriae poſſit reddi iuſto tempore: *nec enim
origine propria poterat quis voluntate ſua eximi; filiosque apud*
61 *originem patris non in materna ciuitate, etſi ibi nati eſſent, (ſi
modo non domiciliis retinerentur,) ad honores ſeu munera poſſe
compelli, explorati iuris erat.*

XXXIX.

Caeterum haec quidem proxime voluiſſe Auguſtum
Valentinianum lege iſthac ſua conſequi, manifeſtum ſatis
eſt

Digitized by Google

eſt. Nondum liquet tamen, vel num hunc finem recte ſibi propoſitum ille habuerit, vel num media, quae adhibuit, fuerint paria fini iſti aſſequendo: quorum prius primo loco inquirendum eſt. Vt autem iam ante monuimus, fines eiusmodi ad finem vltimum integrumque reipublicae aeſtimandi ſunt: ideoque attendendum venit, quis ille fuerit Imperii Romani, quo tempore lex condita eſt. Eſt autem hoc forte incertius. Etſi enim ſtatus Imperii ſimpliciter μοναρχικὸς fuerit, adeoque indubie ſalus reipublicae tunc fuerit in conſeruatione monarchici talis regiminis poſita; cum duo tamen ſint genera τῆς μοναρχίας, in quorum vtroque bonum quidem ſpectatur commune; ſed in alio dominantium commodum primario quaeritur, & non niſi illorum reſpectu ac κατὰ συμβεβηκὸς & ſecundario commodum ſubditorum; in alio autem pari vndique modo dominantium atque parentium ſalus attenditur; non perinde certum eſt, qualis ſpeciei tum fuerit Romanum Imperium. Multum autem 62
intereſt, cuiusmodi fuerit:|cum neutiquam omni ex parte iisdem inſtitutis vtraque μοναρχία queat conſeruari. Et vero omnes leges Romanae in vniuerſum monarchiae ſunt quamaptiſſimae, in cuius duntaxat vſum etiam ſunt conditae: caeterum videtur (vt ſolet,) fluctuaſſe illam rempublicam, & modo communis boni ex aequo, modo dominantium potius, rationem habitam. Plurimum ſane falluntur, qui exiſtimant, omni perinde ſtatui leges Romanas conuenire: id enim omnino eſt ἀδύνατον, & a mente ipſorummet Romanorum legislatorum alieniſſimum, arguitque talis opinio ſummam Politices vel regendae reipublicae inſcitiam, imo & ignorantiam ipſarummet Romanarum legum. Nec enim id verum eſt, niſi de paucis illis, quae faciunt ſimpliciter ad vſum communem omnium rerumpublicarum: reliquarum & numerus eſt maximus, & vni illarum ſpeciei, quam μοναρχίαν dicimus, congruunt; ad alias rerump. formas trans-

Digitized by Google

latae illas mutant ac perturbant. Interim & illarum aliae
63 fauent magis herili, aliae ciuili monarchiae, tanquam reſpublica duas haſce inter ſpecies quaſi dubia haeſerit. Nec enim omnibus par Caeſaribus animus, quorum hodie quoque leges in Codicibus ſuperſunt. Multum profecto a Traiani, Hadriani, Antonini Pii, Marci, & Seuerorum ciuili in remp. benignitate alii abfuerunt: ideoque vel in gratiam nonnullorum prenſantium vel augendo dominatui conſtituta ſunt ab iis haud pauca. Quae nec Iuſtinianus mutauit omnia: ſiue per incuriam, in illa infinita diſcordantium legum multitudine recenſenda ineuitabilem, ſiue quod nec ipſe ab herilibus ſtudiis fuerit alienus, perinde ſicut primus fere omnium, qui Conſtantinopoli vixere, Imperatorum non tantum nomine, ſed etiam re ipſa, fuit ἀυτοκράτωρ, quod obſeruauit *lib. V.* Agathias. Caeterum Valentiniani Caeſaris illae virtutes, quas procul adulatione deſcribit Ammianus Marcellinus ſub finem *lib. XXXI.* (ne de aliis nunc dicam,) vetant nos ſequius aliquid ſuſpicari. Vt proinde habendus ille ſit inter eos, quibus perſuaſum, *finem iuſti imperii* (quae verba ibidem ſunt *cap. 23.* Ammiani,) *vtilitatem obedientium aeſtimari & ſalutem*: vtque adeo Romani Imperii admini-
64 ſtratio non tam dominantis commoda, quam bonum commune, tum ſpectauerit. Ille imo fuit Caeſar iſte, vt haud iniuria dixeris, non ampliandae potentiae, non parandis opibus, non vitae luxurioſae ſtuduiſſe tum Rempublicam Romanam, ſed verae felicitati. Quam in virtutis exercitio, cum eorum, quae ad vitae ciuilis vſum requiruntur, iuſta copia, collocant ſapientes: etſi alias non priuatim duntaxat, ſed & publice a magnis ciuitatibus, ea in re peccetur vehementer.

XL.

Agite ergo, iam videamus, num, quos diximus fuiſſe proximos fines condendae legi noſtrae, ſatis fuerint congrui

Digitized by Google

grui illi vltimo & ſummo & communi Imperii Romani, vt & legislatoris Caeſaris, ſcopo. Et vero fortaſſis etiam de eo quis dubitet, num ex re fuerit publica, quod ita promiſcue Prouinciales filios ſuos liberalibus ſtudiis fecerint imbui, quodque adeo Romae earum artium fuerit quaſi mercatus aliquis conſtitutus. Nam nonnullis quidem populis olim perſuaſum fuit, & etiamnum eſt Moſchis, Tataris, aliisque creditum, doctrinam omnem in publicum eſſe noxiam; alii, vt quondam AEgyptii quoque, non niſi paucos & delectos ad ſtudiorum culturam admiſere. Verum enimuero nec
tempus patitur, nec videtur pretium operae, nunc quidem 65
vel barbararum gentium improbam illam perſuaſionem, vel AEgyptiorum iſtud inſtitutum, grauibus argumentis conuellere. Nemini enim non conſtat, nullam ſocietatem ciuilem vere beatam eſſe ſine ſapientiae ſtudiis, ſi non illis, quae θεωρητικά dicimus, ſaltim non abſque iis, quae ad vitam commode agendam ipſamque reipublicae faciunt adminiſtrationem. Adhaec cum raro eadem ſit liberis, quae parentibus, indoles, nemo probauerit AEgyptios, qui artes & doctrinam non niſi certis familiis proprias, atque adeo quaſi haereditarias, eſſe voluerunt. Certe tantum abeſt, id in artium ſtudiorumque meliorem culturam ceſſiſſe, quod Diodorus Siculus *lib. I. c. 47. & lib. II. c. 29.* tamen exiſtimauit, vt nihil illi perinde obſtiterit: vſu ipſo docente, florere artes doctrinamque omnem ibi maxime, vbi naturae ductui ſuum arbitrium integrum eſt. Non ſine diſcrimine omnibus patefaciendam ad liberalia ſtudia viam, ſed ſolis iis, qui in reipublicae vſum educantur, quales ſunt ſoli ingenui, haud caret iuſta ratione. Cur enim ſeruus diſcat, quod reipublicae inutile eſt? At hoc nihil ad legem noſtram: vtpote cum non ſerui, ſed ſoli ingenui prouinciales Romam illa tempeſtate ſtudiorum gratia petierint.

Digitized by Google

XLI.

66 Caeterum praeter hoc delectu aliquo ingeniorum eſſe opus ad iuſtum capiendum ex ſtudiis fructum, idque vt alibi paſſim, ita & Romae, fuiſſe magno incommodo neglectum, alibi latius oſtendimus. Nec vero huius loci eſt hoc agere. Ne quidem huc proprie pertinet inquirere, num ſatis prudenter vni Romae doctrina Iuris Romani in omni Occidentali vaſto illo Imperio fuerit commiſſa. Etſi haud paucis forte rationibus queat adſtrui, neutiquam id fuiſſe ex vſu publico, poſteaquam iura illa coepiſſent eſſe communia Prouinciis: vtpote cum ciuium omnium (quales tunc non ſoli Romae Vrbis incolae, ſed & Prouinciales habebantur,) ex aequo interſit, leges, ſecundum quas ſit viuendum, haud ignorare, debeatque earum peritia non multum eſſe difficilis: cuiusmodi redditur, ſi non niſi ex remotis locis queat peti atque addiſci. Imo vero dixeris, merito Romam non fuiſſe aptam inſtituendae Prouincialium iuuentuti ob mores diſſolutos & ingentem luxum. Priſci certe Romani ipſi, nondum illa vitae corruptela inualeſcente, liberos ſuos maluerunt in prouinciis educari. Nec vero alia de cauſa iam tum Strabonis aetate nobiliſſimi Romanae iuuentutis Atticae
67 peregrinationis vice Maſſiliam ad capeſſendas diſciplinas ſunt profecti, quod ille narrat *lib. IV*: quoniam ſcilicet *ea ciuitas ſeueritatis & patrii moris eſſet cuſtos acerrima*, ceu Valerius Maximus loquitur *lib. II. c. 6. nullum aditum in ſcenam mimis dans: quorum argumentum maiori ex parte ſtuprorum continebat actus: ne talia ſpectandi conſuetudo etiam imitandi licentiam ſumeret.* Prudenter ſane idipſum de C. Iulio Agricola, ſocero ſuo, obſeruauit Cornelius Tacitus, ſcribens: *Arcebat eum ab illecebris peccantium, praeter ipſius bonam integramque naturam, quod ſtatim paruulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuerat, locum Graeca comitate & prouinciali parſimonia miſtum ac bene compoſitum.* Verum etiam hoc multis

tis oſtendere excedit huius argumenti noſtri limites: nec eſt, cur anxie velimus huc congerere illa remota & longinqua.

XLII.

Illud huic loco proprium eſt, videre, num illa, quae proxime ſpectaſſe Imperatorem lege hac noſtra, ſupra diximus, ſatis ſint publico vſui conſentanea. Videtur autem etiam illud propemodum iuſta carere dubitatione. Si enim ex re eſt, vt iuuenes nonnulli ſtudiis liberalibus incumbant, 68
vtique vſus etiam publicus poſtulat, vt illi legibus latis ad diligentiam adhibendam moresque recte componendos conſtringantur. Certe prius ſi velis, poſterius non potes nolle. Intereſt vero hoc publice, non tantum ſi ciuium quaeras ſalutem, ſed etiam ſi dominantibus maxime ſtudeas. Nam & ſeruos habere frugi atque a vitiis alienos, commodum domini eſt: haberi autem illi tales nequeunt, niſi caueas, ne prauo illi conſortio corrumpantur. Eo magis vero danda eſt opera ſummae poteſtati, vt iuuentus ſtudioſa probis moribus imbuatur, quo magis illa in vſum reipublicae educatur. Seminarium videlicet illa eſt eorum, qui aliquando fungi debent magiſtratibus & iudiciis, aliisque reip. actibus praeeſſe: quos vtique omnes virtute par eſt inſtructos eſſe, atque ideo ad omnem virtutem probe diligenterque educari. Saltem igitur primum illud, nempe quod Caeſar voluerit iuuenes Romae ſtudiorum cauſa commorantes in officio contineri, &, ne vrbana laſciuia perderentur, prohiberi, bene ſeſe habet, & imperii ſcopo vltimo ſatis eſt conſentaneum.

XLIII.

Par paene ratio videtur eſſe illius, quod tertio loco 69
Caeſarem ſpectaſſe affirmauimus. In omni enim republica, & herili pariter & ciuiliore quauis, perutile eſt, vt ciues omnes haud ſint ignoti ſummae poteſtati, quoad fieri eius

licet. Nec enim commode illi poſſunt vſibus publicis adhiberi, ſi ignoretur, quid valeant aut nequeant praeſtare. Vt autem illi, qui digni & apti ſunt, admoueantur muneribus reipublicae, cedit non minus regentium commodo, quam eorum, qui reguntur: adeoque publice priuatimque omnibus vtile eſt. Scio quidem, paſſim hoc ipſum negligi hodie, nec ipſosmet Romanos Imperatores omnes perinde in hoc aliquam curam impendiſſe: at non eſt, quare aliquorum negligentia opponi mereatur vſui tam manifeſto. Certe hac quoque fini inſtituiſſe in Vrbe cenſum Servium Tullium Regem, & ab Auguſto Caeſare idem tentatum in prouinciis, ac Breuiarium Imperii confici curatum, manifeſtum eſt. Tale quid ex parte propoſitum fuiſſe reipublicae Ebraeorum in accurata illa populi vniuerſi vsque ad decurias diuiſione, quam (quod mireris,) & Ingae, Peruanorum monarchae, obſeruarunt, ceu docet Acoſta *lib. VI. Hiſtoriae Americanae cap. 13.* haud iniuria itidem dixeris. Quin & AEgyptiorum reges, dum voluerunt, quemuis
70 ciuium profiteri, qua arte vitam ſuſtentaret, idem videntur agitauiſſe. Certe & Imperatoribus & ſtudioſae iuuentuti pariter fuiſſe vtile, quod Caeſares voluerint ſingulorum nomina & actus ſibi perſcribi, *quo merito ſingulorum inſtitutionibusque compertis, vtrum quandoque ſibi eſſent neceſſarii, iudicarent*, vix poteſt a quoquam dubitari. Nec vero non etiam diligentiam iuuenum excitauit ſedula illa Imperatoris inquiſitio: praeſertim cum per literarum ſtudia vnusquisque ad honores conaretur peruenire, hi vero Caeſareo favore maxime eſſent impetrandi. Enimuero ſi & noſtro aevo talis Principum aliorumque inquiſitio obſeruaretur, rectius indubie haberent ſeſe artium liberalium ſtudia, & aliorum ſocordia excuteretur, aliorum compeſceretur proteruia ac petulantia, aliorum denique induſtria ad ſummos praeclarosque conatus accenderetur.

XLIV.

XLIV.

Poſtremo & illud, quod cautum voluit Imperator, ne ſcilicet peregrinatio iuuenum diuturnior & ſtudiorum praetextus, Prouincialium & patriae ciuitatis oneribus fraudi foret, publice interfuiſſe, fortaſſis haud poteſt eſſe occultum. 71
Exigit enim vt que ſalus reipublicae, vt neceſſaria onera quisque pro virili ferat: ideoque legibus quamuis inviti in id ſunt omnes adigendi. Prodeſt etiam, non permittere, vt quis pro arbitratu patriae ciuitati ſeſe queat ſubducere: alioquin enim ciuitas ob infortunium aliquod ciuibus viduari & breui ad incitas poſſet redigi. Crudiuſculum videlicet eſt illud, quod Tryphoninus *l. in bello ff. de capt. & poſtlim.* refert Sabini pronuntiatum: *de ſua ciuitate cuique conſtituendi facultas libera eſt*: niſi accipias non de eo, quid expediat, ſed quid Sabini aeuo licuerit. Quemadmodum Cicero *pro Balbo* laudans ius illud, *ne quis in ciuitate maneat inuitus*, *fundamentumque* appellans *libertatis*, *ſui quemque iuris & retinendi & dimittendi eſſe dominum*, vt Orator quidem eſt ferendus, non tamen vt prudens Politicus. Tantum certe abeſt, id probari debere, vt ne ſocietati quidem alicui fas ſit, vt ſocius quisque illi renuntiet pro lubitu, *ſi ſocietatis interſit*, *non dirimi ſocietatem. Semper enim non id*, *quod priuatim intereſt vnius ex ſociis*, *ſeruari ſolet*, *ſed quod ſocietati expedit*: vt praeclare loquitur Proculus apud Paulum *l. Actione ff. pro ſocio.*
72
Hinc ſi non ante, ſaltim iam saeculo Chriſtiano tertio, quod idipſum ſalus publica exigeret, videntur Caeſares cauiſſe, ne quis translato etiam domicilio municipii ſui muneribus obeundis ſolueretur: quantum colligere eſt ex verbis Vlpiani *lib. I. ff. de Decurionibus*, & reſcripto Alexandri Imperatoris *lib. I. Cod. de municipibus*: exinde vero idem ſtrictim eſt obſeruatum, & plurimis repetitis legibus, quarum affatim habet Codex vterque, confirmatum. Tanto bono, tamque vtili in publicum inſtituto, proinde non

Digitized by Google

non etiam debuit quouis ſtudiorum obtentu fraus fieri. An tamen illud diſcedendi ex Vrbe & patriam repetendi tempus debuerit iuuentuti praefigi, quod lex noſtra conſtituit, non multo poſt inquiremus. Quae iam diximus, hoc quidem loco ſufficiunt.

XLV.

Igitur ſcopi quidem proximi legis noſtrae bene ſeſe habent. De eo autem, quod materiae loco eſt, idem probare, ne quidem eſt neceſſum: vsque adeo id liquidum eſt. Studioſa nimirum iuuentus Romae peregrinata, eſt illa (ſi ita loqui licet,) materia, circa quam actus omnes, qui lege
73 mandantur, ſunt exercendi. Sed nemo non videt, aptam illam eſſe, quae ſcopos iſtos aſſequatur, modo per actus idoneos, & ab iis, qui idonei ſunt, ducatur. Quidni enim iuuenes ita queant educari, vti diligentiam literis impendant, bonisque artibus imbuantur? Quid prohibet, quo minus caueatur, ne literaria ingenuorum adoleſcentum ſtudia fraudi ſint muneribus ſuae cuiusque patriae? Quid denique obſtat, quare ſingulorum in literis & moribus profectus Principi haud ſignificentur? Certe & iuuenes ipſi ad iſthaec omnia ſunt idonei: nec poſſunt deeſſe prudenter inſtituti actus, aut perſonae vtiles hisce efficiendis. At vero quando materia aliqua ita eſt compoſita, vt per idoneos actus & agentem cauſam idoneam propoſitum ſcopum queas aſſequi, tum vtique recte illa ſe habet, nec in ea quicquam merito deſideratur: ceu iam tum ante monuimus.

XLVI.

Licet igitur & hunc locum deſerere, atque ad examen illius normae, quam lex noſtra actibus ipſis praeſcribit, id quod potiſſimum eſt, progredi. Nec vero in Efficentem cauſam rite inquirere poſſumus, niſi hoc praemiſſo. Videamus

Digitized by Google

amus ergo ordine actus omnes, & quidem maxime, quemadmodum lex velit illos inſtitui, vel, quod idem eſt, qualem actibus illis *formam* lex praeſcribat. Initio igitur iubet lex, vt, *quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Magiſtrum cenſus Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & natales & merita expreſſa teneantur.* Hic primum occurrit, quod ſine Prouincialium Iudicum venia non licuerit cuiquam Romam ſtudiorum cauſa proficiſci. Iam ſupra videlicet faſſus fui, me latere, num in vniuerſum fuerit vetitum, haud impetrata Iudicum venia alio migrare. At vero intereſt reipublicae, ſaltim non cuiuis liberum peregrinandi arbitrium permittere: non certe iis, qui in republica valent auctoritate, aut quorum diſceſſu reſpublica poteſt in diſcrimen vocari, ſiue ne alibi res nouas moliantur, ſiue ne ſeſe reipublicae temere ſubducant. Hinc ſane iam olim edixit Auguſtus Caeſar, ne quis Senator iniuſſu ſuo extra Italiam peregrinaretur: imo iam ante Caeſar Iulius Dictator vetuit, nequis ciuium viginti maior annis plus triennio abeſſet Italia, neue Senatoris filius magiſtratusque comes peregre proficiſceretur venia non impetrata. Ne Episcopi quidem primitiuae Eccleſiae alio fine *formatarum*, quas appellauerunt, epiſtolarum vſum introduxerunt. Multis poſt ſaeculis non ſemel Anglorum etiam Reges ſimpliciter vetuerunt, ſeſe inconſultis ex inſula migrare. Idem hodie & Moſchos & Sinenſes obſeruare, eſt notum. Alibi in bene conſtitutis rebuspublicis paſſim illa arbitraria proficiſcendi peregre licentia ſaltim magnatibus denegatur. Quicquid vero olim, quo tempore lata eſt lex noſtra, obtinuerit in Romano Imperio; certe, quod non niſi Iudicum Prouincialium conſenſu licuerit iuuenibus Romam petere, per fuit vtile conſeruandis prouinciis: ne nimirum clanculum iuuenes muneribus publicis ſeſe ſubducerent. Non

74

75

parum quoque fecit ad morum culturam: ne videlicet facinore perpetrato alibi quis latebras quaerens effugeret poenas, vtque ita patrii iudicis perpetua illa reuerentia iuuenes in officio contineret. Neutrum ſane poteſt commode teneri, niſi illa proficiſcendi licentia refrenetur.

XLVII.

Iisdem de cauſis haud dubie conſtitutum eſt, vt ad Magiſtrum Cenſus literae Prouincialium Iudicum perferrentur, quae *& oppida, & natales, & merita* aduentantium
76 docerent. Et morum ſcilicet cultui hoc profuit, & prouincialium munerum exercitio. Neque enim fraus aliqua temere fieri potuit annalibus legibus capeſſendorum in prouinciis munerum, ab iis etiam, qui Romae procul a patria degebant: quoniam facili negotio quisque potuit domum reuocari a magiſtratu prouinciali. Certe a Praefecto Vrbis Romae nemo potuit commode reipublicae cauſa in patria oppida iuſto tempore remitti, niſi per eiusmodi tabulas antehac *natales* & *oppida* innotuiſſent. Non minus vero hoc ipſum mores etiam iuuit. Nec enim aliquis flagitioſae vitae iuuenis bene *meritorum* teſtimonium publicum potuit Romam deferre: atque adeo Romam tunc nemo temere ſtudiorum gratia migrauit, niſi idem perſpectae eſſet integritatis. Quantum porro virtutis fuit calcar, a Iudice prouinciali exſpectare aut ferre natalium, ſaepe nobilium aut alias eximiorum, & cumprimis bene actae vitae, publicas tabulas!

XLVIII.

Sciscit deinceps lex, vt iuuenes *in primo ſtatim introitu profiteantur, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare velint.* Per autem etiam illud fuit vtile ad iuuenes in ſtudiis & offi-
77 cio continendos. Ita ſane demum commode potuit in illorum

rum diligentiam inquiri a magiſtratu. Et haud dubie ipſummet ingenuum quemque ac bonae indolis iuuenem puduit, profeſſione illa ſeſe indignum praeſtare. Certe ipſa illa ſolennis *profeſſio* incitamento fuit ad ſtudia profeſſa maiore induſtria ſectanda, ſaltim iis, qui erectiore fuerunt animo. Quin valuit quoque hoc ipſum ad id, vt potuerint Imperatori a magiſtratu indicari publicis tabulis cuiuslibet iuuenis bene in ſtudiis aliis atque aliis collocatae operae. Certe abſque illa profeſſione ſolenni nihil non horum minus recte praeſtari, ferme in propatulo eſt.

XLIX.

Ad acuendam porro iuuenum diligentiam & bonos mo-
res cumprimis etiam iuuit, quod a Caeſare ipſi magiſtratui
publico fuerit iniunctum, *ſollicite* omnino, non perfuncto-
rie, *nota* ſibi reddere iuuenum ſingulorum *hoſpitia*. Nam
hoc ipſo cautum fuit, ſaltim ne forte locis minus honeſtis
hoſpitarentur iuuenes, atque ita ipſa hoſpitiorum ſcabie (vt
ita loquar,) inficerentur. Potuit vero hoc ipſo eo rectius
in actus omnes iuuenum a magiſtratu inquiri. Imo ipſi-
met iuuenes, conſcii quaſi, in perpetuo ſe conſpectu viue-
re magiſtratus, neque in ipſis hoſpitiis poſſe vitiis aut ſo-
cordiae latebras inueniri, non potuerunt non vltro, tacti il- 78
la reuerentia, ad operam ſtudiis dandam magis ſolito inci-
tari. Hoc ſane ſpectaſſe Valentinianum, ipſamet indicant
illa verba legis: *quo ei rei impertiant curam, quam aſſeruerint expetiiſſe:* quibus vtique indicatur, voluiſſe Caeſarem
iſtac notitia publica hoſpitiorum accendere ingenuorum ado-
leſcentum ſtudia.

L.

Etiam illud bene habet, quod Imperator non quidem ſtudioſos iuuenes interdixerit omni *conuentu*, ita tamen in

conuentibus ſeſe gerere iuſſerit, ceu decet eos, qui famam integram ſectantur, & omnes conſociationes fugiunt: imo quod horum quoque curationem voluerit magiſtratui eſſe publicam. Fuere ſcilicet conuentus complures honorati atque vtiles, cum ſacri, tum profani: quibus interdum miſceri, potuit iuuenibus in omni vita apprime eſſe vtile: vtpote qui, ſaltim exemplo virorum grauium & magnorum, quibus conuentus multi conſtabant, ad praeclaros conatus potuerint erigi. In illis vero conuentibus turpe quicquam committi profecto non debuit, aut turpiter commiſſum to-
79 lerari: ſaltim ne quid dignitati conuentuum illorum decederet: quod iam antehac monuimus. Multo minus fas fuit, tale quippiam committi ab iis, qui animi probe excolendi cauſa Romam peregre aduentauerant, poſthac futuri ſeminarium reipublicae in prouinciis & ſua cuiusque patria. Multo minus tolerari *conſociationes* debuerunt, vtpote quae tumultus moueant, & cum illos conuentus publicos vehementer turbaſſent, tum iuuenum ferociam incendiſſent ad peſſimae notae facinora. Bene enim Imperator tales *conſociationes* dixit *proximas* eſſe *criminibus*: ac proinde non multo mitioribus poenis in eas animaduertendum fuit. Si in iuuene ſane toleres *criminibus proxima*, perinde eſt, atque ſi illum inuites adultum ad crimina ipſa.

LI.

Caeterum de eo, quod ſequitur in lege noſtra, non iniuria dubites. Neque enim Imperator interdixit omnibus *ſpectaculis* aut quibusdam iuuenes, ſed tantum iuſſit, *ne ſpectacula ſaepius adirent*. Iam vero ſcenica ſpectacula paene in vniuerſum omnia quid dederunt non ſpurcum & obſcoenum? Quid arenae exhibuerunt non ſaeuum & crudele? Etſi enim iam Conſtantinus Magnus cruenta gladiatorum ſpectacula remouiſſet ea lege, quae hodie quoque legitur

Cod.

Digitized by Google

Cod. Theodoſ. & Iuſtinianeo tit. de gladiatoribus, arenariorum
tamen cum beſtiis pugnae & commiſſiones non deſierunt niſi 80
cum Occidentalis Imperii excidio. Hinc ſuo adhuc aeuo in
ſpectacula illa hisce verbis inuectus eſt *lib. VI. de gubern. Dei*
Saluianus : *Nihil ferme vel criminum vel flagitiorum eſt, quod*
in ſpectaculis non ſit : vbi ſummum deliciarum genus eſt, mori
homines, aut, quod eſt morte grauius acerbiusque, lacerari, ex-
pleri ferarum aluos humanis carnibus, comedi homines cum cir-
cumſtantium laetitia, conſpicientium voluptate. Hoc eſt non mi-
nus paene hominum adſpectibus, quam beſtiarum dentibus deuora-
ri. Atque, vt hoc fiat, orbis impendium eſt. Magna enim cu-
ra id agitur & elaboratur: adeuntur etiam loca abdita, luſtran-
tur inuii ſaltus, peragrantur ſyluae inexplicabiles, conſcendun-
tur nubiferae Alpes, penetrantur niuiferae valles : &, vt de-
vorari poſſint a feris viſcera hominum, non licet naturam rerum
aliquod habere ſecretum. Haud dubie autem illa etiam cru-
delia ſpectacula incautam iuuentutem allicuerunt. Exem-
plo ſane eſt ipſe Alypius, vir deinceps multae ſanctitatis:
quem iuuenem licet ac literarum ſtudioſum & Carthagine 81
tamen & Romae addictum fuiſſe Amphitheatralibus gladiato-
rum ludis, conqueritur longe ſanctiſſimus Auguſtinus *lib.*
VI. Confeſſionum. Porro & Circenſia omnia ſaltim inſaniae
& vanitatum fuerunt plena. Atque adeo ita plane ſeſe ha-
buerunt ſpectacula, quemadmodum ſanctiſſimus ille Pres-
byter Maſſilienſium ſcripſit : *Quicquid immunditiarum eſt, hoc*
exercetur in theatris ; quicquid luxuriarum, in palaeſtris; quic-
quid immoderationum, in circis; quicquid furoris, in caueis. A-
libi eſt impudicitia, alibi laſciuia, alibi intemperantia, alibi in-
ſania : vbique Daemon, imo per ſingula ludicrorum loca vniuerſa
daemonum monſtra. Eapropter prima illa & aurea Chriſtia-
niſmi aetas ab hisce ſpectaculis omnibus abſtinuit, imo in ſa-
cri foederis cum Chriſto ineundi formulam recepit illa: *Ab-*
renuntio Diabolo & pompae eius : ſpectacula annumerans *Dia-*

boli pompae. Quomodo eam vocem quoque Tertullianus, Cyprianus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Saluianus, & alii ſunt interpretati. Hinc ſane Iſidorus Hiſpalenſis *lib. XVIII. Orig. c. 59: Haec ſpectacula*, inquit, *crudelitatis & inſpectio vanitatum non ſolum hominum vitiis, ſed & daemonum iuſſis in-*
82 *ſtitutae ſunt. Proinde nihil eſſe debet Chriſtiano cum Circenſi inſania, cum impudentia Theatri, cum Amphitheatri crudelitate, cum atrocitate Arenae, cum luxuria Ludi. Deum enim negat, qui talia praeſumit, fidei Chriſtianae praeuaricator effectus, qui id denuo appetit, cui in lauacro iampridem renuntiauit, id eſt, Diabolo, pompis & operibus eius.* Ea autem cum fuerint olim ſpectacula Romana, quî potuerunt iis intereſſe adoleſcentes iſthac aetate, quae cerea eſt in vitium flecti? Vt boni ſane & innocentes introierint, non potuerunt non corrupta mente exire. *Adulterium diſcitur*, dicebat recte Cyprianus, *dum videtur, & lenocinante ad vitia publicae auctoritatis malo, quae pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, reuertitur impudica.* Vel, vt verbis vtar Saluiani: *qui forte ad ſpectaculum puri venerant, de theatro adulteri reuertuntur.* Et vero quî euitari haec labes potuit ſaltim in theatro, omnibus ſenſibus vitiorum vi occupatis? Bene nimirum idem Saluianus: *Alia crimina ſingulos ſibi ferme in nobis vendicant portiones: vt cogitationes ſordidae animum, vt impudici aſpectus oculos, vt auditus improbi aures: ita vt, cum ex his vnum aliquod*
83 *errauerit, reliqua poſſint carere peccatis: in theatris vero nihil horum reatu vacat, cum & concupiſcentiis animus, & auditu aures, & aſpectu oculi polluantur. Quae quidem omnia tam flagitioſa ſunt, vt etiam explicare ea quisquam atque eloqui ſaluo pudore non poſſit.* Enimuero praeclare Ariſtoteles monet, in bene conſtituta republica prohibendum eſſe, *ne pueri illiberale quid vel audiant vel videant.* Quanto maiore indiget cura adoleſcentum aetas! Nec enim puerorum imbecillitas vitiis vel aeſtimandis vel amandis par eſt: at adoleſcentia iam

ſuffi-

Digitized by Google

ſufficit iis exercendis: vt proinde hi longe magis ab eiusmodi peccandi illecebris ſint remouendi, quam pueri. Igitur multo videtur fuiſſe conſultius futurum, ſi Caeſar omnibus omnino, vel certe ſaltim ſcenicis omnibus, ſpectaculis ſtudioſos adoleſcentes abſtinuiſſet. Minimum omnium debuiſſet illos non niſi certo & definito tempore ad ſpectacula admittere. Ad quem modum Theodoſius Magnus circumſcripſit Iudices ſiue Rectores prouinciarum *l. 2. C. Theod. de ſpectaculis.* Verba legis ſunt: *Nullus omnino Iudicum aut Theatralibus ludis, aut Circenſium certaminibus, aut ferarum curſibus vacet, niſi illis tantum diebus, quibus vel in lucem editi,* 84
vel Imperii ſummus ſceptra ſortiti: hisque vt ante meridiem tantum ſolennitati pareant, poſt epulas vero ad ſpectaculum redire deſiſtant. Vtique intra paucos certos dies, & intra pomeridianum tempus (ne antemeridianae horae ſtudiis perirent,) conſtringi iuuenes & potuiſſent, & ſummo cum vſu publico priuatoque debuiſſent. Nec enim, permiſſa ſpectandi licentia, potuit facile caueri, ne iuuenes *ſpectacula frequentius adirent:* vtpote cum illud quidem non perinde facile obſervatu fuerit magiſtratibus, quibus illa cura commiſſa erat, praeſertim cum ſpectacula variis in locis Vrbis fuerint inſtituta. Neſcio, num & ſolennes feriae natalis diei Vrbis Romae ſpectaculis fuerint celebratae. Veriſimile id tamen. Etiam vero ad haec haud dubie admitti Romani ſtudioſi potuerunt: quandoquidem placuit Imperatoribus, natali illo die non Romae duntaxat, ſed etiam Conſtantinopolitanae Vrbis, feriari ipſasmet res omnes forenſes: illis enim Vrbibus *debere Iura deferre, quia ab ipſis quoque nata ſunt*, vt loquitur *lex 2. Cod. Theodoſ. tit. de feriis.*

LII.

Similiter in lege noſtra fortaſſis haud ſatis prudenter iuuenes tantum *appetere vulgi intempeſtiua conuiuia* prohiben- 85
tur:

tur: cum videatur fuiſſe magis in rem, illos ab omnibus iſtis vulgi conuiuiis arcere. Fuerunt ſcilicet & conuiuia ſolennia tunc laſciuia & luxu infamia. Id ſane vel ex iis, quae ſupra ex Tertulliani *Apologetico* & canone ſexageſimo Africano produximus, palam eſt. Et vero rigidi virtutis ſectatores primi Chriſtiani epulas publicas illas, tanquam ſanctimoniae profeſſionis ſuae aduerſas, ſtudioſe vitauerunt. Quam ſpurca certe fuerint tum feſta conuiuia, diſcere etiam eſt ex phaleucis, quos *epiſtolae vndecimae libri VIII.* Sidonius Apollinaris inſeruit:

Heic cum feſta dies ciere raucos
Cantus coeperit, & voluptuoſam
Scurrarum querimoniam crepare, &c.

Perſtrepebant nimirum paſſim omnia conuiuia laſciuis cantibus, non iuuenum duntaxat, ſed etiam meretricularum. Primus enim Theodoſius Magnus Imperator, poſt latam denique hanc legem noſtram, fidicinas aut pſaltrias eliminavit praeclara illa Conſtitutione, quae Codicis Theodoſiani
86 *l. XV. tit. de Scenicis* continetur: *Fidicinam nulli liceat vel emere, vel docere, vel vendere, vel conuiuiis aut ſpectaculis adhibere.* Non deerant conuiuiis porro & thymelici ac pantomimi, *corruptelarum diſciplinae*, quomodo eos eleganter appellat Lactantius. Vnde grauiter cauet in hunc modum canon Laodicenus LIV, qui eſt *Codicis canonum vniuerſae Eccleſiae*, cuius reſtitutionem Chriſtophoro Iuſtello debemus, centeſimus poſt quinquageſimum octauus: *Quod non oportet ſacerdotes aut clericos ſpectacula aliqua contemplari in nuptiis vel conuiuiis; ſed antequam thymelici ingrediantur, eos fugere & diſcedere.* Si autem ſacerdotibus non fuit fas ſpectare illa conuiuiorum ludicra, qui tamen erant aetate adulta & pectore contra vitia magis roborato, quanto minus ad ſpe-

Digitized by Google

ſpectacula illa conuiualia admitti debuerunt teneri adolescentes! Praeclare & propemodum ſancte Iuuenalis *Sat. XIV:*

Nil dictu foedum viſuue ea limina tangat,
Intra quae puer eſt. Procul hinc, procul inde puellae
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reuerentia.

Non autem puero duntaxat, ſed etiam adoleſcenti & iuueni illa debetur reuerentia: imo his maxima debetur, quia omnium facillime corrumpuntur prae pueris. Taceo nunc conuiuiorum illorum vinolentiam, quae itidem adoleſcentibus ad virtutem inſtituendis cane peius & angue, quod aiunt, vitanda eſt. Non vrgebo etiam, quod, cum conuiviis illis intereſſe licuerit Studioſis, non potuerint, vel certe vix potuerint, Cenſuales cauere, ne iuuenes iſti *appeterent vulgi intempeſtiua conuiuia:* atque adeo lex ſperato effectu caruerit. Enimuero haud equidem dubito, longe rectius fuiſſe conſultum moribus iuuenum, ſi vel nulla ſpectacula aut conuiuia eiusmodi fuiſſent edita, vel ſaltim iis omnibus fuiſſet iuuentuti interdictum. Potuiſſet autem haud difficulter id caueri a Cenſualibus, praeſertim ſi illi liberalium artium ſtudioſi habitu aliquo fuiſſent a reliquo numero diſtincti. Ita ſane potuiſſent facile notari & obſeruari in illa immenſae Vrbis infinita quaſi hominum multitudine. 87

LIII.

Et vero haud immerito etiam hoc quis deſiderauerit in noſtra lege, quod iuuenes illos ſingulari aliquo veſtitu oculis & cenſurae Cenſualium non expoſuerit, cum tamen vellet eos cum cura obſeruari. Verum de hisce fortaſſe plus 88
ſatis. Pergendum eſt in legis noſtrae cenſura. Sequitur autem in lege, permitti, vt, *ſi quis non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat,* primum *publice*

blice verberibus afficiatur, ſecundo *nauigio ſuperpoſitus abiiciatur Vrbe*, tertio *domum redire compellatur*. Num vero haec animaduerſio non ſit iuſto grauior, vehementer metuo. Publica videlicet verberatio ignominiam addidit. Sed adoleſcentem ingenuum, aetate tenera, & vitio forte loci, indigne ſeſe gerentem ſtudiis liberalium rerum, ſtatim ignominia afficere, nimis videtur durum. Pro magno peccato, dicebat ille, paulum ſupplicii ſatis eſt patri. Quamobrem itaque Imperator intendit poenas incautae adoleſcentiae peccato, verberationem alias non promerenti? Certe infamem reddere adoleſcentem, quid aliud eſt paene, quam ad deſperationem adigere, & ſecuturae vitae omni praeripere ad laudem & gloriam reditum? Quod ſi ſolis conſociationibus aut turpibus criminibus poenam eiusmodi dictaſſet Caeſar, forte non eſſet iuſtus dolori aut querelae locus. At
89 lex vniuerſim in omnem, qui aliter ſe geſſerit, atque liberalium rerum dignitas expoſcit, ita permittit animaduertere. Non accuſo, quod lex ſontes adoleſcentes Vrbe exigat, & domum ad ſuos remittat. Nec vero ferendi erant in Vrbe, vbi exſpectatione indignos ſe praebuerant: parentum itaque & amicorum ſeuerae disciplinae merito erant reddendi. Sola verberatio diſplicet. Notandum tamen, non iuberi illam animaduerſionem, ſed tantum permitti. An fortaſſis igitur tantummodo in terrorem haec ita lex ſciuit? Non me latet tamen, Valentinianum Imperatorem noſtrum fuiſſe ſeuerum & aſperum immitemque in poenis: docente idipſum praeter alios Ammiano Marcellino *lib. XXVII. cap. 15. lib. XXVIII. cap. 3. & lib. XXX. cap. 27.* Ex eodem Marcellino nouimus, quo tempore lata eſt lex noſtra, Maximinum, Vrbicae annonae curatorem, hominem crudelem, Olybrio Praefecto aegrotante, acerrimis poenis ſaeuiiſſe in Romanos ciues, & hoc nomine Valentiniano fuiſſe acceptiſſimum: imo Imperatorem ab illo homine

K 2 ad

Digitized by Google

ad ſtatuenda praeter morem crudeliora ſupplicia fuiſſe quaſi efferatum. Prolixe enim ſaeuitiam huius Maximini perſecutus eſt Ammianus *lib. XXVIII.* prioribus integris vn- 90
decim capitibus. Igitur haud iniuria forte ſuſpiceris, iuuenili nonnullorum petulantia irritatum Maximinum ſuggeſſiſſe Imperatori iſthaec dura, & perſuaſiſſe: *vt erat* Valentinianus *acer vitiorum inimicus magis, quam ſeuerus.* Quicquid huius ſit, verberationem publicam haud facile probauerit quis conſcius iuuenilis conditionis, atque eius, quod ex poenis exſpectari debet, commodi.

LIV.

Caeterum nec illud prudens aliquis laudauerit, quod lex vetet, quenquam Romae vltra annum aetatis viceſimum ſtudiis dare operam. Nec vero tale quicquam reipublicae vſus poſtulauit, & fuit ſtudiis ipſis maxime aduerſum. Quid enim praeclari in liberalibus ſtudiis praeſtiteris, ſi iſthac aetate a magiſtris diuellaris? Quid cumprimis praeſtiteris in Iurisprudentia addiſcenda, adeo cito eius ſcholas deſerere coactus? Fateor equidem, non debuiſſe ſtudia iuuenum fraudi eſſe prouincialibus municipiis, aut eorum obtentu vitari munera neceſſaria publica. At vero non ea fuit vtique omnibus in locis idonearum perſonarum inopia, vt ſine diſcrimine omnes, abrupto ſtudiorum curſu, tantum viginti annos nati patriae debuerint ſeſe ſiſtere. Imo iſthac aeta- 91
te ad munia reipublicae capeſſenda plerique nondum ſunt idonei. Agnouit hoc prudenter Vlpianus, cuius verba ſunt *l. 8. ff. de muneribus & honoribus: Ad rempublicam adminiſtrandam ante viceſimum quintum annum, vel ad munera, quae non patrimonii ſunt, vel honores, admitti minores non oportet: denique nec decuriones creantur, vel creati ſuffragium in curia ferunt.* Prudenter etiam *l. 11. ff. de Decurionibus & filiis eorum* Calliſtratus Iurisconſultus: *Non tantum, qui tenerae aetatis,*

ſed etiam, qui grandiores natu ſunt, decuriones fieri prohibentur: illi quaſi inhabiles rempublicam tueri, ad tempus excuſantur, hi vero in perpetuum amouentur. Neque enim minores viginti quinque annis decuriones allegi, niſi ex cauſa, poſſunt. Iam vero munera patrimonialia non profecto in tantum fuerunt vel neceſſaria reipublicae vel etiam vtilia, vt ſtudia, quae vtique in reipublicae vſum maximum exercentur, debuerint a iuuenibus abrumpi vel ſufflaminari. Itaque conſultius profecto fuiſſet, tantiſper in literis Romae commorari ſinere iuuenes rerum ſuarum ſatagentes, donec a patria republica auocarentur, imo vacationem illis dare ſaltim vſque ad annum viceſimum quintum: quemadmodum Beryti degen-
92 tibus illam indulſere Diocletianus & Maximianus Caeſares. Imo potius debuiſſent illi excuſari vſque ad annum triceſimum, quem lex Papia, teſte Plinio, Bithynis definiuit ad honores capeſſendos. Certe non vrgente vlla patriae neceſſitate iuuenes tenera adeo aetate etiam *inuitos* a ſtudiis abrumpere, eſt propemodum reapſe ſtudia ipſa quaſi in herba ſuffocare, idque cum inſigni reipublicae detrimento. Arguit fortaſſis haec etiam res, ſuggeſtam eſſe Caeſari legem ab homine nulla ſolida eruditione inſtructo. Quem & Maximinum illum fuiſſe, etiam hinc liceat ſuſpicari, quoniam ille, teſte Ammiano, non niſi *poſt mediocre ſtudium liberalium doctrinarum defenſorem* egerit *cauſarum ignobilem.*

LV.

Cum haec vero ita ſeſe habeant, non difficulter quoque apparet, haud fuiſſe opus illa curioſa Cenſualium diligentia, quam adhibere debuerunt per ſingulos menſes in deferendis illorum nominibus, qui exacto viceſimo anno in patriam a Praefecto Vrbis fuerunt remittendi. Potuiſſent nimirum iuuenes gnaui longe rectius tantiſper Romae relinqui, do-
93 nec patriae neceſſitatibus fuiſſent auocati. Nihilominus tamen

men ex vſu fuit publico, Vrbis Praefecto *per ſingulos menſes* indicari, *qui vel vnde Romam veniſſent.* Nec enim absque hoc indicio Praefectus Vrbis curam illorum potuit ſuſcipere. Vt autem ſuſciperet, interfuit reipublicae pariter & priuatim ipſorummet iuuenum, cum in omnes Romae commorantes iurisdictio fuerit penes Praefectum, & ſub oculis quaſi degere magnorum hominum ingens ſit iuuentuti ad virtutem calcar.

LVI.

Quam vtilis aut noxia porro fuerit illa exceptio eorum, *qui corporatis erant adiuncti*, non licet pronuntiare: cum mentem legis videar mihi hac in re non ſatis aſſecutus. Vacat tamen forte dubio, neutiquam corporatis merito adiunctos Roma quoque fuiſſe pellendos, cum & ipſi fuerint in cenſu ſeruorum Vrbis publicorum, perinde vt Corporati Vrbici alii, piſtores, ſuarii, vini ſuſceptores, collegiati, chartopratae, & nummularii. Forte tamen aequius fuiſſet, ſoluere illa ſeruitute omnem liberalibus ſtudiis probe inſtitutum, quamuis corporatum: atque adeo dare libertatem liberaliter imbutis atque erectis animis. Magno ſane id fuiſſet ad virtutem incitamento.

LVII.

Cumprimis vero illud laudes in lege noſtra, quod Imperator iuſſerit, per ipſum Vrbis Praefectum quotannis ſibi 94
ſignificari & aetatem & merita iuuenum. Iam tum ſupra videlicet oſtendimus, quam ſit publice priuatimque vtile, ſi ipſi illi, qui ſumma in republica ſunt poteſtate, habeant ciuium ſuorum accuratam notitiam. Idipſum vero quamcommodiſſime potuit Caeſari innoteſcere annua illa iuuenum omnium recenſione, ab ipſo facta Vrbis Praefecto. Nec vero opus fuit, *per ſingulos menſes* id fieri perinde atque apud

Digitized by Google

Praefectum Vrbis: vtpote cum ſatis ſit, ſi Principi tantum ſumma quaeque innoteſcant, & annuo demum ſpatio queat ſingulorum iuuenum induſtria & profectus in reipublicae vſum aeſtimari. Non eſt, quod de ſumma vtilitate extremae huius legis noſtrae clauſulae prolixius diſſeramus, cum iam ante illam multis laudauerimus, & actum agere vetet inſtituta breuitas.

LVIII.

Et vero tempus eſt, vt ad id, quod poſtremum in lege noſtra venit obſeruandum, de *cauſa*, quam *efficientem* dicimus, aggrediamur. Expediendos ſcilicet illos, quos enumerauimus, actus commiſit Imperator alios Magiſtro Cen-
95 ſus, alios Cenſualibus, alios Vrbis Praefecto: qui proinde cauſa ſunt efficiens actuum a lege praeſcriptorum. Bene vero an ſecus omnia haec illis commiſerit, nondum conſtat. Diiudicari tamen haud adeo difficulter etiam id poterit, comparatione aliqua inſtituta, formam finemque actuum illorum, vt & ſtudioſam iuuentutem inter, ac ipſos illos, quibus haec ſunt commiſſa: prout in omni accurato examine effectricis cauſae fieri debere, iam tum ante profeſſi ſumus. Atque apud *Magiſtrum Cenſus* quidem & potuit & debuit merito peregre aduentantium annotatio fieri. Huic enim curae fuerunt tabulae cenſuales. Imo non potuere iuuenes alibi citra reipublicae aliquam confuſionem in tabulas referri: praeſertim cum ſuo tempore debuerint patriae reddi & muneribus prouincialibus exhiberi: quod abſque auctoritate ſummi alicuius magiſtratus praeſtari non potuit. Nihil profecto obſtat, quo minus apud Magiſtrum Cenſus aduentantes iuuenes potuerint annotari. Nec par fuiſſet, Iudicum ſiue Rectorum prouincialium teſtimonia tradi viro minoris dignitatis, quam erat Magiſter Cenſus: nec tabulis cenſualibus alibi confectis ſua peraeque fides conſtitiſſet. Certe obti-

Digitized by Google

obtinendo illi ſcopo, qui propoſitus fuit annotationi publicae, omnium maxime fuit idonea Magiſtri Cenſus dignitas atque exiſtimatio. Fuit autem cenſus pars olim profeſſio 96
vitae aut *ſtudiorum*, quibus *potiſſimum quis voluit operam nauare.* Igitur & illa quamcommodiſſime potuit ſimul inſtitui apud Cenſus Magiſtrum. Ne nunc dicam, quod viri adeo eximii auctoritas quemuis ingenuum adoleſcentem non potuerit non ſolito magis memorem reddere factae profeſſionis ſuae: quo ſcilicet caueret, ne virum ita magnum profeſſionis conſcium malis moribus aut ſocordia falleret atque offenderet.

LIX.

Caeterum an perinde prudenter *Cenſualibus* fuerit iniuncta inquiſitio in mores ac diligentiam ſtudioſorum, vehementer dubito. Erant nimirum illi multis aliis negotiis occupatiſſimi, nec literarum ſtudiis dediti, imo nec iis forte imbuti. Itaque per negotia quoque Cenſualibus non licuit huic vacare inſpectioni: etſi ad id fuiſſent idonei. Imperitia vero literarum eosdem ad id ineptos reddidit. Quî enim homo rudis ſtudiorum merita aut profectus explorauerit? Videtur ſane, longe commodius curam illam potuiſſe committi ipſis Magiſtris ſiue Doctoribus: vtpote qui omnium aptiſſime potuerint attendere ad diligentiam ſingulorum auditorum, & de eorum in literis profectu iudicare. Quodſi 97
& horum potuerit forte ſuſpecta eſſe fides, (ſunt enim, fateor, ſaepenumero illi ipſis ſuis auditoribus obnoxii, & debito proinde in eos indulgentiores:) debuiſſet ſaltim ſumma huius rei curatio committi alicui moribus & dignitate conſpicuo ſeni aut ſenectuti proximo: quo ſaltim praeſente videlicet fieret, per Magiſtros fortaſſis, examen illud iuuenum. Quemadmodum videlicet, prudentiſſimo Lycurgi inſtituto, communi educationi iuuentutis praefectus fuit ὁ παιδονόμος, vir

vir in republica eximius, & re iſthac probe geſta ſummo mox magiſtratui admouendus: quod nos Xenophon docet opuſculo *de Republica Lacedaemoniorum*. Tanta certe eſt vtilitas probae educationis iuuenilis, vti quammaxime ex vſu ſit reipublicae, eius curam viris magnis & perſpectae probitatis commendare. Imo ſi iuuentutis numerus ſit maior, ex vſu eſt, in illam curam integrum aliquem hominem impendere. Quod proinde & Romae debuiſſet fieri, cum ingens ibi fuerit ſtudioſae iuuentutis numerus: praeſertim cum illa iis maxime ſtudiis nauaret operam, quibus in iudiciis & republica adminiſtranda indigemus. Nec vero omnia iſthaec ad Praefectum Vrbis, virum rebus aliis longe occupatiſſimum, potuerunt deferri, vt non plurima negligerentur.
98 Minime omnium tantae curationi Cenſuales fuere pares: praeſertim cum ipſi nulla valuerint conſpicua dignitate, ſed inter officiarios ſiue miniſtros fuerint computati.

LX.

Iurisdictionem omnem in iuuenes ſtudioſos *Praefecto Vrbis* eſſe commiſſam, non eſt, quod improbemus. Vtique enim perquam eſt ex vſu, ſi nihil aliud obſtet, publico, vt vniuscuiusque ciuitatis vna ſit ſumma iurisdictio atque vnum ſummum tribunal. Scimus quidem, noſtris ſaeculis paſſim terrarum ita viui, vt iurisdictio Academica non ſit penes oppidi cuiusque rectores ac magiſtratus; idque iam obtinere ab aeuo vsque Friderici I. Caeſaris, poſtquam ille condidit, quam dicimus, authenticam *Habita C. ne filius pro patre*. At vero inſtitutum hoc ideo eſt, quod plerique oppidanorum magiſtratus rudes tum eſſent literarum, vel homines viliores, ac proinde artium ſtudioſis, iisque ſaepe magno loco natis, iniqui & graues. Neque vero ferendum eſt, vt hominum illiberalium iniuriae exponantur ingenui iuuenes, quos ſtudiorum amor in diſſita a paren-

Digitized by Google

parentibus loca propellit. *Quis enim eorum non miſereatur,*
(verba ſunt Caeſaris Friderici,) *qui amore ſcientiae exules, fa-* 99
cti de diuitibus pauperes, vitam ſuam multis periculis exponunt,
& a viliſſimis ſaepe hominibus (quod grauiter ferendum eſt,) cor-
porales iniurias ſine cauſa perferunt? Quam vero Praefecti
Vrbis Romae longe fuit alia conditio ab ea magiſtratuum
iſtorum oppidanorum! Quanta ille dignitate ſemper, quan-
ta plerumque virtute etiam ac doctrina valuit! Certe Vrbi-
cum Praefectum cum oppidanis magiſtratibus plerisque con-
tendere, fere eſt muſcam cum elephanto committere. Et
tamen etiamnum, vbi locorum non illa vilitas eſt iſtorum,
qui magiſtratu funguntur, (vt in ciuitatibus maioribus,)
ipſa etiam iurisdictio in Scholaſticos ſatis probe ab vrbano
magiſtratu inſtituitur. Certe ſuperuacuum arbitror, mul-
tis oſtendere, quam proſit reipublicae, vt ſingulis locis v-
nus tantum praeſit cum imperio & omni iurisdictione, niſi
aliud quid vetet: ideoque non etiam eſt, cur nunc quidem
addamus verbum in defenſionem eius, quod Praefecto Vr-
bis fuerit illa etiam in Scholaſticos iurisdictio concredita.

LXI.

ATQVE ita iam a nobis etiam Politica legis noſtrae
cenſura & interpretatio eſt inſtituta. Non enim arbitror,
quicquam in ea ſupereſſe dignum expenſione, quod vſum
in republica obtineat. Palam vero iam eſt, non quidem il- 100
lam omni ex parte vacare ſuis naeuis, attamen merito laude
eſſe digniſſimam, cum propter multa praeclara inſtituta,
tum praecipue ob conatum illum continendi in officio ſtu-
dioſam iuuentutem. Recte enim Plato: *Non poteſt de di-
uiniore negotio homo inſtituere deliberationem, atque de recta pue-
ri iuuenisque inſtitutione, qui bonus patriae ciuis aliquando de-
bet eſſe.* Imo (vt Ciceronis verba mutuemur,) *nullum mu-
nus afferre reipublicae maius meliusue poſſumus, quam ſi doce-*

mus & erudimus iuuentutem: his praeſertim moribus & temporibus, quibus ita prolapſa eſt, vt omnium opibus refrenanda atque coërcenda ſit. Peſſime profecto meretur de republica legislator, qui hanc curam ſeponit. Vt proinde nec Tribonianum forte quis excuſauerit, quod non tantum ex Codice Iuſtinianeo legem hanc reiecerit, ſed nec aliam vllam de proba iuuentutis ſcholaſticae educatione in vaſtum illud legum corpus retulerit. Nec enim, quae de nominibus Iuris Studioſorum ſciſcuntur, aut quae traduntur de ludis petulantis adoleſcentiae literariae coërcendis, *Conſtit. omnem reip.* ſolidam forte laudem commerentur, ſi verum licet profiteri.

BREVIARIVM

DISSERTATIONIS.

I. *Exordium.* 1.

SCHOLASTICA LEGIS INTERPRETATIO.

II.-VI. *Vniuerſalis latae legis hiſtoria.* 3.
VII. *Verba ipſius Conſtitutionis.* 9.
VIII. *Tria ſumma legis capita.* 11.
IX. *De primo legis capite, adeoque de iis iuuenibus, qui Romae ſtudiorum cauſa ſunt verſati.* 12.
X. XI. *Romae ſtudiorum cauſa magnum vixiſſe iuuenum numerum, cum aliorum ſtudiorum gratia,* 13
Tum

XII. *Tum praecipue Romani Iuris addiſcendi ergo.* 15.
XIII. *Alterum caput legis, de iis, per quos lex voluerit aliquid effectum.* 17.
De Praefecto Vrbis. ibid.
XIV. XV. XVI. XVII. *De Magiſtro Cenſus, & Cenſualibus.* 21.
XVIII. *Tertium legis caput, de iis, quae circa Studioſos debuerint agi.* 26.
XIX. XX. XXI. *Agenda a Magiſtro cenſus.* 27.
XXII. XXIII. *Agenda a Cenſualibus.* 32.
XXIV. *Agenda ab ipſis Studioſis.* 33.
Primum. 34.
XXV. *Secundum.* 35.
XXVI. *Tertium.* 44.
XXVII. - XXXI. *Quartum.* 48.
XXXII. *Titulus* Manſuetudinis *Praefecto Vrbi attributus.* 49.
XXXIII. Scrinia. 59.

POLITICA LEGIS INTERPRETATIO.

XXXIV. *Praefatio in politicam interpretationem.* 51.
XXXV. *ſq. Politicae legum interpretationis communia praecepta.* 54.
XXXVIII. *De fine legi propoſito in communi: & ſpeciatim de proximo & particulari.* 59.
XXXIX. *De fine legis externo & vltimo.* 61.
XL. *De finium legis proximorum cum vltimo conuenientia.* 64.
XLI. *De proximorum legis finium cum vltimo conuenientia accuratius disquiritur.* 67.
XLII. *Primum.* 68.
XLIII. *Secundum.* 69.
XLIV. *Tertium.* 70.
XLV. *De materia, circa quam lex verſatur, ſeu de Studioſa iuuentute Romana.* 72.

XLVI. *De formali legis cauſa, ſiue de norma eorum, quae lex iuſſit agere.* 73.
Actus primus. 74.
Secundus actus. 75.
XLVII. *Tertius actus.* 76.
XLVIII. *Quartus actus.* 77.
XLIX. *Quintus actus.* 78.
L. *Sextus actus.* 79.
LI. *Septimus actus.* 85.
LII. *Octauus actus.* 88.
LIII. *Nonus Actus.* 90.
LIV. *Decimus actus.* 92.
LV. *Vndecimus actus.* 93.
LVI. *Duodecimus actus.* 93.
LVII. *De iis, quae pertinent ad cauſam efficientem, ſiue de iis, per quos lex effici quaedam voluit circa Studioſam Romanam iuuentutem.* 94.
LVIII. *Magiſtro Cenſus recte commiſſa ſunt agenda.* 95.
LIX. *Cenſualibus minus prudenter quaedam ſunt iniuncta.* 96.
LX. *Praefecto Vrbis prudenter fuiſſe mandatam iurisdictionem in Studioſos.* 98.
LXI. *Epilogus politicae interpretationis.* 99.

INDEX.

Digitized by Google

INDEX RERVM.

Abrenuntiatio in Baptiſmo apud primitiuae Eccleſiae Chriſtianos. 81.
Academia. 20. earum iurisdictio. *ibid.* non obtinuit olim, vt hodie. *ibid.* Friderici I. beneficio introducta. *ibid.*
Actio vnde formam & ſpeciem ſuam habeat. 56.
Actus ciuilis. 55. eius fundamentum. *ibid.*
Adoleſcentum aetas multum curae deſiderat. 83. eius imbecillitas in vitiis aeſtimandis vel amandis. *ibid.* ab omni ſcenico ludo per Caeſares auocanda fuiſſet. *ibid.* certo ad minimum tempore tantum ad eum admittenda fuiſſet. *ibid.* viginti annorum reip. plerumque inepta. 92.
Adulterium. 82. diſcitur, dum videtur. *ibid.*
AEgyptii delectum ad ſtudiorum culturam egerunt. 64. familiis certis eam adſtrinxere. 65. quod improbatur. *ibid.* non ceſſit in artium meliorem culturam. *ibid.* eorum Reges ſuos cenſuere ſubditos. 70.
AErarium Saturni. 30. Praefecti eius. *ibid.* Romanorum Saluiani tempore exhauſtum. 38.
Africani Patres. 37. ſpectaculorum abrogationem rogarunt. 28.
Alaricus Epitomen Theodoſianam publicari iuſſit. 3. Galliae parti & Hiſpaniae olim imperauit. *ibid.*
Aleae vſus apud Romanos. 38.
Alexandri Reſcriptum. 72.
Alypius, Auguſtini ſocius. 80. vir multae ſanctitatis. *ibid.* ludis amphitheatralibus interfuit. 81. Romam profectus Iuris diſcendi cauſa. 16.
Ampelius. 6. ſucceſſor Olybrii in Vrbis Praefectura. 6. an ad hunc Conſtitutio ſcripta. 8.
Amphitheatralia ſpectacula. 35. 81.
Anglorum ſtatutum Regium de peregrinatione extra regni fines. 75.
Anianus Epitomen Codicis Theodoſiani euulgauit. 3.
Animaduerſio in adoleſcentem. 88.
Anno viceſimo Studioſi in patriam remittendi a Praefecto erant. 30. vſus reip. id non poſtulauit. *ibid.* ſtudiis maxime aduerſum fuit. *ibid.*
Anno quouis ratio de ſtudiis reddenda erat. 49. ratio huius. *ibid.* viceſimo vt remitti in patriam pos-

poſſent Studioſi, nomina deferenda erant. 60. 61. viceſimus quintus ad reip. muneribus adoleſcentem admouendum deſtinatus erat. 91. inſtituto Vlpiani. *ibid.* ſtudiis a Diocletiano dicatus. 92. vltra viceſimum Romae linqui poterant. *ibid.*

Annotatio publica Studioſorum prouincialium Romam aduentantium. 95.

Antoninus ſingulari numero edicti ſui verba concepit. 5.

Ἀπογραφή. 23.

Ἀπολυτική. 29.

Apparitores. 22. 48.

Appellationes ex prouinciis ad Praefectum Vrbi. 9.

Apronius, Vrbi Praefectus. 6. a Iuliano conſtitutus. *ibid.*

Apuleius vxoris ſuae aetatem probat ex tabulis cenſualibus. 31.

Arator, Patricius. 14. eius elogium. *ibid.* Ciceronem diligenter legit. *ibid.*

Arca de hominum ordine, qui arcas ſeruare ſolebant, vſurpari coepta. 50. ſic accipitur l. 1. *Cod. de offic. P. P. Africae.* Auguſtales. 51. praeter illas plures. *ibid.*

Arenarii. 80. commiſſiones eorum quando deſierint. *ibid.* Saluianus in eos inuehitur. *ibid.* in eis omnia flagitia. *ibid.* ſummum deliciarum genus ipſis mori. *ibid.*

Anianus Epitomen Theodoſianam publicauit. 3.

Artes quando maxime floreant. 65. earum mercatus Romae. 64. iis imbutum liberaliter quemvis ſeruitute ſoluere, aequum fuiſſet. 93. magnum ad virtutem incitamentum. *ibid.*

Attica iuuentus Maſſiliam ſtudiorum gratia petiit. 67.

Auguſtus Octauianus. 18. Praefectum Vrbi creauit. *ibid.* conſilio Maecenatis. *ibid.* cenſum egit. 23. quo fini. *ibid.* eius aeuo quaenam loquendi ratio. 49. peregrinationem Senatori interdixit. 74.

Auguſtinus a Symmacho in eloquentiae ſtudio probatus. 18.

Auſonius Profeſſores Galliae laudat. 14.

Authentica *Habita.* 9. eius auctor Fridericus I. *ibid.*

B.

Baptiſmatis renuntiationis formula apud veteres Chriſtianos. 81.

Berytienſis ſchola. 2. ſaeculo IV. ſtudiis Iuris celeberrima. *ibid.* ex ea adiutores Triboniani. *ibid.*

Beſtiarii. 80.

Breues. 44. ad ſcrinia mittendae. 51.

Breuiarium Imperii. 23. 69. ex cenſualibus monumentis confectum. *ibid.* ab Auguſto Caeſare. *ibid.*

Digitized by Google

ibid. repertum inter arcana eius. *ibid.*

C.

Cantica laſciua in conuiuiis gentilium.85.meretricularum.*ibid.*
Capita Theodoſianae Legis.Vid. Lex.
Capitatio. 24. Iudaeis quando indicta.23. ſoluebatur ab iis, qui extra claſſes erant. 24.remiſſa. *ibid.* a quo autem, incertum. *ibid.* a Conſtantino, Accurſio iudice. *ibid.* non omnibus remiſſa. 25.peregrini ſoluere.*ibid.*
Capitecenſi. 24.
Capitolium ſtudiis dicatum. 12. quot in ea docuerint Grammatici. 13.
Carthago ſeculo IV. ſtudiis refertiſſima. 15. eius elogium Saluiano auctore. *ibid.* Philoſophorum officina. *ibid.* linguarum gymnaſium & morum. *ibid.*
Cauſae finalis in legibus cur raro mentio fiat. 55. intereſt,eam in vulgus ignorari. *ibid.* materialis & efficientis in eis ſilentium. 55. quando. *ibid.* formalis. 55. in hac definienda praecipue occupantur leges. 55. efficiens legum. 55. quos actus edere debeat. ibid. materialis legum.55. effectrix quo pertineat. 56.
Cauſidicina. 113. excellentem memoriam deſiderat. *ibid.*
Celſitudo Tua. 45. Imperialis. 49.
Cauea. 81. furoris plena. *ibid.*
Cenſere quidnam Floro interprete. 22.
Cenſuales. 17. 21. Praefecto Vrbi ſubfuerunt. *ibid.* eorum Officium. Vid. Officium Cenſuale. tabulae. 23. 95. Studioſos peregre aduentantes omnium optime potuere obſeruare ex ſoluto portitorio.26.eorum officium cur auctor commemoret. *ibid.* hoſpitia Studioſorum curabant. Vid. Hoſpitia. Singulis menſibus nomina Studioſorum, qui aduenerant, referebant. 33. diligentia curioſa. 92. ſingulis menſibus ſpectata. *ibid.* inquiſitio in mores & ſtudia num recte commiſſa iis fuerit. 96. aliis negotiis occupatiſſimi fuere. 96. per illa non licuit eis huic inſpectioni vacare. *ibid.* licet idonei fuerint. *ibid.* non valuere conſpicua dignitate. 98. non ſciuere in Studioſos animaduertere. 42.
Cenſus quid. 22. in legibus Theodoſianis & Iuſtinianeis. *ibid.* eius primus auctor. *ibid.* Auguſtus Caeſar eum coëgit. 23. cur coactus. *ibid.* vt amplitudo & vis regni innoteſceret, interdum inſtitutus. *ibid.* eius magiſtri. 95. annotatio fieri potuit aduentantium Studioſorum. *ibid.* olim quidnam. 96. potuit inſtitui apud Magiſtrum

Digitized by Google

ſtrum cenſus. *ib.* Studioſorum cur a Caeſaribus inſtitutus. 70.
Cenſores. 22. cenſuere populi aetates, ſoboles, familias, pecuniam. *ibid.*
Cenſura legum. 58. ſine illa admittere leges in remp. imprudentis eſt. *ibid.*
Cenſurae de ſcriptoribus diligenter colligendae. 13. is labor facilis & iucundus eſt. *ibid.*
Chartopratae. 93. Corporati Vrbici. *ibid.*
Chriſtiani abſtinuere epulis in Caeſarum feſtiuitatibus inſtitutis. 41. rigidi virtutis ſectatores. 85.
Cicero. 14. ab Aratore Patricio eius ſcripta diligenter lecta. *ibid.* laudat ius, *ne quis in ciuitate maneat inuitus.* 71. iudicium auctoris de eo. *ibid.*
Circenſia. 81. nefaria & vanitatum plena. *ibid.*
Circi. 81. immoderationum pleni. *ibid.*
Circus. 38.
Ciues apti & digni reip. admouendi. 69. eius commodo cedit. *ibid.* ſubditorum quoque eorum notitia. 69. in quauis reip. forma neceſſaria. *ibid.* ne ignoti ſint ſummae poteſtati. *ibid.* eorum ſalus quaerenda. 68.
Ciuitates magnae interdum errant. 64. vniuscuiusque ſit ſumma iurisdictio. 98.
Clariſſimi. 18.
Clericis ſpectacula interdicta. 86.
Codex Iuſtinianeus. 2. non recepit legem Theod. de ſtudiis liberalibus. *ibid.*
Codex Theodoſianus. 2. legem habet de ſtudiis liberalibus. *ibid.* a Theodoſio II. promulgatus. 3. anno CDXXXIIX. *ibid.* non habetur integer. *ibid.* cura Iohannis Tilii & Iacobi Cuiacii editus. 3. eius Epitome ſuperſtes. 3.
Comes Cloacarum. 21.
Comes Formiarum. 21. Riparum & aluei Tiberis. *ibid.* Portus. *ibid.*
Comitatus. 28.
Commentaria Pancirolli *ad Notitiam vtriusque Imperii.* 21.
Conſociationes. 34. criminibus proximae. *ibid.* perturbant reip. tranquillitatem. 35. non tolerandae. 70. tumultus mouent. *ibid.*
Conſortium prauum ſeruis interdicendum. 68.
Conſtantinopolitana ſchola. 2. ſtudiis Iuris Ciuilis celeberrima. *ibid.*
Conſtantinopolis an Cenſus Magiſtrum habuerit. 8.
Conſtantinopolitanus Praefectus. 9. Romano dignitate par fuit. *ibid.*
Conſtantinus in plurali numero edicta concepit. 5. conſulatum diui-

diuiſit. 7. an remiſerit Romanis capitationem. 24. legem tradidit de abſtinendo a ſacrificiis. 39. gladiatorum ſcenam abrogauit. 79.
Conſtitutio Theodoſii quando conſcripta. 7. ſub Conſulatu Valeriani & Valentis tertio. *ibid.*
Conſtitutio Iuſtiniani de iure veteri enucleando. 5. vbi ius docere iubeat. *ibid.*
Conſtitutiones diuales. 5.
Contentio Vrbici Praefecti cum oppidanis magiſtratibus qualis. 99.
Conuenientia proximorum legis finium cum vltimo. 67. accuratius diſquiritur. *ibid.*
Conuenticula. 34.
Conuentus fuere plurimi. 78. ſacri & profani. *ibid.* iis potuit miſceri iuuentus. *ibid.* vtile quiddam diſcendi cauſa. *ibid.* grauium inprimis virorum exemplo. *ibid.* ad praeclaros conatus erigebantur. *ib.* frequentes apud Romanos. 34. Studioſis cur prohibiti. *ibid.* eius nomine quid veniat. 35.
Conuiuia intempeſtiua. 38. Studioſis interdicta. *ibid.* vulgi. 38. Collegiorum. *ibid.* Tribuum. *ibid.* Corporum. *ibid.* idolorum cultui dicata. 39. feſta interdicta ſeculo IV. *ibid.* niſi quando publica vota exigunt. *ibid.* contra praecepta diuina agitata. 40. Ethnicorum inſtitutum. *ibid.* ad ea a paganis Chriſtiani coacti. *ib.* Natalibus martyrum celebrata. *ibid.* in locis ſacris. *ibid.* vulgi Studioſis interdicta. 85. luxu & laſciuia infamia. *ibid.* omnia Studioſis interdicenda. 87.
Conuiualia ſpectacula. 86.
Corpus Iuris Romani nihil fere habet de ſtudiis. 2.
Corporati. 46. eorum liberi per fraudem ad honores peruenerunt. 47. iis adiuncti merito ſuo neutiquam pellendi erant. 93. Vrbici. 93.
Corpora. 46. piſtorum. *ib.* ſuariorum. *ibid.*
Cuiacius, vir ſummus. 3. cura eius habemus Codicem Theodoſianum. *ibid.* elogia. *ibid.*
Cultura ſtudiorum non promiſcue omnibus permittenda. 65. ſolis ingenuis. *ibid.* non ſeruis. *ibid.* ratio huius. *ibid.*
Curſus ſtudiorum, lege de Studioſis viceſimo anno patriae reddendis impeditus. 90.

D.

Decuriones. 91. quinam fieri prohibeantur. *ibid.*
Delectus ſtudioſorum. 4. ingeniorum ad ſtudia neceſſarius. 66.

Deportationis poteſtas penes Praefectum Vrbi. 19. etiam tempore Vlpiani. ibid.
Diabolorum pompae in formula abrenuntiationis veterum Chriſtianorum. 81. ei accenſita ſpectacula. ibid.
Dies Dominicus ludis non profanandus. 37.
Dimiſſoriae Epiſcopis ad iter ingrediendum neceſſariae. 29.
Diocletianus ſocietatem Imperii introduxit. 5.
Diodorus Siculus pungitur. 65.
Dionis Caſſii laus. 18.
Diuales Conſtitutiones. 5. numero plurali conceptae. ibid.
Doctrina noxia reip. populis quibusdam credita. ibid. Moſchis. ibid. Tataris. ibid. improba perſuaſio. 65. quando maxime floreat. ibid.

E.

Edicta Imperatorum numero ſingulari concepta. 5.
Educatio iuuentutis recta. 68. cura ſummae poteſtatis circa eam. ibid. multam curam deſiderat. 83. magno vſui reip. 97. viris magnis & perſpectae probitatis committenda. ibid. eius laus. 100. Platonis de ea ſententia. 100.
Eloquentiae ſtudium in Gallia ſeculo IV. florentiſſimum. 14.
Eminentia Tua. 45.
Επιείκεια. 52. ſecundum hanc leges temperandae. ibid. absque legum vſu & noxa eſſe non poteſt. ibid. quae cuiuis iudici committenda qualis. ibid.
Epiſcopis non licitum fuit ſine literis transmarinas terras petere. 28.
Epitome Codicis Theodoſiani. 3. pro libris quinque prioribus ſuperſtes. ibid. publicata ab Aniano. 3.
Epulae in feſtiuitatibus Caeſarum. 41. ab iis Chriſtiani abſtinuere. 85.
Excellentia Tua. 45.
Excellentia Imperialis. 49.
Exceptio a lege corporatis adiunctorum quam vtilis aut noxia reip. 93.

F.

Ferarum curſus. 84. vacare iubentur natalibus Caeſarum tantum. ibid.
Feſtiuitates Caeſarum. 41. epulis publicis celebratae. ibid. graphice a Tertulliano depictae. ibid.
Fidicinae in conuiuiis. 85. a Theodoſio M. eliminatae e conuiuiis. ibid. ſpectaculis adhibitae. 86.
Finis actuum ciuilium geminus. 57. particularis quando rite ſe habeat. ibid. proximus. ibid. inter-

internus. *ibid.* legis ad finem vltimum reip. aeſtimandus. 61. legis proximorum cum vltimo conuenientia. 64.
Forma actus in legis examine. 56. quo ſpectet. *ibid.*
Formatae. 28.
Formatae cur introductae. 75.
Fridericus I. Imperator. 98. condidit Authenticam. *ibid.*
Fuſtigatio Studioſorum. 88. ignominiam addidit. *ib.* eam remouet auctor a Studioſo. 89. non iubetur tamen, ſed permittitur. *ibid.*

G.

Gallia ab eloquentiae ſtudio laudata Auſonio. 14. cauſidicorum nutricula. 17.
Galli eloquentiae ſtudio vacabant ſeculo IV. 14.
S. Germanus Romae ius addidicit. 16. magna cum laude. *ib.*
Gladiatorum ſpectacula. 80. quando ſublata. *ibid.* iis iure Studioſi non interfuere. 80.
Gothofredus. 3. eius elogium. *ibid.*
Gothorum Rex Alaricus 3. Hiſpaniae olim imperauit. *ibid.*
Grammaticae Latinae in Capitolio Profeſſores. 12.
Graeci ibidem totidem. *ib.* paſſim iidem in omnium prouinciarum oppidis alias alebantur. 14.
Gratianus. 1. eius nomine lex de ſtudiis liberalibus lata. 1. 2. 3. a Valentiniano in conſortium tituli Imperatorii aſſumtus. 4.

H.

Habitus Studioſorum a reliquis diſtinctus. 87.
Hadriani benignitas. 63.
Honores fauore Caeſarum impetrandi. 70.
Hopperi elogium. 54. eius operis *de vera iuris prudentia* commendatio. *ibid.* praeludium eſt legum politice interpretandarum. *ibid.* vnde id auctor colligat. *ibid.*
Hoſpitia Studioſorum. 32. Cenſuales *ſollicite* ſibi nota reddere iuſſi. *ibid.* 77. qua fini. 32. mutanda interdum. *ibid.* profuit ad iuuenum diligentiae incitamentum. *ibid.* eorum mores. *ibid.* ne in inhoneſtis locis hoſpitarentur. *ib.*

I.

Illuſtris vir. 45.
Illuſtris magnificentia. *ibid.*
Illuſtris, illuſtriſſimi. 18.
Imperatorum loquendi ratio. 14.
Imperatorum Romanorum leges diſcordes. 63. Iuſtinianus reapſe primus αὐτοκράτωρ. *ibid.* Romanorum negligentia in

aptis & dignis ciuibus reipublicae admouendis. 69.
Ingenium. 66. eorum delectus ad ſtudia neceſſarius. *ibid.* Romae magna noxa eius neglectus. *ibid.*
Iulii Caeſaris interdictum de peregrinatione conſtitutum. 74.
Iurisdictionis Praefecti Vrbi termini. 58. reſtricti extra Vrbem a Caeſaribus multum. 19. vni committenda. 99. id prodeſt reipublicae. *ibid.* ſumma ſit vniuscuiusque ciuitatis. 98. Academica non vbique apud Rectores & Magiſtratus. 98. obtinuit aeuo Friderici I. Imperatoris. *ibid.*
Iura prouinciis communia. 66. eorum ſtudium Romae duntaxat in occidente publice floruit ſeculo IV. 15. An rectae ſoli Romae commiſſum. 66.
Iuſtinianus curam Praefecto Vrbi frenandae Scholaſticorum petulantiae & iurisdictionem Conſtantinopoli conceſſit. 20. Reſcriptum Diocletiani in Codicem recepit. 44. Valentiniani non. *ibid.* ſibi facultatem retinuit ſoli leges interpretandi. 58.
Iuſtinianus ab herilibus ſtudiis non alienus. 63.
Iuuentus. 68. eam ſtudiis liberalibus incumbere ex vſu publico eſt. *ibid.* legibus ad diligentiam & mores compoſitos adſtringenda. *ib.* vtrumque neceſſarium. *ibid.* virtute imbuenda. *ibid.* eius laſciviam cohibere vltimo Imperii ſcopo conſentaneum. *ibid.* poteſt ita, vt in ſtudiis diligentiam adhibeat, educari. 73.
Iuuenes. 94. eorum merita & aetas quotannis per Praefectum Imperatori ſignificata. 94. perquam vtile reip. iuſtitutum. *ibid.* quotannis fieri ſufficiebat. *ibid.*

L.

Latinitas ſeculo IV. 42.
Legum interpretandarum vera ratio. 51. earum cognitio, qua talis, quid iuuet. 51. requiritur in Politico. 52. earum vſus & noxa perſpecta Politico ſit. 52. examen veterum difficile. 58. Romanae per omnem Romani Imperii ambitum obtinuere. 17. in Gallia inprimis. *ibid.* a ſingulis Caeſarum promulgatae omnium nomina prae ſe tulerunt. 4. ratio eius. *ibid.* eius verba in numero plurali concepta cur. *ibid.* Romanae ſtatui Monarchico aptiſſimae. 62. eas omni ſtatui accommodatas qui cenſent, falluntur. 62. a mente legislato-

latorum quam alieniſſimum. *ibid.* arguit ſummam Politices inſcitiam. *ibid.* ignorantiam legum Romanarum. *ib.* translatae ad alias formas turbas dant. 62. aliae fauent herili, aliae ciuili Monarchiae. 61. discordantes. *ibid.* dominatui augendo aptae. *ibid.* earum peritia non eſt difficilis. *ibid.*

Legumlatio penes quem. 35. non poteſt communicari eius facultas ſine magno reip. dispendio iudicibus aut magiſtratibus. *ibid.* eam ſibi ſoli Iuſtinianus vindicauit. *ibid.*

Lex de ſtudiis liberalibus. 1. Valentiniani, Valentis, & Gratiani nomine lata. *ibid.* ſeculo IV. 2. ex Codice Theodoſiano repetita. 2. in Iuſtinianeum Codicem non translata. *ibid.* eius cognitionis neceſſitas. *ibid.* eam non poteſt legislator contemnere de ſtudiis leges laturus. *ibid.* non poteſt peti ex Anianea Epitome. *ib.* a Valentiniano I. lata cur nomina Caeſarum praemittat. 4. eius verba in numero plurali cur concepta. 5. directa ad Praefectum vrbi. 6. omnes liberalium artium ſcholas ſpectat. 8. ad Romanam ſolam. *ibid.* eſt τοπικὴ tantum. *ibid.* id patet ex inſcriptione & ipſius verbis inſtitutionis. *ibid.* verba eius. 10. 11. tria capita de illa obſeruanda. 11. ad quod genus cauſae quodlibet eorum pertineat. *ibid.* 42. eius obiectum. 12. repetitur in Iuſtinianeo Codice. 13. cur ad Vrbis Praefectum directa. 17. Saluiani tempore condita. 37. emendatur. 38. eius verba *Vsque ad viceſimum aetatis annum* benigne interpretanda. 43. corrigitur eius lectio de integro. 44. eius verba: *His duntaxat exceptis &c.* auctor non capit. 46. eius clauſula minus obſcuritatis habet. 48. eius vſus. 49. Politica interpretatio. 51. quam dedit auctor, qualis. 54. eius finis. 59. eius cauſa materialis. 72. eius cauſa formalis. 73. de Studioſorum habitu quid in illa deſideretur. 87. ſuggeſta videtur ab homine nulla ſolida eruditione inſtructo. 92. in ea quid inprimis laudandum. 94. eius efficiens cauſa. 95. eius expoſitionis epilogus. 99.

Lex Theodoſii quando promulgata de ſpectaculis. 37.

Lex Proconſuli Africae miſſa XIII. Kl. Septembr. videtur a Patribus Africanis elicita. 40.

Lex 1. Codicis de officiis PP. Afri-

Africae a Pancirollo eleganter illuſtrata. 50.
Lex quot modis quicquam ſciſcat de actu ciuili. 54.
Lex perfecta. 55. in quo potiſſimum verſetur. *ibid.*
Lex Papia. 92.
Literae teſtimoniales. 27. ad Magiſtrum Cenſus deferendae. *ibid.* prouincialium Iudicum cur ad Magiſtrum Cenſus deferendae. 76.
Lycurgus. 97. παιδονόμον educationi iuuentutis praefecit. *ibid.*

M.

Magiſtratus oppidani rudes tempore Friderici I. 98. in ſtudioſos artium iniqui & ſeueri. *ib.* iuriſdictionem in ſcholaſticos ſatis probe interdum adminiſtrant. 99. in maioribus inprimis vrbibus. *ibid.*
Magiſter Cenſuum Cenſualibus multum dignitate antiſtetit. 21. eius cura de cenſu. 22. an Conſtantinopolis eum habuerit. 9. Praefecto Vrbi ſubfuit. 21.
Magnificentia Veſtra. vid. Veſtra Magnificentia.
Magnitudo Tua. 45.
Maieſtas Imperialis. 49.
Manſuetudinis vox in lege qui accipiatur. 49.
Marcus Antoninus natiuitatis tempus recens natorum in tabulas referri voluit. 30.
Margaretae martyrium. 7. curante Olybrio factum. *ib.* eius hiſtoria Baronio merito ſuſpecta. *ibid.*
Maſſilia. 67. ſeueritatis & parſimoniae cuſtos acerrima. *ibid.* parſimoniae ſtudioſa & bene compoſita. *ibid.*
Maximinus, annonae Vrbicae curator. 6. in ſontes inhumaniter ſaeuiit. *ibid.*
Maximinus. 89. homo crudelis & eo nomine Valentiniano acceptus. *ibid.* Imperatori ad crudelitatem praeluxit. *ibid.* petulantia iuuenum irritatus. 90. nulla ſolida eruditione inſtructus. 92. defenſor cauſarum ignobilis. *ibid.*
Μοναρχίας duo genera. 61. vtrumque bonum aliquod ſpectat. *ibid.* in alio tamen dominantium commodum primario, ſecundario commodum ſubditorum. *ibid.* in alio vtriusque ſalus ex aequo attenditur. 62. vtrumque non poteſt eodem modo conſeruari. *ibid.*
Moſchis doctrina reipublicae noxia eſt credita. 64. peregrinationem interdicunt inſalutata Maieſtatis auctoritate. 75.
Munera in prouinciis. 60. peroneroſa. *ibid.* perſonalia. *ibid.* patrimonialia. *ibid.* vnusquisque ad ea poterat adſtringi. *ib.*

Nata-

N.

Natalium nomine in lege quid veniat. 29. 30.
Natalis dies Chriſti ſpectaculis non profanandus. 36.
Natales Martyrum. 40. conuiuiis intempeſtiuis profanati. *ibid.*
Natalis profeſſio. 30.
Natalis Vrbis Romae. 84. an in eo ſpectacula inſtituta. *ibid.* veriſimile. *ibid.*
Natura in ſtudiis quantum poſſit. 65.
Nomina peregrinorum in tabulas relata. 26. etiam Studioſorum. 27.
Νομοθέτε munus. 53.
Νομοθεσία. 53. ad Philoſophum Politicum ſpectat. *ibid.* ἄτεχνος. 58.
Noſtra AEternitas. 49.
Noſtra Lenitudo. *ibid.*
Noſtrum Numen. *ibid.*
Noſtra Serenitas. *ibid.*
Noſtra Tranquillitas. *ibid.*
Notitia Imperii. 9. non deſcribit ea, quae ad Praefecturam nouae Romae pertinent. *ibid.* Arcadio & Honorio Imperatoribus regnantibus condita. 19. cur exarata. 8.
Numerus pluralis in Conſtitutionis verbis cur adhibitus. 5. ſingularis in Edictis Imperatorum primorum. *ibid.* Profeſſorum priuatorum incertus. 13. fuit indubie longe maximus. *ibid.*
Nummularii. 93. Corporati Vrbici. *ibid.*
Nuptiarum ſpectacula. 86.

O.

Odea. 35.
Officium Cenſuale. 21.
Olybrius. 6. Vrbi Praefectus. *ibid.* ad eum Conſtitutio diualis miſſa. *ibid.* eius elogium. *ibid.* Valentiniani lex ad eum directa. *ibid.* eius Praefectura tranquilla & lenis. 7. humaniſſimus vir. *ibid.* calumniarum acerrimus inſectator. *ibid.* fiſci prouiſor ſolicitus. *ibid.* luxuriae antehac deditus. *ibid.* ab hoc Olybrius, cuius in Martyrologio fit mentio, diſtinctus. *ibid.*

P.

Παιδονόμος. 97. iuuentutis educationi praefectus. *ibid.*
Palaeſtrae Romanorum luxuriae plenae. 81.
Pancirollus. 5. 49. eius elogium. *ibid.* *Notitiam Imperii* illuſtrauit. 21. eius liber de Magiſtratu municipali. *ibid.*
Pandectae. 16. earum auctores ab aliquot retro ſeculis vixerunt Romae & docuerunt. 17.
Pantomimi in conuiuiis. 86.

Paren-

Digitized by Google

Parentum conditionem ſequi debent ſeruili genere nati. 47. eorum praepoſterus in ſuos liberos amor. 142. facit, cur minus recte de iis iudicium ferre queant. *ibid.*
Patrimonialia munera. 91. in quantum neceſſaria. *ibid.*
Peregrinatio Studioſorum lege cauta. 57. 59. diuturnior ſub praetextu ſtudiorum. 71. in lege vetita. *ibid.* clandeſtinae ciuitati periculum ſtruunt. 71. inita cum conſenſu Prouincialium a Studioſis. 74. non omnibus ſit integra. *ibid.* ex vſu id eſt reip. *ib.* ſecus ſi fiat, reip. periculum imminet. *ibid.* Senatoribus ab Auguſto prohibita. *ib.* licentia eius refrenanda. 75.
Perennitas Veſtra. 49.
Perfectiſſimi. 18.
Philoſophus Politicus. 53. eius officium. *ibid.* omnem νομοθεσίαν norit. *ibid.*
Piſtores olim mancipia. 47. per fraudes ad honores peruenere. *ib.* eorum filias qui duxerit, piſtrini conſortio obnoxius declaratus eſt. 48.
Plato pungitur. 127.
Poena Studioſorum in lege conſtituta publica fuſtigatio. 88. nauigio ſuperimpoſiti remittendi. *ibid.*
Politica quaenam ſit proprie. 57. interpretatio legum. 51. 54. certis principiis innixa. *ib.* eius probationes vnde petendae. 57.
Portorium. 4.
Praefectorum Vrbis notitia facit ad digerenda recte Conſtitutionum Auguſtalium tempora. 6.
Praefectura Vrbis annua. 8.
Praefectus Vrbi. 6. a Iuliano conſtitutus. *ib.* Praefecti triplices. 18. Praetorio. *ib.* Italiae. *ibid.* Galliae. *ibid.* Vrbi. *ibid.* illuſtres & illuſtriſſimi. *ibid.* iurisdictioni etiam praeerat. 18. hoc obtinuit ab aeuo Auguſti Octauiani. *ibid.* quam late ſe extenderit. 18. Praetorii auctoritas diminuta. 19. Annonae. 21. Vigilum. *ibid.* in delinquentes Studioſos animaduertebat. 42. deportationis poteſtas apud eum fuit. 19. peregre aduenientes fuere eius iurisdictioni ſine dubio ſubiecti. 20.
Pricaeus Britannus notatur. 31.
Principum in ſtudia inquiſitio. 70. aetate noſtra eſſet vtilis. *ibid.*
Proconſul Atticus. 20. eius iurisdictioni paruere Studioſi. 3.
Profeſſio. 30. natalis. Vid. Natalis. ſtudiorum. 76. vtilis fuit ad retinendos iuuenes in officio. *ibid.* ita potuit in peregrinorum diligentiam inquiri. 77. eius non puduit ingenuos adole-

Digitized by Google

dolescentes. *ibid.* incitamentum fuit ad ſtudia. *ibid.* valuit ad ſignificandum Imperatori ſpecimina collocatae operae. *ibid.* fiebat apud Praefectum Vrbis. 36.

Profeſſores ſcholae Romanae. 12. ſtipendio publico meruere. *ibid.* in Capitolio docuere. *ib.* eorum numerus certus. *ibid.* Attici. 20. paruere cum Scholaſticis Proconſuli. Vid. Proconſul.

Profeſſoribus inquiſitio in Studioſorum profectus omnium rectiſſime committitur. 96. eorum fides in examinando nonnihil in quibusdam ſuſpecta. 97.

Profiteri vnumquemque civem oportebat ante triceſimum diem natos infantes. 30.

Prudentia iuris quid. 51. 52. commoda legum perſpicere poſſe. *ibid.* hoc vocis vis indicat. *ib.* legum cognitio ad eam requiritur. *ibid.*

Pſaltriae in conuiuiis. 85. a Theodoſio M. eliminatae. *ibid.*

R.

Relegatio. 89.

Reſcriptum Valentiniani & Gratiani de Profeſſoribus conſtituendis ex l. XI. Cod. Theodoſ. 15. ad Scholares Diocletiani & Maximiani. 44. a Iuſtiniano in Codicem receptum. *ibid.* Alexandri. Vid. Alexandri Reſcriptum.

Reipublicae felicitas in quonam conſiſtat. 64. earum varia conditio. 58. ipſi iuuentutis educatio neceſſaria & proficua. 68.

Roma noua. 9.

Romae artium mercatus. 64. illi vtrum Iuris Romani doctrina recte commiſſa. 66. an fuerit apta inſtituendae prouincialium iuuentuti. *ibid.* diſſoluti mores & ingens luxus ibi obtinuerunt. *ibid.*

Romana ſchola celeberrima ſeculo IV. 12.

Romani conuiuia frequentarunt. 38. prudentiores in provinciis liberos ſuos maluere educari. 66.

S.

Sabini pronuntiatum crudiusculum. 71.

Saltationes laſciuae diebus Dominicis inſtitutae. 40.

Saluianus. 36. eius aetas. *ibid.* lectio eius emendatur. *ib.* in gladiatorum ſpectacula inuehitur. 80.

Sapientiae ſtudia. 65. ſine iis nulla ſocietas poteſt eſſe beata. 65. ſunt duplicia. *ibid.*

Scena. Vide Spectacula. anſam libidini dare credita. *ibid.* omnia obſcena habuit. 79.

Senatoris filius. 74. non poterat ſine conſenſu ſuperiorum peregre abire. *ibid.*
Serui publici. 93. ad ſtudiorum culturam non admittendi. 68.
Sinceritas. 11.
Sinenſes peregrinatione ſuis interdicunt ſine conſenſu ſuſcepta. 75.
Sophiſtae in Capitolio Latini III. Graeci V. 13. paſſim alebantur. 14.
Spectaculorum cura ad Praefectum Vrbis ſpectabat. 19. varia apud Romanos. 35. Circi. *ibid.* Amphitheatralia. *ibid.* Scenae. *ibid.* illa publica lex reſpicit. *ibid.* Chriſtianis interdicta. 36. de iis Reſcriptum Theodoſii. *ibid.* Valentiniani III. *ibid.* quotidiana. 37. Studioſi ab eorum vſu frequenti prohibentur. 38. Diaboli pompis annumerata. 81. plena crudelitatis. *ibid.* daemonum inſtinctu inſtituta. 82. obfuere moribus adoleſcentum. *ibid.* plena vanitatum. 81. variis in locis Vrbis inſtituta, 54. an Vrbis natali celebrata. *ibid.* fidicinae iis interfuerunt. 86. Clericis interdicta. *ibid.* in conuiuiis adhibita interdum. *ibid.*
Studia ingenuorum ne fraudi ſint reip. caueri poteſt. 73. in vſum reip. exerceantur. 91.
Studioſi Praefecto Vrbi paruere. 20. aduentantium nomina a Magiſtro Cenſus in tabulas cenſuales relata. 27. iis non integrum fuit, ex prouinciis Romani venire. *ibid.* teſtimonia. 29. cur afferenda. *ibid.* quando in patriam remittendi. 30. quaenam ipſis ad Praefectum Vrbi agenda. 31. 32. verberibus non ſunt publice afficiendi. 42. Romae magna viuendi licentia. 43. piſtoris filiam non debuit Studioſus ducere. 48. alias innexus fuit corpori. *ibid.* ſecundum legem Codicis Theodoſiani *de piſtoribus*. *ib.* ipſis ratio reddenda fuit vitae apud Praefectum. 49. quare. *ibid.* eorum commoratio extra patriam cur vltra viceſimum annum non extendenda. 60. peregrinatio cum iudicum Prouincialium conſenſu ſuſcepta. 74. profeſſio nominum quam vtilis fuerit reipubl. 75. ne muneribus publicis clam ſe ſubducerent. *ibid.* iis morum cultura profuit. *ib.* integritas & ſanctimonia morum perſpecta eſſe debuit. 76. ab hominum illiberalium iniuriis vindicandi, 98. exules ſcientiae amore. *ibid.* vitam ſuam multis periculis exponunt. 99. corporali iniuriae ab illiberalibus exponuntur. 99.

Sublimitas tua. 45.

T.

Tabulae Cenſuales. 23. Magiſtro Cenſus commiſſae. 95. natalium. 30. profeſſionum. *ibid.*
Tabularia publica. 30. inſtituta a M. Antonino. *ibid.*
Tataris doctrina reipublicae noxia creditur. 64.
Tempus Studioſis Romae ſubſiſtendi definitum. 35. viginti annorum. *ibid.* adiecit quinque Traiani indulgentia. 63. Saluiani quale. 38.
Teſtimoniales literae. Vide Literae teſtimoniales. Studioſorum. 29. Iudicum aut Rectorum prouincialium. 95.
Theatrales ludi interdicti. 136.
Theatra Romanorum. 81. immunditiei plena. *ibid.* ex iis adulteri egreſſi. *ibid.* mores deprauarunt. 83. in iis animus concupiſcentiis pollutus. *ibid.* auditu aures. *ib.* aſpectu oculi. *ibid.*
Thymelici conuiuiis adhibiti. 86.
Tilius. 3. ſummus vir. *ibid.* eius ſtudio & cura Codicem Theodoſianum hodie habemus. *ibid.* Meldenſem Epiſcopatum pro ſuis in literas meritis indeptus eſt. *ibid.*
Transmarinae ſubreptiones. *ibid.*
Tribonianus. 12. non tranſtulit legem de ſtudiis liberalibus in Codicem Iuſtinianeum. *ibid.* ſtudiis liberalibus apprime dicitur fuiſſe addictus. *ibid.* eius adiutores in conficiendo Corpore Iuris. *ibid.* legem e Codice Iuſtinianeo eliminauit. 100. non retulit legem de educatione iuuentutis ſcholaſticae in ſuum Codicem. *ibid.*

V.

Valentinianus. 1. eius nomine lex de ſtudiis liberalibus lata. 1. 2. anno Imperii eius VII. 7. ſeculo IV. ad eum res Vrbis ſpectarunt. 4. ſumma Imperii apud eum. *ibid.* aſſumſit in conſortium tituli fratrem Valentem, & filium Gratianum. *ibid.* raro exemplo. *ibid.* ſeuerus & crudelior. 89. a Maximino P. V. ſeductus. *ibid.* vitiorum inimicus acerrimus 99.
Valens in conſortium tituli Caeſarei a Valentiniano adſcriptus. 4.
Veſtra Magnificentia. 45.
Vigilum Praefectus. 21.
Vinolentia conuiuiorum. 87. vitanda Studioſis. *ibid.*
Virtutis exercitium. 64. reip. prodeſt. *ibid.*

Digitized by Google

Vrbes Auguſtini tempore ſtudiis celebres. 15.
Vrbici Corporati. Vid. Corporati Vrbici.
Vulgi conuiuia. Vid. Conuiuia.

X.

Xenophon. 97. eius libri argumentum de Republica Lacedaemonum. 97.

Y.

Υπεροχὴ. 45.

CHRISTOPHORI AVGVSTI HEVMANNI
BIBLIOTHECA HISTORICA ACADEMICA.

INSERTA EST

IO. CHRIST. KOECHERI

HISTORIA

ACADEMIAE OSNABRVGENSIS.

 PRAE-

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Cum *Antiquitates* CONRINGII *Academicas* noua editione magis communes reddere animum inducerem, ſtatim ſimul conſilium cepi exhibendi Indicem eorum fontium, e quibus haurire eum oporteat, qui ſiue vnius alicuius ſiue plurium ſiue vniuerſarum orbis Chriſtiani Academiarum hiſtoriam exponere geſtiat. Habemus equidem CASPARIS THVRMANNI, Iureconſulti, *Bibliothecam Academicam*, Halae a. 1700. (*Alph.* 1. *pl.* 12. *in* 4.) editam. Verum a noſtro multum differt huius ſcriptoris conſilium. Etſi enim hiſtorica de Academiis ſcripta profert haud pauca, tamen, vt ipſe loquitur titulus, id potiſſimum egit,

vt

Digitized by Google

ſcripta commemoraret *de rebus & iuribus Academiarum & Academicorum*, itemque *de rebus & iuribus Doctorum aliorumque eruditorum extra Academias viuentium, imo de vniuerſae rei literariae immunitatibus, priuilegiis, atque praerogatiuis.* Eſt igitur haec congeries librorum ad omnem rem literariam pertinentium, potiſſimum vero iura, ritus, virtutes & vitia Profeſſorum ac Studioſorum deſcribentium. Vt clarius appareat, quid huic auctori fuerit propoſitum, producam aliquot titulos, ſub quibus ſcripta maiore laboris, quam ingenii vi collecta nominatim laudat. Occurrit itaque hic titulus „de adoleſcente Academico, de Aduocatis, qui iura in „Academiis non didicerunt, de beneuolentia mu„tua inter Academiam & ciuitatem, de Baccalau„reis, de priuilegiis typographorum, de Cancel„lariis Academicis, de utilitate Academiarum, de „Depoſitione Academica, de diſciplina ſcholaſtica, „de Diſputationibus Academicis, earumque vſu & „abuſu, de diaeta literatorum, de duellis Academi„cis, de literatorum atheiſmo & auaritia & ambi„tione, de autodidactis, de Germanorum in rem li„terariam meritis, de felicitate & infelicitate lite„ratorum, de caecis eruditis, de ſcriptoribus pſeu„donymis, de Principibus literatis, de Iure Publi„co in Academiis tractando, de verſionibus libro-

„rum,

„rum, de quinquennali Iuris ſtudio, de delictis Stu-„dioſorum, de vulpecula ſcholaſtica, de priuilegi-„is Academiarum, de Gradibus Academicis.„ O-he, iam ſatis eſt.

Mihi vero decretum eſt, ſolos hiſtoricos Academiarum in medium producere, & quam fieri certiſſime poteſt, librorum libellorumue huius generis exhibere titulos, annumque & locum typographiae, formam denique ipſam. Cumque non omnia haec ſcripta meos venerint ſub oculos, iis, quae hisce meis oculis nunc vſurpaui, (nam quae olim vidiſſe me recordor, hoc numero excludo,) aſteriscum praefixi tanquam teſtem meae αὐτοψίας, gratum iis futurum, quibus certa ab incertis discernere iucundum eſt. Etſi enim notitiam librorum, quos hoc tempore non contigit mihi intueri, hauſi e ſcriptoribus non contemnendis, dudum tamen expertus, non eſſe fidelius teſtimonium, quam viſus proprii, discrimen illud faciendum duxi.

Eſt vero, quod gaudeam, in manus inque conſpectum meum veniſſe magnum huius generis librorum numerum. Multos ſcilicet reperi in bibliotheca GEORGIAE AVGVSTAE, plures in bibliothecis doctorum huius Academiae, qui, quicquid

huius generis librorum ſuis in theſauris librariis habent, promtiſſime ad me miſerunt, ingentibus non meis ſolius, ſed totius reip. literatae, digni gratiis. Ac offendi hac in vrbe etiam rariſſima complura huius generis ſcripta, quorum notitia non poteſt non eſſe literatis hominibus gratiſſima. Tanti intereſt, verſari in magno eruditorum coetu concilioque eum, qui iuſtos editurus eſt librorum catalogos. Praecipue laudandi mihi ſunt DD. FEVERLINVS, CRVSIVS, TREVERVS, & KOELERVS, collegae maiorem in modum colendi. Horum namque, virorum doctrina non magis, quam humanitate, excellentium, e locupletibus bibliothecis meum in conſpectum prolata eſt non mediocris huius generis librorum libellorumque multitudo.

Praeterea ſuppetias mihi tulerunt exteri quidam doctiſſimi, eruditionem ſuam humanitate adaequantes, nec ferentes, preces meas eſſe irritas. Ex Giſſenſi quidem Academia D. NEVBAVERVS, e Kilonienſi KORTHOLTVS, e Roſtochienſi (a) D. BVRGMANNVS, ex Argentoratenſi FRIDIVS,

Pro-

(a) Hic quia ad me ſcribit in Catalogo ſcriptorum ad hiſtoriam Academiae Roſtochienſis pertinentium, quem ad me miſit, ſe omnes illos libros ſuis vidiſſe oculis, omnibus ab eo acceptis titulis ſtellulam praefixi, vt indicem, indicium

Profeſſores excellentiſſimi celeberrimique, de ſua quisque Academia ſcriptores quinam exſtent, me docuerunt liberaliſſime. Hamburgo item *Fabricianum* talium librorum Catalogum ad me ire iuſſit magnorum iam vir meritorum, REIMARVS: de quo Catalogo in *Cap. I.* nonnihil dicam. Laudandi quoque mihi veniunt duorum Gymnaſiorum, Gothani & Osnabrugenſis, Rectores laudatiſſimi, STVSSIVS & KOECHERVS. Hi namque, tanquam ſuum agerent negotium, auxiliares miſerunt copias. Imo alter, Theologiae Doctor nuper creatus in Academia noſtra ſummo ſuo merito, *Hiſtoriam Academiae Osnabrugenſis*, de qua vix fando audierunt plurimi, meo elaborauit rogatu: quam infra exhibens quin gratiam meam meis a lectoribus, dubitandi cauſam video nullam. Vtinam, & alteri (STVSSIVM dico, meum affinitate fratrem,) otium ſuppeditaſſet ad abſoluendam, cui deſcribendae iam manus admouit, *Helmſtadienſis Academiae Hiſtoriam!* Quam cupide & hac purpura meum pannum ornaturus eram! Interim confirmo tibi, Lector, breui finitum iri hunc viri optimi laborem, tumque librum illum optare & te & me deſiturum eſſe.

cium illorum titulorum eſſe iuſtiſſimum & accuratiſſimum

Quanquam vero feſtiua librorum copia inſtruxi BIBLIOTHECAM meam HISTORICAM ACADEMICAM, tamen certiſſimum habeo, permultos huius generis libros, maxime libellos ac Diſſertationes breuiores, ad notitiam non perueniſſe meam. Quare etiam atque etiam rogo quaeſoque viros huius curioſitatis fautores, inprimis ſingularum Academiarum Profeſſores Hiſtoricos, vt ad me mittere ſupplementa, itemque correctiones, ne grauentur. Ea enim vnum congeſta in locum ne pereant, ac vt aliquando publicam in lucem veniant, prouidebo ſtudioſiſſime.

Caeterum ne quis hic quaerat, quod non ſuſcepi exhibendum, rurſus moneo, me illa ſolum circumſpexiſſe ſcripta, quae *hiſtoriam* illuſtrant Academiarum *Chriſtianarum*. Qui proinde de honoribus ſiue gradibus Academicis, de naeuis Academiarum, de Academicis ritibus, de priuilegiis Academiarum vel communibus vel propriis, de ſingularum Academiarum (*b*) bibliothecis, ſcripſerunt, hos ſcias ad gregem meum haud pertinere. Nec de AEgyptiorum vel Hebraeorum aliarumue gentium Academiis (quas nonnulli vocant, ſed

(*b*) De his vid. Struuii *Introd. in notit. rei lit. cap. 3. & 4.*

ſed minus proprie,) ſcripta commemoro: niſi quod *Abelenſis*, quae e nonnullorum cerebro ceu altera Pallas nata fuit, primum tertii Capitis locum forte quadam accepit.

Tria enim in Capita diuiſi *Bibliothecam Academicam*, & tria velut in loculamenta: in primo laudans *ſcriptores vniuerſales*, id eſt, eos, qui hiſtoriam omnium totius orbis Academiarum perſequi aggreſſi ſunt; in altero *ſcriptores nationales*, hoc eſt, eos, qui de certae nationis Academiis ſunt commentati; in tertio *ſcriptores ſpeciales*, illos dico, qui vel totam vnius Academiarum hiſtoriam condiderunt, vel partem aliquam talis ſpecialis hiſtoriae expoſuerunt. Singulis in Capitibus collocaui ſcripta ex ordine annorum, quibus edita fuerunt. Videbis etiam, Lector, de nonnullis libris meum me proferre iudicium, vel eorum recitare potiores materias: ac fortaſſe optabis, hoc factum eſſe de pluribus. Sed partim otium, partim curioſitatem me defeciſſe, ſcias.

Denique *Gymnaſia Academica* omiſi fere omnia. Cum autem & hae verae ſint, exceptis aliquot priuilegiis, Academiae ſiue, vt veteres loquebantur, Studia vniuerſalia, opto, vt vel ali-

 quis

quis talis Gymnaſii Profeſſor meum ſequens exemplum ſcriptores de ſingulis ſingulos conquirat & ordine chronologico exhibeat; vel, ſi id forte praeplacuerit, vnus e cuiusque Gymnaſii Academici Profeſſoribus illam Hiſtoriae literariae partem ad me mittere dignetur, edendam ſiue brevi ſiue poſt plures ariſtas vel a me vel ab eo, cuius in poteſtatem a morte huius hominis venire contigerit meae huius argumenti collectioni.

Nihil video, quod huic Praefationi adiiciam. Quare vale, Lector, mecumque precare DEVM, vt ſedes ac ſtudia ſapientiae conſeruet ſuaeque gloriae amplificandae reddat accommodatiora. Scripſi CIↃ IↃ CC XXXVIII. d. XVI. Iunii.

ANL-

Digitized by Google

ANIMADVERSIO

PRAEFATIONI ANNEXA.

Suus cuique Academiae eſſe deberet Hiſtoricus, qui annales ſui temporis conficeret accuratiſſime, atque ita teſtis foret non ſolum pleniſſimae notitiae, ſed omni etiam exceptione maior. Iam ſi noua quaeque Academia talem acciperet rerum ſuarum ſcriptorem, & quidem immortalem, (hoc eſt, nunquam ſucceſſore carentem,) quam certa, quam plena in lucem aliquando prodire poſſet eius Hiſtoria! Si quaeris, cui demandari hoc munus oporteat, breui interiecta meditatione facile ipſe tibi reſpondebis, functurum eo esſe quamoptime vel Profeſſorem Hiſtoricum vel Bibliothecarium vel Secretarium Academiae. Fiet autem, vt fauentibus omnibus adminiſtret is

hoc

Digitized by Google

hoc munus, ſi hanc ſibi legem praeſcripſerit, vt nec laude nec cenſura vllum ſiue ſcriptum ſiue factum proſequatur, ſed ſimplicis ac perſpicui narratoris perſona ſit contentus.

BIBLI-

Digitized by Google

BIBLIOTHECAE HISTORICAE ACADEMICAE

CAPVT PRIMVM

SCRIPTORES exhibens VNIVERSALES.

IOSEPHI A PINV, Auerbachii, Catalogus Academiarum totius orbis Chriſtiani, cum eiusdem Eteoſtichis, ad Iulium Pflugium, Epiſcopum. Witteb. 1541. 8. & 1554. 8.

Matricula aliquot Academiarum.

Scriptum hoc commemoratur in *Indice librorum*, e quibus *Henr. Pantaleon* conſcripſit primam Partem von den Helden Teutſcher Nation, editam Baſil. 1571. fol.

Omnium Academiarum & quarundam illuſtrium Scholarum totius Europae Erectiones, Fundationes, & Confirmationes. Adiecti ſunt & praecipui earundem Rectores, Promotores, & Profeſſores. Authore M. GVOLPHGANGO IVSTO, Francophordiano. Francof. ad Viadrum 1554. 8. *pl. 9. & dim.*

Quam macra ſit haec tractatio, inde collige, quod auctor in plagulis ſeptem ac dimidia de octoginta tribus agit Academiis.

Digitized by Google

Reliquum ſpatium implet Praefatio & pertractatio ſeptendecim Scholarum illuſtrium, quarum numerum ne paginarum quidem numerus aequat. Primo loco *Romanam* ponit Academiam, in eaque literas coluiſſe docet Ciceronem, Horatium, Liuium, Quintilianum, Tacitum, Martialem, Laurentium Vallam, Lactantium, Platinam, Hermolaum Barbarum, Nicolaum Perottum. Sed deſino harum nugarum. Non hic videas adduci teſtes & monumenta hiſtorica. De Academia Britanniae *Bannochorenſi* hoc vnum affert, quod quarto floruerit ſaeculo, ibique literas tractarit Pelagius haereticus. Copioſior eſt de *Francophordienſi*, quinque implens folia. Et cum hic res ſui temporis deſcribat, multosque commemoret Profeſſores, quos partim *Praeceptores* ſuos, partim ſuos *Compatres* nominat, haec ſola relatio fide digna eſt legique meretur. Caeteris Capitibus omnibus perire per me licet. Factus eſt poſtea hic auctor, qui ſe Germanice *Iobſt* appellat, *Medicinae Doctor & Phyſices Profeſſor* in Academia Francofurtana, patrioque ſermone *Chronicon illius vrbis* compoſuit ediditque, quod recudi ibi curauit Io. Chriſtoph. Becmannus primum a. *1676.* inter *Memoranda Francofurtana*, deinde longe ornatius a. *1706. fol.*

*** Academiarum orbis Chriſtiani libri duo: quibus praeter earum originem, inſtitutionem, & progreſſiones, Noachi poſt diluuium & SS. Apoſtolorum Ieſu Chriſti in Europam aduentus & coloniae deſcribuntur, autore IACOBO MIDDENDORPIO. Coloniae 1572. 8. *Alph. 2. pl. 2.***

In Georgii Draudii *Bibliotheca Claſſica p. 1004.* auctor huius libri eſſe dicitur *Maternus Cholinus:* qui tantum eius typographus fuit. Pariter errat Pancirollus, *lib. IV. de claris legum interpretibus cap. 3. p. 389.* ſcribens, *Middendorpium* fuiſſe ICtum, & Heidelbergae docuiſſe a. 1524. linguam Hebraeam, & quidem per quinquennium. Vnde errorem hunc hauſerit *Pancirollus*, ignoro. Cum vero Wittebergenſis Academiae conditorem fuiſſe ſcribit *Fridericum I. Ducem Saxoniae*, huius erroris ducem nactus eſt *Wolfgangum Iuſtum*, de quo modo dixi-

diximus. Is enim in libello ſuo refert, *Academiam Wittebergenſem fundatam eſſe a. 1502. a Friderico primo, Duce Electore Saxoniae.* Caeterum quis fuerit *Middendorpius*, ipſe doceat. Iam vero primae illi libri ſui editioni praemiſit Vrbani VII. Pont. Max. ad ſe Epiſtolam, e qua cognoſcimus, fuiſſe eum etiam Canonicum Colonienſem & Archiepiſcopi Conſiliarium. Et in *libro II. p. 310: Hoc anno 1571.* inquit, *Maximilianus II. Imperator ad inſtauranda* (Viennae) *ſtudia Theologica animum adiecit, & ego, vti Coloniâ eò proficiſcerer, inuitatus fui.* Mortuum eum eſſe anno aetatis 73. Coloniae a. 1611. d. 13. Ianuarii, Wittenius docet in *Diario biographico*, vbi & libros ab ipſo editos recenſet, refertque, eum Tranſiſalanum patria fuiſſe, Iuris vtriusque Doctorem & Theologiae Licentiatum, diuerſis in Academiis Philoſophiae Profeſſorem, Eccleſiae Metropolitanae Colonienſis Presbyterum & Canonicum, ad D. Andreae Decanum, Vniuerſitatis item illius Procancellarium, & magnorum Principum Conſiliarium.

Conſideremus nunc librum ipſum *de Academiis*, cuius titulus ſtatim prodit, auctorem eſſe nugiuendulum. Quis enim in Hiſtoria Academiarum diſputationem quaerat de Noachi in Europam aduentu? Vt ſcias, quid ſibi velit *Middendorpius*, e ſubiecto *Indice* hos profero titulos: *Academiarum omnium in Europa prima fuit Vetulonii Italiae. Artes docuit poſt diluuium in Italia Noachus. Noach erexit in Italia Academiam, & ibi docuit. Petrus Apoſtolus fuit Romanae Academiae Theologicae Rector. Vetulonii fuit prima Academia Europae.* Ducem auctoremque harum ineptiarum ipſi fuiſſe *Annium Viterbienſem*, quis non videat? Intremus nunc opus ipſum, cuius in libro priore quae diſſerit ab eius initio vsque ad p. 191. omnia ſunt hoc loco aliena. Diſputat namque de ſtudiis literariis apud priſcos Hebraeos, de aduentu Noachi (cuius vxorem *Veſtam* fuiſſe credit,) in Italiam, de ſchola Pythagorae Italica, de ſtudiis literariis veterum Romanorum, de eorundem templis & diis & ſacerdotibus & ſacrificiis, de eorum iudiciis forenſibus, denique de eorum bibliothecis. Hinc *p. 191.* agit de Bononienſi & caeteris Italiae Academiis ſiue Vniuerſitatibus vsque ad *p. 234.* breuiter & imperfecte; *p. 234.*

Digitized by Google

. - 245. de Siciliae Academiis. Atque hic concluditur prior liber. *Secundo* in *libro* deſcribit Academias Germaniae, Galliae, Hiſpaniae, Angliae, Poloniae, & Scotiae, & quidem *ſic*, (ita ipſe *p.* 245. loquitur,) *vt aperte declaret, quando veram religionem & bonarum artium ſtudia ſingulae prouinciae acceperint.* De Colonienſi Academia *p.* 276.-279. agit. Quae tractatio tam manca minime conueniebat Middendorpio, cum eſſet illius Academiae Profeſſor, adeoque facile dare poſſet vberiora. Scilicet vbique imitatur bibentes e Nilo canes. Tamen cum melior de Academiis liber non exſtaret, breui diuenditus fuit, auctorique neceſſitas impoſita, nouam adornandi editionem, cuius en titulum!

* Academiarum vniuerſi terrarum orbis libri tres, nunc recens locupletati & recogniti, authore MIDDENDORPIO, Theologo & Iuriſperito. Coloniae apud Maternum Cholinum 1583. 8. *Conſtat paginis 633.*

Tertia editio ibidem a. 1594. prodiit, ſi fides Lipenio *Biblioth. philoſ. p. 3.* Ita quarta eſt, cuius nunc titulum exhibeo:

* Academiarum celebrium vniuerſi terrarum orbis libri octo, partim recens conſcripti, partim ita locupletati, vt plane noui videantur, auctore IACOBO MIDDENDORPIO, Theologiae *(&)* Iuriſprudentiae *(Profeſſore,)* & Academiae Colonienſis Procancellario. Coloniae 1602. 8. *Alph. 3. pl. 10. Tomi duo.*

Liber primus & ſecundus plane ſunt noui. Et in *primo* quidem *libro* agit *de nomine Academiae atque Vniuerſitatis; de locis, quibus potiſſimum inſtituendae ſint Vniuerſitates; de vtilitate Vniuerſitatum; de ſcholaſticis honoribus ſiue promotionibus; de Depoſitione Beanorum; de Bidellis; de priuilegiis Scholarum, Doctorum, & Studioſorum.* Caetera ſunt ἀπροσδιόνυσα. In *ſecundo libro* diſſerit *p.* 196.-247. *de literarum & bonarum artium inuentione ante diluuium:* hinc *p.* 248.-405. *de orbis infidelis*

lis Academiis, in AEgypto, Babylonia, Phoenicia, Perſia, AEthiopia, India, Africa, Graecia, & Macedonia. Nihil hic, quod admirari vel laudare poſſis. *Liber tertius* eſt idem, qui prima in editione primus, paucis adiectis. *Quarto* in *libro* Academias Italiae & Siciliae deſcribit. Ac hic quidem de ſingulis Italiae Academiis multa adiecit: e. g. cum prima in editione de Patauina Academia quinque impleſſet paginas ac dimidiam, hic ſunt paginae triginta & vna. In *libro quinto* agit de Academiis & Scholis Germaniae, Bohemiae, Poloniae, & Daniae. De Colonienſi Academia quae primae editioni adiecit, leguntur *p. 162.-191.* Ac de plerisque Academiis additamenta exhibet, inprimis de Ingolſtadienſi. *Sexto* in *libro*, qui & ipſe eſt auctus locis plerisque, de Galliae agit Academiis: & in *ſeptimo libro* de Academiis Hiſpaniae: vbi largiſſimus eſt de Academia Salmanticenſi. Denique *librum octauum* inſcripſit *de Academiis Angliae, Scotiae, & Hyberniae.* Nihil tamen quicquam affert de Hibernia, ſed Appendicem facit *Catalogum prouinciarum Societatis Ieſu, & Collegiorum ac Domuum, quae in vnaquaque prouincia ſunt, p. 484.-496.* Apparet nunc, ex vero iudicaſſe Conringium in Praefatione ad ſecundam editionem *Antiquitatum* ſuarum *Academicarum, Middendorpium huic argumento fuiſſe multum imparem.* Appono iudicium Iſaaci Wakii, in *Narratione de IACOBI Regis in Academiam Oxonienſem anno 1605. aduentu*, edit. Oxon. 1615. ſic *p. 209.* ſcribentis: *Middendorpius ita confidenter ſcribit de Academiis, ac ſi in omnibus aetatem totam vixiſſet; ita tamen frigide, futiliter, indocte, ac ſi in nulla vnquam vel diem vnum poſuiſſet.*

FRANCISCI IVNII Academia. Libellus hoc tempore iuuentuti ſtudioſae vtilis & neceſſarius, in quo ex linguarum & priſcae variaeque hiſtoriae monumentis ortus Academiarum, genera & partes, itemque ſtudiorum & honorum gradus, quos Academiae obſeruant, & quae eo pertinent, exponuntur. Ad calcem adiectus eſt Academiarum totius Europae ſeu orbis Chriſtiani Catalogus. Heidelbergae 1587. 4.

Digitized by Google

* Recuſus eſt hic liber inter *Opera* eius, Geneuae 1613. *fol.* edita, & quidem in Tomo primo, ſi credimus praefixae huic Tomo συνόψει, quippe in qua vltimum tenet locum *de Academiis liber vnus.* Sed fallit haec promiſſio ſpem noſtram. Huius enim libri nihil ibi recuſum.

Academiarum Europae Catalogus. Londini 1590. 4.

*F. PETRI M. CRATEPOLEI, Minoritae Colonienſis, Catalogus Academiarum, id eſt, celebrium Vniuerſitatum orbis Chriſtiani. Coloniae 1593. 8. *pl. 7. & dim.*

Litera *F.* ſignificari *Fratrem*, conſtat. At litera *M.* ſignificari *Merſaeum*, ne Delius quidem Apollo reſpondere potuiſſet. Id autem docet Nicolaus Serarius in *Rerum Moguntinarum lib. I. cap. 34. §. 5.* & Sagittarius in *Introd. in Hiſt. eccl. cap. XX. p. 402.* & *498.* Ad librum ipſum quod attinet, fatetur auctor in praefatiuncula, *ſe Middendorpii labore adiutum eſſe, ſed multa proferre, quae ille ne attigerit quidem.* Exhibet Academias ordine alphabetico, ſed miſcens ſcholas veterum, e. g. Alexandrinam, Antiochenam, Athenienſem, Hieroſolymitanam, iunioris aeui Academiis. Ienenſem Academiam non commemorat ſuo ordine, ſed coniungit Wittenbergenſi: de qua differens haec quoque effutit *p. 98: Refertur de Martino Luthero, (cuius iam autoritas paulatim vileſcere incipit, & tandem eius nomen cum ſonitu periet,) quod in eius exequiis omnes interfuerunt daemones, ac illius animam ad Orcum detulerunt.* Caeterum liber hic inter viliores connumerari meretur: cuius concluſio *p. 100.-117.* (o longae ambages, iniuria longa!) eſt inuectiua in haereticos, hoc eſt, Lutheranos, declamatio.

GABRIELIS LVRBAEI, ICti & Syndici Burdegalenſis, Commentarius de ſcholis literariis omnium gentium. Burdegalae 1598. 8.

Exſtat quoque huius *Gabrielis de Lurbe*, Syndici Burdegalenſis, *Chronicon Burdegalenſe*, quod ipſe deinceps Gallicam

* con-

Digitized by Google

conuertit in linguam. Ac Gallicae verſionis ſecunda, eaque per alium auctior, editio prodiit *à Bourdeaus* 1619. 4.

*THEODORVS ZVINGERVS in *Theatri humanae vitae* Volumine XXVI. *p.* 4062. 4063. & 4064. recenſet Academias.

*RVDOLPHVS HOSPINIANVS operis *de templis* (editionis Geneuenſis 1672. *fol.*) *lib. III. cap. 5. p.* 358. 359. & 360. vetuſtiores, & *p.* 364. 365. 366. inde a ſaeculi XVI. initio conditas Academias recenſet.

Vti valde & ieiuna & confuſa eſt *Zuingeri* tractatio, ita nec *Hoſpinianus* ſatisfacit lectoribus, perfunctoriam quippe navans operam, & primoribus quaſi digitis tractans hoc argumentum.

ANDREAE CALAGII Natales illuſtrium virorum, foeminarum, vrbium, Academiarum, & monaſteriorum. Francof. 1609. 8.

Fuiſſe hunc Gymnaſii Vratislauienſis Profeſſorem, & ipſo illo anno 1609. diem obiiſſe ſupremum, cum Wittenius docet in *Diario biographico*, tum das Gelehrten-*Lexicon*.

*ELIAS REVSNERVS, Prof. Hiſt. Ienenſis, *Iſagogae* ſuae *Hiſtoricae*, Ienae 1609. 4. iterum editae, inſeruit *p. 167. - 170. Academiarum in orbe Chriſtiano fundationes.*

Etiam plerique caeteri Chronologi fundationes Academiarum ſuis annis adſcripſerunt, e. g. ABR. BVCHOLCERVS in *Iſagoge Chronologica*, Gorlicii 1580. *fol.* edita; SETHVS CALVISIVS in *Opere Chronologico*, cuius quarta editio a. 1650. *fol.* prodiit Francofurti & Embdae: vbi inſpiciatur *Index* v. *Academia.* Pari modo IANVS GRVTERVS in *Chronici Chronicorum Politici*, ſub nomine *Ioannis Gualterii* Francof. 1614. 8. editi libro ſecundo *p.* 1280. - 1307. recenſuit Academias,

mias, faſſus, potiſſimum *Middendorpium* ſe ſequi ducem. Ac etiam IO. HENR. ALSTEDIVS in *Theſauri* (a) ſui *Chronologiae* (cuius editio ſecunda Herbornae prodiit 1628. 8.) *Capite XXX. p. 269.-276.* exhibet *Chronologiam omnium toto orbe Academiarum.* Denique IO. BAPTISTA RICCIOLVS in *Chronologiae* ſuae *reformatae*, Bononiae 1669. editae, *Tomo ſecundo*, & quidem in eius *Parte tertia p. 159. ſq.* exhibet Catalogum Academiarum alphabeticum, adiectis annis fundationis.

M. AARONIS BVRCKHARDI (*Paſtoris Magdeburgici*,) Speculum Catalogicum & Chronologicum Academiarum orbis Chriſtiani. Magdeburgi 1615. 8.

*DANIELIS ANGELOCRATORIS Epitome Conciliorum & Academiarum. Francofurti 1620. 4. *Alph. 1. pl. 9.*

Fuit hic inter primarios prius Haſſiae, deinde Anhaltinos Theologos, ac interfuit quoque Synodo Dordracenae nomine Mauritii, Haſſiae Landgrauii. De eius, a. 1635. exſtincti, vita ſcriptisque praeter Freheri *Theatrum* videatur Sagittarii *Introductio in Hiſt. eccleſ. Cap. XII. §. 21. p. 170. ſqq.* qui & *p. 172.* commemorat eius *Indicem Academiarum & Scholarum illuſtrium*, magno ipſius, ſed nondum edito, adhuc tamen ſuperſtiti, *Operi Chronologico*, quatuor voluminibus conſtaturo, inſerendum. De eodem ſcriptore eadem exponit Reimmannus *Hiſt. liter. Germaniae T. IV. p. 333. ſqq.* Nec tacendum, vitam huius *Angelocratoris* (Germanice Engelhart,) etiam exhiberi a Becmanno in *Hiſtoriae Anhaltinae P. VII. Cap. 3. p. 322. ſqq.* vbi & ſcriptorum eius iuſta fit mentio. Sed vt veniamus ad opus ſupra commemoratum, *Epitome Conciliorum* (hoc eſt, notitia cuiusque Concilii breuiſſima,) implet paginas 222. Inde a *p. 223.* vsque ad *p. 250.* adeoque in quatuordecim

(a) In *Praefatione* ſcribit, *nullum ſuorum librorum tanto ſibi conſtitiſſe labore, quanto hunc, adeo quidem, vt reliquae ſuae lucubrationes fuerint ad hanc veluti ludus.*

cim foliis, exhibetur *Epitome* (ita enim fluit titulus *p. 223.*) *fundationis Academiarum & Illuſtrium per totum orbem Scholarum, quam ordine Alphabetico concinnauit, & Academiae Marpurgenſi conſecrauit M. Daniel Angelocrator, Paſtor & Superint. Marpurg.* Eſt autem hic libellus perexigua laude dignus. Ne enim breuitatem eius accuſem, falſa ſimul & vera deſcripſit e *Middendorpio.* Ac de ipſa Marpurgenſi Academia nihil docet, praeterquam quo anno nata fuerit, & quos habuerit Profeſſores. Hos vero cur exhibeat ordine alphabetico, temporisque, quo quisque ibi vixerit vel mortuus ſit, mentionem omittat, cauſae nihil video. Illud agnoſco, virum hunc admodum miſeram ſcripſiſſe tum de Conciliis, tum de Academiis, Epitomen hiſtoricam.

DAVIDIS HERLICII Tractatus de Academiis totius mundi. Gryphiswaldiae 1592. 8.

Commemoratur hoc ſcriptum in Catalogo librorum ab *Herlicio* editorum, quem exhibet *Wittenius* in *Memoriis Medicorum, Dec. I. p. 87.* omiſſo tamen editionis & loco & anno.

*CHRISTOPH. BESOLDVS in *Theſauro practico* v. *Academia* recenſet omnes Academias adiecto fundationis anno.

FRANCISCVS SWEERTIVS in *Athenis Belgicis*, Antuerpiae 1628. *fol.* editis, *p. 59. ſqq.* exhibet Catalogum omnium Academiarum.

*IOANNIS LIMNAEI liber octauus *Iuris publici Imperii Romano-Germanici*, a. 1633. 4. editus Argentorati, inſcriptus eſt (a) *de Academiis ſiue Vniuerſitatibus literariis.* Ibidem a. 1650. edidit, vt ad caeteros libros ſui operis, ita etiam

(a) Hic *Cap. I. §. 3.* docet, ſe exhibere praecipua e quinque ſuis Diſputationibus, quas Altorphii habuerit. Ediderat eas ibi 1621. 4. ſub * titulo: *Diſſertationes Nomico-politicae de Academiis.*

iam ad hunc octauum *Additiones*, quae vero tres duntaxat implent plagulas.

Perſequitur hic ſcriptor proprie iura Academiarum: hac tamen occaſione haud pauca inſerit hiſtorica. Eadem forma conſcriptus eſt M. IO. MICH. (b) SCHWIMMERI, Fac. Phil. Ienenſis Adiuncti, *Tractatus politicus de Academicis omnium Facultatum Profeſſoribus & Studioſis, moralium aliorumque dogmatum apparatu vtili fertiliſſimus*, Ienae 1672. 4. item THOMAE LANSII *Commentatio de Academiis*, Tubingae edita 1619. 4. *pl.* 12. & Helmſtadii recuſa 1666. 4. Ac eſt quoque in claſſem hanc referendus IO. ROLOTTI *Tractatus hiſtorico-politicus de Profeſſoribus Academicis*, *Holmiae 1682. 8.* itemque IO. GISENII, *SS. Theol. D. & in Acad. Rint. Prof. publ. Vita Academica, ex Scriptura potiſſimum ſacra aliisque probatis authoribus deſcripta. Prima Pars* huius operis excuſa eſt Rintelii 1625. 4. *Alph.* 1. *pl.* 19. *Secunda* ibidem 1628. *Alph.* 1. *pl.* 8. Agitur enim hoc in opere de natura & eſſentia Academiae, de iure aliquam erigendi ſiue inſtituendi, de priuilegiis Academicis, de requiſitis & virtutibus Profeſſorum, de ordine & iuribus Facultatum Academicarum, de ritibus Academicis, de Academico regimine ſiue Rectoratu, de honoribus ſeu gradibus Academicis. Dimidio autem breuius futurum erat hoc opus, ſi auctor abſtinuiſſet digreſſionibus, quarum nonnullae ſuo loco admodum alienae ſunt. Caeterum recenſio huius Operis reperitur in Unſchuldigen Nachrichten 1720. *p.* 393. ſqq. Vita vero *Giſenii* copioſe deſcribitur ab Haubero in *Primitiis Schauenburgicis p.* 109. *ſqq.* vbi & *p.* 121. *ſqq.* ſcripta ipſius recenſet perdiligenter.

GVIDI PANCIROLI liber *de Europae Academiis.*

Eſt

(b) Hic poſtea factus eſt Rector Scholae Rudolphopolitanae, vbi & poſt diu adminiſtratum hoc munus admodum ſenex vita exceſſit. Caeterum initium is fecerat huius ſui laboris Diſputatione Ienae a. 1670. edita *de Profeſſoribus Academicis.*

Digitized by Google

Eſt quartus idemque vltimus liber Panciroliani operis *de claris legum interpretibus*, primum Venetiis 1637. deinde ibidem 1655. 4. editi, Lipſiaeque 1721. nitide recuſi atque emendate. Cum autem totum illud opus ſit poſthumum, etiam quartus hic liber non videtur ab auctore ſuo deſtinatus fuiſſe editioni publicae. Continet octo Capita, quorum primo Italiae, ſecundo Siciliae, tertio Germaniae, quarto Poloniae, quinto Galliae, ſexto Hiſpaniae, ſeptimo Angliae, octauo Scotiae Academiae nominantur ſolum, addito cuiusque anno natali. Ducem ſe ſecutum hic eſſe Middendorpium, ipſe praefatur Pancirolus.

CAROLVS ANTONIVS DE LVCA, Melphitanus, ICtus, in libro quodam, cui titulum indidit *Laureae legalis*, omnes recenſet Academias.

*REINHARDI Königs, Prof. Polit. & Hiſt. Oratio de Academiis Europaeis, & earundem fundatoribus, deque Academiarum Germaniae calamitatibus, periculis, & annis quaſi climactericis ac fatalibus. Rintelii 1642. 4. *pl.* 2.

Breuia & leuia ſunt, quae hic auctor protulit.

*HERMANNI CONRINGII de antiquitatibus Academicis Diſſertationes ſex, habitae in Academia Iulia. Helmſt. 1651. 4. *Alph.* 1. *pl.* 6.

Altera editio *Supplementis* aucta hunc gerit titulum: *Herm. Conringii de antiquitatibus Academicis Diſſertationes, plurimis locis ſecunda hac editione emendatae. Acceſſit Supplementorum eiusdem argumenti liber vnus. Helmſt.* 1674. 4. *Alph.* 2. *pl.* 15.

*CAESAR EGASSIVS BVLAEVS in *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis*, a. 1665. edi coepta, occaſionibus oblatis agit de ortu plerarumque Academiarum.

NIC. BECKMANNVS (*Prof. Iuris in Acad. Lundinenſi*,) Catalogum omnium Academiarum adiecto fundationis anno exhibet in *Doctrina Iuris p.* 5. 6. & 31. *ſq.*

Digitized by Google

* ERN. GOCKELIVS, I. V. D. in *Deliciis Academicis*, Aug. Vindel. 1682. 4. editis, §. *XX. p. 20. - 44.* exhibet Catalogum Academiarum Europae.

IO. STÜBNERI, Rectoris Gymnaſii Hailbronnenſis, Catalogus Academiarum annexus eſt eius *Tabulis Hiſt. Eccl.* 1690. *fol.*

Etiam *D.* Gottfried Ludwig, Director Gymn. Coburg. in Tomo priore libri, cui titulus: *Vniverſal-*Hiſtorie, editi Coburgi 1716. 8. diligenter obſeruat annos, quibus quaeque Academia fuit condita. Vid. ſubiectus *Index* v. *Academien.* Sic & CHRISTOPH. CELLARIVS in *Hiſtoria* ſua *noua p. 241. ſq.* & *344. ſqq.* indicat annos, quibus conditae fuerunt ſeculo XVI. & XVII. Academiae. Praetereo caetera Hiſtoriae ciuilis Compendia, itemque eccleſiaſticae.

* HENNINGVS WITTE *Diarii* ſui *biographici* Tomo ſecundo, Rigae 1691. 4. edito, ſubiunxit *Recenſionem Profeſſorum in praecipuis Academiis atque Gymnaſiis nuper vel bodie adhuc docentium.*

Wittenium (hoc loco) *in enumerandis Profeſſoribus Academicis cum quoad nomina, tum quoad Facultates, vt vulgo vocantur, grauiter erraſſe, non vna vice deprebendi*, inquit Ioach. Meierus in *Antiquitatibus Meierianis cap. XII.* §. 13. *p.* 151.

STEPHANI PARSCHITII DE ROSENBERG, Nobilis Hungari, Catalogus de origine & fundatione Academiarum totius Europae. Francofurti ad Viadrum 1692.

MATTHIAE HENRICI SCHACHTII, Rectoris Scholae Cartemundenſis in Fionia, Chronologia Academica Europaea, de omnibus in Europa Academiis, earumque fundatoribus, Profeſſoribus, Auditoriis, Collegiis, Bibliothecis, &c. ordine alphabetico congeſta.

Per-

Perfectum eſſe hoc opus, ſed nondum editum, docet *Albertus Thura* in *Praef.* ad *Ideam* ſuam *Hiſtoriae literariae Danorum p. 3.* Fit etiam huius ſcripti mentio in *Nouis literariis maris Balthici a. 1698. p. 187.*

* **Kurtze Nachricht von denen Academien und Univerſitäten überhaupt. Halle 8. *pl.* 7.**

Annus impreſſionis non eſt indicatus in titulo. Conſtat autem, libellum hunc in lucem exiiſſe anno 1709.

* **FRIDERICI (a) LVCAE Europäiſcher Helicon, auf welchem die Academien aller Nationen, beſonders Europae, ſamt ihren vornehmſten Lehrern, in ſieben Haupt-Theilen vorgeſtellet. Franckfurt am Mayn 1711. 4. *Alph.* 4.**

Amplificauit hoc opus auctor multis digreſſionibus, quae tamen a ſuo argumento non ſunt prorſus alienae. Initium igitur ſuae Academiarum hiſtoriae demum facit Capite libri tertii quinto, vbi Catalogum exhibet omnium Europae Academiarum. Hinc libri quarti quinque priora Capita rurſus ſunt excurſus de monaſteriis, quorum multa fuerunt officinae literarum. Tum demum ſexto in Capite *p. 361. - 680.* in viginti ſeptem Capitibus tot Academiarum Germaniae perſequitur hiſtoriam. Nec ad hiſtoriam Academiarum proprie dictam pertinent libri quintus & ſextus, quippe in quibus hiſtoriam tractat Scholarum Equeſtrium & Gymnaſiorum Academicorum. Rurſus libro ſeptimo, qui poſtremus eſt, redit ad hiſtoriam Academicam, ibique Belgicas deſcribit Academias. Caeterum cum facile fuerit auctori, adipiſci hiſtoriam Iubilaeorum Academicorum noſtra aetate in Germania celebratorum, itemque hiſtoriam fundationis iuniorum Academiarum Germanicarum, hac vtraque ex parte ſatisfacit. Il-

(a) Erat hic Rotenburgi ad Fuldam Decanus, hoc eſt, Paſtor primarius, ibi exſtinctus a. 1708.

Digitized by Google

lud vero ex hoc, quem dedi, conſpectu apparet, plus, quam praeſtitit, auctorem promiſiſſe in titulo. Sperare enim lectorem iubens omnium omnino totius orbis Academiarum hiſtoriam, Germaniae tantum Belgiique Academias lectoctorum ſuorum oculis ſubiicit, vix vno Capite excepto, quod libri tertii quintum eſt. In eo enim de aliarum nationum Academiis diſſerit. Sed hic non ſolum perpauca de ſingulis affert, ſed etiam falſa multa, multa ἀπροσδιόνυσα.

* Catalogum Academiarum vniuerſi orbis exhibet IO. BAPT. CAPASSVS in *Hiſtoria Philoſophiae*, Neapoli 1728. 4. edita, *lib. IV. cap. 14.*

Commemorat hic etiam quinque Academias Americanas ab Hispaniae Regibus conditas. Bis vero laudans *Kiddendorpium* pro *Middendorpio* inſtar ſoricis prodit, ſibi huius opus haud eſſe viſum, quod tamen *inſigni labore confectum eſſe* ſcribit.

* M. A. M. D. S. P. R. Caſtra Muſarum in tabula, id eſt, Conſpectus Academiarum in Europa fere omnium, id eſt, kurtze Vorſtellung der vornehmſten und bekannteſten Univerſitäten in Europa, wie ſie heiſſen, wo ſie liegen, und wenn ſie fundiret. Chemnitz 1731. *fol. pl. 1.*

* In *Actis Academicis*, quae inde ab anno 1733. ſingulis menſibus emittuntur Lipſiae, ſubinde exhibetur Catalogus Profeſſorum, hodie docentium in aliqua Academiarum.

* Orbis literatus Academicus Germanico-Europaeus, praecipuas Muſarum ſedes, Societates, Vniuerſitates, earumque fundationes, priuilegia, euentus, Teutonicarum ſigilla prototypis conformia, vna cum Faſtis, Albo chronologico, Catalogo vniuerſali membrorum & Profeſſorum hodie viuentium, in Synopſi repraeſentans, curante IO.

GEOR-

GEORGIO HAGELGANS, Archiuario Naſſouico Saraepontano. Francof. ad Moenum 1737. *fol. pl.* 27.

Edendo ſplendido huic operi occaſionem praebuit noua Academia, Gottingae a. 1737. inaugurata, cuius etiam conditori Auguſtiſſimo, GEORGIO II. Regi Magnae Britanniae & Principi Electori Germaniae, dedicatum eſt conſecratumque.

* * *

Commemorandi vltimo hoc loco ſunt duo doctiſſimi viri, qui de vniuerſis Academiis ſcribere induxerunt in animum, ſed non fuerunt conſilium ſuum executi. Prior eſt LEO ALLATIVS, qui ipſe in *Apibus Vrbanis p.* 179. refert, ſe manum admouiſſe ſcribendo libro *de Academiis orbis & earum inſtitutione.* Verum nec prodiit ille liber nec fortaſſe perfectus fuit. Alter eſt IO. ALBERTVS FABRICIVS, quem MS. reliquiſſe Diſſertationem *de Academiis orbis Chriſtiani*, teſtis eſt gener ipſius, *Herm. Sam. Reimarus*, in *Vita* eius *p.* 142. Qui vir doctiſſimus cum roganti mihi inſpiciendam miſerit hanc Diſſertationem, vidi, poſtremis demum vitae ſuae annis virum illum hoc in genere facile principem annotare coepiſſe loca recentiorum maxime ſcriptorum hiſtoriam Academicam illuſtrantium: adeoque non eſſe ita comparatam hanc ſcriptionem, vt ſaluo honore nominis Fabriciani edi queat in publicum. Fuerunt tamen haud pauca, quae inde meum in vſum excerperem.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT SECVNDVM
SCRIPTORES continens NATIONALES.

IOANNIS ROSSI librum *de Academiis ANGLIAE*, a. 1290. ſcriptum, commemorat Philippus Labbeus in *Bibliotheca Bibliothecarum p. 216.* editionis Lipſienſis a. 1682. 12. Sed falſum nominat annum, cum *Roſſus* ille a. 1491. vita exceſſerit. Vid. Fabricii *Bibliotheca Latina mediae & infimae aetatis lib. IX. p. 365.* vbi & hic liber eius ineditus *de antiquitate Academiarum Britannicarum* laudatur. Multam huius Roſſiani libri mentionem facit Twynus in *Apologia antiquitatis Academiae Oxonienſis.* Videatur potiſſimum *p. 7. 8. 9.* & *119.* Ab eodem *p. 12.* laudatur

SAMVELIS LEVKNERI (Angli) libellus de vrbibus (Angliae) Academicis.

* Academias Angliae deſcribit HENR. LVDOLPHVS BENTHEMIVS im Engliſchen Kirchen- und Schul-Staat, primum a. 1694. edito, deinde cum additamentis *D. Balth. Menzeri* recuſo 1732. 8.

FRANCISCI SWEERTII Athenae BELGICAE. Antuerpiae 1628. *fol.*

* Belgii foederati Academias deſcribit laudatus modo BENTHEMIVS im Holländiſchen Kirchen- und Schul-Staat, edito 1698. 8.

* Vtriusque Belgii Academias perſequitur FRIDERICVS LVCAE im Europäiſchen Helicon *P. VII. p. 844-892.*

Supplement, contenant en abregé l' Inſtitution de vingt & vne Vniuerſitéz de FRANCE. A Paris 1686. *in 12.*

Auto-

Digitized by Google

Auctorem huius ſcripti, quod nullum prodromum habuit, cuius ſit *Supplementum*, eſſe *Antonium Bruneau*, docet Iacobus le Long in *Bibliotheca hiſtorica Galliae p. 861.*

*IO. AYMONIVS Operi ſuo Gallico *de Synodis Reformatorum Galliae* (*Tous les Synodes nationaux des Egliſes Reformées de France*,) Hagae 1710. edito, plura inſeruit de Academiis Reformatorum GALLICIS, quae indicat vterque *Index* huic Operi adiectus v. *Vniuerſités.*

*Catalogum Scriptorum de Academiis Galliae exhibet IACOBVS LE LONG in *Bibliotheque Hiſtorique de la France*, Lutetiae 1719. *fol.* edita, *lib. IV. cap. IV. p. 861.-870.*

HERMANNI KIRCHNERI (*Prof. Marpurg.*) Oratio de Ducibus, Principibus, Comitibus, ac Equitibus nobilibus GERMANIS, ſexcentis abhinc annis in Academiis publice Magiſtris, Licentiatis, ac Doctoribus promotis, Marpurgi 1608. 4.

Recuſa eſt haec *Oratio* Spirae 1618. 4. Ac reperitur etiam in *Orationum* eius iunctim editarum Volumine ſecundo *num. III.*

*CONRADVS RITTERSHVSIVS *Commentarium* ſuum *in Saluiani Opera* a. 1611. Noribergae editum, & a. 1623. ibidem recuſum, inſcripſit dedicauitque *Vniuerſitatibus atque Academiis GERMANIAE*, ideoque *Dedicationi* ſubiunxit *Catalogum Academiarum Germaniae*, *ſecundum fundationis & temporis ordinem*, *quatenus ſciri potuit*, *inſtitutum.*

*PETRVS BERTIVS in *libri tertii Commentariorum rerum Germanicarum*, Amſtelodami 1635. in 12. editorum, *Capite ſecundo* toto *p. 9.-22.* agit *de ſcholis & Academiis Germaniae.*

Digitized by Google

D. CHRISTIANI KORTHOLTI Oratio de Scholarum & Academiarum ortu & progreſſu, praeſertim in *Germania*, inter ſolennia inaugurationis Academiae Kilonienſis habita. Sleſuici 1666. fol.

* *De Germanorum Academiis* diſſerit, ſed paucos duntaxat libros de iis editos commemorans, MICH. HERZIVS in *Bibliotheca Germanica*, Erfurti 1691. *fol.* edita, *lit. P. 2.*

* FRIDERICVS LVCAE de Academiis Germaniae agit in libri quarti *Heliconis Europaei*, a. 1711. editi, Capite ſexto *p. 361.-680.*

* IO. DAVID KOELERVS (*Prof. tum Altorfinus, nunc Gottingenſis,*) *Catalogum ſcriptorum de Academiis Germaniae* exhibet in *Praefatione* ſua ad *Faſtos Vniuerſitatis Altorfinae* ἀνωνύμως editos. Conſtat is quinque paginis. Sequentibus in duabus paginis laudat ſcriptores aliquot *de exteris Academiis.*

* Der Teutſche Helicon, auf welchem die auf denen Teutſchen Univerſitäten jetzt lebenden Profeſſores vorgeſtellet, auch zugleich die Fundationes und vornehmſten Fata jeder Univerſität kürtzlich erzehlet werden. Leipzig 1712. 8. *pl.* 3.

* De Academiis Germaniae agit IO. FRID. PFEFFINGERVS in tertio Tomo *Notarum ad Vitriarii Ius publicum p. 230.-245.*

In *Veroſimilibus ſacris & profanis*, Lingae 1732. editis, *Faſcic. I. p. 106. ſqq.* exhibetur *Syllabus antiquiſſimarum totius Germaniae Academiarum.*

* De origine & incrementis Academiarum Germaniae agit auctor der allerneueſten *Acerrae Philologicae P. I. cap. 8. p. 88. ſqq.*

AL-

Digitized by Google

ALFONSI GARSIAE MATAMORI, Hiſpalenſis, Rhetoris Complutenſis, de Academiis & doctis viris HISPANIAE, ſiue pro aſſerenda Hiſpanorum eruditione Narratio Apologetica. Compluti 1553. 8.

* Inſertus eſt hic liber Tomo ſecundo *Hiſpaniae illuſtratae* Francofurti editae 1603. *fol. p. 801.-823.* Eſt vero ſcriptor hic copioſior de eruditis Hiſpaniae viris, quam de illarum terrarum Academiis, quarum ortum duntaxat commemorat, perpaucorum Profeſſorum mentione ſubiecta.

* ANDREAE SCHOTTI Hiſpaniae Bibliotheca, ſeu de Academiis & Bibliothecis.

Editus eſt hic liber, nunc perrarus, *ἀνωνύμως* Francofurti 1608. 4. niſi quod auctor *Dedicationi* ita ſubſcripſit: *A. S. Peregrinus.* Eſt opus hoc tres in Tomos diſtinctum, qui tamen mediocre tantum volumen efficiunt. Primi in Tomi Capite ſecundo exhibetur (1) ex *Ioannis Middendorpii* Opere *de Academiis* Catalogus Academiarum Hiſpaniae *p. 28.-32.* (2) Deſcriptio Salmanticenſis Academiae *p. 32.-51.* petita e *Mich. Cerdae* ſiue *de la Cerda*, Societatis Ieſu Hiſpali Rhetoris, *Apparatu Latini ſermonis*, & (3) ex eodem libro depromta Deſcriptio Complutenſis Academiae *p. 52.-62.*

* De Vniuerſitatibus Hiſpaniae agit ABBAS DE VAIRAC in Tomo ſecundo operis ita inſcripti: *Etat preſent de l' Eſpagne*, & Amſtelodami 1719. editi, *p. 395. 396.* & *397.*

Nihil aliud vero ex eo cognoſcimus, quam quis ſit Academiarum Hiſpaniae numerus, & quo quaeque ſit anno condita. Habet videlicet Hispania tres & viginti Academias, *Salmanticanam*, *Palentianam*, *Pincianam* ſiue *Valladolidanam*, *Siguenzanam*, *Toletanam*, *Abulenſem*, *Alcalenſem* ſiue *Complutenſem*, *Hiſpalenſem*, *Granadenſem*, *Beacienſem*, *Oſſunenſem*, *Hueſcanam* ſiue *Oſcanam*, *Caeſarauguſtanam*, *Valentianam*, *Gandienſem*, *Oribuelanam*, *Leridanam*

danam, Tortoſanam, Tarraconenſem, Compoſtellanam, Onnatenſem, Ouiedanam, *Pamplonenſem.* Ac a. 1717. hodiernus Rex *Cerberae* ſiue *Ceruariae*, quae Cataloniae vrbs eſt, nouam eſſe voluit Academiam: quanquam, an ea res ſucceſſerit, ignorare ſe ait Vairacius. At, florere eam nunc, diſco ex *Epiſtolis Maianſii*, in quarum *libro quarto* vltima ſcriptorem habet *Franciſcum Fineſtres*, *ſacrorum Canonum in Academia Ceruarienſi Profeſſorem*, qui & docet, a. 1731. fratrem ſuum, *Ioſephum*, eadem in Academia creatum eſſe Profeſſorem Iuris ciuilis.

IO. BAPTISTAE ALBERTI, Sauona Genuenſis, *Diſcorſo dell' origine delle Academie publiche & priuate.* Genuae 1639. 8.

Laudat hunc librum Ghilinus in *Theatro* (Italice ſcripto) *hominum literatorum T. II. p. 137.* Etſi vero titulus huic libro eſt generalis, facile tamen credo, in eo deſcribi ſolius ITALIAE Academias.

* Academiarum ITALIAE Profeſſores ſuo tempore viuentes commemorat ipſorumque ſcripta nominatim laudat GREGORIVS LETI in *Italia regnante P. III. & IV.* Geneuae 1676. *12.*

Minime vero huc loci pertinent ſcriptores de illis Italiae *Academiis*, quae non ſunt ſcholae vniuerſales publice conſtitutae, ſed ſocietates priuatorum hominum literariae: de quibus exponit Morhofius *Polyhiſt. liter. lib. I. cap 14.* Pleniſſimum harum Italiae Academiarum Catalogum, a I. G. Krauſio confectum, Lipſiae a. 1725. edidit Io. Iarkius, eumque, paucis additis, ſuo *Conſpectui Theſauri literarii Italiae*, a. 1730. edito, inſeruit Fabricius *p. 254. - 274.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM

SCRIPTORES complectens SPECIALES, hoc eſt, de ſingulis Academiis.

ABELENSIS.

*D. HECT. GOTTFR. MASII Oratio de Academia Abelenſi, ad *2. Sam. XX. 18. 19.* habita 1692. Hafniae.

Exhibetur in Tomo ſecundo *Diſſertationum* eius *Academicarum*, a. 1719. Hamburgi editarum, *p. 293. ſqq.* Scilicet defendit hic Theologus non ſolum, in vrbe Iſraelitica *Abela* fuiſſe Academiam, ſed & eos inſectatur, qui materiam ioci fecerant *Academiam Abelenſem.* Contendit praeterea, in vrbe *Kiriath Sepher*, *Ioſuae XV. 15.* memorata, fuiſſe Academiam Cananaeorum. De *Abela* idem ſentit D. Io. Frid. Mayerus in Miſcellan-Predigten *p. 228.* ſequens ſcilicet Verſionem Vulgatam: *Qui interrogant, interrogent in Abela.* At in Vatabli verſione ita redduntur verba Hebraica: *Omnino primo loquendum erat cum Abela*, (id eſt, cum Abelenſibus,) *deque repetundis agendum, ſicque peragenda poſtulatio.* Quam interpretationem etiam Zeltnerus ſuam facit in annotationibus ad *Biblia Altorfina.* Nec eam reiicit, ſed ferri poſſe cenſet Calouius in *Bibliis illuſtratis.*

ABOENSIS.

MICH. WEXIONII, I. V. D. & Prof. Aboënſis, Deſcriptio ſolennis inaugurationis Academiae Aboënſis in Finlandia. 1648.

Academiae Aboënſis Natales. Aboae 1648. 4.

ANDR. ANTONII STIERNMANNI Aboa literata. Holmiae 1719. 4.

Totus libri titulus exſtat in Latinis *Nouis literariis* Lipſienſibus a. 1720. *p. 49.*

* Profeſſorum Aboënſium anni 1701. nomina recenſentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1701. p. 301.* Ibidem vsque ad *p. 314.* commemorantur aliquot annorum acta huius Academiae. Eodem in opere *a. 1699. p. 207. ſq.* nomina Profeſſorum illius anni exhibita ſunt.

Academiae Aboënſis hodierni Praeſides & Profeſſores nominatim commemorantur in dem A. 1729. florirenden Schweden, quem librum Lubecae hoc ipſo anno edidit ANDR. IOACH. HENELIVS: & inde in *Actis erud. Suppl. T. X. p. 329.* itemque in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 313. ſqq.*

* In prima Parte der Schwediſchen Bibliotheck, a. 1728. edita, *p. 236.-240.* & in quarta, a. 1730. edita, *p. 366.-374.* deſcribuntur Academiae Aboënſis acta nouiſſima.

* Profeſſores Aboënſes anni 1729. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XVIII. p. 199.*

* A. 1734. Iubilaeum ſaeculare ſuum celebraſſe hanc Academiam, refertur in COLERI *Actis hiſtorico-eccleſiaſticis T. I. p. 409.*

ALTORFINA.

* Introductio nouae Scholae Aldorfianae Noribergenſium, expoſita aliquot doctorum virorum Orationibus: adiectis inſuper Legibus Scholaſticis. Noribergae 1576. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

Hic

Digitized by Google

Hic inprimis legenda *D. Chriſtoph. Herdeſiani* Oratio in huius Gymnaſii (ita enim etiam ſaepius appellatur in hoc Opere,) inauguratione habita a. 1575. d. 29. Iunii. Ex adiunctis Legibus apparet, hoc Gymnaſium habuiſſe Profeſſorem Theologiae, Rhetoricae, Hiſtoriae, Matheſeos, & Inſtitutionum Iuris. Mutatum fuit hoc Gymnaſium in Academiam a. 1623.

IO. THOMAE FREIGII Rectoratus. Norib. 1577. 4.

Hic exhibetur 1. Oratio *Phil. Camerarii* a. 1576. Altorfii habita, cum Senatus Noribergenſis nomine Freigium conſtitueret Scholae Rectorem; 2. *Freigii* Oratio Scholae regimen ſuſcipientis; 3. *Georgii Glaciani* Oratio, qua *Freigio* & *Io. Praetorio*, Mathematico, ſuo collegarumque nomine gratulatur; 4. Σκιαγραφία praelectionum Scholae Altorfinae.

* D. ANDREAE DINNERI Fama Altorfina. Norib. 1616. 4.

Recuſus hic libellus exſtat in D. Zeltneri *Hiſtoria Crypto-Socinismi Altorphini p. 857.-876.* & quidem Zeltnerianis illuſtratus annotationibus.

* Emblemata anniuerſaria Academiae Noribergenſis, quae eſt Altorfii, ſtudiorum inuentutis excitandorum cauſa inde ab A. C. 1577. vsque ad annum 1616. propoſita, Oratiunculis eruditis & neruoſis in Panegyricis Academicis explicata, atque in IV. Decadas diſtributa. Editio ſecunda. Nurenbergae 1617. 4. *Alph. 3. pl. 5.*

* Prima editio prodierat Norib. 1597. 4. continens ea tantum, quae in ſecunda editione reperiuntur inde a *p.* 72. vsque ad *p. 293.* Nam poſt *p. 293.* exhibentur Orationes a. 1598. & ſecutis annis habitae. Illas vero Orationes, quae ante *pag.* 72. in ſecunda editione conſpiciuntur, ſeorſim ediderat ſub Rectoratu ſuo Freigius inde ab a. 1577. vsque ad a. 1581. Caeterum ſecunda hac in editione ſingulis Oratiunculis praefixi ſunt ſinguli

Digitized by Google

guli aeri inciſi nummi, a Rep. Noribergenſi dati auctori cuiusque Orationis.

• ACHATII iunioris, Burggrauii & Baronis a Dhona, Rectoris in Academia Altorfina, Annuum curriculum, coeptum menſe Iunio anni 1619. & terminatum eodem menſe anni 1620. Altorfi 1620. 4. *pl. 9. & dim.*

• Actus publicationis priuilegiorum Doctoralium in anniuerſaria Panegyri DD. Petri & Pauli, quae incidit in 29. Iunii (a) a. 1623, celebratus. Acceſſit Renuntiatio Doctorum prima. Altorphi 1624. 4. *Alph. 1. pl. 20.*

Programmata & Orationes, quae hic exhibentur, nominatim laudantur in *Hiſt. bibliothecae Fabricianae* T. *VI.* p. 72. *ſq.* Ab hoc opere diuerſa eſt

• MICH. VIRDVNGI, Prof. Altorfini, Deſcriptio Actus Priuilegiorum a. 1623. publicatorum, quae annexa eſt eius *Orationibus* Noribergae 1642. 8. editis *p. 329. - 349.*

• MAGNI DANIELIS OMEISII, Ethices & Eloq. Prof. Gloria Academiae Altdorfinae, ſiue Orationum faſciculus, Vniuerſitatis Noricae ortum, progresſum, & cuncta memorabilia, omniumque Profeſſorum vitas, mortes, ac ſcripta fideliter exhibens. Altdorfii 1683. 4. *Alph. 1. pl.* 2.

• IOANNES MAVRICIVS HOFFMANN, Phil. & Med. D. Anat. & Chem. Prof. Publ. Laboratorium novum Chemicum apertum Medicinae cultoribus denunciat. Altdorfi 1683. *4. pl. 2.*

Actus promulgationis priuilegiorum Vniuerſitatis Altor-

(a) Hoc anno demum Academiam Altorfinam factam eſſe *Vniuerſitatem*, ſcribit Procancellarius eius, *Georgius Remus*, in Epiſtola *Richteria-nis* adiuncta *p. 829.*

torſinae, indulgentiſſime confirmatorum & amplificatorum, 3. Cal. Iul. 1697. celebratus. Acceſſit Renuntiatio Doctorum Theologiae prima. Altorfii 1698. 4.

Recenſetur volumen hoc in *Actis erud. anni 1698. p. 543. ſqq.* & in *Hiſtoria bibliothecae Fabricianae T. VI. p. 73. ſq.*

* Profeſſores Altorfini anni 1703. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 430.*

* Lectori aſtrophilo --- nouum Obſeruatorium erectum apertumque denunciat --- IOH. HENR. MVLLER, Phyſ. & Mathem. Prof. publ. Altorfi 1713. *pl. 2. fol.*

* D. IO. IACOBI Baiers, Med. Prof. primarii, Beſchreibung der Nürnbergiſchen Univerſität-Stadt Altdorff, mit accuraten Kupfer-Stichen gezieret. Altdorff 1714. 4. *pl. 15.*

* Faſti Vniuerſitatis Altorfinae anni 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. & 1722. editi Altorfii 1719.-1723. 8. *Alph. 1. pl. 14. & dim.*

Sunt Faſciculi quinque, quorum auctor eſt IO. DAVID KOELERVS, Prof. tum Altorfinus.

* M. SIGISMVNDI IACOBI APINI Vitae & effigies Procancellariorum Academiae Altorfinae. Norimb. & Altorfii 1721. 4. *pl. 13.*

* D. GVSTAVI GEORGII ZELTNERI Vitae Theologorum Altorphinorum a condita Academia omnium, vna cum ſcriptorum recenſu. Norimb. & Altorphii 1722. 4. *Alph. 2. pl. 22.*

* Acta ſacrorum ſaecularium, quae a. d. 3. Cal. Quintil. 1723. celebrauit Academia Altorfina. Altorfii 1723. *fol. Alph. 3. pl. 22.*

Digitized by Google

Praemittitur *Breuis expoſitio de ortu & progreſſu Academiae Altorfinae*, cuius auctor totiusque huius voluminis editor eſt CHRISTIANVS GOTTLIEB SCHWARZIVS, Prof. qui & editurum ſe pollicitus eſt *Vitas Profeſſorum Iuris Acad. Altorfinae.*

* Icones eruditorum Academiae Altdorfinae, id eſt, omnium Procancellariorum & Profeſſorum, qui a condita Academia Altdorfina in omnibus Facultatibus floruerunt, eandemque ad hunc vsque diem ornarunt, ſtudio atque opera FRIDERICI ROTHSCHOLZII collectae & excuſae. Norib. & Altdorfii 1723. *fol.*

Sunt CXXVII. tabulae aeneae. Recenſetur hoc opus in *Actis erud. a. 1723. p. 363. ſqq.* Imo ipſe Rothſcholzius in ſuo Beytrag zur gelehrten Hiſtorie, Noribergae 1725. 8. edito, *p. 4.-25.* non ſolum nomina eorum, quorum effigies hic repraeſentantur, exhibuit, verum etiam ipſorum breuia elogia repetiit.

* D. IO. IAC. BAIERI Programma, a. 1726. praemiſſum Orationi ſuae de Horto Medico Altorfino. *pl. 1. fol.*

Recenſetur in *Actis eruditis Franconiae T. I. p. 334. ſqq.* vbi & *Carmen ſaeculare* eodem tempore in hortum iſtum a *Baiero* compoſitum editumque commemoratur. Conſtat *carmen* hoc vnico folio, *in fol.*

* D. IO. IAC. BAIERI Biographiae Profeſſorum Medicinae, qui in Academia Altorfina vnquam vixerunt, ſingulorum aere expreſſis iconibus additis. Norimb. & Altorfii 1728. 4. *Alph. 1. pl. 3.*

* SIGISM. IAC. APINI Vitae Profeſſorum Philoſophiae, qui a condita Academia Altorfina ad hunc vsque diem claruerunt. Adiectae ſunt ſingulorum effigies. Norimb. & Altorfii 1728. 4. *Alph. 2.*

Recen-

Digitized by Google

Recenſetur hic liber & paſſim corrigitur in *Actis eruditis Franconiae T. II. p. 233. ſqq.*

* GVSTAVI GEORGII ZELTNERI Hiſtoria Crypto-Socinismi, Altorfinae quondam Academiae infeſti, arcana, ex documentis maximam partem MSS. adornata. Lipſiae 1729. 4. *Alph. 6. pl. 19. non connumeratis plagulis ſubiectarum* Martini Ruari Epiſtolarum.

* Ernſt Friedrich Zobels Jetztlebendes Altdorff. 1729. 12. *pl. 2.*

* Eiusdem Jetztlebendes Altdorff, nebſt dem Verzeichniß derer in den abgewichenen Jahren allhier gehaltenen Diſputationum. Altdorff 1731. 12. *pl. 3. & dim.*

Amoenitates Altorfinae, ſtudio D. IO. MART. TRECHSELII, dicti Großkopf. Norib. *fol.*

WVRFBAINII Hiſtoria Academiae Altorfinae MSta.

Oppido imperfectam eſſe hanc opellam, teſtis eſt Zeltnerus *Hiſt. Crypto-Socin. Altorf. p. 167.*

D. IO. BALTH. BERNHOLDI Παλαιακώμη ἑλληνίζουσα, ſiue Diſſertatio de Profeſſoribus Altorfinis illis, qui Graece doctiſſimi fuerunt. Altorfii 1732. 4. *pl. 1.*

* Fränckiſche Acta erudita & curioſa, die Geſchichte der Gelehrten in Francken in ſich haltend. Erſte Sammlung. Nürnberg 1726. 8. ----- Vier und zwanzigſte Sammlung. Nürnberg 1732. 8. *Alph. 5. pl. 20.*

Conſtat hoc Opus duobus voluminibus, quorum vtrumque habet duodecim faſciculos: in eoque potiſſimum deſcribitur Academiae Altorfinae hiſtoria recentiſſima, auctore ſimul & adiutore Theologo ſummo, D. ZELTNERO. Quae hic non recenſitae ſunt Profeſſorum Altorfinorum Diſputatio-

 nes

Digitized by Google

nes illo temporis tractu habitae, earum tituli exhibentur in exitu vtriusque voluminis.

* Catalogus Profeſſorum & lectionum Acad. Altorfinae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p. 216. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Altorfinorum anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS in Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 771. ſq.* quo eodem in Tomo plerorumque vitas exhibet vna cum librorum catalogis.

ANDEGAVENSIS.

De ſtatu Andegauenſis Academiae Oratio panegyrica PAPIRII MASSONI, Rectoris, dicta a. 1571. Pariſiis 1571. 8.

Edit de creation de l' Vniuerſité d' Angers, & de ſes priuileges. 1630. 4.

* De eadem vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p. 275.*

Collectio eorum, quae a. 1677. *(ob philoſophiam Carteſianam)* geſta ſunt in Academia Andegauenſi.

AQVENSIS.

Catalogus doctorum almae Vniuerſitatis Aquenſis. Aquis Sextiis (*Aix*) 1645. 4.

ARAVSIONENSIS.

* De ea vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p. 467. ſq.*

Teſta-

Digitized by Google

Teſtatur, ſe Studioſos ibi reperiſſe nullos, Rectoremque cum Scriba & Pedello Academicum Corpus repraeſentare, atque hinc ioco dici ſolere: *Tres faciunt Collegium.*

ARGENTORATENSIS.

* Actus tres Academiae Reip. Argentoratenſis, I. Claſſicorum, II. Baccalaureorum, III. Magiſtrorum: ex quibus & Promotionum & Legum & Disciplinae & Lectionum cum Publicarum, tum Claſſicarum, ratio vere cognoſci poteſt. Omnes habiti ſub Decano, M. MELCH. IVNIO, & nunc partim ab eodem, partim a M. MICH. BOSCHIO, in lucem editi. Argent. 1578. 4. *Alph. 1. pl. 5. & dim.*

Iubilaeum Academiae Argentoratenſis, ſiue Acta ſecularis gaudii in memoriam reſtitutae per Dei gratiam & Lutheri miniſterium Euangelii lucis. Argentor. 1617. 4.

Continentur hoc Opere *Orationes* & *Diſputationes* illo tempore habitae.

Promulgatio Academicorum priuilegiorum, quibus FERDINANDVS II. Rom. Imp. Academiam Argentoratenſem liberaliſſime donauit. Argent. 1623. 4.

Promulgatio Academicorum Priuilegiorum vlteriorum, quibus FERDINANDVS II. Rom. Imp. Academiam ſiue Vniuerſitatem Argentoratenſem liberaliſſime donauit, celebrata Argentorati d. XIV. Aug. anni 1621. Nunc denuo ob defectum exemplarium recuſa Argentorati 1629. 4.

Habet hoc volumen 278. paginas, continetque 1. *Literas, quibus S. Caeſ. Maieſtati gratias agit Academia Argentoraten-*

Digitized by Google

ratenſis pro exaltatione ſui & conceſſo priuilegio vlteriore, XI. Cal. Maii 1621. 2. Programma Vniuerſitatis de electione Decanorum, & futura collatione bonorum. 3. Magiſtratus Argentoratenſis Edictum inuitatorium. 5. Deſcriptio actus promulgationis. 8. Priuilegium Imp. Maximiliani II. 10. Priuilegium Imp. Ferdinandi II. 26. Appendix de inſinuatione Priuilegiorum in Auguſtiſſimo Camerae Imperialis Iudicio. Caetera ſcripta ſunt |Conciones ſacrae duae, Orationes Rectoris & Profeſſorum, & Programmata promotoria quatuor Facultatum.

De reſtauratione & reformatione Gymnaſii Argentoratenſis, auctoritate & decreto Senatus Argentinenſis facta, Concilii Academici Programma, publicatum 1634. Argent. 1634. 4. *pl.* 5.

Academia Argentoratenſium, vt erat a. 1629, ἀναγραμματικῶς deſcripta a GEORGIO THEODORO HOFFMANNO. Argent. 1629. 4.

* D. IO. SCHMIDII (*Theol. Prof.*) Fünf Predigten von Geiſtlichen Schul-Brunnen, auf des Straßburgiſchen Gymnaſii Jubel-Feſte A. 1638. gehalten. Straßb. 1641. 4. *pagg.* 330.

Annexum eſt 1. *D. Melch. Sebizii*, Academiae tum Rectoris, Programma ad Iubilaei celebrationem inuitatorium, in quo tres Scholae Argentinenſis ſtatus ab a. 1538. vsque ad a. 1638. breuiter recenſentur. Per ſecundum & tertium ſtatum intelligit ſtatum Academiae a. 1566. conditae, & a. 1621. pleniſſimam Academiae formam nactae. Hic etiam nomina exhibet omnium Profeſſorum. 2. *Io. Henr. Boecleri* Oratio ſaecularis, in qua ortus ſcholae Argentoratenſis & incrementa, a Gymnaſio ad Academiam, ab hac ad pleniſſima Vniuerſitatis priuilegia, conſiderantur. 3. *Samuelis Gloneri* Carmen ſaeculare, quo Argentoratenſis Gymnaſii fundatio & diuerſae aetates cum eiusdem reformatione recenſentur. 4. *D. Melch.*

Sebizii

Digitized by Google

Sebizii Appendix chronologica, in qua primum Cancellarii & Scholarchae, deinde Profeſſores & Doctores publici, vltimo Praeceptores claſſici, ſubiuncta breui cuiusque vitae curriculi διαγραφῆ commemorantur.

* Nomina Profeſſorum Argentoratenſium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae 1703. p. 108. ſq.* Ibidem *p. 108.* docetur, Academiam Molshemienſem a. 1702. translatam eſſe Argentoratum in Collegium Societatis Ieſu, & ibi conſtare tribus Facultatibus, videlicet Profeſſoribus Theologiae, Philoſophiae, & Linguarum. Ibidem *p. 325.* recenſentur huius Academiae Ieſuiticae Profeſſores.

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenſes quosdam de Academia Argentoratenſi bene meritos commemorat. Altorfii 1720. 4. *pl. 1.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Argentoratenſis anni 1734. exhibetur in eius anni *Actis Academicis p. 181. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Argentoratenſium anni 1737. recenſentur in GOETTENII Jetztlebendem gelehrten Europa *T. III. p. 210. ſq.*

AVENIONENSIS.

Auenionenſis Studii generalis (*hoc eſt, Academiae,*) Erectio a BONIFACIO VIII. facta a. 1303.

Exſtat in *Bullario magno Romano T. I. p. 161.*

* De hac vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Belgico-Gallicum *p. 489.*

Hiſto-

Digitized by Google

Hiſtoria Rectorum Collegii Auenionenſis. Lugduni 1688. *fol.*

AVRELIANENSIS.

Arrêt de la Cour pour la reformation & rétabliſſement de l' Vniuerſité d' Orleans du 25. Iuin 1626. Paris 1626. 8.

FRANCISCI LE MAIRE liber de Academia Aurelianenſi.

Annexus eſt eius *Hiſtoire de la Ville d' Orleans*, Aureliani 1648. *fol.* editae.

SYMPHORIANI GVYON Hiſtoire de l' Vniverſité d' Orleans.

Adiecta eſt eius ibidem 1650. *fol.* editae *Hiſtoire de l' Egliſe & de la Ville d' Orleans.*

* De fundatione huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoriae Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo quarto *p. 101.-107.*

* ABR. GOELNIZII Vlyſſes Belgicus. Lugd. Bat. 1631. 12. *Alph. 1. pl. 7.*

Liber hic in frontibus foliorum inſcriptus eſt *Itinerarium Belgico-Gallicum.* Hic *p. 225.-252.* breuiter ante deſcripto Academiae ſtatu exhibentur *Nationis Germanicae* in hac Academia (a) *priuilegia*, *officia*, & *iuramenta.*

Syno-

(a) Hac in Academia cur multi etiam exteri fiant *Doctores Iuris*, id cauſae eſt, quod inſigne Doctorale conſtat hic *ad ſummum viginti quatuor coronatis*, hoc eſt, quadraginta circiter thaleris noſtris. Teſtis huius rei eſt *Andreas Dinnerus*, ICtus Altorfinus, in Epiſtola *Richterianis* annexa *p. 676.*

Synopſis Statutorum, Priuilegiorum, ac nouellarum Conſtitutionum Nationis Germanicae in Academia Aurelianenſi, deſumta tam ex vetuſtiſſimo codice, & duobus Statutorum libris poſterioribus, quam ex codice nouellarum Conſtitutionum.

Inſerta eſt a *D. Io. Georgio Eſtorio* decimae Parti ſuorum Kleinen Schrifften, editae *Giſſae 1737. 8.*

BAMBERGENSIS.

Domus Sapientiae, hoc eſt, Academia Ottoniana Bambergae fundata. Bambergae 1649. 4.

BASILEENSIS.

THEODOSII TREBELLIONIS Oratio pro inſtaurata Academia Baſilienſi. Baſileae apud Frobenium 1531.

De ortu Academiae Baſileenſis agit CHRISTIANVS VRSTISIVS *Chron. Baſil. lib. VI. cap. 2.*

LVCAE GERNLERI Oratio ſaecularis de ortu & progreſſu Academiae Baſileenſis. Baſil. 1660. 4.

IACOBI RVDINI Theatrum Academiae Baſileenſis. Baſil. 1679. 4.

In IO. IAC. SCHEVCHZERI *Nouis literariis Helveticis*, ab a. 1702. ad a. 1714. editis, viri docti Baſileenſes recentioris aeui deſcribuntur.

*IO. IACOBVS HOTTINGERVS (*Theologus Tigurinus,*) agit in Helvetiſcher Kirchen-Geſchichte libro quinto *p. 440. ſq.* de ortu Academiae Baſileenſis, item THEODORVS ZVINGERVS in *Methodo apodemica p. 161. ſqq.*

* Praeſens (anni 1718.) ſtatus Academiae Baſilienſis eius-

Digitized by Google

iuſque doctorum: in quo eorum patria, natales, munera, ac ſcripta recenſentur.

Exhibetur in *Biblioth. hiſt. theol. Bremenſi* T. II. p. 309.-339.

• Nomina Profeſſorum Baſileenſium anni 1725. repraeſentantur in *Bibliotheque Germanique* T. X. p. 229. ſq.

• Ad AEGIDII TSCHVDII *Chronicon Helueticum D. Io. Rudolphus Iſelius*, & quidem in Parte ſecunda Baſileae 1736. *fol.* emiſſa, ad *lib. XIV. p. 633 ſqq.* exhibet PII II. Bullam, qua conceſſit ciuitati Baſilienſi ius condendae Vniuerſitatis; deinde Edictum Senatus, quo promulgantur a. 1460. priuilegia nouae Academiae; poſtremo primi Rectoris Academiae Baſileenſis Edictum, leges continens Studioſis ſeruandas.

• Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Baſileenſis anni 1735. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 24. ſqq.*

• In Bibliotheca Ducali Gothana ſunt duo grandia volumina, *fol.* quibus continentur omnia Programmata in Academia Baſileenſi edita ab anno 1532. vsque ad annum 1604.

BEACIENSIS.

ANTONII CALDERONII Las Fieſtas, que la inſigne Vniuerſidad de Baeza (a) celebrò a la immaculata concepcion de la Virgen Nueſtra Sennora, con la charta, que la dicha Vniuerſidad eſcriuiò a Su Santidad, y el ſingular Eſtatuto hecho en fauor de la Concepcion. Beaciae 1618. 4.

BERNENSIS.

• Illuſtris Gymnaſii Bernenſis eiusque Bibliothecae moder-

(a) Eſt vrbs Andaluſiae.

moderna (*anni* 1722.) facies exhibetur in *Bibliotheca Bremenſi* *T. VI. p.* 716.-735.

Ibidem *p.* 722. ſcribitur, *Gymnaſium Bernenſe in iuſtae Academiae menſuram exſurrexiſſe: doceri enim ibi iam publice ſuperiores Facultates omnes cum Artibus: quamuis Gradus hic non conferantur.*

De eodem Gymnaſio agit ABR. RVCHATVS in *Hiſtoria Reformationis Helueticae*, Gallica lingua ſcripta, & Geneuae 1727. edita, *T. II. p.* 241. *ſqq.*

BITVRICENSIS.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoriae Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo quinto *p.* 661. 674. *ſq.* 689. & 715.

* Vid. de hac Academia ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p.* 305. *ſq.*

BONONIENSIS.

Academiae Bononienſis priuilegia, a PIO IV. a. 1536. conceſſa, exſtant in *Bullarii magni Romani* Tomo ſecundo *p.* 74. Ac *T. I. p.* 214. exhibetur Innocentii VI. a. 1360. data Ampliatio Studii generalis ciuitatis Bononiae ad Theologicam Facultatem.

* Bononienſis Collegii Hiſpanorum Deſcriptio, auctore IO. GENESIO SEPVLVEDA.

Exſtat in eius *Operibus*, Coloniae 1602. 4. editis, *p.* 63. *ſqq.*

Hanc Hiſtoriam in Italicum ſermonem eſſe conuerſam a *Franciſco Stephano*, & in Hiſpanicum ab *Antonio Vela*, docet

Ggg g 2 Nic.

Digitized by Google

Nic. Antonius *Bibliotb. Hiſp. T. I. p. 535.* e quo & diſcimus, editam eſſe priorem Verſionem Murciae 1590. poſteriorem Toleti 1566. 8. Eiusdem argumenti eſt liber IOANNIS MALO DE BRIONES *Deſcripcion del Collegio de S. Clemente de los Eſpannoles de Bolonia:* quod ſcriptum Bononiae 1630. 4. editum memorat idem Antonius eodem in Tomo *p. 559.* qui & *T. II. p. 86. a* conſulendus, vt appareat, idem hoc eſſe Collegium, quod Sepulueda deſcripſerat.

* NICOLAI BVRTII, Parmenſis, Bononia illuſtrata. Bononiae 1494. 4.

* EIVSDEM Elogium Bononiae. Bonon. 1498. 4.

Vtrumque opus laudat *Ianus Nicius Erythraeus Pinacothecae lib. I. p. 194.* Prius nuper recudi curauit Theologus Coburgenſis, *Meuſchenius*, in Tomo II. *Vitarum ſummorum virorum* Coburgi 1736. 4. *p. 157.-187.* Hic docti viri, qui Bononiam illuſtrarunt, paucis commemorantur, *p. 161.-172.* Caetera huius libri non pertinent ad Academiae Bononienſis hiſtoriam. Poſterius quoque opuſculum, elegiacis contextum verſibus, *tertio* ſuo *Tomo Vitarum* nuper (*1738.*) inſeruit *Meuſchenius p. 76.-98.* Ac ibi *p. 88.-92.* paucis celebratos videas clariores Academiae Bononienſis Profeſſores, & prius quidem alienigenas, tum & indigenas. Alios de doctis Bononiae viris ſcriptores commemorat Fabricius in *Conſpectu Theſauri literarii Italiae p. 287.*

* CAROLI SIGONII de rebus Bononienſibus libri VI. Francof. 1605. *fol.*

Hic etiam Academiae Bononienſis hiſtoria exponitur, ſed ſparſim, ſed perfunctorie. Nuper hoc opus recuſum eſt in tertio Tomo *Operum Sigonii* Mediolani 1733. & quidem cum Notis *Alex. Macchiauelli.*

IO. NICOLAI PASCHALIS ALIDOSII Doctores Legum Bononienſes. Bononiae 1620. 4.

Scri-

Digitized by Google

Scriptus eſt hic liber lingua Italica: qua lingua idem duobus voluminibus edidit Bononiae 1623. *I Dottori Bologneſi di Filoſofia, Medicina, Theologia, di legge.*

* Bononiae florentes recentiori aetate viros doctos eorumque ſcripta commemorat GREGORIVS LETI in *Italia regnante P. III. lib. II. p. 81. - 190.*

ANGELII GAGGII Collegii Bononienſis Doctorum origo & dotes. Bononiae 1710. 4.

Notizie degli ſcrittori Bologneſi de PELLEGRINO ANTONIO ORLANDI. Bononiae 1714. 4.

Ibidem a. 1728. prodiit ſecunda editio auctior.

* Deſcriptio inclytae & feliciſſimae ciuitatis Bononiae antiquae & hodiernae, vbi ipſius origo, conditores, -- ſtudia & Academia, Viri illuſtres ac eruditi, -- variaque rerum notabiliorum monumenta ex grauiſſimis & probatiſſimis auctoribus collecta exhibentur, recenti ſtudio compoſita per GEORGIVM QVAPNERVM.

* Exſtat in Burmanniano *Theſauro Italiae T. VII. P. I.*

Auguſtalis Theodoſiani Diplomatis Apologia pro Archigymnaſio. Opus ALEXANDRI MACCHIAVELLI, in Archigymnaſio Bononienſi Legum Interpretis. Bononiae 1726. 4. *pagg. 141.*

VOGLII, Medici Bononienſis, Tauole Chronologiche degl' Uomini illuſtri per lettere dall' Vniuerſità di Bologna. 1728. 4.

BVRDIGALENSIS.

De Academia Burdigalenſi agit IODOCVS SINCERVS

RVS in *Deſcriptione Burdigalae*, ſuo *Itinerario Galliae*, Argent. 1617. 12. edito, annexa, *Cap. X. p.* 771.-774.

Teſtatur *Georgius Richterus* in *Epiſtolis* ſuis, Noribergae 1662. editis, *p. 90.* latere ſub *Iodoci Sinceri* nomine *Iuſtum Zinzerlinum.* Verum eius nomen eſt *Zinzerlingius.* Edidit hic Lugduni 1610. *Criticorum iuuenilium Promulſidem*, recuſam in Schminckiano *Syntagmate Critico* Marburgi 1717. Factus dein *Zinzerlingius* eſt I. V. Doctor, Conſiliarius Regis Sueciae & Comitis Oldenburgici, ac Aſſeſſor tribunalis prouincialis Roſtochienſis. Vid. *Wittenii Memoriae Theologorum p.* 1352. & *Werdenhagenii* Dedicatio *ψυχολογίας Boehmianae.*

CADOMENSIS.

* Erectio Academiae Cadomenſis ab EVGENIO Papa IV. a. 1437. exſtat in Dacherii *Spicilegio T. VI. p. 405.* & in eius noua editione *T. III. p. 762.* Ibidem *p.* 499. & in editione noua *p.* 792. exhibetur CAROLI VI. Regis Francorum, Confirmatio Academiae Cadomenſis, data a. 1452.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis T. V. p. 846. ſqq.*

Hiſtoriam huius Academiae perſequitur PETRVS DAN. HVETIVS in *Originibus vrbis Cadomenſis* (*Les origines de la ville de Caen,*) Rothomagi 1702. 8. editis, *Cap. XVIII.*

CAESARAVGVSTANA.

IO. GASPARIS ORIGAS, in Caeſarauguſtano Gymnaſio Prof. Iuris, Patrocinium pro inclyto ac potentiſſimo Caeſarauguſtano Gymnaſio aduerſus contradictiones

Aca-

Digitized by Google

Academiae Oſcenſis, Propugnaculumque Oſcenſis ſcholae. Caeſaraugustae 1586. 4.

Memorat hunc librum Nic. Antonius *Bibl. Hiſp.* T. I. p. 532. haec adſcribens: *Oſcenſi antiquiſſimae ſcholae praeiudicium ne fieret, creſta Caeſaraugustae alia, Oſcenſes ſollicitabat cura, in hisque* Martinum Monter a Cueua, *eius vrbis ciuem, Gymnaſiique Profeſſorem primarium, huius partis propugnatorem.* Vid. intra OSCENSIS.

DIDACVS MVRILLVS in *Hiſtoria vrbis Caeſaraugustanae*, Barcinone 1616. *fol.* ſermone Hiſpanico edita, Catalogum exhibet Caeſaraugustanorum ſcriptis clarorum.

Non dubito, ibi etiam agi de Academia Caeſaraugustana. Vid. Nic. Antonius *Bibliotb. Hiſp.* T. I. p. 232. & T. II. p. 1.

CANTABRIGIENSIS.

De antiquitate Cantabrigienſis Academiae libri duo, Londinenſi autore. Londini 1568. 8.

Nomen auctoris huius eſt IOANNES CAIVS: quod praefixum eſt editioni huius libri alteri, quae Londini item prodiit 1574. 4. *Wakius* in *Rege Platonico* (de quo libro infra ago inter ſcripta Oxonienſis Academiae hiſtoriam illuſtrantia,) *p.* 107. docet, Caium hunc fuiſſe religionis Pontificiae, ac mera malitia contendiſſe, Cantabrigienſem Academiam eſſe Oxonienſi antiquiorem.

GVILIELMI SMITHI, Rectoris Meteſombienſis in prouincia Eboracenſi, Annales Academiae Cantabrigienſis.

EDMVNDI MVLLERI Accoun &c. hoc eſt, Relatio de Academia Cantabrigienſi & eius Collegiis. *Anglice.* Londini 1717. 8.

Digitized by Google

A full and impartiall Account of all proceedings in the Vniuerſity of Cambridge aginſt *D. Bentley*, by a membre of the Vniuerſity. Londini 1719. 8.

The Hiſtory and Antiquities of the Vniuerſity of Cambridge. II. Parts. By NICH. CANTALVPE & RICH. PARCKER. Londini 1721. 8. *pl.* 18.

* Iam a. 1715. *Thomas Hearnius* in Parte priori *Appendicis* ad *Ioannis Lelandi Collectanea p.* 185.-257. edidit RICHARDI PARKERI Σκέλετον *Cantabrigienſe*, *ſiue Collegiorum delineationem cum ſuis fundatoribus & benefactoribus*, a. 1622. conſcriptam, ſed adhuc ineditam; cui & nomina ſunt adiecta Epiſcoporum, qui ex hac Academia intra centum annos prodierunt. Idem *Hearnius* Oxonii 1719. edidit e MS. NICOLAI CATALVPI *Hiſtoriolam de antiquitate & origine Vniuerſitatis Cantabrigienſis*, adiunxitque *Thomae Sprotti Chronicis*. Duos hos libros quidam, qui nomen ſuum haud indicauit, Anglicam traduxit in linguam: adiecitque e *Rymeri Actis publicis* aliquot diplomata Collegiis huius Academiae conceſſa, itemque e Cottonianae bibliothecae codice MS. *Catalogum Rectorum & Cancellariorum* eius ab anno 1289. ad annum 1603; hinc *Simonis d'Ewes* Orationem in Parlamento habitam, contendentis, Cantabrigienſem Academiam Oxonienſi eſſe antiquiorem; denique e MS. *Relationem de tumultu incolarum vrbis Cantabrigiae aduerſus Academiam*. Caeterum ille & *Cantalupi* & *Parkeri* liber recenſetur in *Actis eruditorum* anni 1721. *p.* 434. *ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Academiae Cantabrigienſis anni 1723. exhibentur in *Bibliotheca Bremenſi T. VII. p.* 366.

* Relatio de Academia Neo-Cantabrigienſi in America;

Exhibetur a *Wittenio* in *Diarii biographici* Tomi ſecundi pagina vltima. De eadem Academia vid. *Andr. Caroli Memorabilium Eccleſiaſticorum ſaeculi XVII. lib. IV. cap.* 52. *p.* 907.

COLO-

COLONIENSIS.

* AEGIDIVS GELENIVS in *libro primo de magnitudine Coloniae Agrippinenſis*, (edit. Colon. 1645. 4.) *p. 9. - 12.* agit de Academia Colonienſi, etiam Vrbani VI. Papae literas confirmatorias exhibens.

Ibidem *p. 110.* pollicetur ſingularem librum *de Academiae huius pleno ſtatu, priuilegiis, &c.* Verum non ſtetit promiſſo.

COMPLVTENSIS.

*MICHAELIS DE LA CERDA (*Ieſuitae Hiſpani*,) Deſcriptio Academiae Complutenſis.

Exſtat in *Andr. Schotti Bibliotheca Hiſpaniae T. I. p. 52. - 62.*

Complutenſis Academiae Iura, Priuilegia & immunitates.

Exhibentur in *Bullario magno Romano T. V. p. 297. ſqq.*

IOANNES DE VERGARA, Profeſſor Complutenſis, (a. 1557. mortuus,) in Epiſtola quadam refert, *ſe iuſtum conſcripſiſſe volumen, in quo inſtituta Academiae Complutenſis & tradendarum diſciplinarum morem, praepoſita vniuerſi aedificii deſcriptione, latiſſime ſit proſecutus.*

Verum non exiit hoc opus opera typographica in lucem, imo periiſſe videtur: id quod colligo e relatione Nicolai Antonii *Bibl. Hiſp. T. I. p. 608.*

ALPHONSI GARSIAE MATAMORI Oratio, habita in Doctoratu Theologiae Didaci Sobannos, Academiae Compluti Moderatoris. Compluti 1558. 8.

Digitized by Google

ALPHONSI FERNANDEZ Paranymphus, ſeu Publica Legatio, habita in Theatro Complutenſis Academiae in Doctoratu nouem virorum clariſſimorum. Compluti 1559. 8.

Memoratur a Nic. Antonio in *Biblioth. Hiſp. T. I. p. 17.* qui addit, inter nouem illos Doctores nouos fuiſſe VILLALPANDVM.

ALVARI GOMEZ DE CASTRO Recebimiento, que la Vniuerſidad de Alcala (a) hizo a los Reies, quando venieron de Guadalaxara. Compluti 1560. 4.

IDEM de Complutenſi Academia agit in opere *de rebus geſtis Franciſci Ximenii*, Cardinalis & Archiepiſcopi Toletani, Compluti primum edito 1569. *fol.* dein Francofurti 1581. & ibidem 1603. in *Hiſpania illuſtrata.*

ALPHONSI SANCHEZ libellus pro iuramento Complutenſis Academiae circa defenſionem immaculatae conceptionis Mariae Deiparae. Compluti 1617. 4.

LVCAS DE MONTOIA (qui adhuc vixit a. 1626.) ſcripſit Hiſpanice *Hiſtoriam Card. Franciſci Ximenii. In hac etiam Complutenſis literariae reip. monumenta, Collegia, leges, claros viros, & innumera eius magnalia recenſet.*

Verba haec ſunt Auberti Miraei in libro *de ſcriptoribus ſaec. XVI. & XVII. cap. 230. p. 320.* editionis Fabricianae. Sed non fuiſſe editum hoc opus, & adhuc in monaſterio quodam Toletano ſeruari, docet Nic. Antonius *Bibl. Hiſp. T. II. p. 13.*

FRANCISCI HENRIQVEZ DE VILLACORTA Laureae Doctoralis Medicae Complutenſis Tomi duo, quibus

(a) Hoc eſt vrbis Compluti nomen Hiſpanicum.

Digitized by Google

bus continentur ſumme neceſſaria pro laurea Doctorali Academiae Complutenſis conſequenda. Lugduni 1670. *fol.*

Memorat hoc opus Nicolaus Antonius *Bibliotb. Hiſp.* T. *II. p.* 674.

CONIMBRICENSIS.

ANDREAE RESENDII, Oratio, habita Conimbricae in Gymnaſio Regio, anniuerſario dedicationis eius die, IV. Kal. Iulii 1551.

Recuſa eſt haec Oratio in *Deliciis Luſitano-Hiſpanicis* Coloniae 1613. 8.

In PETRI IO. PERPINIANI *Orationum* prima, a. 1555. habita Conimbricae, agitur de hac Academia.

FRANCISCI LEITAO FERREIRA Notitia Chronologica Vniuerſitatis Conimbricenſis. Pars I. ab a. 1287. vsque ad a. 1537. Vlyſſipone 1629. *fol. Alph.* 7. *pl.* 5.

Liber hic Luſitanica lingua exaratus recenſetur in *Actis eruditorum* anni 1733. *p.* 481. (471.) *ſqq.* vbi & docemur, in exitu huius operis reperiri *Catalogum Profeſſorum anni* 1729. Cur hanc Academiam Vlyſſipone Conimbricam tranſtulerit Rex *Ioannes III.* e *Franciſco Bernbardo de Brito* docetur in *Actis eruditorum* 1727. *p.* 322.

CRACOVIENSIS.

SIMONIS STARAVOLSCII Laudatio Academiae Cracouienſis. Cracouiae 1639. *fol.*

De hac Academia agit CHRISTOPH. HARTKNOCHIVS *lib. II.* de Republica Polonica cap. 2.

Digitized by Google

* HENRICI DE HVYSSEN (*Czareae Mai. Conſiliarii Status & bellici*,) Status praeſens Academiae Cracouienſis. 1709.

Inſertus eſt *Nouis literariis Germaniae*, Hamburgi 1709. 4. editis, *p. 462.-466.*

CREMONENSIS.

* SIGISMVNDI Imp. Priuilegium a. 1413. datum Cremonenſibus condendi Studium Generale exſtat in ANTONII CAMPI, Cremonenſis, *Cremona fedeliſſima Citta*, Cremonae 1585. *fol. p. 81. ſq.*

Succeſſu caruiſſe conſilium hoc, nemo ignorat.

CVLMENSIS.

Priuilegium fundationis Academiae Culmenſis, conceſſum a. 1387. a Papa Vrbano VI.

Exhibetur in Parte II. des gelehrten Preuſſens *faſcic. VI. n. 4.* vbi & indicatur, iamdudum exſpiraſſe illam Academiam.

DILLINGENSIS.

* Ratio atque Inſtitutio Studiorum Societatis Ieſu. Dillingae 1600. 8.

Conſtat hic liber excepta Praefatione paginis 206. Continentur eo leges Academiae Dillinganae, Patrum Soc. Ieſu regimini a conditore ſuo, OTTONE TRVCHSESIO, Cardinale & Epiſcopo Auguſtano, ſubiectae. E. g. *p. 35. ſqq.* exhibentur *Regulae communes Profeſſoribus ſuperiorum Facultatum*; p. 43. ſqq. *Regulae Profeſſoris S. Scripturae*; p. 51. ſqq. *Regu-*

lae

Digitized by Google

lae Profeſſoris Philoſophiae moralis. Caeterum cum nulla hic fiat Profeſſorum Iuris ac Medicinae mentio, inde apparere puto., imperfectam hanc eſſe Academiam, duasque duntaxat habere Facultates, Theologicam & Philoſophicam: qualis etiam Academia eſt Paderbornenſis.

DIVONENSIS CADVRCORVM.

Inſtructions & Memoires pour l' Vniuerſité de Cahors. 1600. 8.

DORPATENSIS.

Relation von der Inauguration der Univerſität zu Dörpt. 1632. 4.

Dorpatum literatum. 1698.

Huius auctorem eſſe DAN. EBERHARDVM, Sacerdotem Dorpatenſem, docet Krauſius im Ausführlichen Bericht von neuen Büchern *p. 423.*

* Profeſſores Academiae Dorpatenſis anni 1698. recenſentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1698. p. 55. ſq.* Ibid. *a. 1699. p. 338.* commemoratur OLAI HERMELINI, qui iſta in Academia Profeſſor fuerat, *Hiſtoria Academiae Dorpatenſis* inedita.

DVACENSIS.

* Bulla PII V. Pontificis, qua huius Academiae inſtitutio a. 1559. comprobatur, exhibetur ab *Aub. Miraeo* in *Diplomatum Belgicorum lib. I. cap. 116. p. 238.*

Traité de l' établiſſement de l' Vniuerſité de Doüay, par IEROME LE FRANC, Preſident du Conſeil d' Artois.

Digitized by Google

Hunc librum nondum eſſe editum, docet Le Long *Biblioth. Hiſt. de France p. 869.*

DVISBVRGENSIS.

* Nomina Profeſſorum Duisburgenſium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae 1704. p. 114.*

* FRIDERICVS LVCAE inaugurationem huius Academiae deſcribit in Europäiſchen Helicon *P. IV. Cap. VI. Sect. XXIII. p. 595. ſqq.* vbi & Priuilegia ei tributa exhibet.

* Oratio ſaecularis in memoriam Auguſtanae Confeſſionis nomine Academiae publico a. 1730. d. 26. Iunii habita a IO. HILDEBR. WITHOFIO, Hiſt. Eloq. & Gr. ling. Prof. Duisburgi *fol. pl. 21.*

Adiectae ſunt *Notae*, in quibus & reſpondet ad ſcriptum Pontificii cuiuspiam, irridentis hanc Academiam, quod in ſocietatem veniret Iubilaei Lutherani.

* In D. DAN. GERDESII, Theologi tum Duisburgenſis, nunc Groningani, *Miſcellaneis Duisburgenſibus*, quae Amſtelodami 1733. 1734. & 1735. 8. ſunt edita, *T. I. p. 121.-143.* exhibetur *Deſcriptio ſtatus praeſentis Academiae Duisburgenſis;* & *p. 538.-542. Series Profeſſorum, qui in Acad. Duisb. vsque ad haec noſtra docuerunt tempora;* & *p. 542. - 556. Elucidationes circa vitam & ſcripta Theologorum Duisburgenſium.*

* Catalogus Profeſſorum ac Lectionum Academiae Duisburgenſis anni 1733. exſtat in *Actis Academicis* eius anni *p. 374. ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Duisburgenſium exhibet GOETTENIVS in Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 772. ſq.*

EBO-

EBORENSIS.

ANTONII VASCONZELOS, (*Ieſuitae*,) Academiae Eborenſis Rectoris, Oratio, qua Philippum III. Regem Catholicum, ſalutauit Eborenſis Academia. Antuerpiae 1621. 4.

ERFVRTENSIS.

De laudibus Gymnaſii literarii apud Erphordiam. 1507. 4.

SVFFRIDI PETRI (*Prof. Erf. poſtea Louan. & Colon.*) Oratio pro reformatione Vniuerſitatis Erphordienſis. Erphordiae 1566. 8.

ANT. MOCKERI Opuſculum continens Orationes & Programmata biennis Rectoratus in Academia Erphordiana Erf. 1591. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

M. BARTHOLOMAEI LOENEYSEN (*Prof. Erf. ac tum Rectoris Magnifici,*) Series Magnificorum Academiae Erfurti Rectorum, continua ſucceſſione ab A. 1392. ad A. 1614. faſces Academicos gerentium, conſenſu Secreti Concilii ex tribus Vniuerſitatis Matriculis collecta. Erfurti 1614. 4. *Alph. 1. pl. 2.*

D. GEORGII GROSHAINII (*Prof. Theol.*) Paradiſus Geranus Academicus, ſiue Oratio, in qua Academia Erfurtenſis cum primaeuo, qui in Eden fuit, paradiſo comparatur. Erfurti 1633. 4.

D. IO. REHEFELDII Dubia de primis Erfordienſis Academiae natalitiis, indubia vero de iisdem documenta, cum nonnullis tum Rectorum, tum Doctorum ibi creatorum Indiculis.

Anne-

Annexus eſt hic libellus eius *Trophaeo Hermetico-Hippocratico*. Erfurti 1634. 4. edito, *p. 185. - 226.*

M. IOANNIS Vollbracht Votum deuotum, gratulans vrbis Erphurdianae Magiſterium Academicum, Catalogo nominum Rectorum ſalutatum. Erfurti 1650. 4.

IO. HVNDORPHII Encomium Erfurtinum, Beſchreibung aller denckwürdigen Dinge der Stadt Erf..rt, mit einem Catalogo Rectorum & Profeſſorum Gymnaſii. Erfurti 1650. 4. Idem a. 1651. edidit *Continuationem* huius *Encomii*.

Vtrumque ſcriptum patria lingua eſt exaratum, ex eoque notatu digniora excerpſit *Olearius* in *Synt. rer. Thuring. P. II. p. 46. - 55.* Etſi vero non Academiae, ſed Gymnaſii Profeſſores exhibet, multa tamen ibi occurrunt ad Academiae hiſtoriam pertinentia.

Apologia antiquiſſimae Vniuerſitatis Erphordienſis aduerſus Iohannem Volckmarum Bechmannum D. (*Prof. Iuris Ienenſem*,) qui affectato aemulationis ſtudio ſine fine dicit, ſcribit, atque, Erphordiae carnificem fuiſſe Vniuerſitatis Rectorem, mentitur, imperante eiusdem Vniuerſitatis honore, integritate, eminentia publicata a. 1672. 4.

Refutatio ſic dictae Defenſionis, quam Apologiae Vniuerſitati Erphordienſi extortae nuper oppoſuit Ioh. Volckmar Bechmann, I. V. D. eiusdem Vniuerſitatis iuſſu publicata a. 1672. 4.

* IO. MAVRITIVS GVDENVS in *Hiſtoriae Erfurtenſis*, Duderſtadii 1675. 8. editae, *lib. II. cap. 18.* de ortu agit Erfurtenſis Academiae.

Kurtzer Hiſtoriſcher Bericht, was es mit der Profeſſione Theologica Auguſtanae Confeſſionis auf der Univerſität zu Erfurt eigentlich für eine Bewandniß habe, und wie ungütlich dem jetzi-

jetzigen Profeſſori von einigen Privat-Leuten geſchehe, daß ſie ihm das wohlhergebrachte Amt und Titul ſtreitig machen wollen. Jena 1680. 8. *pl. 3.*

Auctorem ſcripti huius eſſe CASP. SAGITTARIVM, Prof. Ienenſem, docet Schmidius in *Vita eius p. 133.*

D. GEORGII CHRISTOPH. PETRI AB HARTENFELS Programma Iubilaeum. Erfurti 1692. *pl. 4.*

Hic breuiter & neruoſe deſcribitur hiſtoria Acad. Erfurtenſis. Recenſet cum ἐπικρίσει hoc Programma Tenzelius in Monathlichen Unterredungen anni 1692. *p. 839. - 848.*

* Nomina Profeſſorum Erfurtenſium anni 1703. recenſentur in huius anni *Nouis literariis Germaniae p. 262. ſq.*

Das jetzt lebende Erfurt. 1703. 12. *pl. 4.*

* Nomina Theologorum Academiae Erfurtenſis illorum, qui Auguſtanae Confeſſioni addicti ſunt, exhibet IO. CHRISTOPH. OLEARIVS in *Syntagmatis rerum Thuringicarum* Parte ſecunda, Francof. & Lipſ. 1707. edita, *p. 23. 24. 25.*

* Nachrichten von den vornehmſten Begebenheiten der Stadt Erfurt. Franckf. und Leipzig 1713. 8. *Alph. 1.*

Auctor libri huius eſt M. IO. MICH. WEINRICHIVS, Rector prius Lycei Meiningenſis, hinc illius aulae Diaconus: cuius a. 1727. exſtincti *Vitam* ſcripſit *Io. Caſp. Wezelius*, & a. 1728. Noribergae edidit: in qua *p. 54.* docetur, eum magnis moleſtiis huius libelli cauſa affectum incidiſſe in morbum melancholicum. Recenſetur iſte liber, & quidem honorifice, in *Actis eruditorum Germanicis T. II. p. 497. ſqq.* Agitur autem in huius libri *P. II. Cap. VI. de ſtatu rei litterariae in vrbe Erfurtenſi p. 251. - 299.* Ac *p. 257. - 271.* exhibentur nomina Re-

ctorum Academiae ab a. 1615. vsque ad a. 1705; p. 283. - 291. recenſentur Profeſſores Theologi Erfurtenſes Auguſtanae Confeſſionis.

BIANTIS (*pſeudonymi*) Lebens-Beſchreibungen der berühmteſten Erfurter. Erfurt 1722. 8. *pl. 12.*

Vitia huius libelli notat Motſchmannus in *Erfordia literata p. 345.* Auctorem eius eſſe IO. MICH. WEINRICHIVM, docuit me Profeſſor quidam Erfurtenſis.

* IO. CHRISTOPH. MOTSCHMANNI (*Prof.*) Erfordia literata, oder Gelehrtes Erfurth, worinnen ſo wohl von der Beſchaffenheit und Einrichtung der Erfurthiſchen Univerſität gehandelt, als auch von denen gelehrten Leuten, welche ſich hieſelbſt mit Schriften berühmt oder bekannt gemachet, ausführliche Nachricht ertheilet wird. Erſte Sammlung. Erf. 1729. 8. Zweyte Sammlung 1730. Dritte Sammlung 1730. Vierdte Sammlung 1731. Fünfte Sammlung 1731. Sechſte Sammlung 1732. *Alph. 2. pl. 10.*

Hunc accuratiſſima diligentia compoſitum librum recenſui in *Actis eruditorum a. 1733. p. 329. ſqq.* Eſt autem hic primus Hiſtoriae Academiae Erfurtenſis Tomus. Secundi Tomi iam quinque partes editae ſunt: quas vt excipiant reliquae, vtque ad finem perducatur hoc opus, vehementer optamus.

* GEORG. CHRISTOPH. KREYSIGIVS in der Hiſtoriſchen Bibliotheck von Ober-Sachſen, Dresdae 1732. edita, *p. 552. ſq.* exhibet *Scriptores de Academia Erfurtenſi.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Erfurtenſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 204. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Erfurtenſium anni 1737. proferun-

Digitized by Google

feruntur a GABR. WILH. GOETTENIO im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. III. p. 200. ſqq.*

FERRARIENSIS.

Bulla Bonifacii IX. 1391. data de erectione Studii Generalis in ciuitate Ferrariae exhibetur in CHERVBINI *Bullario Romano T. I. p. 224.*

FIRMANA.

Bullam Bonifacii VIII. de erectione Studii generalis in ciuitate Firmana, prouinciae Marchiae Status Eccleſiaſtici, exhibet CHERVBINVS in *Bullario Romano* (edit. 1638.) *T. I. p. 159.*

FRANCOFVRTANA.

CONRADI DE WIMPINA (*primi Rectoris huius Acad.*) Vniuerſitatis Studii Francofurtani ad Oderam Inuulgatio. 1506.

* Recuſa in Becmanni *Notitia Vniuerſ. Francof. p. 4. ſqq.*

PVBLII VIGILANTII AXVNGIAE (*Prof.*) Hiſtoria inaugurationis Vniuerſitatis Francofurtanae. Ibid. 1507. *pl. 4.*

Recenſetur hic libellus a Tenzelio in Monatlichen Unterredungen a. 1694. *p. 598. ſqq.* Recuſus exſtat in Becmanni *Notitiae*
* *Vniuerſitatis Francofurtanae* edit. 1707. *Auctario p. 1.-33.*

Solennia ſaecularis anni Academiae Francofurtenſis. Francof. ad Od. 1606. 4.

 * Cen-

Digitized by Google

* Centuria (*anonymi*) Scriptorum, qui in celeberrimis, praeſertim Lipſienſi, Wittebergenſi, & Francofordiana ad Oderam Academiis vsque ad annum 1515. floruerunt: edita a Io. Ioach. Madero. Helmſt. 1660. 4. *pl. 9. & dim.*

* IO. CHRISTOPH. BECMANNI Memoranda Francofurtana, Notitia Vniuerſitatis, Catalogus Bibliothecae, &c. Francof. ad Od. 1676. 4. *Alph. 3. pl. 3.*

* Auctor auctiorem edidit hunc librum a. 1707. *fol.* & quidem ita, vt *Notitia Vniuerſitatis*, (quae priori in editione decem duntaxat plagulas implebat,) ornata nunc iconibus, impleat *Alph. 3. pl. 17.* & *Catalogus bibliothecae Alph. 3. pl. 10.* Errores aliquot huius *Catalogi* notantur in *Hiſt. Biblioth. Fabricianae* T. *II. p. 522. ſq.* Caeterum *Notitia* illa *Vniuerſitatis Francofurtanae* eſt opus in ſuo genere perfectiſſimum.

Monumentum pietatis, quod Diuo FRIDERICO WILHELMO, Elect. Brandeb. ob inſtauratam Academiam Francofurtanam nomine Vniuerſitatis eius ad d. 16. Febr. 1689. erexit TIDO HENR. a LITH, Eloq. Prof. Francof. ad Viadrum 1689. fol.

* Profeſſores Francofurtani anni 1703. recenſentur in anni huius *Nouis literariis Germaniae p. 162. ſq.*

IO. CHRISTOPH. BECMANNI Secularia ſacra Academiae Regiae Viadrinae. Francof. ad V. 1706. *fol. Alph. 4. pl. 17.*

Recenſentur huius libri materiae in *Hiſtoriae Bibliothecae Fabricianae T. II. p. 520. ſq.*

MICH. RHODE Miracula ſaeculi ſecundi Vniuerſitatis Viadrinae. Francof. ad Od. 1706. fol.

Academiae Francofurtanae ad Viadrum Encaenia ſaecu-

ſaecularia Oxonii in Theatro Scheldoniano d. 26. Apr. a. 1706. celebrata. Oxonii 1706. *pl. 11. fol.*

Commemoratur liber hic in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 362.* ac docetur, in eo exhiberi aliquot *Orationes* & *Carmina* in illa ſolennitate recitata.

* Das ietztlebende Franckfurt an der Oder bey inſtehendem Jubel-Jahr 1706. 8. *pl. 3. & dim.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Acad. Francof. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 340. ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Acad. Francof. exhibet G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I. p. 322. ſqq.*

FRANECKERANA.

HENR. ANTONII NERDENI Initia Academiae Franequerenſis. Franeckerae 1613. 4.

CORNELII van ECK Diſſ. de iuribus quibusdam huius Academiae contra *Vlricum Huberum* recenſetur in *Hiſt. des ouvrages des Scavans* a. 1688. m. Maio *p. 110.*

* Profeſſores Academiae Franequeranae anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 288. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Acad. Franeckeranae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 250. ſq.*

FVLDENSIS.

Inauguratio huius Academiae, quae a conditore ſuo nomen accepit ADOLPHIANAE, a 1734. d. 19. Aug.

facta eſt. Vid. *Acta hiſtorico-eccleſiaſtica* (IO. CHRIST. COLERI) *T. I. p. 404.*

Praeludium quoddam & praeſagium huius Vniuerſitatis fuit *Academia Hiſtorico-Theologico-Eccleſiaſtica* a. 1711. Fuldae inſtituta, quam in *Epiſtola* iſto anno Suinfurti edita, & in *Actis eruditorum a. 1711. p. 555. ſq.* commemorata, deſcripſit GEORGIVS CONRADVS SIEGLERVS.

GENEVENSIS.

IAC. LECTII Academiae Geneuenſis Παλιγγενεσία. 1603. 8.

Ordo & Ratio docendi in Gymnaſio Geneuenſi. Geneuae.

* Profeſſores Geneuenſes anni 1707. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 259.*

* AMADEI LE FORT, Medici Geneuenſis, Deſcriptio Academiae Geneuenſis, qualis ſub auſpiciis anni 1720. fuit.

Exſtat in *Bibliotheca Bremenſi T. IV. p. 299.-311.* Ibi & p. 310. docetur, IO. ANT. GAVTIERIVM, Profeſſorem tum Geneuenſem, compoſuiſſe & *Hiſtoriam* & *Annales Reip. Geneuenſis*. Qui libri ſi edentur, accuratam etiam & plenam habebimus Geneuenſis Academiae hiſtoriam.

* Nomina Profeſſorum Geneuenſium anni 1730. proferuntur in *Bibliotheque Germanique T. XX. p. 204.*

* Nomina Profeſſorum Academiae Geneuenſis anni 1737. exhibentur in Kohlianis Berichten von gelehrten Sachen *a. 1737. p. 495.*

GIS-

Digitized by Google

GISSENSIS.

* LVDOVICI, Landgrauii, Literae inuitatoriae ad ſolennem actum promulgationis priuilegiorum Academiae Gieſſenſis, a. 1607. d. 7. Oct. *in* 4.

PHIL. NICOLAI (*Theologi Hamburgenſis,*) Panegyricus in nouam Giſſenae vrbis Academiam, ad LVDOVICVM, Landgrauium Haſſiae. Hamb. 1607. 4.

Eſt Carmen Latinum, iterum euulgatum inter huius Theologi *Opera Latina*, Hamburgi 1617. *fol.* edita: in quibus reperitur *T. II. p. 298. ſqq.*

Oratio panegyrica I. ſiue Actus primus promotionis Magiſtrorum, in quo praeſentibus Illuſtriſſimo ac Celſiſſimo Haſſiae Principe ac Domino, Domino LVDOVICO, &c. aliisque Illuſtribus ac Generoſiſſimis Comitibus, &c. Nobiliſſimis item, Magnificis, Ampliſſimis, Reuerendis, Clariſſimis, Conſultiſſimis, Excellentiſſimis, Lectiſſimisque viris, CASPARVS FINCKIVS, Logices Prof. publ. in Acad. Giſſena, verba fecit *de antiquitate, auctoritate, & dignitate Philoſophorum & Philoſophiae Magiſtrorum*, ſimulque XXIIX. honeſtiſſimis & doctiſſimis viris *Magiſterii* gradum contulit altero ſtatim poſt ſolennem *Priuilegiorum Academicorum promulgationem* die, anno MDCVII. 8. Octobris. Giſſae 1608. 4. *pl.* 7.

Aſſertio libertatis Academicae aduerſus iniuſtas *Hermanni Vulteii*, Prof. Marburgenſis primarii, querelas, & *Georgii Martinii*, Bartenſteinenſis, luſci illius Boruſſi, Studioſi Marburgenſis, & eiusdem *Vulteii* defenſoris maledicentiſſimi, mendaces & ſceleratas calumnias, conſcripta ad ſui iuris & ſuorum condiſcipulorum ac praeceptorum defenſio-

nem

Digitized by Google

nem a quibusdam inclitae Academiae Giſſenae Studioſis. Giſſae 1609. 4. *pl. 15. & dim.*

IOANNIS GEORGII, Heredis Norwegiae, Ducis Sleſuici, Holſatiae, Stormariae, ac Dithmarſiae, Comitis in Oldenburg & Delmenhorſt, &c. Regimen Academicum in illuſtri Heſſorum Giſſena anni 1609. Giſſae 1610. 4. *pl. 22.*

Sunt Acta Rectoralia huius Principis, qui praematuro fato Tubingae obiit a. 1613. Eius frater, IOACHIMVS ERNESTVS, a. 1610. Rectoratu huius Academiae functus eſt: cuius & ipſius *Regimen Academicum* dicitur eſſe editum.

IO. PETRI AVCHTERI, Phorcenſis, Harangue Françoiſe de louange, fondation, & ſituation de la trés celebre Academie de Gieſſe, declamée & imprimée à Gieſſe 1611. 4.

In STEPH. RITTERI *Coſmographia proſometrica*, Marburgi 1619. 4. edita, (cui poſtea nouus tantum titulus nouaque Praefatio eſt praefixa ibidem 1636.) *p. 496. ſqq.* exhibetur *Series Profeſſorum Giſſenſium.* Idem fit in IO. IVSTI WINKELMANNI Beſchreibung der Fürſtenthümer Heſſen und Hersfeld *f. 455. ſqq.*

In CONRADI DIETERICI *Inſtitutionibus oratoriis* editionis Vltraiectinae 1688. 12. *p. 120.-128.* exſtat *Commendatio Giſſae*, & *p. 129.-135. Commendatio Collegii Ludouiciani Giſſenſis.*

LVDOVICI IVNGERMANNI, Medic. D. & Prof. (*poſtea Prof. Altorfini,*) Praeconia clariſſimorum Profeſſorum Giſſenſium, more Lycophronico anagrammatismis, quibus ſingulis ſingula emblemata accommodantur, amoris & honoris debiti ergo adumbrata. Giſſae 1621. 4. *pl. 1.*

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTOPHORI SCHEIBLERI, Sermo panegyricus de vita vere philoſophica, vbi ediſſeritur maxime, quid deceat circa voluptates & varios caſus opum & honorum: vna cum actu promotionis (a) vltimae Magiſtrorum XII. in Academia Giſſena habitae a. 1624. d. 25. Maii. Giſſae 1624. 8.

* D. IO. TACKII, Med. & Phyſ. Prof. Academia Giſſena reſtaurata, id eſt, Solennia, quibus Academia Giſſenſis a. 1650. ſplendidiſſime reſtaurata fuit. Giſſae 1652. 4. *Alph. 1. pl. 1.*

M. IO. IVSTI PISTORII Propylaeum Athenaei Haſſiaci, exhibens Elenchum Profeſſorum in Academiis Marburgenſi & Giſſenſi. Giſſae 1665. 4. *pl. 3.*

In exitu huius libelli refertur, Giſſae vsque ad illud tempus in XIX. actibus XXVII. Theologiae Doctores, in XXV. actibus LX. Doctores Iuris, in XV. actibus XXVII. Doctores Medicinae, & in XXVII. actibus CCCLVII. Magiſtros Philoſophiae fuiſſe creatos.

M. IO. IVSTI VALENTINI (b) Parnaſſus Haſſiacus, duplici colle referens nomina Rectorum, Cancellariorum, Profeſſorum, Doctorum, Licentiatorum, atque Magiſtrorum. Editio ſecunda. Giſſae 1685. 4.

CHRISTOPH. DENSTADII Mnemoſynum Academicum, aeternum perennanti illuſtris Giſſenſium Athenaei celebritati dicatum, inſcriptisque illorum omnium nominibus, qui a fauſtiſſima eiusdem ſub annum huius ſaeculi quinquageſimum renaſcentia vsque ad annum praeſentem quartum ſupra nonageſimum vel ſceptra inibi tulere Recto-

 rum,

(a) Tum ſcilicet Marburgum translata fuit Academia Giſſena.

(b) Fuit hic magni Giſſenſis & Philoſophi & Medici, *Mich. Bern. Valentini*, pater.

rum, vel Sparta fulſere Cancellariorum, vel munere cluere aut etiamnum cluunt Profeſſorum, vel titulis denique atque honoribus Doctorum, Licentiatorum, Magiſtrorumque in illo aucti ornatique fuere, erectum. Giſſae 1694. 4. *pl.* 4.

Eſt haec Valentiniani opuſculi continuatio.

* Profeſſores Gieſſenſes anni 1703. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 148. ſq.*

* De Iubilaeo Academiae Giſſenſis a. 1707. celebrato vid. *Noua literaria Hamb. 1707. p. 161. 165. 412.* & *a. 1708. p. 66. ſq.* itemque der Neubeſtellte *Agent* in der dritten *Function p. 67. ſqq.*

MICH. BERNHARDI VALENTINI, Med. Prof. Oratio a. 1708. habita de incrementis Academiae Giſenae per ciues Haſſiae indigenas.

Annexa eſt eius *Praxi Medicinae infallibili*, Francof. 1711. 4. editae, & in *Actis eruditorum* eiusdem anni recenſitae *p. 482. ſqq.*

Faſciculus relationum epiſtolicarum, quibus ſtatus Academiae Giſſenſis ſuccincte delineatur. 1711. 4.

Auctorem harum Relationum eſſe *Immanuelem Weberum*, Giſſ. Prof. apparet ex eius *Catalogo ſcriptorum ſuorum*, quem Giſſae 1722. 4. edidit. Ibi enim *p. 11.* libellum hunc ſcriptis ſuis annumerat.

* De ortu & incrementis Academiae Giſſenſis agit IO. IVSTVS WINKELMANNVS in der Beſchreibung der Fürſtenthümer Heſſen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 466. ſqq.*

Hic & *p. 455. ſqq.* exhibetur Catalogus Profeſſorum Giſſenſium.

IM-

Digitized by Google

IMMAN. WEBERI Prodromus oder Vortrab derjenigen Nachrichten und Solennitäten, ſo auf hohe Verordnung des Durchlauchtigſten Fürſten und Herrn, Herrn Ernſt Ludwigs, Landgrafen zu Heſſen, ꝛc. bey dem im Jahr 1707. feyerlichſt celebrirten Iubilaeo Academico bey der löblichen Univerſität zu Gieſſen fürgekommen, und zu publiciren bißhero unterblieben. Gieſſen 1719. 4. *pl. 3. & dim.*

* Des Durchl. Fürſten und Herrn, Herrn Ernſt Ludwigs, Landgrafens zu Heſſen, ꝛc. General- und Haupt-Verordnung auf die im Decembr. 1719. durch eigene Deputatos beſchehene Viſitation Dero Fürſtl. Univerſität Gieſſen, und derſelben, ſo wohl quoad ſtudia & Profeſſiones omnium Facultatum, als Sprachen, Exercitien, und alle übrige Erforderniſſe und Bequemlichkeiten, beſſere und vollkommene Einrichtung, an erſtgedachte Dero Univerſität alſo abgegangen, ſamt Beylagen von Num. I. biß XLII. Darmſtadt 1720. *fol. pl. 17. & dim.*

Recenſetur hoc ſcriptum in den Gelehrten Zeitungen a. 1721. *p. 242. ſqq.*

Priuilegia Studioſorum Giſſenſium, ſub anniuerſaria Legum praelectione publice repetita, & Oratione panegyrica *de vſu & abuſu priuilegiorum* ipſis Cal. Iulii a. 1720. fuſius explicata a Rectore Academiae, MICH. BERNH. VALENTINI, Archiatro Haſſo-Darmſtadino, Prof. Med. & Philoſ. experim. ord. Giſſae 1720. 4. *pl. 4.*

* In der kurtzen Hiſtorie der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrtheit derer Heſſen Trimeſtri ſecundo, a. 1725. 8. edito, *p. 145. - 168.* hiſtoria Giſſenſis Academiae inde ab eius ortu vsque ad illud tempus deſcripta exhibetur.

M. FRID. BALTH. (c) GRANDHOMME Diſſertatio

(c) Hic nunc fungitur Paſtoratu in Eccleſia Haſſiaca, ac Diſſertationes quas-

tatio epiſtolica ad *D. Io. Melch. Verdries*, Med. ac Philoſ. Prof. qua illuſtris Academiae Giſſenae fundationem deſcribit, atque ſimul de dignitate Rectorali, eidem Kal. Ian. 1728. collata, gratulatur. Giſſae 1728. 4. *pl.* 2.

ERN. FRID. NEVBAVERI Commentatio de ſingulari Giſſenſium (*Theologorum*) ſtudio conſeruandae purioris doctrinae contra Socinianorum deprauationes, ad *D. Rambachium* ſcripta. Halae 1731. 4. *pl.* 3.

* Zwo Fürſtliche Verordnungen wegen der Studioſorum Theologiae auf der Univerſität Gieſſen. 1732.

Exhibentur im Heſſiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 85. ſqq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Gieſſenſis, d. 20. Apr. 1732. publicatus, exſtat in *Actis Academicis* anni 1733. p. 46. ſqq.

* Recenſion der Theologiſchen, Philologiſchen, und Hiſtoriſchen Diſputationum, ſo a. 1733. zu Gieſſen gehalten worden.

Exſtat in Tomo I. des Heſſiſchen Heb-Opfers. *p. 91.-104.*

* Ernſt Friedrich Neubauers, Antiq. lingg. Graec. & Orient. P. P. O. Kurzes Verzeichniß aller Profeſſorum Theologiae, ſo auf der Univerſität Gieſſen gelebet und gelehret haben. 1734. 1735.

Reperitur im Heſſiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 105. 125; p. 252.-255; p. 379.-383; p. 483.-494; p. 497.-525; p. 617.-631; p. 768.-783; p. 803.-818; p. 887.-912; 935.-959; p. 1121.-1131.*

* Catalogus Lectionum Academiae Ludouicianae 1735. menſe Aprili publicatus.

Exſtat

quasdam Theologicas inſeruit *Tomo II.* des Heſſiſchen Heb-Opfers *p. 207. ſqq. & 329. ſqq.*

Exſtat im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 819. ſqq.* Ibid. *p. 1112. ſqq.* exhibetur Catalogus lectionum menſe Septembri eiusdem anni editus.

* Recenſion der von den Gießiſchen Profeſſoribus a. 1735. edirten Theologiſchen und Philologiſchen Schriften, Vorreden, und Diſputationum.

Exhibetur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 1079.-1112.*

* Catalogus Lectionum a. 1736. d. 2. Apr. publicatus reperitur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. II. p. 79. ſqq.*

* Ernſt Friedrich Neubauers, P. P. O. Ausführliche Nachricht von dem Leben und Schriften aller Profeſſorum Philologiae ſacrae auf der Univerſität Gieſſen. 1737.

Exhibetur in *Tomo II.* des Heßiſchen Heb-Opfers *p. 368.-401.* prima huius Hiſtoriae pars: & altera *p. 664.-676:* nec dubium eſt, quin ibidem celeberrimus auctor exhibiturus ſit continuationem concluſionemque.

* Nomina Profeſſorum Giſſenſium anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS in Jeztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 773. ſqq.* qui ibidem vitas plurium exhibet vna cum ſcriptorum catalogis.

GOTTINGENSIS.

Programma, quo Muſis Gottingenſibus exilium indicit, ſimulque ſplendidiſſimum reditum praedicit C. A. HEVMANNVS, D. ſeptendecennis Inſpector eius & S. Theol. Prof. Gottingae 1734. d. 19. Apr. *4. pl. 1.*

Recuſum id eſt adiecta eius *Oratione exaugurali* Gottingae 1735. 4. *pl. 3.* Vtriusque noua editio reperitur in eius *Primitiis Gottingenſibus Academicis*, a. 1738. editis, *p. 271. ſqq.*

Digitized by Google

* Potentiſſimi Magnae Britanniae Regis, S. R. I. Principis Electoris, GEORGII II. inſtitutum condendi novam in terris Brunſuicenſibus Academiam literato orbi autoritate Superiorum exponit IO. DANIEL GRVBER, Sacrae Regiae Maieſtatis ab Aulicis Conſiliis.

Scriptum hoc publicae auctoritatis prodibat in *Actis eruditorum*, quae Lipſiae publicari ſolent, a. 1734. & quidem in *Menſe Octobri*, *p. 484. 485.* & *486.*

* AENOPETRANI WESTPHALI Zufällige Gedancken von Academien, bey Aufrichtung einer neuen Academie zu Göttingen in einem Sendſchreiben an Herrn Prof. Stollen eröfnet. Jena 1734. 4. *pl.* 3.

Latet ſub hoc nomine Rector Gymnaſii Osnabrugenſis, IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, qui a regione, in qua viuit, *Weſtphalum*, & ab oppido natali (eſt enim *Lobenſteinienſis* Variſcus,) *AEnopetranum* ſe appellauit.

* GEORGIVS CHRISTIANVS GEBAVERVS, D. Magnae Brit. Regi a Conſiliis aulicis, Anteceſſor Iuris primarius, & ad ea obeunda, quae Prorectoris ſunt, in Acad. Gotting. delegatus Commiſſarius, nouae Vniuerſitatis ciuibus primis S. P. D. Prid. Kal. Nou. 1734. 4. *pl.* 1. *& dim.*

Primum hoc eſt Gottingenſis Academiae Programma publicum, quo noua haec ſchola aperiebatur, Studioſique inuitabantur ad profitenda nomina & frequentanda Profeſſorum auditoria.

* De ortu Academiae Gottingenſis diſſerit GABR. WILH. GOETTENIVS, Paſtor Hildeſienſis, in *Tomo I.* (a. 1735. edito) des Jetztlebenden gelehrten Europa *p. 535.-538:* & *p. 539.-624.* vndecim Profeſſorum Gottingenſium vitam

&

& ſcripta exhibet. Eiusdem in Operis *Tomo II. p. 309. ſqq. 407. ſqq. 433. ſqq.* trium aliorum Academiae Gottingenſis Profeſſorum vitae deſcribuntur adiecto ſcriptorum cuiusque catalogo.

* Epiſtola, praeſentem Academiae Gottingenſis ſtatum exhibens. Gottingae 1735. 4. *pl. 1.*

* De ſtatu Academiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt, breuis & vera narratio. Gottingae 1736. 4. *pl. 1.*

Vtriusque ſcripti auctor eſt Prof. Gotting. IO. MATTHIAS GESNERVS.

* Liber a. 1736. Gottingae editus, & quidem partitim pro numero hebdomadum, inſcriptusque der Sammler, ſingulis paene foliis ſuis adiectam habet appendicem ad hiſtoriam nouae Academiae pertinentem.

Huius libri, in quo ingenioſam ſapientiam cum Germanicae dictionis elegantia certare videas, auctor eſt Praetor ciuitatis Gottingenſis Regius, FRID. CHRISTIANVS NEVBVRIVS, I. V. D.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Gottingenſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 83. ſqq.*

* In der Neuen Europäiſchen *Fama P. XXIX. p. 375. ſqq.* exhibetur *Relation* von der am *17. Sept. 1737.* vollzogenen feyerlichen Einweihung der Königlichen und Churfürſtl. *Georg-Auguſts-Vniuerſitaet* zu Göttingen.

* In (IO. PETRI KOHLII) Hamburgiſchen Berichten von gelehrten Sachen auf das Jahr 1737. *p. 611. ſqq.* & *p. 659. ſqq.* exhibetur Narratio de inauguratione Academiae Gottingenſis.

* Idea

* Idea Profeſſorûm Academiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt. Edita a. 1737. ipſis inaugurationis feſtis diebus: nunc auctior & emendatior recuſa. Gottingae 1738. 4. *pl. 1.*

Sunt tetraſticha ſingulorum Profeſſorum memoriae & honori dicata a GEORGIO MATTHIAE, *Medicinae Cultore, Bibliothecae Acad. Cuſtode:* qui nomen ſuum poſtremo loco exhibet. Hac altera in editione cuiuſuis Profeſſoris nomini ſubiicitur annus eius natalis & geſta antea munera.

* AVGVSTI GESENII, S. Theol. Stud. Oratio ſolemnis, comparationem inter Gymnaſia & Academias ſiſtens, qua Academiae Georgiae Auguſtae --- ipſo inaugurationis die XVII. Sept. 1737. Helmaeſtadii in Iuleo maiori pia mente congratulatur. Helmſt. 1737. *fol. pl. 9.*

* PETRI GERIKE (*Medic. D. & Prof. qui inaugurationi interfuit legatus Academiae Iuliae,*) Oratio in Iuleo maiori 1737. d. 15. Oct. habita de Academiarum Iuliae & Georgiae Auguſtae fortuna concordi. Helmſt. 1737. 4. *pl. 8. & dim.*

* B. F. H. D. Der in Göttingen geweihete Parnasſus, oder Ausführliche und gründliche Relation von der am 17. Sept. 1737. feyerlich vollzogenen Einweihung der Königl. und Churfürſtl. Georg-Auguſt-Vniuerſitaet zu Göttingen. Franckf. und Leipzig 1737. 8. *pl. 6. & dim.*

* Quatuor nummi in memoriam conditae & inauguratae Academiae Gottingenſis publice cuſi exhibentur in IO. DAV. KOELERI (Prof. Gotting.) Hiſtoriſcher Müntz-Beluſtigung ad a. 1737. *num. XXX. XXXVIII. XXXIX. & XL.* Tomi IX. *p. 233.-240. & p. 297.-315.*

Sculptura eſt elegantiſſima: cui adiuncta eſt *Deſcriptio hiſtorica*, qua hiſtoria Academiae anteinauguralis accurate exponitur, itemque Inaugurationis hiſtoria. Adiecta etiam eſt *p. 316.-320. GEORGII MATTHIAE Idea Profeſſorum Acad.*

cad. Georg. Aug. Cum autem in *Deſcriptione* illa *hiſtorica* quaedam correcta vellet nonnemo, huius monita ingenue exhibuit KOELERVS im Erſten Supplements-Bogen ad a. 1737. p. 423. ſq. adiectis nonnullis reſponſionibus. Illud quoque commemorandum, eam deſcriptionem, quam continet *Diſſertatio XXXVIII.* & *XXXIX*, antea tacito auctoris nomine editam fuiſſe ſeparatim ſub hoc titulo:

* Vorläufige Poſt-Relation von der am 17. Sept. jeztlauffenden Jahres glücklich vollbrachten Feyerlichen Einweihung der Königl. und Churfürſtl. Georg-Auguſt-Univerſität zu Göttingen. Gedruckt bey J. C. L. Schultzen, Univerſitäts-Buchdrucker. 4. *pl.* 2.

Ex quo fonte hauſta eſt *Relatio*, quam ſupra memorauimus, *Famae Europaeae*, itemque illa Deſcriptio, quae exhibetur in Kohlianis *Nouis literariis.* Habuit quoque ille, qui ſub literis *B. F. H. D.* latet, Koelerianam narrationem ob oculos: ſed ſimul apparet, ipſum interfuiſſe ſolennitatibus, multasque adieciſſe circumſtantias. Adiecit item Cantica in templo Academico accinentibus inſtrumentis muſicis decantata, & tria alia carmina Germanica huic ſolennitati dicata, poſtremo meditationem ſuam ipſius emblematicam.

* Im Zerſtreuer *p.* 293. - 303. deſcribitur Academiae Gottingenſis Inauguratio.

Horum foliorum philoſophicorum, quorum ſingula ſingulis emittebantur a. 1737. hebdomadibus (*in* 8.) Gottingae, ſcriptorem eſſe SAM. CHRIST. HOLLMANNVM, Prof. Gotting. conſtat.

* Acta coronationis d. 20. Sept. 1737. in Acad. Georgia Auguſta peractae, cum poëtica laurea a Magnif. Dn. Prorectore, IAC. WILH. FEVERLINO, conſuetis ceremoniis NICOLAVS CIANGVLO, Italicae linguae Lector, ornaretur. Gottingae 1737. 12. *pl.* 2.

* In *Actis Hiſtorico-Eccleſiaſticis P. XI. p. 760.-780.* exhibetur Deſcriptio inaugurationis nouae Academiae Gottingenſis.

Poſt IO. CHRISTOPH. COLERI, Concionatoris Aulae Vinarienſis, exceſſum e vita edit haec *Acta* nunc ſucceſſor eius in ſacro illo munere, WILH. ERN. BARTHOLOMAEI.

* De Academia Georgia Auguſta, quae Gottingae eſt, a Sereniſſ. Potentiſſimoque Principe ac Domino, Domino GEORGIO II. ... condita & a. d. 17. Sept. 1737. ſolenniter dedicata breuis narratio IO. MATTHIAE GESNERI. Adiecta Priuilegia Caeſareum atque Regium, itemque Monumenta alia hiſtoriam Academiae continentia atque illuſtrantia. Gottingae 1738. *fol. Alph. 2. pl. 11.*

Adiunctae ſunt tres nitidae figurae aeri inciſae, quarum prima Sciagraphiam vrbis Gottingae, altera Arcum triumphalem IO. FRID. PENTHERI, Prof. Gotting. tertia nummos inaugurales repraeſentat.

* * *

Quae celeberrimi nominis vir, HERMANNVS von der Hardt, Academiae Iuliae Profeſſor aetate maximus, hac occaſione (a) emiſit, ea minime decet praetermitti. Etſi enim is Academiae noſtrae hiſtoriam non perſequitur, illa tamen ipſa nonnulla pars eſt hiſtoriae, quod nouae Academiae tantum honoris tribuit vir non ſolum ob aetatem, ſed etiam ob magna multaque in rem literariam merita venerabilis. En igitur ſcriptorum *Hardtianorum*, Georgiae Auguſtae conſecratorum, titulos:

* HER-

(a) Recenſio aliquot *Hardtii* ſcriptorum huius generis exhibetur in Hamburgiſchen Berichten von gelehrten Sachen anni 1737. p. 631. ſq.

* HERMANNI von der Hardt Septem columnae (Prov. IX. 1.) Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt. Helmſtadii (a) 1737. *fol. pl.* 72.

Eiusd. Septem ornamenta ſupra ſeptem columnas Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt: *ſiue* In Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, a. 1737. d. 17. Sept. ſancte inauguratae ſerenam lucem ex Academiae Iuliae votis *Noui Libri VII.* Helmſt. *fol. pl.* 7.

Initium tantum huius Operis hic exhibetur.

Eiusd. Septem Baſes ſub ſeptem columnis cum ſeptem ornamentis Georgiae Auguſtae. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 5.

Eiusd. Coronis. Veritatis profeſſio in vtraque Academia, Regia Georgia Auguſta Gottingenſi & Iulia Helmſtadienſi, Muſarum Drama ſeptem ſcenis in ſeptem columnarum coronamenta ſeptem. *fol. pl.* 4.

Eiusdem Hiſtoria Heracleae Trachiniae in Academiae Regiae Georgiae Auguſtae natalem ſecundum a. 1738. d. 17. Sept. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 8.

Eiusd. Viciſſitudo fortunae in Ceyce & Alcyone, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 6.

Eiusd. Hiſtoria Curetum in AEtolia, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 15.

Eiusd. Effigies aenigmatica Nicolai III. Pontificis ſeculo XIII. in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 19.

(a) Conſtat opus hoc *ſeptem libris*, quorum tituli recenſentur in poſtremo folio *Monumentorum*, Hiſtoriae Inaugurationis Geſnerianae ſubnexorum.

Digitized by Google

Eiusd. Hiſtoria vrbium Gindari, Bambyces, & Nini in Syria & Aſſyria, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 7.

Eiusd. Hiſtoria Babylonis ex Gindarenis natae in Georgiae Aug. natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 7.

Eiusd. Hiſtoria Imperii Romani, Romae & Byzantii, Arcadio & Honorio Caeſaribus, in Regis Boruſſorum gemma, in Georgiae Aug. natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 10.

Eiusd. Tomi tertii Coronis. Geographia & Chronologia, regia ad antiquitatem reconditosque mythos via in vtraque Academia, Gottingenſi & Helmſtadienſi, ſororio vinculo iunctis: in honorem natalis ſecundi Georgiae Auguſtae. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 10.

GRAECENSIS.

SIXTI V. Inſtitutio Studii generalis diuerſarum ſcientiarum & bonarum artium in Collegio Presbyterorum Soc. Ieſu, a CAROLO, Auſtriae Archiduce, in oppido Graecen. Salzburgenſis dioeceſis fundato, & a GREGORIO XIII. erecto, cum redituum aſſignatione & priuilegiorum elargitione, 1585.

Exſtat in *Bullario Romano* CHERVBINI *T. II. p.* 523.

PETRI XIMENII Diſputatio, habita cum Balthaſare Tiſchero, Lutherano, de fide iuſtificante in Academia Graecenſi anno 1592.

Memoratur a Nic. Antonio *Biblioth. Hiſp. T. II. p. 201. ſq.*

* *Iacobus Pontanus*, Soc. Ieſu, in *Bellariis Atticis* edit. Francof. 1644. 8. *p.* 261. *ſq.* exhibet *Hiſtoriam initiationis* ſiue inau-

inaugurationis *Academiae Graecenſis* (a) *in Stiria*, e FRANCISCI BENCII *Annalibus Societatis Ieſu* anni 86. & 87.

Apparet hinc, duas duntaxat illi Academiae eſſe Facultates, Philoſophicam & Theologicam. Vid. & *Noua literaria Germaniae* anni 1707. *p.* 275. Ibidem *a.* 1709. *p.* 23. *ſq.* recenſentur acta huius Academiae anni 1707.

* De Profeſſore Hiſtoriarum nuper ibi conſtituto vid. *Bibliotheque Germanique T. XVII. p.* 206.

GRONINGENSIS.

Orationes ad inaugurationem Academiae Groningenſis habitae ab HERMANNO RAVENSBERGERO, Theol. D. & Prof. & IOANNE HVNINGA, I. V. D. Baſil. 1615. 4.

* De ortu Academiae Groningenſis differit VBBO EMMIVS, teſtis αὐτόπτης, in *Syntagmate de agro Friſiae inter Amaſum & Lauicam fl. deque vrbe Groninga*, editionis ſecundae, Groningae 1646. factae, *p.* 257. 258. & 259. ſub hoc titulo: *De Academia Groningae nuper inſtituta.*

Effigies & Vitae Profeſſorum Academiae Groningae & Omlandiae, cum Hiſtoria fundationis. Groningae 1654. *fol.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Groningenſis anni 1736. inſertus eſt *Actis* eius anni *Academicis p.* 310. *ſqq.*

(a) Ad eiiciendam e Stiria Lutheranam religionem conditam eſſe hanc Academiam, cognoſci poteſt e Ieremiae Hombergeri, Theologiae tum Doctoris Lutherani in vrbe Graecio, epiſtola, quae exſtat inter *Marbachianas p.* 681.

GRYPHISWALDENSIS.

* BALTH. RHAW, S.S.Theol. Lic. & Prof. Biga Diſcurſuum Academicorum de imminente ruina Academiae Gryphiswaldenſis. Gryph. 1638. 4. *pl. 6.*

* In DAVIDIS MEVII Delineatione der Pommeriſchen Landes-Verfaſſung, a. 1650. ſcripta, & a *Wilh. Frid. Piſtorio* in Parte quarta *Amoenitatum Hiſtorico-Iuridicarum* a. 1734. edita, *Caput XIV. p. 989. ſq.* eſt *de Vniuerſitate Gryphiswaldenſi.*

HENRICI WENDLANDI Catalogus Procancellariorum, Rectorum, Brabeutarum & Promotorum Academiae Gryphiswaldenſis ab anno fundationis ad A. C. 1655. Gryphisw. 1655.

* In *Originibus Pomeranicis*, a MARTINO RANGONE Colbergae 1684. 4. editis, de Academia Gryphiswaldenſi memorabilia occurrunt *p. 72. 92. 93. 117.* & *125.*

* D. IO. SAM. HERINGIVS in libro Germanico Stetini ſine mentione anni impreſſionis edito *de ERICO II. Duce Pomeraniae*, *p.* 1. & 2. agit de primo Academiae Gryphiswaldenſis Rectore.

IO. HEVNII Proſopographia metrica omnium Academiae Gryphiswaldenſis Profeſſorum. Gryphisw. 1668. 8.

Acta Feſti Iubilaei ab Academia Gryphiswaldenſi rite celebrati. Gryph. 1693. 4.

GEORGII CHRISTOPH. GEBHARDI, Math. Prof. Oratio de incunabulis Academiae Gryphiswaldenſis. Gryph. 1693. 4.

EIVS.

EIVSDEM Diſputatio Chronologica, qua probatur, annum reformatae Academiae Gryphiswaldenſis eſſe verum Iubilaeum. Ibidem 1693. 4.

* Profeſſores Gryphiswaldenſes anni 1699. nominatim commemorantur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 37. ſq.*

* Profeſſores huius Academiae anni 1709. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1709. p. 225. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Gryphicae anni 1726. exſtat in *Recenſionis Actorum erud. Roſtoch. Collectione II. p.* 242. *ſqq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum huius Academiae anni 1728. exhibetur im andern Stück der Schwediſchen Bibliotheck *p. 314. ſqq.* In eiusdem tertia Parte, a. 1729. edita, *p. 346.-349.* & in quarta, a. 1730. edita, *p. 374. ſqq.* commemorantur acta huius Academiae nouiſſima.

Nomina Profeſſorum Gryphiswaldenſium anni 1729. proferuntur ab ANDR. IOACH. ab HENEL in dem *A.* 1729. florirenden Schweden, Lubecae 1629. 4. edito, *p. 264. ſq.*

* Königliches (Schwediſches) Edict wegen des Vergleiches zwiſchen denen Herren Theologis zu Greiffswalde. 1730.

Exhibetur in der Fortgeſetzten Sammlung von alten und neuen Theologiſchen Sachen anni 1730. *p. 1162.-1169.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum anni 1733. in Academia Gryphiswaldenſi exhibetur in huius anni *Actis Academicis p. 143. ſqq.*

Programma Rectoris de fatis Academiae Gryphicae ſub Ducibus ſuis & Regibus Sueciae. 1737. *fol. pl.* 1. *& dim.*

* No-

* Nomina Profeſſorum Gryphiswaldenſium anni 1737. proferuntur a G. W. GOETTENIO im Jeztlebenden gelehrten Europa *T. III. p.* 207. *ſq.*

HAFNIENSIS.

WILLICHII WESTOVII Αὐτοσχεδίασμα in laudem Regiae Danorum Academiae. Hafn. 1604. 4.

D. IO. PAVLI RESENII (*Theol. Prof.*) liber de officiis Studioſorum Academiae Regiae Hafnienſis. Hafniae 1611. 8.

CASP. BARTHOLINI (*Prof. Med.*) de ortu, progreſſu, & incrementis Regiae Academiae Hafnienſis Oratio, dicta a. 1619. Ad calcem ſubiungitur Rectorum ab a. 1479. Profeſſorum vero ab a. 1539. catalogus. Hafniae 1620. 4.

* Recuſus eſt hic liber Wittebergae 1645. 4. *pl. 6.*

* IO. ISAACIVS PONTANVS *Chorographicae* ſuae *Deſcriptioni Daniae*, a. 1631. editae, & *Hiſtoriae* ſuae *rerum Danicarum* annexae, ſubiecit *p. 788.-792.* Catalogum Rectorum Academiae Hafnienſis ab a. 1497. vsque ad annum 1619.

* IO. SVANINGIVS *Chronologiae* ſuae *Danicae*, a. 1650. *fol.* emiſſae, inſeruit *p. 94.-106.* nomina Rectorum Academiae Hafnienſis ab a. 1479. vsque ad a. 1650.

* THOMAE BARTHOLINI Ciſta Medica Hafnienſis, variis conſiliis, curationibus, caſibus rarioribus, Vitis Medicorum Hafnienſium, aliisque ad rem Medicam, Anatomicam, Botanicam, & Chymicam ſpectantibus referta. Accedit eiusdem DOMVS ANATOMICA, breuiſſime deſcripta. Hafniae 1662. 8. *Alph. 1. pl. 18.*

Ex

Digitized by Google

Ex *Praefatione* auctoris haec repetimus, ad Haſnienſis Academiae hiſtoriam pertinentia: *Enimuero cum penes Medicae Facultatis Decanum, qui in Academia perpetuus eſſe ſolet, exempla Actorum omnium ſeruentur, tutisque auribus & cuſtodiis in* Ciſta *Facultatis deponantur, magno publicae rei Medicae detrimento cum Bibliotheca in praedam pabulumque haec & alia Vulcano ceſſerunt, quorum* D. THOMAS FINCKIVS, *auus noſter, per LIII. annos Decanus, nunquam ſiccis oculis meminit. Illius diuini ſenis nepos ego & ſucceſſor, in* Ciſta Medica, *ex officio Decanatus mihi concredita, ſparſas ſchedas Medicorum, tanquam naufraga fruſta, curioſe collegi, in ordinem ſecundum annorum ſeriem nullius praeiudicio digeſſi, Latio reddidi, quae noſtra dialecto legebantur, & hinc inde defunctorum monumentis conquiſitis Vitas illorum interſerui, qui publicis Programmatibus a patria Academia, fideli arcanorum temporumque cuſtode, fuerunt laudati. Haec. vno volumine contenta, excuſſis loculis, in publicam libertatem lucemque mitto, ne inuidiam clauſae diutius* Ciſtae *magnis detrimentis mortales expient, aut Medici noſtri, numero pauci, ſed meritis magni, gratis poſteris & digna immortalitate deſtituantur. Cuncta ſuis authoribus reddidi, praecipua, quae forte vtilia occurrerunt, complexus: geſtorum quoque documenta nonnunquam ſubtexui, certa ſpe fretus, bonis placitura & curioſis, quae pro temporum fama, patriae Academiae laude, & Medicinae incremento eſſe iudicaui. Alii, quos nobis Deus & fortuna eſſe voluerit ſuperſtites, tam noſtra, ſi merebuntur, quam aliorum Medicorum, quorum vel vitas omiſimus, vel lucubrationes, quia vel ad poſteritatem ſpectant, vel haberi non potuerunt, eo animo proſequantur, quo nos ea meliorum vtilitati dicauimus. Niſi grandior mole ſua liber concludendus fuiſſet, oculis publicis ſtitiſſem* Conſtitutiones nouellas, *quas Clariſſimi noſtrae Facultatis Doctores in commune conſulturi*

coeperunt, vt & nomen dignitatemque ſuam tuerentur & ſaluti aegrorum proſpicerent. Vere enim de Medicis dici poteſt, quod de ſapiente Seneca de otio eiusdem: Si quis bene de ſe meretur, hoc ipſo aliis prodeſt, quod illis profutura parat. *Sola vero Sereniſſimae Maieſtatis Regiae authoritas nobis ſupereſt, vt Empirici, monſtra hominum, apud nos debellentur. Hactenus enim vitia remediis fuere fortiora. Vale. Hafniae XXII. Decembris ANNO* CIↃ IↃCLXI.

ERASMI VINDINGII (*Prof.*) Academia Hafnienſis, in Regibus, Conſeruatoribus, Rectoribus, & Profeſſoribus ſuis repraeſentata. Haun. 1665. 4.

Huius libri continuationem ſuſcepiſſe *Petrum Ioannem Reſenium*, ſed morte intercedente non praeſtitiſſe, docet Nic.
* Petrus Sibbernius in *Bibliotheca hiſtorica Dano-Norwegica Cap. X. p. 309.* Nunc partes has ſuſcepiſſe *Andream Froelun-*
* *dium*, ling. Hebr. Prof. teſtis eſt *Thura* in Praef. ad *Ideam Hiſtoriae literariae Danorum p. 10.*

SEVERINI LINTRVPII Hiſtoria Academiae Hafnienſis.

Scriptor hic accuratiſſimus & indefeſſus haud dubie ſatisfacturus erat lectoribus. At, quam vidit lucem eius opus, eâ & periit, incendio videlicet Bergenſi: id quod ipſe docet in libello 1704. edito ſub hac inſcriptione: *Reliquiae incendii Bergenſis.*

* Nomina Profeſſorum Hafnienſium anni 1699. exhibentur in huius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 22. ſq.*

* ALBERTI THVRA Idea Hiſtoriae literariae Danorum. Hamb. 1723. 8. *Alph. 1. pl. 3. & dim.*

Ediderat hic ſcriptor a. 1721. Hafniae *Specimen Hiſtoriae literariae Danorum de Collegiis Cathedralibus & Academicis.* In quo libello quae tradit, poſtea *Ideae* modo laudatae intexuit omnia.

Digitized by Google

omnia. Huius *Ideae Cap. IV. §. 1.* de Academia Hafnienſi diſſerit, §. 2. de Academia Sorana; *Cap. V.* de Collegiis Academicis Hafniae; *Cap. VII. §. 1.* & 2. de Profeſſoribus Academiae Hafnienſis, §. 3. de Soranae Academiae Profeſſoribus.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Hafnienſis anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p. 152. ſqq.*

* Promotio Doctoralis, Hafniae in Iubilaeo religioſo a. 1736. facta, deſcribitur in der Däniſchen Bibliotheck, Hafniae & Lipſiae 1738. edita, *P. I. p. 272.-281.*

* Lectiones publicae Profeſſorum in Vniuerſitate Hafnienſi a Cal. Sept. 1737. ad Cal. Aug. 1738. exhibentur ibidem *p. 441. ſqq.*

* Catalogus duplex Diſputationum Hafniae habitarum a. 1736. 1737. & 1738. exſtat ibid. *p. 444. ſqq.*

* Trium adhuc viuentium Profeſſorum Theologiae Hafnienſium, *Io. Steenbuchii*, *Marci Woeldikii*, & *Ieremiae Frid. Reuſſii*, Vitae, adiecto librorum a ſingulis editorum Catalogo, inſertae ſunt eidem *Bibliothecae P. II. p. 410. ſqq.*

HALENSIS.

FRID. MADEWEISII Inauguratio Academiae Fridericianae, hoc eſt, Sala-Salomoneae. Halae 1694. *fol.*

* W. E. TENZELIVS in Monatl. Unterredungen anni 1694. *p. 513.-597.* exponit hiſtoriam inaugurationis Academiae Halenſis.

ANDR. LVPPII Beſchreibung der Inauguration der Univerſität zu Halle. 1694. 4. *pl.* 11.

Bericht von der ſolennen Inauguration der Univerſität zu Halle. 1694. 4. *pl.* 4.

• Beſchreibung der Ceremonien, mit welchen die neue Univerſität zu Halle den 1. Iunii 1694. inauguriret worden. Halle 1694. *fol. pl. 6.*

• Priuilegia Imperialia Vniuerſitatis Fridericianae. Halae Magd. ſumtibus Io. Frid. Zeitleri. 1694. *fol. pl. 3.*

Inauguratio Academiae Fridericianae ſiue Halenſis, conſcripta a CHRISTOPH. CELLARIO. Halae Magdeburgicae 1698. *fol. Alph. 2. pl. 4.*

Vid. recenſens hunc librum *Tenzelius* in Monatl. Unterredungen anni 1698. *p. 569. ſqq.* Recenſetur item hoc opus in *Actis eruditorum 1698. p. 369. ſqq.*

• Halenſis Academiae hiſtoriam inde ab a. 1531. vsque ad a. 1694. deſcripſit IO. PETRVS de LVDEWIG, & Tomo II. *Conſiliorum Hallenſium ICtorum* praefixit, implentem paginas 96.

Quae ibi minus vere ſcripſit vir alioqui magnus de ortu huius Academiae, quaeque inuidiam erga *Thomaſium*, *Stryckium*, & *Baierum* ſpirantia protulit, acriter notauit Gottingenſis Hiſtoricus, *Io. Dauid. Koelerus*, Collega meus coniunctiſſimus, in der 22. Müntz-Beluſtigung anni 1735. Vtinam prodiiſſet CHRIST. THOMASII Ausführlicher Bericht von dem Anfange und Fortgange der Hälliſchen Univerſität biß zu völliger Stiftung und *Introduci*rung derſelben: quem promiſit in *P. II.* der Philoſ. und Juriſt. Händel *p. 72. & 117.*

• Bericht deſſen, was wegen der zwiſchen den Evangeliſch-Lutheriſchen Geiſtlichen von der Univerſität und dem Stadt-Miniſterio in Halle eine Zeit hero geſchwebten Differentien durch von Sr. Churfürſtlichen Durchlaucht zu Brandenburg verordnete Commiſſion abgehandelt worden. Cölln an der Spree 1700. 4. *pl. 4. & dim.*

Conſ.

Conſ. *Speneri* Epiſtolae ad *Fiſcherum* in illius *Conſiliis Theologicis Latinis p.780.* & *781.* & *782.*

* Nomina Profeſſorum Halenſium anni 1702. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae 1703.p. 28.ſq.*

Kurze Nachricht von der Stadt Halle, und abſonderlich von der Univerſität daſelbſt. Halle 1709. 8. *pl. 11.*

* FRIDERICVS LVCAE im Europäiſchen Helicon, Francof. 1711. 4. edito, *P. IV. Cap. VI. p. 475.-504.* deſcribit *Fundationem & Inaugurationem Academiae Halenſis*, exhibens ſimul *Caeſarea Priuilegia.*

* Nomina Profeſſorum Academiae Halenſis anni 1726. exhibentur in *Bibliotheque Germanique T. XII. p. 225.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Halenſis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* illius anni *p. 277. ſqq.*

* CHRISTIANVS FRID. HEMPELIVS in annotationibus ad GVNDLINGII *Hiſtoriam literariam T. III. p. 3139.-3164.* ortum, inaugurationem, & progreſſum Halenſis Academiae deſcribit, producens etiam Papale & Caeſareum Priuilegia.

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Halenſium exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS *T. I.* des Jetztlebenden gelehrten Europa *p. 343. ſqq.* vbi & *p. 346.-440.* vitae ſex Profeſſorum & ſcripta commemorantur.

MART. SCHMEIZELII (*Prof. Hal.*) Rechtſchaffener Academicus, oder Gründliche Anleitung, wie ein Academiſcher Student ſeine Studien und Leben gehörig einzurichten habe: nebſt einem Vorbericht 1. von dem Schulweſen in Teutſchland überhaupt, 2. von den Univerſitäten überhaupt, 3. von der zu Halle inſonderheit. Halle 1738. 8.

Digitized by Google

HARDERVICENSIS.

* Inauguratio, Leges & Statuta illuſtris Academiae Ducatus Gelriae & Comitatus Zutphaniae, Harderuici conſtitutae. Harderouici 1727. 4. *pl. 4.*

* Harderuicum antiquum, ofte Beſchryvinge der Stadt Harderwyck, t'ſamen - geſteld by Mr. IOHAN SCHRASSERT, Raad en Secretaris derſelver Stadt, Harderwyck 1730. 4. *Alph. 1. pl. 10. & dim.*

In huius libri *Cap. XX. p. 94. - 104.* deſcribitur hiſtoria Academiae, commemoranturque omnes eius Profeſſores, adiectis plurium memorabilibus. Altera huius Operis pars prodiit 1732. *Alph. 1. pl. 2.* Exſtat etiam huius *Ioannis Schrasſert, I. V. D. Commentatio ad Reformationem Velauiae*, Harderuici 1719. 4. quo in libro deſcribuntur iura Velauiae ciuilia, & ab auctore illuſtrantur.

HEIDELBERGENSIS.

* Scriptores de Acad. Heidelbergenſi commemorat GEORG. CHRIST. IOANNIS in *Praef.* ad *Dan. Parei Hiſtoriam Bauarico-Palatinam p. 127. ſq.*

GEORGII IOANNIS, Comitis Palatini Rheni, (*tum Rectoris Acad. honorarii,*) Oratio de Scholae Heidelbergenſis inſtauratione. Heidelbergae 1558. 4.

Laudat hanc Orationem *Ioannes Fabricius* in *Hiſtoria bibliothecae ſuae T. V. p. 287.* docetque, in ea laudari OTTONEM HENRICVM, Electorem Palatinum, inſtauratorem & amplificatorem huius Academiae.

GEOR-

GEORGII SOHNII (*Theol. D. & Prof.*) Oratio hiſtorica de fundatione & conſeruatione Academiae Heidelbergenſis, habita a. 1587. d. 30. Nouembris. Hanouiae 1607. 4.

Recuſa exſtat in *Henrici Caroli van Byler Libellorum rariorum Faſciculo I.* Groningae a. 1733. edito, *num. III.* Eadem *Oratio* in linguam Germanicam translata a *Balth. Paumbachio,* S. Theol. D. & Hebr. linguae Profeſſore Heidelbergenſi, excuſa fuit Heidelbergae 1615. 8.

D. QVIRINI REVTERI Iubileus primus Collegii Sapientiae, quod eſt Heidelbergae. Heidelb. 1606. 4.

MELCHIORIS ADAMI Monumentorum Heidelbergenſium Apographum. Accedit Oratio habita in funere (a) *Marſilii ab Inghen*, primi Academiae Heidelbergenſis Rectoris a. 1396. Heidelbergae 1612. 4.

Iubilaeus Academicus, celebratus in Academia Heidelbergenſi. Ibidem 1618. 4.

* De ortu Heidelbergenſis Academiae agit DANIEL PAREVS in *Hiſtoria Bauarico-Palatina*, a. 1632. atque iterum 1717. edita, *lib. IV. ſect. 2. p. 166. ſq.* qui & ibidem commemorat *RVPERTI iunioris* beneficia erga hanc Academiam. Idem *lib. VI. ſect. 2. p. 297.* narrat, quae mutatio acciderit huic Academiae poſt mortem Electoris, FRIDERICI III.

* PETRI DE SPINA, Med. D. Oratio, cum renaſcentis Academiae Heidelbergenſis Archiuum bono omine exhiberetur, habita Heidelbergae d. 19. Iulii. Francof. 1651. 4. *pl. 3. & dim.*

Fuit

(a) De huius viri *Quaeſtionibus ſuper quatuor libros Sententiarum* vid. *Acta erudita Franconiae T. I. p. 193. ſqq.*

Fuit hic cognominis filius *Petri de Spina*, Archiatri Palatini, & in Acad. Heidelb. Prof. Medicinae, a. 1622. exſtincti, cuius *Vitam a Balth. Venatore* ſcriptam edidit Biponti a. 1732. 4. *Georgius Chriſtianus Ioannis*: qui de filii *Petri de Spina*, Phyſici Francofurtani, a. 1656. ibi mortui, vita meritisque diſſertationem ſuam adiecit, in cuius *§. XVIII. p. 43.* exponit occaſionem laudatae *Orationis de Archiuo Heidelbergenſi.*

IO. HENR. HOTTINGERI Collegium Sapientiae reſtitutum, ſiue Oratio ſecularis de Collegio Sapientiae, quod Heidelbergae eſt. Acceſſerunt Notae eiusdem de Heidelbergenſis Academiae origine, progreſſu, priuilegiis. Heidelbergae 1656. 4.

Parnaſſus Heidelbergenſis, ſeu Icones omnium huius Academiae Profeſſorum, cum elogiis. Heidelb. 1660. *fol.*

* FRID. SPANHEMIVS in *Introductione ad Hiſtoriam ſacram*, editionis Francof. 1698. 4. *p. 474. ſq.* e tabulario publico deſcribit originem Academiae (a) Heidelbergenſis.

* De celebratione Feſti ſaecularis tertii a. 1686. d. 25. 26. & 27. Nouembris paucis agit IO. HENR. HEIDEGGERVS in *Vita Io. Ludouici Fabricii*, *Theologi ArchiPalatini*, huius *Operibus*, Tiguri 1698. 4. editis, annexa, *p. 103. ſq.*

Praeſagium de hoc Iubilaeo commemoratur in *Bibliotheca Hiſt. Philol. Theologica Bremenſi T. II. p. 597.*

* Catalogus Rectorum Vniuerſitatis Heidelbergenſis ab a. 1386. ad annum 1624. inſertus eſt TOLNERI *Codici diplomatico Palatino* 1700. *fol*, edito *p. 129. - 132.*

DAVIDIS PAREI Hiſtoria Academiae Heidelbergenſis MSta.

Fuiſſe

(a) Hanc *primam Germaniae Academiam* appellat *Lehmannus Chron. Spir. lib. VII. cap. 38.*

Fuiſſe hanc in manibus *Caroli Lud. Tolneri* ac *Frid. Lucae*, apparet ex huius Europäiſchen Helicon *P. IV. cap. 6. p. 363.* & ex illius *Codice diplom. Palat. p. 123. 125. 127. 132.*

GEORGII FRANCI DE FRANCKENAV Oratio 1686. habita de ortu & progreſſu Vniuerſitatis antiquiſſimae in Germania, Heidelbergenſis. Heidelbergae 1687. 4.

* Profeſſores huius Academiae anni 1708. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1708. p. 437. ſq.*

* Profeſſores huius Academiae anni 1736. recenſentur in *Actis Academicis 1737. p. 344. ſqq.*

HELMSTADIENSIS.

* Paedagogii illuſtris (a) Gandershemii Inauguratio, Conſtitutio, Claſſes, Leges. Accedunt tres Orationes tum habitae a *D. Nic. Selneccero*, *M. Adamo Byſſandro*, Rectore, & *M. Eſaia Preiſero*, Profeſſore. Henricopoli ad Wolferbytum 1571. 8. *pl. 14.*

* Programma, quo IVLIVS, Dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis, a. 1576. publicauit ſuum conſilium condendae Helmſtadii Academiae, inſeruit *Saxoniae* ſuae DAVID CHYTRAEVS *p. 639. 640. 641.* edit. Lipſ. 1599. *fol.*

Profeſſorum Vniuerſitatis Iuliae Hiſtorica narratio de illius introductione. Helmſt. 1579. 4.

Quae hoc volumine continentur, recenſet Io. Fabricius in *Hiſtoria bibliothecae* ſuae *T. V. p. 280. ſq.* Altera huius *Narrationis* editio debetur *D. Corn. Diet. Kochio*, tum Prorectori, qui hunc ei praefixit titulum: *Hiſtorica narratio de inauguratio-*

Nnn n *ne*

(a) Hoc translatum in vrbem Helmſtadium paulo poſt euaſit Academia Iulia.

ne Academiae Iuliae & promulgatione priuilegiorum a Maximiliano II. Imp. collatorum. Editio ſecunda. Helmſt. 1713. fol. pl. 3. & dim.

Fürſtliche Braunſchw. Füneb. endliche Verordnung wegen abgeſchafften gänzlichen hochſchädlichen Pennal-Weſens auf der Fürſtl. Julius-Univerſität zu Helmſtädt. 1601. 4. *pl. 1.*

* HENR. MEIBOMII Oratio a. 1607. habita de Academiae Iuliae primordiis & incrementis.

Inſerta eſt Tomo tertio *Rerum Germanicarum* a *Meibomiis* collectarum, & Helmſt. 1688. editarum *p. 215.-223;* itemque *Variis Meibomii* (ſenioris) *opuſculis p. 520. ſqq.* Digna ſunt, quae hic inſerantur verba D. IOSIAE MARCI, Profeſſoris Iuris in Academia Ienenſi, poſtea Procancellarii Ducis Brunſuicenſis, IVLII, ad Ioan. Marbachium, Theologum Argentinenſem, a. 1580. ſcripta: quae epiſtola exſtat inter *Marbachianas*, a *Fechtio* editas, *p. 608. ſq.* Ibi *p. 609: His ex procellis*, inquit, (ex Academia Ienenſi) *in aulam ad officium Procancellariatus vocor a Duce Brunſuicenſi, IVLIO: vbi aliquantulum licuit reſpirare. Auctor ipſi fui, quod ſcholam Helmſtadii aperuit. Veſtrum* Erythraeum *magno ſane ſtipendio ad Profeſſionem Oratoriae conduxit. Quingenti enim thaleri annui ei fuerunt promiſſi cum penu locuplete, & donaticii nomine millia duo.*

M. CHRISTOPH. HEIDMANNI Orationes duae, quarum altera de Iuleo nouo ſiue illuſtri Muſarum aede in Academia Iulia ſplendide nuper dedicata, altera de beneficiis Ducum Brunſuicenſium in Academiam Iuliam & officio Academicorum. Helmſt. 1659. 4. *pl. 9.*

Prior habita & primum edita fuit a. 1612. poſterior 1613.

ANDREAE CLVDII, Prof. Iuris, Inauguratio ſplendidiſſimi noui Muſarum theatri in illuſtri Academia Iulia Helmſtadii, quam ex mandato Principis peregit. Francof. 1618. 4.

* Cry-

Digitized by Google

* Crypto-Papiſmus nouae Theologiae Helmſtadienſis, das heimlich Pabſtumb, in der neuen Helmſtädtiſchen Theologen Schrifften ---- hin und wieder verſteckt. ---- durch M. STATIVM BVSCHERVM, Paſtorn zu S. AEgidien in Hannover. Hamburg. *pl. 11. in 4.*

* Idem duo ſimilia Germanica ſcripta a. 1640. & 1641. edidit: quorum in vltimo etiam fata primi ſui ſcripti exponit.

* Gründliche Widerlegung eines unwahrhafften Gedichts unterm Titul, Crypto-Papiſmus, &c. Erſter Theil. Lüneburg 1641. 4. *pl. 19.* Ander Theil. Ibidem 1641. 4. *Alph. 2. pl. 6. & dim.*

CHRISTOPH. SCHRADERI Oratio ad Sereniſſimorum Ducum Br. & Lun. Illuſtres Legatos, viſendae ordinandaeque Academiae Iuliae miſſos, qua aduentum gratulatur Cal. Nouemb. 1650.

HENR. IVLII SCHEVRLII Oratio ad eosdem Illuſtres Legatos, qua de negotio feliciter peracto & gratulatur & gratias agit d. XX. Nouembris 1650.

CHRISTOPH. SCHRADERI Oratio in ſolemni ſtudiorum Academiae Iuliae inſtauratione habita ad Sereniſſ. Ducum --- Illuſtres Legatos a. 1652. 6. Id. Sextil.

EIVSDEM Oratio ad Sereniſſimorum Ducum Br. ac Luneb. --- Legatos, viſendae ordinandaeque Academiae Iuliae tertium miſſos, habita XXI. Dec. a. 1654.

* IOACHIMI HILDEBRANDI, S. Theol. D. & Prof. ord. Enchiridion controuerſiarum Helmſtadienſium.

Poſſideo libellum hunc MS. quem a. 1653. dictante auctore calamo exceperunt auditores ſui. Conſtat quadraginta ſex paginis. Pertractantur ſingulares Theologorum Helmſtadienſium, quas oppugnarunt Wittebergenſes, doctrinae defenduntur que. Annexa eſt octo implens paginas Σκιαγραφία *ſen-*

tentiarum & opinionum Theologorum Helmſtadienſium, in quibus a reliquis noſtris Theologis diſſentiunt. Sunt iſtae ſententiae numero ſeptem & quinquaginta. Commemoratur Collegium, quod vocant, Hildebrandianum hoc etiam a Weismanno *Hiſt. Eccl. T. II. p. 1195.* vbi vsque ad *p. 1203.* potiora inde excerpta exhibet.

* D. IOACH. HILDEBRANDI Oratio de fundatione Academiae Iuliae, habita in eiusdem Academiae natali octogeſimo ſecundo. Acceſſit HENR. MEIBOMII, olim Hiſt. Prof. Oratio de fundatione vrbis Helmſtadienſis. Helmſt. 1658. 4. *pl. 12.*

Haec *Meibomii* Oratio plane alia facie exhibetur in Tomo tertio Meibomiano *Rerum Germanicarum p. 224.* Prout enim Hildebrandus eam edidit, excepta fuerat ex ore dicentis. Quare illam, editioni quippe haud paratam, ſe non agnoſcere pro aui ſui foetu, teſtatur nepos Meibomius in Praefatione *p. 216.* laudati Tomi.

Pietas Academiae Iuliae, programmate publico Prorectoris & Senatus Academici aduerſus calumnias tum aliorum, tum *D. AEgidii Strauchii.* Helmſt. 1668. 4.

* Reſponſa duarum inclytarum Facultatum Iuridicarum, & vnius primarii Iurisconſulti, de Programmate *Laurentii Laurentini*, quod is vindicandae famae ac innocentiae *D. Georgii Calixti* & *D. Ioach. Hildebrandi* maledico & iniurioſo *D. Abrahami Calouii* Programmati oppoſuit. Helmſt. 1678. 4. *pl. 6. & dim.*

* Hiſtoria feſti ſecularis ſolenniter celebrati Idibus Octobris 1676. ab Academia Iulia. Helmſt. 1678. *fol. Alph. 2. pl. 22.*

CHRISTOPH. SCHRADERVM eſſe huius Hiſtoriae ſcriptorem, docet Io. Fabricius in *Hiſt. bibliothecae ſuae T. II. p. 517.*

Digitized by Google

517. vbi & recenſet adiecta ei monumenta. Inter haec *p. 256. ſqq.* proferuntur *Nomina Profeſſorum Academiae Iuliae, qui intra primos centum annos fuerunt.*

* GEBHARDI THEODORI MEIERI (*Prof. Theol.*) Monumenta Iulia, memorias Profeſſorum Helmſtadienſium, qui diem ſuum obierunt, exhibentia. Helmſt. 1680. 4. *Alph. 1. pl. 3.*

Exhibentur hic tantummodo Vitae Profeſſorum ordinis Theologici & Iuridici.

* CASP. COERBERI (*Prof.*) Oratio ad -- Illuſtres Legatos, Academiae Iuliae viſitatione feliciter perfunctos, habita XXI. Martii 1690.

Inſerta eſt *Clariſſimorum virorum ſelectis Orationibus*, Lipſiae a *Ioh. Erb. Kappio* editis, *p. 615. ſqq.*

* IO. FABRICII (*Prof. Theol. Helmſt.*) Oratio, a. 1698. d. 8. Dec. habita, de pietate & prudentia D. IVLII in condendis Statutis Theologicis Academiae ſuae.

Edita eſt ab auctore in *Amoenitatibus Theologicis* Helmſt. 1699. 4. *p.* 772. - 795. Hic etiam *p.* 784. - 788. commemorantur omnes, qui vsque ad annum 1697. in Acad. Iulia creati fuere *Doctores Theologiae.*

HERMANNI von der HARDT Oratio de nouis Academiae Iuliae dotibus, cum Prorectoris munus ſucceſſori traderet, d. XX. Iulii 1702. in publica panegyri dicta.

* Nomina Profeſſorum Helmſtadienſium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p. 73. ſq.*

Deſcriptio ordinationum, ſecundum quas cultus diuini in templo Academico, quod *Porta coeli* dicitur, ſunt peragendi. Helmſt. 1704.

* Tota inſerta eſt *Nouis literariis Germaniae* anni 1705. *p. 115. ſqq.*

* De ortu Academiae Iuliae agit PHIL. IVL. REHT. MEIERVS in *parte tertia* (a. 1710. edita) der Braunſchweigiſchen Kirchen Hiſtorie *Cap. VIII. Sect. VII. §. 1. - 5. p. 416. - 423.*

* IVSTI CHRISTOPH. BOEHMERI (*Prof.*) Memoriae Profeſſorum Helmſtadienſium in Medicorum ordine, qui diem ſuum obierunt. Guelferb. 1719. 4. *pl. 8.*

* Annales Academiae Iuliae, ex editis & MSS. monumentis compoſiti. Semeſtre primum. Brunſuici & Helmſt. 1722. 8. *pl. 13.* Semeſtre II. 1722. *pl. 12.* Semeſtre III. 1722. *pl. 13. & dim.* Semeſtre IV. 1723. *pl. 15. & dim.* Semeſtria V. VI. VII. & VIII. Helmſt. 1725. *pl. 13. & dim.* Semeſtre IX. 1725. *pl. 12.* Semeſtre X. 1726. *pl. 12.* Semeſtre XI. 1726. *pl. 12.* Semeſtre XII. 1727. *pl. 9.* Semeſtre XIII. 1727. *pl. 11.* Semeſtre XIV. 1728. *pl. 11.* Semeſtre XV. 1728. *pl. 13.*

Continentur haec *Semeſtria* tribus voluminibus, quorum ſingulis ſuus *Index* eſt adiectus. Initium huius operis fecit D. CORN. DIET. KOCHIVS, Philoſ. ac Theol. Prof. & quatuor abſoluit *Semeſtria.* Tum Spartam hanc nactus (deceſſerat enim *Kochius* a. 1724. d. 25. Octobris,) GOTTLIEB SAMVEL TREVERVS, Profeſſor tum Helmſtadienſis, nunc ICtus & Philoſophus Academiae Gottingenſis, impigre perrexit in hoc ſtadio per plures annos: qui & ſingulis *Semeſtribus* ab ſe confectis *Dedicationem* praepoſuit, eique nomen ſuum ſubſcripſit. Caeterum ne fallat titulus huius operis, credanturque hi eſſe annales Academiae Iuliae inde ab eius exordio, ſcias, hic tantum enarrari, quae geſta ibi ſunt illis annis, quibus hi *Annales* conſcribebantur.

CORN. DIET. KOCHII (*Prof.*) Oratio de Academia

mia Iulia diſciplinarum emendatrice, dicta XV. Oct. natali Academiae CXLVIII. Helmſt. 1723. 4. *pl.* 2.

* CHRISTIANI GOTTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenſes quosdam de Academia Iulia bene meritos recenſet. Altorfii 1727. 4. *pl. 1. & dim.*

* ERHARDI REVSCHII, Eloq. & Poëſ. Prof. Hiſtorica narratio de ſacris ſaecularibus, quae ob capita purioris doctrinae Auguſtae Vindelicorum a. 1530. reparata ſolemni feſtoque ritu iterum celebrabat Academia Iulia, ſubiunctis Programmatibus & Orationibus. Helmſt. 1730. 4. *Alph. 1. pl. 6.*

* IVSTI CHRISTOPHORI BOEHMERI Memoriae Profeſſorum Eloquentiae, quos habuit Academia Helmſtadienſis, nunc primum editae a *Chriſtophoro Auguſto Heumanno*, D. Gottingae 1733. 4. *pl. 3. & dim.*

Compertum habeo, Boehmerum illum etiam caeterorum Philoſophici ordinis Profeſſorum vitas elaboraſſe: quas ſpero ſuis e tenebris aliquando prodituras eſſe in apricum publicum.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Helmſtadienſis anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* eius anni *p. 176. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Helmſtadienſium anni 1727. proferuntur in *Bibliotheque Germanique T. XIII p. 219. ſq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Helmſtadienſium recitat GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I.* (a. 1735. edito) *p. 669. ſqq.* vbi & *p. 672.-750.* aliquot Iuliae Profeſſorum hodiernorum vitas enarrat.

HVE-

HVESCANA.

Vid. OSCENSIS.

IENENSIS.

* Scriptores de Academia Ienenſi exhibent GEORGIVS CHRISTOPH. KREYSIGIVS in der Hiſtoriſchen Bibliothec von Ober-Sachſen *p.570. ſqq.* & BVRC. GOTTH. STRVVIVS in *Bibliothecae Saxonicae P. III. Sect. I. §. 20.*

* IOANNIS STIGELII (*Profeſſoris Ienenſis,*) Oratio de cauſis, quare conſtituantur Academiae, habita Ienae in celeberrimo conſeſſu Illuſtriſſimorum Ducum Saxoniae, Principum, Comitum, Nobilitatis, & coetus Scholaſtici, cum publice recitarentur Priuilegia & Statuta Academiae Ienenſis 2. die Februarii anno ſalutis M.D. LVIII. Eiusdem Stigelii Epiſtola, continens narrationem celebratae in hoc conventu pompae & ſpectaculorum. Ienae 1558. 4. *pl. 12.*

Recuſa fuit ſola *Epiſtola* a. 1590. & adiecta *Nic. Reusneri Panegyri*, quae mox nominabitur. Eadem *Epiſtola* vna cum ſubiectis carminibus exſtat in B. G. Struuii *Bibliotheca librorum rariorum*, & quidem in *Theca prima p. 1.-32:* in cuius *Bibliotheca antiqua* a. 1706. *p. 315. ſqq.* etiam epitome exhibetur huius Epiſtolae. In eiusdem *Stigelii Poëmatum libro III.* (edito Ienae 1567. 8.) eiusque ſecundo libro, (eſt enim tertius liber rurſus diſſectus in tres libros,) *elegia ſecunda* eſt Programma *initio Academiae propoſitum*, *cum praelecturus eſſet* Oratorem Ciceronis & Virgilii Georgica. Ac plura ſequuntur ibi metrica programmata Academica. *Elegia XV.* eſt ad *Ioannem* (a) *Schroeterum*, *Medicum*, *iturum ad Imp. Ferdinandum, & petiturum Priuilegia Academiae Ienenſis.*

* Frey-

(a) Hic primus fuit Academiae Ienenſis Rector.

Digitized by Google

* Freyheiten, Ordnungen, und Statuten der Löblichen Univerſität Jena, durch den Durchl. Hochgeb. Fürſten und Herrn, Herrn Johans Wilhelm, Herzogen zu Sachſen, ꝛc. erneuert und publiciret a. 1569. am Tage Concordiae den 18. Febr. *pl. 5. in 4.*

* Fürhaltung des Durchl. Hochgeb. Fürſten und Herrn, Herrn Johans Wilhelm, H. z. S. ſo Ihre F. G. in deren Hof- und Land-Räthe Beywesen vor Verleſung und publicirung der Priuilegien, Statuten, und Ordnungen der Univerſität Jhena perſönlich gethan haben am Tage Concordiae. 1569. *pl. 1. in 4.*

NIC. REVSNERI Panegyris Actus Doctorei Iurisconſultorum, celebrata ſolenniter in Academia Salana. Acceſſit IO. STIGELII Epiſtola de inauguratione Academiae Salanae. Ienae 1590. 4. *pl. 12.*

Recenſetur haec Oratio panegyrica in Struuii *Bibliotheca antiqua anni 1706. p. 314. ſq.* doceturque, hic Profeſſores Academiae Ienenſis inde ab initio commemorari, ac potiſſimum Iuris Profeſſores laudari.

D. AMBROSII REVDENII (*Prof. Theol.*) Oratio de diſciplina in Academia Ienenſi. Ienae 1587. 4. *pl. 4.*

* ELIAE REVSNERI (*Prof. Hiſt.*) *Iſagogae Hiſtoricae*, Ienae iterum a. 1609. 4. editae, annexus eſt *p. 631. - 635. Catalogus Rectorum Academiae Salanae.*

M. SAM. GVALTERI Hiſtoria breuis & Catalogus omnium a fundatione Profeſſorum Academiae Ienenſis, vna cum Gratulatione de Rectoratu ad *D. Salom. Glaſſium.* Ienae 1639. 4. *pl. 3.*

ADRIANI BEIERI (*Archidiaconi Ienenſis,*) Nomenclator Rectorum & Profeſſorum, quotquot in Academia Ienenſi docuerunt. Ienae 1631. 12.

Digitized by Google

Recuſus fuit libellus hic a. 1652. & 1659. *in 12.* & ſemper auctus ad annum nouae editionis vsque.

EIVSDEM Syllabus Theologiae Doctorum & Licentiatorum in Salana promotorum. Ienae 1641. 12.

EIVSDEM Syllabus Doctorum & Licentiatorum, Ienae ab anno 1568. vsque ad annum 1652. promotorum. Ienae 1652. 12. *pl.* 2.

Gründlicher Bericht des bey der Univerſität Jena a. 1660. im Auguſto entſtandenen Tumults. Jena 1660. 4. *pl.* 4.

Exſtat etiam in *Diario Europaeo T. V. p. 205. ſq.*

Pennalismus proſcriptus profligatusque ab Academia Ienenſi. Ienae 1661. *fol. pl.* 3.

M. MICH. SCHWIMMERI (*poſtea Rectoris Scholae Rudolphopolitanae*,) Diſſ. de Academicis omnium Facultatum Profeſſoribus in Athenaeo Salano. Ienae 1671. 4.

* D. IO. MVSAEI Ableinung der ausgeſprengten abſcheulichen Verleumdung, ob ſey in Jena eine neue Secte, der Gewiſſener genannt, entſtanden. Jena 1674. 4. *pl.* 8.

Statim anno ſubſecuto recuſum ibidem fuit hoc ſcriptum, adiectis *Vindiciis ſacri codicis contra empaectam hunc, Matthiam* videlicet *Knuzenium*, qui ſe conditorem nouae *Conſcientiariorum* ſectae profeſſus fuerat. Vid. de illo Academiae Ienenſis dedecore Sagittarius *Introd. in Hiſt. eccl. cap. XXXIII. Sect. XIV. p. 879. ſq.* Mollerus *Iſag. in Hiſt. Cimbricam P. II. cap. 6. p. 166*; Baelius *Diction. Hiſt. Crit.* v. *Knutzen*; M. V. la Croze in ἀνωνύμως a. 1711. editis *Entretiens ſur divers ſujets d' Hiſtoire, de Litterature, de Religion, & de la Critique p. 400.-417*; Unſchuldige Nachrichten a. 1703. *p. 570. ſqq.* Monatliche Auszüge zu Hannover a. 1702. *menſe Aprili p. 17.* Habeo MS. *Knuzenii* illius, appellantis ſe Hanß Friedrich von Vernunft, Colloquium (vix vnam plagulam, ſi excuderetur, impleturum,) ita

ita inſcriptum: Ein Geſpräch zwiſchen einem Lateiniſchen Gaſtgeber, und drey ungleichen Religions-Gäſten, gehalten zu Altenau, nicht weit von Hamburg.

CASP. SAGITTARII Clypeus veritatis & innocentiae, oſcribus & calumniatoribus Academiae Ienenſis oppoſitus. Ienae 1676. 4.

* M. Adrian Beiers Architectus Ienenſis, Abbildung der Jeniſchen Gebäude. Jena 1681. 8. *Alph. 2. pl. 6.*

Hic agitur *Cap. 43. 44.* & *45.* von der Univerſitäts-Kirche, *Cap. 52.* von dem Collegio der Univerſität, *Cap. 53.* von dem Univerſitäts-Conſiſtorio, *Cap. 54.* von den Auditoriis, *Cap. 55.* von der Bibliotheck, *Cap. 56.* von der Communität, *Cap. 57.* von dem Mediciniſchen Garten.

Erzehlung des Verlaufs, welchergeſtalt dem Durchlauchtigſten Johann Wilhelm, Herzog zu Sachſen, als Magnificentiſſimo das Regiment der Univerſität Jena a. 1688. übergeben worden. Jena 1688. *fol.* mit Kupfern.

* CASP. SAGITTARII Hiſtoria templi Ienenſis Academici. Accedunt Epitaphia & Inſcriptiones ſepulchrales huius templi: item Oratio de Ducibus Saxoniae, Academiae Ienenſis Rectoribus, & nonnulla alia. Ienae 1690. 4. *pl. 5.*

Prima huius opuſculi editio a. 1685. facta erat: eaque recenſetur in Jenaiſchen Monatlichen Nachrichten a. 1729. *p. 144.-154.* Tertia editio a. 1720. prodiit.

IDEM de Ienenſis Academiae ortu agit in *Hiſtoria IOANNIS FRIDERICI, Electoris Saxoniae,* a. 1678. edita, *§. XXIII.*

Jetztlebendes Jena. 1701. 12.

* IO. CHRISTOPH. OLEARIVS in *Syntagmate rerum Thuringicarum,* ſcripto Germanico, Francof. & Lipſ. 1704.

Digitized by Google

1704. 4. edito, *p. 209.-220.* deſcribit ortum Ienenſis Academiae, ſimulque nomina recitat ſingulorum omnis aetatis Profeſſorum.

* Nomina Profeſſorum Ienenſium anni 1704. exhibentur in huius anni *Nouis literariis Germaniae p.* 228. *ſq.*

* BVRC. GOTTH. STRVVII Hiſtoria & Memorabilia Bibliothecae (*Academicae*) Ienenſis.

Inſerta eſt a D. Io. Andr. Schmidio *Collectioni* tertiae librorum *de bibliothecis*, Helmſt. 1705. 4. editae, *p. 279.-292.* Erat Struuius illo tempore, quo haec ſcribebat, bibliothecae illi praefectus. Quare melius nemo ſcribere de ea poterat.

* IO. CASP. ZEVMERI Vitae Profeſſorum Theologiae omnium, qui in Academia Ienenſi ab ipſius fundatione ad noſtra vsque tempora vixerunt, vna cum ſcriptis ab ipſis editis recenſitae. Ienae 1704. 8. *pl. 17.*

* EIVSDEM Vitae Profeſſorum Iurium omnium, qui in Academia Ienenſi, *caetera.* Ienae 1705. 8. *pl.* 18.

Omiſſus eſt in vtriusque libri titulo annus impreſſionis. Mihi autem, qui tum Ienae degebam, annus iſte haud eſt incognitus. Ac ipſe auctor Dedicationi *Vitis ICtorum* praemiſſae ſubſcripſit *Prid. Cal. Aug. MDCCV.* Poſtea etiam Medicae & Philoſophicae Facultatis Profeſſorum Vitas ſcriptorumque catalogos confecit *Zeumerus* hic: quas poſt eius mortem vna cum prioribus Vitis coniuncte edidit *Weiſenbornius.* En titulum:

M. IO. CASP. ZEVMERI (*Paſtoris Eccleſiae cuiusdam paganae in vicinia Ienae,*) Vitae Profeſſorum Ienenſium, cum Praefatione M. CHRISTOPH. WEISENBORNII. Ienae 1711. 8. *Alph. 2. pl. 12.*

Recen-

Recenſetur haec editio in *Act. erud. Suppl. T. V. p. 272. ſqq.* Naeui autem huius operis indicantur in Jenaiſchen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 443. ſq.*

* IO. FRANC. BVDDEI Oratio de prouidentiae diuinae circa Academiae Ienenſis conſeruationem documentis, Ienae d. 6. Aug. 1708. habita.

Inſerta eſt eius *Miſcellaneorum ſacrorum* Parti primae *p. 453. ſqq.* Conf. Unſchuldige Nachrichten a. 1725. *p. 422.*

* BARTHOL. CHRISTIANI RICHARDI (*Bibliothecarii Ienenſis,*) Commentatio de vita & ſcriptis Profeſſorum hodie in Academia Ienenſi publice docentium. Ienae 1710. 8. *pl. 8.*

Naeui huius libelli indicantur in Jenaiſchen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 439.*

Jenaiſches Ehren-Gedächtniß, wobey die berühmteſten Lehrer bey allen Facultäten dieſer Univerſität, von Anfang ihrer Fundation biß auf jetzige Zeit, aufgerichtet und an das Licht geſtellet worden von einem, welcher In Geneigtem Andencken Schutz und Ruhe ſuchet. Jena 1710. 4. *pl.* 2. *& dim.*

Eſt liber metricus, auctorem habens M. IO. GEORGIVM ANSORGIVM. Recenſetur libellus hic in Jenaiſchen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 434. ſqq.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programmata (*ſeparatim edita*) tria, in quibus recenſet Norimbergenſes quosdam de Academia Ienenſi bene meritos. Altorfii 1717. & 1718. 4. *pl. 5. & dim.*

* M. NIC. GRINSII Iena bis iubilans, ſiue Iubilaeum duplex a. 1617. & 1717. celebratum. Ienae 1717. 8. *pl.* 4.

* IO. ANTONII STRVBBERGII Diarium Salanum, ſeu Acta literaria Academiae Ienenſis anni MDCCXX. Ienae 1720. 8. Tomi II. *Alph.* 1. *pl.* 4.

Hic *p. 193. - 238.* exhibetur *Catalogus & Biographia omnium Theologiae Profeſſorum Ienenſium*; & *p. 364. -- 411. omnium Ienenſium Iurisprudentiae Profeſſorum* inde ab ortu Academiae. Ac prior Catalogus eodem anno ibidem ſeparatim eſt editus *(in 8. pl. 3.)* hoc praeſcripto titulo: *Io. Anthonii Strubbergii Series Profeſſorum Theologiae, qui in illuſtri Academia Ienenſi ab illius fundatione ad noſtra vsque tempora vixerunt & adhuc viuunt.*

* M. DAN. GODOFR. WERNERI, Ordini Philoſophorum in Acad. Ienenſi adſcripti, Epiſtola de Societate Exquirentium (a) ad elegantes Scripturarum explicationes, per Academicas Exercitationes aliosque minutiores libellos diſperſas, apte colligendas in vnum corpus & ab interitu vindicandas inſtituta. Ienae 1725. 4. *pl.* 2.

De hac Societate vid. etiam Jenaiſche Monatliche Nachrichten anni 1726. *p. 76. ſqq.* & anni 1729. *p. 260. ſqq.* quo poſteriore loco & cauſa affertur, cur conſilium hoc euanuerit.

* Monatliche Nachrichten von gelehrten Leuten und Schriften, beſonders dem gegenwärtigen Zuſtande der Universität Jena. *Ianuarius --- December*, 1726. Jena 8. *Alph.* 3.

Auctores

(a). Ad Hiſtoriam Academiae Ienenſis etiam aliae tres Societates literariae pertinent. Nata enim eſt a. 1672. patre IO. ANDR. BOSIO *Societas Diſquirentium*: quam poſtea praeſides habuiſſe *Schilterum & I. A. Schmidium*, teſtis eſt Struuius *Introd. in notit. rei lit. Cap. X. §. 31.* Agit de eadem Vockerodius *Introd. in notit. Societ. lit. P. I. cap. 2. § 3. p. 31.* docens, eam nomen geſſiſſe *Societatis Inquirentium*. Idem *§. 4. p. 32.* & Struuius *§. 30.* mentionem faciunt inſtitutae in eadem Academia a. 1672. ab ERH. WEIGELIO *Societatis Pythagoricae*. Ac ipſe hic STRVVIVS auctor fuit Societatis alicuius literariae, de qua vid. *Noua literaria* Hamburgi 1703. edita *p. 60.* qui & a. 1707. inſtituit *Conuerſationem literariam*, cuius ſocios indicauit in Programmate illo anno edito *de doctis Atheis.*

Digitized by Google

Auctores huius Diarii DAN. GOTTFR. WERNERVS, nunc Gymn. Stargard. Rector ac Prof. & IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, Rector nunc Gymnaſii Osnabrugenſis, & S. Theol. Doctor: quibus ſubinde auxiliatrices manus praebebant MART. SCHMEIZELIVS, Ienenſis tum Profeſſor, & IO. ANDR. FABRICIVS, Adiunctus Facultatis Philoſophicae. In ſingulis huius anni menſibus vnum Caput eſt ita inſcriptum: Nachricht von dem Zuſtande und den Neuigkeiten der Univerſität Jena.

* Monatliche Nachrichten ꝛc. Jena 1727. 8. *Alph. 1. pl. 14.*

* Monatliche Nachrichten ꝛc. Jena 1729. 8. Menſes ſex. *pl. 19.*

Duobus his in faſciculis praeter *Noua Academiae Ienenſis literaria* exhibetur ſingulare per ſingulos menſes Caput (cuius auctor eſt SCHMEIZELIVS,) veterem eius hiſtoriam illuſtrans. Et, quia hic labor anno 1728. ceſſauerat, anni 1729. *pagg. 247.-257.* tituli proferuntur Diſputationum & Programmatum Ienae anno illo 1728. editorum.

* In *Bibliotheque Germanique* (quod opus partitim a Berolinenſibus viris quibusdam doctiſſimis editur,) *T. XVII. p. 221. ſq.* nominantur Profeſſores Ienenſes anni 1728.

* Der geſamten Theologiſchen Facultät zu Jena Gründliche und Protocollmäßige Ablehnung der wider die Univerſität Jena, und inſonderheit beſagte Facultät, bißhero ausgeſprengte Verleumdungen. Jena 1729. 4. *pl. 8.*

In der Fortgeſetzten Sammlung von alten und neuen Theologiſchen Sachen anni 1729. *p. 999.* indicatur, ante hanc Apologiam editum fuiſſe carmen vnius plagulae ita inſcriptum: Klage, Ach und Wehe über die Pietiſtiſche Unruhe zu Jena.

* Er.

* Erneuerte Jenaiſche Jubel-Freude, in einer ausführlichen Erzehlung alles deſſen, was bey der Jenaiſchen Kirche und Univerſität zu Feierung des andern Augſpurgiſchen Confeßions Jubel-Feſtes vorgenommen worden, beſchrieben --- von M. Friedrich Andreas Hallbauer, der Philoſ. Facultät Adiuncto. Jena 1730. 8. *Alph. 1. pl. 3.*

* Das in dem Jahr 1733. blühende Jena, darinnen von dem Urſprung der Stadt, Stiftung der Univerſität, und was ſonſten zu dieſer gehörig, beſonders das Leben der Gelehrten, erzehlet wird. Jena in 8. *pl. 5.*

* Thüringiſche Nachrichten von gelehrten Sachen, ſonderlich der Univerſität Jena. Jena 1734. 1735. 1736. 8.

Auctor eſt IO. ANDR. FABRICIVS, Profeſſor Ienenſis adiunctus, recenſens ſubindeque cenſura ſeueriori excipiens nouiſſimos libros, Diſſertationes, Orationes, ſiue Ienae ſive alibi Thuringiae editas. Fuerunt tamen & alii, qui ſymbolas adiicerent ſuas. Initio ſingulis hebdomadibus dimidia plagula, deinceps ſingulae plagulae, tertio anno ſingulis *men*ſibus binae plagulae emittebantur. Cum autem laborem hunc plus odii ſequeretur, quam fauoris, auctor vltra triennium illud non eſt progreſſus.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Ienenſis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* (Lipſiae editis) eius anni *p. 51. ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Ienenſium exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 775. ſqq.* qui & vitas ſingulorum, addito ſcriptorum cuiusque catalogo, deſcribit partim in illo, partim in primo Tomo.

* Inauguratio Ienenſis Academiae deſcribitur a CHRISTIANO SCHLEGELIO in *Vita Caſparis Aquilae*, a. 1737. edita, *Cap. 68. p. 489. - 493.*

INGOL-

Digitized by Google

INGOLSTADIENSIS.

* Academia Ingolſtadienſis, carmine illuſtrata a VITO IACOBAEO, P. L. Poëtices in eadem Prof. Ord. Ingolſt. 1562. 4. *pl. 6.*

Complectitur hic libellus genere elegiaco non inconcinne ſcripta epigrammata & elogia in Academiae Patronos & Profeſſores omnes eo tempore florentes, nec non XIII. tetraſticha in Profeſſores defunctos.

Ordo ſtudiorum & Lectionum in quatuor Facultatibus apud Academiam Ingolſtadienſem, auctoritate ALBERTI, Ducis Bauariae, renouatus. Ingolſt. 1571. 4.

MARTINI EISENGREIN Oratio, qua nomine ALBERTI, Ducis Bauariae, Curſus philoſophici ac Paedagogii in Academia Ingolſtadienſi inſtauratio eiusque rationes ac cauſae proponuntur. Ingolſt. 1571. 4.

Huius *Eiſengreinii*, Theol. Prof. & Procancellarii Ingolſtadienſis, *Vita* nuper copioſe expoſita eſt in *Parnaſſo Boico Cap. 136. 145.* & *151.* Ibidem vberrime deſcripta exſtat *Ioannis Eccii*, Goliathi illius Ingolſtadienſis, Vita *Cap. 74. 81. 87. 109. 118. 122.* & *131.*

Orationum Ingolſtadienſium Tomus primus. Ingolſt. 1571. 8.

Tria Orationum Volumina edidiſſe *Albertum Hungerum*, Theologum Ingolſtadienſem, teſtis eſt *Wittenius* in *Diario biographico* ad a. 1604. d. 11. Febr. Inter has hiſtoriam Acad. Ingolſtadienſis potiſſimum illuſtrant Tomi primi ſeptima, & Tomi ſecundi trigeſima nona. An hae *Orationes* differant ab *Orationibus Ingolſtadienſibus*, quas a *Val. Rotmaro* editas fuiſſe, docetur in Arbeiten der Gelehrten im Reiche *p. 503*, non ſatis ſcio. Puto tamen, non differre.

VALENTINI ROTMARI Annales Academiae Ingolſtadienſis, in duas diuiſi partes, quarum prior Acclamationes ad Illuſtriſſimos Principes, & Scholae tum Patronos, tum Profeſſores; poſterior Rectorum ſeriem, celebriores perſonas, & acta memorabilia complectitur. Ingolſt. 1580. 4. *Alph.*2.

In Arbeiten der Gelehrten im Reiche *P. VI. p. 504.* hic titulus profertur, ſed ſimul *p. 505.* indicatur, Rotmarum luculentius poſtea & copioſius deſcribere aggreſſum eſſe hiſtoriam Academiae Ingolſtadienſis, ac ſubſecuto anno hoc edidiſſe opus:

* Almae Ingolſtadienſis Academiae Tomus primus, in ſeptem diuiſus partes, quarum I. acclamationes poëticas, II. Cancellarios & Procancellarios Ampliſſimos, III. Principes Illuſtriſſimos, IV. Comites Illuſtres, V. Barones Generoſos, VI. Archiepiſcopos & Epiſcopos Reuerendiſſimos, VII. Profeſſores SS. Theologiae Venerandos complectitur: inchoatus primum a M. VALENTINO ROTMARO, P. L. & Eloq. Prof. ord. iam vero poſt immaturum ipſius obitum accurate fideliterque abſolutus a M. IOANNE ENGERDO, SS. Theol. Bacc. P. L. ac Poëſios Prof. ord. Ingolſtadii 1581. 4.

Conſtat hic liber, qui nuper meas incidit in manus, ipſis duobus alphabetis, exceptis Prolegomenis. Optat, hoc opus continuari, *Franc. Ioſ. Grienwaldtius* in Praef. ad *Bauariam* ſuam *Iatricam p. 3.* Idem (id quod certo cognoui,) Rotmariani huius operis recenſionem inſeruit den Arbeiten der Gelehrten im Reiche *P. VI. p. 501. ſq.* & *p. 508. - 520.* Hic & *p. 502:* docet, tam rarum eſſe librum hunc in Bauaria, vt ne in Academiae quidem Ingolſtadienſis bibliotheca reperiatur. Obſeruat idem, adiectum huic operi eſſe Indicem locupletiſſimum, cum alter Rotmari liber, a. 1580. editus, Indice careat.

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTOPHORI FERS Catalogus librorum Bibliothecae Academiae Ingolſtadienſis. Ingolſt. 1605. fol.

* WIGVLEVS HVNDIVS in *Metropolis Salisburgenſis* Tomo ſecundo editionis Gewoldianae *p. 289. - 301.* hiſtoriam deſcribit Vniuerſitatis Ingolſtadienſis, ſimul exhibens plurium Paparum Bullas huc pertinentes: quibus anneſtenda Bulla Papae *Pauli V.* quae in tertio Tomo reperitur *p. 197. ſqq.*

Hiſtoria horti Botanici & Exercitiorum publicorum Philoſophico-Medicorum, quae in Alma Electorali Vniuerſitate Ingolſtadienſi recens erecta ſunt a Facultate Academico-Medica. Ingolſt. 1723. 4.

*Recenſetur hic liber in *Parnaſſo Boico,* oder Neu-eröffneten Muſen-Berge (edito Monachii a. 1722. & ſequentibus *in 8.*) *Cap. 68. P. II. p. 247. ſqq.*

* Album Bauariae Iatricae, ſeu Catalogus Medicorum, qui ſuis in Bauaria ſcriptis Medicinam exornarunt, in hodiernam vsque lucem continuatus, ſtudio & labore FRANC. IOS. GRIENWALDT, AA. LL. & Med. Doct. Monachii 1733. 8. *pl. 10. & dim.*

In hoc libro (quem in *Actis eruditorum* anni 1734. recenſui *p. 332. ſq.*) etiam Ingolſtadienſis Academiae Profeſſores commemorantur eorumque ſcripta. In concluſione *p. 148.* pollicetur auctor, ſe cum notis editurum, qui adhuc in ſcriniis delitescat, libellum *Franciſci Ignatii Thiermairii*, Med. Prof. Ingolſt. *de ortu & progreſſu inclytae Facultatis Medicae Ingolſtadianae;* eumque continuaturum eſſe vsque ad hanc noſtram aetatem. Addit tamen, *Thiermairium* pleraque hauſiſſe e *Rotmaro* & *Iacobaeo.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof. Altorf.*) Schediasma, quo Norimbergenſes quosdam,

qui olim in incluta Academia Ingolſtadienſi inclaruerunt, commemorat. Altorfii 1723. 4. *pl.* 2.

KILONIENSIS.

* Eigentlicher Bericht von den Proceßionen, ſo bey Inauguration der neuen Holſteiniſchen Academie zu Kiel A. 1665. gehalten worden. Kiel 1665. 4. *pl. 1.*

Recuſus eſt hic libellulus in *Tenzelii* Monatlichen Unterredungen anni 1694. *p. 956. - 968.*

Inaugurationis huius Academiae ſolennia deſcribuntur in *Theatro Europaeo T. IX. p. 1493. ſqq.*

* CAESONIS GRAMMII, Med. D. & in Acad. Kil. Phyſiologiae & Graec. lit. Profeſſoris, Chilonium, nouus Holſatiae Parnaſſus. Slesuici 1665. 4. *pl. 12.*

Io. Mollerus Iſag. ad Hiſt. Cherſoneſi Cimbricae P. III. p. 365. docet, *deſcriptionem hanc mere topographicam eſſe, non hiſtoricam.*

DAN. GEORGII MORHOFII Oratio Panegyrica, in laudem CHRISTIANI ALBERTI, Ducis Holſatiae, Kilonienſis Academiae fundatoris, in huius Inauguratione d. 6. Oct. anni 1665. recitata. Kil. 1666. fol.

Recuſa eſt inter eius *Orationes*, Hamburgi 1698. 8. editas, *p. 1. - 33.*

* EIVSDEM Deſcriptio Actorum Promotionis in omnibus Facultatibus Academiae Kilonienſis, d. 22. Ian. 1666. inſtitutae. Kilonii 1666. fol.

Recuſa reperitur in eius *Diſſertationibus Academicis*, Hamburgi 1699. 4. editis, *p. 161. - 234.*

Ver=

Digitized by Google

Veranlaſſungs Entwurf, warum S. Hochf. Durchl. Herzog Chriſtian Albrecht aus der Bordesholmiſchen Triuial-Schule eine Academie geſtiftet, und ſelbe nach der Stadt Kiel verleget, auch woher die dazu erfoderten Koſten dero Zeit genommen worden, und fürbaß hergenommen werden können. 1667.

Memoratur hoc ſcriptum in *Henr. Muhlii*, Theologi Kilonienſis, *Diſſertationibus Hiſtorico-Theologicis*, Kiliae 1715. 4. editis, *p. 539.* Ac haec occaſio fuit *Muhlio*, *Hiſtoriam* ſcribendi *Coenobii Bordesholmenſis*, quae ibidem reperitur *p. 473. ſqq.*

* Academiae in Cimbrica Cherſoneſo a FRIDERICO, Duce Holſatiae, meditatae, & a CHRISTIANO ALBERTO, filio eius, Kiloniae fundatae, Inaugurationis Panegyrica Deſcriptio. Authore ALEXANDRO IVLIO TORQVATO *a Frang.* Barone & Colonello. Kil. 1666. *fol. Alph. 6. pl. 18.*

Volumen hoc, tredecim conſtans Partibus, & plurimis figuris aeneis ornatum, recenſet *Mollerus Iſag. in Hiſt. Cherſoneſi Cimbricae P. III. p. 372. ſqq.* auctorem eius nominans *Baronem in Noui, Chiliarcham Suedicum.* Eum natione Illyricum, & Suecorum ad Coſſacos legatum fuiſſe, ſcripſiſſe item *Vitam Koenigsmarckii* & *Mercurium fatidicum*, docet Spenerus *Conſil. Lat. P. I. p. 151.*

* D. IO. DAN. MAIORIS (*Anat. & Botan. Prof.*) Hiſtoria Anatomes Kilonienſis primae. Kil. 1666. *fol. pl. 6. & dim.*

* Profeſſores Kilonienſes anni 1699. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 61. ſq.*

* SEBASTIANI KORTHOLTI (*Prof.*) Diſſertatio de bibliotheca Academiae Kilonienſis. Kil. 1705. 4. *pl. 2.*

Laudat ibi *librum MS. in quo omnes ac ſingulae cauſae explicate indicantur, quarum impulſu Sereniſſ. Princeps,* Chriſtianus Albertus, *abrogato ludo Bordesholmenſi fundamenta huius Academiae iecerit.*

* REGLEMENT und Verordnung, welche im Nahmen und auf gnädigſten Befehl Ihro Königl. Hoheit und Hochf. Durchl. die von Deroſelben bey der Univerſität Kiel gnädigſt beſtellte Perpetui Viſitatores & Inſpectores, Geheimder Raths-Praeſident *Magnus* von Wedderkop, und General-Superintendens *D. Henricus Muhlius*, publiciren laſſen.

Reperitur ſcriptum hoc inter *Muhlii Diſſertationes Hiſtorico-Theologicas p. 257. -- 272.* Quia, in eo iuſto maiorem ſentiendi libertatem indultam eſſe Profeſſoribus Kilonienſibus, nonnulli criminabantur, ad iuſtitiam indulgentiae illius defendendam Oratio a. 1713. d. 5. Oct. fuit habita a *Muhlio*, quae ibidem occurrit *p. 209. -- 255.*

* SEBAST. KORTHOLTI, Prof. ac Bibliothecae Curatoris, Programma, in quo eos, quorum beneficio & nata & aucta eſt Bibliotheca Academiae Kilonienſis, nominatim laudat. Kil. 1709. 4. *pl.* 1.

* D. HENR. MVHLII Oratio de dignitate & officio Procancellarii in Academia Kilienſi, d. 5. Apr. a. 1714. habita.

Exſtat in eius *Diſſert. Hiſt. Theol. p. 313. - 357.*

* Profeſſores Kilonienſes anni 1728. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XVII. p. 228. ſq.*

GOTTFR. HENR. ELENDII, I. V. Lic. Programma, in quo Vitae ICtorum, qui in Chriſtiano-Albertina floruerunt, breuiter delineantur. Kil. 1734. 4. *pl.* 2.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Kilo-

Kilonienſis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* eius anni *p.* 21. *ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Kilonienſium repraeſentat G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden Europa *T. I. p. 201. ſq.*

LAVSANNENSIS.

* Academiae Lauſannenſis ſtatus a. 1720.

Exſtat in *Biblioth. Hiſt. Philol. Theol. Bremenſ. T. IV. p.* 675. -- 682. Ab ipſius illius Academiae Profeſſoribus contextus eſt hic libellus, continens breuem cuiusque biographiam, ac notitiam librorum a ſingulis editorum.

* Eiusdem Profeſſores anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p.* 220.

In eiusdem *Bibliothecae T. XX. p.* 221. ABR. RVCHATVS promittit librum huius tituli:

Hiſtoire litteraire de l' Academie de Lauſanne depuis ſa fondation jusqu' à nôtre temps.

LIMENSIS.

Ieſuitica haec Academia a. 1621. condita eſt in Americae regione Peruana.

Hypomnema Apologeticum pro Academia Limenſi, Limae 1648. 4

Franciscum a Cruce, Dominicanum, (qui a. 1665. mortuus eſt,) fuiſſe *Profeſſorem Theologiae S. Thomae* in Gymnaſio Limenſi, & *Collegii S. Thomae* eiusdem vrbis fundatorem, docet NIC. ANTONIVS *Biblioth. Hiſp. T. I. p.* 319.

LIPSI-

LIPSIENSIS.

CONRADI de WIMPINA libri duo Carminum de Vniuerſitate & Ciuitate Lipzenſi.

Huius ſcripti notitiam debeo ſcriptori συγχρόνῳ, cuius *Centuriam Scriptorum in Acad. Lipſ. Witteb. & Francof. vsque ad a. 1515. florentium* Maderus edidit, §. 75. Alia quoque carmina, cum adhuc Lipſiae degeret, edidiſſe Wimpinam, factum poſtea Francofurtanae Academiae Theologum, ibique a. 1531. mortuum, cognoſce ſis ex Latinis *Nouis literariis*, Lipſiae a. 1723. vulgatis, & quidem e *p. 123.*

* HERMANNI BVSCHII Lipſica, ſiue de laude cultuque vrbis Lipſienſis Sylua. Lipſae 1504.

Iterum editum fuit carmen hoc ibidem a. 1521. cum ſcholiis *Philippi Noueniani* in 4. Vtriusque editionis mentionem facit *Burckhardus* in *Vita Buſchii p. 171.* qui & *p. 177. ſqq.* eam exhibet huius carminis partem, quae laudes continet Lipſienſis Academiae. Tertium ſeparatim edidit hoc carmen a. 1727. *Io. Burc. Menckenius*, cum Decanus Facultatis Philoſophicae inuitaret ad audiendam Orationem anniuerſariam, memoriae Io. Chriſtiani Geieri, D. Martini filii, dicatam. Verum omiſit ſcholia Noueniani, ſibi, vt apparet, incognita.

RICHARDI CROCI Encomium Academiae Lipſienſis.

Memoratur hoc a *Iac. Thomaſio* in epiſtola quadam, cuius fragmentum producitur a *Struuio* in *Actis literariis faſcic. VII. p. 42.* Ibidem Thomaſius commemorat

D. IO. MAIORIS Carmen de Lipſia, &

M. VIRGILII WELLENDORFFERI, Salisburgenſis, Eleutherologium, ſiue Libertates Studentum Lipſienſium, Lipſiae 1516. editum:

docet-

docetque, ibi etiam agi de priuilegiis Magiſtrorum & Doctorum, deque Legibus & Statutis Academiae Lipſienſis.

* Centuria (*anonymi*) Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim Lipſienſi, Wittebergenſi, & Francofordiana, Academiis floruerunt vsque ad annum 1515: edita a *Io. Ioach. Madero.* Helmſt. 1660. 4. *pl. 9. & dim.*

* PHIL. MELANCHTHONIS Hiſtoria breuis Academiae Lipſienſis.

Exſtat in Tomo quinto *Declamationum* eius, edit. Witteb. 1572. *p. 375. ſqq.*

* Orationes a IO. PFEFFINGERO & HENR. SALMVTHO, Theologis in Acad. Lipſ. annis diuerſis pronuntiatae, cum ab iis pro antiquo more Rectores ex Bauarica, quam vocant, natione, ſolenni conuentu indicto, ſubditis commendarentur viri clariſſimi, *Ioach. Camerarius*, Papebergenſis, *Henr. Salmuth*, Suinfurtenſis, *Io. Homilius*, Memmingenſis, *Leonh. Lycius*, Hippolſteinenſis, *Vict. Strigelius*, Kaufbeierenſis, *Io. Stromerus*, Aurbachius, *Ge. Musbachius*, Suinfurtenſis: collectae & editae a IO. SALMVTHO, S. Theol. Lic. Serueſtae 1588. 4. *pl. 10.*

* IO. FRIDERICI, Franci, Hiſt. Prof. de origine, incrementis, atque fortuna Academiae Lipſicae Panegyricus ſaecularis, dictus in aede Paulina in natali die ducenteſimo eiusdem Academiae, qui incidit in diem IV. Decembris. Lipſiae 1610. 4. *pl. 6.*

Orationem hanc recudendam, ac *Dauidis Peiferi Lipſiae*, a. 1689. editae, annectendam curauit *Adamus Rechenbergius.*

* D. IO. HEINTZII Oratio Iubilaea de ſingularum Profeſſionum Medicarum in Academia Lipſienſi initiis ac

incrementis, vt & gemina Decanorum, qui vltra CC. annos in eadem floruerunt, Enneade. Lipſiae 1631. 4. *pl. 6.*

• IEREMIAE WEBERI Lipſia Paradiſus, hoc eſt, Collatio Academiae Lipſienſis cum Paradiſo. Lipſ. 1639. 12.

Hic libellus poſtea annexus eſt *Weberi* illius Evangeliſchem Leipzig, edito Lipſ. 1698. 12.

ZACH. SCHNEIDERI Chronicon Lipſienſe. Lipſ. 1655. 4.

Hic acta Academiae ſatis diligenter enarrantur: & *p. 322. ſq.* ſeries exhibetur Rectorum Academiae Lipſienſis. Caeterum ad Academicas *Schneideri* hiſtorias animaduerſiones exhibentur in *Chriſt. Thomaſii* Hiſtorie der Weißheit und Thorheit *P. II. p. 55.--62.* & *p. 83.--129.*

• Chur- und Fürſtliches Sächſiſches Viſitation-Decret die Univerſität Leipzig betreffend, de anno 1658.

Exhibetur a Thomaſio in der Hiſtorie der Weißheit und Thorheit *P. III. p. 46.-- 113.*

• DAVID PEIFERVS in *Lipſiae* ſuae, a. 1689. a *Reckenbergio* editae, *libro tertio* §. *XI. ſqq.* Academiae originem, iura, collegia, & leges recenſet.

• HENRICVS PIPPINGIVS in Diſſertatione primum a. 1701. edita, deinde *Exercitationibus* ſuis *Academicis*, Lipſiae 1708. 8. editis, annexa, *p. 426.*-- 488. recenſet ordine Rectores Lipſienſis Academiae vsque ad annum 1700.

M. IO. HENR. ERNESTI Oratio de Profeſſoribus Poëticis per ſaeculum XVII. in Acad. Lipſ. docentibus. Lipſiae 1702.

Eiusdem Programma de Profeſſoribus Acad. Lipſ. Ethicis.

Eius-

Eiusdem Programma de Profeſſoribus Acad. Lipſ. Oratoriis.

* Profeſſores Lipſienſes anni 1703. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 257. ſq. & 343. ſq.*

Kurze Nachricht von der Stadt Leipzig, und abſonderlich von der Univerſität daſelbſt. Halle 1709. 8. *pl. 10.*

HIERONYMI DICELII (*Prof. Lipſ.*) Academia Lipſienſis rediuiua, ſiue Monumenta Iubilaei ſecularia. Lipſ. 1709. 8. *Alph. 1. pl. 4.*

M. IO. GOTTL. HOFFMANNI, Paſt. Tauch. Schediasma de IO. HOFFMANNO, primo Academiae Lipſienſis auctore & Profeſſore. Lipſ. 1710. 4. *pl.* 3.

Hiſtoriſche Beſchreibung der Univerſität Leipzig. Lipſ. 1710. 8.

Autor in *Praef.* nominatur G. C. LEHMIVS.

Das dritte Jubel-Feſt der Univerſität Leipzig, mit Hiſtoriſcher Feder entworfen. Leipz. 1710. *pl. 13. in 4.*

Confectum eſſe hoc ſcriptum a V. C. *Io. Gottl. Krauſio*, docet *Kreyſigius* in der Hiſtoriſchen Bibliotheck von Ober-Sachſen *p. 554.* vbi *p. 553.—558.* exhibet *Scriptores Academiae Lipſienſis*, vti ſcribit, hoc eſt, ſcriptores de illa Academia. Minor autem futurus erat catalogus hic, ſi omiſiſſet Vitas plurium Profeſſorum ſeparatim expoſitas, e. g. *Ittigii*, *Camerarii.* Recte igitur omiſit hos Vitarum ſingularium ſcriptores *Struuius* in ſua recenſione Scriptorum de Acad. Lipſienſi, quae reperitur in ipſius *Bibliotheca Saxonica P. I. Sect. III. §. 4. p. 84. ſqq.*

* Beſchreibung des Leipziger dritten Academici Iubilaei, nebſt allen ſeinen Solennitäten, wie es den 4. Dec. 1709. gehalten worden. Jena 1710. 4. *pl. 5.*

Bericht von der Univerſitát Leipzig, und ihrem d. 4. Dec. 1709. dritten Iubilaeo, nebſt D. Gottfr. Olearii Jubel-Predigt. Leipz. 1709. 4. *pl.* 8.

* Das jetztlebende Leipzig. 1713. 12. *pl.* 3. *& dim.*

* Das Anno 1713. florirende Leipzig. 1713. 8. *pl.* 5. *& dim.*

In IO. IAC. VOGELII Leipzigiſchen *Annalibus*, Lipſiae 1714. editis, multa occurrunt ad Academiae hiſtoriam pertinentia. Vid. ibi *p.* 48. 63. 93. 152. 188. 243.

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenſes nonnullos de Academia Lipſienſi bene meritos recenſet. Altorfii 1714. 4. *pl.* 1.

* CHRISTOPH. ERN. Siculs Leipziger Jahr-Buch über die Jahre 1715.--1721. Lipſ. 1716.--1722. 12.

* De Academiae Lipſienſis Iubilaeo Reformationis a. 1717. celebrato vid. *Hilaria Euangelica*, ab *E. S. Cypriano edita*, *P. I. p.* 115.--139.

* CHRIST. THOMASII Verſuch von Annalibus von a. 1409. biß 1629. von Urſprung und Fortgang der Univerſitäten in Teutſchland, ſonderlich zu Leipzig und Wittenberg. Halle 1717. 4. *Alph.* 1. *pl.* 10.

Annexum eſt hoc ſcriptum edito a. 1717. a Thomaſio *Teſtamento* (Germanice ſcripto) *Melchioris Oſſii.*

* D. ANDR. QVIRINI RIVINI Programma, in quo exhibentur omnes Facultatis Medicae Decani in Academia Lipſienſi. Lipſ. 1719. 4. *pl.* 2.

Eundem induxiſſe in animum componere Hiſtoriam Academiae Lipſienſis, Vitasque Profeſſorum eius omnium, docetur in Gelehrten Zeitungen anni 1720. *p.* 40.

* Acta

Digitized by Google

* Acta Lipſienſium Academica, oder Leipziger Univerſitäts-Geſchichte, welche den gegenwärtigen Zuſtand der Academiſchen Gelehrſamkeit auf der Univerſität Leipzig ſorgfältig eröfnen. Leipzig 1723. 8. *Alph. 2. pl. 5.*

Septem Partibus conſtat Opus hoc, quarum ſeptima, quae poſtrema eſt, annexosque habet *Indices*, a. 1724. prodiit.

* Das frolockende Leipzig, oder Solennia, ſo bey Sr. Königl. Majeſtät in Pohlen und Churfürſtl. Durchl. zu Sachſen hohem Anweſen und höchſtvergnügt gefeyerten Geburts-Tage auf der Univerſität daſelbſt ergangen; geſammlet und beſchrieben von Chriſtoph Ernſt Siculn. Leipzig 1727. 4. *pl. 10.*

* EIVSDEM das thränende Leipzig, oder Solennia Lipſienſia, womit Ihro Königl. Maj. --- Frauen Chriſtianen Eberhardinen, Königin in Polen, --- höchſtſeliges Ableben auf der Univerſität daſelbſt öffentlich bejammert worden. Leipzig 1727. 4. *pl. 4. & dim.*

* In *Bibliotheque Germanique T. XV. p. 205. ſq.* nominatim proferuntur omnes Profeſſores Lipſienſes anni 1727.

MICH. HENR. GRIBNERI Programma de primo Academiae Lipſienſis Cancellario. Lipſ. 1731. 4. *pl. 3.*

* Elenchus Profeſſorum Lipſienſium anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni eius *p. 22. ſq.* & *p. 269. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Lipſienſium anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 777. ſqq.* quo eodem in Tomo Vitae exponuntur plurium, adiecto librorum cuiusque Catalogo.

LOVANIENSIS.

* MARTINI V. Papae, & IOANNIS IV. Brabantiae Ducis, diplomata, quibus a. 1426. inſtituta eſt haec Academia, exhibet MIRAEVS in *Operum diplomaticorum* Tomo primo *p.* 223. *ſq.* & 225. *ſqq.*

MARTINI DORPII (a) Oratio de laudibus omnium diſciplinarum & amoeniſſimi Louanii Academiaeque Louanienſis. Louanii 1514. 4.

* NICOLAI CVRTII Elegiarum liber primus, de Academia & vrbe Louanienſi, ad D. Viglium Zwichemum ab Aytta, Belgii Conſilii Praeſidem. Louanii 1574. 8. *pl. 4.*

Vltimo in folio exhibetur *Hadr. Barlandi Carmen de laudibus amoeniſſimi Louanii. Curtii* verſus (b) ſunt elegantiſſimi. Ad proprium libri argumentum quod attinet, *p. 12.* incipit canere de Muſis Louanienſibus; *p. 13.* laudat Collegium Louanii a *Viglio* conditum; *p. 15.* aliud a *Petro van Dale* exſtructum; *p. 37. 38. 39.* aliquot clariores huius Academiae Theologos laudat; *p. 40. 41. 42.* Profeſſores Iuris; *p.* 44. & 45. Profeſſores Medicinae; *p. 46.* & *47.* Profeſſores aliquot Collegii Philoſophici. Caeterae paginae implentur digreſſiunculis iure poëtico.

* IVSTI LIPSII Louanium, id eſt, oppidi & Academiae eius deſcriptio. Libri tres. Antuerpiae 1605. 4.

Inſer-

(a) Erat hic Academiae Louanienſis Theologus, de quo vberiorem petas notitiam ex *Hardtii Hiſtoria literaria Reformationis P. I. p. 74. ſqq.* & e *Fabricii Biblioth. Latina mediae & infimae aetatis lib. IV. p. 186. ſqq.* Erasmi & Thomae Mori ad eum Epiſtolae annexae ſunt *Erasmi Moriae p. 352. -- 475.* edit. Amſtelod. 1629. 16.

(b) Eiusdem *Curtii* exſtant Carmina *de infinitis Eccleſiae Catholicae malis* ad Marcardum, Episcopum Auguſtanum, edita Bambergae 1576. 8. *pl. 3. & dim.*

Digitized by Google

Inſertum eſt hoc opus *Operibus omnibus Lipſii* Veſaliae 1675. editis, & quidem Tomo tertio.

ANDR. CATVLLII Prometheus, ſiue Vrbis & Academiae Louanienſis Encomium. Louanii 1613. 4.

NIC. VERNVLAEI de Academia Louanienſi libri tres, in quibus eius origo, incrementum, forma, magiſtratus, Facultates, priuilegia, ſcholae, Collegia, viri illuſtres, res geſtae, deſcribuntur. Louanii 1627. 4.

Idem de hac Academia diſſerit in *Orationum* ſuarum *quarta*.

Faſti Doctorales Iuris vtriusque, hoc eſt, Doctores & Profeſſores Facultatis Iuris vtriusque, quotquot in Academia Louanienſi ſupremum hunc titulum adepti ſunt aut aliunde attulerunt. Louanii 1629. 4.

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Gallico-Belgico*, Lugd. Bat. 1631. edito, *p. 105.* -- 110.

VALERII ANDREAE Faſti Academici Studii generalis Louanienſis, id eſt, origo & inſtitutio, Rectores, Cancellarius, Conſeruatores, Doctores & Profeſſores, Fundatores & Benefactores, resque aliquot memorabiles eiusdem Vniuerſitatis. Editio aucta. Louanii 1650.

Prior editio ibidem prodierat a. 1635. 4. De vtraque editione vid. Io. Chriſtoph. Coleri *Anthologia p. 237. ſqq.* & *402.* ac *Poecile* mea *T. II. p. 392.* & *T. III. p. 41.* & *46.*

IO. BAPT. GRAMMAYE, Antuerpienſis, liber de Academia Louanienſi.

Nomina Profeſſorum, quos a. 1697. habuit Louanienſis Academia, proferuntur in (Hamburgiſchen) Hiſtoriſchen *Remarques* ad iſtum annum *p. 110.*

CLE-

CLEMENTIS XI. Papae Epiſtola ad Academiam Lovanienſem, in qua ei praecipit, vt, quia Sedi Apoſtolicae ſubiecta ſit immediate, non aliam, quam quae ab illa Sede proficiſcatur, viſitationem admittat.

Exſtat inter huius Pontificis *Epiſtolas & Breuia*, Romae 1724. *fol.* edita, *T. I. p. 91. ſq.*

Celebrauit haec Academia Iubilaeum ſuum a. 1726. qua occaſione quae ſcripta ſunt edita, eorum nullum meos venit ſub oculos.

LVGDVNENSIS Batauorum.

IO. KVCHLINI Erectio, Inauguratio, Legesque Collegii Theologici, nuper in Academia Lugdunenſi Batauorum inſtituti, vna cum Oratione in eiusdem Seminarii inauguratione. Lugd. Bat. 1593. 4.

Huius Collegii primus *Regens*, vt vocant, fuit ille *Kuchlinus*, cuius inter ſucceſſores fuit magnus ille *Voſſius*, qui hac occaſione vſus eſt ad tot ſcripta Theologica concinnanda emittendaque. Plura de Collegio ſeu Seminario hoc lege ſis in *Franc. Fabricii Notis* ad *Orationem* ſuam in *natalem* huius Academiae *CL. p. 8.*

Hortus publicus Academiae Lugduno-Batauae, eius ichnographia, deſcriptio, vſus: opera PETRI PAAW, horti praeſidis. Lugd. B. 1601. 8.

Icones virorum clarorum, qui Academiam Lugduno-Batauam illuſtrarunt. Lugd. Bat. 1609. *fol.*

* Alma Academia Leidenſis, id eſt, icones atque vitae Principum Aurangiae, Academiae fundatorum, Curatorum, & Profeſſorum, cum Horti Academici, Bibliothecae,

cae, & Theatri Anatomici deſcriptione. Lugd. Bat. 1614. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

Plenus eſt hic liber effigierum aeri venuſtiſſime inciſarum.

* PETRVS CVNAEVS in *Orationum* ſuarum *prima* ortum deſcribit Leidenſis Academiae.

Etiam in Germania noſtra ſemel iterumque editae ſunt terſiſſimae hae *Orationes.*

* IO. MEVRSII Athenae Batauae, ſiue de vrbe Leidenſi, Academia, & viris claris, qui in ea floruerunt. Lugd. Bat. 1625. 4.

Recuſus hic liber eſt a. 1633.

Priuilegia & Statuta Academiae Leidenſis. 1654. 4. Ex officina Elzeuiriana.

MART. SCHOOCKIVS in *Belgio foederato lib. XVI. cap. 2.* agit de Academia Lugdunenſi.

FLORENTII SCHVYLII Catalogus plantarum horti Academici Lugduno-Bataui. 1672. 12.

IANI GROENENDICII Carmen elegiacum, conſecratum ſempiterno honori praeſtantiſſimorum virorum, qui ſtrenue nec ſine gloria, pro conſeruanda patria, vrbe, Academia, Studioſi Lugd. Bat. bonorum gaudio militauerunt. Leidae 1672.

Adducit *Carmen* hoc *Franc. Fabricius in Oratione in natalem Academiae CL. a. 1725. habita p. 32.* Nummus etiam cuſus fuit in hanc Studioſorum fortitudinem, quem *Benthemius* aeri inciſum exhibet in *P. II.* des Holländiſchen Kirchen- und Schulen-Staats inter *p. 36.* & *37.* In altera eius facie ſcopum nummi haec verba patefaciunt: SEMPITERNO HONORI STVDIOSI MILITIS.

Digitized by Google

MARTINI SOERMANNI Index Profeſſorum Academiarum Leidenſis & Vltraiectinae. Belgice. 1704. 8.

• Profeſſores Acad. Lugd. Bat. anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 189. ſq.*

• FRANCISCI FABRICII (Theol. Prof.) Oratio in natalem centeſimum & quinquageſimum, ſiue annum Iubilaeum tertium Academiae Batauae, quae eſt Lugduni Batauorum, habita d. 8. Febr. 1725. Lugd. B. 1725. *pl. 10.*

In hac *Oratione* concinno compendio exponitur hiſtoria & ſtatus iſtius Academiae. Etiam in ſubiectis *Notis* pulchre illuſtratur huius Athenaei hiſtoria. Vide, quaeſo, recenſionem meam in *Actis eruditorum Suppl. T. IX. p. 129. ſqq.*

• PETRI BVRMANNI Carmen elegiacum, in celeberrima panegyri, quae ad decorandum Academiae centeſimum & quinquageſimum natalem die VIII. Febr. cIɔ Iɔ ccxxv. conuenerat, dictum. Leidae 1725. 4. *pl. 2. & dim.*

• Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Lugduno-Batauae anni 1732. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 83. ſqq.*

LVGDVNENSIS Galliae.

Hiſtoire de l' Vniverſité de Lyon, & du College de Medicine, faiſant vne partie d' icelle, avec les privileges des Profeſſeurs: Harangue de LAZARE MEYSSONIER, Profeſſeur en Medicine. Lyon 1644. 4.

LVN-

Digitized by Google

LVNDINENSIS.

Beſchreibung, wie die Univerſität zu Lunden in Schonen d. 28. Ianuarii 1668. fundiret und introduciret worden.

Exſtat in *Relationibus hiſtoricis Francofurtenſibus* anni 1668. *p. 46. ſqq.*

D. PETRI WINSTRVPII Oratio de Academiis in genere, & praecipue de Academia Carolina Londinenſi. Londini Scanorum 1668. 4.

De ea quoque agit D. NIC. BECKMANNVS (*Iuris in ea Prof. & famoſus Pufendorfii antagoniſta,*) in *Doctrina Iuris p. 35. ſq.*

* In *Actis literariis Sueciae* a. 1721. 1722. & 1723. editis ſimul deſcribuntur acta nouiſſima Academiae Lundinenſis.

* Profeſſores Academiae Londinenſis in Scania anni 1698. recenſentur in *Nouis literariis Maris Balthici* eo anno editis *p. 160. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Lundinenſis anni 1728. exſtat im andern Stück der Schwediſchen Bibliotheck edit. 1728. 4. *p. 305. ſqq.* In eiusdem prima Parte *p. 235. ſq.* & quarta Parte, a. 1730. edita, *p. 363. ſqq.* acta huius Academiae exhibentur nouiſſima.

In ANDR. IOACH. AB HENEL dem *A.* 1729. florirenden Schweden, Lubecae 1729. 4. edito, *p. 235. ſq.* catalogus exhibetur Profeſſorum huius anni Lundinenſium.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Lundinenſis in Scania anni 1736. inſertus eſt *Actis Academicis* illius anni *p. 346. ſq.*

MACERATENSIS.

PAVLI III. Inſtitutio Studii generalis in ciuitate Maceratenſi prouinciae Piceni Status eccleſiaſtici.

Exhibetur haec a. 1540. Kal. Iun. data Bulla in CHERVBINI *Bullario Romano T. I. p. 534.*

MARBVRGENSIS.

M. REINHARDI LORICHII, Hadamarii, Encomium Academiae Marpurgenſis.

Exſtat primo loco inter *Panegyricos huius Academiae*, Marp. 1590. 8. editos.

* PETRI NIGIDII (*Prof.*) Elenchus Profeſſorum Academiae Marpurgenſis. Marpurgi 1591. 8. *pl. 6. & dim.*

Sunt carmina elegiaca, quibus ſingulorum Profeſſorum vitae laudesque deſcribuntur.

HIERONYMI SIVERTI Encomium Marpurgi. Marp. 1645. 4.

* IO. HARTMANNI KORNMANNI, I. V. D. & moralis ciuilisque philoſophiae in Acad. Marp. Prof. Hypotypoſis Paliliorum Academiae Marpurgenſis, hoc eſt, Solennia, quibus inauguratio Academiae Marpurgenſis, a PHILIPPO Magnanimo, Haſſiae Landgrauio, fundatae, ſed non ita pridem, fatali illa ſtatus publici in Haſſia cataſtrophe, exſtinctae, & nunc GVILIELMI VI. Haſſiae Landgrauii, auſpiciis nouiter rurſum erectae, delineatur. Caſſellis 1653. 4.

Habet

Habet hic liber 458. paginas. Fuit noua illa inauguratio peracta d. 16. Iulii 1653.

IO. IVSTI PISTORII Propylaeum Athenaei Haſſiaci, exhibens Elenchum Profeſſorum in Marpurgenſi & Gieſſenſi Academiis. Gieſſae 1665. 4. *pl. 3.*

* Rectoratus Academici Marpurgenſis Ephemeris hiſtorica, in qua anni 1670. obſeruata fere ſingulorum dierum ratione, memoriae cauſa ſumma breuitate exhibentur capita & ſummae rerum publice geſtarum ab ARNOLDO MAVRICIO HOLTERMANNO, I. V. D. & Prof. Rectore tum temporis Magnifico. Marpurgi 1671. 8. *pl. 13.*

* Profeſſores Marpurgenſes anni 1703. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 149. ſq.*

* De ortu atque incrementis, variisque fatis Academiae Marpurgenſis agit IO IVSTVS WINKELMANNVS in der Beſchreibung der Fürſtenthümer Heſſen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 440. ſqq.*

Ibidem *p. 455. ſqq.* exhibetur Catalogus Profeſſorum Marpurgenſium.

IO. HENR. SCHMINCKII *(Prof.)* Diſſertatio de origine & fatis Academiae Marpurgenſis. Marp. 1717. 4.

* Kurtze Hiſtorie der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrtheit derer Heſſen. Trimeſtre primum. 1725. 8.

Hic initio deſcribitur hiſtoria Academiae Marpurgenſis. De auctoribus huius operis vid. Gelehrte Zeitungen 1726. *p. 222.*

* IO. TILEMANNI, dicti SCHENCK, Prof. Philoſ. practicae, Vitae Profeſſorum Theologiae, qui in Academia Marpurgenſi ad noſtra vsque tempora docuerunt. Marpurgi 1727. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

* D. IO. STEVBERI (*Theol. Prof.*) Oratio ſaecularis, omnes Academiae Marburgenſis Theologiae Profeſſores ab a. 1527. ad a. 1627. exhibens.

Inſeruit eam D. *Io. Georgius Eſtor* ſeinen Kleinen Schriften *P. III. n. VII. p. 601. -- 641.* Idem ESTOR componere conſtituerat *Vitas Marburgenſium Profeſſorum omnium*, ac iam tres euulgarat. Vid. Gelehrte Zeitungen anni 1726. *p. 222. & 554.* Verum ſemel egreſſus hoc ſtadio, nunquam videtur ad telam illam pertexendam ſe rurſus accincturus eſſe.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Marburgenſis anni 1733. exhibetur in eius anni *Actis Academicis p. 237. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Marburgenſium anni 1736. profert G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 797. ſqq.* qui ibidem *p. 692. ſqq.* copioſiſſime exponit vitam & ſcripta *Chriſtiani Wolfii*, Profeſſoris Marburgenſis quam laudati ab his, tam culpati ab illis, & ab vtrisque quidem enormiter.

* Documentirte Geſchichts-Erzehlung, und daraus flieſſende Rechtliche Demonſtration, daß die vom Land-Grafen Philippo Magnanimo -- fundirte -- Univerſität zu Marburg -- A. 1650. gäntzlich aufgehoben, dahergegen von dem Fürſtlichen Hauſe Heſſen-Caſſel A. 1653. die jetzige neue Univerſität daſelbſt einſeitig aufgerichtet worden, *&c.* Darmſtatt 1738. *fol. pl. 10.*

MESSANENSIS.

De Academiae Meſſanenſis ortu agit NICOLAVS ORLANDINVS in *libro VIII. Hiſtoriae Societatis Ieſu*, Romae editae 1615. & Antuerpiae 1620. *fol.*

MEXI-

MEXICANA.

Huius praeſentem ſtatum deſcribit IO. FRANC. GEMELLVS CARERVS in *Itinerarii* ſui *vniuerſalis* *T. VI.*

Conf. *Acta erud. Suppl. T. VIII. p. 302.*

MOGVNTINA.

• NICOLAVS SERARIVS in libri primi *Rerum Moguntinarum* Capite XXXIV. agit de Academia Moguntina.

Iuxta Capitis huius finem nouus editor, GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS, *p. 109.* pollicebatur, ſe in ſingulari Diſſertatione pluribus acturum de Moguntina Academia eiusque Rectoribus. Verum id, quod ſciam, haud praeſtitit: quo tamen nemo melius exſequi poterat hocce conſilium. Prodiit iſta editio Francofurti 1722. *fol.*

MOLSHEIMENSIS.

Patrum Ieſuitarum Panegyricus Molsheimenſis, quatuor libris conſtans, quorum primus extollit Academias ab vtilitate; ſecundus LEOPOLDI Auſtriaci, Molsheimenſem Academiam fundantis, ſiue amplificantis potius & ditantis, familiam; tertius Alſatiam inferiorem, in qua erecta; quartus Societatem Ieſuiticam, cui gubernanda eſt tradita. Molshemii 1618. 4.

ADAMI CONTZENII, Soc. Ieſu, Oratio de noua Academia tuenda & augenda. Ibidem 1618. 4.

Inauguralia Collegii Soc. Ieſu Molshemenſis, ſolennibus

nibus feriis encaeniorum templi Deo conſecrati, Academiae recens publicatae, & Doctoralium honorum collatione celebrata. Molshemii 1619. 4.

Academiam hanc eo conſilio eſſe conditam, vt eradicaretur Lutherana religio, docet *Andr. Carolus Memorab. eccleſ. ſaeculi XVII. lib. II. cap. 44. p. 451. ſq.* & *Heideggerus* in *Hiſtoria Papatus* §. 225.

THEOPHILI ELLYCHNII Relatio ex Parnaſſo, darinnen 1. ein Proceß zwiſchen der neuen Academie zu Molßheim und denen alten Academien am Rhein-Strohm, 2. ein Geſpräch über dem Programmate zur Promotion ſechs Doctorum allda, *&c.* Straßburg 1619. 4.

Hoc ſub nomine quis lateat, docet Placcius in *Theatro Pſeudonymorum n. 916. p. 250.* Vid. & *Berneggeri* Epiſtola *Richterianis* adiuncta *p. 756.*

* De Academiae Molshemenſis translatione a. 1702. facta in vrbem Argentoratum vid. *Noua literaria Germaniae 1703. p. 108. & 325.*

MONTEPESSVLANA.

IO. STEPHANVS STROBELBERGERVS *Hiſtoriae* ſuae *Monſpelienſi*, Noribergae 1625. *in 12.* editae, adiecit *Deſcriptionem breuem Scholae Monſpelienſis*, *Vitas Profeſſorum eius*, *Ritus & Priuilegia.*

IAC. PRIMEROSII Academia Monſpelienſis, & Laurus Monſpeliaca. Oxonii 1631. 4.

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Gallico-Belgico*, Lugd. Bat. 1631. edito, *p. 566.--570.*

S. CVR-

S. CVRTADI Oratio de Monſpelienſi Medicorum Vniuerſitate. Simul Priuilegia Apoſtolica & Regia, & Encomia de eadem Vniuerſitate. Monſpelii 1645. 4.

Centonis κακογραφίας Diffibulatio, in qua pleraque Diplomata Pontificia & Regia Academiae Monſpelienſis falſi conuincuntur. Pariſiis 1646. 4.

Recherches curieuſes ſur les ecoles en Medicine de Montpellier, par IEAN RIOLAN. Pariſ. 1651. 8.

* De origine huius Academiae agit BVLAEVS *Hiſt. Vniuerſ. Pariſ. T. III. p. 488. ſq.*

MVSSIPONTANA.

GREGORII XIII. Papae Bulla fundationis huius Academiae a. 1572. data exſtat in *Bullario magno Romano T. II. p. 365.*

Erectio & Fundatio Generalis Studii ſeu Academiae priuilegiatae Pontismuſſani in Lotharingia. Pontismuſſi 1583. *in 12.*

Erectio & Statuta Vniuerſitatis Muſſipontanae Societatis Ieſu. Muſſiponti 1612. 8.

* Nouum Profeſſorem Chirurgiae in hac Academia fuiſſe a. 1708. conſtitutum, docetur in *Nouis literariis Germaniae 1708. p. 305.*

NANNETENSIS.

Creation, Inſtitution, Fondation, & Privileges de l' Vniverſité de Nantes par le Pape Pie II. & par Francois II. dernier Duc de Bretagne, avec les Lettres des Rois de

France pour la confirmation des dits Privileges. Nantes 1650. 4.

Les Privileges Apoſtoliques & Roiaux de la Faculté des Arts de l'Vniverſité de Nantes. Nantes 1657. 4.

NEAPOLITANA.

IVLII CAESARIS CAPACCII Antiquitates & Hiſtoriae Neapolitanae, in quibus Reip. Ducum, religionis, Gymnaſii, --- notitia continetur. Neapoli 1607. 4.

* Recuſus eſt hic liber in Burmanniano *Theſauro Scriptorum Italiae T. IX. P. II.*

ANELLI de RVGERIO, Salernitani, Soc. Ieſu, Theatrum Neapolitanae literaturae, quae eſt Oratio in inſtauratione ſtudiorum. Neapoli 1617.

PIETRO LA SENA dell' antico Ginnaſio Napoletano. Roma 1641. 4.

* Recuſum eſt hoc opus Neapoli 1688. 4. *Alph. 1. pl. 6.* Quae editio recenſetur in *Actis eruditorum 1689. p. 251. ſqq.* Caeterum falletur, quisquis hoc in libro quaerit Academiae Neapolitanae hiſtoriam. Deſcribit enim auctor vetuſtiſſimam certaminum gymnicorum hac in vrbe conditionem ſub Imp. Auguſto & eius ad Diocletianum vsque ſucceſſoribus: imo ad Vlyſſis vsque tempora regreditur, quem Neapolitano fuiſſe in Gymnaſio, ſibi perſuadet. De hodierna huius vrbis Academia ne γρῦ quidem hic.

* C. E. BVLAEVS in *Hiſtoriae Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo tertio *p. 115. ſqq.* agit de inſtitutione Academiae Neapolitanae.

* NI-

* NICOLAI TOPPII & LEONARDI NICODEMI Biblioteca Napoletana. *Italice*, Napoli 1678. *fol.*

* De hodierno Neapolitanae Academiae ſtatu quaedam profert IO. BAPT. CAPASSVS, Medicus Neapolitanus, in *Hiſtoriae Philoſophiae*, Neapoli a. 1728. 4. editae, *lib. IV. cap.* 14. *p.* 452.

NEMAVSENSIS.

CLAVDII BADVELLI Opuſculum de Collegio & Vniuerſitate Nemauſenſi. Lugduni 1540. 8. & Lugd. Bat. 1552.

Academiae Nemauſenſis Leges, a. 1582. inſtauratae & emendatae. Nemauſi 1582. 4.

OENIPONTANA.

* Acta quaedam Academiae Oenipontanae deſcribuntur in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 275. ſqq.*

OSCENSIS.

MARTINI MONTER DE CVEVA Propugnaculum pro Gymnaſio vrbis Oſcenſis.

Scilicet (ita pergit producto hoc titulo Nic. Antonius *Bibl. Hiſp. T. II. p. 86.*) *euitando praeiudicio, quod huic ſcholae, noua ſi erigeretur Caeſarauguſtae ſchola, creabatur, hoc opus ad eos, quorum curae res erat, direxit. Sed repoſuit pro Caeſarauguſtanis IOANNES GASPAR ORIGAS.* Poſterioris huius operis titulum ſupra vide ſub CAESARAVGVSTANA.

OSNABRVGENSIS.

Academia Carolina Osnabrugenſis, ſiue Athenaeum Chriſtianum virtutis & eruditionis encyclopaediae acquirendae a CAROLO M. Imp. in vrbe Osnabrugenſi ante octingentos annos inſtitutum, nunc recenter ab Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Principe ac Domino, D. FRANCISCO GVILIELMO, Epiſcopo Osnabrugenſi, Mindenſi, & Verdenſi, &c. reſtitutum ac dotatum, nec non a S. D. N. VRBANO Papa VIII. approbatum, atque ab Inuictiſſ. Imp. FERDINANDO II. confirmatum a. M D C XXX. Osnabrugae 1630. *fol.*

* De hac breuiſſimi temporis Academia agit AENOPETRANVS WESTPHALVS, cuius Zufällige Gedancken von Academien, bey Aufrichtung einer neuen Academie zu Göttingen in einem Send-Schreiben an den hochberühmten Jeniſchen Profeſſor und Polyhiſtor, Herrn Gottlieb Stollen, eröfnet, Ienae prodierunt 1734. 4. *pl. 3.*

Hoc nomen adſciuerat clariſſimus Gymnaſii Osnabrugenſis Rector, & nunc S. Theol. Doctor, IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, *AEnopetranus*, hoc eſt, *Lobenſteinienſis:* cuius nuper elaboratum de Osnabrugenſi Academia libellum tuis nunc, LECTOR, oculis ſubiicio.

IOAN-

IOANNIS CHRISTOPHORI KOECHERI

S. THEOL. D. ET GYMN. OSNABR. RECT.

HISTORIA ACADEMIAE OSNABRVGENSIS,

nunc primum edita.

I.

Quantum hiſtoriae Academicae praeſidii afferat, quantum tenebrarum in illa diſpellat notio Academiae, verbis accurate definita, vel OSNABRVGENSIS ACADEMIAE, multorum ſermonibus celebratae partim, partim obſcurae paucisque orbis eruditi ciuibus cognitae, exemplo cognoſci clariſſime & comprobari poteſt.

II.

Diu eſt, quod Osnabrugum inter vrbes Academiis exſplendeſcentes nonnulli retulerunt. Agmen in his ducit *Hermannus Hamelmannus*, ſaepe multumque de Academia quadam Osnabrugenſi verba (a) faciens. *Chriſtianus Iunckerus*, Academias ſaeculo nono conditas enumerans, in harum numero

(a) In *Dedicationibus* Tract. *de antiqua Weſtphalia*, *Libro V. virorum Weſtphaliae ſcriptis & doctrina illuſtrium*, item *duobus Chronici Osnabrugenſis libris* praemiſſis, *pag. 22. 214. 565. 574. Opp. Hiſtor.*

mero & Osnabrugenſem (b) adſcribit. In aliis praeterea monumentis publicis, alio huius hiſtoriae loco producendis, mox *Academiae Carolinae*, mox *veteris Academiae Carolinae*, quae Osnabrugi quondam floruerit, ſemel iterumque fit mentio.

III.

Quaenam vero & qualis fuit iſta Academia, qua vrbem Osnabrugum ornaſſe Carolus Magnus dicitur? En *Albertum Crantzium* id edocturum nos his (c) verbis: *Cumque hanc inſignem eccleſiam Osnabrugenſem moliretur, vſu venit Carolo M. vt multo mercaretur, habuiſſe tum ſe viros linguae Graecae gnaros, quos opponeret legationi, quae ei tum venerat ex Conſtantinopoli ab Irene regina & Nicephoro patricio, qui tum Orientis imperium occupabat. Admonitus autem ea re Carolus, dedit priuilegium nouae eccleſiae, vt vtriusque ibi linguae ſcholae haberentur, praeeſſentque doctores viri inſignes. Sed nouitas Chriſtianismi in populo necdum bene firmato, & crebrae Saxonum ac diuturnae rebelliones hoc inſtitutum interceperunt.* Accedit *David Chytraeus*, easdem ſcholas Carolinas hunc in modum (d) deſcribens: *Inſtituit autem Carolus Osnabrugae, vt in collegio aſſidui lectores Graecae & Latinae linguae eſſent. Vidi enim exemplum litterarum fundationis, vt vocant, quas eccleſiae Osnabrugenſi Carolus dedit. --- Ac eodem tempore, quo Osnabrugae eccleſiam Carolus condidit, ſcribunt, veniſſe ad eum legationem ab Imperatore Graecorum, vbi magno redemiſſet, facultatem Graece docti ſibi praeberi, qui legatis Graece reſpondere, & cum iis ſine interprete ſermonem conferre potuiſſet. Ipſe enim Carolus, etſi ab Alcuino, praeceptore ſuo, Graecas literas dice-*

(b) Vid. eius Einleitung zur Kirchen-Hiſtorie *Sec. IX. pag.* 547.
(c) *Metropolis Lib. I. Cap.* 2.
(d) *Lib. II. Chron. Saxon. pag.* 209. *ſq.* edit. Roſtoch. MDXC.

dicerat, & mediocriter intelligebat, tamen loqui non ſolebat. Hac occaſione ſcribunt commonefactum Carolum, quantopere etiam in Repub. & Principum negotiis huius linguae cognitione opus ſit, curam colendi & conſeruandi Graecae linguae ſtudia tunc collegio Osnabrugenſi ſimul commendaſſe. Sed quid riuulos conſectamur, atque ex his faciem Academiae Osnabrugenſis longis ambagibus eruimus, cum fontes nobis pateant? Habemus enim ipſum (e) Caroli M. diploma, quo Wihonem, primum Osnabrugi Epiſcopum, variis auxiſſe beneficiis, ſcholamque ibi illuſtrem inſtituiſſe, fertur, in cuius fine, quae ad rem praeſentem pertinent, haec occurrunt: *Inſuper vero eidem Epiſcopo ſuisque ſucceſſoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali ſeruitio confirmamus abſolutionem, niſi forte contingat, vt Imperator Romanorum vel Rex Grecorum coniugalia federa inter filios eorum contrahere diſponant: tunc Eccleſiae illius Epiſcopus omni ſumptu a Rege vel Imperatore adhibito laborem ſimul & honorem illius legationis aſſumat, & hoc ea de cauſa ſtatuimus, quia in eodem loco Grecas & Latinas ſcholas in perpetuum manere ordinauimus, & nunquam Clericos vtriusque linguae gnaros ibidem deeſſe in Dei miſericordia confidimus.*

IV.

Equidem non ignoramus, diploma illud pariter ac Athenaeum Osnabrugenſe Carolinum ſuſpectum multis, vehemen-

(e) Exhibet illud *Crantzius* loc. cit. & *Aubertus Miraeus* in *Codice Donation. piarum.* Conf. *Conringius Antiquit. Academ. Supplem. XXXVI. p. 306.* Ex ipſo vero tabulario Eccleſiae Cathedralis Osnabrug. typis deſcriptum *Monumentis Paderbornenſibus* adiecit Epiſcopus *Ferdinandus.* Inſertum quoque eſt *Capitulationi perpetuae Osnabrugenſi*, Neuhuſiae editae, itemque libellis litigioſis pro auctoritate illius in lucem emiſſis: e quorum vno, Gründliche Unterſuchung eines alten Caroliniſchen Schenck-Briefs, in welchem der Griechiſchen und Lateiniſchen Schule zu Oßnabrück gedacht iſt, inſcripto, nos particulam diplomatis allatam hauſimus.

menterque diſputatum eſſe (f) inter viros doctos, verusne vtriusque auctor dicendus ſit Carolus Magnus, an non? Satis dubitanter, vt e multis vnum ſaltem laudemus, de ſchola Carolina *Ioannes Launoius* (g) loquitur: *Quanquam non valde repugnarem ei, qui, quae de hac ſchola* (Osnabrugenſi) *tradit* Crantzius, *in dubium vocaret. Is enim eſt hiſtoricus paulo recentior, qui de rebus antiquis ſine antiquioris teſtimonio ſcribit. Si tamen germanum eſt Caroli priuilegium, quod laudat, ſicut, germanum eſſe, apparet, illud vetuſtioris teſtis loco haberi &.*

(f) Diſceptarunt inprimis hanc cauſam duo ſine nomine ſcriptores, quorum alter edidit libellum, qui inſeribitur: *Diploma Caroli M. Imperatoris de ſcholis Osnabrugenſis eccleſiae Graecis & Latinis, critico expenſum ab A. I.* anno MDCCXVII. & auctior Germanice prodiit hoc titulo: Gründliche Unterſuchung eines alten Caroliniſchen Schenck-Briefs, in welchem der Griechiſchen und Lateiniſchen Schule zu Oßnabrück gedacht iſt, etc. Durch einen Liebhaber der Wahrheit. 1719. 4to. Alter oppoſuit *Diſſertationem Critico-Hiſtoricam de Diplomate Caroli M. dato eccleſiae Osnabrugenſi pro ſcholis Graecis & Latinis, qua diploma iſtud authenticum & genuinum eſſe oſtenditur, atque contra obiectiones recentioris cuiusdam Critici A. I. defenditur a C. H. Accedunt varia Imperatorum ac Regum diplomata eccleſiae Osnabrug. conceſſa, & nunquam hactenus edita: omnia ex ipſis originalibus autographis ſumma accuratione & optima fide deſcripta.* Monaſterii, MDCCXXI. Plures alii vero, qui dictum Caroli diploma partim pro vero habent, partim pro falſo ac fictitio, ab eo nominantur, qui ſub literis *A. I.* latens *critice illud expendit, pag. 4. ſq.* Add. *Hermannus Adolphus Meinders*, qui in libro *de ſtatu relig. & reip. ſub Carolo M. & Ludouico Pio Diſſert. III. Cap. V. VI. VII. p. 243.-274.* & *Diſſert. IV. Cap. V. pag. 326. ſeqq.* non ſolum aliquot in medium profert viros doctiſſimos, fidem monumenti illius Carolini in dubitationem & controuerſiam adducentes, ſed ipſe quoque in horum ſententiam diſcedit. Contra ea *Io. Launoius* loco mox indicando (g) obſeruat, *Sebaſtianum Munſterum erectae a Carolo Scholae fautorem & approbatorem accedere in libro III. Coſmogr. cap. 437.* quae allegatio fortaſſe ita emendanda *pag. 457.*

(g) In libro *de ſcholis celebribus a Carolo M. & poſt Carolum M. in occidente inſtauratis Cap. IX. pag. 41.* edit. *I. A. Fabricii.*

& debet & poteſt. Noſtra vero iam parum refert, quemcunque quis praedicet ciuitatis huius Academicae conditorem, ſiue Carolum M. ſiue ex Imperatoribus alium, cum non tam in originem, quam formam eius, inquiramus. Fac itaque, ad Carolum, primum Germanorum Imperatorem, referenda eſſe Academiae, Carolinae vulgo dictae, primordia; qualem hanc depingunt, quae illius nomen prae ſe ferunt, tabulae publicae? Talem, in qua praeter linguam Graecam & Latinam nihil liberalium artium tradebatur. Egregia vero ac illuſtris Academia, quae non aliud literarum genus exponit & colit, quam quo in omnibus ſcholis, etiam triuialibus, quas vocant, impertiri aetas puerilis ſolet. Neque ſilentio praetermittendum, quod idem *Launoius*, de ſchola Osnabrugenſi verba facturus, praefatur: *Hanc vero ſcholam, quia ſplendorem nullum, vel pene nullum, aeui progreſſione conſecuta eſt, praetermiſiſſem, niſi Carolum habuiſſet auctorem, cuius gloriae detrahendum nihil eſſe puto.* Eiusmodi praeconium in ſcholam, quae Academiae titulo & dignitate ſe iactat, quis conuenire exiſtimabit?

V.

Sunt tamen, ne quid diſſimulemus, FERDINANDVS Caeſar & VRBANVS, Pontifex Romanus, qui in literis publicis, quibus ciuitatem ſcholaſticam Osnabrugi recens conſtitutam, de qua mox dicemus, confirmarunt, ex aliorum narratione perhibent, Carolinam illam Academiam literis quoque Hebraicis atque ſanctiori diſciplinae docendis deſtinatam fuiſſe, tantaque progreſſu temporis cepiſſe incrementa, vt ab hominum memoria ad duo millia Studioſorum ad eam confluxerint. Imo longe amplior auguſtiorque fuit illius facies, ſi *Hamelmannum* audimus, eam ita (h) re-

Ttt t prae-

(h) Vid. *Dedicat. libri ſecundi Chronic. Osnabrug. Opp. Hiſtor. pag. 574.*

praeſentantem : *Etſi omnium primo per totam prouinciam Carolus Magnus Academiam & celeberrimam ſcholam, in qua non ſolum linguae diligenter traditae ſunt, ſed etiam facultates, praecipue Theologica & Iuridica, (de Medica nihil dicam,) tum quoque artium exercitia egregie ſine vllo dubio mox poſt primam illam ordinationem D. Imperatoris floruerunt, conſtitueret in veſtro collegio, viri Reuerendi, nobiles & eximii*, cet. Facile tantae dignitatis auctoritatisque, quanta pollent Romanorum Imperator & Pontifex, teſtibus credimus, quicquid de ſchola illuſtri, cuius parentem & architectum Carolum Magnum eſſe volunt, affirmant. Aſt ne hoc quidem pacto Academiae nomen honoremque tueri illa poteſt, cum vix vlla inferioris gradus ſchola reperiatur, in qua diuinae religionis praeceptis linguaeque Hebraicae rudimentis iuuentus literarum ſtudiis dedita non imbuatur. Ad *Hamelmannum* autem quod attinet, is ipſe, quae narrat, inſperſis voculis *ſine vllo dubio* facit dubia, veritatemque eorum valde imminuit & labefactat. Fingamus vero, quod nullo tamen certo indicio compertum exploratumque habemus, in illa Muſarum ſede Osnabrugi nata & alta ſingulari inſtituto ac ſolertia & Theologiam & Iuriſprudentiam explicatam, harumque diſciplinarum ſeu facultatum, vt hodie loqui amant, Profeſſorem vnum atque alterum conſtitutum fuiſſe ; tantum tamen a vera perfectaque Academiarum forma abeſt, vt Academiis *impropriè* ſaltem dictis (i) annumeranda ſit.

VI.

E numero itaque Academiarum, quales noſtra aetate habemus, expungenda in poſterum erit Carolina Osnabrugenſis

(i) Recte igitur hanc ſcholam *Iacobus Middendorpius*, qui alias in hiſtoria Academiarum ſaepius hallucinatus eſt, in inferiorum ordine collocauit *lib. V. de Academ. celebribus vniu. terrarum orbis p. 323.*

genſis. Osnabrugi autem nomen in indice vrbium, quas nobilitarunt Academiae, ne tollas deleasque. In veteris enim illius locum recipi debet alia recentior, cuius fata, obliuione fere obſcurata, nec a quopiam literis prodita, nunc, quantum ob monumentorum huc ſpectantium penuriam fieri poteſt, diligenter enarrabimus.

VII.

Originem illa debet ſuam FRANCISCO GVILIELMO, ex Comitibus de Wartenberg, Eccleſiae Romanae Cardinali, atque Epiſcopo Osnabrugenſi, Mindenſi & Verdenſi, qui, poſtquam anno MDCXXVIII. incolis Osnabrugi, emendatam a Luthero religionem profeſſis, eccleſias ſcholasque minis, vi ac metu (k) eripuiſſet, opportuniſſimum hoc tempus putabat, Academiam, in qua elegantiores literae, inprimis humana atque diuina ſapientia, ſecundum Romanenſis Eccleſiae decreta publice docerentur, in vrbe iſta condendi; vel, quod ex eius mente diplomata Pontificia ac Caeſarea volunt, ſcholas illas Carolinas illuſtriori auguſtiorique ratione inſtaurandi.

VIII.

Conſilii huius, quod animo voluebat, exſequendi veniam ac facultatem mox a Romano Pontifice & Germanorum Caeſare, vt par erat, expetebat. Nec precum ſuarum repulſam tulit, ſed ab vtroque inſignes tabulas publicas (l) accepit,

(k) Conf. Wahrhafftiger Bericht und gründliche Beſchaffenheit der beider uralten Pfarr-Kirchen unſer L. Frauen und St. Catharinen binnen der Biſchöffl. Fürſtl. Stadt Oſnabrück. Oſnabrück 1628. 4to.

(l) In medium illas infra afferemus, Caeſareas, *die XX. Febr. MDCXXX.* datas, integras, e Pontificiis autem, *XI. Cal. Sept. MDCXXIX.* exaratis, tantum, quantum inueſtigare potuimus; cum multa contineant, quae

cepit, quibus ſapientiae officinam, Oſnabrugi exſtruendam, tum approbabant, tum iuribus beneficiisque ampliſſimis ornabant. Nactus haec priuilegia Epiſcopus Oſnabrugenſis omni opere in id enitebatur, vt quamprimum noua Academia inauguraretur. Factum id magna pompa ſacrisque ſolemnioribus anno MDCXXX. praeſentibus hancque feſtam diem illuſtriorem ac celebriorem reddentibus innumeris ſacrorum ordinum omnium ex Epiſcopatibus Oſnabrugenſi, Monaſterienſi, Paderbornenſi, Mindenſi, Verdenſi, Hildeſienſi viris, proceribus item aularum & ciuitatum, Equitibus, Doctoribusque aliarum Academiarum (m) quampluribus. Vtque nihil huic dedicationi ſolemni deeſſet ſplendoris, ſummi quoque in philoſophia, theologia & iure Canonico honores diſtribuebantur, atque in digniſſimum quemque (n) conferebantur.

IX.

quae repetere ac commemorare in hac Academiarum Oſnabrugenſium hiſtoria, ſuperuacaneum duximus.

(m) Memoria huius rei conſeruata poſterisque tradita eſt hoc nitide impreſſo ac multis figuris condecorato monumento: *Academia Carolina Oſnabrugenſis ſiue Athenaeum Chriſtianum virtutis & eruditionis encyclopaediae acquirendae a Carolo M. Imperatore in vrbe Oſnabrugenſi ante octingentos annos inſtitutum, nunc recenter ab Illmo & Reuſſmo Principe ac Domino, D. Franciſco Guilielmo, Epiſcopo Oſnabrugenſi, Mindenſi, & Verdenſi, &c. reſtitutum ac dotatum, nec non a Sanctiſſimo Domino noſtro, Vrbano Papa VIII. approbatum, atque ab Inuictiſſimo Imperatore ac Domino noſtro, Ferdinando II. confirmatum* A. Dom. MDCXXX. Caue vero, in illo quaeras narrationem de Academia Oſnabrugi recens dedicata. Praeter Orationes enim, carmina, emblemata, mirosque ingenii luſus alios in eorum laudem honoremque dicta, ficta, & picta, qui aut operam ſuam ad condendam nouam ciuitatem Academicam contulerunt, aut natales eius praeſentia ſua cohoneſtarunt, nihil exhibet refertque aliud.

(n) *Theodorus Roelingius*, verbi diuini olim in hac vrbe miniſter, in *Hiſtoria eccleſ. & ſcholaſt. Oſnabrugenſi MS.*

IX.

Euocati fuerant ad colendam hanc nouam Muſarum ſedem erudiendamque in ea iuuentutem viri e familia S. Franciſci de Obſeruantia, S. Dominici, & Societatis Ieſu doctisſimi; praecipuam tamen illius curationem & adminiſtrationem ordini, quem vltimo loco memorauimus, FRANCISCVS GVILIELMVS commiſit, eidemque hunc in finem aedes Auguſtino ſacras, quarum rudera adhuc ſuperſunt, (o) attribuit. Deſtinauit quoque ſcholae illuſtri ſplendidiſſimam domum, eo loco conſtruendam, vbi HENRICVS III. anno MDLXXXII. ſedem Epiſcopalem ſibi ſuisque ſucceſſoribus aedificauerat: doctoribus interea, dum haec ſolo aequatur, ſubſtructionesque operis maximae apparantur, in aediculis Eccleſiae Cathedralis, ad locum S. Nicolai & plateam a fluuio Haſa dictam ſitis, ſcholas publicas aperientibus habentibusque. Verum enimuero neque templo huic, quod Muſis Osnabrugenſibus parabat Epiſcopus liberaliſſimus munificentiſſimusque, faſtigium vnquam impoſitum; neque illud ipſum bonarum artium literarumque domicilium, quod iam conſtitutum erat atque dedicatum, diu ſtetit floruitque. Viciſſitudines rerum, quibus Germania noſtra teterrimo illo ac longe lateque diſperſo tricennali bello mirum in modum perturbabatur, mox omnia conſilia & incepta Franciſci Guilielmi intercipiebant. Nam, cum Osnabrugum anno MDCXXXIII. obſiderent Suedi expugnarentque, Epiſcopo fugam capeſſere, vrbemque & ditionem Osnabrugenſem relinquere, neceſſitas ipſa praeſcribebat. Fu-

(o) Patet id ex ſcripto §. praecedenti laudato *not.* (*m*) cuius *Hypotypoſis VI.* hanc praefixam habet inſcriptionem: *Ob reſtauratam & exornatam veterem Carolinam Academiam Osnabrugenſem, Collegioque Societatis Ieſu ibidem traditam, ob templum quoque reſtauratum & illuſtratum, nouaque Panegyri ac caeremonia S. Ignatio de Loiola, autori Societatis Ieſu, dicatum & conſecratum.*

gientem hunc literarum literatorumque Maecenatem catervatim ſequebantur Academiae & ciues & Profeſſores: templum Auguſtinianum, quod hucusque poſſederant, a Guſtauo, Guſtaui filio, occupabatur: aedificia denique, in ornamentum & incrementum nouae ſcholae ſuſcepta, breui ab opificibus derelicta concidebant (p) corruebantque. Ita in primo flore extincta Academia Osnabrugenſis, nec e puluere ac ruinis poſtea ſuſcitata, inque lucem vllo tempore reſtituta eſt. Etenim Suedis ciuitatem & agrum Osnabrugenſem ad pacem vsque Weſtphalicam tenentibus, hac ipſa autem Germaniae rebus pacatis diſſidiisque religionis compoſitis, nihil contra vetera inſtituta innouari deinceps Osnabrugi potuit.

X.

Quo ſcopo atque conſilio in inſtauranda amplificandaque Academia, quam Carolinam frequenter appellant, tantos labores ſuſceperit, tot ſumtus fecerit Cardinalis FRANCISCVS GVILIELMVS, ex literis, quas eius gratia Caeſar publicauit, facili coniectura intelligi poteſt. Manifeſtiora vero huius rei indicia liber in memoriam inſtitutae Academiae Osnabrugenſis conſcriptus, cuius titulum alibi dedimus, praebet. Illius enim auctores temperare ſibi haudquaquam potuerunt, quin acerbiſſimis conuiciis & maledictis eos, qui prima repurgatae religionis ſemina in his terris ſparſerunt, nominatim *Hermannum Bonnum*, inſectarentur, apertiſſimeque proderent, hanc maxime ob cauſam exſtruendae Osnabrugi Academiae opus ſuſceptum fuiſſe, vt in hac vrbe vicinisque regionibus purioris doctrinae curſus inhi-

(p) *Roelingius* in *Hiſtoria MS.* Conf. ipſius Cardinalis FRANCISCI GVILIELMI *Relatio ad Pontificem Romanum*, quae inter *Documenta*, *Io. Pauli Kreſſii* Rechts-begründeter vollſtändigen Erläuterung des *Archidiaconal*-Weſens ſubiuncta, *num. PP.* occurrit, *fol. 105.*

inhiberetur, Pontificiorum contra reuocaretur floreretque religio.

XI.

Supereſt, vt formam Academiae Osnabrugenſis, de qua hactenus expoſuimus, paulo acrius contemplemur. Quod ſi igitur, ex quibus vnice aeſtimari debet, tabulas publicas, a Caeſare aeque ac Pontifice Romano in eius commodum conceſſas, inſpicimus, &, quae in dedicatione eiusdem geſta ſunt, expendimus; mox manifeſtum nobis fit, ad naturam recentiſſimarum vniuerſitatum literatarum quamproxime illam accedere. Hoc vno ſaltem ab iſtis diſtat, quod non ſingularum omnis eruditionis partium doctores publicos habuit. Neque enim, qui iura in illa interpretentur, nec, qui artem morbis medendi profiteantur, Caeſareo Pontificioque diplomate deſignati ſunt. Sed forte tam anguſtis ſcientiarum terminis non ſemper concluſa fuit noſtra Academia, quales in principio ipſi poſiti. Ex eo ſane, quod *Roelingio* teſte ſupra retulimus, Iuris quoque Canonici doctores in primo illius feſto die creatos fuiſſe, non ſine probabili ratione colligimus, iſthanc Iuris partem diſciplinis reliquis, ſuprema magiſtratuum auctoritate in illa docendis, poſtea acceſſiſſe. Quicquid huius rei ſit, cum, vniuerſae Iurisprudentiae itemque medicae artis Profeſſores Academiam hanc Osnabrugenſem ornaſſe, nullis teſtimoniis ſignisque luceat; conſequens eſt, eam non perfectiſſimarum Academiarum numero habendam, ſed illarum generi adſcribendam eſſe, quas *proprie tales* alibi (q) diximus.

XII.

Subiiciamus nunc monumenta illa publica, quorum aucto-

(q) Vid Obſeruatio noſtra *de vera Academiae notione*, in *Parergis Gottingenſibus T. I. lib. I. p. 206.*

auctoritate Academia Osnabrugenſis maxime nititur, id eſt, literas Imperatoris atque Pontificis, ad quas lectores noſtros ſaepius ablegauimus. Damus vero tales, quales nobis illi dederunt, in quorum manibus prima earum exempla, quae autographa vocant, fuerunt.

Particula *Bullae VRBANI Papae VIII.* quae exſtat in *Diſſert. Critico-Hiſtor. de Diplomate Caroli M. dato eccleſiae Osnabrug. pro ſcholis Graecis & Latinis*, Monaſterii MDCCXXI. §. *XVIII. num. LXII. p.94.*

Sane pro parte Venerabilis fratris noſtri, FRANCISCI GVLIELMI, Epiſcopi Osnabrugenſis & ſacri Romani Imperii Principis, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ciuitas Osnabrugenſis, in qua olim clarae memoriae Carolus Magnus, Romanorum Rex & Imperator Auguſtus, poſt fundatam & inſtitutam in ea, quam Saxoniae Metropolim eſſe cupiebat, ſedem Epiſcopalem, Scholas publicas, in quibus ſacra Theologia & liberales artes ac lingua potiſſimum Graeca & Hebraica publice docerentur, & quas quaſi ſeminariam, e quo viri eruditi in totam Saxoniam prodirent, eſſe voluerat, fundauerat & inſtituerat. Cuius etiam fundatoris mens fuerat, vt Scholae huiusmodi publicae ac totius quaſi Saxoniae primariae eſſent, prout ex ipſis hiſtoriis & antiquis illorum temporum monumentis facile colligi poteſt, celebris admodum & populoſa, ac ſitu ad fluuium Haſam iucunda, atque ad ſtudia tum propter illius ac locorum vicinorum incolarum bonam indolem ac felicia aptaque ad capeſſendas diſciplinas ingenia, tum propter annonae & commeatus opportunitatem aliasque commoditates non parum commoda exiſtit.

Eiusdem *Bullae* particulae aliae e libro §. *VIII. not.* (m) fuſius deſcripto, cui titulus eſt *Academia Carolina Osnabrugenſis*, eiusque *Hypotyp. II. Schem. XX. fol. 49.* excerptae.

Inge-

Digitized by Google

Ingenti deſiderio ducimur, & cura propenſioris ſolicitudinis excitamur, vt Academiae aliaque literarum ſtudia, per quae tenebroſa ignorantiae caligo expellitur, ſcientiarum theſaurus acquiritur, veritas agnoſcitur, peſtifera haereſis extirpatur funditusque tollitur, fides Catholica & diuinus cultus augetur, atque ad ſpiritualis & temporalis gaudii gloriam peruenitur, laudabilibus incrementis dirigantur.

Pro parte Venerabilis fratris noſtri, FERDINANDI GVILIELMI, Ferdinandi nuper p. m. e Sereniſſimorum Bauariae Ducum familia filii, Osnabrugenſis Epiſcopi, exhibita ſupplicatione, vt in approbanda confirmandaque Academia ciuitatis Osnabrugenſis decori ac venuſtati, ac illius ciuium & Dioeceſanorum animarum ſaluti & commoditatibus prouidere de Apoſtolica benignitate dignaremur; Nos attendentes, quod ex literarum ſtudio animarum ſalus maxime procuratur, in ipſa ciuitate Osnabrugenſi vnam publicam Academiam, in qua Philoſophia & Theologia ſcholaſtica publice doceantur, ad inſtar aliarum Academiarum tam in transalpinis prouinciis & regnis, quam aliarum vbilibet inſtitutarum, ex nunc Apoſtolica autoritate tenore praeſentium perpetuo erigimus & inſtituimus.

Inſuper eiusdem Academiae Rectori, Doctoribus, ac Magiſtris, miniſtris etiam & officialibus, nec non membris & ſubditis, quod omnibus & ſingulis priuilegiis, facultatibus, indultis, libertatibus, immunitatibus, exemptionibus, antelationibus, praerogatiuis, fauoribus & gratiis, tam ſpiritualibus, quam temporalibus quibusuis, tam ſuperioris, quam inferioris Germaniae Academiis, illarumque Rectoribus, Doctoribus, ac Magiſtris, aliisque miniſtris & officialibus, illorumque membris & ſubditis, in genere vel ſpecie aut alias quomodolibet autoritate Apoſtolica conceſſis, & impoſterum concedendis, ac quibus illi & illae de iure, vſu, priuilegio vel conſuetudine aut alias quomodolibet vtuntur, fruuntur, potiuntur & gaudent, vti, frui, potiri & gaudere poſſunt ac poterunt quomodolibet in futurum, non ſolum ad inſtar, ſed pariter & pariformiter ac aequipollenter & ſine vlla prorſus differentia, etiam per viam communicationis ſeu nouae conceſſionis, &c.

Statuimus praeterea, quod eiusdem Academiae ſcholares tam ſeculares, quam quorumuis ordinum & militiarum regulares, illuc vndecunque aduenientes, qui inibi Philoſophiae & Theologiae ſtudebunt, vel aliunde ex aliis ſimilibus Academiis & Vniuerſitatibus quibuscunque Catholicis aduenerunt, poſt curſum ſtudiorum abſolutum ſeruatis ſeruandis, prout moris eſt, ad Baccalaureatus, Licentiaturae, Magiſterii, & Doctoratus gradum promoueri, &, poſtquam promoti fuerint, diſciplinas & artes, in quibus graduati fuerint, tam in praefata, quam in aliis quibuscunque Academiis ſeu Vniuerſitatibus quibuslibet voluerint, docere, legere & interpretari, ac in iis diſputare, nec non quoscunque actus, gradibus per eos ſuſceptis conuenientes, exercere poſſint.

DIPLOMA FERDINANDI II. IMPERATORIS, QVO ACADEMIAM OSNABRVGENSEM A CAROLO M. PRIMVM INSTITVTAM CONFIRMAT, typorum formis expreſſum in *Diſſert. Crit. Hiſtor. de Diplomate Caroli M.* ſaepius laudata *Append. lit. R pag. 143. ſqq.* vnde illud transſcripſimus.

FERDINANDVS SECVNDVS, diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, &c. Rex, Archidux Auſtriae, Dux Burgundiae; Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, &c. Marchio Morauiae, &c. Dux Lucemburgiae, ac ſuperioris & inferioris Sileſiae, Wirtembergiae & Teckae, Princeps Sueuiae, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi & Goritiae, Landgrauius Alſatiae, Marchio Sacri Romani Imperii Burgouiae, ac ſuperioris & inferioris Luſatiae, Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis & Salinarum, &c. Ad perpetuam rei memoriam agnoſcimus & notum facimus tenore praeſentium, quod nobis Venerabilis FRANCISCVS GVILIELMVS, Epiſcopus Oſnabrugenſis, Princeps deuotus Nobis dilectus, demiſſe expoſuerit, qualiter Praedeceſſor noſter ſanctae memoriae, CAROLVS MAGNVS IMPERATOR, poſt toties deuictos Saxones, terram illam Deo & Eccleſiae conſecrarit, pluresque inſtituerit Epiſcopatus, & primum quidem eſſe voluerit Oſnabrugum, cui etiam Sanctum Vibonem praefecerit, virum a ſanctitate & doctrina commendatiſſimum;

Cum

Digitized by Google

Cum vero viderit, ſine literis ac ſcholis fidem a ſe plantatam diu conſeruari haud poſſe in populo tam barbaro ac feroci, poſtquam in Italia Papienſem ac Ticinenſem Academias fundaſſet, Bononienſem, a Theodoſio, ſimiliter Praedeceſſore noſtro, inſtitutam, renouaſſet, etiam aliam & in Germania primam Academiam ordinatasque ſcholas, praeſertim Graecae & Hebraicae linguae, celebres Osnabrugi circa annum Dominicae Incarnationis ſeptingenteſimum nonageſimum octauum inſtituerit, ex quibus prodierint plures viri ſanctitate & doctrina venerandi, veraeque fidei aſſertores glorioſi, prout hiſtoriae vicinarum Eccleſiarum, quae vna cum ſcholis ſuum inde ſumpſerint exordium, teſtentur; quodque floruerint hae ſcholae vsque ad initium praeteriti ſaeculi & vltra, adeo, vt ab hominum memoria ad duo millia Studioſorum numerare fuerit: Sed ex quo variae haereſes ſuum erexerint caput, & non ſolum ciuitatem illam, ſed totam quaſi patriam veneno ſuo conſperſerint, adeo, vt etiam illi, quorum officio prohiberi debuiſſent, inficerentur, quae incuria etiam cauſa fuerit ruinae antiquiſſimae huius Academiae, quam antiquo ſuo ſplendori reddere volens dictus Episcopus Osnabrugenſis, poſt reſtitutam a ſe religionem profligataque exercitia haeretica, ad exemplum fundatoris, Praedeceſſoris noſtri, dicti Caroli Imperatoris, ſolidandae religionis, & regendarum Eccleſiarum, animarumque ſalutis promouendae, verum medium reducere intenderit, ſcholas illas Carolinas denuo ſuſcitarit, atque ad inſtruendam iuuentutem docendamque praeter humaniora Philoſophiam ac Theologiam viros ex familia Sancti Franciſci de obſeruantia, Sancti Dominici, atque Societatis Ieſu, religione conſpicuos, doctrinaque inſignes euocarit, domicilia reſpectiue de nouo illis aut aſſignarit, aut, quae haereſis rapuit, reſtituerit, aut collapſa renouarit, atque magnos ſumptus impenderit, cogitetque vlterius proficere ac fundare copioſius, ac proinde pia vota & intentionem ſuam ſecundis auſpiciis communi ſubditorum ſuorum commodo firmari & ſtabiliri deſiderans, humiliter Nobis ſupplicarit, vt recuperato iam feliciter ex hoſtium manibus armis & auxiliis noſtris Epiſcopatu noſtro praedicto nec non ciuitate ſua memorata in poteſtatem ſuam redacta, praedictam adeo proſpero ſucceſſu reſtitutam Academiam & perantiquas ſcholas Carolinas, ſuprema quoque autoritate noſtra Imperiali non tantum approbare, ratificare & confirmare, & in

in Auguſtalem noſtram protectionem ſuſcipere, ſed etiam in Academiam pro liberalibus diſciplinis & facultatibus Philoſophiae & Theologiae ad inſtar aliarum, tam Italiae & Galliae, quam Germaniae, Academiarum denuo erigere, & iisdem priuilegiis, honoribus, atque immunitatibus ornare gratioſe dignaremur.

Nos itaque zelum dicti Epiſcopi Oſnabrugenſis & opus illud, non minus ad Dei gloriam, quam communis Reipublicae vtilitatem, & perpetuam animarum ſalutem pertinere, cum vt olim, ſic impoſterum plurimi cum Eccleſiarum, tum vero etiam ſaecularium & ad gubernationem politicam ſpectantium rerum vſu doctrinaque periti viri prodire, & vtramque Rempublicam magno cum ſubditorum bono, ſuaque laude egregia adminiſtrare poſſint; merito attendentes pro benigno noſtro erga deuotionem ſuam affectu eiusdem petitioni clementer annuendum duximus, prout annuimus per praeſentes.

Proinde ex certa noſtra ſcientia, animo bene deliberato, ſano accedente conſilio, & de Caeſareae poteſtatis noſtrae plenitudine, memoratas in vrbe Oſnabrugenſi ſcholas reſtitutas benigne approbauimus, Caeſareaque noſtra auctoritate in perpetuum communiuimus, quemadmodum non ſolum ea, quae dictus Epiſcopus laudabiliter coepit, auctoritate noſtra Imperatoria approbamus, ratificamus ac confirmamus; verum etiam ſcholas illas, Academiamque renouamus, denuo erigimus atque honori & antiquitati ſuae priſtinae reſtituentes in Auguſtalem noſtram protectionem, vna cum Profeſſoribus, Studioſis, miniſtris, aliisque omnibus ac ſingulis, qui ab illa pendent quomodolibet, particulariter recipimus. Decernimus praeterea, ſcholas illas Academiae nomine perpetuis futuris temporibus ab omnibus appellari debere, & iisdem priuilegiis & immunitatibus, quibus aliae quaecunque per Germaniam & Imperium Romanum Academiae ſeu Vniuerſitates vti, frui, atque potiri ſolent, gaudere volumus, ita vt omnes & ſinguli Studioſi ac ſcholares, qui in albo eiusdem Academiae inſcripti fuerint, vel in praefata Academia lectiones audiuerint & ſtuduerint, omnibus ac ſingulis priuilegiis, exemptionibus, libertatibus, immunitatibus & indultis, quibus Studioſi aliarum quarumcunque Academiarum ſeu Vniuerſitatum gaudere, frui, & potiri ſolent, re & nomine gaudeant, fruantur, ac potiantur. Inſuper motu, ſcientia & autoritate, vt ſupra, concedimus & indulgemus, vt Philoſophiae & Theologiae Profeſſores eiusdem Academiae Studioſis, qui eiusdem

Aca-

Academiae albo inſcripti fuerint, vel in dicta ſeu alia quauis approbata Academia ſeu Vniuerſitate ſtuduerint, lectiones audierint, & digni habileſque rigoroſo examine praeuio (in quo conſcientias ipſorum Profeſſorum onerari volumus,) reperti fuerint, iuxta aliarum Vniverſitatum ſeu Academiarum priuilegia. eis per praeſentes a Nobis, & aliis, cum ſummis Pontificibus, tum Imperatoribus, conceſſa ſeu concedenda, ad quoſcunque gradus Baccalaureatus, Licentiae, Magiſterii, Doctoratus, in artibus & Philoſophia, nec non Sacroſancta Theologia, ab iisdem, ſiue Rectore Academiae, ſiue Cancellario, ſiue Profeſſoribus promoueri & ſolenniter creari modo & ſolennitate in aliis Academiis & Vniuerſitatibus conſuetis poſſint ac debeant, atque tandem taliter promoti, ſiue promouendi, in omnibus locis & bonis Sacri Romani Imperii & vbique terrarum omnibus & ſingulis priuilegiis, praerogatiuis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, antelationibus, fauoribus, gratiis & indultis, quibus alii Pariſienſis, Bononienſis, Louanienſis, Colonienſis, Heidelbergenſis, & aliarum Academiarum & Vniuerſitatum Italiae, Galliae, Germaniae, iuxta illarum ordinationes, ritus, vſus, conſuetudines & mores pro tempore promoti, de iure vel conſuetudine, aut alias quomodolibet, vtuntur, fruuntur, non ſolum ad eorum inſtar, ſed pariformiter & aeque principaliter, abſque vlla differentia, in omnibus & per omnia, perinde ac ſi gradus huiuſmodi in Vniuerſitatibus, nec non Collegiis, Gymnaſiis, Academiis quibuſcunque accepiſſent, vti, potiri, & gaudere re & nomine poſſint, debeant ac valeant, non obſtantibus in praedictis omnibus aliquibus Legibus, Conſtitutionibus, ordinationibus, praerogatiuis, decretis, ſtatutis, conſuetudinibus, & aliis quibuſcunque in contrarium quoquo tempore & modo facientibus. Quibus omnibus & ſingulis, in quantum praeſenti noſtrae conſtitutioni obſtant, ſeu obſtare in futurum poſſunt, ex plenitudine poteſtatis noſtrae Caeſareae derogamus, & derogatum eſſe volumus: ſupplentes omnes & quoſcunque defectus, tam iuris, quam facti, ſi qui in praemiſſis omnibus & ſingulis interueniſſent, ſeu interueniſſe dici aut allegari poſſent, quouis modo, aut iure, vel conſuetudine.

Nulli ergo omnino hominum, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, aut praeeminentiae extiterit, liceat hanc noſtrae approbationis, confirmationis, reſtitutionis, erectionis, derogationis, ſuppletionis, decreti, voluntatis & gratiae paginam infrin-

 gere,

gere, vel ei quouis auſu temerario contraire, quatenus grauiſſimam noſtram & Sacri Romani Imperii indignationem, ac poenam quadraginta Marcarum auri puri, toties, quoties contra factum fuerit, omni ſpe veniae ſublata, pendendam; pro ſemiſſe quidem fiſco ſeu aerario noſtro Imperiali, pro reſiduo vero eiusdem Academiae vſibus applicandam, euitare voluerit. Harum teſtimonio literarum, manu noſtra ſubſcriptarum, & Bullae noſtrae aureae typario roboratarum. Datum in ciuitate noſtra Viennae, die vigeſima menſis Februarii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo, Regnorum noſtrorum Romani vndecimo, Hungariae duodecimo, & Bohemiae XIII.

FERDINANDVS.

Vt
P. H. Stralendorff, mpp.

Ad mandatum Sacrae Caeſareae Maieſtatis proprium.
Ioa. Walderode, mpp.

OXONIENSIS.

NICOLAI FIERBERTI Deſcriptio Academiae Oxonienſis. Romae 1602. 8.

Twynus in opere paulo poſt laudando *p. 178.* hunc *libellum* vocat *rariſſimum.*

ALBERICI GENTILIS Laudes Academiae Peruſinae & Oxonienſis. Hanouiae 1605. 8.

IO. PITSEI liber de Oxonienſis Academiae antiquitate.

Laudatur a Conringio *Suppl. ad Antiq. Acad. p. 380.* & a Madero ibidem *p. 408.*

IOANNIS SANDSBVRY Inſignia ſingulorum Collegiorum in Oxonia. Oxoniae 1608. 8.

* BRIANI TWYNI Antiquitatis Academiae Oxonienſis Apologia. Libri III. Oxoniae 1608. 4. *Alph. 2. pl. 12.*

Subiuncta ſunt huic operi primo *Miſcellanea quaedam de antiquis Aulis & Studentium Collegiis quondam & hodie in Academia Oxonienſi, autore eodem;* deinde *Catalogus Cancellariorum, Commiſſariorum, Vicecancellariorum, & Procuratorum, quotquot ex Academiae Archiuis ac monumentis aliorum authorum colligi poſſunt.*

Idem *Twynus p. 2.* docet, quendam ſub nomine *Antiquarii* edidiſſe Epiſtolam de antiquitate Academiae Cantabrigienſis prae Oxonienſi; huic *(p. 3.) Ioannem Caium*, publicum Academiae Oxonienſis Oratorem, oppoſuiſſe *Aſſertionem antiquitatis Academiae Oxonienſis;* tum ſub nomine *Londinenſis* alium *Ioannem Caium* (quem *p. 23.* ait eundem eſſe, qui antea nomen *Antiquarii* adſciuerit,) edidiſſe a. 1568. *duos libros de antiquitate Cantabrigienſis Academiae.* Vid. ibidem *p. 4.*

* Rex (a) Platonicus, ſiue de Potentiſſimi Principis IACOBI, Britanniarum Regis, ad illuſtriſſimam Academiam Oxonienſem aduentu d. 27. Aug. a. 1605. narratio, ab ISAACO WAKE, publico Academiae eiusdem Oratore, tunc temporis conſcripta, nunc iterum in lucem edita, multis in locis auctior & emendatior. Editio tertia. Oxoniae 1615. 12. *pl. 10. & dim.*

Annexa eſt eiusdem Oratio funebris, d. 25. Maii A. 1607. habita in obitum Io. Rainoldi. Haec Oratio tantum ſex implet foliola. In ipſo libro deſcribitur copioſe quatriduum, quod Rex ille vna cum vxore & filio primogenito tranſegit Oxoniae. Hac occaſione deſcribuntur Collegia, & ſtatus Academiae, habitaeque praeſente & verba faciente Rege Diſputationes in quatuor Facultatibus.

THO-

(a) Hic liber *Wakii* laudatur a *Bulaeo* in *Hiſt. Vniuerſ. Pariſ. T. I. p. 224.*

THOMAE CAII Vindiciae antiquitatis Academiae Oxonienſis, editae a *Thoma Hearnio.* Oxon. 1732.

Videtur nomen hoc eſſe fictitium, & ideo ab auctore adſcitum, quod refellebat *Ioannem Caium*, ſingulari libro contendentem, Cantabrigienſem Academiam eſſe Oxonienſi vetuſtiorem.

* Statuta ſelecta e Corpore Statutorum Vniuerſitatis Oxonienſis. Oxonii 1638. 8.

* Alia editio prodiit ibidem 1661 12. *pl. 8. & dim.*

* ANTONII a WOOD Hiſtoria & Antiquitates Vniuerſitatis Oxonienſis. Libri duo. Oxon. 1674. *fol. Alph. 5. pl. 16.*

Prior editio prodierat ibidem 1668. 4. Sed altera locupletior eſt.

* Parecbolae, ſeu Excerpta e Corpore Statutorum Vniuerſitatis Oxonienſis. Oxon. 1674. 8. *pl. 16.*

* Altera editio 1705. 8. *Alph. 1. pl. 6.*

* Oxonia illuſtrata, ſiue omnium celeberrimae iſtius Vniuerſitatis Collegiorum, Aularum, Bibliothecae Bodleianae, Scholarum publicarum, Theatri Scheldoniani, nec non totius vrbis, Scenographia. Delineauit & ſculpſit DAVID LOGGAN, Vniuerſitatis Oxonienſis Chalcographus. Oxoniae 1675. *fol.*

Sunt XL. figurae aeneae, quarum ſingulis ſubiecta eſt breuis explicatio hiſtorica.

* Notitia Oxonienſis Academiae. Londini 1675. 4. *pl. 15.*

Hic *p. 3. ſqq.* de priuilegiis Academiae, *p. 13. ſqq.* de Statutis eius, *p. 17. ſqq.* de eius Officiariis, Cancellario, Vicecancellario, Procuratoribus, Oratore publico, Cuſtode Archiui, &

& Bedellis, *p. 23. ſqq.* de Academiae templo, ſenaculo, & theatro, *p. 27. ſqq.* de Scholis publicis & Lectoribus, *p. 44. ſqq.* de bibliotheca, *p. 48. ſqq.* de Collegiis & viris illuſtribus. Appendix *p. 102.—112.* exhibet ex antiquiori potiſſimum aeuo viros clariores, qui vixerunt Oxoniae.

* Athenae Oxonienſes. An exact Hiſtory of all the Writters and Biſhops, &c. hoc eſt, Hiſtoria accurata Scriptorum atque Epiſcoporum, qui prodierunt ex Oxonienſi Academia ab A. 1500. ad a. 1690. Accedunt Faſti Oxonienſes. Volumen I. pertingens ad annum 1640. Londini 1691. *fol. pl.* 217. Volumen II. prodiit ibidem 1692. *pl.* 122.

In *Actis eruditorum* anni 1692. *p. 35.* & in *Suppl. T. II. p. 569.* docetur, auctorem huius operis eſſe ANTONIVM WOODVM.

* THOMAE NELI Dialogus de Academiae Oxonienſis aedificiis. Edidit Thomas Hearne. Oxonii 1713. 8.

Hunc Dialogum ſaeculo XVI. ſcriptum, in quo Eliſabetha Regina & Dudleius, Academiae Cancellarius, inducuntur Latinis verſibus colloquentes de Collegiis & ſcholis publicis huius Academiae, nunc primum vulgauit e Bodleiana bibliotheca *Hearnius*; adiectis figuris illorum Collegiorum & ſcholarum aeri inciſis. Teſtatur autem in Praefatione *Hearnius*, aedificia illa hodie longe elegantiora eſſe pariter & magnificentiora. Ita iam olim ſcripſi in *Actis eruditorum* anni 1715. *p. 15.*

IO. AYLIFFE liber de veteri & praeſenti ſtatu Oxonii, Anglice. Volumina duo. Oxon. 1714. 8.

Caſe of D. AYLIFFE of Oxfort, perſecuted for his Writings, and publishing the ſtate of the Vniuerſity. 1716. 8.

LEONHARDI HVTTENI Diſſertatio (*Anglice con-*

Digitized by Google

ſcripta) de antiquitatibus Oxonienſibus, edita a Thoma Hearnio. Oxon. 1720. 8.

Recenſetur in *Bibliotheque Angloiſe T. VIII. p.* 322. & 342.-350.

• Nomina Profeſſorum Oxonienſium anni 1723. exhibentur in *Biblioth. hiſt. philol. theol.* Bremenſi *T. VII. p.* 364. *ſq.*

• R. NEWTON Terrae filius, or the ſecret Hiſtory of the Vniuerſity of Oxfort. Londini 1726. 8.

• CAESAR EGASSIVS BVLAEVS in *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* ſparſim deſcribit veterem Academiae Oxonienſis hiſtoriam.

PADERBORNENSIS.

• Paderbornenſis Studii & Collegii Soc. Ieſu Inſtitutio, a Paulo V. edita 1615. exſtat in *Bullario magno Romano T. III. p.* 234. *ſqq.* & in *Lunigii Spicilegio Eccleſiaſtico P. II. p.* 748.

• Panegyricus die natali Academiae Theodorianae Paderbornenſis THEODORO, Epiſcopo Paderbornenſi, fundatori, a Collegio Academiae Soc. Ieſu oblatus, & in tres libros diuiſus. Editio altera. Amſtelod. 1672. 4.

Subnexus eſt grandis hic *Panegyricus Monumentis Paderbornenſibus* editionis venuſtiſſimae eo anno ab Elzeuirio factae. Multa hic ediſſeruntur de Weſtphalia & vrbe Paderborna, maxime de vtriusque antiquitatibus: de ſtatu ac doctoribus Academiae prope nihil inde cognoſcimus, niſi quod, eam regimini ſubeſſe Ieſuitarum, & Facultate carere Iuridica, docetur. Caeterum, auctorem huius *Panegyrici* eſſe IOANNEM HORRIONEM, aliunde didicimus.

Digitized by Google

PANORMITANA.

HIERONYMI MATRANGAE, Panormitani, Clerici Regularis Theatini, Syntagmata ſeptem de Academia. Panormi 1637. 4.

PARISIENSIS.

* Antiqua Statuta Academiae Pariſienſis.

Exhibentur in Lucae Dacherii *Spicilegio T. VI. p. 381. ſq.* noua autem in eius editione *T. III. p. 735. ſqq.*

* Conſtitutionum Facultatis Artium Pariſienſis, Profeſſoribus & Magiſtris obſeruandarum, Capita a. 1344. edita.

Exhibentur in Lugdunenſi *Bibliotheca Patrum Maxima T. XXVI. p. 482.* Sunt ea longe diuerſa ab iis, quae produxit Dacherius loco modo indicato.

ROBERTI GOVLETI (*Theologi Pariſienſis,*) libellus de Academiae Pariſienſis magnificentia. Pariſ. 1517.

Laudatur hic liber a Launoio in libri *de fortuna Ariſtotelis in Acad. Pariſ. cap. 12.* Antonius Woodus in *Hiſt. Acad. Oxon.* librum hunc ſaepius adducit ſub hoc titulo: *Compendium de multiplicitate Vniuerſitatis Pariſienſis. Pariſ.* 1517.

Series Quaeſtionum a centum annis in Pariſienſi Schola diſputatarum: cum Catalogo creatorum Doctorum ab a. 1472. vsque ad a. 1550. Paris. 1549. 4.

PETRI GALLANDI Oratio pro Schola Pariſienſi contra nouam Academiam Petri Rami. Lutetiae 1581. 8.

THEODORI MARCILII (*Profeſſoris Eloquentiae Pariſienſis,*) Orationes IV. de laudibus Academiae Pariſienſis. 1596. 8.

EMVNDI RICHERII libri II. de optimo Academiae ſtatu. Paris. 1603. 8.

Memoires pour le reglement de l'Vniverſité. Par. 1610. 4.

* Le Theatre des Antiquitéz de Paris, ou eſt traičté de la fondation des Egliſes & Chapelles de la Cité, Vniverſité, Ville & Dioceſe de Paris, comme auſſi de l' inſtitution du Parlement, fondation de l' Vniverſité & Colleges, & autres choſes remarquables, diviſé en quatre livres. Par le R. P. F. IACQVES DV BREVL, Pariſien, Religieux de S. Germain des Prez. A Paris 1612. 4. *Alph. 7. pl. 3.*

Huius operis eximii & multis monumentis, diplomatibus, epitaphiis referti in *libro ſecundo* tractatur hiſtoria Academiae Pariſienſis. Menckenius in additamentis ſuis ad Langleti du Fresnoy *Catalogum Hiſtoricorum p. 271. bonum* ait *hunc eſſe librum*. Addit, eum Lutetiae a. 1618. recuſum eſſe; ſed priorem editionem eſſe meliorem. Docet item, tertiam editionem ibidem prodiiſſe *in folio* a. 1640. vna cum ſupplementis Claudii Malingrei. Verum quod ad ſecundam editionem attinet, errat Menckenius. Habeo enim eam (a) nunc in manibus, Lutetiae excuſam 1639. 4. Eius in titulo poſt nomen auctoris haec verba lego: *Augmenté en cette Edition d' vn Supplement, contenant le nombre des Monaſteres, Egliſes, l' aggrandiſſement de la Ville & Fauxbourgs, qui s' eſt faict depuis l' Année 1610. jusques a preſent.* Hac in editione (quae conſtat *Alph. 6.*) Hiſtoria Academiae deſcribitur *lib. II. p. 444.—578.* Addo, *Supplementum*, paginas 104. implens, ſeparatim ſubiunctum eſſe, eiusque in titulo indicatum ſic eſſe auctorem: *D. H. I. Advocat en Parlement.* Hoc in *Supplemento* a *p. 14.—41.* agitur de Academia.

IOANNIS FILESACI, Doctoris Sorbonici, liber de Statutorum Facultatis Theologicae Pariſienſis origine. Lutetiae 1620.

Librum

(a) In noua Praefatione haec leguntur: *Ce Theatre des Antiquitéz de Paris ne s' étoit jamais imprimé, qu' vne fois, ſçavoir l' an. 1612. qui ſont prés de 29. ans.*

Librum perquam accurate conſcriptum vocat Conringius *Antiq. Acad. p. 360.*

Privileges donnéz & octroyés par les Roys de France, ſçavoir Philippes de Valois, Charles V. Charles VI. Charles VII. Louys XI. Charles VIII. François I. Henry IV. & Louys XIII. à l' Vniverſité de Paris, ſuppoſtes, officiers, & ſeruiteurs d' icelle.. Enſemble les Arreſts du Conſeil privé, confirmatifs de dits Privileges. A Paris 1625. 4.

Profertur hic libri huius titulus a Conringio in *Suppl. XLVI.* ad *Antiquit. Acad. p. 342.*

ETIENNE PASQVIER Recherches de la France. Paris 1621. & 1633. & 1643. *fol.*

In huius Operis pluribus locis illuſtratur hiſtoria Academiae Pariſienſis, inprimis *lib. III. cap. 23.*

GABRIELIS NAVDAEI Panegyricus de antiquitate & dignitate Scholae Medicae Pariſienſis. Pariſ. 1628. 8.

CLAVDII HEMERAEI liber de ſcholis publicis earumque magiſteriis. Pariſ. 1633. 8.

* CLAVDII HEMERAEI, e Societate Sorbonae Doctoris Theologi, de Academia Pariſienſi, qualis primo fuit in inſula & Epiſcoporum ſcholis, liber. Lutetiae 1637. 4. *pagg. 143.*

Facile fallit hic titulus. Agitur enim hoc in libro de Academiae Pariſienſis vetere ſtatu, cum nondum eſſet Academia hodierni ſplendoris. Conſilium auctor ſuum *Cap. I. p. 3.* & *4.* hunc in modum exponit. *Quae de Academia Pariſienſi dici poſſunt, ad duo capita videntur eſſe reuocanda: alterum, quo illius, in ſolis Epiſcoporum auditoriis, & paucis forte ſuburbanis, natae atque adultae, aetas oſtendatur, & inueſtigentur origines Epiſcopalis Scholae, hoc eſt, Aca-*

demiae primitiuae ac matris, & , qua methodo quoue dictatore literae in iis tractatae ſint, explicetur; alterum, quo eiusdem in montem Genoueſianum translatae; & quauis honeſtarum artium exercitatione ac cultu expolitae, ordinatio omnis ſtatusque repraeſentetur. De Academia in monte illo metata, id eſt, numeris omnibus abſoluta integri perfectique Gymnaſii ſub Ludouicis, Auguſtoque, & Regibus ſubſecutis, erit alius ſcribendi locus. De Epiſcopali & matre agemus hoc libello. Etiam in *Praefatione* pollicetur, ſe ſingularem editurum eſſe librum de ſtatu Academiae Pariſienſis poſteriore: id quod tamen haud praeſtitit, *morte* videlicet *praeuentus*, vti ſcribit Bulaeus in *Hiſt. Acad. Pariſ. T. I. p. 383.* Exhibet tamen Hemeraeus *p. 105. -- 143.* Cancellarios Eccleſiae & Academiae Pariſienſis inde ab anno 1030. vsque ad annum 1627.

GVILLAVME DUVAL (*Profeſſoris Regii*,) Le College Royal de France, ou inſtitution, etabliſſement, & Catalogue des Lecteurs & Profeſſeurs du Roy. Paris 1644. 4.

Lettres pour l' vnion du College du Pleſſis, de la Grande Maiſtriſé & Principauté d' iceluy, a la Societé de Sorbonne. Avec les Lettres patentes du Roy, confirmatives &c. Enſemble le Conſentement de l' Vniverſité à la dite vnion. A Paris 1651. 4. *pl. 3.*

Parties des pieces & Actes, qui concernent l' état préſent & ancien de l' Vniuerſité de Paris. A Paris 1653. 4. *Alph. 2. pl. 2.*

IOANNIS DE LAVNOY, Theologi Pariſienſis, de varia Ariſtotelis fortuna in Academia Pariſienſi liber. Paris. 1653. 8. Editio ſecunda auctior prodiit Hagae Comitum 1656. 4. *pl. 13.* & tertia Lutetiae 1662. 8. & quidem denuo auctior. Tertiam hanc editionem recudi curauit Wittebergae 1720. 8. (*Alph. 1. pl. 6.*) Io. Hermannus ab Elswich, qui

&

& praefatus eſt *de varia Ariſtotelis in ſcholis Proteſtantium fortuna.*

Secundam editionem recenſuit, at perfunctorie minusque accurate, Morhofius *Polyhiſt. T. II. lib. I. cap. 8. ſ. 2:* melius pariter & copioſius Fabricius *Bibl. Graecae lib. III. cap. 6. p. 178.—182.* Ipſe quoque eam recenſui in *Actis Philoſophorum T. I. p. 690.—718.* Tertiae editionis recenſio exhibetur in den Summariſchen Nachrichten aus der Thomaſiſchen Bibliotheck *T. I. p. 195.—211.* De Elswichiana editione item dixi nonnulla in *Actis Philoſ. T. III. p. 149.—154.*

IEAN BOISSEAV Nouvelle Deſcription de la Ville & Vniverſité de Paris. A Paris 1665.

* Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis, ipſius fundationem, Nationes, Facultates, Magiſtratus, Decreta, Cenſuras & Iudicia in negotiis Fidei, Priuilegia, Comitia, Legationes, Reformationes, item antiquiſſimas Gallorum Academias, aliarum quoque Vniuerſitatum & religioſorum Ordinum, qui ex eadem communi matre exierunt, inſtitutiones & fundationes, aliaque id genus, cum Inſtrumentis publicis & authenticis, a Carolo M. ad noſtra (a) tempora ordine chronologico complectens. Authore CAESARE EGASSIO (b) BV-

(a) Tamen ad annum duntaxat 1600. producta eſt haec hiſtoria: id quod dolendum. Contradicit vero ſibi Bulaeus, in Praef. ad Tomum VI. ſcribens, ſe initio ſtatim conſtituiſſe, filum huius hiſtoriae texere non vltra annum 1600. Ac videtur prius conſilium mutaſſe metu cenſurarum, recentiorum temporum deſcriptionem ſecuturarum. Nam. a 1667. iam prodierat *Cenſura Facultatis Theologicae Pariſienſis* in hanc Hiſtoriam, teſte Bailleto *T. II. Iug. P. I. p. 151.* qui & refert, eodem anno Bulaeum edidiſſe *Notas ad* hanc *Cenſuram.* Emendat quoque Bulaeus in *Praef* ad *T. V.* pauca ſuperiorum Tomorum loca e ſententia Cenſorum.

(b) Mortuum eum eſſe Lutetiae a. 1678. docet loco laudato Bailletus. Ipſe Bulaeus de ſua familia maioribusque ſuis diſſerit *T. VI. p. 966.*

Digitized by Google

BVLAEO, Eloquentiae emerito Profeſſore, antiquo (c) Rectore, & Scriba (d) eiusdem Vniuerſitatis. Tomus (e) primus. Ab anno circiter 800. ad annum 1100. Pariſiis 1665. Tomus II. 1665. Tomus III. 1666. Tomus IV. 1668. Tomus V. 1670. Tomus VI. 1673. *fol.*

Cum opus hoc Bulaei tam rarum ſit in Germania, vt non ſolum Morhofius *Polyhiſt. lit. lib. I. cap. 16.* §. 74. fateatur, id ſe nunquam vidiſſe, ſed nec Conringii ſub oculos venerit, quippe qui inde *Antiquitates* ſuas *Academicas* ſuppleturus erat; gratum facturus videor lectoribus meis, ſi ampliorem eius operis (f) notitiam hic exhibeam, cuius vnum exemplar habet bibliotheca noſtra Academica Gottingenſis, acceptum e bibliotheca Vffenbachiana. In *Tomo* igitur *primo* praemiſſa narratione de vetuſtiſſimis Galliarum Academiis, Druidarum, Maſſilienſi, Auguſtodunenſi, Narbonenſi, Toloſana, Burdigalenſi, Lugdunenſi, itemque de ſcholis Gallicis priſci

ſq. & *p. 973. ſq.* Ac in *Praef.* ad *T. I.* ait, ante ſe neminem ſcripſiſſe Hiſtoriam Pariſienſis Academiae. Scripta Bulaei reliqua commemorat & laudat Baelius *Dict. hiſt. crit.* v. *Boulai.*

(c) *Antiquus Rector* dicitur is, qui functus eſt munere Rectoris Academiae, geweſener Rector: id quod apparet ex *T. V. p. 743. 744.* & *771.*

(d) Hoc eſt, Archiuarius: id quod cognoui ex *T. III. p. 37.*

(e) Laudat in *Praef.* ad *T. VI.* Bulaeus Petrum Padetium, qui non ſolum ſuaſor componendae huius Hiſtoriae fuerit, ſed ſumtus etiam typographicos, quamdiu vixerit, liberaliter ſuppeditarit. Addit, eo rebus humanis erepto Nationem Academiae Gallicanam aliquid ſumtuum praebuiſſe; caetera ſemetipſum exſoluiſſe, ac *ſumtibus his exhauſtum eſſe.* Caeterum de hoc Bulaei opere vid. Guido Patinus *Epiſt. 234. p. 681.* & *Epiſt. 389. p. 137.* & *Epiſt. 502. p. 492.* itemque Rich. Simonius *Biblioth. Crit. T. I. p. 2.* & *T. II. p. 375.*

(f) *Primi Tomi* recenſio exhibita eſt in den Summariſchen Nachrichten von der Thomaſiſchen Bibliotheck *T. I. p. 23. .. 50.* & *p. 140. .. 165; ſecundi* in *T. II. p. 1. .. 53.* & *p. 285. .. 328.*

priſci aeui, *p. 91.—121.* docet, conditorem Vniuerſitatis Pariſienſis fuiſſe Carolum M. tumque *p. 121. — 130.* refellit Steph. Paſchaſium, Andream Duchesnium, & Antonium Loiſelium, id negantes, iunioremque facientes huius Academiae originem. Hinc *p. 131. — 231. primum ſaeculum Vniuerſitatis Pariſienſis* deſcribere ſe profeſſus, de haereſi *Felicis Vrgelitani* agit, eiusque ſtudio Caroli M. facta oppreſſione, de multis rebus geſtis Caroli M. & Ludouici Pii, Paparumque illius temporis, de viris item & ſcriptis doctis eiusdem aeui: de Academia vero Pariſienſi prope nihil affert, quam *p. 178.* ait *magna ex parte tum paene contabuiſſe.* Deſcribit hic etiam hiſtoriam *Godeſchalci* haeretici, itemque *Ioannis Erigenae* hiſtoriam: qui cum Carolo Caluo cariſſimus fuerit, ſub hoc rege refloruiſſe Academiam Pariſienſem, ſcribit Bulaeus *p. 189. Pag. 211.— 228.* agit de inſtitutione Academiae Oxonienſis, circa annum 884. facta a rege Alfredo. Iam *p. 232. — 286.* ſequitur *Synopſis primi ſaeculi*, in qua & exhibet varias Diſſertationes Academicas, ſcilicet *de Nuntiis Vniuerſitatis, de ſtipendiis & nominationibus ad beneficia, de Nationibus & Facultatibus, de Rectore Vniuerſitatis, de Iudice & Conſeruatore priuilegiorum Academicorum, de Cancellariis Vniuerſitatis. P. 287.-- 346.* deſcribitur *ſaeculum ſecundum* ab a. 900. vsque ad annum 1000. Hoc tractu temporis ait *p. 288. in ipſamet ciuitate Pariſienſi vix apparere vmbram veſtigiumque literariae profeſſionis. Pag. 290.—293.* profert, quae iactantur a quibusdam de antiquitate Cantabrigienſis Academiae prae Oxonienſi: ſed ea reiicit tanquam ſuppoſititia. Praeterea totius huius ſaeculi ciuilem tantum & eccleſiaſticam (qua occaſione de *Gerberto* ſiue *Papa Sylueſtro II.* multa occurrunt:) tractat hiſtoriam, de ſchola Pariſienſi paene mutus. *Pag. 347.—506. tertium* decurritur *ſaeculum* ab a. 1000.-- 1100. Hoc tempore laetiſſime vbique terrarum & gentium refloruiſſe literarum ſtudia, obſeruat. Caeterum & hic plurimum loci occupat ciuilis hiſtoria & eccleſiaſtica. Videas igitur hic multam mentionem haereticorum id temporis exortorum in Gallia, ac potiſſimum de *Berengario* habitisque contra eum Conciliis longam narrationem, de *Roſcelino* item, ac de bonae famae theologis, *Ful-*

berto Carnotenſi, & *Lanfranco. Pag.383.--390.* exhibetur Belloreſtii narratio de ſtatu Academiae Pariſienſis; *p.395.-- 400.* Diſſertatio de inſtitutione *Parium* Franciae; *p. 443. ſq.* de origine Ordinis Carthuſiani. In *Synopſi ſaeculi* huius tertii *p. 511.--520.* agitur de miſera literas tractandi ratione huius ſaeculi; *p. 520.--524.* diſſeritur de ſcholis prouincialibus; *p.524.--532.* de mercede ſeu honorario Regentium; *p.536.--541.* de *ordaliis* ſiue iudiciis diuinis. Denique *p.542.--549.* producitur *Catalogus* alphabeticus *illuſtrium Academicorum*, hoc eſt, eorum, qui Lutetiae literis animum excoluerunt per tria haec ſaecula. Hic digna lectu, quae *p.549.--552.* habentur de *Alcuino*; *p.584.ſq.* de *Fulberto Carnotenſi*; *p.630.ſqq.* de *Rabano Mauro.*

Tomo ſecundo continetur hiſtoria quarti ſaeculi ab a. 1100.--1200. Etiam hic multa pertinent ad ciuilem pariter atque eccleſiaſticam hiſtoriam. Agitur enim hic loci de ordinibus monaſticis hoc ſaeculo inſtitutis, de *Gilberto Porretano*, de Waldenſibus & Albigenſibus, de *Thoma Cantuarienſi*, de *Alano de Inſulis*, (de quo & ſingularis Diſſertatio exhibetur *p. 432.--440.*) de Academia Oxonienſi, Bononienſi, & Cantabrigienſi. Quae de *Hugone de S. Victore*, Summiſtarum patre, de *Petro Abaelardo*, (cuius tota hiſtoria copioſe, licet ſparſim, hic exponitur,) de *Anſelmo Laudunenſi*, & de *Petro Lombardo* referuntur, ad Pariſienſem pertinent Academiam, itemque, quae *p.255.ſqq.* leguntur de origine graduum Academicorum. *Synopſis huius ſaeculi* ſequitur *p.551.ſqq.* & in ea *p.554.ſq.* de priuilegiis agitur ſcholae Pariſienſi hoc ſaeculo tributis; *p.556.ſqq.* de literis humanioribus hac tempeſtate Lutetiae admodum florentibus; *p.562.ſqq.* de corrupto huius ſaeculi ſtudio philoſophiae, quam Noſter vocat *fantaſticam & garrulam*; *p.572.ſqq.* de Medicinae & Iuris ciuilis Profeſſoribus in Academia Pariſienſi ortis; *p.582.--660.* de Theologia Scholaſtica huius ſaeculi; *p.661. ſqq.* de Academiae Pariſienſis regimine, & legibus ſeu ſtatutis; *p. 674.--686.* de gradibus ſcholaſticis ſiue titulis Academicis. *Pag. 715.--778.* exhibetur Catalogus illuſtrium Academicorum quarti huius ſaeculi.

Digitized by Google

ſaeculi. Hic plura reperies *p. 719. ſqq.* de *Alano Magno* ſiue *de Inſulis*, *p. 725.* de *Alexandro Neckam*, *p. 740. ſq.* de *Philippo Gualtero*, ſcriptore *Alexandreidos*, *p. 758. ſqq.* de *Petro Abaelardo*, *p. 761. ſqq.* de *Petro Bleſenſi*, *p. 764.* de *Petro Comeſtore.*

Tomus tertius quinti ſaeculi Vniuerſitatis Pariſienſis hiſtoriam exhibet ab a. 1200. -- 1300. In huius Praefatione Academiam Pariſienſem diuidit auctor in antiquam & nouam. Illam, prioribus quatuor ſaeculis concluſam, fatetur obſcuram eſſe; hanc claram eſſe & manifeſtam, conſtitutis quinto hoc ſaeculo Facultatibus Theologiae, Iuris Canonici, & Medicinae. Ibidem ait, ſe antea *Compendium huius Hiſtoriae* edidiſſe. Denique commemorat, ſe priorum Tomorum editione multorum odia in ſe prouocaſſe, maxime Facultatis Theologicae, quae nolit inferior eſſe Rectore Vniuerſitatis, e Facultate Philoſophica eligi ſolito: ſed ſimul ſpernit acres cenſuras quaslibet generoſe. Docet item, a nonnemine compoſitam eſſe *Hiſtoriam Vniuerſitatis Pariſienſis Anti-Bulaeanam*, ſed nondum editam. Nec poſtea eam prodiiſſe in publicum, inde colligo, quod nullam eius mentionem fecit Bailletus in opere ſuo *de libris Anti.* Veniamus ad potiora huius tertii Tomi argumenta. *Pag. 4.* docetur, Philippum Auguſtum regem a. 1200. demum ſcholam Pariſienſem exemiſſe iurisdictioni iudicis ſaecularis, eamque remiſiſſe ad forum eccleſiaſticum. *Pag. 19. ſq* de *Alano de Inſulis* exhibentur cognitu digna; *p. 25. 48.* & *49.* de doctrina *Amalrici. P. 23.* docetur, hoc tempore Academiam accepiſſe Syndicum; & *p. 52.* & *59*, confirmata fuiſſe a Papa ſtatuta Academiae Pariſienſis. *P. 95.* & *111.* leguntur excommunicati Scholares de nocte & de die cum armis incedentes: & *p. 118.* proprium ſibi ſigillum feciſſe Academia legitur. De diſperſione Academiae Pariſienſis a. 1229. facta diſſeritur *p. 132. ſq.* & *p. 140. ſqq.* narratur, reuerſis Lutetiam Muſis poſt bienne exilium aucta fuiſſe Academiae priuilegia. De *Alexandro Alenſi* inſpiciatur *p. 200. ſq.* de inſtitutione Collegii Sorbonici *p. 233. ſqq.* de turbatione Academiae ab ordinibus mendicantibus facta *p. 248. ſqq.* de *Roberto Capitone* ſiue *Groſſeteſte p. 260. ſqq.* de *Euangelio aeterno*, deque *Guilielmo de S. Amore*, occaſione illius contro-

trouerſiae magnis moleſtiis implicito, *p. 299.--368.* Accepiſſe tum proprium ſigillum Facultatem Iuris Canonici, *p. 401.* relatum legimus. Diſſidium inter regem Galliae Philippum & Papam Bonifacium VIII. *p. 513. ſqq.* deſcribitur ex monumentis certae fidei. *P. 535. ſqq.* de *Petro Ioanne Oliui* longiſſima fit mentio. *Pag. 548. ſqq.* ſequitur *Synopſis quinti huius ſaeculi*, in qua occurrit *p. 557. ſqq.* Diſſertatio de Facultatibus & Nationibus Vniuerſitatis, *p. 562. ſqq.* de eiusdem regimine, *p. 568. ſqq.* de comitiis eius, & *p. 578. ſqq.* de eius Officiariis. Hic etiam Bulaeus noſter *p. 586. ſq.* exhibet catalogum Scribarum Vniuerſitatis: inter quos ſe ponit loco vltimo, docetque, ſe, cum eſſet Rector Vniuerſitatis, electum quoque fuiſſe Scribam, ſed munus hoc adminiſtraſſe per alium Theologiae Baccalaureum, donec Rectoratu abiret. In *Catalogo illuſtrium Academicorum quinti ſaeculi p. 671. ſq.* de *AEgidio Romano*, *p. 685. ſq.* de *Guilielmo de S. Amore*, *p. 690. ſq.* de *Iacobo de Vitriaco*, & *p. 711. ſq.* de *Thoma de Aquino* diligentius diſſeritur.

In *Tomi quarti*, habentis hiſtoriam ſaeculi decimi quarti Chriſtiani, *p. 3.* diploma legi poteſt Philippi Pulchri regis, quo a. 1301. confirmauit priuilegia Vniuerſitatis omnia. Diſſidii inter hunc regem & Bonifacium VIII. hiſtoria pertexitur *p. 5.--62.* De Collegii Nauarrici fundatione adi ſis *p. 74. ſqq.* & de *Arnoldi Villanouani* erroribus *p. 121.* ac de ortu Collegii Harcuriani in hac Academia *p. 152. ſqq. Pag. 257. ſq.* & *265. ſq.* & *317. ſq.* damnati ab Academia leguntur errores *Guil. Occami.* Fundatio Collegii Boiſſiaci *p. 349. ſqq.* deſcribitur, & *p. 388. ſqq.* reformatio huius Vniuerſitatis per Vrbanum V. facta. De haereſi Wiclefiana diſſeritur *p. 447.--460.* De ſchiſmate Papali, a. 1378. nato, ex quo tempore Eccleſia diu duos Papas habuit, Romanum & Auenionenſem, agitur *p. 463.--602.* & *p. 687.--884.* conſilia Gallorum, maxime Theologorum Pariſienſium, tollendi ſchiſma illud horrendum & informe, exhibentur. In *Synopſi* huius *ſaeculi ſexti p. 895. ſqq.* profertur Diſſertatio de Cenſuris Vniuerſitatis; *p. 911. ſqq.* de Pontificis Romani deque Regis collationibus beneficiorum Eccleſiaſticorum; *p. 932. ſqq.* de conuocatione Conciliorum per Reges

&

& Principes laicos, deque praeſidentia & concluſione; *p. 935. ſqq.* de quaeſtione, an Papa ſit dominus omnium tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus. Vltimum locum tenet *p. 947. ſqq.* Catalogus illuſtrium ſexti huius ſaeculi Academicorum: in quo *p. 961. ſqq.* de duobus *Henricis de Haſſia* agitur, in vnum confundi ſolitis; *p. 970. ſq.* de *Ioanne Duns Scoto*; *p. 976. ſq.* de *Nicolao Lyra*; *p. 979. ſq.* de *Petro Alliacenſi*; *p. 996.* de *Ioanne Buridano.*

In *Tomo quinto* progreſſus auctor ab anno 1400. vsque ad annum 1500. *p. 4.—24.* praelongam exhibet epiſtolam Academiae Toloſanae ad Regem, in qua Papa Benedictus, a qua defecerat Pariſienſis Academia, defenditur, contenditurque, praeſtandam ipſi eſſe obedientiam. Statim *p. 25.—53.* ſequitur Academiae Pariſienſis reſponſio: & *p. 56.—63.* recitantur *Rationes contra reſtitutionem obedientiae* erga iſtum Papam. Tandem vero aſſenſit Academia Pariſienſis Regi ſuo, Benedictum verum Papam agnoſcenti: exſtantque Regiae huius argumenti literae *p. 66.—70.* Ad hunc Papam ab Academia legati, Ioannis Gerſonis, Cancellarii, Oratio producitur *p. 71.—81.* Ac in ſequentibus quoque copioſiſſime exhibentur acta Eccleſiae Gallicanae durante ſchismate Papali vsque ad Concilium Conſtantienſe. De Piſano Concilio multa proferuntur *p. 191. ſqq.* De *Ioannis Parui*, theologi Pariſini, tyrannicidium approbantis, controuerſia agitur *p. 247. ſqq. 284. ſqq. 300. ſqq.* & *332. ſq.* Plurima etiam hic occurrunt Conſtantienſis hiſtoriam Concilii illuſtrantia. Rectorem Academiae ob contumaciam quandam coniectum a Rege fuiſſe in carcerem, *p. 309.* legimus. De Ioanna, puella Aurelianenſi, quam Academia Pariſienſis condemnauit tanquam diuinatricem, daemonum inuocatricem, blaſphemam, ſchismaticam, & haereticam, vetuſta monumenta proferuntur *p. 394.—408.* Hinc *p. 408.—509.* de Concilio Baſileenſi agitur. De Reformatione Pariſienſis Academiae, a. 1452. ſecundum ſingulas Facultates facta, exponitur *p. 562.—577.* Ortus Academiae Bituricenſis, cuius inſtitutioni Pariſienſis & Aurelianenſis Academiae adverſatae erant, *p. 661. 674. ſq. 689.* & *715.* deſcribitur. De Scholaſtica inter Nominales & Reales contentione *p. 705. ſqq.* & *739.* *ſqq.*

Digitized by Google

ſqq. potiora commemorantur. Synopſin accuratam & concinnam de huius ſaeculi ſtatu Academiae Pariſienſis deprehendes *p.851.ſqq.* Sequitur *p. 865.ſqq.* illuſtrium huius ſaeculi Academicorum Catalogus: in quo *p.878.ſq.* mentio fit *Guilielmi Ficheti*, qui a. 1467. Academiae Pariſienſis Rector fuit, primusque Lutetiam reuocauit Latinae eloquentiae ſtudium ac ſtylum veteris Latii: diſcipulum nactus *Robertum Gaguinum.* Iucunda quoque lectu ſunt, quae de *Ioanne a Lapide p. 889. ſq.* & de *Nicolao de Clamengis p.908.ſq.* reperiuntur. Denique *p.918.ſq. Vdalricus* ſiue *Vlricus Geringius* laudatur, Germanus, qui a.1470. cum duobus artis ſociis, Martino Cranzio & Mich. Friburgero, Lutetiam venit, & in via Iacobaea ad Solem aureum artem typographicam primus exercuit e partisque hoc artificio diuitiis teſtamento aliquid addixit Sorbonae.

Quae in *Tomo VI.* ab anno 1500. vsque ad annum 1600. praeter minutias Academicas occurrunt, haec fere ſunt. *P.6. ſqq.* opponit ſe Academia exactioni decimae Papali. Eadem *p. 13.ſqq.74.ſqq. 81.ſqq.* & *771.ſqq.* obſiſtit Papae Sanctionem pragmaticam abolere cupienti. Pag. *28. ſqq.* & p.70. adoptat Facultas Medica, hoc eſt, *in gremium & conſortium Vniuerſitatis admittit* chirurgos barbitonſores. De Reuchlino multa inuenies *p. 47.ſqq.52.ſqq. 61.ſqq. 72.ſq.* & *107*; de Concilio Piſano *p. 47.50.ſq.* de collegio trilingui a Franciſco I. Lutetiae inſtituto *p.93.ſqq.* & *221.ſq.* Cumque & multum hic exhibeatur e Lutheranae contentionis hiſtoria, multi ſimul errantur errores hiſtorici. Quae *p. 116.ſqq.* exſtat *Determinatio Theologicae Facultatis Pariſienſis ſuper doctrina Lutheriana, hactenus per eam viſa*, ea & Operibus Lutheri Latinis Ienae inſerta eſt *T. II.f. 419.ſqq.* Multis quoque hic illuſtratur Eraſmi hiſtoria ex epiſtolis, quae tamen maximam partem iam reperiuntur in Volumine Epiſtolarum eius. *Pag. 238.* legimus, Nicolaum Copum, Rectorem Pariſienſis Academiae, accuſatum fuiſſe haereſeos Lutheranae; iureque eum fuiſſe ſuſpectum, inde apparere, quod ſine mora aufugerit e Gallia, nondum finito Rectorio munere. De Ramaea controuerſia agitur *p.387.ſqq. & 394.ſq.* Caedis tamen Rami nulla hic fit mentio: ac de nuptiis illis Pariſinis altum hoc in Tomo ſilentium.

P.

Digitized by Google

um. Scilicet, quae Thuani vox erat, *excidat illa dies aeuo.* De Ieſuitis, noua tum ſecta, eorumque cum Academia Pariſienſi litibus perpetuis exponitur *p. 559.--649.* & aliis quoque locis, quae Index indicat. De *Academiae Francicae* ortu, ad expoliendam linguam Gallicam a. 1570. conditae, ſatis leges *p. 714. ſqq.* Noua Facultatis Theologicae Statuta exhibentur *p. 790. ſqq.* In Catalogo illuſtrium huius ſaeculi Academicorum potiſſimum obſeruanda, quae *p. 918.* de *Adriano Turnebo*, *p. 926.* de *Claudio Eſpencaeo*, *p. 937.* de *Guil. Budaeo*, & *p. 941. ſq.* de *Iac. Fabro Stapulenſi* ſcripta ſunt. Tandem *p. 976. ſqq.* oculis legentium ſubiicitur Catalogus Rectorum Vniuerſitatis Pariſienſis ab anno 1500. vsque ad annum 1600.

Apparet hinc, Bulaeum *Hiſtoriae* ſuae *Vniuerſitatis Pariſienſis* inſeruiſſe totam Galliae hiſtoriam literariam, imo & hiſtoriam caeterarum illius temporis Academiarum, praetereaque hiſtoriam eccleſiaſticam & magnam hiſtoriae ciuilis partem. Quae digreſſionum multitudo hoc expreſſit iudicium Bernhardo de la Monnoye in annot. ad Bailleti *Iug. T. II. P. I. p. 151: Mr. du Boulay étoit de ceux, qui font de gros Livres, faute d'être capable d'en faire de petits, qui ſoient bons.*

*** Statuta Facultatis Medicinae Pariſienſis. Pariſiis 1660. *pl. 8. & dim.* in 12.**

Praefatio docet, haec Statuta fuiſſe lata & promulgata in Senatu 1598; publicata in Comitiis Academiae 1600; lecta vero in Scholis Medicorum a. 1602. die D. Lucae *(qui ſcilicet Medicus fuit,)* dicato: ac tum Doctores ſingulos *iuraſſe in ipſorum obſeruationem. Artic. VIII.* ſancitur, vt nemo creetur Doctor Medicinae, niſi qui ſit Magiſter Artium ſeu Philoſophiae. *Artic. XXV.* ſtatuitur, vt pauperes gratis creentur Doctores, ea tamen conditione, vt polliceantur *& publico inſtrumento fidem ſuam adſtringant*, ſe honorarium perſoluturos, *cum ad meliorem fortunam peruenerint.*

Reformation de l' Vniuerſité de Paris. A Paris 1667. 8.

Hic liber iam a. 1601. prodierat in 8.

CESAR

CESAR EGASSE DV BOVLAY Remarques ſur la dignité, rang, préſeance, autorité & Iurisdiction de l' Vniverſité de Paris. A Paris 1668. 4.

Non dubito hunc eſſe librum illum, quem ſub titulo *Notarum ad Cenſuram* laudat Bailletus *Iug. T. II. P. I. p. 151.*

* La fondation du College Mazarini, avec les Lettres patentes & Arreſt d' enregiſtrement au Parlement. A Paris 1669. 4. *pl. 3.*

* Advis pour le bien & la conſervation de l' Vniverſité de Paris, par Mr. Gabriel Dabes, ancien Profeſſeur de Philoſophie au College de la Marche. *pl. 3. in* 4.

Annus editionis non eſt indicatus in titulo.

Recueil des Privileges de l' Vniverſité de Paris, accordéz par les Rois depuis ſa fondation. A Paris 1674. 4.

IO. LAVNOII Regii Nauarrae Gymnaſii Pariſienſis (a) Hiſtoria. Pariſ. 1677. 4.

Hoc Opus cum non nanciſceretur tot emtores, quot bibliopolae commodum eſſet, hic huic ipſi editioni (id quod obſeruatum eſt in den Summariſchen Nachrichten von der Thomaſiſchen Bibliotheck *T. I. p. 243.* & *244.*) alium praefixit titulum, & quidem hunc:

* IO. LAVNOII Academia Pariſienſis illuſtrata, quatuor partibus diuiſa. *Prima* continet, quae ab a. 1304. vsque ad a. 1640. in Regio Nauarrae Gymnaſio geſta ſunt; *ſecunda* Regiae Nauarrae Elogia; *tertia* Scriptores 135. Scriptorumque vitam ſeu elogium cum Operum indice; *quarta* doctorum 163. qui bene acta vita claruerint, elogium. Pariſ. 1682. 4. Tomi II. *Alph. 6. pl. 4.*

*GEOR-

(a) Docet Bailletus *Iug. T. II. P. I. p. 152.* Launoium hunc librum habuiſſe omnium ſuorum operum cariſſimum.

Digitized by Google

* GEORGII WALLINI, Sueci, Lutetia Pariſiorum erudita annorum huius ſaeculi XXI. & XXII. Noribergae 1722. 8. *pl.* 12.

In huius libri *Capite quarto p. 81.—90.* Vniuerſitatis Pariſinae ſtatus hodiernus perbreuiter deſcribitur.

* IOACH. CHRISTOPH. NEMEIZIVS, Conſiliarius Principis Waldeccenſis, in ſuo *Sejour de Paris* (a) *cap. XXV. §. 5. p. 266.--272.* deſcribit hodiernum ſtatum Pariſienſis Academiae. Idemque fit in Anonymi Neueſtem gelehrten Staat von Pariß, edito Ienae 1724. 8. *p. 116.--126.*

* De vero ortu Academiae Pariſienſis agit ANTONIVS PAGIVS in Critica *Anti-Baroniana* ad *A. C. 802. §. XI. & XII.*

Hic & laudatur LOISELII liber *de Vniuerſitate Pariſienſi*, & PETRI BONFONSII *Antiquitates Pariſienſes*, & CLAVDII IOLYI liber *de ſcholis Epiſcopalibus & Eccleſiaſticis.*

* * *

Dudum haec perſcripſeram, cum meos venit ſub oculos IACOBI LONGI *Bibliotheca Franciae hiſtorica*, in eiusque paginis *861.—866.* Catalogus ſcriptorum de Vniuerſitate Pariſienſi. Obſeruaui, non eſſe, cur a me collecta abiicerem. Nam etſi plura ſcripta producit *Longus*, quam ego, meus tamen Catalogus etiam quaedam habet, a Longo non commemorata. Praeterea meis lectoribus aliae quoque animaduerſiones occurrent, quas legiſſe haud poenitebit. Caeterum cum *Longus* produxerit etiam libros ad caeterarum Galliae Vniuerſitatum hiſtoriam pertinentes *p. 869.* & *870.* hinc multa ſcripta meae huic *Bibliothecae hiſtoricae Academicae* inſerui, quorum mentione alioquin ea erat caritura.

(a) Huius libri Germanice ſcripti prima editio prodiit Francof. 1718. tertia 1728. 8.

Digitized by Google

PATAVINA.

Statuta Vniuerſitatis Patauinae Iuriſtarum. Patauii 1551. 4.

Recuſa ſunt ibidem 1638. & 1645.

BERNARDINI SCARDEONII de antiquitate vrbis Patauii & claris ciuibus Patauinis libri tres. Baſileae 1560. *fol. Alph.* 5.

Recenſetur hoc opus in *Struuii Bibliotheca antiqua a.* 1705. *p.* 153. *ſqq.* Ex ea recenſione cognoſco, *Scardeonium* ſparſim & paucis egiſſe de antiquitate deque Profeſſoribus Academiae. Quanquam idem *Struuius* in ſua *Bibliotheca Iuris Cap.* I. *§.* 7. refert, *Scardeonium* in libri ſecundi Claſſe octaua exhibere *claros ICtos Patauinos.*

De Conſtitutionibus & Immunitatibus almae Vniuerſitatis Iuriſtarum libri IV. ex Illuſtriſſimi Senatus Veneti auctoritate denuo correcta & emendata. 1562.

Hunc librum commemorat *Tomaſinus Gymnaſii Patauini lib. I. cap.* 24. *p.* 62. addens, *eadem forma Statuta Vniuerſitatis Philoſophorum & Medicorum, cognomento* Artiſtarum, *ſaepius edita eſſe.*

ANTONII RICCOBONI Commentarii de Gymnaſio Patauino, quibus antiquiſſima eius origo, & multa praeclara ad Patauium pertinentia, Doctoresque clariores vsque ad annum 1571. ac deinceps omnes, quotquot in eo floruerunt & florent, eorumque controuerſiae, atque alia memoratu digniſſima, recenſentur. Patauii 1598. 4.

Hic *pauca & ieiuna & leuia nec maieſtatem Gymnaſii referentia exhiberi*, ſcribit Papadopolus in *Praef.* operis ſui poſtea laudandi. Hoc *Riccoboni* Opus recuſum eſt in Burmanniano *Theſauro Scriptorum Italiae* T. VI. P. IV.

Sta-

Statuta Vniuerſitatis Patauinae Artiſtarum. Patauii 1607. 4.

Recuſa 1648. 4.

IAC. PHIL. TOMASINI Prodromus Athenarum Patauinarum. Vtini 1633. 4.

Inſtituta & Priuilegia Vniuerſitati Patauinae ab anno 1260. vsque ad annum 1640. a Senatu Veneto conceſſa. Patauii 1645. 4.

* OCTAVII FERRARII Bos, Patauinae Academiae titulus.

Eſt quinta *Proluſionum* eius, Patauii 1650. editarum, *p. 72.— 85. Titulus* hic ſignificat *inſigne.* Ac ipſe ſe ita interpretatur *Ferrarius p. 84.*

* Gymnaſium Patauinum IACOBI PHILIPPI TOMASINI, Epiſcopi AEmonienſis, libris V. comprehenſum. Primus de Gymnaſii origine, incremento, decremento, confirmatione, aedificiis: de Vniuerſitatibus (a) Studioſorum, eorum priuilegiis, honoribus, miniſtris: de Profeſſoribus, Cathedris, Collegiis, caeteriſque ad veram totius Academiae rationem pertinentibus. Alter Profeſſores tum Iuris Pontificii, tum Ciuilis, a prima origine ad noſtra tempora enumerat. Tertius Profeſſores Theologiae, Sacri Codicis, Philoſophiae Naturalis, Moralis, Metaphyſicae, ac Medicinae, aliarumque Artium recenſet. Quartus Gymnaſii hiſtoriam & memorabilia quaedam ad annos quingentos breviter perſequitur. Quintus Gymnaſii monumenta exhibet. Vtini 1654. 4. *Alph. 3. pl. 1.*

(a) Scilicet, id quod e *libri I. cap. 13.* cognoscimus, Gymnaſium Patauinum conſtat duabus Vniuerſitatibus, quarum vtraque aliquando ſuum habuit Rectorem. Altera vocatur *Iuriſtarum*, ad quam pertinent Iurisconſulti; altera *Artiſtarum*, ad quam Philoſophi, Medici, ac Theologi referuntur. Vid. & *Cap. 19.*

Exhibentur etiam hoc in libro figurae aeneae Gymnaſii, Rectoris, Prorectoris, ſceptrorum, ſigillorum, theatri anatomici, & horti medici. Caeterum Papadopolus in *Praef.* operis ſui poſt commemorandi iudicat, Tomaſinum tradidiſſe quidem *fuſiora, ſed incerta, gratis propoſita, obſoleta, obſcura, ac plane perturbata, & ita rebus alienis immiſta, vt Patauinam potius, quam ſcholaſticam, chronologiam contexere videatur.*

FRANCISCI BOSELLI (*Profeſſoris Chirurgiae Patavini,*) Amaltheum Medico-Politicum. Patauii 1665. 4.

In hoc libro exhibentur Encomia Medicinae in hac Academia Profeſſorum ab anno 1631. vsque ad hoc tempus.

* GREGORIVS LETI in *Italia regnante*, Geneuae 1675. & 1676. edita, *P. III. libro III. p. 191. -- 336.* commemorat praecipuos Academiae Patauinae Profeſſores recentioris aeui vna cum ipſorum ſcriptis. Et in *libro IV. p. 541. -- 551.* exhibet nomina Profeſſorum, qui in Academia Patauina docuerunt a. 1674. & 1675. Ex eo loco patet, iſtam Academiam habuiſſe illo tempore LIII. Profeſſores, ac praeterea vacuas fuiſſe tres ſtationes Profeſſorias.

Lyceum Patauinum, ſiue Icones & Vitae Profeſſorum, Patauii a. 1682. publice docentium. Pars prior, Theologos, Philoſophos, & Medicos complectens: per CAROLVM PATINVM, Equitem D. Marci, Doctorem Medicum Pariſienſem, & primarium Chrurgiae Profeſſorem Patauinum. Patauii 1682. 4.

Nomina horum Profeſſorum exhibentur in *Actis eruditorum 1682. p. 375. ſq.* Pars huius operis poſterior, Legiſtas ſive ICtos complexura, non fuit edita, ac fortaſſe nec elaborata.

Inclytae Nationis Germanicae Theologicae, Medicae, & Philoſophicae Facultatis in illuſtri Patauina Statuta & Privilegia,

Digitized by Google

vilegia, in ordinem digeſta, ſaepius confirmata, & denuo approbata d. 10. Sept. 1709. Pataaii 1710. 4. *pl. 3.*

Statuta & Priuilegia Iuridicae Facultatis in Vniuerſitate Patauina, aucta & commodiori ordine digeſta die 30. Ianuarii 1718. Patauii 1718. 4. *pl.* 4.

ANGELVS PORTENARIVS Italico ſermone 1723. *fol.* edidit Patauii opus (quod recenſetur in *Giornale de letterati d' Italia T. X. p. 294. ſq.*) *nouem librorum de felicitate Patauii*, in quorum *ſeptimo* etiam de ciuibus doctrina illuſtribus agit.

* NICOLAI COMNENI PAPADOPOLI (*Iureconſulti Academiae Patauinae*,) Hiſtoria Gymnaſii Patauini, poſt ea, quae hactenus de illo ſcripta ſunt, ad haec noſtra tempora plenius & emendatius deducta: cum Auctario de claris tum Profeſſoribus, tum alumnis eiusdem. Tomi II. Venetiis 1726. *fol. Alph.* 8.

Recenſetur hoc opus in *Actis eruditorum 1727. p. 49. ſqq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Patauinae anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 85. ſqq.*

PAVIENSIS.
Vid. TICINENSIS.

PERNAVIENSIS.

* De ortu Academiae Pernauienſis legenda *Noua literaria Maris Balthici 1699. p. 266. ſqq.* & *p. 357. ſqq.* vbi deſcribitur eius inauguratio, adiecto Profeſſorum catalogo.

GABR. SIOEBERGII (*Prof. Hiſt.*) Pernauia literata. P. I. 1703. P. II. 1704.

Pollicitus etiam eſt *Partem tertiam:* ſed haec non prodiit.

* Inauguratio huius Academiae, a. 1699. facta, deſcribitur in der Hiſtoriſch-Politiſch- und Geographiſchen Beſchreibung des Königreichs Schweden, Francof. & Lipſ. 1708. 8. edita, *P. II. Cap. 6. p. 234. ſq.*

PERVSINA.

CLEMENTIS V. Papae Bulla fundationis Academiae Peruſinae, a. 1307. data.

Exſtat in *Bullarii magni Romani T. I. p. 165.* Ibidem *p. 172.* reperitur Ioannis XXIII. a. 1318. data *Bulla de Lectorum ad Studium Peruſinum admiſſione, & Scholarium promotione ad Doctoratum.*

ALBERICI GENTILIS Laudes Academiae Peruſinae & Oxonienſis. Hanouiae 1605. 8.

Hic ingenium ſuum excoluerat adoleſcens in Peruſina Academia, creatusque ibi eſt Doctor Iuris.

AVGVSTINI OLDOINI Athenaeum Auguſtum, in quo Peruſinorum ſcripta publice exponuntur. Peruſiae 1687. 4.

Album Iurisconſultorum almi Collegii Peruſiae Auguſtae viuentium anno 1717. Peruſiae 1717. 4.

PETROPOLITANA.

Sermones in primo ſolenni Academiae Scientiarum Imperialis conuentu d. 27. Dec. anni 1725. publice recitati. Petropoli 1726. 4. *pl. 15.*

Recenſentur in *Actis eruditorum* 1726. *p. 353. ſqq.* & in *Frid. Iac. Beyſchlagii Sylloge variorum opuſculorum T. I. p. 680. ſqq.*

* De

Digitized by Google

* De initio huius Academiae ſimul & Vniuerſitatis agitur in den Gelehrten Zeitungen anni 1726. *p. 114. ſq. p. 177.-181.* vbi & nomina Profeſſorum recenſentur, *p. 382. ſqq.* & *p. 713. ſq.* item in WEBERI Verändertem Rußland, edit. 1721. 4. *p. 10. ſq.* & in *Bibliotheque Germanique T. XI. p. 212. ſqq.* & *T. XII. p. 208. ſqq.*

Commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae. Tomus I. ad annum 1726. Petropoli 1728. 4. *Alph. 2. pl. 17.*

Recenſetur hoc opus in *Actis eruditorum 1729. p. 337. ſqq.* & *431. ſqq.* Ibidem *a. 1731. p. 297. ſqq.* & *a. 1734. p. 259. ſqq.* & *352. ſqq.* recenſentur *Commentariorum* illorum *Tomus ſecundus* ac *tertius.*

* Profeſſores Petropolitani anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p. 214. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Petropolitanae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 153. ſqq.*

PICTAVIENSIS.

Traité de l' Vniverſité de Poitiers, par de IEAN FILLEAV. A Poitiers 1644. *fol.*

* De ortu Academiae Pictauienſis agit BVLAEVS in *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo quinto *p. 842. ſqq.*

PISANA.

* PAGANINI GAVDENTII (*Profeſſoris Piſani,*) Gloria Gymnaſii Piſani. Florentiae 1638.

Recuſus eſt hic libellus a. 1736. cura *Meuſchenii* in Tomo II. *Vitarum ſummorum virorum p. 153.-156.* In tanta breuitate breuis

breuiſſima ſit mentio illuſtriorum aliquot Profeſſorum huius Academiae.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Piſanae anni 1735. exhibetur in anni 1736. *Actis Academicis p. 56. ſqq.*

PRAGENSIS.

Hiſtorica narratio de rebus in Bohemia inter proxima regni Comitia in negotio religionis geſtis, qua a viro bono & fide digno ea commemorantur, quae in ſingulos paene dies a Comitiorum initio ad id vsque tempus geſta ſunt, dum a Sereniſſimo Bohemorum Rege *primo* liberum religionis Euangelicae exercitium, *deinde* Conſiſtorii Pragenſis reformatio, *denique* Academiae eiusdem conſtitutio, Ordinum trium regni arbitrio clementiſſime permitteretur A. MDCIX.

De maturanda redintegratione antiquae illius Academiae Pragenſis Oratio ad Illuſtriſſimos Regni Bohemiae Status, & Ampliſſimos Prudentiſſimosque Conſiſtorii ſub vtraque communicantium Academiaeque Directores ac Defenſores, Pragae in publicis Comitiis congregatos, in Collegio Carolino 25. Ian. a. 1610. habita a IOANNE SMILO DE MICHALOWICZ. Pragae, typis haeredis M. Danielis Adami.

IOANNIS SMILO DE MICHALOWICZ, Equitis Bohemi, (*vndecennis tum pueri*,) Oratiuncula de libera, aperta & conſtante religionis confeſſione profeſſioneque, Wittebergae in auditorio maiore 16. Iun. a. 1609. in ſumma frequentia cum admiratione omnium memoriter habita: cumque adiecto Programmate *Lucae Beckmanni*, I. V. D. Rectoris tum Acad. Witeb. & virorum doctorum gratulationibus excuſa Lipſiae. 4.

Orationes duae. Prior luctum Academiae Pragenſis exprimit: poſterior adminicula, quibus frequentior reddi poſſit

poſſit, monſtrat: habitae in Collegio Carolino a M. NICOLAO TROILO, Hagiochorano, Facultatis Philoſophicae p. t. Decano. Pragae 1611. 4.

In priori Oratione, ſatis nitide ſcripta, graphice ob oculos ponitur luctus Academiae ob amiſſos patronos ac Maecenates, quorum nonnulli nominatim laudantur. In poſteriori inter adminicula, quibus Academia frequentior reddi poſſit, primo loco ponitur conceſſum ab Imp. RVDOLPHO, cui & eo nomine aguntur gratiae, liberum religionis Euangelicae exercitium.

A. 1612. reformatam eſſe Academiam Pragenſem ad modum Academiarum Auguſtanae Confeſſioni addictarum, docet IO. AMOS COMENIVS in *Hiſt. Reform. Bohem. p. 132.*

Hac occaſione Academia haec Profeſſorem linguae Hebraeae accepit M. NIC. ALBERTVM a KAMENECK, cuius Orationem inauguralem *de Hebraeae linguae ſtudio* a. 1734. 8. Dresdae recudi curauit *M. Godofredus Balth. Scharffius, Suidnic. ad SS. Trin. Senior.*

Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Pragenſis ſub Rectoratu IO. CAMPANI. Pragae 1613. d. 16. Aprilis.

BOHVSLAI MATTHIAE GIEZINSKY Programmatum Academiae Pragenſis quinquennalium cum ſemeſtri Collectio. Pragae 1616. 8.

Hunc librum cum belli tricennalis atrocitas, tum alterius (Pontificiae) *religionis dominium manibus oculisque eruditorum plane ſubduxit*, inquit *Scharffius* in *Diſſertatione Orationi Kameneckii* praefixa *p. 44.* ſimul indicans, ſua ineſſe in bibliotheca librum hunc.

NICOLAI ALBERTI a KAMENECK, Hebr. ling. in Acad. Pragenſi Prof. Programma 1617. d. 1. Martii editum, quo, Baccalaureos Philoſophiae creatum iri, indicit.

In hoc *Progr.* nonnulla proferri ad Hiſtoriam Academiae Pragenſis pertinentia, docet *Scharffius* in modo laudata *Diſſ. p.* 47. Ibidem refert, eodem illo anno *Kameneckium* in *Programmate*, in quo, Magiſtros renuntiatum iri, ſignificauit, recoluiſſe CAROLI IV. Imp. in illam Academiam merita.

MARTINI XAVERII VOLCKMANNI Gloria Vniuerſitatis Carolo-Ferdinandeae Pragenſis trIgInta trIbVs enCoMIIs orbI DIVVLgata. Pragae 1671. 4.

BOHVSLAVS ALOYSIVS BALBINVS in *Epitome rerum Bohemicarum*, Pragae 1677. *fol.* edita, *lib. III. cap.* 21. agit de ortu Academiae Pragenſis.

GEORGII WEIS Gloria Vniuerſitatis Pragenſis. Pragae 1688. 4.

* In WENCESLAI HAGECII Böhmiſcher Chronick, Norib. 1697. *fol.* edita, ſparſim agitur de ortu deque variis caſibus Pragenſis Academiae.

HAMMERSCHMIDII Gloria vrbis Pragenſis. Pragae 1723. *fol.*

* Catalogus hodiernorum Profeſſorum & Lectionum Academiae Pragenſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p.* 25. *ſqq.*

REGIOMONTANA.

CHRISTOPH. HARTKNOCHIVS *Chronico Petri Duisburgii*, quod Francof. 1679. 4. edidit, adiecit *Diſſertationes ſuas XIX. de rebus Pruſſicis.* In harum decima quarta §. *XXV.* egit de Academia Regiomontana. Idem a. 1684. *fol.* edidit Alt- und Neu-Preuſſen, cuius in operis Parte ſecunda *cap.* 3. & 5. de eadem Academia diſſerit.

* Pro

* Profeſſores Academiae Regiomontanae anni 1709. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1709. p. 291. ſq.*

* Profeſſores Regiomontani anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p. 217. ſqq.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenſes quosdam, qui in Academia Regiomontana inclaruerunt, commemorat. Altorfii 1726. 4. *pl. 2.*

* De ortu Academiae huius agit CHRIST. AVG. SALIGIVS Hiſtorie der Augſpurgiſchen Confeßion *lib. VII. cap. 1. §. 1. p. 899. ſq.*

DAN. HENR. ARNOLDI Kurtzgefaßte Hiſtorie der Königsbergiſchen Academie.

Exſtat in Tomo IV. des Erläuterten Preußens, a. 1728. 8. edito, *Cap. 39. 41. 44. 45. & 47.* Conf. Gelehrte Zeitungen 1724. *p. 40.*

Status huius Academiae hodiernus deſcribitur im Preußiſchen Todes-Tempel, qui liber prodiit a. 1729: & in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p. 217. ſqq.*

* Catalogus hodiernorum Profeſſorum & Lectionum Academiae Regiomontanae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 151. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum hodiernorum Regiomontanorum proferuntur a G. W. GOETTENIO im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I. p. 261. ſq.* Ibidem *p. 268. -- 298.* ſex eorum Vitae deſcribuntur.

RHEMENSIS.

Titres, Chartres, Lettres patentes, & autres Enſei-

gnemens, concernant l' établiſſement & erection, privileges & exemptions de l' Vniverſité de Reims. Reims 1620. 4.

Portrait de l' Vniverſité de Reims. Reims 1622. 4.

Nullius pretii eſſe hunc librum, at priorem laude digniſſimum eſſe, docet Le Long *Biblioth. Hiſt. de la France p. 870.*

RINTELIENSIS.

IVSTI REIFENBERGII (*Prof. Iuris,*) Rintelium Academicum, hoc eſt, oppidi & Academiae Rintelenſis deſcriptio. Rintelii 1622. 4.

IO. EICHRODII (*Prof. Iuris, & primi Academiae huius Rectoris,*) Rintelium amoenum, hoc eſt, oppidi & Academiae nouae Rintelienſis fundatio. Rintelii 1624. 4.

* D. IO. GISENII (*Theol. Prof.*) Repurgatio Collegii Rintelenſis, a Caluinianis occupati, commaculati & deformati. Rintelii 1624. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

EIVSDEM Academiae Rintelenſis Repurgatio a Pontificiis. Rintelii 1629. 4.

Vtrumque hunc librum acerbiſſimo ſcriptum eſſe ſtylo, D. *Hauberus* docet in *Primitiis Schauenburgenſibus p. 115.*

Prior cum non ita pridem in meas manus venerit, de eo potiora puto dicenda. In *Praefatione* narrat *Giſenius*, ſe, cum a. 1623. milites cum duce ſuo, CHRISTIANO, Brunſuic. & Luneb. Duce, occupaſſent Rintelium, ob pium in Caluinianam religionem zelum a quibusdam militibus illuſtribus, peregre profecto *Chriſtiano* Duce, male habitum, imo in carcerem coniectum fuiſſe; praeterea Caluinianos ſacerdotes voluiſſe docere in Collegio Theologico. Poſtquam igitur hi vna cum militibus Rintelio diſceſſerant, *pio zelo*, vt ait, conſcripſit hanc *Repurgationem Collegii ſiue Auditorii Theologici* *Rin-*

Digitized by Google

Rintelenſis. Conſtat hoc opus decem *Diſcurſibus*, in quorum primo *p. 3.* refert, eo tempore Caluinianos in Collegio Theologico habuiſſe conciones & adminiſtraſſe Sacramenta. Tum perſequi aggreditur errores Caluinianos, & quidem, vt *p. 5.* §. 7. ſcribit, *ſine vlla verborum aſperitate & contumelia.* Id qua fide praeſtet, teſtis eſt in eadem pagina paragraphus proxime ſequens, ita profluens: *Sit haec argumentorum iſtorum ſumma: PRIMO: Dogmatis Zuinglio-Caluinianorum principium ſummum eſt Diaboli ſuſurratio, vt & omnium haereſium. Secundarii Patriarchae ſunt homines infideles, fanatici & haereſiarchae, quorum nonnulli in publicis etiam Synodis ſunt damnati, vt Berengarius, Neſtorius, Mahometiſtae, Stoici, Carolſtadius,* &c. *Carolſtadius plantauit, Caluinus rigauit, Diabolus incrementum dedit.* Totus igitur liber conſumitur acerrima refutatione doctrinarum Caluinianarum. Ac finiens eum *p. 265. -- 271.* contendit, excluſos eſſe Caluinianos ex pace religioſa.

LIBORII HAREMANNI Ehren-Gedächtniß-Predigt der Univerſität Rinteln. 1625. 4.

D. IO. GISENII Denuntiatio inſtaurationis Academiae Erneſtinae, per Illuſtriſſimam ELISABETHAM factae. Rintelii 1642.

Raro obuium eſſe hunc libellum, docet *Hauberus* in libro modo laudato *p. 129.*

ANDREAE HENRICI BVCHOLZII (*Prof.*) liber de ſtatu Academiae Erneſtinae. Rintelii 1644.

* Profeſſores Rintelienſes anni 1703. recenſentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 152. ſq.*

D. HENR. ERN. KESTNERI (*Prof. Iuris,*) Rinthelium creſcens & decreſcens. Rinthelii 1703. 4.

Eſt Oratio, in qua tota huius Academiae hiſtoria deſcribitur. Annexus eſt Catalogus omnium omnis temporis Profeſſo-

feſſorum. Recenſetur hic libellus a *Tenzelio* in der Curieuſen Bibliotheck T. I. *p. 625. ſqq.* & in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p. 394. ſq.*

• De ortu & incrementis Academiae Rintelienſis diſſerit IO. IVSTVS WINKELMANNVS in der Beſchreibung der Fürſtenthümer Heſſen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 461. ſqq.*

Hic & *p. 466.* nomina exhibentur Profeſſorum Rintelienſium.

• Deſcriptio Iubilaei Academici a. 1721. celebrati exſtat in Gelehrten Zeitungen anni huius *p. 542. ſqq.*

• Hiſtoria & monumenta primi feſti ſaecularis, quod Iubilaeum vocant, quo Academia Haſſo-Schauenburgica, quae Rintelii ad Viſurgim eſt, memoriam inaugurationis d. 17. & 18. Iulii 1721. concelebrauit. Hiſtoriam expreſſit, & Profeſſorum (*ab initio Academiae ad praeſens tempus*) ſeriem recenſuit D. FRID. GVIL. BIERLINGIVS. Rintelii 1721. *fol. Alph. 2. pl. 20.*

Hic etiam exhibetur CHRISTIANI PHILIPPI DOHMII, Prof. Publ. *Carmen heroicum, quo ortum & fata Academiae Erneſtinae* (id eſt, Rintelienſis,) *deſcribit.*

Hiſtoria huius Academiae exponitur in *Trimeſtri tertio* der Hiſtorie der Gelehrtheit der Heſſen, a. 1726. edito, *Cap. 1.*

• Hiſtoria Scholae Academicae (a) Stadthagenſis, quae poſtea Rintelium translata pleniorem Academiae formam accepit, deſcribitur a D. EBERHARDO DAVIDE HAVBERO in *Primitiis Schauenburgenſibus*, Guelferbyti 1728. 8. editis, *p. 233. -- 296.*

• IO.

(a) Nam Rector eius ſalutabatur *Magnificus.*

Digitized by Google

* IO. NIC. FVNCCII (*Prof.*) Oratio de bibliothecae in Academia Rintelienſi origine & incrementis.

Praemiſſa eſt *Catalogo bibliothecae Academiae Rintelienſis*, edito ab ipſo 1733. 4.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Rintelienſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p.* 249. *ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Rintelienſium anni 1736. proferuntur in G. W. GOETTENII Jetztlebendem gelehrten Europa *T. II. p.* 798. *ſq.*

ROMANA.

Bonifacii VIII. Bulla a. 1303. data de inſtitutione Studii generalis in alma Vrbe, cum priuilegiis pro Doctoribus & Scholaribus, exhibetur a CHERVBINO in *Bullario Romano T. I. p.* 160.

Bulla Leonis X. a. 1513. data de munere, auctoritate, ac priuilegiis Rectoris & Reformatorum, Lectorumque & Scholarium Studii generalis almae Vrbis, exhibetur ibidem *p.* 404.

Bulla Iulii III. a. 1553. data de Collegii Medicorum Vrbis promouendi ad Gradus facultate, ac Protomedici iurisdictione cognoſcendi cauſas ciuiles & criminales, ad eius officium ſpectantes, exſtat ibidem *p.* 582.

Bulla Gregorii XIII. a. 1574. data, continens priuilegium Doctorum Romanorum publice legendi in quacunque Facultate in Generali Studio almae Vrbis, reperitur *T.* II. *p.* 294.

Eiusdem Gregorii XIII. Bulla a. 1576. data de iurisdictione Protomedici & Collegii Phyſicorum almae Vrbis, quoscunque Medicos examinandi & coërcendi. Ibidem *T.* II. *p.* 307.

FRAN-

FRANCISCI (a) MACEDI Deſcriptio Archigymnaſii Romanae Sapientiae ab ALEXANDRO VII. perfecti, luſtrati, conſecrati. Romae 1661. 8.

• MAXIMILIANVS MISSONIVS in *Itinere Italico*, Lipſiae Germanica lingua a. 1713. edito, *p. 903. ſq.* agit de ſtatu hodierno huius Academiae, quam Romae vocant *Sapientiam.*

• Hiſtoriam huius Archigymnaſii illuſtrat PAVLINVS a S. IOSEPHO, in eo Profeſſor Eloquentiae, in Orationibus ſuis Romae a. 1727. editis, & Lipſiae recuſis a. 1728. cum Praefatione *Kappii.*

Memoriale ad CLEMENTEM XI. de ſtatu veteri & praeſenti huius Academiae. *Italice.* Romae 1705. 4.

Vid. & Papae huius *Opera T. I. p. 537.* & *739.*

CLEMENTIS XI. Confirmatio Conſtitutionum Academiae Theologicae de Vrbe, cum deputatione nonnullorum Cardinalium, eius Academiae Protectorum, & quorundam priuilegiorum conceſſione.

Exſtat in huius Papae *Bullario*, Romae 1723. edito, *p. 265.*

• Catalogus Profeſſorum hodiernorum & Lectionum Archigymnaſii Romani exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 122. ſqq.*

ROSTOCHIENSIS.

Studii literarii publici in Academia Roſtochienſi Reſtauratio, a D. GISBERTO LONGOLIO, Prof. Med. conſcripta. Cui acceſſit &c. Roſtochii 1544.

• ARN-

(a) Huius polygraphi librorum Catalogum exhibet *Gregorius Leti* in *Italia regnante P. IV. lib. 5. p. 492. ſqq.*

Digitized by Google

* ARNOLDI BVRENII (*Prof. Roſtoch.*) Oratio de disciplina Academiae Roſtochienſis, contra ſycophantas & calumniatores maleuolos.

Exſtat inter eius *Orationes* a. 1579. editas Roſtochii a Nathane Chytraeo. Haec ipſa *Oratio* etiam reperitur in Melanchthonis *Declamationibus T. IV. p. 176. ſqq.* edit. Argentor. 1558. Hunc eundem *Burenium Academiae Roſtochianae tabulas quaſi ex naufragio collegiſſe*, ſcribit Melch. Adamus *Vit. ICtorum p. 223.*

Scripta in Academia Roſtochienſi publice propoſita ab a. 1560. vsque ad Octobrem anni 1563. & inde ad initium anni 1567. Witteb. (a) 1567. 8.

IO. CYRIACI L. B. in POLHEIM & WARTENBERG Rectoratus ſui a. 1575. geſti Orationes, Edicta, & Carmina. Roſtochii. 8.

Annus editionis non eſt inſcriptus titulo.

WILHELMI, Curlandiae Principis, Rectoris Academiae Roſtochienſis, Edicta officii ratione a. 1591. propoſita. Roſtochii 1591. 8. *pl. 5. & dim.*

(a) Cur, quaeres, Wittebergae? Disce cauſam ex epiſtola Chytraei, inter alias ad Marbachium datas a Fechtio publicata *p 165.* Ibi enim ita Chytraeus anno 1564: *Nos vnam ſolummodo officinam typographicam, vnico praelo inſtructam, habemus. Sed typographus plane ſolus eſt, ſimul & collocatoris* (des Setzers) *& impreſſoris officio fungens.* En ſimul cauſam, cur libri in Roſtochienſi Academia editi non venirent in manus exterorum, iisque adeo ipſa Academia maneret incognita! Minus itaque mirum eſſe debet, Muretum acceptis a Nathane Chytraeo literis ita (*lib. I. epiſt. 91.*) ad amicum quendam Italum ſcripſiſſe: *Scribit* (Chytraeus) *ad me Roſtochio, cuius ego oppidi nomen nunquam antea audieram, neque, vbi terrarum ſit, ſcio.*

Meminit huius libri Schuzius in *Vitae Chytraei libro III.* *§.38. p.302.* ſimul docens, verum eius auctorem eſſe *Chytraeum*, tum Prorectorem.

* PETRI LINDENBERGII Chronicon Roſtochienſe. Roſtochii 1596. 4. *Alph.* 1. *pl.* 1.

Hic deſcribitur hiſtoria huius Academiae *lib. V. cap. 8.-12.* *p. 161. ſqq.* Recenſio huius *Chronici* legatur in der Hamburgiſchen *Bibliotheca Hiſtorica Cent. III. artic. 51. p. 200. ſqq.*

IOANNIS MELINI, Weſtphali, Anagrammata, Principis Megapolitani, Regis Daniae, & Ducum quorundam, Doctorum Magiſtrorumque Academiae roſaceae, deſcriptionem continentia. Roſtochii 1596. *pl. 9. in 8.*

Nomina Doctorum Magiſtrorumque hic laudatorum exhibet Schuzius in *Vitae Chytraei lib. III. p. 394. ſq.*

MARTINI BRASCHII, Log. Prof. Oratio ad Vlricum, Ducem Megapolitanum, Viſitationem Academiae Roſtochienſis inſtituentem. Roſtochii 1599. *pl. 3. in 4.*

In hac Oratione luculenter & concinne deſcribi origines ac viciſſitudines Roſtochienſis Academiae, teſtis eſt αὐτόπτης Schuzius in *Vita Chytraei lib. III. p. 427.* addens, de eodem argumento tum quoque prodiiſſe Orationem Eloquentiae Profeſſoris, IO. SIMONII, tribus quaternionibus vna cum dimidia conſtantem, ſed verboſam eam magis, quam luculentam. Ibidem *p. 427.* (obſerues autem velim, numerum hunc duabus paginis inſcriptum eſſe errore typographi,) *& ſeq.* commemorat *Viſitationem huius Academiae* a. 1599. factam a Principe ſimul & Senatu oppidano, ac docet, *Decretum* huius *Viſitationis* reperiri in ERN. COTHMANNI *Reſponſis Iuris*, & quidem illuſtratum Scholiis.

* Bulla fundationis Academiae Roſtochienſis. Roſt. 1620. 4. *pl.* 2.

Haec

Haec recuſa eſt in *Recenſ. Actorum erud. Roſtochienſium Collectione prima p. 234. ſqq.*

* FERDINANDI Imperatoris Confirmatio Academiae Roſtochienſis. Roſtochii 1620. 4. *pl.* 1.

* Iubilaeum Academiae Roſtochienſis feſtum, hebdomade Sabbataria, centenarium eiusdem tertium incoante, auctoritate & liberalitate Praecelſiſſimorum & Ampliſſimorum Dominorum Patronorum, praeſentibus eorundem Legatis magnificis, cum ſumma feſtiuitate menſe Nouembri anni 1619. celebratum. Roſtochii 1620. 4. *Alph.* 2. *pl.* 18. *& dim.*

Docuit me *D. Burgmannus*, celeb. Roſtoch. Theologus, occurrere hunc eundem librum ſic inſcriptum: *Corona Varno-Balthico-Roſea*, *1625;* non autem nouam hanc eſſe editionem, ſed primam illam, nouo titulo nouos allecturam emtores. Continentur hoc opere editae tum *Orationes*, *Diſputationes*, & *Programmata.* Ac multa hic occurrunt ad huius Academiae (cui nec ante nec poſt contigit ſuum celebrare Iubilaeum,) hiſtoriam illuſtrandam in Prof. Hiſt. D. *Azariae* (a) *Sturtzii* Oratione *p. 93. ſqq.* & in Oratione *Pauli Tarnovii p. 167. ſqq.* & *177. ſqq.*

* Eigentlicher Abdruck Formularum Concordiae, deren die erſte Anno 1563. den 11. Maji, die andere Anno 1577. den 19. Octobris, zwiſchen einem Ehrwürdigen Concilio der Univerſität zu Roſtock, und einem Ehrbarn Rath daſelbſt, getroffen. 1622. 4. *pl.* 5. *& dim.*

FERDINANDI Imp. Confirmatio Academiae Roſtochienſis. 1626. 4.

Methodus & Leges Studioſorum in Academia Roſtochienſi. Roſt. 1632. 8.

(a) De hoc vid. Wittenii *Diarium biographicum* ad a. 1627. *d.* 2. *Iul.*

IO. MAVTNERI, Pannonii, Roſa Varniaca refloreſcens, ſeu Lyceum Roſtochienſe anagrammaticum. Correctius & auctius. Roſtochii 1636.

* LAVRENTII a BODOCK (*Prof. Eloq.*) Roſa Varniaca ſiue Oratio 1644. ipſo die natali Academiae d. 12. Novembris recitata. Roſt. 1644. 8.

Et haec Oratio hiſtoriam Academiae perſequitur. Non tamen adiecta ſunt monumenta publica.

D. IO. GEORGII DORSCHEI Semeſtre Rectorale & Decanale Roſtochienſe. Roſt. 1657. 4.

* IO. BERNH. ZINZERLINGII, Iur. D. atque Hum. Prof. P. Faſti Rectorales Laciburgici, hoc eſt, Series continua quorumcunque Magnificentiſſimorum (inter quos emicuere Epiſcopus vnus, Duces ſeptem, Comites duo, & Baro vnus,) atque Magnificorum (quorum ſeptem vitam prius, quam ſceptra, depoſuerunt,) Rectorum Academiae Roſtochienſis ab ipſis incunabulis ad hanc vsque aetatem producta. Roſtochii 1668. *fol. pl.* 3.

* Profeſſores Roſtochienſes anni 1699. exhibentur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 35. ſqq.*

* D. IO. NIC. QVISTORPII, Theol. Prof. & tum Rectoris, Programma Natalitium. Roſt. 1700. 4. *pl. 3. & dim.*

In hoc ſeries exhibetur Rectorum Academiae huius ſaeculi decimi ſeptimi.

* A. D. H. D. Roſtochium literatum, exhibens literatorum, qui Roſtochii a. 1698. & 1699. vixerunt viuuntque, Syllabum, ſeptem ordinibus diſtinctum, cum vitis praecipuorum. Roſt. 1700. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

Auctor huius libri eſt *D. Andr. Daniel Habichorſtius*, Theol. Prof. ſenior, ſuam ipſius vitam enarrans *p. 1. — 58.* Recenſe-

Digitized by Google

ſetur liber hic in *Nouis literariis maris Balthici a. 1700. p. 347. ſqq.*

* M. IOACH. MANZELII, Roſtochienſis, Epiſtola ad D. IO. FECHTIVM, a. 1706. d. 26. Dec. ſeptuageſimum primum natalem celebrantem, de gloria Academiae Roſtochienſis ex Profeſſoribus longaeuis. Roſt. 1706. 4. *pl. 3.*

Manzelius hic poſtea creatus eſt Scholae Parchimenſis Conrector: quo tamen munere non diu functus eſt, morte ipſum eripiente rebus humanis.

* D. ZACH. GRAPII Evangeliſches Roſtock. Roſt. und Leipz. 1707. 12. *Alph. 1. pl. 4. & dim.*

Huius libri *Caput quintum* inſcriptum eſt von der Evangeliſch-Lutheriſchen *Academie*, *p. 108. ſqq.*

* REINHARDI HENR. ROLLII (*nunc Prof. Theol. Giſſenſis*,) Diſputatio de meritis Weſtphalorum in Academiam Roſtochienſem, Praeſide *D. Franc. Alb. AEpino.* Roſt. 1707. 4. *pl. 6.*

* D. IO. FECHTII Programma de Doctoribus Theologiae Roſtochienſi in Academia creatis. Roſt. 1709. 4. *pl.* 2.

Recenſetur in *Nouis literariis Germaniae* anni 1709. *p. 359. ſq.*

* Profeſſores Academiae Roſtochienſis anni 1709. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae* 1709. *p.* 162. *ſq.*

* IAC. CHRISTOPH. WOLFII (*nunc in hac Acad. Prof. Graec. lit.*) Diſputatio de Rectoribus Academiae Roſtochianae Magnificentiſſimis atque Illuſtribus, Praeſide *D. F. A. AEpino.* Roſt. 1714. 4. *pl 5. & dim.*

* Eiusdem WOLFII Diſp. de *Philippi Melanchthonis* in Academiam Roſtochienſem meritis. *pl. 5.*

* IO. HENR. PRIESII (*qui in praecedenti Diſputatione*

 Re-

Reſpondentis partes egit,) Epiſtola de gloria Academiae Roſtochienſis ex Profeſſoribus ſuis aliorſum euocatis. Roſt. 4. *pl.* 2.

* OTT. FRID. SCHVTZII *(Paſtoris Eccl. Luneb.)* Vita DAVIDIS CHYTRAEI. Liber primus. Hamb. 1720. 8. Liber ſecundus. Ibidem 1722. Liber III. & IV. 1728.

Singulis annis (ex ordine enim annorum ſcripta eſt haec hiſtoria,) ſubiunxit auctor ſtatum Academiae Roſtochienſis, cuius quippe princeps doctor erat *Chytraeus* toto altero ſaeculi decimi ſexti dimidio, vt acta eius cum Academicis rebus arctiſſime eſſent coniuncta. Quare & bipartiti huius operis titulo, qui cum ſecundo demum Tomo prodiit, hoc inſcriptum eſt: *Accedit Hiſtoria de ſtatu Academiae Roſtochienſis, tanquam ſpecimen conſcribendorum eiusdem Annalium.* Vid. & *Orationes CHYTRAEI p. 534. ſqq.* itemque eius *Saxonia.*

* Annales literarii Mecklenburgenſes, ad annum 1721. & 1722. 8.

Duo volumina, quorum quodque vndeuiginti habet plagulas. Auctores eorum ſunt PHIL. FRID. HANIVS & ERN. IO. FRID. MANTZELIVS, quorum hic nunc eſt Roſtoch. Acad. ICtus, ille Kilonienſis Theologus: niſi quod poſterius volumen inde a *p. 161.* ad finem perduxit GEORGIVS DETHARDINGIVS, Prof. Medic. tum in Roſtochienſi, nunc in Hafnienſi Academia.

* GEORGII FRID. STIEBERI *(nunc Theol. Doctoris & Superint. Roſtoch.)* Hiſtorie der Gelehrſamkeit, worinnen von dem Zuſtande der Reformation und Aufnehmen der Literatur, beſonders im Herzogthum Mecklenburg zur Zeit des ſechzehenden Seculi gehandelt wird. Nebſt einer Vorrede, darinnen von Stifftung der Univerſität Roſtock Meldung geſchiehet. Güſtrow und Leipzig 1721. 8. *pl. 8. & dim.*

* Recenſionum Actorum eruditorum aliorumque memorabilium in alma Roſtochienſi Collectio I. Roſt. 1725. 8. *pl.* 16. Collectio II. Ibidem 1726. *pl.* 16. 8.

Auctor

Auctor huius Diarii eſt ante laudatus DETHARDINGIVS, qui tamen aliquot συνεργὸς ſibi adſciuerat. Continuatum fuiſſet opus hoc, niſi bibliopola praebere ſumtus deſiiſſet.

In *Bibliothecae Lubecenſis* Tomo I. a. 1725. Lubecae edito *Cap. V.* repraeſentatur *Status praeſens Academiae Roſtochienſis.*

Vitae & ſcripta viuentium tum Profeſſorum recenſentur hoc loco.

* Miſcellanea Mecklenburgica. Partes IX. Roſtochii 1729.--1734. 8.

Eſt ſcriptum Germanicum, cuius ſingulae partes implent tres plagulas. In *P. I. II. VI.* & *VIII.* exhibetur Mecklenburgiſches Gelehrten-Lexicon: in *P. III.* & *IV.* Mecklenburgiſche Bibliotheck; in *P. V.* & *VII.* Mecklenburgiſche Scribenten-Bibliotheck: in *P. IX.* Roſtockiſche Exegeten-Bibliotheck. Pleraque, quae hic occurrunt, ad Roſtochienſis Academiae hiſtoriam pertinent. Auctor huius operis eſt laudatus antea ICtus, MANTZELIVS, excepta Parte poſtrema, quam elaborauit ipſius pater, Paſtor Eccleſiae.

* IO. HENRICI a SEELEN Schediasma hiſtoricum de Academia Roſtochienſi, anno 1487. & ſequentibus apud Lubecenſes commorata. Lubecae 1732. *4. pl. 2.*

Recuſum id eſt in eius *Miſcellaneis* a. 1734. editis *p. 214. ſqq.*

* In GABR. WILH. GOETTENII Jetztlebendem Gelehrten Europa *T. I. p.* 221. *ſq.* exhibentur nomina Profeſſorum Roſtochienſium anni 1735. ibidemque *p.* 223.--251. nouem huius Academiae Profeſſorum vitae exponuntur, non omiſſa mentione librorum ab iis editorum.

* Etwas von gelehrten Roſtockiſchen Sachen für gute Freunde. Roſtock 1737. 8.

Huius operis, cuius ſingulae plagulae eduntur ſingulis hebdoma-

domadibus, conditores ſunt D. IO. CHRISTIANVS BVRGMANNVS & D. ERN. IO. FRID. MANTZELIVS, ille Theologus, hic ICtus Roſtochienſis Academiae, elaborantes alternis. Deſcribunt viri & laudatiſſimi & laude digniſſimi hiſtoriam ſuae Academiae cum antiquam, tum recentiorem. Recenſentur haec folia in Kohlianis *Nouis literariis Hamburgenſibus a. 1737. p. 101. ſq. 183. ſq. 261. ſq. 441.* & *a. 1738. p. 63. ſq.*

SEBASTIANI BACKMEISTERI (*Eccleſiae Trauemundenſis Paſtoris*,) Hiſtoria Academiae Roſtochienſis ab ipſis incunabulis, videlicet anno 1419. vsque ad annum 1700.

Nondum editus eſt hic liber, laudatus iam in *Nouis literariis Maris Balthici a. 1700. p. 347. ſq.* vbi & ſingulorum Capitum tituli iam ſunt exhibiti. Caeterum auctoris filius, *Io. Bacmeiſterus*, Medicus Tubingenſis, in notis ad *Acta Philippica* ſaepius pollicetur, ſe in lucem publicam producturum eſſe paternum hoc opus.

SALERNITANA.

ANTONII MAZZAE Hiſtoria & Antiquitates vrbis Salernitanae, in quibus origo, ſitus, --- Studium, Hippocraticum Collegium, ac aliae res ad Salernitanam vrbem ſpectantes dilucidantur. Neapoli 1681. 4.

* Recuſus eſt liber hic in Burmanniano *Theſauro Scriptorum Italiae T. IX. P. IV.* Auctoris huius Caput nonum inſcriptum eſt *De antiquiſſimo Salernitano Studio, ac de eius Hippocratico Collegio.*

* Hiſtoriam Scholae ſeu Academiae Salernitanae perſequitur CONRINGIVS in *Diſſertatione tertia de antiquitatibus Academicis p. 98.--104.*

De Statutis & Priuilegiis Scholae Salernitanae agit IO. FREINDIVS in *Hiſtoria Medicinae P. III. p. 21. ſqq.*

*De

* De libro, cui titulus: *Schola Salernitana*, agit GOTTL. STOLLIVS *Hiſt. Medicinae P. I. cap. 1. §. 126.* & *P. III. cap. 4. §. 13. p. 871.* Praefixae huic *Scholae* a pluribus eius editoribus Praefationes illuſtrant huius Academiae hiſtoriam.

SALMANTICENSIS.

* Deſcriptio Academiae Salmanticenſis, a MELCHIORE DE LA CERDA, Ieſuita Hiſpalenſi, compoſita, exhibetur in *Andreae Schotti Bibliotheca Hiſpaniae T. I. p. 32. --51.*

* Salmanticenſis Academiae Oeconomia, leges, mores, ſtudia.

Ita inſcriptum eſt Caput 37. libri primi *Bibliothecae ſelectae* ANTONII POSSEVINI, qui in exitu Capitis proxime praemiſſi praefatur, *ideo ſe hic deſcripſiſſe Academiam Salmanticenſem, quod neque Middendorpius neque alii liquido de ſtatu & ordine ipſius egerint.* Editus vero etiam ſeparatim eſt hic primus liber, *de cultura ingeniorum* inſcriptus, Pariſiis 1605. 12. vbi deſcriptio illa Salmanticenſis Academiae deprehenditur *p. 136.— 147.*

* IO. MARIANA in *libri XIII. Hiſtoriae de rebus Hiſpaniae cap. 1.* paucis agit de ortu Academiae Salmanticenſis.

Conſtituciones de la Vniverſidad de Salamanca. Salmanticae 1561.

Has Academiae Salmanticenſis Leges iuſſu Viſitatoris Academiae conſcriptas & congeſtas fuiſſe a GASPARE DE TORRES, docet Nic. Antonius *Bibl. Hiſp. T. I. p. 409.*

IOANNIS GALLO (*Prof. Theol. in Acad. Salmanticenſi, a. 1577. mortui,*) liber de ratione ſuſceptae legationis pro Academia Salmantina.

Hunc librum MS. ſupereſſe, docet Nicolaus Antonius *Biblioth. Hiſp. T. I. p. 530.*

Digitized by Google

ANTONII PEREZII Laurea Salmantina, ſiue Certamina ſcholaſtica & expoſitiua pro acquirenda laurea Salmantinae Academiae ſiue Magiſterii gradu, & pileo, eius inſigni. Salmanticae 1604. *fol.*

ANGELI MANRIQVE Tumulo, y Pompa funeral, que la Vniverſidad de Salamanca hizo en las honras del Rey D. Felipe III. Salmanticae 1621. 4.

FRANCISCI RVIZ DE VERGARA ET ALABA La Hiſtoria del Collegio de San Bartolome maior de la Vniverſidad de Salamanca. Madriti.

Commemorat hunc librum Nic. Antonius *Bibl. Hiſp. T. II. p.* 324. ſimul docens, vixiſſe ſcriptorem iſtum ſaeculo XVII. medio.

ANDREAE MENDO (*Ieſuitae*,) opus de Iure Scholaſticorum & Vniuerſitatis ſiue Academico. Salmanticae 1655. *fol.*

Quia *Vniuerſitatem* nominat ſingulari numero, credere iure mihi videor, hic illuſtrari hiſtoriam Academiae Salmanticenſis. Hac occaſione & commemoro BENEDICTI PEREIRA *Academiam ſeu Rempublicam literariam, fundatam legibus, ac moribus inſtitutam*, hoc eſt, *de Iure Academico*: Oliſſipone 1662. *fol.* itemque ALPHONSI DE ESCOBAR ET LOAYSA librum Madriti 1643. *in* 4. editum *de Pontificia & Regia iurisdictione in Studiis generalibus, & de iudicibus & foro Studioſorum.*

Celeberrimae Academiae Salmanticenſis de tenenda & docenda doctrina SS. Auguſtini & Thomae Aquinatis Iudicium, Statuto iuramentoque ſolenni firmatum, & contra impugnantes propugnatum a BASILIO PONCE DE LEON.

Prodiit primum Salmanticae, deinde Romae, tum Duaci, & quartum Lutetiae Paris. 1657. 8.

IVAN

Digitized by Google

IVAN INTERIAN DE AYALA *Relacion de las demonſtraciones de accion de gracias, i regocijo, que celebrò la Vniverſidad de Salamanca, por el deſeado i felix Nacimiento del Sereniſſimo Principe nueſtro Sennor, Luis, primero deſte nombre en Eſpanna: eſcrita i dirigida por orden i acuerdo del Clauſtro a la Sacra, Real, Auguſta, Catholica Mageſtad de el Rei nueſtro Sennor D. Felipe quinto. En Salamanca. 1707. 4.*

Excerpſi hunc titulum e Maianſii *Epiſtolarum lib. V. p. 303.* vbi auctor illius ſcripti Latine nominatur *Ioannes Interamnenſis Aialaeus:* quo ſub nomine & edidit (teſte Maianſio *p. 299.*) Madriti a. 1730. *Pictorem Chriſtianum eruditum, ſiue de erroribus, qui paſſim admittuntur circa pingendas atque effingendas ſacras imagines.*

* GREGORII MAIANSII Oratio ad Salmanticenſis Academiae Senatum pro *Ioſephi Borrullii*, Primarii Iuris ciuilis Anteceſſoris, in eum Ordinem allectione. Salmanticae 1720.

Ipſe eam poſtea ſuis *Epiſtolis*, Valentiae 1732. editis, inſeruit *p. 3. ſqq.*

* Vita IOANNIS PVGAE, in Academia Salmanticenſi Anteceſſoris primarii, ſcripta a GREGORIO MAIANSIO.

Inſeruit hic eam ſuarum *Epiſtolarum* libro quinto *p. 335. ſqq.* Etiam aliorum eius Academiae ICtorum proximae aetatis ibi fit mentio.

SALZBVRGENSIS.

* FERDINANDI Imp. Diploma, quo a. 1620. confirmauit Academiam Salzburgenſem, exſtat in LVNIGII *Germaniae ſacrae diplomaticae Continuatione p. 1045. ſq.*

IOSEPHVS MEZGERVS (Prof. & Procancel-

larius Acad.) in *Hiſtoriae Salisburgenſis*, Salisburgi 1692. *fol.* editae, *libri quinti capite XVI.* copioſe deſcribit Academiae Salisburgenſis fundationem.

Triennium Archiepiſcopalis Academiae Salisburgenſis. Salisb. 1703. 4. *pl.* 2. *& dim.*

Vid. *Noua literaria Germaniae* Hamburg. 1707. *p.* 279. *ſq.* vbi ſcriptum hoc recenſetur.

* Hiſtoria Vniuerſitatis Salisburgenſis, opera & ſtudio R. P. * Presbyteri & Monachi Benedictini. Francof. & Lipſiae 1728. 4. *Alph.* 3. *pl.* 8.

Librum hunc iuſta diligentia compoſitum recenſui in *Actis eruditorum* 1730. *p.* 94. *ſqq.*

* Philoſophici ſtudii in hac Academia ſtatum hodiernum deſcripſi in *Actis Philoſophorum T. II. p.* 290. *ſqq.*

SARAGOSSANA.
Vid. CAESARAVGVSTANA.

SORANA.

NICOLAI CANVTI DVROPII, Cimbri, Poëma Latinum de Sorae Academia. 1635.

MAGNI FRISII, Nobilis Dani, Encomium Sorae. Sorae 1643. *fol.*

OTTONIS SCHELII, Nobilis Dani, Encomium Regiae & Equeſtris Academiae Soranae. 1652. 4.

CANVTI SEHESTAEDII, Equitis Dani, Oratio de facie Sorana. Sorae 1657.

Quatuor haec ſcripta commemorat *Nic. Petrus Sibbernius* in *Bibliothecae hiſtoricae Dano-Norwegicae Cap. X. p.* 310. Sed

ex

Digitized by Google

ex hisce Orationibus pauca credo hauriri poſſe ad illuſtrandam huius Academiae hiſtoriam.

IO. LAVREMBERGII (*Prof. Math. in Acad. Sorana,*) Querimonia de ſuo & Academiae Soranae ſtatu. 1636.

Recudi poëma hoc curauit *Morhofius* Kilonii 1684. 4. Iterum id recuſum eſt in Appendice *Operum poëticorum Morhofii* Lubecae 1697. 8.

CHRIST. FRANC. PAVLINI in Partis primae der Zeitkürzenden erbaulichen Luſt *cap. 127.* exhibet hiſtoriam Academiae Soranae *p. 350.--369.*

ALBERTI THVRA Vmbra Sorana, ſiue Regia & Equeſtris Academia Danorum Sorana, breuiter deſcripta.

Commemoratur hic liber, iam confectus, ſed nondum editus, in Kohlianis *Nouis literariis* anni 1737. *p. 453.*

STANFORDIENSIS.

De fictitia hac veteris Britanniae Academia vid. *Acta eruditorum* anni 1704. *p. 302.* & anni 1730. *p. 256.*

TAVRINENSIS.

* Status Academiae Taurinenſis anni 1725. a VICTORE AMADEO, Rege Sardiniae & Duce Sabaudiae, tum inſtauratae, deſcribitur in Gelehrten Zeitungen anni 1725. *p. 265. ſqq.* vbi & Profeſſorum nomina producuntur.

Vid. etiam *Bibliotheque Italique T. I. p. 286. ſqq.* & *Giornale d' Italia T. XXXV. p. 262. ſqq.*

* Catalogus hodiernorum Profeſſorum & Lectionum Academiae Taurinenſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 280. ſqq.*

TICINENSIS.

HENRICI FARNESII Encomium de dignitate Gymnaſii Ticinenſis. Ticini 1587. 4.

• Gymnaſii (*id eſt, Academiae*) Ticinenſis Hiſtoria & Vindiciae a ſaeculo V. ad finem ſaeculi XV. auctore ANTONIO GATTO, in eodem Gymnaſio Anteceſſore. Mediolani 1704. • 8. *pl.* 15. Recuſa in Burmanniano *Theſauro Italiae T. IV. P. II.*

Pollicitus eſt auctor hoc in libro, qui in *Actis eruditorum* 1705. p. 394. ſqq. recenſitus eſt, ſecundam huius *Hiſtoriae* Partem, *Viros illuſtres Vniuerſitatis Ticinenſis* exhibituram.

• Catalogus Profeſſorum in Vniuerſitate Ticinenſi anni 1736. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1737. *p.* 26. *ſqq.*

Diſcimus ex hoc Catalogo, meliorem nunc eſſe ſtatum huius Academiae, quam fuit illo tempore, quo Gattus edebat ſuam *Academiae Ticinenſis Hiſtoriam.* In eius enim Dedicatione ait, *gloriam eius ſua vetuſtate non leuiter fatiscere, ipſamque hucusque in luctu & ſqualore iacuiſſe.* Profitebatur quoque ſe teſtem αὐτόπτην Miſſonius *Itin. Ital. p.* 1113. verſionis Germanicae, extremum ducere hanc Academiam ſpiritum.

TIGVRINA.

IO. HENR. HOTTINGERI Schola Tigurinorum Carolina, ſiue Demonſtratio, Scholam Tigurinam a CAROLO M. deducendam. Tiguri 1664. 4.

Vid. & *Methodus* eius *legendi Hiſtoriam Helueticam*, Tiguri edita 1654. 8.

• Magnifico elogio hanc Academiam ornat FRIDERICVS SPANHEMIVS in Dedicatione *Elenchi* ſui *controuerſiarum de religione*, ſaepius editi.

• IO. IAC. HOTTINGERVS de hac Schola agit in Helve-

Helvetiſcher Kirchen-Geſchichte *T. II. p. 964.* & *T. III. p. 970. ſqq.*

* Gymnaſii Tigurini facies, qualis fuit anno 1718. exhibens vitam & ſcripta Profeſſorum.

Exſtat in *Bibliotheca Hiſt. theol. philol. Bremenſi* T. II. p. 561.--579.

* Profeſſores Tigurini anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique* T. XX. p. 202. ſq.

* Elenchus Profeſſorum hodiernorum Gymnaſii Tigurini exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 142. ſq.*

* Academiae Tigurinae hodierna facies, qua Profeſſorum natales, munera, & ſcripta recenſentur.

Exſtat in *Tempe Helvet. T. II. Sect. I,* Tiguri 1736. edita, *p. 151.—172.*

(a) TOLOSANA.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoriae Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo tertio *p. 140. ſqq. &* *156. ſq.*

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Belgico-Gallico p. 595. ſq.*

Vetera Statuta & Priuilegia Vniuerſitatis Toloſanae.

Fundationes & Statuta Collegiorum Toloſanorum.

Ineditos hoſce duos libros commemorat Le Long *Biblioth. Hiſt. de la France p. 870.*

Memoires des Prérogatives des Docteurs Regens de l' Vni-

(a) Praemiſeram hic mentionem libri IVLIANI HERICVRTII *de Academia Sueſſionenſi*, qui Montalbani eſt excuſus a. 1688 8. *Alph. 1.* Sed paulo poſt videre mihi contigit librum hunc, ac deprehendi, eam non eſſe Vniuerſitatem, ſed *Academiam ad excolendum Gallicum ſermonem inſtitutam:* quae ipſius *Praefationis* verba ſunt *p. 2.*

Vniverſité de Toulouſe, par PIERRE BELLOY. Paris 1682. 4.

IO. IACOBVS PERCIN *Monumentis Conuentus Toloſani*, Toloſae 1693. *fol.* editis, annexuit librum ſuum *de Academia Toloſana.*

TREVIRENSIS.

* NICOLAI V. Papae Bulla fundationis Academiae Treuirenſis exſtat in LVNIGII *Germaniae ſacrae diplomaticae Continuatione p. 221.*

IACOBI MEELBAVMII liber de antiquitate Academiae Treuirenſis.

* Profeſſores Academiae Treuirenſis anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 117. ſq.*

TVBINGENSIS.

D. IAC. ANDREAE Oratio inauguralis, cum officium Cancellariatus & Praepoſiturae capeſſeret, habita. 1562. 4.

ERHARDI CELLII (*Prof.*) Carmen ſeculare in commendationem inclytae Academiae Tubingenſis, ante annos centum a Diuo EBERHARDO Duce fundatae, & ab eius ſucceſſoribus clementer conſeruatae & auctae. Tubingae 1578. 4.

EIVSDEM Oratio de diſciplina in Academia Tubingenſi inſtauranda & conſeruanda. Tub. 1583. 4.

THEODORICI SCHNEPFII (*Theologi Acad. Tubing.*) Oratio in laudem Ducum Wirtembergiae & Academiae Tubingenſis. Tubingae 1578. 4.

* MART. CRVSIVS in *Annalium Sueuicorum Dodecade tertia*, Francof. 1596. edita, *lib. VIII. cap. 13. p. 449. ſqq.* agit de ortu Academiae Tybingenſis : & in ſequentibus non ſolum huius libri, ſed ſequentium etiam, Capitibus exponit huius Academiae hiſtoriam vsque ad annum 1592. IDEM in *libri paralipomeni Annalium Sueuicorum*, item a. 1596. editi, *Cap. VI. p. 21. ſq.* & *Cap. XXVIII. p. 125. ſq.* illuſtrat eius Academiae, cuius ipſe Profeſſor fuit, hiſtoriam.

M. ERHARDI CELLII, Poet. & Hiſt. Prof. Imagines Profeſſorum Tubingenſium, qui altero Academiae ſaeculo, a. 1577. inchoato, ad annum 1596. vixerunt & floruerunt, Elegiis ἱσοριϑοςίχοις, ſingularum vitam breuiter recenſentibus, illuſtratae. Tubingae 1596. 4.

Conſtitutiones atque Leges illuſtris & magnifici in Tubingenſi Academia Collegii Ducalis. Tubingae 1597. *fol.* & 1606. 4.

Statuta Academiae Tubingenſis renouata a. 1601. Tub. 1602. 4.

SEYFRIDI A GREISEN Oratio de laudibus illuſtris noui Collegii Tubingenſis. Tub. 1608. 4.

Wirtembergici Ducalis Noui Collegii, quod Tubingae, qua ſitum, qua ſtudia, qua exercitia, accurata delineatio. Tub. 1610. 4.

Vid. & *Thomae Lanſii Mantiſſa Conſultationum p. 298. ſqq.*

IO. THEOD. SCHNEPFII Oratio in laudem & celebrationem Academiae Tubingenſis. Tub. 1610. 4.

IACOBI EHINGERI Oratio de laudibus Academiae Tubingenſis. Tub. 1611. 4.

Recuſa cum Supplementis *Chriſtophori Beſoldi* in eius *Opere politico*, Argent. 1641. 4.

Academia Tubingenſis, vt erat anno 1616, ἀναγραμματισθεῖσα per GEORGIVM THEODORICVM HOFFMANNVM, Rotenburgo-Tuberanum. Rotenburgi 1616. 4.

IO. CONRADI HOESSLINI, Praeceptoris & Eccleſiaſtae clauſtralis Bebenhuſani, Tubinga in flore. Tub. 1667. 4. & 1682. *fol.*

IOSEPHI GMELINI, Collegii Muliſontani Praeceptoris, Carmen heroicum de ſtipendio Ducali Theologico, quod Tubingae eſt. 1677.

Leges & Statuta Academiae Tubingenſis. Tubingae 1682. 4.

* Eberhardina altero Iubilaeo felix, ſeu celebrati a. 1677. ab Vniuerſitate Tubingenſi Feſti ſecularis hiſtorica deſcriptio. Tub. 1682. *fol. Alph.* 2. *pl.* 12.

In fine huius Operis *p. 221. 222.& 223.* exhibentur *Rectores Academiae Tubingenſis Magnifici & Magnificentiſſimi a primaeva eius fundatione vsque ad annum 1681.*

Iubilaeum hoc etiam commemorat *Andreas Caroli Memorab. Eccleſ. ſaeculi XVII. lib. VIII. cap. 50. p. 170.* vbi & *p. 174. ſq.* docet, quid ſit das groſſe Buch von Tübingen.

GEORGII SERPILII Epitaphia Theologorum Suevorum. Ratisbonae 1707. 8.

* LVD. MELCH. FISCHLINI Memoria Theologorum Wirtembergenſium reſuſcitata, hoc eſt, Biographiae praecipuorum virorum, qui a tempore Reformationis vsque ad hanc noſtram aetatem in Ducatu Wirtembergico ſcriptis Theologicis inclaruere. Pars I. Vlmae 1710. 8. *Alph. 1. pl. 1. & dim.* Pars II. Vlmae 1709. *Alph. 1. pl 5.* Eiusdem Supplementa. Vlmae 1710. *Alph. 1. pl. 4.*

EIVSDEM Carmen de Cancellariis Tubingenſibus. 1704.

* In

* In D. IO. VLRICI PREGIZERI *Sueuia & Wirtenbergia ſacra*, Tubingae 1717. 4. edita, *p. 264.* - - *292.* exhibentur Academiae Tubingenſis Rectores ab anno 1477. vsque ad annum 1715. Ibidem & alia ſe offerunt, Tubingenſis Academiae ad hiſtoriam pertinentia.

* IO. IAC. MOSERI Vitae Profeſſorum Tubingenſium ordinis Theologici. Decas prima, cum Praef. *D. Pfaffii.* Tubingae 1718. 4.

EIVSDEM Erläutertes Würtemberg. Tübingen 1729. 8.

Hoc in libro multa occurrunt Academiae Tubingenſis hiſtoriam illuſtrantia.

* IDEM in der Fortſetzung der Schwäbiſchen Chronick *Martini Cruſii*, vna cum Germanica *Cruſianorum Annalium Sueuicorum* verſione a. 1733. edita, *p. 559. ſqq.* exhibet Rectores Academiae Tubingenſis ab a. 1595. vsque ad a. 1733: & *p. 563.* hodiernos Profeſſores non ſolum Academiae, ſed etiam Collegii Illuſtris, nominatim laudat.

* IDEM in annexa modo dicto Operi (a) *Bibliotheca Scriptorum de rebus Sueuicis p. 63. ſq.* recenſet libros de Academia Tubingenſi ſcriptos, maioremque partem editos.

TYRNAVIENSIS.

P. GEORGII RAICSANI, Soc. Ieſu, Phil. Prof. Tyrnauia creſcens, ſiue Quinque Vngariae Antiſtitum de vrbe hac Academica literisque praecipue meritorum memoria. Tyrnauiae 1707. 12. *pl. 2.*

Recenſetur in *Nouis literariis Germaniae a. 1709. p. 25.* Ibidem

(a) Iam confeceram hunc meum librorum ad hiſtoriam Academiae Tubingenſis pertinentium catalogum, cum ſubiectus meis oculis eſt liber hic Moſerianus.

dem *a. 1708. p. 261. ſqq.* recenſentur acta Academiae huius anni 1707.

* De ortu Academiae Tyrnauienſis vid. DAV. CZVITTINGERI *Hungaria literata*, Francof. & Lipſ. 1711. edita, *p. 299. 301. 309. & 310.*

De eadem Academia agit MATTHIAS BELIVS in Tomo II. *Hungariae*, a. 1736. Viennae edito.

VALENTINA Galliae.

Inſtitutio, Priuilegia, & Statuta Vniuerſitatis Valentinae, cura ANDREAE BASSET, Rectoris, edita. Turnone 1601. 4.

* De hac Galliae Academia eiusque flore caduco vid. ABR. GOELNIZII *Itinerarium Gallico-Belgicum p. 457.*

VALENTINA Hiſpaniae.

ALEXANDRI VI. Papae Bulla fundationis huius Academiae Hiſpanicae exhibetur a Card. IOSEPHO SAENZ DE AGVIRRE in *Notitia Conciliorum Hiſpaniae*, Salmanticae 1686. edita, *T. III. p. 690.*

LAVRENTII PALMIRENI Oratio poſt reditum in Academia Valentina. 1572.

Hiſpanicam huius Orationis verſionem a. 1573. prodiiſſe, docet Nic. Antonius *Bibl. Hiſp. T. II. p. 6.*

Eiusdem Fabella AEnaria, acta in Academia Valentina. 1574.

Memorias hiſtoricas de la fundacion i progreſos de la inſigne Vniverſidad de Valencia. Eſcriviolas el Dr. D. FRANCISCO ORTI I FIGVEROLA, Retor de la miſma Vniverſidad. En Madrid 1730.

Com-

Digitized by Google

Commemoratur hic liber in *Actis eruditorum anni 1731. p. 438.* ac *p. 439.* ἐπίκρισις exhibetur in hunc librum liberrima atque acerrima. Ibidem & *p. 440.* hodierni florentiſſimi ICti Academiae Valentinae, *Gregorii Maianſii*, ſcripta commemorantur. Hic etiam *Maianſius* acerbum de iſto *Franciſci Ortini* opere fert iudicium in *Epiſtolarum* ſuarum, Valentiae 1732. editarum, (& nuper Lipſiae recuſarum,) *lib. V. epiſt. 7. p. 301.* vbi & *p. 300.* docet, IOSEPHVM RODRIGVEZ, monachum Valentinum, a. 1703. exſtinctum, compoſuiſſe *Bibliothecam Valentinam*, eamque *prelum exſpectare.*

* IVSTI VINDICII Relatio de Diſputatione, quam habuit in Valentinae Academiae ſacello *Gregorius Maianſius*, Generoſus & Anteceſſor Valentinus. Valentiae 1725. 8.

Reperitur inter Epiſtolas *Maianſii*, Valentiae 1732. editas, *p. 85. ſqq.* Vid. ibidem *p. 293.* Ex *p. 84.* apparet, ipſum Maianſium eſſe huius libelli conditorem.

VIENNENSIS.

De Academia Viennenſi agit WOLFGANGVS LAZIVS *lib. II. de rebus Viennenſibus cap. 7.* & *lib. III. cap. 5.*

Editum eſt hoc opus Baſileae 1546. *fol.* & eius Verſio Germanica auctore *Henr. Abermanno* Viennae 1619. *fol.*

Catalogus Rectorum & illuſtrium virorum Archigymnaſii Viennenſis: in quo praeter elegantiſſimam temporum ſeriem ſumma quaedam continentur quaſi capita earum rerum, quae celeberrimae huic Academiae ſub cuiusque magiſtratu memoria contigerunt dignae, ab A. 1237. vsque ad annum 1559. Per GEORGIVM (a) EDERVM, eiusdem Academiae pro tempore Rectorem. Viennae 1559. 4.

(a) Idem EDERVS in *Praef.* pollicitus eſt *plenam Academiae Viennenſis Hiſtoriam*, quinque libros habituram. Ipſius verba inde repetita legeſis in den Fortgeſetzten Nützlichen Anmerckungen *p. 102. ſq.*

Opuſculum hoc *imperfectiſſimum* vocat *Io. Chriſtoph. Colerus* in den Nützlichen Anmerckungen über allerhand Materien *p. 490.*
* Etiam *Theodorus Cruſius* in Vergnügung müßiger Stunden *P. IX. p. 77. ſqq.* librum hunc recenſet, nonnullaque eius notat. Caeterum recuſus eſt hic liber cum

Auctario Rectorum & aliorum Academiae eiusdem illuſtrium virorum ab anno 1559. ad annum 1644. Viennae 1645. 4. *pl. 15.*

Rurſus hic liber recuſus eſt Viennae a. 1670. cum auctario PAVLI SORBAIT, Med. D. & Prof. Et anno 1693. quidam ἀνωνύμως edidit *eorum, qui deinceps Academiam rexerunt, itemque Cancellariorum ac Superintendentium Academicorum, nomina.*

Luctus Archigymnaſii Viennenſis pro funere D. CAROLI V. Rom. Imp. Auguſtiſſimi, editus per GEORGIVM EDER, V. I. D. Caeſareum Conſiliarium, & pro tempore Rectorem. Viennae 1559. 4. *pl. 7.*

GEORGII EDERI Orationes ſex in celeberrimo Archigymnaſio Viennenſi de rebus publicis cum Academiae nomine coram Caeſarea Maieſtate, tum alias & publicis concionibus ad ipſam Academiam ab auctore, dum clariſſimis viris Doctoream dignitatem conferret, recitatae, & partim antea quoque, partim nunc de nouo editae. Viennae 1559. 8. *pl. 12.*

De ortu Academiae Viennenſis agit, eiusque Statuta & Priuilegia exhibet PETRVS LAMBECIVS *Comment. de Biblioth. Caeſ. lib. II. cap. 5. p. 79.--239.*

Hinc epitomen exhibent *Iac. Frid. Reimmannus* in *Bibliotheca acroamatica*, Hanouerae 1712. edita, *p. 118.--122.* & *Barth. Chriſt. Richardus* in *Hiſtoria bibliothecae Caeſareae Vindobonenſis*, eodem anno Ienae edita, *p. 26. 27. & 28.* itemque *Io. Frid. Pfeffingerus* in Tomo tertio *Notarum ad Vitriarii Ius publicum p. 230. ſqq.*

Ca-

Calendarium Academicum Vniuerſitatis Viennenſis, Rectores, &c. & vniuerſa eius membra complectens. Viennae 1693. 4.

* Profeſſores Academiae Viennenſis anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 398. ſq.*

* IOSEPHI REICHENAV, Societatis Ieſu, Conſpectus Hiſtoriae Vniuerſitatis Viennenſis ab initio eius vsque ad annum 1465. ex actis veteribusque documentis erutae. Viennae 1722. 8.

Conſpectus huius Tomus II. ab anno 1465. vsque ad annum 1565. auctore SEBAST. MITTERDORFFERO, Soc. Ieſu. Viennae 1724. 8.

Conſpectus huius Tomus III. ab anno 1565. vsque ad annum 1701. eodem MITTERDORFFERO auctore. Viennae 1725. 8.

De hocce tripartito opere praeclare ſentit *Raupachius* im Evangeliſchen Oeſterreich *P. II. p. 223.* docens, hos duos Ieſuitas hiſtoriam Viennenſis Academiae nitido pariter ac moderato ſtylo expoſuiſſe, & quidem ex ipſis Actis iuſtisque monumentis.

* ANTONIVS STEYERERVS, Soc. Ieſu Sacerdos, *Commentariis pro hiſtoria Alberti II. Ducis Auſtriae*, Lipſiae 1725. *fol.* editis, *p. 409.-453.* de origine Academiae Viennenſis diſputat, atque etiam *p. 453-487.* catalogum Rectorum eius Academiae inde ab anno 1363. vsque ad annum 1500. quo *Ioannes Cuſpinianus* Rectoris munus geſſit, exhibet.

FRANCISCI HOELLERI, Soc. Ieſu, Specimen Hiſtoriae Cancellariorum Vniuerſitatis Viennenſis, eorundemque Praepoſitorum Eccleſiae ad S. Stephanum. Viennae 1729. 8.

* D. IO.

* D. IO. BASILII Küchelbeckers Beſchreibung der Keyſerlichen Reſidenz-Stadt Wien. Hanover 1730. 8.

Hic *P. II. cap. 7. p. 645.—673.* agit de ortu deque hodierno ſtatu Academiae Viennenſis.

VILNENSIS.

GREGORII XIII. Papae a. 1597. data Inſtitutio Vniverſitatis Studii generalis in Collegio Presbyterorum Societatis Ieſu in ciuitate Vilnenſi in regno Poloniae, per Valerianum, illius Epiſcopum, fundato, cum Priuilegiorum elargitione.

Exſtat in CHERVBINI *Bullario magno Romano T. II. p. 368.*

De hac Lithuaniae Academia vid. STAROVOLSCII *Polonia p. 89.* & CHRISTOPH. HARTKNOCHII *Reſp. Polonica lib. II. cap. 2.*

VLTRAIECTINA.

ANT. AEMILII Oratio, habita in Academiae inauguratione a. 1636.

Recuſa inter eius *Orationes*, editas Traiecti ad Rhenum 1651. 12.

Orationes inaugurales Academiae Vltraiectinae in natalem quinquageſimum Academiae. Trai. ad Rhenum 1686. *fol.*

Ex his Oratio *Ioannis Georgii Graeuii* recuſa eſt inter eius *Orationes* decima tertia.

MARTINI SOERMANNI Index (Academiſches Regiſter) Profeſſorum Academiarum Leidenſis & Vltraiectinae. Belgice 1704. 8.

*Pro-

* Profeſſores Vltraiectinae Academiae anni 1706. nominantur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 93. ſq.*

* Hodiernus (*anni 1719.*) Academiae Vltraiectinae eiusque clariſſimorum Doctorum Conſpectus exhibetur in *Bibliothecae Bremenſis* Tomo tertio *p. 158.-171.*

ARNOLDI DRACKENBORCHII Oratio panegyrica in natalem ſaecularem Academiae Traiectinae, habita d. 27. Martii 1736. Accedit Catalogus Rectorum huius Academiae. Traiecti 1736. 4. *pl.* 11.

* Deſcriptio Iubilaei Academici a. 1736. Traiecti ad Rhenum celebrati exhibetur in der Neuen Europäiſchen *Fama P. XVII. p. 379.-385.*

VPSALIENSIS.

SVENONIS IONAE, Weſtro-Gothi, Oratio de origine & ſtatu Academiae Vpſalienſis.

Exſtare eam, teſtis eſt Schefferus in *Vpſaliae* ſuae *cap. XX. p. 415.*

GABR. OXENSTIERNA Rectoratus Vpſalienſis. Holmiae 1636. 4.

* IO. SCHEFFERVS in *Vpſalia* ſua, 1666. 8. edita, *Cap. XIV.* accurate agit de Academia Vpſalienſi.

IDEM de huius Academiae ortu agit in *Notis* ad incerti ſcriptoris *Chronicon de Archiepiscopis Vpſalienſibus*, a ſe primum editum, *p. 128. ſq.*

* IO. LOCCENIVS in *Hiſtoria Suecana*, Francof. & Lipſ. 1676. 4. edita, illuſtrat huius Academiae hiſtoriam *p. 84. 160. 415. 474. ſq. 523. & 547.*

Digitized by Google

M. HENNINGI IOANNIS Gerdes, Paſtoris zu S. Nicolai in Wißmar, und des Königlichen Conſiſtorii daſelbſt Aſſeſſoris, Fröliches Jubel in Norden. Hamburg 1693. 4.

In hoc libro deſcribitur Iubilaeum ob ſtabilitam in Suecia religionem Euangelicam a Rege CAROLO XI. a. 1693. etiam Vpſaliae d. 27. Febr. celebratum. Excerptam inde deſcriptionem ſolennitatum Academicarum exhibet *Chriſtianus Iunckerus* im Güldenen und ſilbernen Ehren-Gedächtniß Lutheri *p. 508. - 512.*

* Profeſſores Vpſalienſes anni 1699. nominatim laudantur in huius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 204.*

IO. ENBERGIVS (*Prof. Vpſal.*) in *Narratione rerum memorabilium Vpſalienſium*, Vpſaliae 1704. edita, *Cap. V.* deſcribit hiſtoriam Academiae Vpſalienſis, & *Cap. VI.* bibliothecam Academicam, & *Cap. VIII.* hortum Academiae botanicum.

Recenſetur hic liber, Suecica lingua conſcriptus, in *Actis eruditorum 1704. p. 337. ſqq.*

* Profeſſores Vpſalienſes anni 1705. recenſentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1706. p.* 87. *ſq.* Ac ibidem *a. 1708. p.* 18. -- 27. aliquot annorum Acta Academiae Vpſalienſis enarrantur.

* Deſcriptio Academiae Vpſalienſis occurrit in der Hiſtoriſch-Politiſch- und Geographiſchen Beſchreibung des Königreichs Schweden, Francof. & Lipſ. 1708. 8. edita, *P. II. cap. 1. p.* 44. -- 47.

* In *Actis literariis Sueciae*, publicatis Vpſaliae a. 1720. 1721. 1722. & 1723. ac paulo poſt Roſtochii recuſis, (in 4. *Alph.* 2. *pl.* 18.) etiam acta nouiſſima Academiae Vpſalienſis deſcribuntur, ac potiſſimum proferuntur tituli habitarum ibi Diſputationum.

* In

* In Prima Parte der Schwediſchen (a) Bibliotheck, Holmiae 1728. edita, exhibentur *p. 225. -- 235.* nouiſſima acta Academiae Vpſalienſis.

* In ſecunda eius Parte, 1728. Holmiae & Lipſiae edita, *p. 52. -- 118.* reperiuntur *Acta* zwiſchen der Theologiſchen und Philoſophiſchen Facultät zu Upſal *in puncto Philoſophiae Carteſianae.*

* In eius Parte tertia, a. 1729. edita, *p. 339. -- 345.* exſtat Catalogus Diſputationum Vpſaliae habitarum.

* In quarta eius Parte, a. 1730. edita, enarrantur *p. 365. -- 362.* Vpſalienſis Academiae acta nouiſſima.

* Profeſſores Vpſalienſes anni 1728. commemorantur in *Bibliotheque Germanique T. XVIII. p. 198. ſq.* item in ANDR. IOACH. AB HENEL dem a. 1729. florirenden Schweden (qui liber Lubecae prodiit 1729. 4.) *p. 206. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Vpſalienſis exhibetur in *Actis Academicis anni* 1735. *p. 246. ſqq.*

VRATISLAVIENSIS.

* De Academia Vratislauienſi Pontificia, dicta LEOPOLDINA, a. 1702. inaugurata, vid. *Noua literaria Germaniae* 1703. *p.* 163. & 1704. *p.* 46.

* Huius Academiae inauguratio deſcribitur a FRIDERICO LVCAE in Europäiſchen Helicon *P. IV. cap. 6. Sect. XVI. p. 458. ſqq.*

(a) Huius Operis auctorem ſe deinceps profeſſus eſt ICtus Gryphiswaldenſis, CHRISTIANVS NETTELBLADTIVS.

Digitized by Google

VRBINENSIS.

CLEMENTIS X. Bulla a. 1671. data de erectione Studii generalis in ciuitate Vrbini.

Exſtat in *Bullarii Romani Tomo ſexto, per Angelum a Lantusca & Ioannem Paulum a Roma collecto,* editoque Romae 1672. *p. 376.*

INNOCENTII XIII. Papae Conſtitutio, qua literae Apoſtolicae CLEMENTIS XI. confirmatoriae diuerſorum priuilegiorum ac indultorum a Romanis Pontificibus Vniverſitati Studii generalis & Collegio Doctorum Vrbini confirmantur.

Exſtat in CLEMENTIS XI. *Bullario*, Romae 1723. edito, *num. 105.*

WITTEBERGENSIS.

* Scriptores de Academia Wittebergenſi exhibet KREYSIGIVS in der Hiſtoriſchen Bibliotheck von Ober-Sachſen *p. 558. ſqq.* & STRVVIVS *Bibliothecae Saxonicae P. I. Sect. I.* §. 15. 16. & 17.

* Centuria (*anonymi*) Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim Lipſienſi, Wittebergenſi, & Francofordiana ad Oderam, Academiis vsque ad annum 1515. floruerunt: edita a *Io. Ioachimo Madero.* Helmſt. 1660. *pl. 9. & dim.*

* PHILIPPI MELANCHTHONIS in *Declamationum* (quod opus totum ad huius Academiae hiſtoriam pertinet,) Tomo quinto, edit. Witteb. 1572. 8. exhibetur *p. 375. ſqq.* Hiſtoria breuis Academiae Wittebergenſis.

* IO.

Digitized by Google

* IO. MATHESIVS in *Hiſtoria Lutheri*, Noribergae 1576. 4. edita, & quidem in *Concione XVI. p. 194. ſqq.* agit de ortu Academiae Wittebergenſis.

* Academiae Wittenbergenſis Leges, quae bis quotannis publice recitantur. Wittenbergae 1546. 8. *pl.* 4.

In hoc libello exhibentur primum *Leges de ſtudiis & moribus auditorum*; deinde *Statuta Collegii facultatis Theologicae*; tum *Leges Collegii facultatis liberalium artium, quas Philoſophia continet.* Atque his ſubſcribitur *FINIS.*

M. MART. OBERNDORFERI Oratio de initiis atque incrementis Academiae Wittebergenſis & in hac repurgatae doctrinae Euangelii. Witteb. 1574. 8. *pl.* 2.

D. IAC. ANDREAE Oratio de inſtauratione ſtudii Theologici in Academia Wittebergenſi ad eam doctrinam, in quam viuente Luthero Doctores ſacrarum literarum pie conſenſerunt. Tubingae 1577. 4. *pl.* 5. & Ienae 1577. 8. *pl.* 2.

Wittebergenſis Academiae ſcriptorum publice propoſitorum Tomi VII. Witteb. 1560. -- 1586. 8.

CHRISTOPH. PEZELII Erzehlung, was ſich mit denen A. 1574. vertriebenen Wittenbergiſchen Theologen begeben. Bremen 1580. 4.

PHIL. MELANCHTHONIS Diſſertatio de Academiae Wittebergenſis Legibus, & Theologicae Facultatis Statutis.

Exſtat in eius *Conſiliis Theologicis*, a *Chriſtoph. Pezelio* Neuſtadii 1600. *fol.* editis.

D. SAL. GESNERI Oratio de tribus ſummis beneficiis, quibus Academia Wittebergenſis condecorata. Witt. 1601. 4.

LAVR. RHODOMANNI Oratio de praecipuis Dei beneficiis a DEO per ſeptem Saxoniae Electores, Lutherum, & Melanchthonem in Academiam Wittebergenſem collatis. Witteb. 1602. 4.

* Acta Iubilaei Academiae Wittebergenſis, celebrati a. 1602. d. 18. Oct. Witteb. 1603. 4. *Alph. 2. pl. 1. & dim.*

D. IOANNIS ZANGERI Oratio ſaecularis, in Academia Wittebergenſi Collegii Iuridici nomine habita. Witteb. 1603. 4.

BALTH. MENCII Elogia Doctorum & Profeſſorum Theologiae in Academia Wittebergenſi. Witteb. 1606. 8. *pl. 11.*

Leges Academiae Wittebergenſis de ſtudiis & moribus Studioſorum. Witteb. 1607. 8.

Exſtant etiam in *Sennerti Athenis Wittebergenſibus* p. 49. *ſqq.*

* FRID. TAVBMANNI, Rectoris, Otium ſemeſtre publicum. Gieſſae 1609. 8. *pl.* 10. & Witteb. 1610. 8. *pl.* 11.

In hoc libro exhibentur ſcripta ſub *Taubmanni* Rectoratu Wittebergae publicata, & omnia illius ſemeſtris acta Academica.

BALTH. MENCII Hiſtorica narratio de ſeptem Electoribus Saxoniae, & vno Pro-Electore, qui Academiam Wittebergenſem condiderunt, fundarunt, & immunitatibus ac priuilegiis ditarunt, amplificarunt, & locupletarunt, & Lutheri doctrinam defenderunt ac propagarunt. Witteb. 1611. 8. *pl. 15.*

IO. BISMARCI Vitae & res geſtae praecipuorum Theologorum Wittebergenſium. Halae 1614. 4. & Baſileae 1657. 4.

M. IO. FRIMELII Witteberga a Caluiniſmo grauiter diuexata & diuinitus liberata. Witteb. 1646. 4. *pl. 16.*

Eſt

Digitized by Google

Eſt ſcriptum Germanicum.

Hiſtoriſche kurtzgefaßte Nachricht von der Stadt und Univerſität Wittenberg Urſprung, Wachsthum, und jetzigem Zuſtande. Wittenb. 1620. 8.

* ANDREAE SENNERTI Athenae itemque Inſcriptiones Wittebergenſes. Libri II. Witteb. 1655. 4. *Alph. 1. pl. 3. & dim.*

Altera editio a. 1678. prodiit: tertia a. 1699. 4. *Alph. 1. pl. 12.*
* Prior liber continet praeclaram ac ſatis plenam Academiae hi-
* ſtoriam. Idem *Sennertus* a. 1678. 4. *pl.* 7. edidit *Catalogum Bibliothecae Academiae Wittebergenſis:* vbi tamen tantum *extantiores claſſicosque* libros exhibet.

* GOTTFRIDI SVEVI, I. V. D. Academia Wittebergenſis ab anno fundationis 1502. ad annum 1655. continens Priuilegium Imperatoris, Bullam Papalem, nomina Rectorum & Profeſſorum, &c. Acceſſerunt Inſcriptiones Wittebergenſes vsque ad annum 1655. Witteb. 1655. 4. *Alph. 3. pl. 8.*

Eſt haec pleniſſima Academiae Wittebergenſis hiſtoria: cui nondum ſucceſſiſſe continuationem, miror.

Vitas Theologorum Wittebergenſium deſcribit IOANNES BISMARCVS (*Eccleſiaſtes Ammerslebienſis in Ducatu Magdeburgico,*) in *libro primo Vitarum praecipuorum Theologorum recentium.* 1664. 4.

* Das jetztlebende Wittenberg. 1701. 12. *pl. 2.*

Das Jubilirende Wittenberg. 1702. 4. *pl. 3.*

* Academiae Wittebergenſis Iubilaeum a. 1702. celebratum deſcribitur in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p. 7. -- 16.* Ibidem *p. 286. ſq.* exhibentur nomina Profeſſorum Wittebergenſium anni 1703.

* M.

Digitized by Google

* M. IO. BARTH. LENZII Series Profeſſorum natione Francorum, qui Wittebergam illuſtrarunt. Witteb. 1702. 4. *pl.* 5.

M. HERM. BECKERI Diſp. de FRIDERICO *Sapiente*, Academiae Wittebergenſis fundatore. Witteb. 1702. *pl.* 6.

Acta ſaecularis ſacri Academiae Wittebergenſis a. 1702. celebrati. Witteb. 1704. *fol. Alph.* 2. *pl.* 3.

IO. HENR. BERGERI (*Prof. Iur. Witteb.*) Oratio de Iureconſultis Academiae Vitenbergenſis, qui ſuperiore ſaeculo vixerunt, a. 1703. habita, annexa eſt eius *Enarrationi L. 10. ff. de iur. fiſci*, Lipſiae editae 1705. 4.

Recenſetur haec *Oratio* in *Actis eruditorum* anni 1705. *p.* 435.

D. IO. GEORGII NEVMANNI Programma de meritis Regum Suecicorum in Academiam Wittebergenſem. Witteb. 1706. 4.

Recuſum inter eius *Programmata Academica p.* 183. -- 191.

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programmata (*ſeparatim edita*) tria, in quibus recenſet Norimbergenſes, de Academia Wittembergenſi bene meritos. Altorfii 1715. 4. *pl.* 4.

GE. GVIL. KIRCHMAIERI (*Prof.*) Programma de admiranda Academiae Wittebergenſis origine. Witteb. 1716. *pl.* 7.

M. IO. CHRISTOPH. COLERI Acta literaria Academiae Wittebergenſis. Tomi II. Witteb. 1719. 8. *pl.* 13.

M. IO. ADAMI CALO Renouatus Theologorum Wittebergenſium Conſpectus. Witteb. 1713. 4. *pl.* 1.

* CHRIST.

Digitized by Google

* CHRIST. THOMASII Verſuch von Annalibus von A. 1409. biß 1629. von Urſprung und Fortgang der Univerſitäten in Teutſchland, ſonderlich zu Leipzig und Wittenberg. Halle 1717. 4. *Alph.* 1. *pl.* 10.

Annexum eſt ſcriptum hoc *Teſtamento* (Germanice ſcripto) *D. Melchioris de Oſſe*, cum largiſſimis annotationibus edito a *Thomaſio* Halae 1717. Non autem tam *Annales*, quam *Fragmenta Annalium*, appellari meretur hoc opus.

* Controuerſiarum in Academia Wittebergenſi *de S. Coena* agitatarum hiſtoriam deſcribit D. VALENTINVS ERNESTVS LOESCHERVS in *Hiſtoria motuum* zwiſchen den Evangeliſch-Lutheriſchen und Reformirten: cuius primus Tomus & ſecundus Francof. & Lipſ. prodierunt 1723. 4. tertius ibidem a. 1724. Huius igitur in Operis *libri I. cap.* 1; *libro II.* toto; *lib. III. cap.* 3. 4. & 5; *lib. IV. cap.* 6; *lib. V. cap.* 1. 9. 10. & 11; *lib. VI. cap.* 3. id, quod dixi, reperies.

* IDEM in *Actis Reformationis*, & quidem in *Tomi primi*, Lipſiae 1720. editi, *Cap. XIII. p.* 313. *ſqq.* recenſet vndecim Theologiae Profeſſores, quos a. 1517. habuit Wittebergenſis Academia: ac in *Tomi ſecundi*, a. 1723. editi, *Cap. X. p.* 386. *ſqq.* agit de redacta a. 1518. in meliorem ſtatum illa Academia.

* Acta Academiae Wittebergenſis anni 1722. & 1723. Witteb. 1724. 8. *pl.* 15.

* Acta Academiae Wittebergenſis anni 1723. Witteb. 1724. 8. *pl.* 17.

* Acta Academiae Wittebergenſis anni 1723. & 1724. Witteb. 1725. 8. *pl.* 13.

* FRANCISCI WOKENII (*Prof.*) Diſp. de Profeſſo-

rum linguarum orientalium Academiae Wittebergenſis in Philologia ſacra meritis. Witteb. 1730. *pl.* 3. *&* *dim.*

* Profeſſores Wittebergenſes anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XIX. p.* 197. *ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Wittebergenſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p.* 172. *ſqq.*

* M. GODOFREDI BALTHASARIS SCHARFFII, Suidnic. ad SS. Trin. Senioris, Diſſertatio epiſtolica ad *Franciſcum Wockenium*, orient. ling. in Acad. Witteb. Prof. de quorundam orientalium linguarum in Academia Vitembergenſi Profeſſorum in illas meritis. Dresdae 1734. 8.

Diſſertatio haec ad illuſtrandam Wockenianam eiusdem argumenti Diſſertationem & ſupplendam ſcripta tres implet plagulas. Annexa eſt huic Diſſertationi *Nicolai Alberti a Kameneck Oratio de Hebraeae linguae ſtudio*, Pragae habita a. 1611. d. 25. Iunii.

* Nomina Profeſſorum Wittebergenſium anni 1736. legi poſſunt in G. W. GOETTENII Jetztlebendem Gelehrten Europa, *T. II. p.* 799. *ſq.*

WVRZBVRGENSIS.

* Priuilegia huic Academiae tributa exhibet LVNIGIVS in *Spicilegio Eccleſiaſtico P. II. p.* 967. *ſqq.*

* Profeſſores anni 1726. commemorantur in *Actis eruditis Franconiae T. I. p.* 536. *ſqq.*

* Status huius Academiae anni 1737. deſcribitur in den Leipz. Gelehrten Zeitungen a. 1737. *p.* 528. *ſqq.*

SVP-

Digitized by Google

SVPPLEMENTA.

Ad *p.* 29.

Ne dubitare poſſis, verum eſſe, quod ſcripſit de *Academia Arauſionenſi* Goelnizius, doceo, eum a IO. FRID. GVIBIO, I. V. D. in * *Abregé de l' Hiſtoire ancienne de la ville d' Orange*, quem libellum iterum edidit *à Orange* 1728. *in* 12. *pl.* 6. *&* *dim.* laudari inter ſcriptores de hac vrbe fide dignos. Ipſe Guibius huius Academiae plane nullam facit mentionem, quippe *antiquitates* duntaxat eius oppidi deſcribens.

Ad *p.* 33.

* Chriſtian Wurſtiſen in ſua Baßler Chronick, quod opus Baſileae 1580. *fol.* excuſum, *lib. VI. cap.* 2. agit de ortu Academiae Baſileenſis.

Ad *p.* 63.

Lin. 6. lege *pl.* 2.

Ad *p.* 77.

* Catalogus ſcriptorum, a Profeſſoribus in Academia Fridericiana ab auſpiciis Academiae vsque ad annum 1704. editorum. Halae. 4. *pl.* 10. *&* *dim.*

Ad *p.* 81.

IOANNIS CASELII Εὐχαριστικὸς ſiue de Academia. Helmſt. 1592.

Eſt *Oratio*, eique praemiſſa *Praefatio:* In hac docet Caſelius, primo vere huius anni Ducis HENRICI IVLII legatos in Academiam veniſſe Iuliam, ibique non ſolum multa conſtituiſſe & emendaſſe, ſed etiam nouum priuilegiorum diploma edidiſſe. In illa docet inter alia, Ducem conceſſiſſe tunc ius gladii geſtandi equeſtri loco natis, atque aliis fortunatorum hominum filiis, non item tenuioribus, nec Theologiae Studioſis.

Decretum & Acta in cauſa Facultatis Philoſophicae Academiae Iuliae contra Danielem Hoffmannum. Helmſt. 1601. *fol.*

Adde, quae a me accepta den Nützlichen Anmerckungen, Lipſiae 1734. edi coeptis, inſeruit IO. CHRISTOPH. COLERVS *T. I. p. 550. ſqq.* Agunt de controuerſia hac Hoffmanniana copioſe & accurate CHRISTIANVS EBERHARDVS WEISMANNVS *Hiſt. eccl. T. II. p. 1170. ſqq.* & IACOBVS BRVCKERVS *Hiſt. Philoſ. T. VI. p. 1308. ſqq.* & GOTTFRIDVS ARNOLDVS *Hiſt. eccl. lib. XVII. cap. 6. §. 15. ſqq.* & *Partis IV. Sect. III. cap. III.* & *IV. p. 468. ſqq.* Multa tamen Arnoldinae narrationis refellit & emendat HENR. IO. BYTEMEISTERVS in *Diſſ. de Auguſtae domus Brunſuigo-Luneburgenſis meritis in rem literariam*, edita Helmſt. 1725. 4. *§. III. ſqq.* & in libro ſub eadem inſcriptione ibidem 1730. 4. edito *Cap. XIV. §. 63.--88.*

* De ortu, progreſſu, fatisque Academiae Iuliae agit HENR. IO. BYTEMEISTERVS in *Commentario hiſtorico de Auguſtae domus Brunſuigio-Luneburgenſis meritis in rem literariam*, Helmſtadii 1730. 4. edito, *Cap. XIV. §. 32.--96.* & *Cap. XV. §. 1. -9.*

Ad *p.* 123.

* HENRICVS GAVTIERIVS in *L'Hiſtoire de la ville des Nismes & de ſes Antiquitéz*, Pariſiis edita 1724. 8. docet *Cap. VI. p. 63.* a Franciſco I. conditam fuiſſe a. 1533. Nemauſenſem Academiam.

* Inter huius Academiae Profeſſores Theologiae celebrat *Samuelem Petitum* IO. GRAVEROLVS in *Hiſtoire abregée de la ville de Nismes*, Londini 1703. 8. edita, *Cap. VII. p.* 75.

Ad *p.* 167.

Deleatur in lin. 20. *de* poſt *par.*

Perge, DEVS, ſummo dignari, ô perge, fauore,
Orbus queis orbis nox erit atra, SCHOLAS!

* * *

PRIVILEGIA
ACADEMIAE GOTTINGENSI
TRIBVTA
AB IMP. CAROLO VI.
ET
A REGE GEORGIO II.

Digitized by Google

I.

CAROLVS VI. Diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniae, Caſtellae, Aragoniae, Legionis, vtriusque Siciliae, Hieruſalem, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Nauarrae, Granatae, Toleti, Valentiae, Gallitiae, Maioricarum, Seuiliae, Sardiniae, Cordubae, Corſicae, Murciae, Giennis, Algarbiae, Algezirae, Gibraltaris, Inſularum Canariae, & Indiarum ac terrae firmae, Maris Oceani, Archidux Auſtriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Limburgiae, Lucemburgiae, Geldriae, Wirtembergae, ſuperioris & inferioris Sileſiae, Calabriae, Athenarum & Neopatriae, Princeps Sueuiae, Cataloniae, & Aſturiae, Marchio Sacri Romani Imperii Burgouiae, Morauiae, ſuperioris & inferioris Luſatiae, Comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiae & Artheſiae, Landgrauius Alſatiae, Marchio Oriſthani, Comes Goziani, Namurci, Roſſilionis, & Ceritaniae, Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis, Biſcaiae, Molinae, Salinarum, Tripolis, & Mechliniae, &c. Ad perpetuam rei memoriam agnoſcimus, & notum facimus tenore praeſentium vniuerſis: Quemadmodum exemplo Diuinae Maieſtatis, quae infinitos ſuae immenſae liberalitatis theſauros in vniuerſum hominum genus largiſſime ac continuo diffundere noſcitur, Noſtri in diademate Imperiali quondam Praedeceſſores, Romanorum Imperatores ac Reges, publica ſuae liberalitatis munificentiaeque argumenta ad excolendas praeſertim magis & magis Artes liberales, quibus Reſpublica apprime florere debeat, edere ſemper conſueuerunt; ita & Nos pro connata Nobis benignitate, ex quo Dei ter Optimi Maximi gratia ad Maieſtatis humanae atque dignitatis Caeſareae Suprematum vocati exaltatique ſumus, id curae vltro & ex praecipuo in literas amore ſuscepimus,

cepimus, vt diuerſa ſcientiarum ſtudia per vniuerſas ſacri Romani Imperii prouincias in fundatis dotatisque hunc in finem Vniuerſitatibus, Academiis, Gymnaſiis & Collegiis iugiter foueantur, promoueantur, & condignis honoribus ac praemiis excitentur, Noſtroque auſpicio felicia incrementa eo conſequantur, quo praeclara ibidem ſtudioſae iuuentutis ingenia ſollicite excolantur, & in viros euadant, qui pro Choro & Foro apti, doctisque ſuis conſiliis ac rerum gerundarum ſcientiis vtrique Reipublicae vtiliter adeſſe, imo & praeeſſe valeant.

Cum igitur Nobis Sereniſſimus ac Potentiſſimus Princeps, Dominus GEORGIVS Secundus, Magnae Britanniae, Franciae, & Hyberniae Rex, qua Elector Brunſuico-Luneburgenſis, eo, quo decet, modo mentem ſuam aperuerit, Eiusdemque Supremi Appellationum Tribunalis Conſiliarius, & pro tempore ad Aulam Noſtram Ablegatus Extraordinarius, Noſter Sacrique Imperii fidelis dilectus, Ioannes Wilhelmus Didericus Diede a Fürſtenſtein, Nobis humillime expoſuerit, Regi ſuo ex ſpeciali in literas & artes liberales amore atque cultu, nec non ex praecipuo etiam zelo, commune Reipublicae Romano-Germanicae bonum, ſuarumque in Imperio prouinciarum & ſubditorum emolumentum & vtilitatem promouendi, magnopere in deſiderio eſſe, vt tanquam Princeps Elector Brunſuico-Luneburgenſis ad exemplum aliorum Sacri Romani Imperii Principum Electorum ac Statuum, qui a Maximiliano primo, quondam Romanorum Imperatore glorioſiſſimae memoriae, ad inſtituendas in territoriis ſuis publicas Vniuerſitates diuerſimode adhortati fuerunt, in Ciuitate ſua *Goettinga* ſic dictum illuſtre Gymnaſium, quod ab annis iam florere noſcitur, in publicam Vniuerſitatem erigere valeat, vbi omnes ſolitae, neceſſariae, & vtiles ſcientiae doceri, Gradusque Academici

ci

ci aeque, ac in aliis a Nobis, aut Praedeceſſoribus Noſtris, Romanorum Imperatoribus ac Regibus, confirmatis Vniuerſitatibus diſtribui & impertiri poſſint ac debeant, vtpote in quem finem Profeſſores eruditione & doctrina inſignes ibidem conſtituere, caeteraque omnia ad ſtudia & vitam neceſſaria ita diſponere in animo habeat, vt quiuis ex ſtudioſa iuventute pro cuiuscunque aetatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis, nationisque diſcrimine, aut receptae in Sacro Romano Imperio triplicis religionis diuerſitate, ſiqui literis ibidem incumbere voluerit, quamoptime & commode in ſtudiis ſuis proficere, vberrimumque inde fructum ſibi referre poſſet, additis precibus, vt pro eo, quo dictum Regem nunquam non proſequimur, fraternae beneuolentiae ac amicitiae ſtudio Eidem, ad ſcopum tam laudabilem tamque vtilem eo certius aſſequendum, Caeſaream Noſtram facultatem erigendi dictam Vniuerſitatem, cum iisdem priuilegiis, quibus ex Imperiali conceſſione de anno milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo tertio Vniuerſitas Halenſis in Saxonia potitur & gaudet, clementer impertiri dignaremur; *Nos* pro ſingulari & benigna Noſtra, quam erga Regem Magnae Britanniae continuo gerimus, affectione, memoratis precibus in hunc, qui ſequitur, modum benigne annuendum duximus, prout vigore huius Noſtri Caeſarei Diplomatis annuimus.

Ac proinde ex certa Noſtra ſcientia, animo bene deliberato & maturo accedente conſilio, deque Caeſareae Noſtrae poteſtatis & authoritatis plenitudine, praefato Sereniſſimo & Potentiſſimo Magnae Britanniae Regi, qua Electori Brunſuico-Luneburgenſi, facultatem & poteſtatem erigendi in praetacta Ciuitate Electorali Brunſuico-Luneburgenſi *Goettinga*, Nobis & Sacro Romano Imperio ſubiecta, ſublimius Gymnaſium, ſiue Academiam & Studium Vniuerſale omnium

omnium Artium liberalium ac Scientiarum, in quouis Gymnaſio, Vniuerſitate ſiue Academia per vniuerſas Noſtras & Sacri Imperii ditiones publice proponi ac doceri ſolitarum, clementer conceſſimus, prout hiſce dictam facultatem & poteſtatem concedimus & elargimur, ita videlicet, vt id Gymnaſium ſiue Academia ac Studiorum Vniuerſitas per praememoratum Regem *Goettingae* (ſine praeiudicio tamen vicinarum Vniuerſitatum,) erigi ac fundari poſſit & valeat, &, quandocunque erecta fuerit, cum omnibus in ea comprehenſis Profeſſoribus, Doctoribus, Scholaribus, adeoque vniuerſa iuuentute literis ibidem operam nauante, aliisque ad eam pertinentibus perſonis aequo iure cenſeatur, pari dignitate aeſtimetur, omnibusque immunitatibus, priuilegiis, libertatibus, honoribus, franchiſiis, ſicut aliae per Germaniam Vniuerſitates, earumque membra, vtatur, fruatur, potiatur, & gaudeat: volentes, & eadem authoritate Noſtra Caeſarea decernentes, quod Profeſſores & perſonae idoneae, per ſaepe memoratum Regem Magnae Britanniae, Eiusdemue ad hoc Delegatos, deputandi, poſſint & valeant in praedicta Vniuerſitate ſeu Studio Vniuerſali profiteri, & Lectiones, Diſputationes, atque repetitiones publicas facere, Concluſiones palam diſcutiendas proponere, interpretari, gloſſare, & dilucidare, omnesque actus Scholaſticos exercere, eo modo, ritu & ordine, qui in caeteris Vniuerſitatibus obſeruari ſolet.

Porro cum ipſa ſtudia eo feliciori gradu procedant & maius ſumant incrementum, ſi praeclaris ingeniis & diſciplinis ipſis ſuus honos & dignitatis gradus ſtatuatur, atque emeriti aliquando digna laborum ſuorum praemia conſequantur, ſtatuimus & ordinamus, vt per Collegia Doctorum ſeu Profeſſorum, electis ad id idoneis & prae caeteris excellentioribus, ſi qui ad ſumendam palmam certaminis ſui habi-

les iudicati fuerint, adhibitis prius per ipſos Doctores & Profeſſores pro more & conſuetudine ſolemnitatibus & ritu in caeteris Vniuerſitatibus obſeruari ſolitis, rigoroſo & diligenti examine (in quo conſcientias ipſorum Profeſſorum onerari volumus,) eos, qui ſe examini ſubmiſerint, atque pro more & iuxta Statuta Scholarchis per aliquos dignos & honeſtos viros praeſentari ſe fecerint, poſſint ad ipſum examen admitti, & inuocata Spiritus Sancti gratia examinari, &, ſi hoc modo habiles, idonei, & ſufficientes reperti atque iudicati fuerint, Baccalaurei, aut Magiſtri, vel Licentiati, vel Doctores, pro vniuscuiusque ſcientia & doctrina, creari, & huiusmodi dignitatibus inſigniri, nec non per Birreti impoſitionem, & annuli ac oſculi traditionem, caeterisque conſuetis ſolemnitatibns inueſtiri, & ſolita ornamenta atque inſignia dignitatum praedictarum eis tradi & conferri, quodque Baccalaurei, aut Magiſtri, vel Licentiati, vel Doctores in eadem Academia promoti & promouendi debeant & poſſint in omnibus locis & terris Sacri Romani Imperii & vbique locorum ac terrarum libere omnes actus Profeſſorum, legendi, docendi, interpretandi, & gloſſandi, facere & exercere, quos caeteri Profeſſores, Baccalaurei, Magiſtri, Licentiati, & Doctores in aliis Studiis priuilegiatis promoti & inſigniti exercent & exercere poſſunt & debent de iure vel conſuetudine.

Praeterea recipimus eandem Vniuerſitatem, a Sereniſſimo Magnae Britanniae Rege, qua Principe Electore Brunſuico-Luneburgenſi, in Ciuitate *Goettinga*, vt ſupra, erigendam, in Noſtram & Succeſſorum Noſtrorum, Romanorum Imperatorum & Regum, ſingularem protectionem, ſaluam Guardiam, atque patrocinium, volumusque & decernimus per praeſentes, quod Scholaſtici dignitatem ſeu gradum aliquem in dicta Vniuerſitate aſſumpturi gaudeant & potiantur, vti, frui, gaudere, & potiri poſſint & debeant

beant omnibus & quibuscunque gratiis, honoribus, dignitatibus, praeeminentiis, immunitatibus, priuilegiis, franchiſiis, conceſſionibus, fauoribus, & indultis, ac aliis quibuslibet, quibus Vniuerſitas Heidelbergenſis, Tubingenſis, Colonienſis, Ingolſtadienſis, Friburgenſis, Roſtochienſis, Iulia Helmſtadienſis, Argentoratenſis, & Halenſis Saxonum, ac alia Studia priuilegiata, & Doctores, Licentiati, Magiſtri, Baccalaurei, & Scholaſtici, in ſupra dictarum Facultatum vna vel altera iſthic promoti, aut aliqua dignitate ſeu gradu inſigniti, gaudent, vtuntur, fruuntur, & potiuntur, quomodolibet conſuetudine vel de iure, non obſtantibus aliquibus priuilegiis, indultis, praerogatiuis, gratiis, ſtatutis, ordinationibus, exemptionibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus, quibus omnibus & ſingulis ex certa Noſtra ſcientia, animo deliberato & motu proprio, per hoc Diploma Noſtrum derogamus & derogatum eſſe volumus, dummodo tamen nihil ſcandaloſum, vel bonis moribus contrarium, aut Sacri Romani Imperii Conſtitutionibus aduerſum, ſiue Profeſſores ſiue Studioſi ibidem doceant vel ſcribant, aut doceri, ſcribi, in Lectionibus aut Diſputationibus publicis proponi, aut ſcripto vel libris ſiue clam ſiue palam vulgari, permittant.

Concedimus inſuper & elargimur benignam facultatem ac poteſtatem, vt Doctores & Scholares in erigenda Vniuerſitate exiſtentes ad exemplum reliquarum Vninerſitatum, praeuio tamen conſenſu mentionati Regis, qua Principis Electoris Brunſuico-Luneburgenſis, Eiusque Succeſſorum, Statuta condere, Ordinationes facere, nec non Pro-Rectorem ac Pro-Cancellarium, (quippe a libero Regis, vti Principis Electoris ac Fundatoris, Eiusque Succeſſorum, arbitrio & beneplacito dependere volumus, vt Sibi Ipſiſmet dignitatem Rectoris & Cancellarii reſeruent, aut, ſi & quoties

voluerint, Vniuerſitati liberam & aliis Vniuerſitatibus conſuetam eligendi Rectores & Cancellarios facultatem elargiantur,) nec non alios Officiales pro lubitu & exigentia creare & facere poſſint & valeant.

Quo etiam Rex, qua Princeps Elector Brunſuico-Luneburgenſis, Eiusque Succeſſores, benignam animi Noſtri propenſionem quoad hanc erectionem & fundationem magis magisque experiantur, motu, ſcientia, & authoritate, quibus ſupra, Pro-Rectori ad eum, quo diximus, modum conſtituendo vel eligendo, ſiue Rectoratus munere deinceps in eadem Vniuerſitate quoquo tempore functuro, Comitivam Sacri Lateranenſis Palatii Aulaeque Noſtrae Caeſareae & Imperialis Conſiſtorii contulimus, dedimus & elargiti ſumus, prout tenore praeſentium clementer conferimus, damus & elargimur, eumque aliorum Comitum Palatinorum numero & conſortio gratioſe aggregamus & adſcribimus, decernentes & hoc Imperiali ſtatuentes Edicto, quod ex hoc perpetuo deinceps tempore, donec & quamdiu dicti Pro-Rectoris muneri praefuerit, infra ſcriptis priuilegiis, gratiis, iuribus, immunitatibus, honoribus, exemptionibus, conſuetudinibus & libertatibus vti, frui, & gaudere poſſit & valeat, prout iisdem caeteri Sacri Lateranenſis Palatii Comites hactenus vſi & potiti ſunt, ſeu quomodolibet vtuntur & potiuntur conſuetudine vel de iure. Ac inprimis, vt poſſit & valeat per totum Romanum Imperium, & vbique locorum ac terrarum, Notarios publicos ſeu Tabelliones & Iudices ordinarios creare ac facere, & vniuerſis perſonis, quae fide dignae, habiles, & idoneae fuerint, (ſuper quo conſcientiam eiusdem Pro-Rectoris oneratam volumus,) Notariatus ſeu Tabellionatus & Iudicatus ordinarii officium concedere & dare, ac eos, & eorum quemlibet, per pennam & calamarium, prout moris eſt, de praedictis inueſtire,

&

& ab iisdem Notariis publicis ſeu Tabellionibus & Iudicibus ordinariis, per eum creandis, ac eorum quolibet, vice ac nomine Noſtro & Sacri Imperii & pro ipſo Romano Imperio debitum fidelitatis recipiat corporale & proprium iuramentum, in hunc videlicet modum: Quod erunt Nobis & Sacro Romano Imperio, omnibusque Succeſſoribus Noſtris, Romanorum Imperatoribus ac Regibus legitime intrantibus, fideles, nec vnquam intererunt conſilio, vbi Noſtrum periculum tractetur, ſed bonum & ſalutem Noſtram defendent fideliter & promouebunt, damnaque Noſtra pro ſua poſſibilitate vetabunt & auertent: praeterea Inſtrumenta omnia, tam publica, quam priuata, vltimas voluntates, Codicillos, Teſtamenta, quaecunque Iudiciorum acta, ac omnia alia & ſingula, quae ipſis & cuilibet ipſorum ex debito dictorum officiorum facienda occurrerint vel ſcribenda, iuſte, pure, fideliter, omni ſimulatione, machinatione, falſitate & dolo remotis, ſcribent, legent, facient, atque dictabunt, non attendendo odium, pecuniam, munera, aut alias paſſiones & fauores; ſcripturas vero, quas debebunt in publicam formam redigere, in membranis mundis, non chartis abraſis aut papyreis, fideliter ſecundum locorum conſuetudinem conſcribent, legent, facient atque dictabunt: cauſas Hoſpitalium & miſerabilium perſonarum, nec non pontes & ſtratas publicas, pro viribus promouebunt, ſententiasque & dicta teſtium, donec publicata fuerint & approbata, ſub ſecreto fideliter retinebunt, ac omnia alia & ſingula recte, iuſte, & pure facient, quae ad dicta officia quomodolibet pertinebunt conſuetudine vel de iure: Quodque huiusmodi Notarii publici ſeu Tabelliones & Iudices ordinarii per eum creandi poſſint & valeant per totum Romanum Imperium & vbilibet locorum ac terrarum facere, ſcribere, & publicare contractus, Iudiciorum acta, Inſtrumenta, & vltimas voluntates, decreta quoque & authoritates interpo-

nere in quibuscunque contractibus tale quidpiam requirentibus, ac omnia alia facere, publicare, & exercere, quae ad officium publici Notarii ſeu Tabellionis & Iudicis ordinarii pertinere & ſpectare noſcuntur: Decernentes, vt omnibus Inſtrumentis & Scripturis, per huiusmodi Tabelliones, Notarios publicos, ſiue Iudices ordinarios faciendis, plena fides vbique adhibeatur, in iudicio & extra, conſtitutionibus, ſtatutis, & aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuscunque.

Similiter eadem authoritate Noſtra Imperiali praenominato Pro-Rectori, ſeu Rectoratus munere functuro, indulgemus, vt poſſit & valeat perſonas idoneas, & in poëtica facultate excellentes, per Laureae impoſitionem & annuli traditionem Poëtas Laureatos facere, creare, & inſignire, qui quidem Poëtae Laureati per eundem ſic creati & inſigniti poſſint & valeant in omnibus Ciuitatibus, Communitatibus, Vniuerſitatibus, Collegiis, & Studiis quorumcunque locorum & terrarum Sacri Romani Imperii & vbique libere abſque omni impedimento & contradictione in praefatae artis Poëticae ſcientia legere, repetere, ſcribere, diſputare, interpretari, & commentari, ac caeteros Poëticos actus facere & exercere, quos ſcilicet alii Poëtae & Laurea Poëtica inſigniti facere & exercere conſueuerunt, nec non omnibus & ſingulis ornamentis, inſignibus, priuilegiis, praerogatiuis, exemptionibus, libertatibus, conceſſionibus, honoribus, praeeminentiis, fauoribus & indultis vti, frui, potiri, & gaudere, quibus caeteri Poëtae Laureati vbiuis locorum & Gymnaſiorum ac Vniuerſitatum promoti gaudent, fruuntur, & vtuntur conſuetudine vel de iure.

Inſuper ſaepedicto Pro-Rectori concedimus & elargimur plenam facultatem, quod poſſit & valeat naturales, ba-

baſtardos, ſpurios, manſeres, nothos, inceſtuoſos, copulatiue vel disiunctiue, & quoscunque alios, etiamſi infantes fuerint, praeſentes vel abſentes, ex illicito & damnato coitu procreatos vel procreandos, masculos & faeminas, quocunque nomine cenſeantur, exiſtentibus vel non exiſtentibus aliis filiis legitimis, iis etiam aliter non requiſitis, viuentibus vel etiam mortuis eorum parentibus, (Illuſtrium tamen Principum, Comitum, & Baronum filiis duntaxat exceptis,) legitimare, & eos, ac eorum quemlibet, ad omnia & ſingula iura legitima reſtituere, omnemque geniturae maculam penitus abolere, ipſos reſtituendo & habilitando ad omnia & ſingula iura ſucceſſionum & haereditatum, bonorum paternorum & maternorum, etiam ab inteſtato, cognatorum & agnatorum, ac ad honores, dignitates, & ſingulos actus legitimos tam ex contractu vel vltima voluntate, quam alio quocunque modo, tam in iudicio, quam extra, perinde ac ſi de legitimo matrimonio eſſent procreati, obiectione prolis illegitimae penitus ceſſante: Quodque illorum legitimatio per ipſum, vt ſupra, facta pro iuſte & legitime facta maxime habeatur & teneatur, non ſecus, ac ſi foret cum omnibus Iuris ſolennitatibus, quarum defectus ſpecialiter authoritate Imperiali ſuppleri (a) volumus & intendimus, dummodo tamen legitimationes huiusmodi non praeiudicent filiis & haeredibus legitimis & naturalibus, quin ipſi legitimandi, poſtquam ſic legitimati fuerint, ſint & eſſe cenſeantur ac nominentur, & nominari poſſint & debeant vbique locorum tanquam legitimi ac legitime nati de domo, familia & caſata parentum ſuorum, ac arma & inſignia eorum portare ferreque poſſint ac valeant: quinimo efficiantur Nobiles, ſi parentes eorum Nobiles fuerint, non obſtantibus aliquibus legibus, quibus caue-

(a) Ita eſt in MS. Recte. Nam rurſus paulo poſt: *quibus legibus volumus derogari.* Nec proinde putes, eſſe hunc ſcribae errorem, ac *ſupplere* reſcribendum eſſe.

cauetur, quod naturales, baſtardi, ſpurii, manſeres, nothi, inceſtuoſi, copulatiue vel disiunctiue, vel alii quicunque ex illicito & damnato coitu procreati vel procreandi, nec poſſint nec debeant legitimari, liberis naturalibus legitimis exiſtentibus, vel ſine voluntate & conſenſu filiorum naturalium & legitimorum, aut agnatorum, aut Feudi dominorum, & ſpecialiter in authen. quib. mod. nat. effic. leg. §. quib. mod. nat. effic. ſui, per totum, & §. naturales, ſi de feudo controu. fuer. inter dom. & agnat. & L. iubemus C. de emancip. liber. & aliis ſimilibus: quibus legibus, & cuilibet ipſarum, volumus expreſſe ſcienterque derogari, neque etiam obſtantibus in praedictis aliquibus contrahentium diſpoſitionibus, & defunctorum vltimis voluntatibus, aliisque legibus, locorumque ſtatutis & conſuetudinibus, etiamſi tales eſſent, quae exprimi deberent, aut de quibus hic mentio ſpecialiter facienda eſſet: quibus obſtantibus & obſtare valentibus in hoc caſu duntaxat, ex certa ſcientia & de plenitudine Caeſareae Noſtrae poteſtatis, totaliter derogamus, & derogatum eſſe volumus.

Adhaec praefato Pro-Rectori, ſiue Rectoratus munere functuro, damus & concedimus facultatem, vt poſſit ac valeat Tutores & Curatores confirmare, ipſosque, cauſis legitimis ſubſiſtentibus, amouere: Infames tam iuris, quam facti, ad famam reſtituere, & omnem ab eis infamiae notam abſtergere, tam irrogatam, quam irrogandam, ita vt de caetero ad omnes & ſingulos actus idonei & apti habeantur, ac promoueri poſſint: Nec non filios adoptare & arrogare, eosque adoptiuos & arrogatos facere, conſtituere, & ordinare: Inſuper filios legitimos, & legitimandos, adoptiuosque emancipare, atque adoptionibus & emancipationibus quibuscunque omnium & ſingulorum, etiam infantium & adolescentium, conſentire, & veniam aetatis ſupplicantibus

con.

Digitized by Google

concedere, authoritatemque & decretum interponere: Seruos etiam manumittere, & manumiſſionibus quibuscunque, cum vel ſine vindicta, & Minorum alienationibus, ac alimentorum transactionibus, authoritatem pariter & decretum interponere: Minores quoque, Eccleſias, & Communitates laeſas, altera parte ad id prius vocata, in integrum reſtituere, ac integram reſtitutionem eis vel alteri eorum concedere, iuris tamen ordine in his & in aliis omnibus ſeruato.

Poſtremo concedimus & elargimur ſaepius dicto Sereniſſimo Magnae Britanniae Regi, qua Principi Electori Brunsuico-Luneburgenſi, Eiusque Succeſſoribus, liberam facultatem & poteſtatem, ſingulis in Vniuerſitate conſtituendis Facultatibus ſingula & peculiaria conferendi arma & inſignia, quibus in publicis ſcriptis, Edictis, Mandatis, aliisque actibus, loco Sigilli, pro rei neceſſitate & voluntatis arbitrio vti poſſint & valeant, ſaluis tamen quoad praedicta omnia authoritate Noſtra Caeſarea, nec non Regis, qua Principis Electoris Brunsuico-Luneburgenſis, & Fundatoris, Eiusdemque Succeſſorum, ſuprema iurisdictione meroque Imperio, ac aliorum quorumcunque iuribus.

Nulli ergo omnino hominum, cuiuscunque ſtatus, gradus, ordinis, dignitatis, aut praeeminentiae fuerit, liceat hanc Noſtrae conceſſionis, Erectionis, confirmationis, Indulti, Protectionis, Comitiuae Palatinae, & aliorum ſupra inſertorum priuilegiorum, gratiam vel facultatem infringere, aut ei quouis auſu temerario contrauenire, ſeu illam quouis modo violare. Si quis autem id attentare praeſumpſerit, Noſtram & Sacri Imperii indignationem grauisſimam, & poenam quinquaginta marcarum auri puri toties, quoties contra factum fuerit, ſe nouerit irremiſſibiliter in-

Hhh hh cur-

curſurum, quarum dimidiam Imperiali Fiſco ſeu AErario Noſtro, reliquam vero partem Regi Magnae Britanniae, qua Principi Electori Brunſuico-Luneburgenſi, Eiusque Succeſſoribus, decernimus applicandam: Harum teſtimonio literarum, manu Noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli Noſtri Caeſarei appenſione munitarum, quae dabantur in Ciuitate Noſtra Vienna die decima tertia Menſis Ianuarii, Anno Domini milleſimo ſeptingenteſimo trigeſimo tertio, Regnorum Noſtrorum Romani vigeſimo ſecundo, Hiſpanicorum trigeſimo, Hungarici & Bohemici vero pariter vigeſimo ſecundo.

CAROLVS.

Vt. IOAN. AD. Comes de METSCH.

(*L.S.*) *Ad mandatum Sacrae Caeſareae Maieſtatis proprium.*

IOAN. IOS. A SCHNAPPAVFF.

Collat. & regiſtrat. F. G. a Pranghe.

II.

Wir GEORG der Andere, von GOttes Gnaden König von Groß-Britannien, Franckreich, und Irrland, Beſchützer des Glaubens, Hertzog zu Braunſchweig und Lüneburg, des Heil. Röm. Reichs Ertz-Schatzmeiſter und Churfürſt, ꝛc. Für Uns und Unſere Nachkommen an der Regierung, urkunden hiemit: Demnach die Beforderung guter Wiſſenſchafften eine der edelſten Obſorgen eines Regenten iſt, und die Erfahrung alter und neuer Zeiten bewähret, daß dieſelbe unter denen Wohlthaten, die ein Landes-Fürſt

Fürſt ſeinen Landen und Unterthanen erweiſen kan, nicht die geringſte ſey; So hat Uns ſolches zu der Entſchlieſſung bewogen, Unſern Teutſchen Landen und Unterthanen zum Beſten, aus angebohrner Hulde und Neigung für dieſelbe, nach geziemend geſuchter und in ampliſſima forma ertheilter Kayſerlicher Genehmigung, de dato Wien den 13. Ianuarii 1733, dem Löblichen Beyſpiel anderer Churfürſten, Fürſten und Stände des Römiſchen Reichs zu folge, eine eigene inländiſche hohe Schule und ſo genannte Univerſität zu ſtifften und anzurichten. Die getreue Land-Stände Unſers Churfürſtenthums und übriger Teutſcher Provinzien haben auch in danckbarer Erkennung deſſen Gemeinnützlichkeit, zu Unſerm gnädigſten Wohlgefallen, und zu ihrem unvergänglichen Ruhm bey der Nachwelt, dieſes Werck, ſo viel an ihnen iſt, unterſtützet.

Zum Sitz ſelbiger Univerſität haben Wir Unſere Stadt Göttingen wegen ihrer bequemen Situation erwehlet, und zureichige Verordnung machen laſſen, daß es daſelbſt an Lebens-Mitteln, um billigen Preiß, nicht fehlen, auch die Univerſitäts-Genoſſen alda gute Rechnung finden, und weder mit der Hauß- und Stuben-Miethe, noch ſonſt in einigen ihren Nothwendigkeiten überſetzet werden mögen.

Vornehmlich aber haben Wir Sorge getragen, wollen auch ferner, und Unſere Nachkommen ſollen daran ſeyn, daß zu denen vier ſo genannten Haupt-Facultäten jederzeit berühmte und ſolche Männer, von deren Geſchicklichkeit man verſichert ſey, und daneben zu Erlernung aller übrigen, der ſtudirenden Jugend anſtändigen, nützlichen, in gemeinem Menſchlichen Leben vorkommenden und ihren Gebrauch habenden Diſciplinen, Wiſſenſchafften, Künſte und Sprachen, für hohe und niedrige Standes-Perſonen, tüchtige Lehr-Meiſtere, inſonderheit Stallmeiſtere oder Bereitere, Fecht- Tantz und Engeländiſche, Frantzöſiſche und Italiäniſche Sprach-Meiſtere, beruffen und beſtellet werden, wie auch ein wohleingerichtetes Reit-Haus und Reit-Bahn alda anzutreffen ſeyn ſollen.

Demnach es nun mit dem allen durch Göttlichen Beyſtand ſo weit gediehen, daß dieſe neue Univerſität zu Göttingen würcklich geöffnet, und biß zur Inauguration zu Gange gebracht worden; ſo declariren und verſprechen Wir hiemit, und machen jederman kund, daß nach wörtlichem Inhalt des obangezogenen Kayſerlichen Diplomatis von nun an alle und jede bey ſolcher Unſerer Univerſität zu Göttingen beſtellete und künfftig weiter zu beſtellende Profeſſores, Lehr- und Exercitien-Meiſtere, wie die Nahmen haben, keinen davon ausgenommen, zu ewigen Zeiten vollkommene unbeſchränckte Freyheit, Befugniß und Recht haben ſollen, öffentlich und beſonders zu lehren, reſpectiue Collegia publica und priuata zu halten, Actus und Exercitia publica diſputando und ſonſt anzuſtellen, bey denen Facultäten Urtheile, Bedencken und Reſponſa abzufaſſen, Doctores, Licentiatos, Magiſtros und Baccalaureos, wie auch, vermöge der obmehrermeldetem Kayſerlichen Diplomati mit einverleibeten Comitiuae Palatinae, Caeſarea auctoritate publica Notarios publicos und Poëtas laureatos zu creiren, und mit gewöhnlichen Ceremonien zu inveſtiren, ingleichen uneheliche Kinder zu legitimiren, infames famae zu reſtituiren, minderjährigen veniam aetatis zu verleihen, und alle andere in erwehnter Comitiua Caeſarea recenſirte und aus derſelben herflieſſende Actus und Geſchäffte zu verrichten, die darin ausgedrückte Iura auszuüben, und überhaupt alles und jedes zu thun, was denen Doctoribus und Profeſſoribus auf andern Univerſitäten in Teutſchland, vermöge gemeiner Kayſerlichen Rechte, und beſonderer alter und neuer Privilegien, zukommt und gebühret, nicht minder aller der Autorität, Freyheiten und Gerechtigkeiten zu genieſſen und ſich zu gebrauchen, womit andere Univerſitäten, Facultäten, und deren Mit-Gliedere, auf einige Weiſe begabet ſeyn, männigliches ungehindert.

Uber das geben und verleihen Wir ihnen zu deſto mehrerer Bezeugung Unſers gnädigſten Willens und Verlangens, ſie ruhig, wohl und

und vergnügt zu wiſſen, aus Landes-Fürſtlicher Macht und Gewalt hiemit wiſſentlich und wohlbedächtlich nachfolgende abſonderliche Beneficia und Begnadigungen.

I.

Nehmen Wir die gantze Univerſität, ſamt allen und jeden dazu gehörigen Lehrern, Studirenden, und andern Mit-Gliedern, Krafft dieſes in Unſern allergnädigſten beſondern Schutz, ſetzen, ordnen und wollen, daß dieſelbe Univerſität ein eigenes mit einer Iurisdictione omnimoda begnadigtes Corpus, und nicht nur von der Juriſdiction des dortigen Stadt-Magiſtrats abgeſondert, ſondern auch von aller Juriſdiction und Gerichts-Zwange Unſerer anderen Gerichte und Collegien eximiret ſeyn, und von Uns und Unſerm Geheimten Collegio eintzig und allein unmittelbar dependiren ſolle.

II.

Gedachtes Corpus der Univerſität ſoll ſo wohl über die zu derſelben gehörige Profeſſores ordinarios und extraordinarios, als über ihre übrige Membra ſingula, die völlige Iurisdiction in civilibus und criminalibus haben. Was aber alda nicht geſchlichtet werden kan, das wird in ſecunda Inſtantia an Uns devolviret.

Zu ſolchem Ende ſind die Appellationes von denen Erkäntniſſen der Univerſität in den Fällen, da ſie ſtatt haben, an Uns zu richten, und Unſerm Geheimten Conſilio, welches in Unſerm Abweſen Unſere Perſon repräſentiret, einzuſchicken, in deſſen Willkühr alsdann ſtehet, was für einem von Unſern Iuſtiz-Collegiis es die ad Inſtantiam Appellationis erwachſene Sachen und Acten zu Abfaſſung eines Urthels, ad Mandatum noſtrum ex Commisſione ſpeciali übergeben wolle.

Es ſollen aber keine Appellationes anders, als in Civil-Sachen, und zwar ſolchen, welche über Einhundert Reichs-Thaler betragen, ſtatt haben, ſondern ſelbige, dafern ſie in dergleichen Sachen interponiret würden, zurück gewieſen werden, es ſey dann, daß es dabey auf Gerechtigkeiten, ſervitutes, onera perpetua, und dergleichen, ankomme, welches ſich nicht äſtimiren läſſet.

Die Univerſität, qua Corpus, iſt ebenmäßig bey Unſerm Geheimten Conſilio in prima Inſtantia zu belangen, und von dieſem ſo dann, wegen der Urthels-Verfaſſung in Unſerm Nahmen, auf gleiche Weiſe, wie jetzt angeführet, zu verfahren.

Der jedesmahlige Pro-Rector Academiae ſoll, ſo lange er das Pro-Rectorat-Amt führet, vor ſeine Perſon regulariter nicht belanget, ſondern der Anbring- und Erörterung der durante Officio wieder ihn etwa vorkommenden rechtlichen Anſprüche bis zu Endigung ſelbigen Amts Anſtand gegeben werden, es ſey denn, daß dabey euidens in mora periculum vorhanden: In welchen Fällen ſo dann derjenige, der den Pro-Rectorem währenden Pro-Rectorats belangen will, vorher ſpecial-Erlaubniß dazu bey Unſerm Geheimten Raths-Collegio zu ſuchen und auszubringen ſchuldig ſeyn ſoll.

III.

Wann die Univerſität, ein Profeſſor, oder anderer Univerſitäts-Verwandter, gegen jemand, der zu der Univerſität nicht gehöret, zu klagen hat, ſo hat es bey der Regul: Actor ſequitur forum rei, ſein Verbleiben. Solte aber von dem Gericht, bey welchem die Sache anzubringen nach ſolcher Regul ſich gebühret, die Juſtitz darin entweder nicht gehörig adminiſtriret, oder protrahiret werden, ſo ſtehet dem klagenden Theile frey, bey Unſerm Geheimten Raths-Collegio ſich darüber zu beſchweren, alwo ihm ſo dann zu unverweilter Verhelffung zu ſeinem Recht mit Nachdruck beygetreten werden ſoll.

IV.

Digitized by Google

IV.

Zu denen Deliberationen, welche Statuta, Iura, Priuilegia und Immunitates des gantzen Corporis der Univerſität, oder auch ſolennitates publicas, tranquillitatem publicam, die Verbeſſerung der eingeſchlichenen Mängel und Gebrechen, die Confirmation der decretirten Relegationen, Leib- und Lebens-Straffe, oder ſonſt das gemeine Beſte und Weſen der Univerſität, betreffen, gehören alle Profeſſores ordinarii von allen 4. Facultäten, als welche den Senatum Academicum conſtituiren.

Dieſelbe aber ſämtlich zu allen Conuentibus, da es auf das Exercitium der, Krafft obigen zweyten Articuls, Unſerer Univerſität beygelegten Jurisdiction ankommt, zu convociren, würde zu weitläufftig fallen, und die Conuentus Senatus dergeſtalt häufen, daß es denen laboribus und Lectionibus publicis zu nicht geringem Hinderniß und Unterbrechung gereichen würde.

Wir verordnen derowegen hiemit nochmahls, wie ſchon anderswo geſchehen, daß die Adminiſtration und das Exercitium ſolcher Jurisdiction in ciuilibus und criminalibus von einer engern Deputation, aus dem Mittel des Senatus Academici, reſpiciret werden, und ſolche Deputation aus dem zeitigen Pro-Rectore, als dem Haupt der Univerſität, und, wann derſelbe von der Juriſten-Facultät iſt, daneben aus den Decanis der vier Facultäten beſtehen ſolle.

Wann aber der Pro-Rector von einer andern, als der Juriſten-Facultät, iſt, oder, wann er zwar von der Juriſten-Facultät wäre, der Aſſeſſor der Deputation von der Juriſten-Facultät aber ſelbſt verklaget würde, oder es ſich zutrüge, daß der Pro-Rector von der Juriſten-Facultät, oder der Aſſeſſor Deputationis von ſelbiger Facultät, wegen Anverwandtſchafft mit einer der Partheyen, oder wegen anderer legaler Urſachen, ſeines Voti ſich zu äuſern hätte,

hätte, alsdann ſoll der Deputation für dasmahl ein zweyter Profeſſor Iuris ordinarius, nach der Anciennität in ſeiner Facultät, beygefüget, und das als eine regula perpetua obſerviret werden, daß wenigſtens zween Profeſſores Ordinarii Iuris in der Deputation beſtändig ſitzen müſſen.

Das Officium Pro-Rectoris ſoll ein halb Jahr dauren, und nach der in den Statutis generalibus Academiae vorgeſchriebenen Ordnung von einer Facultät zu der andern damit abgewechſelt, für das erſte mahl aber von der Theologiſchen Facultät, und zwar von dem Seniore derſelben, der Anfang gemachet, und ſo weiter bey denen halbjährigen Abwechſelungen continuiret werden: Das Aſſeſſorat in der Univerſitäts-Deputation oder dem Conſilio Decanorum aber dem Decanat in jeder Facultät ankleben, und mit demſelben unter den Profeſſoren herumgehen.

Dem Foro der Univerſitäts-Deputation ſollen alle und jede zu der Univerſität gehörige Perſonen, Profeſſores, Studioſi, Fremde, die ſtudirens-halber, oder Exercitia oder Sprachen zu erlernen, ſich dort aufhalten, Exercitien- und Sprach-Meiſtere, Bediente, und Künſtler, die von der Univerſität dependiren, ſie haben Nahmen, wie ſie wollen, keine überall davon ausgenommen, in ſpecie auch die unter der Univerſität ſtehende Handwercks-Frey-Meiſtere, deren jedoch die Univerſität keine ohne Erlaubniß Unſerer Geheimten Räthe anzunehmen haben wird, nebſt ihren Familien und Geſinde unterworffen ſeyn.

Alle ſolche der Univerſitäts-Jurisdiction unterworffene Perſonen ſind ſchuldig, ſo fort nach ihrer Ankunfft zu Göttingen bey der Univerſität ſich zu melden, und, ſo viel die Studioſos, auch Sprach- und Exercitien-Meiſter, betrifft, längſtens innerhalb 14. Tagen ſich immatriculiren zu laſſen.

Für

Für ſolche Immatriculation ſoll ein gewiſſes leidliches an Gelde, wie es bey andern Univerſitäten üblich iſt, entrichtet werden.

Wer aber innerhalb der vorgeſetzten Zeit zum Immatriculiren ſich nicht angiebt, der ſoll a tempore morae, nachdem dieſelbe kurtz oder lang iſt, das duplum, triplum, oder quadruplum der Immatriculations-Gebühr bezahlen, oder in Ermangelung des Geldes, mit acht- biß vierzehntägigem Carcere beſtraffet werden.

Ungeachtet auch dergleichen Perſonen ſich immatriculiren zu laſſen verſäumeten, ſollen ſie dennoch von dem Tage ihrer Ankunfft zu Göttingen an ipſo facto unter der Univerſitäts-Jurisdiction ſtehen.

V.

Wann eines von Unſern Collegiis, oder das Gericht-Schultzen-Amt, oder der Stadt-Rath zu Göttingen, oder auch der dortige Gouverneur oder Commendant, wider einen Univerſitäts-Verwandten etwas anzubringen, oder ſonſt der Univerſität Beyſtand von nöthen haben, ſollen ſie die Univerſität in der Perſon des pro tempore Pro-Rectoris deshalber ſchrifft- oder mündlich in ſubſidium requiriren.

Wegen der Gerichts-Gebühren und Sporteln bey dem Univerſitäts-Gerichte iſt bereits eine gewiſſe billige Tax-Ordnung gemachet und eingeführet: wobey jedoch die Profeſſores, wann ſie bey ſolchem Gerichte zu klagen haben, von ſolchen Gebühren und Sporteln frey ſind.

Es ſollen auch, wann die Univerſität in Corpore, oder ſingula Membra Senatus Academici, vor Unſern höhern Collegiis zu litigiren oder etwas zu ſuchen haben, dieſelbe mit den dabey üblichen Fiſci oder Gerichts-Gebühren verſchonet, jedoch auch von den bey ſolchen Collegiis beſtellten Perſonen, wenn ſie bey der Univer-

ſität Proceſſe bekommen, reciproce dergleichen nicht genommen werden.

Wann aber die Univerſität oder eines von ihren Mit-Gliedern und Angehörigen bey andern Gerichten in- und auſſerhalb Göttingen litigiren, haben ſie die Entrichtung der alda üblichen Gerichts-Gebühren und Sportuln zu untergehen, wie dann auch vice verſa, wenn andere Gerichte oder deren Mit-Glieder bey der Univerſität zu klagen haben, dieſelbe die alda introducirte Gerichts-Gebühren und Sportuln bezahlen müſſen.

VI.

Zu denen Arreſtirungen der Delinquenten, und andern Hülfs-Actibus, wo dergleichen von nöthen, ſoll auf Anſuchen des Pro-Rectoris oder des Senatus Academici Unſer Gouverneur oder Commendant zu Göttingen die erforderliche Mannſchafft, oder der dortige Stadt-Magiſtrat die gemeinen Stadt-Dienere, unweigerlich hergeben, und das verlangte vollziehen laſſen: denen Soldaten oder Gerichts-Unter-Bedienten aber, die ſich zu ſolchen Actibus müſſen gebrauchen laſſen, iſt billig für ihre Mühe etwas mäßiges von Univerſitäts wegen zu reichen, um ſie deſto williger und hurtiger zu machen.

VII.

Wann jemand der Univerſitäts-Angehörigen Tumult erreget, es ſey bey Tage oder bey Nacht, ſollen Unſer dortiger Gouverneur oder Commendant und der Stadt-Magiſtrat ſchuldig ſeyn, von ſelbſten und ohne auf Requiſition zu warten, die Tumultuanten verfolgen und zur Hafft bringen zu laſſen, damit ſie nicht Gelegenheit finden, Unglück anzurichten, oder zu entrinnen, und ſich der Straffe zu entziehen: jedoch in der Maſſe, und mit dem Unterſcheide, daß, wenn einige wenige Studenten des Nachts auf der Gaſſen ſchreyen, wetzen und lermen, oder andere Deſordres verüben, die Soldaten-Wach-

Wachten ſich deſſen nicht annehmen, ſondern, ſolchem zu ſteuren, der angeordneten Stadt-Schaar-Wachte überlaſſen, es ſey dann, daß die Sache weiter gienge, und die Schaar-Wachte übermannet würde; In dem Falle eines offenbahren Tumults und Aufſtandes aber die Garniſon allein zutrete, und in beyden Fällen die Schaar-Wachte, ſo fort als die Garniſon ſich der Sache angenommen, abgeführet werde, und mit dieſer nicht concurrire.

Wann der Tumult bey Tage geſchiehet, ſind die Delinquenten alſofort auszuliefern: wann er aber bey Nacht geſchiehet, ſind ſie ſo lange bey der Schaar-Wachte wohl zu verwahren, biß der Tag angebrochen, und alsdenn dem Pro-Rectori ohne Verzug anzumelden, und auf deſſelben Begehren mit ihrem Gewehr, oder was ſich ſonſt bey ihnen gefunden, unweigerlich auszuliefern, und auf keinerley Weiſe oder unter keinerley Vorwand zu vorenthalten. Wobey denn der Gouverneur oder Commendant und der Stadt-Magiſtrat dahin zu ſehen und nachdrücklich darüber zu halten haben, daß an denen Arreſtirten, circa perſonas & modum, keine Ungebührlichkeiten noch Exceſſe von denen, welche das Arreſtiren und das Verwahren der Delinquenten verrichten, ausgeübet, oder allenfalls dieſe hart beſtraffet werden. Dahingegen aber auch die Univerſitäts-Verwandte gegen die Wachten die gehörige Achtung haben, und dieſelbe nicht inſultiren, oder gleichfalls hart beſtraffet werden ſollen.

VIII.

Wenn von der Univerſität jemanden eine Leibes- oder Lebens-Straffe, oder auch ad eruendam veritatem die Peinlichkeit zuerkannt wird, ſoll das abgefaſſete Urthel, wie es bey Unſern Iuſtiz-Collegiis gehalten wird, vor deſſen Exequirung zu Unſerer Confirmation oder Milderung Unſerm Geheimten Raths-Collegio eingeſchicket, die Vollſtreckung eines Todes-Urtheils aber von Unſerm Gerichts-Schultzen-Amt verfüget, und der Maleficant zu dem Ende demſelben übergeben werden.

Und ob zwar ſonſten die Geld-Straffen, welche von Unſern Iuſtiz-Collegiis erkannt werden, in Unſere Rent-Cammer flieſſen, und bey derſelben berechnet werden; So wollen Wir doch diejenige, welche die Univerſität zu Göttingen erkennet, derſelben zur Anwendung zum Beſten der Univerſität aus Gnaden laſſen, wie denn auch wegen deren Berechnung bereits das nöthige verordnet iſt.

IX.

Wer von der Univerſität ein Conſilium abeundi bekommen, oder relegiret worden, den ſoll von der Zeit an, da er nach dem Willen der Univerſität die Stadt räumen muß, weder der Stadt-Magiſtrat noch ſonſt jemand in der Stadt hegen oder verbergen, und, damit die Hauß-Wirthe, bey welchen derjenige, der zu Meidung der Stadt condemniret, eingemiethet, ſich deſto beſſer darnach zu richten wiſſen, ſoll, wann ein Conſilium abeundi, oder Relegatio privata, (dann bey Relegationibus publicis bedarf es deſſen nicht,) decretiret worden, ſolches dem Hauß-Wirth von wegen der Univerſität ſo fort kund gemachet werden, und der Hauß-Wirth, wann der Relegatus über die geſetzte Zeit ſich in ſeinem Hauſe aufhält, bey nahmhaffter Straffe gehalten ſeyn, ſolches dem Pro-Rectori ohnverzüglich anzuzeigen.

Wir wollen auch, daß die benachbahrten Beamte und Gerichte bey Göttingen, wie ihnen deshalber bereits Verordnung zugekommen, die von der Univerſität weggeſchaffete Leute in denen angrentzenden Dörffern und Flecken Unſers Gebiets ebenwenig dulten ſollen.

Desgleichen wollen Wir nicht geſtatten, daß ſolcherley Leute, welche von der Univerſität relegiret ſind, oder ein Conſilium abeundi bekommen, oder wegen gemachter Schulden, begangener Exceſſe, oder aus irgend einer andern Urſache, die Jurisdiction der Univerſität zu eludiren ſuchen mögten, bey Unſerer daſigen Militz zu

Digitized by Google

Soldaten gemachet, oder auch nur in Schutz genommen werden, ſondern es ſoll vielmehr Unſer jedesmahliger dortiger Commendant überhaupt keine der Univerſität Verwandte oder Untergebene zu Krieges-Dienſten anwerben: wann aber jemand derſelben ſolche von ſelbſt ſuchet, zuforderſt bey der Univerſität nachfragen laſſen, ob bey deſſen Annehmung etwas zu erinnern ſey.

X.

Weil auf Univerſitäten es vielfältig Leute giebt, die für Studioſos zwar ſich ausgeben, aber keine Studia treiben, ſondern müſſig gehen, die Zeit mit Spielen, Sauffen und Liederlichkeiten hinbringen, und Profeßion davon machen, wie ſie andern Studioſis die edle Zeit verderben, ihnen übelangewandte Unkoſten machen, ſie wohl gar um ihr Geld betriegen, und ſie zu allerley Untugenden, und zum Schlagen und Rauffen verführen und verhetzen mögen, wodurch mancher um ſeine Geſundheit, ja um Leib und Leben gebracht wird; So ſollen dergleichen unnütze und ſchädliche pondera terrae und peſtes Reipublicae, wie Wir in dem publicirten Duell-Edict ſchon verordnet, zu Göttingen nicht gelitten, ſondern, wann ſie nach geſchehener Warnung ſich nicht beſſern, die Stadt und deren Gegend zu räumen durch hinlängliche Mittel angehalten werden.

XI.

Alle Schrifften, die zu Göttingen zum Druck gegeben werden, ſollen vorher der Facultät, in deren Profeßion jede Schrifft läufft, zur Cenſur übergeben werden, und ohne Nahmens-Unterſchrifft des jedesmahligen Decani, oder Cenſoris, ſoll kein Buchdrucker, bey Verluſt ſeines Priuilegii und anderer willkührlicher Straffe, das geringſte weder ſetzen noch drucken: auch ſollen die Buchdruckere den Abdruck nach dem cenſirten Exemplar aufs genaueſte einrichten, und ſolches Exemplar nicht allein bewahren, ſondern auch auf Erfordern es zu produciren ſchuldig ſeyn, damit man es mit dem Abdruck

zuſammen halten und erkennen könne, ob eines mit dem andern gebührend übereinkomme.

Für dieſe beſchwerliche Arbeit des Cenſirens ſoll ein billiges an Gelde von dem Buchdrucker, welcher deshalber an dem Editore der Schrifft ſeinen Regreß nimmt, gegeben werden. Von ſolcher Cenſur befreyen Wir dennoch diejenigen Schrifften, welche die Profeſſores in allen Facultäten ſelbſt verfertiget haben werden und heraus geben wollen, auf deren Verantwortung, die ſie Unſerm Geheimten Raths-Collegio allenfalls zu leiſten haben, Wir es ankommen laſſen, daß nichts anſtößiges noch bedenckliches darin ſey.

XII.

Alle graduirte Perſonen, die nicht bey der Stadt in Dienſten ſtehen, gehören allein unter die Jurisdiction der Univerſität, und haben ſich bey derſelben immatriculiren zu laſſen, ingleichen die Univerſitäts-Buchhändlere, Buchdruckere, und Buchbindere, mit ihren Geſellen und Lehr-Jungen, wie auch die Gaſtwirthe oder Traꝛteurs, deren Annehmung der Univerſität etwan erlaubet werden mögte, mit ihrem in Koſt und Lohn habenden Geſinde.

Die graduirte Perſonen aber, die bey der Stadt Officia haben oder bekommen, verlieren dadurch ihr forum priuilegiatum bey der Univerſität.

Die Advocati und Notarii, ſie ſtehen bey der Stadt in Dienſten oder nicht, ſeyn unter dem foro zu laſſen, welches ſie biß dahin gehabt.

Die graduirte Perſonen, ingleichen die Univerſitäts-Buchhändlere, Buchdruckere, und Buchbindere, auch übrige Univerſitäts-Verwandte und Angehörige, nicht minder die Profeſſores ſelbſt, die Bürgerliche Häuſer eigenthümlich beſitzen oder acquiriren, ſtehen wegen der von ſolchen Häuſern herrührenden actionum realium, auch, dafern ſie Bürgerliche Nahrung und Gewerbe treiben ſolten, in Abſicht dieſer unter dem foro ciuitatis.

XIII.

Digitized by Google

XIII.

Wir haben ferner der Univerſität zu Göttingen erlaubet, einen eigenen Wein- und Bier-Keller, wie auch eine eigene Apothecke, zu halten, deren Adminiſtration oder Verpachtung zu der Adminiſtration des übrigen fundi Academiae gehöret, und deren Aufkünffte in denen Regiſtern ſelbigen fundi zu berechnen ſeyn.

XIV.

Der in Officio zu Göttingen ſterbenden Profeſſoren und übrigen Univerſitäts-Verwandten Wittwen behalten währendes ihres Wittwen-Standes das forum, welches ihre verſtorbene Ehemänner gehabt, ingleichen die Kinder das forum ihrer Väter biß zu ihrer Majorennität, oder biß ſie ſolches durch Dienſtnehm- oder Verheyrathung oder ſonſt verlieren.

Wann Profeſſoren oder andere Univerſitäts-Verwandte, die Beſoldung von Uns genieſſen, ſterben, ſo genieſſen ihre Erben in linea deſcendente, oder ihre Wittwen, wenn ſie ihre Erben ſeyn, ſo, wie es bey Unſern übrigen beſoldeten Civil-Bedienten üblich iſt, das Quartal der Beſoldung, worin der Erblaſſer geſtorben, als ein deſeruitum, und noch darüber ein Gnaden-Quartal. Das erſtrecket ſich aber nicht auf Emolumenta extraordinaria oder ſo genannte Accidentia, die der Verſtorbene neben ſeiner Beſoldung zu genieſſen gehabt, auch nicht auf heredes ex teſtamento oder ex pacto, wenn es nicht der verſtorbenen Wittwen ſeyn.

XV.

Wann ein Profeſſor oder anderer Univerſitäts-Verwandter zu Göttingen ein Bürgerliches Hauß oder andere dingpflichtige Immobilia eigenthümlich an ſich bringet, iſt er die hergebrachte Onera realia, worunter die Einquartirung, oder an ſtatt deren das Servis-Geld, mit gehöret, davon abzuführen ſchuldig, weil die Eximirung

davon

davon ein Praeiudicium tertii mit ſich bringet, und der übrigen Bürgerſchafft zur Laſt zuwachſen würde.

Von Oneribus perſonalibus aber iſt und bleibt ein ſolcher allerdings befreyet, auch von Abſtattung des Bürger-Eydes und von würcklicher Einquartirung: Und wollen Wir dahin ſorgen laſſen, daß mit den Oneribus realibus niemand der Univerſitäts-Verwandten über die Gebühr beläſtiget werde.

XVI.

Müſſen zwar die Profeſſores zu Verhütung alles Unterſchleiffs den Conſumtions-Licent Unſerer Licent-Ordnung gemäß entrichten: Es werden aber zu ihrer Indemniſirung deßfals einem jeden Profeſſori jährlich, das erſte Jahr von dem Tage ſeiner Ankunfft zu Göttingen an zu rechnen, viertzig Reichs-Thaler, dem Syndico, dem Secretario, und Stallmeiſter der Univerſität, einem jeden dreyßig, und den Sprach- und Exercitien-Meiſtern zwantzig Thaler jährlich an baarem Gelde aus Unſerer Licent-Caſſe erſtattet werden.

XVII.

Alle Univerſitäts-Verwandte und Bediente zu Göttingen, ingleichen deren Wittwen und Kinder, ſollen in Erbſchaffts- und andern ſonſt gewöhnlichen Fällen von denen Abzugs-Geldern, in der Maaſſe, wie andere Unſere Bediente, gäntzlich befreyet ſeyn.

Ratione der Erbfolge der verſterbenden Univerſitäts-Verwandten zu Göttingen an ſich, iſt es nach denen gemeinen Rechten und denen publicirten Landes-Conſtitutionen lediglich zu halten, ohne hierunter auf die Göttingiſche Stadt-Statuta oder Iura conſuetudinaria particularia, falls deren, die von dem Iure communi abweichen, ſich finden, zu reflectiren.

XVIII.

Die Beamte in Unſern Landen, die nicht über ſechs Meilen von

von Göttingen entſeſſen ſeyn, ſollen ſchuldig und hiemit befehliget ſeyn, wenn ſie einen Delinquenten zum Tode zu bringen haben, ſolches der Mediciniſchen Facultät zu Göttingen ex officio vorher zu notificiren, und auf deren Anſuchen das Cadauer des Delinquenten zur Anatomirung ohne Entgeld und ohnweigerlich abfolgen zu laſſen.

Solche Cadauera ſollen von denen Beamten, wo die Execution der Delinquenten geſchehen, zur Frohn dem Profeſſori Anatomiae nach Göttingen frey geliefert werden.

Solte mit einem dergleichen Cadauere, um es nach Göttingen zu bringen, unterwegens mehr als eines von Unſern Aemtern berühret werden müſſen, haben die Beamte, die es betrifft, ſich mit einander zu verſtehen, daß die Lieferung nach Göttingen zur Frohn, von Amt zu Amt, wie es bey Lieferung der Delinquenten gehalten wird, Abwechſelungs-Weiſe ohne Verzug geſchehe.

Zum Nutzen und Gebrauch der Mediciniſchen Facultät, und ſonderlich des Profeſſoris Anatomiae, haben Wir wegen eines Theatri Anatomici, ingleichen eines Horti Medici, welchen der jedesmahlige Profeſſor Botanices zu dirigiren und in ſpecialer Obacht zu halten haben wird, Veranſtaltung machen laſſen. Die Univerſitäts-Apothecke, ſo viel das Corpus der in derſelben vorräthig zu haltenden Materialien und Medicamenten betrifft, zu dirigiren und zu viſitiren, ſtehet allein der Mediciniſchen Facultät zu, ingleichen das Examen der Univerſitäts-Chirurgorum.

Wegen der Stadt-Apothecke und der Bürgerlichen Amts-Chirurgorum in der Stadt, die von der Univerſität keine Dependenz haben, bleibet es in dieſen Puncten ſo, wie es bißher geweſen, es ſey dann, daß hiernächſt durch Vernehmung mit dem Stadt-Magiſtrat und gemeinſchafftliches Belieben hierin andere Verfaſſung zu machen gut gefunden werden mögte.

Digitized by Google

XIX.

Den ſämtlichen Profeſſoribus ordinariis aller 4. Facultäten legen Wir, in ſo fern ſie nicht bereits mit einem beſondern und höhern Prädicat und Range begnadiget ſind, oder künfftig begnadiget werden mögten, denjenigen Rang bey, welcher Unſern Räthen nach Unſers in GOtt ruhenden Groß Herrn Vatern Liebden Rang-Reglement zukommt, ſo, daß ſie deſſen von Zeit ihrer Beeydigung und Introduction ins Collegium Profeſſorium an, ſich zu erfreuen haben, und alſo jetzt und künfftig hin die Profeſſores ordinarii Unſerer Univerſität zu Göttingen, gegen andere Unſere Bediente zu rechnen, mit Unſern Räthen nach der Anciennität rouliren ſollen.

Unter ſich aber und zwar in Conuentibus und Solennitatibus Academicis, da ſie ein Corpus ausmachen oder collegialiter erſcheinen, als wohin auch die Leichen-Proceſſiones und Verſammlungen in dem ordentlichen Kirchen-Stande gehören, haben dieſelbe nach denen 4. Facultäten, und jeder von ihnen nach dem in ſeiner Facultät ihm angewieſenen loco ſich zu rangiren, und ſolches Corpus hat alsdann allenthalben vor dem Corpore des Schultheiſſen, Bürgermeiſtere und Raths den Vortritt und Vorſitz. Bey Privat-Zuſammenkünfften ein oder anderer Profeſſorum unter ſich, verſtehet ſich von ſelbſten, daß ein Profeſſor vor dem andern nach der Ordnung und der Praerogative jeder Facultät, und ſeinem loco in der Facultät, den Rang zu nehmen habe.

Wann aber einzelne Profeſſores, oder andere Univerſitäts-Verwandte, mit jemand von dem Stadt-Magiſtrat, oder deſſen zugehörigen, priuatim oder publice concurriren, ſo folgen, was den Rang anlanget, unmittelbahr auf die Profeſſores ordinarios in denen 4. Facultäten, der Gericht-Schultheiß, nach dieſem der Univerſitäts-Syndicus, und nach demſelben die beyde Bürgemeiſtere: nach dieſen folgen in einer Claſſe, und ſo, daß ſie mit einander ſecundum ſenium rouliren, der Stadt-Syndicus, der Stadt-Phyſicus,

ficus, der Univerſitäts-Secretarius, und die Profeſſores extraordinarii nach Ordnung der Facultäten: Dann die Doctores und Licentiati, die keine Profeſſores ſeyn, und zuletzt die Raths-Verwandte und der Stadt-Secretarius, und zwar dieſe letztbenannte in der Ordnung des Ranges unter ſich, worin ſie bisher geſtanden.

Denen Profeſſoribus, welchen Wir Hoff- oder andern characteriſirten Raths-Titul und Rang beygeleget, oder etwan ferner beylegen mögten, ingleichen denjenigen, die ſonſt aus dem Mittel der Univerſität oder des Raths mit einem perſonellen Rang und Prädicat von Uns begnadiget werden, kommt derſelbe allenthalben extra Collegium, und wann ſie mit andern Bedienten concurriren, zu ſtatten, nicht aber in Conſeſſibus Facultatis, oder andern Collegialiſchen Zuſammenkünfften: immaſſen ſie in denenſelben, wie oberwehnet, ihren Sitz nach der Ordnung und in dem Rang zu nehmen haben, welcher ihnen wegen ihres ordentlichen Amts gebühret.

XX.

Demnach eine Bibliotheca ein nöthiges Requiſitum einer wohleingerichteten Univerſität iſt, ſo ſind Wir bedacht geweſen, Unſere Univerſität zu Göttingen zulänglich damit zu verſehen. Zu dem Ende haben Wir nicht allein einen guten Vorrath von Büchern aus Unſerer Bibliothec zu Hannover dazu geſchencket, ſondern auch gewiſſe fundos und Zugänge angeordnet, aus welchen ſolche Univerſitäts-Bibliothec nach gerade vermehret werden ſolle.

Vornehmlich aber hat dieſelbe dadurch bereits ein groſſes Anſehen und Zuwachs bekommen, daß Unſers weyland Geheimten Raths und Groß-Voigts, Joachim Heinrichs, Freyherrn von Bülow, Erben deſſelben koſtbare und auserleſene Bibliothec, zum unvergänglichen Ehren-Denckmahl ihrer Familie, der Univerſität verehret.

Digitized by Google

Wie dann auch bey der wegen der Aufſicht auf die Bibliothec und wegen deren Gebrauchs, zum Behuef ſo wohl der Profeſſorum, als der Studioſorum, gemachten Vorkehrung dahin geſehen iſt, daß deren Gemeinnützigkeit, ſo weit als immer füglich geſchehen kan, erſtrecket werden mögte.

XXI.

Allen Doctoribus, Licentiatis, Magiſtris, und Baccalaureis zu Göttingen, wann ſie gleich keine Profeſſores ſind, ſoll frey ſtehen, in ihrer Profeſſion priuatim zu dociren.

Damit jedoch kein Mißbrauch davon gemachet, und denen in jeder Facultät beſtelleten Profeſſoribus kein ungebührlicher Eintrag dadurch zugezogen werden möge, ſo verordnen Wir,

1) Daß alle Stipendiati, Genoſſene der Frey-Tiſche, und andere Beneficiarii, zwar nach ihrer Convenientz bey jetztgemeldeten graduirten Privat-Lehrern wohl Collegia priuata halten und hören mögen, aber verbunden ſeyn ſollen, auch die Collegia der Profeſſoren ohne Hintanſetzen und vorzüglich zu beſuchen.

2) Daß diejenige, welche einen Gradum Academicum zu Göttingen annehmen wollen, wann ſie nicht extranei ſeyn, dazu nicht verſtattet werden ſollen, ſie haben dann der dortigen Profeſſoren, in der Profeßion, wovon ſie Candidati ſeyn, Collegia gehöret, und

3) Daß diejenige, welche in Unſern Landen zu Ehren-Aemtern und Bedienungen, wozu Studia erfordert werden, ſich angeben, wann ſie zu Göttingen ſtudiret haben, vor ihrer Annehmung durch glaubwürdige Atteſtata beweiſen ſollen, daß ſie auch bey denen dortigen Profeſſoren Collegia gehalten.

4) Soll keinem Candidato Theologiae, auch keinem Magiſtro Philoſophiae, ohne ausdrücklichen ſchrifftlichen Conſens der Theologiſchen Facultät, in Theologia zu leſen erlaubet, ſondern ſolches auf alle Weiſe bey ſcharffer Straffe verboten ſeyn.

5) De-

5) Denen Aduocatis non promotis, Notariis, Medicinae Practicis non promotis, alten Studioſis, und andern nicht graduirten Perſonen, ſoll, Collegia docendo zu halten, in genere und gäntzlich bey gleichmäßiger Straffe verboten ſeyn, es ſey denn, daß ſie ſich von dem Decano Facultatis examiniren laſſen, und von demſelben Freyheit und Erlaubniß dazu bekommen.

Einem Profeſſori ſoll nachgelaſſen ſeyn, auch auſſerhalb der Profeßion, wozu er eigentlich und ſpecialiter beſtellet iſt, priuatim zu leſen, was er kan und will, ohne daß der Profeſſor ordinarius, in deſſen Profeßion es ſchläget, ſolches wiederſprechen oder hindern dörfe, nicht aber auſſer ſeiner Facultät, als nur allein in Philoſophicis: alſo daß keinem Theologo frey ſtehet, Iuridica oder Medica, auch keinem Juriſten oder Medico, Theologica und ſo ferner zu dociren. Es iſt aber den Profeſſoribus dieſer 3. Facultäten, auch Philoſophica, und den Iureconſultis, die Kirchen-Hiſtorie zu leſen, erlaubet.

XXII.

Unſere ſtudirende Landes-Kinder und Unterthanen wollen Wir zwar auf eine Geſetzliche Weiſe nicht verbinden, daß ſie wider ihre Convenientz und Willen Unſere Univerſität zu Göttingen abſolute frequentiren ſollen, und Wir ſeyn ebenwenig gemeinet, wann ſie das nicht gethan haben, ſie von aller Beforderung in Unſern Landen auszuſchlieſſen; Wie Wir aber dieſelben allerſeits Landesväterlich und gnädigſt ermahnen, ihre Studia mit Ernſt und Eyfer zu treiben, und ſich dahin allen Fleiſſes zu beſtreben, daß ſie etwas rechtſchaffenes und gründliches erlernen, und bey einer geringen und ſeichten Gelehrſamkeit nicht beſtehen bleiben mögen, inſonderheit auch die humaniora und Studia elegantiora nicht hintanzuſetzen; Alſo verſprechen Wir hiemit allen denen unter ihnen, welche zu Göttingen ihre Studia Academica getrieben, und entweder öffentliche Spe-

Digitized by Google

ret haben, daß ſie die vorzunehmenden Examina nicht allein auf practiſche Materien mit richten, ſondern auch überhaupt ſo genau und gründlich anſtellen, daß man ſich darauf verlaſſen könne, und die Facultäten Ehre davon haben, die Gradus aber durch unwürdige Subiecta nicht verächtlich gemachet werden. Wiedrigen Falls Wir Uns vorbehalten, dasjenige, was hierunter ſo eben verordnet, zu ändern oder gar aufzuheben.

XXIV.

Denen, welchen zu Erlangung Geiſtlicher oder anderer Beneficiorum in Unſern Teutſchen Landen ein Triennium Academicum auszuhalten gebühret, ſoll daſſelbe von dem Tage an, da ſie bey der Univerſität zu Göttingen ſich haben immatriculiren laſſen, und ihre Studia daſelbſt angefangen, gerechnet werden.

Wir diſpenſiren auch wegen gedachten Triennii aus Landes-Fürſtlicher Macht hiemit ſo weit, daß diejenige, welche anderswo ihre Studia Academica angefangen, aber kein volles Triennium continuum daſelbſt ausgehalten haben, ſolches auf Unſerer Univerſität vollenden können und mögen, und daß ſolche ihre anderwerts zugebrachte Academiſche Jahre in computum des Triennii ihnen zu gute gerechnet werden ſollen.

XXV.

Iſt zu Anleg- und beſtändiger Unterhaltung einer guten Anzahl von Frey-Tiſchen Anſtalt gemachet, damit die Studioſi, und ſonderlich Landes-Kinder, denen es an genugſamen eigenen Mitteln fehlet, durch deren Abgang nicht behindert werden, auf der Univerſität denen Studiis obzuliegen, und die Fähigkeit ihrer Ingeniorum zum Dienſt des Vaterlandes zu excoliren und anzuwenden.

XXVI.

Digitized by Google

XXVI.

Wollen Wir aus dem Mittel Unſerer Geheimten Räthe zu Hannover zween als Ober-Curatores beſtellen, welchen die Ober-Aufſicht und Ober-Direction über Unſere Univerſität zu Göttingen ſpecialiter anvertrauet ſeyn, und deren Amt darin beſtehen ſolle, ſelbiger Univerſität in allen Vorfallenheiten beyräthig zu ſeyn, und ihre Wohlfahrt, Beſtes, und Priuilegia biß an Uns kräfftig zu handhaben, zu vertreten und zu befordern.

XXVII.

Sind Wir in Gnaden geneigt, obſtehende Beneficia und Begnadigungen, nach Erforderung der Gelegenheiten und Umſtände, zu erweitern, zu verbeſſern, und dem jederzeitigen Zuſtande der Univerſität näher und conformer einzurichten: Wie Wir dann zu dieſem Ende ſo wohl, als auch zur Handhabung der Statutorum Academiae, und Abſchaffung aller etwa einſchleichenden Mißbräuche und Gebrechen, die Univerſität zu gewiſſen Zeiten durch beſonders dazu verordnete Commiſſarios viſitiren zu laſſen, Uns ausdrücklich vorbehalten.

Zu Uhrkund alles obigen haben Wir dieſes eigenhändig unterſchrieben, und mit Unſerm gröſſern Jnſiegel beſtärcken laſſen. So geſchehen und gegeben Hannover am 7ten Decembris des Eintauſend Siebenhundert und Sechs und Dreyßigſten Jahrs, Unſers Reichs im Zehnten.

GEORGE R.

(L.S.)

Hattorf.

IN-

I.

INDEX ACADEMIARVM (a)GEOGRAPHICVS.

IN ANGLIA.

Cantabrigienſis.
Stanfordienſis.
Oxonienſis.

IN BELGIO FOEDERATO.

Franeckerana.
Harderouicenſis.
Vltraiectina.
Groningenſis.
Lugdunenſis.

IN BELGIO REGIO.

Duacenſis.
Louanienſis.

IN DANIA.

Hafnienſis.
Sorana.

IN GALLIA.

Andegauenſis.
Arauſionenſis.
Aurelianenſis.
Burdigalenſis.
Diuonenſis.
Monſpelienſis.
Nannetenſis.
Pariſienſis.
Rhemenſis.
Valentina.
Aquenſis.
Auenionenſis.
Bituricenſis.
Cadomenſis.
Lugdunenſis.
Muſſipontana.
Nemantenſis.
Pictauienſis.
Toloſana.

(a) Earum videlicet, de quibus ſcripta hiſtorica ſupra produximus.

IN GERMANIA.

Altorfina.
Bambergenſis.
Dillingenſis.
Erfurtenſis.
Fuldenſis.
Gottingenſis.
Gryphiswaldenſis.
Heidelbergenſis.
Ienenſis.
Kilonienſis.
Marburgenſis.
Molshemienſis.
Osnabrugenſis.
Pragenſis.
Rintelienſis.
Salzburgenſis.
Tubingenſis.
Vratislauienſis.
Wurzburgenſis.

Argentoratenſis.
Colonienſis.
Duisburgenſis.
Francoturtana.
Giſſenſis.
Graecenſis.
Halenſis.
Helmſtadienſis.
Ingolſtadienſis.
Lipſienſis.
Moguntina.
Oenipontana.
Paderbornenſis.
Regiomontana.
Roſtochienſis.
Treuirenſis.
Viennenſis.
Wittebergenſis.

IN HELVETIA.

Baſileenſis.
Geneuenſis.
Tigurina.

Bernenſis.
Lauſannenſis.

IN HISPANIA.

Beacienſis.
Complutenſis.
Salmanticenſis.

Caeſarauguſtana.
Oscenſis.
Valentina.

Referantur & huc Americanae:

Limenſis.
Mexicana.

IN HVNGARIA.

Tyrnauienſis.

IN

INDEX.

IN ITALIA.

Bononienſis.
Ferrarienſis.
Maceratenſis.
Patauina.
Piſana.
Salernitana.
Ticinenſis.
Cremonenſis.
Firmana.
Neapolitana.
Peruſina.
Romana.
Taurinenſis.
Vrbinenſis.

IN LVSITANIA.

Conimbricenſis.
Eborenſis.

IN POLONIA.

Cracouienſis.
Vilnenſis.
Culmenſis.

IN RVSSIA.

Petropolitana.

IN SICILIA.

Meſſanenſis.
Panormitana.

IN (b) SVECIA.

Aboënſis.
Lundinenſis.
Vpſalienſis.
Dorpatenſis.
Pernauienſis.

(b) Hüc refero *Finlandiam*, *Liuoniam*, & *Scaniam*: quia Sueciae Reges conditores habuerunt harum regionum Academiae.

Digitized by Google

II.

INDEX

AVCTORVM, QVI (a) ILLVSTRARVNT HISTORIAM ACADEMIARVM.

Acerra philologica nouiſſima. 18.
Acta Academica. 14. 22. 28. 31. 34. 46. 50. 53. 60. 63. 69. 71. 75. 77. 81. 87. 96. 103. 109. 114. 115. 118. 165. 167. 170. 171. 175. 176. 189. 190. 191. 203.
Acta erudita Franconiae. 27. 210.
Acta eruditorum. 22. 50. 62. 166. 188. 189.
Acta eruditorum Roſtochienſium. 71. 179. 182.
Acta hiſtorico-eccleſiaſtica. 22. 54. 66.
Acta literaria Sueciae. 115. 202.
Melch. Adamus. 79.
Ant. AEmilius. 200.
Ioſ. Saenz de Aguirre. 196.
Io. Aialaeus. 187.
Io. Bapt. Alberti. 20.
Io. Nic. Paſchalis Alidoſius. 36.
Leo Allatius. 15.
Io. Henr. Alſtedius. 8.
Iac. Andreae. 192. 205.
Valerius Andreae. 111.
Dan. Angelocrator. 8.
Io. Ge. Anſorgius. 93.
Sigiſm. Iac. Apinus. 25. 26.
Dan. Henr. Arnoldus. 171.
Gottfr. Arnoldus. 212.
Io. Petrus Auchterus. 56.
Io. Ayliffe. 145.
Io. Aymonius. 17.
Sebaſt. Backmeiſterus. 184.
Claudius Baduellus. 123.
Io. Iac. Baierus. 25. 26.
Bohuſl. Aloyſius Balbinus. 170.
Caſp. Bartholinus. 72.
Thomas Bartholinus. 72.
Wilh. Ern. Bartholomaei. 66.
Andr. Baſſetus. 196.
Herm. Beckerus. 208.
Io. Volckm. Bechmannus. 48.
Nic. Becmannus. 11. 115.
Io. Chriſtoph. Beckmannus. 51. 52.
Adrianus Beierus. 89. 90. 91.

Mat-

(a) Anonymos, quos detegere non potui, praetereo. Syllogas tamen Anonymorum commemoro, e. g. *Acta Academica*, *Noua literaria Germaniae*.

Digitized by Google

INDEX.

Matthias Belius. 196.
Petrus Belloy. 192.
Franciſcus Bencius. 69.
Henr. Lud. Benthemius. 16.
Io. Henr. Bergerus. 208.
Io. Balth. Bernholdus. 27.
Petrus Bertius. 17.
Chriſtoph. Beſoldus. 9. 193.
Bibliotheca Bremenſis. 34. 35. 40. 54. 103. 146. 191. 201.
Bibliotheca Danica. 75.
Bibliotheque Germanique. 22. 34. 54. 69. 77. 87. 95. 102. 103. 109. 167. 171. 191. 210.
Bibliotheca Lubecenſis. 103.
Bibliotheca Patrum maxima. 147.
Bibliotheca Suecica. 22. 71. 115. 203.
Frid. Guil. Bierlingius. 174.
Io. Bismarcus. 206. 207.
Laur. a Bodock. 180.
Io. Henr. Boeclerus. 30.
Iuſtus Chriſt. Boehmerus. 86. 87.
Io. Boiſſeau. 151.
Petrus Bonfonſius. 161.
Mich. Boſchius. 29.
Franc. Boſellus. 164.
Martinus Braſchius. 178.
Iac. du Breul. 148.
Io. Malo de Briones. 36.
Iac. Bruckerus. 212.
Abr. Bucholcerus. 7.
Andr. Henr. Bucholzius. 173.
Io. Franc. Buddeus. 93.
Caeſar Egaſſius Bulaeus. 11. 32. 35. 38. 122. 146. 152. 160. 167. 191.
Bullarium magnum Romanum. 31. 35. 41. 51. 68. 116. 121. 146. 166. 175. 200. 204.
Aaron Burckhardus. 8.
Arnoldus Burenius. 177.
Io. Chriſtianus Burgmannus. 184.
Petrus Burmannus. 114.
Nic. Burtius. 36.
Statius Buſcherus. 83.
Herm. Buſchius. 104.
Henr. Io. Bytemeiſterus. 212.
Io. Caius. 39. 143.
Thomas Caius. 144.
Andr. Calagius. 7.
Ant. Calderonius. 34.
Io. Adamus Calo. 208.
Sethus Caluiſius. 7.
Ant. Campus. 44.
Nic. Cantalupus. 40.
Iulius Caeſar Capaccius. 122.
Io. Bapt. Capaſſus. 14. 123.
Io. Franc. Gemellus Carerus. 119.
Andreas Caroli. 40. 194.
Io. Caſelius. 211.
Aluarus Gomez de Caſtro. 42.
Andreas Catullius. 111.
Chriſtoph. Cellarius. 12. 76.
Erhardus Cellius. 192. 193.
Mich. de la Cerda. 41. 185.
Cherubinus. Vid. *Bullarium.*
Dauid Chytraeus. 81. 178.
Andr. Cludius. 82.
Caſp. Coerberus. 85.
Io. Chriſtoph. Colerus. 22. 54. 208. 212.
Io. Amos Comenius. 169.
Herm. Conringius. 11. 184.
Adamus Contzenius. 119.
Ern. Cothmannus. 178.
Petrus M. Cratepoleus. 6.

Richardus Crocus. 104.
Mart. Cruſius. 193.
Theod. Cruſius. 198.
Mart. Monter de Cueua. 123.
Petrus Cunaeus. 113.
S. Curtadus. 121.
Nic. Curtius. 110.
Ern. Sal. Cyprianus. 108.
Dauid Czuittingerus. 196.
A. M. D. 14.
B. F. H. D. 64.
Gabriel Dabes. 160.
Lucas Dacherius. 38. 147.
Chriſtoph. Denſtadius. 57.
Ge. Dethardingius. 182. 183.
Hier. Dicelius. 107.
Conr. Dietericus. 56.
Andr. Dinnerus. 23.
Chriſt. Phil. Dohmius. 174.
Mart. Dorpius. 110.
Io. Ge. Dorſcheus. 180.
Arnoldus Drackenborchius. 201.
Nic. Canutus Duropius. 188.
Guil. Duval. 150.
Dan. Eberhardus. 45.
Georgius Ederus. 197. 198.
Iac. Ehingerus. 193.
Io. Eichrodius. 172.
Mart. Eiſengreinius. 97.
Gottfr. Henr. Elendius. 102.
Theophilus Ellychnius. 120.
Vbbo Emmius. 69.
Io. Enbergius. 202.
Io. Engerdus. 98.
Io. Henr. Erneſti. 106.
Alphonſus de Eſcobar. 186.
Io. Ge. Ettorius 33. 118.
Io. Fabricius. 85.
Io. Alb. Fabricius. 15.
Io. Andr. Fabricius. 95. 96.
Franc. Fabricius. 112. 114.
Henr. Farneſius. 190.
Io. Fechtius. 181.
Alphonſus Fernandez. 42.
Octauius Ferrarius. 163.
Franc. Leitao Ferreira. 43.
Chriſtoph. Fers. 99.
Nic. Fierbertus. 132.
Io. Fileſacus. 148.
Io. Filleau. 167.
Caſp. Finckius. 55.
Lud. Melch. Fiſchlinus. 194.
Amadeus le Fort. 54.
Hier. le Franc. 45.
Ge. Francus de Franckenau. 81.
Io. Thomas Freigius. 23.
Io. Freindius. 184.
Io. Friderici. 105.
Io. Frimelius. 206.
Magnus Friſius. 188.
Io. Nic. Funccius. 175.
Angelius Gaggius. 97.
Petrus Gallandus. 147.
Io. Gallo. 185.
Ant. Gattus. 190.
Paganinus Gaudentius. 167.
Io. Ant. Gautierius. 54.
Henr. Gautierius. 212.
Ge. Chriſt. Gebauerus. 62.
Ge. Chriſt. Gebhardus. 70. 71.
Gelehrte Zeitungen aus Leipzig. 174. 189. 210.
AEgidius Gelenius. 41.
Albericus Gentilis. 142. 166.

Dani-

Daniel Gerdeſius. 46.
Henningus Io. Gerdeſius. 202.
Petrus Gerike. 64.
Lucas Gernlerus. 33.
Aug. Geſenius. 64.
Io. Matthias Geſnerus. 63. 66.
Salomo Geſnerus. 205.
Io. Giſenius. 10. 172. 173.
Bohuſl. Matth. Giezinsky. 169.
Sam. Glonerus. 30.
Ioſ. Gmelinus. 194.
Ern. Gockelius. 12.
Abr. Goelnizius. 28. 31. 32. 35. 111. 120. 191. 196.
Gabr. Wilh. Goettenius. 28. 31. 46. 51. 53. 61. 62. 72. 77. 87. 96. 103. 109. 118. 171. 175. 183. 210.
Robertus Gouletus. 147.
Io. Ge. Graeuius. 200.
Io. Bapt. Grammaye. 111.
Caeſo Grammius. 100.
Frid. Balth. Grandhomme. 59.
Zach. Grapius. 181.
Io. Grauerolus. 212.
Seyfridus a Greiſen. 193.
Mich. Henr. Gribnerus. 109.
Franc. Ioſ. Grienwaldt. 99.
Nic. Grinſius. 93.
Iacobus Groenendicius. 113.
Ge. Groshainius. 47.
Io. Dan. Gruberus. 62.
Ianus Gruterus. 7.
Io. Gualterius. 7.
Sam. Gualterus. 89.
Io. Maur. Gudenus. 48.
Io. Frid. Guibius. 211.
Symphorianus Guyon. 32.
Andr. Dan. Habichhorſtius. 180.
Wenceslaus Hagecius. 170.
Io. Ge. Hagelgans. 15.
Frid. Andr. Hallbauerus. 96.
Hammerſchmidius. 170.
Phil. Frid. Hanius. 182.
Herm. Hardtius. 66. 67. 85.
Liborius Haremannus. 173.
Chriſtoph. Hartknochius. 43. 170. 200.
Ge. Chriſt. Petrus ab Hartenfels. 49.
Eberh. Dauid Hauberus. 174.
Io. Henr. Heideggerus. 80.
Chriſtoph. Heidmannus. 82.
Io. Heintzius. 105.
Heluetica Tempe. 191.
Claudius Hemeraeus. 149.
Chriſt. Frid. Hempelius. 77.
Andr. Ioach. Henelius. 22. 71. 115. 203.
Iulianus Hericurtius. 191.
Io. Sam. Heringius. 70.
Dauid Herlicius. 9.
Olaus Hermelinus. 45.
Mich. Hertzius. 18.
Heßiſches Heb-Opfer. 60. 61.
Io. Heunius. 70.
Ioach. Hildebrandus. 83. 84.
Franc. Hoellerus. 199.
Io. Conr. Hoeslinus. 194.
Io. Gottl. Hoffmannus. 107.
Io. Maur. Hoffmannus. 24.
Ge. Theod. Hoffmannus. 30. 194.
Sam. Chriſt. Hollmannus. 65.
Arn. Maur. Holtermannus. 117.
Io. Horrion. 146.

Digitized by Google

INDEX.

Rudolphus Hoſpinianus. 7.
Io. Henr. Hottingerus. 80. 190.
Io. Iac. Hottingerus. 33. 190.
Petrus Dan. Huetius. 38.
Wiguleus Hundius. 99.
Io. Hundorphius. 48.
Alb. Hungerus. 97.
Leonh. Huttenus. 145.
Henr. de Huyſſen. 44.
Vitus Iacobaeus. 97.
Ge. Chriſt. Ioannis. 78. 80. 119.
Claudius Ioly. 161.
Sueno Ionae. 201.
Paulinus a S. Ioſepho. 176.
Io. Rud. Iſelinus. 34.
Chriſt. Iunckerus. 202.
Lud. Iungermannus. 56.
Franc. Iunius. 5.
Melch. Iunius. 29.
Wolfg. Iuſtus. 1.
Nic. Alb. a Kameneck. 169.
Henr. Ern. Keſtnerus. 173.
Ge. Guil. Kirchmaierus. 208.
Herm. Kirchnerus. 17.
Corn. Diet. Kochius. 86.
Io. Chriſt. Koecherus. 62. 95. 124. 125.
Io. Dauid Koelerus. 18. 25. 64. 65. 76.
Reinhardus Koenigius.
Io. Petrus Kohlius. 54. 63.
Io. Hartm. Kornmannus 116.
Chriſtianus Kortholtus. 18.
Sebaſt. Kortholtus. 101. 102.
Io. Gottl. Krauſius. 107.
Ge. Chriſt. Kreyſigius. 50. 88. 107. 204.
Io. Baſilius Küchelbecker. 200.
Io. Kuchlinus. 112.
Petrus Lambecius. 198.
Thomas Lanſius. 10. 193.
Io. Launoius. 150. 160.
Io. Laurembergius. 189.
Wolfg. Lazius. 197.
Iac. Lectius. 54.
G. C. Lehmius. 107.
Io. Balth. Lenzius. 208.
Gregorius Leti. 20. 37. 164.
Sam. Leucknerus. 16.
Io. Limnaeus. 9.
Petrus Lindenbergius. 178.
Seuerinus Lintrupius. 74.
Iuſtus Lipſius. 110.
Tido Henr. a Lith. 52.
Io. Loccenius. 201.
Barth. Loeneyſen. 47.
Val. Ern. Loeſcherus. 209.
Dauid Loggan. 144.
Ant. Loiſelius. 161.
Iacobus le Long. 17. 161.
Gisbertus Longolius. 176.
Reinh. Lorichius. 116.
Carolus Ant. de Luca. 11.
Fridericus Lucae. 13. 16. 18. 46. 77. 207.
Io. Petrus de Ludewig. 76.
Gottfr. Ludwig. 12.
Io. Chr. Lunigius. 146. 187. 192. 210.
Andr. Luppius. 75.
Gabr. Lurbaeus. 6.
Alex. Macchiauellus. 37.
Franc. Macedus. 176.
Frid. Madeweiſius. 75.
Io. Maior. 104.

Io.

Io. Dan. Maior. 101.
Franciſcus le Maire. 32.
Ioach. Manzelius. 181.
Io. Frid. Manzelius. 182. 183. 184.
Theod. Marcilius. 147.
Io. Mariana. 185.
Hector Gottfr. Maſius. 21.
Papirius Maſſonius. 28.
Alphonſus Garſias Matamorus. 19. 41.
Hier. Matranga. 147.
Georgius Matthiae. 63. 64.
Io. Mautnerus. 180.
Ant. Mazza. 184.
Iac. Meelbaumius. 192.
Henr. Meibomius. 82. 84.
Gebh. Theod. Meierus. 85.
Melanchthon. 105. 204. 205.
Io. Melinus. 178.
Balth. Mencius. 206.
Andreas Mendo. 186.
Petrus Merſſaeus. 6.
Dauid Meuius. 70.
Io. Meurſius. 113.
Lazarus Meyſonierius. 114.
Ioſephus Mezgerus. 187.
Io. Smilo de Michalowicz. 168.
Iac. Middendorpius. 24.
Aubertus Miraeus. 45. 110.
Maxim. Miſſonius. 176. 190.
Seb. Mitterdorfferus. 199.
Ant. Mockerus. 47.
Lucas de Montoia. 42.
Dan. Ge. Morhofius. 100.
Io. Iac. Moſerus. 195.
Io. Chriſt. Motſchmannus. 50.
Henr. Muhlius. 101. 102.
Edmundus Mullerus. 39.
Io. Henr. Mullerus. 25.
Didacus Murillus. 39.
Io. Muſaeus. 90.
Gabr. Naudaeus. 149.
Thomas Nelus. 145.
Io. Chriſt. Nemeizius. 161.
Henr. Ant. Nerdenus. 53.
Chriſt. Nettelbladtius. 203.
Ern. Frid. Neubauerus. 60. 61.
Frid. Chriſt. Neuburius. 63.
Io. Ge. Neumannus. 208.
R. Newton. 146.
Leonh. Nicodemus. 123.
Philippus Nicolai. 55.
Petrus Nigidius. 116.
Noua literaria Germaniae. 25. 31. 44. 46. 49. 52. 53. 54. 58. 69. 77. 81. 85. 86. 92. 107. 114. 117. 120. 121. 123. 171. 173. 181. 188. 192. 195. 199. 201. 203. 207.
Noua literaria Maris Balthici. 22. 45. 71. 74. 101. 115. 165. 180. 184. 202.
Mart. Oberndorferus. 205.
Aug. Oldoinus. 166.
Gottfr. Olearius. 108.
Io. Chriſt. Olearius. 48. 49. 91.
Magnus Dan. Omeiſius. 24.
Io. Gaſpar Origas. 38.
Peregrinus Ant. Orlandi. 37.
Nic. Orlandinus. 118.
Franc. Ortinus. 196.
Gabr. Oxenſtierna. 201.
Petrus Paaw. 112.
Ant. Pagius. 161.
Laur. Palmirenus. 196.
Guidus Pancirolus. 10.

Nic. Comnenus Papadopolus. 165.
Dan. Pareus. 79.
Dauid Pareus. 80.
Rich. Parkerus. 40.
Steph. Parſchitius. 12.
Steph. Pasquierius. 149.
Carolus Patinus. 164.
Chriſt. Franc. Paulini. 189.
Dauid Peiferus. 106.
Io. Iac. Percinus. 192.
Bened. Pereira. 186.
Ant. Perezius. 186.
Petrus Io. Perpinianus. 43.
Suffridus Petri. 47.
Chriſtoph. Pezelius. 205.
Io. Frid. Pfeffingerus. 18. 198.
Ioſephus a Pinu. 1.
Henr. Pippingius. 106.
Io. Iuſtus Piſtorius. 57. 117.
Wilh. Frid. Piſtorius. 70.
Io. Pitſeus. 142.
Baſilius Ponce. 186.
Iac. Pontanus. 68.
Io. Iſaacius Pontanus. 72.
Angelus Portenarius. 165.
Ant. Poſſeuinus. 185.
Io. Vlr. Pregizerus. 195.
Das gelehrte Preuſſen. 44.
Io. Henr. Prieſius. 181.
Iac. Primeroſius. 120.
Ge. Quapnerus. 37.
Io. Nic. Quiſtorpius. 180.
Georgius Raicſanus. 195.
Mart. Rango. 70.
Io. Rehefeldius. 47.
Phil. Iulius Rehtmeierus. 86.
Ioſephus Reichenau. 199.
Iuſtus Reifenbergius. 172.
Iac. Frid. Reimmannus. 198.
Andr. Reſendius. 43.
Io. Paulus Reſenius. 72.
Ambroſius Reudenius. 89.
Erhardus Reuſchius. 87.
Elias Reusnerus. 7. 89.
Nic. Reusnerus. 89.
Quirinus Reuterus. 79.
Balth. Rhaw. 70.
Mich. Rhode. 52.
Laur. Rhodomannus. 205.
Io. Bapt. Ricciolus. 8.
Ant. Riccobonus. 162.
Barth. Chriſt. Richardus. 93. 198.
Emundus Richerius. 148.
Io. Riolanus. 121.
Conr. Rittershuſius. 17.
Steph. Ritterus. 56.
Andr. Quirinus Riuinus. 108.
Ioſ. Rodriguez. 197.
Reinh. Henr. Rollius. 181.
Io. Rolottus. 10.
Steph. Parſchitius de Roſenberg. 12.
Io. Roſſus. 16.
Frid. Rothſcholzius. 26.
Val. Rotmarus. 97. 98.
Abr. Ruchatus. 35. 103.
Iac. Rudinus. 33.
Anellus de Rugerio. 122.
Franciſcus Ruiz. 186.
Caſp. Sagittarius. 49. 91.
Chriſt. Aug. Saligius. 171.
Io. Salmuthus. 105.
Alphonſus Sanchez. 42.
Io. Sandsbury. 142.

Ber-

INDEX.

Bernardinus Scardeonius. 162.
Matth. Henr. Schachtius. 12.
Godofr. Balth. Scharffius. 210.
Io. Schefferus. 201.
Chriſtoph. Scheiblerus. 57.
Otto Schelius. 188.
Io. Tilemannus Schenckius. 117.
Io. Iac. Scheuchzerus. 33.
Henr. Iulius Scheurlius. 83.
Chriſtianus Schlegelius. 96.
Mart. Schmeizelius. 77. 95.
Io. Schmidius. 30.
Io. Henr. Schminckius. 117.
Zach. Schneiderus. 106.
Io. Theod. Schnepfius. 193.
Theodoricus Shnepfius. 192.
Mart. Schoockius. 113.
Andr. Schottus. 19. 41.
Chriſtoph. Schraderus. 83. 84.
Io. Schraſſertius. 78.
Florentius Schuylius. 113.
Otto Frid. Schutzius. 178. 182.
Chriſt. Gottl. Schwarzius. 26. 31. 87. 93. 99. 108. 171. 208.
Io. Mich. Schwimmerus. 10. 90.
Melch. Sebizius. 30.
Io. Henr. a Seelen. 183.
Canutus Seheſtaedius. 188.
Petrus la Sena. 122.
Andr. Sennertus. 207.
Io. Geneſius Sepulueda. 35.
Nic. Serarius. 119.
Ge. Serpilius. 194.
Nic. Petrus Sibbernius. 188.
Chriſt. Ern. Sicul. 108. 109.
Ge. Conr. Sieglerus. 54.
Carolus Sigonius. 36.
Io. Simonius. 178.
Iodocus Sincerus. 37.
Gabr. Sioebergius. 165.
Hier. Siuertus. 116.
Guil. Smithus. 39.
Mart. Soermannus. 114. 200.
Ge. Sohnius. 79.
Paulus Sorbait. 198.
Frid. Spanhemius. 80. 190.
Petrus de Spina. 79.
Simon Starauolſcius. 43. 200.
Io. Steuberus. 118.
Ant. Steyererus. 199.
Ge. Frid. Stieberus. 182.
Andr. Ant. Stiernmannus. 22.
Io Stigelius. 88. 89.
Gottl. Stollius. 185.
Io. Steph. Strobelbergerus. 120.
Io. Ant. Strubbergius. 94.
Burc. Gotth. Struuius. 88. 92. 107. 204.
Io. Stubnerus. 12.
Azarias Sturzius. 179.
Io. Suaningius. 72.
Gottfr. Sueuus. 207.
Franc. Sweertius. 9. 16.
Io. Tackius. 57.
Paulus Tarnouius. 179.
Frid. Taubmannus. 206.
Wilh. Ern. Tenzelius. 75. 76.
Franc. Ignatius Thiermairius. 99.
Chriſtianus Thomaſius. 76. 106. 108. 209.
Alb. Thura. 74. 189.
Car. Lud. Tolnerus. 80.
Iac. Phil. Tomaſinus. 163.
Nic. Toppius. 123.

Gaſpar de Torres. 185.
Alex. Iulius Torquatus. 101.
Theodoſius Trebellio. 33.
Io. Mart. Trechſelius. 27.
Gottl. Sam. Treuerus. 86.
Nic. Troilus. 169.
Brianus Twynus. 143.
Ant. Vacconzelos. 47.
Vairacius. 19.
Io. Iuſtus Valentini. 57.
Mich. Bern. Valentini. 58. 59.
Io. de Vergara. 41.
Veriſimilia ſacra & profana. 18.
Nic. Vernulaeus. 111.
Franc. Henriquez de Villacorta. 42.
Eraſmus Vindingius. 74.
Mich. Virdungus. 24.
Io. Iac. Vogelius. 108.
Voglius. 37.
Mart. Xauerius Volckmannus. 170.
Io. Vollbrachtius. 48.
Chriſt. Vrſtiſius. 33.
Iſaacus Wakius. 143.
Ge. Wallinus. 161.
Ierem. Weberus. 106.
Immanuel Weberus. 58. 59.
Io. Mich. Weinrichius. 49. 50.
Georgius Weis. 170.
Chriſt. Eberh. Weismannus. 212.
Virgilius Wellendorfferus. 104.
Henr. Wendlandius. 70.
Dan. Gottfr. Wernerus. 94. 95.
Willichius Weſtouius. 72.
Mich. Wexionius. 21.
Conradus de Wimpina. 52. 104.
Io. Iuſtus Winkelmannus. 56. 58. 117. 174.
Petrus Winſtrupius. 115.
Io. Hildebrandus Withoſius. 46.
Henningus Wittenius. 12. 40.
Franc. Wokenius. 209.
Iac. Chriſt. Wolfius. 181.
Antonius a Wood. 144. 145.
Wurſbainius. 27.
Chriſtian Wurſtiſen. 211.
Petrus Ximenius. 68.
Io. Zangerus. 206.
Guſt. Ge. Zeltnerus. 23. 25. 27.
Io. Caſp. Zeumerus. 92.
Io. Bernh. Zinzerlingius. 180.
Iuſtus Zinzerlingius. 38.
Ern. Frid. Zobelius. 27.
Theod. Zuingerus. 7. 33.

VA1 1507675

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google